CANWYLL y CYMRY:

SEF,

GWAITH

Y PARCHEDIG

Mr. REES PRICHARD, *M.A.*

Gynt Ficer *Llanymddyfri.*

THE

WELSHMAN's CANDLE:

OR THE

WORKS

OF THE REVEREND

Mr. REES PRICHARD, *M.A.*

Sometime Vicar of *Landovery.*

DEUT. xxxi. 19, 21.

Yſgrifennwch yr awr hon gan hynny i chwi y gân hon; dyſg hi hefyd i feibion Iſrael; a goſod hi yn eu genau hwynt, fel y byddo'r gân hon yn dyſt i mi yn erbyn meibion Iſrael: canys nid anghofir hi o enau ei had ef.

CAERFYRDDIN,

ARGRAFFWYD GAN IOAN ROSS, YN HEOL-Y-PRIOR.

MDCCLXXVI.

Hanes *y Parch. Mr.* REES PRICHARD, gynt *Ficer* Llanymddyfri, *yn Sir* Gaerfyrddin, *a gymmerwyd allan o Lyfr a elwid* Athenæ Oxonienſes, *a argraffwyd yn* Rhydychen, *yn y Flwyddyn* 1619. *Yn tu dalen* 29 *o'r ail Lyfr y mae'r Geiriau canlynol:*

REES PRICHARD, ſel y tybir, a anwyd yn Llanymddyfri, yn ſir Gaerfyrddin, ac a ddygwyd i fynu yn y wlad honno, ne's ei ddanfon ef i Goledge yr Ieſu, yn Rhydychen, yn y flwyddyn 1597, ynghylch 18 oed. Efe a urddwyd yn offeiriad yn Wittam yn Eſſex, gan John, ſuffragan eſgob Rocheſter, ddydd llun y 25 dydd o fis Ebrill, yn y flwyddyn 1602, ac efe a raddwyd ym Mehefin ar ol hynny yn wyryf y celfyddydau; ac ym mis Awſt, yr un flwyddyn, efe a gafodd ficeriaeth Llanymddyfri gan Anthony arglwydd eſgob Tŷ Ddewi. Ar y 19 dydd o fis Tachwedd, 1612, efe a ordeinwyd yn berſon Llanedi, yn eſgobaeth Dewi, yr hon a gyflwynwyd iddo gan frenin Iago I. y lle a feddiannodd, ynghyd â'r rhai rhagddywededig, trwy ganiattâd yr archeſgob; ac ar yr 28 dydd o fis Hydref, 1613, efe a ſicrhawyd trwy awdurdod â ſel fawr y brenin. Ar y 29 dydd o'r un mis, efe a gyfaddaſwyd i'r galwadigaethau hynny trwy ei wneuthur yn ſwyddog neu'n gaplain i Robert iarll Eſſex, yn y flwyddyn 1614. Ar y 17 dydd o fis Mai, efe a wnaed yn beryglor o'r eglwys gadeiriawl yn Aberhonddu, gan y rhagddywededig Anthony eſgob Dewi, tan enw athraw y celfyddydau; efe a gymhellwyd i gymmeryd arno y graddau hynny gan ei eſgob, Dr. Laud. Efe a wnaed hefyd yn ganghellawr Tŷ Ddewi, gyd â pha un y mae perygloriaeth Llawhaden yn digwydd, ar y 14 dydd o fis Medi, 1626, pan ymadawodd Richard Baily, gwyryf difinyddiaeth o St. John's Coledge yn Rhydychen, â'r lle hwnnw.

Y mae'n crybwyll hefyd am y llyfr hwn o'i waith ef a argraffwyd gynt yn dair rhan. Hefyd efe a gyfieithodd

ieithodd amryw lyfrau yn gymraeg, ac a yſgrifenodd ryw beth ar y namyn un deugain erthyglau eglwys Loegr, pa un a wnaethpwyd eu hargraffu ai peidio, ni's gwyddai yr Awdwr, eithr efe a welodd rai o'r yſgrifenadau.

Yn ei fywyd efe a roddodd werth 20 punt yn y flwyddyn o dir i ſeſydlu yſgol rad yn Llanymddyfri, ynghydâ thŷ i'w chadw hi; a chwedi bod pedwar o athrawon yn feddiannol ol yn ol o'r tŷ a'r yſgol, a'r arian yn cael eu talu iddynt, darfu i Thomas, mab Roger Manwaring, gynt eſgob Tŷ Ddewi, briodi Elizabeth, unig ferch ac etifeddes Samuel, yr hwn oedd fab Rees Prichard. Hwnnw a attaliodd (fel y gwnawd yn hyſpys i'r awdwr trwy lythyrau oddi yno) ac a gymmerodd feddiant o'r tiroedd yn perthyn i'r yſgol rad, gan gymmeryd arno dalu i'r athraw yſgol yn arian, tros flwyddyn neu ddwy; eithr cyn pen hir (fel yr hyſpyſwyd i'r awdwr) afon Tywi a dorrodd i'r tŷ, ac a'i dygodd ymaith; a'r tiroedd ag oedd yn perthyn i'r lle y pryd hwnnw, oedd ym meddiant Roger Manwaring, mab ac etifedd y rhagddywededig Thomas Manwaring, yn y flwyddyn 1682; felly braidd gof clywed ſon am yr yſgol.—Medd Mr. *Wood.*

Dywedir ei fod yn ei ieuengctid yn chwannog iawn i'r ddiod, ond iddo gael ei argyhoeddi mewn modd tra rhyfeddol gan fwch-gafr, yr hwn a fyddai arferol o'i ddilyn i'r tafarn; eithr ar ryw amſer efe a roddodd ddiod i'r bwch nes ei feddwi, yr hyn ni allwyd mewn un modd ei hudo i wneud drachefn. Hyn a wnaeth i Mr. Prichard ffieiddio meddwdod, ac ymroddi ei hun i ddduwiol ymarweddiad.

Efe a fu byw 65 o flynyddoedd, ac a fu * farw yn Llanymddyfri, ym mis Tachwedd, yn y flwyddyn 1644, ac y mae'r awdwr yn cwbl feddwl ei gladdu ef yn yr eglwys honno.

---

* Yr oedd Eſgob BULL wedi ei gynhyrfu cymmaint wrth weled yr Awdwr yn coſpi pechod mor llym-doſt, trwy geiſio argyhoeddi ei gydwladwyr o'u hannuwioldeb, fel y gorchymynodd ei gladdu yn yr un bedd ag ef ei hun; ond cyn lleied barch ddangoſwyd tu ag atto, fel na oſodwyd cymmaint a maen ar ei fedd, er coffadwriaeth am dano; o herwydd pa ham, ni all neb ddweud ym mha le y mae'r corph yn gorwedd.

Y *Rhagymadrodd* at y *Darllenydd.*

NID ydyw anhyſpys i'r ſawl ſydd yn gwybod trwy oleuni gair Duw, fod dau fath o gyflwr ar ol y bywyd preſennol, ſef un o ddedwyddwch tragywyddol i'w feddiannu gydâ Chriſt a'i angylion bendigedig yn y nefoedd; ac arall o annedwyddwch tragywyddol i'w fod yn gyfrannog o hono gyd â'r diafol a'i angylion melldigedig yn nhân uffern. Nid ydyw meddaf, yn anhyſpys i'r rhai ſydd yn gwybod hyn, fod llawer i'w wneuthur yma cyn marw, gan y rhai a ewyllyſiant feddiannu y gogoniant nefol a diangc y poenau uffernol.

Y mae yn hawdd i ddeall allan o'r yſgrythurau ſanctaidd, fod Duw i'w adnabod, a'i gydnabod, a'i garu, a'i waſanaethu gan ddyn, cyn y gallo fod yn gadwedig: ac ymhellach, fod y gydwybod i'w hargyhoeddi a'i phigo am bechod, a'r cyflwr colledig yr ydys yntho oblegid pechod, allan o hynny nid yw boſſibl i un dyn i ymofyn am Iachawdwr. Yn neſaf, fod rhan yng Nghriſt i'w geiſio fel y glanheir yr enaid oddiwrth bechod; fod cywilydd, a galar a thriſtwch, a ffieiddio, a barnu ein hunain i'w fyned tano am ein pechodau; ac fod ein pechodau i'w marwhau, ac i'w gadael mewn meddwl, gair a gweithred, cyn belled, ag nad oes ymfoddloni a chymmeryd hyfrydwch ynthynt, ac nad oes rhoddi lle iddynt i deyrnaſu ynom, nac i ſatan pan mae yn ein temtio, ond ei wrthwynebu ef. Ac y mae i ni rodio gydâ Duw, gan ymdrechu cadw ei holl orchymynion ef, gan roddi i Dduw eiddo Duw, ac i ddyn eiddo dyn; gan garu Duw â'r holl galon, gan gredu ei addewidion ef, gan grynu wrth ei fygythion ef, gan alw arno, a bod yn ddiolchgar iddo yn feunyddiol, yn ddirgel, ac yn ein teuluoedd, ac yng nghynnulleidfaoedd ei bobl ef, gan gymmeryd ei enw ef yn ſanctaidd yn ein geneuau, a ſefyll mewn ofn parchus o hono pa le bynnag

y b'om

b'om ni, gan ymddwyn â phob dyn, fel y dymunem ni ymddwyn o honynt hwytheu â ninneu; gan ymdrechu, od oes plant a gwaſanaeth-ddynion gennym, i'w meithrin a'u maethu hwynt yn addyſg ac athrawiaeth yr Arglwydd, fel y b'o iddynt hwy a ninneu fod ynghyd yn gadwedig.

Fe wyddys hefyd, nad yw Duw yn ddiffygiol i neb dan ſwn yr efengyl, i ddyfod â hwy i wybodaeth o hono ei hunan, a'i Fab Criſt, a'r hyn ſydd angenrheidiol i'w cyflawni cyn gellir cael bywyd tragywyddol. Canys heblaw goleuni naturiaeth, a gwaith y greadigaeth, a rhagluniaeth Duw mewn ffordd o drugaredd a barn, ag ſydd megis goleu canwyll yn datguddio cymmaint o Dduw a'i ewyllys, ag ſydd ddigon i adael pobl yn ddieſgeulus; y mae efe, lle mae yn rhoddi ei air ſanctaidd, a'i Yſpryd i ymryſon â phobl trwyddo, yn caniattau megis goleuni'r haul i wneuthur ei hun a'i Fab, a'i ewyllys ſanctaidd yn adnabyddus i blant dynion, er iechydwriaeth iddynt.

A lle bo rhai mewn gwlad trwy eu hymarweddiad ſanctaidd a'u ffrwythau da yn dangos grym a nerth gair Duw wedi ei hau ar, a chwedi gwreiddio yn eu calonnau hwynt, y mae y rhei'ny megis goleuadau wedi eu goſod i fynu gan Dduw, i lewyrchu ymyſg eu cymmydogion tywyll, i roddi iddynt, trwy eu ſiampl dda, gyfarwydd-deb pa fodd y mae iddynt drefnu eu bywyd a'u hymarweddiad, os mynnant hwy fod yn gadwedig.

Ond, Och Dduw! er hyn i gyd, pwy ſydd mewn amryw leoedd yn dal ſulw ar y datguddiedigaethau hyn o Dduw a'i Fab Criſt, a'i ewyllys bendigedig? A phwy ſydd yn gwrando ar ei leferydd ef, ac yn troi atto i ufuddhau iddo? Och Dduw! y mae pobl yn caledu eu calonnau yn ei erbyn ef, ac yn myned rhagddynt yn eu ffyrdd ddrygionus, heb feddwl am ddydd marwolaeth, a'r cyfrif ſydd i'w roddi i Dduw ddydd y farn am yr holl eſgeuluſdra o wneuthur ei ewyllys ef ar y ddaear; ac am bob drwg feddwl, ac am bob drwg air, ac am bob drwg weithred, heb feddwl dim am nef ac uffern, nac am dragywyddol ogoniant yr

un, nac am dragywyddol boenau 'r llall. Ie, y mae bagad yn byw felly, ſydd Griſt'nogion mewn enw, fel pe ni's gwyddent fod ganddynt eneidiau gwerthfawr i'w cadw neu colli. Canys gan ymgadw oddiwrth y porth cyfyng a'r ffordd gul ſydd yn arwain i'r bywyd, ag a dramwyir gan y nifer leiaf yn y byd, y maent yn rhodio, ïe yn rhedeg megis y march yn rhuthro i'r frwydr, gyd â'r nifer fwyaf yn y byd, yn y ffordd lydan ſydd yn arwain i ddiſtryw, gan fyw yn annuwiol ac yn ddrygionus, gan ddigio Duw trwy hynny, a boddloni'r cythraul, a gwneuthur cam â'u heneidiau eu hun, a rhoddi ſiampl ddrwg i eraill, i'w tynnu hwynt i bedwarcarnu tu ag uffern gydâ hwy. Da y cwynfanodd un, gan ddywedyd,

Och! or byw mae dynion ofer,
Heb fyfyrio marw un amſer;
Neu fod uffern, ffwrn dywyll-ddu,
Yn rhyw goeg-chwedl gwael i'w gredu.

Y mae Duw ym mhob oes, gan ei fod yn llawn toſturi, ac yn ymarhous, ac yn hiraethu am iechydwriaeth pobl, gwedi cyfodi rhai i fynu i ddyrchafu eu llais fel udgorn, ac i dyſtiolaethu yn erbyn anwireddau pobloedd o'r fath hyn, gan ymdrechu eu troi hwy o'r ffordd lydan ſydd yn arwain i ddiſtryw, i rodio yn y ffordd gul ſydd yn arwain i fywyd. Swm y cwbl a ddywedpwyd yw hyn: Sef,

1. Fod llawer o bethau i'w gwneuthur yn y byd hwn gan y rhai a fynnant fod yn gadwedig.

2. Fod Duw yn caniattau moddion i wneuthur y pethau hynny yn gydnabyddus i blant dynion ag ſydd angenrheidiol i'w cyflawni cyn gellir bod yn gadwedig.

3. Fod llawer o bobl, er fod Duw wedi datguddio ei hun a'i ewyllys iddynt mewn meſur helaeth, etto yn dra eſgeulus i ufuddhau iddo; ond gan ymhyfrydu mewn pechod, y maent yn rhedeg yn y ffordd i ddamnio eu heneidiau yn dragywyddol.

4. Fod Duw er hynny yn ymarhous, ac o'i drugaredd a'i ras yn cyfodi gweinidogion i fynu i dyſtiolaethu

aethu drosto, yn erbyn drwg weithredwyr, i edrych a edifarhant hwy, a gredant hwy yn ei Fab ef, ac a droant hwy atto oddiwrth eu ffyrdd drygionus, a byw yn sanctaidd fel y b'ont cadwedig.

Ni adawodd Duw 'mo hono ei hun yn ddi-dyst yng Nghymru, mwy nag mewn gwledydd eraill. Ymysg y rhai hynny ag y ddyrchafwyd gan Dduw yn ein gwlad ni i'r diben hyn, y mae yr Awdwr bendigedig, Mr. *Rees Prichard*, i'w gyfrif yn un o'r pennaf yn ei amser. Fe wasanaethodd Dduw yn ei genhedlaeth, a thrwy ei athrawiaeth a'i fuchedd sanctaidd a ymryson odd â drwg-weithredwyr yn ei ddyddiau ef, i geisio cadw eu heneidiau hwy rhag distryw. Ac er ei fod ef yn awr gydâ Christ yn y nefoedd yn meddiannu diwedd ei ffydd, sef iechydwriaeth ei enaid; etto, megis Abel, trwy ei ffydd a'i weithredoedd da, a'i waith a adawodd efe ar ei ol, yn awr yn gynhwysedig yn y llyfr hwn, y mae efe yn llefaru wrthym ni sydd ar y ddaear, ac a lefara wrth bobl Cymru tra f'o Cymru yn Gymru, am i ni droi at Dduw trwy ei Fab yr Arglwydd Iesu Grist, a gwneuthur gweithredoedd addas i edifeirwch, fel y b'o i Dduw gael y gogoniant, a'n heneidiau ninneu sicrwydd oddiwrth hynny y cawn fod yn gadwedig.

Fe ellyd casglu o'r llyfr hwn holl egwyddorion crefydd, gwedi eu hegluro felly, ag y dichon yr annysgedig eu deall hwynt, oni sydd y bai arnynt eu hunain trwy ddarllain y llyfr yn ysgafn, heb ofn Duw yn eu calonnau.

Peth canmoladwy ydyw i ddysgawdwyr ddarostwng yn eu hathrawiaeth a'u hymadroddion, fel y gwnaeth yr Awdwr, i ddealltwriaeth y cyffredin bobl, ac nid llefaru ac ysgrifennu yn y cymhylau; oblegid dyna'r ffordd, trwy fendith Duw, os efengyl Crist a draethir, i droi pechaduriaid at Dduw, ac i adeiladu y duwiol yn ei ffydd sanctaidd. Os traethir pethau Duw mewn geiriau, ac mewn modd tu hwnt i synwyr a dealltwriaeth y bobl, ni bydd y dysgawdwyr, a'u gwrandawyr, a'u darllenwyr, ond barbariaid y naill i'r llall, heb gael i'r un na gwybodaeth

nac adeiladaeth, na'r lleill gyſur yn y byd oddiwrth eu gweinidogaeth. O herwydd hyn, gwell oedd gan Paul, er maint ei ddyſg a'i ieithoedd, yn yr eglwys lefaru pum gair, fel y dyſgai eraill, nâ myrddiwn o eiriau mewn tafod dieithr.

Daliwch ſulw ar yr holl athrawiaethau iachus yng ngwaith yr Awdwr, ond tu hwnt i ddim ar y rhai a ganlynant.

Yn gyntaf, Fod dyn mewn cyflwr o golledigaeth, nid yn unig trwy ei bechodau gweithredol ei hun, ond hefyd trwy bechod Adda; canys yr oeddem ni oll yn ei lwynau ef yn pechu pan bwyttaodd efe y ffrwyth gwaharddedig.

Yn ail, Nad yw dyn, na thrwy ei weithredoedd ei hun, na thrwy weithredoedd y ſeintiau, megis Mair, Pedr, Paul, &c. yn abl ymddangos yn gyfiawn ger bron Duw, nac haeddu bywyd tragywyddol ar ei ddwylo ef; canys y mae ein gweithredoedd goreu ni yn ammherffaith: a phe gallſai dyn ymddangos yn gyfiawn ger bron Duw, ac haeddu bywyd tragywyddol ar ei ddwylo ef, er mwyn ei gyfiawnder ei hun, neu gyfiawnder eraill o'i frodyr, ni buaſai raid i Grift ddyfod i geiſio, ac i gyfiawnhau, ac i gadw y rhai a gollwyd. Ac am y ſeintiau, ni phwyntiodd Duw un o honynt i gyfiawnhau ac i gadw ei eglwys; ïe, gan eu bod hwynt-hwy eu hunain yn bechaduriaid fel eraill; yr oeddent yn ſefyll mewn diffyg o'n Ceidwad Ieſu Grift yn gyſtal ag eraill.

Yn drydydd, Fod cyfiawnhad a iechydwriaeth i'w gael yn unig trwy ffydd yn ein Harglwydd Ieſu Grift, Gal. ii. 16. Phil. iii. 9. Ioan iii. 16.

Yn bedwarydd, Fod y ffydd honno, trwy ba un y mae'r pechadur yn derbyn Criſt, ac yn cymmeryd gafael ar Grift, a thrwy ba un y mae efe yn ymddiried yn Nuw; (ac efe a gaiff, ar gyfrif y iawn a roddodd ei Fab Criſt iddo, trwy offrwm ei hun ar y groes yn aberth o arogl perajdd dros bechodau ei bobl, ac ar gyfrif ei gyfiawnder ef, faddeuant pechodau, cyfiawnhad, heddwch Duw, bod yn blentyn iddo, ymwared rhag damnedigaeth, a bywyd tragywyddol

wyddol yn y nefoedd.) Fod y ffydd honno, meddaf, nid yn ffydd farw, heb weithredoedd da yn ei chanlyn hi; ond pa le bynnag y bo'r ffydd honno, y mae hi yn fywiol at bob math o weithredoedd da; ac y mae'r pethau a ganlynant yn myned gydâ hi: Sef,

Yn gyntaf, Cywilydd, triſtwch, a galar am bechod, caſineb at bechod, gwir bwrpas i droi oddiwrth bechod, ac ymadawiad â phob pechod ag ydys yn ei adnabod cyn belled, ag nad yw pechod yn teyrnaſu yn yr enaid lle bo'r ffydd honno.

Yn ail, Gwir gariad at Dduw, yr hyn ſydd yn ymddangos trwy ofal i gadw ei orchymynion ef, trwy fyw yn dduwiol, yn ſobr, ac yn gyſnawn yn y byd preſennol, Ioan x. 27. a xiv. 15. Tit. ii. 11, 12.

Yn drydydd, Cariad diragrith at y ſawl ſydd yn ofni Duw, trwy ba un yr ydys yn ymhyfrydu ynthynt hwy, a chariad o doſturi tu ag at bawb, da a drwg, trwy ba un yr ydys yn dymuno yn dda iddynt, ac yr ydys yn barod mewn rhyw feſur neu gilydd, yn ol y gallu a roddodd Duw, i'w cynnorthwyo hwynt yn eu blinderau a'u hadfyd. Nid oes lle yn awr i ymhelaethu ac i agoryd yr yſgrythurau hyn, ac i ddangos pa fodd y maent hwy yn pryfio 'r pyngciau: y mae arnaf fi ofn na ddichon y gwan ddeall hynny, ond gair i'r câll ſydd ddigon.

Ynghylch y wir ffydd hon, ag ſydd fodd i gyfiawnhau, ac i gadw'r pechadur edifeiriol, y mae'r Awdwr bendigedig fel hyn yn dywedyd:

Ni bydd tân heb wres lle bytho,
Ni bydd dw'r heb wlybrwydd yntho,
Ni bydd fallen dda heb 'ſalau,
Na bywiol ffydd heb fywiol ffrwythau.

Onid yw dy ffydd yn fywiol,
Yn dwyn gair a gweithred raſol,
Nid yw hon ond ffydd mewn enw,
Ffydd na ddichon byth dy gadw.

Ac eiſiau bod gan ddynion y fath ffydd a hon, y mae efe ymhellach yn dywedyd fel hyn:

Prynodd Criſt â gwaed ei galon
Yr holl fyd o'u poenau trymion;
Llawer mil o'r byd, er hynny,
Ant i uffern eiſiau credu.

Craffwch ar y pethau a ddywedir yma ynghylch y wir ffydd, o blegid fod llaweroedd yn tybied fod y ffydd gyffredin ſydd ganthynt (trwy ba un y maent yn credu fod Duw, fod Criſt yn Fab Duw, farw o hono ef troſom ni, ac y ceir bywyd tragywyddol trwyddo, &c.) yn ddigonol i iechydwriaeth, er nad oes gydâ hi nac edifeirwch na gwellhad buchedd, na gofal yn y byd i ryngu bodd Duw, trwy ddangos trugaredd a gwneuthur cyfiawnder, ac ymoſtwng i rodio gyd ag ef yn ddifeius ac yn ddifrycheulyd: ond gwybydded y cyfryw rai yn hollol, nad ydynt ond twyllo eu heneidiau eu hun: mae'r yſgrythur yn dangos yn eglur, na waſanaetha mo'r ffydd farw honno i iechydwriaeth, Iago ii. 14, 19, 20, 26.

Yn ddiweddaf oll, Daliwch ſulw ar yr athrawiaeth hon, ſef, er nad â neb i'r nefoedd am eu gweithredoedd da, etto nid â neb i'r nefoedd heb weithredoedd da. Mae'n ddilys fod gweithredoedd da i'w gwneuthur, cyn gellir bod yn gadwedig; ond gan eu bod yn ammherffaith, nid oes gwneuthur 'mo honynt mewn tyb eu bod hwy yn haeddu'r bywyd tragywyddol, fel y mae rhai pobl anghydnabyddus yn tybied, pan bont yn dywedyd, Duw a roddo i ni fel yr y'm yn haeddu; cymmaint yw hynny, pe deallent hwy beth y maent yn ei ddywedyd, a phe dywedent, Duw a daflo ein heneidiau a'n cyrph i'r tân tragywyddol, gyd â'r diawl a'i angylion; canys dyna'r peth yr ydym ni am ein pechodau bawb yn haeddu. Ond y mae gweithredoedd da i'w gwneuthur: (1.) I ddangos ein hufudd-dod a'n cariad at Dduw. (2.) I ddwyn gogoniant i'w enw ef. Y mae pobl trwy y gweithredoedd da y maent yn wneuthur o ufudd-dod i Dduw, ac o gariad atto ef, yn dywedyd allan yn uchel, er gogoniant iddo, nad oes neb yn deilwng o ufudd-dod o'i flaen ef. (3.) Y mae gweithredoedd da i'w gwneuthur, fel y gallom ni, trwy gyf-

gyflawni â chalon oneſt, trwy nerth yſpryd Criſt ynom, ein rhan ni o'r cyfammod o ras, wybod wrth hynny, a ſicrhau ein hunain er mawr gyſur i'n heneidiau, ein bod ni yn ganghennau bywiol yng Nghriſt, ac y cawn ni trwyddo ef, ac er ei fwyn ef, fywyd tragywyddol yn y nefoedd. (4.) Fel y b'o i ni harddu efengyl Criſt, trwy ddangos ei grym hi yn ein bywyd a'n hymarweddiad : Ac *yn ddiweddaf*, Fel y gwnelom trwyddynt leſhad i eraill, trwy ddangos iddynt ſiampl dda i'w dilyn, er gogoniant i Dduw, a chyſur i'w heneidiau.

Er cyſtal yw'r athrawiaethau, a'r rhybyddion, a'r ceryddon y ſydd yn y llyfr hwn ; etto oni iawn arferir hwynt, ni cheir lleſhad oddi wrthynt; ond hwy fyddant yn arogl o farwolaeth i farwolaeth i'r ſawl a'u cam-arferant; hynny yw, hwy fyddant achos i wneutheur eu damnedigaeth hwynt yn fwy. Cymmer gan hynny, ddarllenydd anwyl, y cynghorion a ganlynant, fel y b'o i ti trwy ddarllen y llyfr hwn dderbyn lleſhad ac nid dim niwed i'th enaid.

Yn gyntaf, Deiſyf ar yr Arglwydd ar iddo wneuthur i ti ddaioni trwyddo. Nid gwaith ofer yw ceiſio'r Arglwydd : y mae efe yn gorchymmyn i ni i alw arno, ac yn addaw ein gwrando pan weddiom â'n holl galon, Jer. xxix. 13. Nid yw boſſibl heb ei fendith ef gael gwybodaeth allan o un math o lyfrau yn y byd. Arfer dda gan hynny ydyw, cyn darllen llyfr, lle crybwyllir am bethau Duw, i ddyrchafu'r galon a'r llygaid atto ef, gan ddywedyd, Arglwydd, agor fy llygaid i weled dy wirioneddau, parottoa fy nghalon i'w derbyn hwynt, ac i ufuddhau iddynt, a chadw fi rhag amryfyſeddau, Sal. 119. 18.

Yn ail, Darllenwch ag yſpryd goſtyngedig. Er cymmaint yw gwybodaeth pobl, etto hwy ddylent gofio nad ydynt yn gwybod ond mewn rhan ; ac o herwydd hynny fod yn rhaid iddynt hwy wrth ragor o wybodaeth. Ac oni chânt trwy'r llyfr hwn wybodaeth o bethau na's gwyddent o'r blaen ; etto os cânt eu hatgofio o wirioneddau a anghofiaſant, fe fydd hynny er budd iddynt. Ni ddylem dybied ein

hunain yn ffyliaid, fel y b'o i Dduw ein gwneuthur ni yn ddoeth. Y mae'r Arglwydd yn dal fulw gyd ag hyfrydwch ar y goftyngedig, ac yn addaw dyfgu ei ffyrdd i'r cyfryw.

Yn drydydd, Gochelwch yfgafnder wrth ddarllen; canys ni ddylit chwareu â phethau fanctaidd; oblegid nid gwirion gan yr Arglwydd y fawl a gymmero ei enw ef yn ofer. Gwybyddwch, mai pa beth bynnag fydd yn gwneuthur Duw yn gydnabyddus, ei enw ef yw hynny, megis ei briodoliaethau, ei weithredoedd, a'i air. Ac a gytgammu di, neu a fyddi di mor eon a darllen pethau yn rhigyl ac yn yfgafn dan chwerthyn, ag fydd gan mwyaf wedi eu tynnu allan o'r yfgrythur lân, ac wedi felio arni? Na atto Duw. Os darllenwch bethau fanctaidd mewn parch ac ofn yr Arglwydd, chwi ellwch ddifgwyl, yn ol ei addewid, ef, am fendith ar eich darlleniad. Dyma'r defnydd a ddichon yr anghydnabyddus wneuthur o'r gweddiau yn y llyfr hwn; fef, trwy eu mynych ddarllen hwy a allant lanw eu calonnau â matter da i'w dywallt allan mewn gweddi ger bron yr Arglwydd. Fe ddichon y gwan gael cyfarwydd-deb oddi wrthynt pa bethau fydd i'w ceifio, ac ym mha fodd y mae eu ceifio hwynt ar bob achofion.

Nid oes yma ond tammeidiau allan o hen bapyrau; fef, torriad garw yr Awdwr, a'r rhei'ny yn ammherffaith, ac yn anhawdd i'w darllen; megis (1.) Am y Sabbath. (2.) Dyledfwydd Gweinidogion. (3.) Purdan y Pabiftiaid. (4.) Parhad mewn yftad o ras, &c. Da y gwnae y fawl fydd â llyfr pennaf yr Awdwr (ag a gollwyd yn amfer y rhyfel yn fir Frecheiniog fel yr ydys yn ymbied) neu ddim pethau eraill o'i waith, i'w rhoddi i wynt i'r neb a fyddai gofalus i ofod y fath ganwyll mewn canhwyllbren i oleuo'r holl wlad, fel y darfu i Mr. Evan Pugh o Landingat wneuthur; o ba herwydd, y mae nid yn unig myfi, ond hefyd holl Gymry yn rhwymedig iddo.

Y mae Hil Adda yn amherffaith yn yr holl gopyon a welais i; ac hefyd y Gân ynghylch y Diawl a'r Meddwon, os ei waith ef ydyw hi; y mae copi yn y wlad

y wlad yn dywedyd mai efe yw yr Awdwr, yr hyn beth yr wyf fi yn amheuo; canys er fod ynthi rai o gynheddfau 'r meddwon wedi eu goſod allan, etto nid oes yno fawr o reſymmau yn erbyn y pechod cas hwnnw, yr hyn beth oedd anarferedig yng ngwaith yr Awdwr, yr hwn ſydd yn yſgrifennu, nid fel ffol, ond fel un a allai roi rheſwm am y peth yr oedd yn ei ddywedyd.

Er nad yw weddus i wr ddywedyd llawer am dano ei hunan, etto ni allaf fi ymattal rhag cyhoeddi fy ngorfoledd, am fod Duw wedi rhoddi i mi fy mywyd i weled cyflawni yr hyn oeddwn i yn ei rag-dybied a ddigwyddai ar brintiad gwaith yr Awdwr.

Un peth a'm hannogodd i brintio'r gwaith hwn, yw y tybygoliaeth mawr y cynhyrfir wrth hyn laweroedd ni fedrant ddarllen i ddyſgu darllen Cymraeg. Awyddus yw pobl at bethau newyddion, a'r rhai'n yn brintiedig ydynt newydd i'n gwlad. Ac odid na bydd llawer (er yſgatfydd nid am amcan i gael lleſhad i'w heneidiau, etto o ran eu difyrrwch) yn ymdynnu i ddyſgu darllen gwaith Ficer Llanymddyfri. Ac ar ol dyſgu hwn, pa rwyſtir fydd i ddarllen llyfrau Cymraeg eraill? trwy ba rai (oni cheſglir trwy hwn) y gellir caſglu daioni mawr.

Bendithied Duw y gwaith preſennol, a chyfoded rhai i'w brintio pan b'om ni yn ein beddau, er daioni i'r cenhedlaethau a'n canlynant. Ac os cei di, ddarllenydd anwyl, ddim lleſhad trwy'r llyfr hwn, rho'r diolch i Dduw, ac nac anghofia yn dy weddiau,

Dy waſanaethwr yn yr Arglwydd,

Mawrth 20, 1671. S. HUGHES.*

---

* Gwr bonheddig, gynt o Abertawe, yn ſir Forganwg, (heblaw cyhoeddi'r Llyfr hwn o Waith Mr. PRICHARD) a gynnorthwyodd y duwiol Mr. GOUGE mewn dau Argraffiad o'r Bibl ſanctaidd, ac a ddiwygiodd un o honynt ei hun o'r Waſg; efe a gyfieithodd agos i ugain o Lyfrau o'r Iaith Saeſonaeg i'r Cymraeg, ac a gyhoeddodd y rhan fwyaf o honynt ar ei Draul ei hun. Dywedir iddo, er daioni ei gydwladwyr, dreulio y rhan fwyaf o'i foddion yn eu gwaſanaeth.—Dyn da, dyſgedig ydoedd, ac yn bur gyfarwydd yn y Iaith Gymraeg.

CYNGOR i'r LLYFR,

Gan STEPHEN HUGHES.

DOS, O Lyfyr bach, i Gymru,
I ddatguddio ac i ddyſgu
Y ffordd union i baradwys,
Ag ſy'n myn'd at Dduw yn gymmwys.
Er bod yno rai'n ei gwybod,
Ac yn rhodio ynthi'n waſtod,
Etto mae yno rai, er hynny,
Na cherddaſant droedfedd ynthi.
Mae yno rai nad yw'n adnabod
Y gwir Dduw, nac ei lân hanfod,
Ei Fab Criſt, na'i Yſpryd ſanctaidd,
Trwy ddibriſio'i eiriau puraidd.
Mae yno rai ſy'n anghydnabyddus
O'u drwg ffyrdd a'u 'ſtad anhappus,
Trwy ddirmygu a dibriſio
'R moddion ſydd i'w cyfarwyddo.
Mat. 7. 13. Mae yno lawer yn annuwiol,
Yn tramwyo'r ffordd uffernol;
Rhai ni thront i'r ffordd fendiged,
Gan fyw'n ffromffol a phengaled.
Ioan 17. 3. Rhaid yw 'nabod Tad goleuni,
A'r Mab rhad, ein Harglwydd Ieſu;
Heb. 12. 14. Credu yntho, a byw'n raſol,
Cyn yr eir i'r deyrnas nefol.
Dos gan hynny a goleua
* Cymru. Y rhai tywyll ſydd yng * Nghambria,
A chyfeiria eu traed yn gymmwys
I'r ffordd union i baradwys.
Canwyll Cymry mae d'hen Feiſtyr
Yn dy alw mewn rhyw lyfyr;
Gwna dy ſwydd ar frys gan hynny,
Trwy oleuo pawb yng Nghymru.

Llawer

Llawer plwyf, Och Dduw! ſydd yno,
Mewn mawr ddiffyg o'u cyfrwyddo,
Trwy ddallineb neu 'ſgeuluſdra,
Rhai o'r 'ffeiriaid llawn cybydd-dra.
Can's mae rhai o'r prif offeiriaid
Yno'n ddiofal am eu defaid,
Ac yn gadael idd' eu dyſgu,
Rai na fedrant wneuthur hynny.
Toſt yw gweled fath *guradiaid*,
Sydd olygwyr ar y defaid,
Dan berſoniaid mawr cyfoethog,
A ficeriaid uchel, enwog.
Deillion, meddwon, a gwatwarwyr,
Rhai heb 'nabod Duw na'r 'ſgrythur,
(Heb ddim malais 'rwy'n ei ddweud e')
Sydd fugeiliaid mewn rhyw fanne.
Nid am y *conffformiaid* graſol
'Rwyf fi'n d'wedyd hyn yn hollol;
Nid am Jerem, nid am Eli, 1Sam.2.17.
Ond am Phinees, a'i frawd Hophni.
Nid wy'n d'wedyd ond y dd'wedodd
Yr hen Ficer, pan lefarodd,
Gan roi allan, a chyhoeddi,
Hyn o bennill yn Llanedi:
* " Dodi'r dall ar ben diſgwylfa, * Gwel y gan am ddyledſwydd gweinidogion.
" Dodi'r dwl i ddyſgu tyrfa,
" Dodi'r diddyſg wrth y llyw,
" Yw dodiad dyn, nid dodiad Duw."
Dos, gan hynny, a bryſia i Gymru,
A chyflawna'r diffyg dyſgu
Y ſydd yno mewn rhyw fanne,
Ac nac ofna ddyn yn un-lle.
Gwir *gonfformiſt* oedd dy Feiſtir,
Ac am hynny ni'th 'ſgymmunir:
Ni throir arnat ti yn haerllug,
Waith dy dacclu gan * *ffanatig*. * Fe ddatguddia Duw ryw ddydd pwy ſydd felly, barned pobl a fynnont.
'Rwyt ti'n crio fynu'r gwyliau,
'Rwyt ti'n dala ffurf weddiau,
'Rwyt ti'n gwawdd rhai i'r eglwyſydd,
'Rwyt ti'n *lwo* tadau bedydd.

Temlau a thai Duw yw'r llannoedd,
Medd d'hen Feiſtr, mewn rhyw leoedd
Ynot ti, pa ham gan hynny
Mae arnat ofn myn'd i Gymru?
Mae d'ail feiſtir ynte'n dala
Holl athrawiaeth y gymmanfa,
O Eglwys Loegr, gan ei thraethu
Ym mhob tyrfa y del iddi.
Mae e'n traethu ei hathrawiaeth,
§ Er nad yw foddlon i'w diſgybliaeth. Er na § *lica* mo'i diſgybliaeth;
Ond nid yw'n cyhoeddi hynny,
B'le mae'n arfer o bregethu.
Ymwrola, dos yn ebrwydd,
Na phrydera y cei aflwydd,
Am dy fod yn d'od o ddwylo
Un nad ydyw yn *conformo:*
Can's mae llawer o'r *conformiaid*
Graſol, ſanctaidd, hwytheu'n tybiaid,
Fel mae eraill, fod d'ail feiſtyr
Yn ceiſio llwyddiant ei gyd-wladwyr.
Ti ge'ſt roeſaw gynt yng Nghymru,
Ac na thebyg na chei hynny
Etto, gan bob *ſort* o ddynion,
Oni byddant balch neu ffromffol.
Hwy ddioddefant dy geryddon,
Hwy a hoffant dy gynghorion,
Hwy'th ddarllenant yn awyddus,
Canys trwyddot 'rwyt ti'n felus.
Er y byddi yn fwy coſtfawr
Nag y buoſt, ni bydd nemmawr
O deuluoedd yr holl Gymru,
Na's derbyniant di er hynny.
Ni bydd 'ffeiriad, ni bydd meiſtyr,
Ni bydd plantach, na gwas'naethwyr,
Na bugeilydd ar fynyddau,
Na's groeſawant ti yn ddiau.
Fe ddioddefir i ti dd'wedyd
Pethau ni's baidd eraill 'nghanyd;
A phe 'nganent, mewn rhyw fannau,
Hwy gaent gerrig am eu pennau.

Fe all y gwan gael ynot gyſur,
Ac ychwaneg gras mewn meſur,
I was'naethu Duw yn ddifrad,
Bob un yn ei briod alwad.
Os dyn graſol fydd i'th ddarllen,
Os rhagorol fydd dy berchen,
Mewn pob dawn a gras yſprydol,
Trwy'th gyfeillach f'a'n fwy duwiol.
Ac os drygddyn fydd ddarllenwr,
Meddwyn marllyd, neu watworwr,
Er ei bleſer fe'th fawrha di,
Dal e'n gyfrwys os y gelli.
Gwna iddo alw ar Dduw ac adde'
Ei ddrwg gyfliwr a'i bechode,
Credu yng Nghriſt, ac edifaru;
Nid twyll tynnu dyn at Ieſu.
Cadw'th fach mewn gafael yntho, Diar. 4. 14, hyd yr 20.
Na'd ef fyned a thramwyo
At ei hen gyfeillion ofer,
I fyw'n atgas yn ddibryder:
Ond ymhwedd arno gofio, Sal. 103. 17.
Mai gwell ofni Duw na'i ddigio; 1Sam. 2. 30.
Can's fe geidw'r rhai a'i hofnant,
Ac fe ddamna'r rhai 'dirmygant.
Dos, gan hynny, fe'th dderbynir
Gan bob *ſort*, ac fe'th gymmerir
I bob dwylo yn dra hyfryd,
Fe'th fawrheir di'n anwyl hefyd.
A thra 'Nghymru ddim criſt'nogaeth,
Fe gymmerir dy gwmpeiniaeth;
Fe'th ddarllenir, ac fe gyfyd
Rhai a'th brintiant pan fo angenyd.
Gan dy fod mewn ſut gymmeriad,
Bydd yn fwyn, a dangos gariad
Yn ddiragrith ym mhob teulu,
A dod allan dy oleuni.
Gwna hwy wybod, a chyffeſu, Rhuf. 6. 23.
Fod pob pechod brwnt yn haeddu Deut. 28. 15.
Melldith Duw, a'r tân uffernol, Dat. 21. 8.
Ymyſg diafliaid yn drag'wyddol:

Ac

Ioan 14. 6. Ac nad oes un ffordd i gadw
Act. 4. 12. Unrhyw ddyn rhag myn'd i ddiſtryw,
Ond yn unig trwy Griſt Ieſu,
Ddaeth o'r nef i'r ddae'r i'n prynu:
Ioan 3. 36. Ac na cheidw Criſt un Criſtion,
Ond y gretto yntho'n ffyddlon,
Eſay 55. 7. Gan droi ymaith eu pechodau,
A byw'n ol ei ſanctaidd ddeddfau.
Dyſg hwy wiliad eu meddyliau,
Dyſg hwy 'ſtyried eu holl eiriau,
Ac i edrych beth a wnelont,
Pa le bynnag ag y byddont.
Rhuf. 2. 16. Gwna hwy gofio gorfydd cyfri',
Gerbron Criſt, ar ddydd eu didri,
Am eu cas a'u drwg weithredoedd,
A'u drwg eiriau ym mhob lleoedd:
Ac na â drwg feddwl heibio,
Heb ei ddannod, heb ei gofio,
Gan y Barnwr mawr, Criſt Ieſu,
Os o'r byd eir cyn 'difaru.
Dyſg hwy 'ddoli Duw'n eu teiau,
A chyflawni 'u dyledſwyddau
Idd' eu gilydd yn griſt'nogaidd,
Yn dra diwyd ac yn weddaidd.
‖ Yr ydys yn tybiaid i lyfrau Mr. PRICHARD dynnu miloedd i ddyſgu darllain. ‖ Fel y tynnaiſt gynt i ddarllain,
Lawer un yn ddigon cywrain;
Er mwyn Criſt gwna hynny etto;
Da fydd hynny i bob Cymro.
Tynn bob rhai at y 'ſgrythurau,
Dangos iddynt y rheſymmau
Rows dy Feiſtir yn dy ddechrau,
Pa'm rhaid darllen y 'ſgrythurau.
Dyſg hwy dreulio'r ſabbath ſanctaidd
Yn griſt'nogol ac yn weddaidd,
Gan addoli Duw'n gyhoeddus,
Ac yn ddirgel, fel mae'n weddus.
Hel hwy o'r pebyll, na'd hwy *botian*
Ar y ſabbath, nac i *loitran*;
D'wed i'th Feiſtir feio hynny
Lawer gwaith yn enw'r Ieſu.

Gwna

Gwna hwy wrando'r gair â gofal,
Gwna hwy arfer gweddi'n ddyfal;
Cym'ryd y *communion* ſanctaidd
Yn dra gweddol a chriſt'nogaidd.
Gwna i bob rhai fynych gofio,
Rhaid myn'd ymaith, a rhaid *paccio*,
Bawb oddi yma, can's rhaid marw,
A derbyn barn gan Griſt yn hoyw.
Par i'nt wybod fod dedwyddwch
I'r rhai ſanctaidd, a rhialtwch,
Yn y nef, a bod toſt benyd
I'r rhai drwg yn uffern danllyd. Mat. 25.41.
Dyſg nad oes, ar ol marwolaeth,
Yn y pwll ddim taledigaeth
Am bechodau, ac am frynti,
Can's dros fyth rhaid yno boeni.
Pâr i'r Cymry fynych gofio,
Mai peth toſt yw gorfod trigo
Blwyddyn gyfan mewn tywyllwch,
A chadwynau, heb ddiddanwch:
Och! faint doſtach y fydd trigo,
Fyth yn uffern i boenydio,
Dan law ſatan mewn cadwynau,
Am ddibriſio Duw a'i ddeddfau.
Pan y doech i dre' Llan'ddyfri,
Ac i Lanfair, a Llanedi,
'Mofyn yno pwy ſydd raſol,
Pwy ſydd ffyddlon a 'difeiriol.
Ond cael cwrdd, trwy fawr ymofyn,
A'r rhai ſanctaidd ſydd yn tarin
Yn y dref a'r plwyfau hynny,
Dywed heddwch wrth y rhei'ny.
Ac yn enw'th Feiſtir traetha
Llid a bâr y Duw gorucha'
I'r troſeddwyr ni 'difarant,
A'r anffyddlon ag ni chredant.
Dywed wrthynt, i'r hen Ficer
Wylo'n doſt, â chalon dyner,
Am eu brynti, a'u rhybuddio
Wella eu buchedd, a *repento*.

Dywed

Dywed iddo ddyſgu o'r 'ſgrythur
Ffordd yr Arglwydd mawr yn eglur
Iddynt hwy, a'u bod er hynny
Fyth yn byw mewn ffiaidd frynti.
D'wed y bydd y dydd diwedda'
Lai o goſp i dre' Gomorra,
Nag y fydd i dre' Llan'ddyfri,
Ac i Lanfair a Llanedi.
Criſt y ddengys yn *blain* ddigon,
‡ Moddion gras. Am y rhai ſydd dan y ‡ moddion,
Y daw arnynt fwy o'r 'ſtorom,
Mat. 11. 23. Nag y ddaeth o'r nef ar Sodom.
Can's y ſawl ſy'n pechu'n rhigyl,
Dan bregethiad yr efengyl,
Sy'n pentyrru eu hanwiredd.
Am droi eu cefnau ar drugaredd.
D'wed na cha's yn nyddiau'r Ficer
Nemmawr iawn yng Nghymru'r hanner
O'r athrawiaeth a'r cynghorion,
Gawſant hwy yn eglur ddigon.
D'wed fod Duw yn gofyn llawer,
Ym mhob gwlad, ac ym mhob cwarter,
Luc 12. 48. Lle mae'n raſol yn rhoi amledd
O'i efengyl mewn trugaredd.
Luc 12. 47. A pha fwyaf y ddeallir
O wir 'wyllys Duw o'r 'ſgrythur,
Mwy o lawer cawn ein curo,
Am roi achos i Dduw ddigio.
Gwawdd gan hynny hen ac ifangc,
(Os hwynt-hwy a fynnant ddiangc
Llid a bâr yr Arglwydd nefol)
I fyw'n ſanctaidd ac yn dduwiol.
Cofia'n ifangc y dielir
Ecſ. 20. 5. Ar y plant ſydd ddrwg weithredwyr,
Anwireddau'r tadau'n gyngan,
Gyd â'u hanwireddau eu hunan.
Can's o rodio'n ffyrdd eu teidau,
Maent hwy'n dweud i maes yn olau,
† Cyttundeb. Eu † cydſent yn eu drygioni;
Duw fydd cyfiawn yn eu coſpi.

Gwna

Gwna hwy ddarllen y trwm achwyn
Wnaeth dy Feiſtr yn eu herbyn:
Er mwyn Criſt bydd yn dra eiriol
Ar i'nt fod yn edifeiriol.
Yn ol traethu hyn ym mhlwyfe
Yr hen Ficer, bryſia, dere,
Gwna'r un neges dros d'ail feiſtyr,
Ym mhlwyf Meidrim ac ym Merthyr.
D'wed wrth bawb ag ſydd yn tarin
Ym mhob plwyf yn ſir Gaerfyrddin,
Ac wrth bawb o bobol Cymru,
Y gair a glywſont gaiff eu barnu. Ioan 12 48.
Pan y doech i dai'r bon'ddigion,
Par i'nt newid eu harferion,
Gadael balchder, trawſedd, medd'-dod,
A gochelyd digio'r Drindod.
D'wed yn *blain* pan dont i'w barnu
At y barr o flaen Criſt Ieſu,
Na bydd gwân rhwng *prins* a deiliaid,
Rhwng cyfoethog a *begeriaid:*
Ac y dylent, herwydd hynny,
Lwyr ymadael â'u holl frynti; 1Pedr 1.17.
Credu yng Nghriſt a bod 'n edifar,
Cyn ei myn'd hi'n rhy ddiweddar.
Gwna hwy feddwl am eu 'neidiau,
Fwy nag am eu cas bleſerau,
Fwy nag am eu dâ a'u rhenti,
Eu ffryns, cene'l, a'u holl wegi.
Pan y doech i ddwylo'r ifangc,
Gwna hwy gofio'r bywyd didrangc:
Deiſyf arnynt adael heibio
Eu hynfydrwydd, a *repento.*
Dangos iddynt nad yw pleſer Preg. 11. 9.
Y byd hwn ond rhyw beth ofer,
Ac y gorfydd rhyw ddydd atteb
O flaen Criſt am bob ffolineb.
Ni chyflawna pleſer bydol
Chwant yr enaid ſydd anfarwol;
Nid oes dim all wneuthur hynny,
Ond nawdd Duw trwy waed yr Ieſu,

Oh!

Oh ! ymhwedd arnynt adael
Chwant y byd, y cnawd a'r cythrael,
Heb. 3. 7,8. Ac ymroi, tra 'i gelwir heddy',
I was'naethu'r Arglwydd Ieſu :
Can's ni wyddant y cânt amſer
I ymadael â diffeithder ;
Can's mae'n arfer d'od i'r farchnad
Groen yr Oen fel croen y ddafad.
Dangos iddynt pa fath Feiſtyr
Yw Criſt Ieſu i'w was'naethwyr,
Yn rhoi iddynt hedd a bywyd,
Teyrnas nef, a choron hyfryd.
Gwna hwy'n fynych ddyfal gofio,
Nad yw'r cythraul ond eu hudo;
Ac nad oes ond yr aſlwyddiant
I'r rhai hynny a'i gwas'naethant.
Job 21. 31. Can's os byddant heb eu coſpi
Gan Dduw yma am ddrygioni,
Cânt ryw bryd, mewn tân uffernol,
Goſp ofnadwy yn drag'wyddol.
Ffarwel, deiſyf ar bob Criſtion,
Na's derbyniont ond a welon'
Ynot yn gyttun a'r 'ſgrythur,
Felly pleſu dy ddau Feiſtir.
Ond cyn myned, un gair gwrando,
Par i'th brynwr ddyfal gofio,
Pan dy brynwyd gynt yn rhannau,
• Darnau. Trwy roi'th fenthyg eſt yn * llarpiau :
A thrwy'th oſod ar ffeneſtri,
Tyllau gwlybion, ac ar ſeldi
• Llaith. * Uſt, llawn llwydi, eſt yn uffon,
Na wnant beth yn awr mor ffinion.
Ond par iddynt herwydd hynny
'Th gadw'n ſych, a'th ymgeleddu,
Fel y byddech hir o amſer
Dra gwas'naethgar ym mhob cwarter.

N. B. Y mae Cyhoeddwr diweddar gwedi gadael allan rhan fawr o'r Gân uchod ; ac yr y's gwedi eſgeuluſo goſod Rhagymadrodd rhagorol Mr. Stephen Hughes yn un o'r Argraffiadau diweddaf, ag ſydd gynhwyſedig yn hwn.

LLYTHYR yr AWDWR AT RYW ARGLWYDD,

I'r hwn yr oedd yn ei Fryd ef i gyſſegru ei LYFR.

ARglwydd graſol, na ryfedda
Wel'd eglwyſwr tlawd i'th goffa,
Ac yn mentro urddas Cymru,
A'r fath lyfrau dy anrhegu.
Dy zel at eglwys Criſt a'i hurddas,
Dy waſanaeth da i'th *brins* a'th deyrnas,
Dy ſerch a'th garc am gene'l Cymru,
Y bair i bawb dy anrhydeddu.
Ymhlith miloedd a'th anrhegant,
A thalentau mawr eu moliant,
Arglwydd da cenhada finnau,
Dy gydnabod â'm dimmeuau.
Cym'rodd Arglwydd yr arglwyddi,
Rodd y Weddw dlawd heb ſiommi,
Er na thalai'i rhodd ond dimmau,
Am roi'r cwbl ag y feddai.
Cymmer ditheu, arglwydd ſerchog,
Rodd o'r fath gan wr dyledog,
Sy'n 'wyllyſgar i'th anrhegu
A rhodd well pe bae'n ei feddu.
Haeddaiſt well diddanwch Cymru,
Cawſit well pe bu'ſai genny';
Pwyſa'r rhodd yn ol yr 'wyllys,
Hi gyd-bwyſa roddion *prinſys*.

LLYTHYR

LLYTHYR arall at y DARLLENYDD, Fel y mae'n dybygol.

GOgoniant Duw, a lles Britaniaid,
Canlyniaeth ffryns a gwaedd y gwein-
Y wnaeth printio hyn o lyfran, [iaid,
A'i roi rhyngoch Gymry mwyn-lân.

§ A byrr gofio.

§ Abergofi pur bregethiad,
Dyfal gofio ofer ganiad,
A wnaeth im' droi hyn o werſau,
I chwi'r Cymry, yn ganiadau.

* Y Salmau Cymraeg a gyfieithodd Mr William Salſbury.

Am wel'd * dyfn-waith enwog Salſbury
Gan y di-ddiſg heb ei hoffi,
Cym'rais feſur byrr cyn *blained*,
Hawdd i'w ddyſgu, hawdd i'w 'ſtyried.
Gelwais hon yn *Ganwyll Cymro*,
Am im' chwennych brudd oleuo
Pawb o'r Cymry di-ddyſg deillion,
I was'naethu Duw yn union.
Er mwyn helpu'r annyſgedig,
Sydd heb ddeall ond ychydig,
Y cynhullais hyn mor gyſſon;
Mae gan eraill well athrawon.
Duw oleuo pawb o'r Cymry,
I'w wir 'nabod a'i was'naethu;
Duw a wnel i hyn o *Ganwyll*
Roi i'r dall oleuni didwyll.

Canwyll

****

Canwyll y Cymry, &c.

Cyngor i Wrando ac i Ddarllain Gair DUW.

OS cais gwr, na gwraig, na bachgen,
Ddyſgu'r ffordd i'r nefoedd lawen, Ioan 5 39.
Ceiſied Air Duw i'w gyf'rwyddo,
Onid e, ſe aiff ar ddidro.

Mae'r nef ymhell, mae'r ffordd yn ddyrys, Mat. 7. 14.
Mae'r tramwy'n fach, mae rhwyſtre anhappus,
Mae'r porth yn gul i fyned trwyddo,
Heb oleu'r Gair nid air byth atto. Sal. 119 105

Mae'r nef uwchlaw yr haul a'r lleuad,
Mae'r ffordd yn ddierth it' i ddringad:
Rhaid Criſt yn yſgol cyn dringhadech, Gen. 28. 12.
A'i Air yn ganwyll cyn canfyddech.

Mae llawer craig o rwyſtrau cnawdol,
Mae llawer môr o drallod bydol; Mat. 18. 7.
Cyn myn'd i'r nef rhaid myned troſtynt, Sal. 119 92.
Heb oleu 'r Gair nid air byth trwyddynt.

Mae llawer mil o lwybrau ceimion,
O dd'ryſwch blin, o ffoſydd dyſnion:
Cyn myn'd i'r nef 'rwy'n d'wedyd wrthyd,
Heb oleu'r Gair ni elli eu goch'lyd.

Di elli fyn'd i uffern danllyd,
Lŵyr dy ben heb un cyf'rwyddyd;
Nid â neb i'r nef gwnaed allo,
Heb 'r Efengyl i'w gyf'rwyddo. Rhuf. 1. 16.

Nid goleu 'r haul, nid goleu 'r lleuad,
Nid goleu'r dydd, na'r ſêr ſy'n gwingad,
Ond goleu 'r Gair a'r 'Fengyl hyfryd,
All dy oleuo i dir y Bywyd.

Cymmer lantern Duw 'th oleuo,
A'r Efengyl i'th gyf'rwyddo:
Troedia 'r llwybr cul orch'mynnwys,
Di ai 'n union i Baradwys.

2 Ped. 1.19. Y Gair yw 'r ganwyll a'th oleua,
Y Gair yw'r gennad a'th gyf'rwydda,
Y Gair a'th arwain i Baradwys,
Y Gair a'th ddwg i'r Nef yn gymmwys.
Dilyn dithau oleuni 'r Gair,
Gwna 'r peth archodd un Mab Mair:
Gochel wneuthur a w'rafynwys,
Di ai 'n union i Baradwys.
Fel Seren wen yn arwain dyn,
O fan i fan at Grift ei hun,
Yw'r Efengyl i gyf'rwyddo,
Pawb i'r nefoedd a'i dilyno.
Bwyd i'r enaid, bara 'r Bywyd,
Gras i'r corph, a maeth i'r yſpryd:
Jer. 15. 16. Lamp i'r troed a ffrwyn i'r genau,
Yw Gair Duw a'r holl 'ſgrythurau.
Llaeth i fagu 'r gwan yſprydol,
1 Pedr 2. 2. Gwin i lonni 'r triſt cyſtuddiol:
Sal. 19. 8. Manna i borthi 'r gwael newynllyd,
Ydyw 'r Gair a'r 'Fengyl hyfryd.
Eli gwych rhag pob rhyw bechod,
Diar. 4 22. *Oil* i ddofi gwŷn cydwybod:
Triagl gwerthfawr rhag pob gwenwyn
Ydyw 'r Gair, a balſam addfwyn.
Jer. 23. 29. Morthwyl dûr i bario 'n cnappiau,
Bwyall lem i dorri 'n ceingciau:
Rheol gymmwys i'n trwſiadu
Ydyw 'r Gair, ac Athro i'n dyſgu.
* galw. Udgorn pres i'n * gwyſio i'r ‖ frawdle,
‖ Lle Barn. Cloch i'n gwawdd i wella 'n beie,
‡ Cennad yn cyhoeddi. ‡ *Herawld* yn *proclaimio* 'n heddwch,
Ydyw 'r Gair, a'n gwir ddiddanwch.
Iago 1. 23. Y Gair yw 'r Drŷch ſy'n gwir ddinoethi,
Rhuſ. 3 20. Ein holl frychau, a'n holl frynti;
Ac yn erchi i ni eu gwella,
Tra fo 'r dydd a'r goleu 'n para.
1 Pedr 1. 23. Y Gair yw 'r Hâd ſy'n adgenhedlu
Yn blant i Dduw, yn frodyr Ieſu:
Yn deulu 'r nef, yn deml i'r Yſpryd,
Yn wir drigolion tir y bywyd.

Heb y ‖ Gair nid wy'n dychymmig,
Pa wedd y bydd dyn yn gadwedig:
Lle mae 'r Gair yn benna' o'r moddion
Ordeiniodd Criſt i gadw Criſtion.
Heb y Gair ni ellir 'nabod
Duw, na'i nattur, na'i lân Hanfod,
Na'i Fab Criſt, na'r ſanctaidd Yſpryd,
Na rhinweddau 'r Drindod hyfryd.
Heb y Gair ni ddichon un-dyn
'Nabod 'wyllys Duw, na'i ganlyn:
Na gwir ddyſgu 'r ffordd i addoli,
Nes i'r Gair roi iddo oleuni.
Heb y 'Sgrythur ni ddealla
Un dyn byth ei gwymp yn Adda,
Na'i drueni, na'i ymwared,
Trwy Fab Duw o'r fath gaethiwed.
Heb y Gair ni all neb gredu
Yng Nghriſt Ieſu fu 'n ei brynu:
Can's o wrando 'r Gair yn brudd,
Y mae i Griſtion gyrraedd ffydd.
Heb y Gair nid yw Duw 'n arfer
Troi un enaid o'i ddiffeithder,
Ond trwy 'r Gair mae 'n arferedig
Troi 'r eneidiau f'o cadwedig.
A'r Gair y trôdd yr Apoſtolion,
Y Cenhedloedd yn Griſt'nogion;
Heb y Gair peth dierth yw
Troi pechadur byth at Dduw.
A phregethiad yr Efengyl,
Y trôdd Pedr gwedi tair-mil
O Iuddewon i wir gredu,
Ar ol iddynt ladd yr IESU.
Trwy had y Gair yr adgenhedla
Yſpryd Duw'r pechadur mwya';
Ac a'i gwna yn oreu ei ryw,
Yn frawd i Griſt, yn fab i Dduw.
Y Gair ſy 'n cynnwys ynddo 'n helaeth,
Faint ſydd raid at Iachawdwriaeth,
Chwilia hwn a chais e'n aſtud,
Can's ynddo mae 'r trag'wyddol fywyd.

‖ Er bod gwaith y greadigaeth a goleuni nattur yn dingos fod Duw mewn rhan; etto y Gair ſy'n ei oſod ef allan yn Dduw 'r Iachawdwriaeth. Rhuf. 1. 16.

Rhuf. 10. 14,—17.

Act. 13. 48.

Act. 2. 41.

Iago 1. 18.

Ioan 5. 39.

Criſt ſy 'n erchi it' lafurio
Am y Gair â'th draed a'th ddwylo,
Ioan 6. 27. Mwy nag am y bwyd a dderfydd,
Os chwennychu fyw 'n dragywydd.
1 Pedr 2. 2. Fel y llef dyn bach am fronnau,
Fel y cais tir crâs gawodau :
Sal. 42. 1. Fel y brefa 'r hŷdd am ffynnon,
Llef am eiriau 'r 'Fengyl dirion.
Gwerth dy dir a gwerth dy ddodren,
Gwerth dy grŷs oddi am dy gefen :
Gwerth y cwbwl oll ſydd gennyd,
Cyn be'ch byw heb Air y bywyd.
Gwell it' fod heb fwyd, heb ddiod,
Heb dŷ, heb dân, heb wely, heb waſgod;
Heb oleu 'r dydd a'r haul garuaidd,
Na bod heb 'r Efengyl ſanctaidd.
Toſt yw aros mewn cornelyn,
Lle na oleuo 'r haul trwy 'r flwyddyn ;
Toſtach trigo yn y cwarter
Lle na oleuo 'r Gair un amſer.
Na thrig mewn gwlad heb 'law ar brydiau,
Mewn glyn heb haul, mewn tŷ heb olau :
Mewn tref heb ddw'r, mewn llong heb gwmpas
Mewn plwyf heb ryw bregethwr addas.
Gado'r wlad, a'r plwyf, a'r pentre,
Gado 'th dad, a'th fam, a'th draſſe ;
Gado 'r tai, a'r tir yn ebrwydd,
Lle na bytho Gair yr Arglwydd.
Gwell it' drigo mewn gogofau,
A chael gwrando 'r 'Fengyl weithiau,
Nag it' drigo mewn gwlad ffrwythlon,
Lle na bytho 'r 'Fengyl dirion.
Toſt yw trigo mewn tywyllwch,
Lle na chaffer dim diddanwch :
Triſtach trigo yn rhŷ hair,
Lle na chaffer gwrando 'r Gair.
Nid gwaeth trigo ym myſg y Twrcod,
Svdd heb ofni Duw na'i 'nabod,
Nag it' drigo 'n doſt dy dreigyl,
Lle na chlywer Criſt na'i 'Fengyl.

Tynn i Loeger, tynn i Lundain,
Tynn dros fôr tu hwnt i Rufain,
Tynn i eitha 'r byd ar dreigyl,
Hyd nes caffech g'wrdd â'r 'Fengyl.
Blin it' wel'd yr haul a'r gwlaw,
Mewn plwyfau o ddeutu yma a thraw;
A'th blwyf dithau (peth yſgymmun)
Heb na haul na gwlaw trwy'r flwyddyn.
Oni bydd un bregeth *ddurfing
Yn y plwyf lle b'ech yn taring,
Dos i maes i'r plwyf lle bytho,
Na ad un Sabbath heb ei gwrando.
Pan f'o eiſiau ar dy fola,
Di ai i'r gell i geiſio bara:
Pan b'o newyn ar dy enaid,
Nid ai i un lle i geiſio 'i gyfraid.
Pa beth a dâl it' borthi 'r corphyn,
Os bydd d' enaid marw o newyn:
A all dy gorph di gael difyrrwch,
Pan fo d' enaid marw o driſtwch.
Drwg it' ladd y corph â newyn,
Eiſiau bara tra f'o 'r flwyddyn;
Gwaeth o lawer lladd yr yſpryd,
Eiſiau ei borthi â bara 'r bywyd.
Llef gan hynny ar y 'ffeiriaid,
Am roi bwyd i borthi d' enaid;
'R wyt ti 'n rhoi dy ddegwm iddyn',
Par iddynt hwythau dorri 'th newyn.
Gwrando 'r Gair o enau 'r 'ffeiriad,
Fel o enau Criſt dy Geidwad;
Criſt a rôdd awdurdod iddo,
I'th gynghori a'th rybuddio.
Os par Criſt i 'ffeiriad noethlyd,
Dy rybuddio wella 'th fywyd:
'R wyt ti 'n rhwym i wneuthur archo,
Pe doi aſen i'th rybuddio.
Pe doi Suddas i bregethu
'Fengyl Criſt, ti dd'lid ei dyſgu;
Fe all 'r Efengyl gadw d'enaid,
Er i'th Athro doſt gamſyniaid.

* Lymdoſt. Heb. 4. 12.

Joſ. 22. 19.

Mat. 16. 26.

Mal. 2. 7.

Luc 10. 16.

2 Pedr 2. 16.

Mat. 23. 2, 3 Os dy fugail ſydd anweddaidd,
A'i athrawiaeth yn griſt'nogaidd;
Dyſg ei wers, na ddyſg ei arfer,
Gochel feiau Paul a Pheder.
Na wna bris o'i wedd na'i wiſgad,
Pa un ai gwych ai gwael fo 'i ddillad:
Nid llai grym 'r Efengyl gyngan
‖ Math o wiſg offeiriad. O'r ſiacced ffrîs na'r ‖ gaſſog ſidan.
Cymmer berl o enau llyffan',
Cymmer aur o ddwylo aflan,
Cymmer win o bottel fudur,
Cymmer ddyſg o ben pechadur.
Gwrando 'r 'Fengyl, Criſt yw hawdwr,
Pa fath bynnag f'o 'r pregethwr;
Priſia 'r Gair, na phriſia 'r gennad,
Criſt ei hun a'i helodd attad.
Cadw 'r geiriau yn dy galon,
Marc 4. 4. Na ad eu dwyn gan gigfrain duon;
Had yw 'r Gair i'th adgenhedlu,
Os i'r galon y derbynni.
Dyfal chwilia di 'r 'ſgrythurau,
Ioan 5. 39. Darllen Air Duw nos a borau:
Dilyn arch y Gair yn ddeddfol,
Hynny 'th wna di 'n ddoeth anianol.
Deut 6. 6, 7. Cadw 'r Gair bob pryd i'th galon,
Ac hyſpyſa hwn i'th feibion:
Sonia am dano nos a bore,
Y mewn, y maes, wrth rodio, wrth eiſte'.
† gwddf. Dod e'n gadwyn am dy † fwnwg,
Dod e'n rhactal o flaen d' olwg:
Dod e'n *ſignet* ar dy fyſedd,
Sal. 119. 98. Na ddos hebddo led y droedfedd.
Gwna 'r Gair beunydd yn gydymaith,
Gwna 'n gywelu it' bob noſwaith:
Gwna e'n gyfaill wrth ſiwrneia,
Gwna 'r peth archo wrth chwedleua.
Sal. 119. 24 Gwna 'fe 'n ben cynghorwr itti,
Gwna 'fe 'n athro i'th reoli:
Fe rŷ 'r Gair it' gan gwell cyngor,
Nag a roddo unrhyw ddoctor.

Na'd

Na'd e'i drigo yn yr eglwys,
Gyd â'r 'ffeiriad 'r hwn a'i traethwys;
Dwg ef adref yn dy galon,
Ail-ſynega rhwng dy ddynion.
Gwna di 'r Gair yn ddyſglaid benna' Jer 15. 16.
Ar dy ford tra f'ech ti 'n bwytta:
Gwedi bwytta cyn cyſodi,
Bid y Gair yn ‖ *Funcets* itti. ‖ felusfwyd
Rho i'th enaid nos a borau
Frecffaſt fechan o'r 'ſgrythurau;
Rho iddo ginio brudd a *ſwpper*,
Cyn yr elych i'th eſmwythder.
Fel y porthi 'r corph â bara,
Portha d' enaid bach â'r manna;
Na ad i'th enaid hir-newynu,
Mwy nâ'r corph ſy'n cael ei fagu.
Mae 'r Bibl bach yn awr yn gyſſon,
Yn ſaith dy fam i'w gael er coron;
Gwerth dy grŷs cyn bod heb hwnnw,
Mae 'n well nâ thref dy dad i'th gadw.
Gwell nag aur, a gwell nag arian, Sal. 119. 72.
Gwell nâ'r badell fawr na'r crochan:
Gwell dodrefnyn yn dy letty, Rhuf. 15. 4.
Yw 'r Bibl bach nâ dim a feddi.
Fe ry gomffordd, fe ry gyngor,
Fe ry addyſg gwell nâ doctor:
Fe ry lwyddiant a diddanwch,
Fe ry it' lawer o ddedwyddwch.
Fe ry fara i borthi d' enaid,
Fe ry laeth i fagu 'th weiniaid:
Fe ry win i'th lawenhau,
Fe ry eli i'th iachau.
Pwy na phrynai 'r Bibl ſanctaidd,
Sydd mor werthfawr, ac mor g'ruaidd!
Pwy na werthai ei dŷ a'i dyddyn
I bwrcaſu 'r fath ddodrefnyn?
Dyma 'r Perl a fynn yr Iefu, Mat. 13. 45.
I bob Criſtion doeth ei brynu,
Fel y ‡ *Marſiant* call a werthai ‡ Marſiandwr.
I brynu hwn faint oll a feddai.

Gan i Dduw roi inni 'r Cymry,
Ei Air ſanctaidd i'n gwir-ddyſgu ;
Moeſwch inni fawr a bychain,
Gwympo i ddyſgu hwn a'i ddarllain.
Moeſwch inni wyr a gwragedd,
Gyd â'u gilydd heb ymhywedd,
Brynu bob un iddo lyfyr,
I gael darllain geiriau 'r ſgrythur.
Moeſwch inni bawb rhag gw'radwydd
Ddyſgu darllain gair yr Arglwydd,
Gan i Dduw ei ddanfon adre'
Attom bawb yn iaith ein mamme.
Na ad'wn ſyn'd y gwaith yn ofer,
A fu 'n goſtfawr i wyr Lloeger,
Rhag na fedrom wneuthur cyfri'
Ddydd y farn am gyfryw wrth'ni.
Gwyr a gwragedd, merched, meibion,
Cym'rwn ddyſg oddi wrth y Saeſon,
Y rhai a fedr bob un ddarllain,
Llyfr Duw 'n eu hiaith eu hunain.
Gw'radwydd blin i ninnau 'r Cymry,
Oni cheiſiwn weithian ddyſgu
Darllain gair Duw, a'r 'ſgrythurau,
Gan eu printio yn iaith ein mammau.
Ni chyſt Bibl inni weithian
Ddim tu hwnt i goron arian :
Gwerth hên ddafad a f'o marw
Yn y clawdd ar noſwaith arw.
Os medr un o'r tylwyth ddarllain,
Llyfr Duw yn ddigon cywrain ;
Fe all hwnnw 'n ddigon eſmwyth,
Ddyſgu 'r cwbwl o'r holl dylwyth.
Ni bydd Cymro 'n dyſgu darllain,
Pob Cymraeg yn ddigon cywrain,
Ond un mis-gwaith, beth yw hynny ?
Os bydd 'wyllys ganddo i ddyſgu.
Mae 'n g'wilyddus i bob Criſtion
Na chlyw arno ſtofi coron !
Ac un mis-gwaith o'i holl fywyd
Ynghylch dyſgu 'r 'Fengyl hyfryd.

Mae'r

§Mae'r cobleriaid a'u morwynion,
A'r rhai gwaetha 'myſg y Saeſon,
Bob yr un a'r Bibl ganthynt,
Dydd a nos yn darllain ynthynt.
Mae 'r pennaethiaid gyd â ninnau,
A'u ‖ *Tableri* ar eu bordau,
Heb un Bibl, nac un plygain
Yn eu tai, na neb i ddarllain.
Peth c'wilyddus gwel'd cobleriaid
Yn rhagori ar bennaethiaid!
Am gadwraeth eu heneidiau,
A'r peth rheittaf mewn neuaddau.
Y cobleriaid hyn a gyfyd
Ddydd y farn yn anian aethlyd,
I gondemnio 'r fath bennaethiaid,
Sydd mor ddi-bris am yr enaid.
Pob merch *tincer* gyd â'r Saeſon
Feder ddarllain llyfrau mawrion,
Ni ŵyr merched llawer Scwier,
Gyd â ninnau ddarllain Pader.
Gw'radwydd toſt ſydd i'r Bruttaniaid,
Eu bod mewn crefydd mor ddieithraid,
Ac na's gŵyr y ganfed ddarllain,
Llyfr Duw yn eu hiaith eu hunain.
Bellach moeſwch i'n rhag c'wilydd,
Bob rhai ddyſgu pyngciau crefydd!
Ac ymroi i ddyſgu darllain, Ioan 17. 3.
Llyfr Duw, a'n hiaith ein hunain.
Felly gallwn ddyſgu 'nabod
Y gwir Dduw, a'i ofni 'n waſtod;
Ac o'i 'nabod a'i wir ofni,
Fe ry 'r di-drangc fywyd inni.
Duw ro' gras a grym i'r Cymry
Adnabod Duw, a'i wir waſ'naethu;
Criſt a nertho bob rhai ddarllain,
Llyfr Duw 'n eu hiaith eu hunain.

§ Os oeddym felly y pryd hynny, Clod i Dduw! mae gennym yn awr gymmaint o foddion gwybodaeth, a rhai a chymmaint o honi a'n Cymmydogion.

‖ math o chwareu.

II. Hil Brutus. Rhybudd i'r Cymry i edifarhau.

HIL Brutus fab Sylfus, Brutaniaid brwd hoenus,
Cûredig, cariadus, cyd-redwch i'm bron,

I wrando 'n 'wyllyſgar â chalon ufuddgar,
Fy llefain a'm llafar hiraethlon.

Mae rhôd y ffurfafen yn dirwyn y bellen
O'n heinioes, nes gorphen, heb orphwys nos na dydd;
A ninnau heb feddwl, nes dirwyn y cwbwl,
Yn cwympo i'r trwbwl tragywydd.

Fel llong dan ei hwyle, yn cerdded ei ſiwrne,
Tr'o'r morwyr yn chware, neu'n chwrnu ar y nen,
Mae'n heinioes yn *paſio*, bob amſer heb *ſtaio*,
Beth bynnag a wnelo ei pherchen.

Mae 'r angeu glâs yntau yn dilyn ein ſodlau,
A'i ‡ *ddart* ac â'i ſaethau, fel lleidr di-ſon; ‡ *piccell.*
Yn barod i'n corddi ynghanol ein gwegi,
Pan b'om ni heb ofni ei ddrynodion.

A'n bywyd fel † bwmbwl ar lynwyn go drwbwl, † *Both-*
Sy'n diffodd cyn meddwl ei fod ef yn myn'd; *ellen o*
A ninnau cyn ddyled, nad y'm yn ei weled, *ddwfr.*
Nes darffo iddo fyned i'w helynd. *Iag.* 4. 14.

Mae'r byd yntau 'r cleirchyn, yn glaf ar ei derfyn,
Bob ennyd yn rofyn rhwyfo tu a'i fedd;
A'i ben wedi *dottio*, a'i galon yn *ffeintio*,
A'i fuſtil yn *waſtio* yn rhyfedd. *Eſai.* 1. 5.

'R y'm ninnau blant dynion, heb arſwyd nac ofon,
Yn § *truſto* gormoddion i'r gwr marwedd hên; § *hyderu.*
Fel morwyr methedig, a druſtent mewn perig',
I'r llongau ſigedig nes ſodden'.

O nedwch in' druſto i'r byd ſy'n ein twyllo,
Fel ia pan y torro gric dan ein tra'd; *Luc* 12. 20.
A'n gollwng heb wybod, i'r farn yn amharod,
Cyn inni gydnabod ei fwriad.

Ond moeſwch yn § *garcus*, i'n bawb fod yn dacclus, § *Ofal-*
I fyned yn weddus, ni wyddom pa awr, *us.*
O ſlaen y Meſſias, yng wiſg y briodas,
A thrwſiad cyfaddas i'r neithiawr. *Mat.* 22. 11.

A nedwch ein dala, pan ddelo 'r awr waetha, *Luc* 21. 34.
Mewn medd-dod, puteindra, rhag rhwyſtr i'r daith,
Heb *oil* yn ein lleſtri heb *gownt* o'n talenti,
A'r cwbwl o'n cyfri' yn berffaith. *Mat.* xxv.

Mae'r fwyall ar wreiddau y crin-goed er's dyddiau,
Mae 'r wyntill yn dechrau dychryn yr us; *Mat.* 3. 10.

Mae'r

Mae'r Angel â'r crymman yn bygwth y graban,
I'w bwrw i'r boban enbeidus. *Dat.* 15. 19.
Mae'r farn uwch ein pennau, mae'r dydd wrth y dryſau,
Mae'r udgorn bob borau yn barod roi blo'dd, 1 *Cor.* 15.
Mae'r môr a'r mynwentydd, ac uffern yn ufudd, 52.
Roi'r meirw i fynydd a lyngcodd. *Dat.* 20. 13.
A'r Barnwr ſydd barod, a'r Saint ſy'n ei warchod,
A'r dydd ſydd ar ddyfod i ddifa hyn o fyd,
A'n galw 'r holl ddynion, o flaen y Duw cyfion,
I gyfri' am a gawſon o'i olud. 2 *Cor.* 5. 10.
'R y'm ninnau'n ymbeſgi, ar bechod a brynti,
Heb feddwl am gyfri', na gorfod ei roi;
Yn *waſtio* 'n talentau i borthi 'n trachwantau,
Doed a barn a dialau pan delo'i.
Fel Cawri cyn diluw, fel Sodom cyn diſtryw,
Fel Pharo a'r cyfryw (eu cyfrif nid gwaeth)
Yr ydym ni 'n pechu, â'n grym ac â'n gallu,
Heb fedru 'difaru yſywaeth.
Ymbeſgu ar bechod, fel moch ar y callod,
Ymlanw ar ddiod fel ychen ar ddw'r,
Ymdroi mewn putteindra, fel perchyll mewn llacca,
Yw 'n crefydd, heb goffa cyfyngdwr.
Tyngu a rhegu, a rhwygo cig Ieſu,
Ac ymladd am gwnnu y ‡ gawnen i gyd, ‡ *cael y gorau*
Cyfreithia'n rhy ddiriaid, nes myn'd yn *fegeriaid*,
A gadael y gweiniaid mewn gofid.
Y mae'r haul, y mae'r lleuad yn gwel'd ein hymddygiad,
Mae'r ddaear yn beichiad, fod ein buchedd mor ddrwg,
Mae'r ſanctaidd angylion yn athriſt eu calon, *Rhuf.* 8. 22.
Wrth weled Criſt'nogion yn cynddrwg.
Mae'r 'ffeiriad, mae'r ffermwr, mae'r hwſman a'r crefftwr,
Mae'r baili a'r barnwr, a'r bonedd o'u bron,
Bob un am y cynta', yn digio 'r Gorucha',
Heb wybod p'un waetha' eu harferion.
Mae'r ffeiriaid yn *loytran*, mae'r barnwyr yn *bribian*,
Mae'r bonedd yn *tiplan* o dafarn i dwlc;
Mae'r hwſmon oedd echdo' heb fedru cwmpnio,
Yn yfed *Tobacco* yn ddidwlc.
Putteindra 'r Sodomiaid, medd-dod y Parthiaid,
Lladrad y Cretiaid, (os credwch y gwir)

Ffalſtedd gwlad Grecia, gwangred Samaria,
Sy 'nawr yn llettua ymhob rhandir.
Mae'n anfoes im' draethu, ein campau ni'r Cymry,
Rhag c'wilydd mynegu 'n hymddygiad i'r byd,
Etto rhaid meddwl, y traetha Duw'r cwbwl,
Pan ddelo'r dydd trwbwl i'w trefnyd.

Gwell i ni'r awran gael clywed eu datgan,
Er peri i ni'n fuan 'difaru tra fom ;
Nâ gweled ein taflu, i'r tywyll garchardy,
O eiſiau 'difaru tra fyddom.

Gan hynny mi fynnwn, gael gennych pe gallwn,
Ymbilio am bardwn yr ennyd y b'och,
A gwella'n 'wyllyſgar, cyn eloi'n ddiweddar,
Rhag bod yn edifar pan deloch.

Mae'n ofer 'difaru, a chrio a chrynu,
Pan ddelir i'n barnu, bawb wrth y *barr*,
Ni cheir ond cyfiawnder, er cymmaint a *grier*,
Pan elo'i yn amſer diweddar.

Meddyliwn gan hynny, cyn delo Criſt Ieſu,
O'r nefoedd i'n barnu, bob un wrth ei ben,
Am fod yn edifar, a deiſyf ei ffafar,
Cyn tafler ni i'r carchar anniben.

Yr ail Ran.

FE ddaw yn dra digllon, â llu o angylion,
I ddial ar ddynion ei ddirmyg mor ddu,
Yn daran echrydus, i'r bobol anraſus, *Mat.* 16. 27.
Sy 'rwan mor frowus yn pechu.

Yno waith cymmaint a fydd ei ddigofaint,
Ei weiſion a'i geraint a garai mor gu,
A'i ſanctaidd angylion, a grynant yn greulon,
Pan ddelo mor ddigllon i farnu.

Yr haul a dywylla, y lleuad a wrida, *Dat.* 6. 12.
Y nefoedd a gryna bob modfedd yn grych,
A'r dewra o blant dynion, rhag echryd ac ofon,
A gria 'n hiraethlon wrth edrych.

Fe dawdd y ffurfafen, fe ſyrthia pob ſeren,
Fe loſga'r holl ddaeren oddi arni yn boeth,
A'r tyrrau a'r ceſtyll a gwympant yn gandryll,
A phob rhyw o bebyll â'n bilboeth.

Y creig-

Y creigydd a holltant, y glennydd a doddant,
Y moroedd a ſychant ar ſyrthiad y ſer;
A phob rhyw fwyſtfilod, ymluſgiaid a phyſgod,
A drengant ar waelod y dyfnder.

Pan ddelo Criſt Ieſu, mewn nerth ac mewn gallu,
O'r nefoedd i'n barnu ni, bawb wrth ei ben,
Pa wyneb na laſa, pa galon na wywa,
Wrth wel'd y gymmanſa yn yr wybren?

Pa waſgfa, pa wewyr, pa gymffwrdd, pa gyſur,
A fydd gan bechadur na chodo ei big? 1 *Ped.* 4. 18.
Pan welo'r fath drallod, ar bob peth yn dyfod,
O herwydd ei bechod yn unig.

Brenhinoedd cadarnblaid, cawri, capteniaid, *Dat.* 6. 15, 16.
Beilchion a *gwilliaid gwycha'r awr hon, **lladron.*
A griant ar greigydd, am bwnian eu mhennydd,
A'u cuddio rhag cerydd Duw cyfion.

Yn hyn o lwyr drafel, fe gân yr archangel
Ei udgorn mor uchel, ond awchus o'r cri;
Nes clywo'r rhai meirw (yn grai ac yn groyw)
Y llef yn eu galw i gyfri.

A'r meirw a godant, ar d'rawiad yr amrant,
O'r llwch lle gorweddant pan glywant y cri,
A'r byw a newidir, a phawb a gyrhaeddir, 1 *Cor.* 15. 5.
I'r wybren lle bernir eu brynti. 1 *Theſ.* 4. 17.

Y Barnwr mawr yntau, yn gyflym a'i gleddau,
A'i dafal a'i bwyſau, a bwyſa ddrwg a da;
Gan rannu i'r eneidiau, wrth gywir feſurau,
Y cyfion o'r gorau, a'r gwaetha'.

Nid edrych e'n llygad yr emprwr na'r abad,
Ni phriſia fe drwſiad na galwad un gwr:
Ond rhannu cyfiawnder i'r brenhin a'r † *beger*, † *cardottyn*
Heb ofni ‡ *diſpleſer* na chryfdwr. ‡ *anfoddlondeb.*

Fe egyr y llyfrau, fe rwyga 'u calonnau, *Dat.* 20. 12.
Fe ddengys eu beiau yn amlwg i'r byd;
Fe deifil anwiredd pawb yn eu dannedd;
Fe ddial ar gamwedd y gwynfyd. *Luc* 16. 25.

Ni ddiangc gair ofer, na'r ffyrling a dreulier, *Mat.* 12. 36.
Na'r funud a waſtier heb yſtyr na phwys,
Na gwagedd, na gwegi, na beiau na brynti, *Preg.* 12. 14.
Na's gorfydd eu cyfri yn gyfrwys.

Puttein-

Putteindra'r gwyr mawrion, a'r gwragedd bon'ddigion
Sy'n arfer eu gweiſion heb wybod i'r gwyr ; *Gen.*39.12.
A'r mawrddrwg, a'r mwrddrad, a'r ffalſtedd, a'r lladrad,
A wneir i bob llygad yn eglur.

Pa wyneb iradus ? pa galon echrydus ?
Pa gynffwrdd gofidus, gwae feddo ar y fath,
A fydd y pryd hynny, gan bobl ſydd heddy'
Mor ffyrnig yn pechu yſywaeth ?

Ni ddiangc na llymmaid, na thippyn, na thammaid, *Mat.*
A roddir i'r gweiniaid er mwyn Ieſu gwyn, 10. 42.
Heb ymdal am dano, a chyfrif, a chofio,
Y briwſion a ballo y cerlyn.

Yno detholir y defaid a'r geifir,
Ac yno y bernir pawb wrth y § *pol*, § *pen*
Y defaid i'r deyrnas, mewn harddwch ac urddas,
A'r geifr i'r ffyrnas uffernol.

Yno 'r â'r cyfion yn llawen eu calon,
Mewn gynau tra gwynion yn union i'r nef, *Dat.* 7. 9.
I dderbyn goreſgyn o'r deyrnas ddiderfyn,
A roddodd Duw iddyn' yn artref.

A'r geifir damnedig, a'r bobol fileinig
Sy 'rwan yn dirmyg y Barnwr a'r dydd, *Mat.* 13.30.
A deflir yn glymmau, mewn cadarn gadwynau,
I uffern i'r poenau tragywydd.

Yn uffern y llefan', gan flined eu lloſgfan,
Yn ebrwydd ar Abra'm am ddafan o ddw'r,
Ond llefent hyd * *ddiffin*, ni chânt hwy un troppyn, * *byth*
Na thammaid na thippin o ſwccwr.

Can's yno'n dragywydd, mewn carchar a chyſtudd,
Heb obaith y derfydd eu tra dirfawr gur,
O herwydd anwiredd yn rhingcian eu dannedd,
Heb derfyn na diwedd o'u dolur. *Mat.* 13. 42.

Ac yno 'r awn ninnau, i eſtyn ein gweflau,
Am dreulio ein dyddiau mewn pechod mor dal,
O ddiffyg in' wilio, a dyfal weddio,
A gwella cyn delo'r dydd dial.

Meddyliwn gan hynny, tro'r amſer yn gadu,
Am brudd edifaru, nid yw foru i neb,
A 'madael â'n brynti, a'n gwagedd, a'n gwegi,
Cyn delom i gyfri' ac atteb.

Duw

Duw Ieſu dewiſol a brynaiſt dy bobol,
O'r ffwrnais uffernol, oedd ffyrnig ei phwys,
Cadw'n eneidie, pan delont i'r frawdle,
A dwg hwy i gadeirie paradwys.

Os gofyn Deheubarth, na Gwynedd o un-parth,
Pwy ganodd y doſparth, i'ch diſpwyll rhag ing,
Eglwyſwr ſy'n hoffi eich dad'raidd o'ch didri,
A'ch cofio am eich cyfri' mawr cyfyng.

III. Truenus gyflwr dyn wrth naturiaeth.

ADDA werthodd bawb o'r byd, Gen. 3. 6.
I'r hên Sarph am afal drud: Rhuf. 5. 12.
Ni ddaw un o grampau Satan,
Nes dêl Criſt i'w dynnu allan.
Y mae Satan yntau 'n cadw
Pob pechadur gwrryw a benyw,
Yn ei garchar tonnog, tywyll,
Nes del Criſt i'w dorri e'n gandryll. Eſa. 42. 7.
Y mae'r carchar cyn dywylled
Fel nad y'm yn abal gweled,
Mo'n toſt gyflwr a'n gofydi,
Nes del Criſt â goleu inni. Ioan 8. 12.
'R y'm ni 'n aros heddyw heno
Mewn tywyllwch dan ei ddwylo,
Ac heb weled ein trueni,
Nes dêl Criſt i'w ddangos inni. Act. 26. 18.
'R y'm ni 'n farw yn ein pechod, Eph. 2. 1.
'R y'm ni heb wel'd mo'n câs na'i ganfod,
'R y'm ni 'n gorwedd mewn tywyllwch,
Ac heb geiſio gwell diddanwch.
'R wyt ti 'n ymladd ymhlaid Satan,
'R wyt ti 'n elyn it' dy hunan:
'R wyt ti 'n myned byth ar ddidro Mat. 18. 11, 12.
Nes del Criſt i'th droi a'th rwyſtro.
'R wyt ti eiſoes gwedi 'th golli,
A'th gondemnio cyn dy eni;
Oni cheiſi Griſt i'th helpu,
Yn golledig yr arhoſi.
Mae'r ſarph â'i cholyn gwedi 'th frathu,
Mae d' enaid bach o'r brath yn gruddfu:
Cais Griſt yn feddyg i'th iachau,
Oni's ceiſi marw a wnai.

Mae d' enaid gwedi 'r diawl ei 'ſpeilio,
O'r holl ddoniau roes Duw iddo ;
Cais gan Griſt ei ail-ddilladu,
Dat. 3. 18. Oni's ceiſi 'n ſiwr di ſythu.
Mae'r fall â'i follt o bechod tanllyd,
Wedi'th glwyfo yn wenwynllyd :
Cais gan Griſt iachau dy glwyfau,
Oni's ceiſi 'r fall a'th biau.
Mae d' enaid bach fel dafad wirion,
Rhwng palfau 'r llew, a'r bleiddiaid digllon,
Cais Griſt mewn pryd i'th ddwyn o'i grampau
Oni's ceiſi 'r blaidd a'th biau.
Mae'r diawl fel *ffowler* gwedi dala,
Sal. 124. 7. D' enaid bach â rhwyd o'r gryfa ;
Ni ddoi byth o rwydau Satan,
Nes del Criſt i'th dynnu allan.
Ioan 8. 34. 'R wyt ti 'n ufudd-was i bechod,
'R wyt ti 'n pechu bob diwrnod ;
Cais gan Griſt roi gras a chryfder
It' i'w waſ'naethu mewn cyfiawnder.
'R wyt ti 'n blentyn i'r digofaint,
Eph. 2. 3. Wrth naturiaeth, fel dy geraint ;
Cais gan Griſt dy adgenhedlu,
Rhag dros fyth it' aros felly.
‡ caethwas. 'R wyt ti 'n ‡ *ſlaf* i'r cythraul aflan,
'R wyt ti 'n byw dan feddiant Satan ;
Cais mewn pryd gan Griſt dy dynnu
O law 'r fall, rhag aros felly.
Luc 11. 21, 22. Mae'r gwr cadarn yn heddychlon,
Yn cadw ei gaſtell yn dy galon ;
Nes cael Criſt i ddwyn ei arfau,
‖ mynwes. Nid â'r cadarn byth o'th ‖ aſgrau.
'R wyt ti 'n gangen wyllt anffrwythlon,
Eſa. 6. 4 Heb ddwyn ffrwyth ond grawn-win ſurion :
Oni wella Criſt dy nattur,
I dân uffern boeth y'th deſlir.
Fe wnaeth y diawl di 'n elyn Duw,
Col. 1. 21. O blentyn graſol gore 'i ryw :
‖ heddychu Cais gan Griſt dy ‖ *reconſilio*,
Rhag aros byth yn elyn iddo.

'R wyt

'R wyt ti 'n un o'r cywion bychain,
Y ſy'n pori rhwng y cigfrain: Mat. 13.37.
Os Criſt Ieſu ni 'th adeina,
Cigfrain uffern a'th 'ſglyfaetha.
'R wyt ti 'n gorwedd mewn tywyllwch,
Heb wir 'nabod llwybrau heddwch:
Oni oleua Criſt ein llwybrau,
Ni awn i uffern ar ein pennau.
'R wyt ti 'n haeddu pob gofidi,
Gwedi 'th ddamnio cyn dy eni;
Oni chei gan Griſt i'th helpu,
Yn ddamnedig yr arhoſi.
'R wyt ti 'n elyn i'r Goruchaf,
'R wyt ti 'n *ſlaf* i'r cythraul pennaf:
'R wyt ti 'n dewyn uffern iſod,
Nes del Criſt i olchi 'th bechod.
'R wyt ti 'n euog o bob tramgwydd, Deut 28.15
O bob nychdod, o bob aflwydd, 16, 17.
O bob gofid, o bob trallod,
Nes cael Criſt i olchi 'th bechod.
Drwg tu fewn, a drwg tu fa's,
Llawn o bechod, tlawd o ras; Rhuf. 3.10
Aflan, oflyd, dwl, diwybod, hyd y 19.
Nes cael Criſt i olchi 'th bechod.
Dyma gyflwr pob rhyw Griſtion,
Medd y ſgrythur yn ‖*blain* ddigon, ‖ eglur.
Hyd nes delo Criſt ein Prynwr,
I'n hail-eni, i wella ein cyflwr.
Oni chawn ni Griſt i'n helpu, Rhuf. 5 7.
A'n hail-weithio, a'n gwaredu: Cor. 3. 5.
Ni all dyn o'i rym ei hunan,
Wella ei gyflwr mwy nâ Satan.
Ni all Peder, ni all Pawl,
Ni all angel, ni all diawl:
Ni all neb ond Criſt yn unig,
Gadw enaid dyn colledig.
Chwilia'r nef, a'r ddae'r, a'r awyr,
Chwilia 'r môr, a phob creadur;
Di gei weled na all un,
Ond Criſt gadw enaid dyn.

Oni cheiſi Griſt ein Prynwr,
Gan ei Dad i wella 'th gyflwr,
I bwll uffern yr ai i drigo,
O eiſiau ceiſio cymmorth ganddo.
Ni bydd un dyn yn gadwedig,
Mat. 7. 21. O'r holl fyd er maint eu rhyfig,
Ond y dyn a gaffo ei gadw,
Er mwyn Criſt ein Ceidwad croyw.
Ac ni cheidw Criſt un Criſtion,
O'r holl fyd er maint a grion',
Ond y dyn a gretto yn brudd,
Yng Nghriſt trwy wir a bywiol ffydd.
Y neb a gretto yng Nghriſt yn gywir,
Fe gaiff hwnnw ei gadw 'n ſiccir;
Ioan 3. 36. Y neb ni chretto ynddo 'n ſyth,
Ni chaiff hwnnw ei gadw byth.

IV. Genedigaeth, Bywyd, a Marwolaeth Criſt.

POB rhyw Griſtion ag ſy'n caru,
'Nabod Criſt a fu'n ein prynu,
Clywch fi 'n adrodd genedigaeth,
Prynwr cred a'i brudd farwolaeth.
Ioan 12. 3. Y Gair Mab Duw oedd o'r dechreuad,
Diar. 8. 22. Cyn bod nef na dae'r na 'deilad,
1 Ioan 5. 7. Yn ail Berſon o'r glân Ddrindod,
Yr hwn a wnaeth y byd mor barod.
Yr oedd e'n Arglwydd cuwch a'i Dad,
Yn y nef yn llawn o rad,
Yn rheoli 'r holl angylion,
Cyn ei ddyfod at blant dynion.
Rhuf. 9. 5. 'Roedd e'n Dduw galluog grymmus,
'Roedd e'n Arglwydd anrhydeddus,
'Roedd e'n Frenhin mawr ei rad,
'Roedd e'mhob pwynt cuwch a'i Dad.
Phil. 2. 6, 7. Pan ddaeth o'r nef i brynu dyn,
Fe gymmerth arno'n lliw a'n llun;
Ioan 1. 14. A'n gwir gnawd o Fair ei fam,
'Rhon oedd wyryf bur ddinam.

Hi

Hi feichiogodd arno yn rhyfedd,
O rad yr Yſpryd Glân a'i rinwedd,
Heb fod iddi wneud na 'nabod,
Gwr erioed er bod yn briod.
Ac felly 'r aeth Mab Duw yn ddyn, Ioan 1. 14
O naturiaeth Mair ei hun,
(Heb ei halogi â dim pechod)
Yn y groth trwy rad y Drindod. Rhuf. 1.3,4
Dwy naturiaeth amlwg yn',
Sydd i'n Prynwr, Duw a dyn,
Un o'i Dad, a'r llall o'i fam,
Dwy wahanol, dwy ddinam.
Mab i Dduw, a Mab i ddyn,
Heb un Perſon iddo ond ‡ un ;
Mab i ddyn, o fam heb dad,
Mab Duw mawr heb fam y ca'd.
O ran ei ddyndod mae'n fy mryd,
I ddangos iwch ar hyn o bryd,
Y dull, a'r modd y ganed Ieſu,
Pan y daeth o'r nef i'n prynu.
Pan daeth Mair i Fethle'm hygar,
I dalu treth i'r emprwr Ceſar,
Daeth ei hamſer i eſgori,
Fel y traetha 'r 'fengyl inni.
Ond waith cymmaint oedd y cwmpni,
Oedd yn gorwedd ymhob § *oſtri*,
Fe orfu ar Fair yn fawr ei gofal,
Fyn'd i eſgori hwnt i'r ſtabal.
Yno 'mhlith y mud 'nifeilod,
Heb ddim ‖ *ſtade*, Duw 'n ei wybod,
Fe eſgorodd Mair wen ddiddig,
Ar ein Prynwr ddydd Nadolig.
Gwedi geni 'n Prynwr hyfryd,
Heb fod arni boen na gofyd,
Yn dra llawen hi a rwyme
Frenhin nefoedd mewn cadache.
Gwedi rwymo, hi rhoi orwedd,
Yn y preſeb yn ddiryfedd,
Ac a fyddai boddlon ddigon
I bob peth oedd Duw 'n ei ddanfon.

‡ Y mae 'r Duwdod yn dri Pherſon, ond yr ail Berſon a gymerth atto nattur dyn, ac a'i hunodd yn y fath fodd â'r Duwdod, fel nad yw'r ddwy nattur ond un Perſon.

§ lletty.

‖ gwychdra.

Yno cyn i'r wawr gael torri,
Fe ddanfonai Duw gwmpeini
O fugeiliaid, mewn gwiriondeb,
I'w addoli E' yn y preſeb.
Y rhai ddanfonwyd gan angylion,
Yn dra llawen iawn eu calon,
I dref Bethle'm o wir bwrpas,
I gael gweled y Meſſias.
Ac i fyneg i bawb hefyd,
Fel y d'wedſai 'r angel hyfryd,
Mai fe oedd Criſt y gwir Geidwad,
'R hwn addawſid o'r dechreuad.
Ac y byddai mawr lawenydd,
I'r holl fyd o'r chwedel newydd,
O ran geni'r boreu hwnnw,
Y Iachawdwr ddeuai'n cadw.
Yno deuai llu o angylion,
Ac a ganent hymnau mwynion,
I'r Tad nefol o'r uchelder,
Am ro'i i ddynion y fath fwynder.
Ar hyn fe ymddangoſai ſeren
Rymmus, raſol, yn yr wybren,
Yr hon a dd'wedai â'i goleuni,
Fod y Prynwr gwedi eni.
Yno deuai hen wyr doethion,
O'r dwyrain-dir yn dra union,
I Judea wrth y ſeren,
I ymofyn Criſt yn llawen.
Y rhai a geiſient gael copinod,
Gan y brenhin creulon Herod,
Ble genaſid Criſt y Cyfion,
Brenhin graſol yr Iuddewon.
Yna dywedai'r 'ffeiriaid mwya',
Mai ym Methlem tref o Juda,
Yn ſiwr y genid y Meſſias,
Mic. 5. 2. Meddai'r prophwyd hen Micheas.
Pan y clywai'r doethion hyn,
Daethont yn faith ac yn dynn,
I dref Bethle'm wrth y ſeren,
Dan ymofyn Criſt yn llawen.

Ond

Ond pan daethont hwy yn agos Mat. 2. 9.
I'r tŷ, y lle 'r oedd Criſt yn aros,
Fe ddiſgynnai y ſeren dlws,
Ac a arhoſai uwch ben y drws.
Yno yr aent i mewn yn llawen,
Lle 'roedd Mair a Chriſt yn fachgen,
Ac a gwympent ar eu deu-lin,
I addoli 'r graſol Frenhin.
Rhoddent hefyd rial roddion,
A berthynai i Griſt yn gyſon:
Aur, a ffrancinſens o'r gorau,
A myrr gwerthfawr, teg ei 'roglau.
Herod yntau pan y clywas Mat. ii.
Eni Criſt y gwir Feſſias,
Efe a fynnai ladd E'n blentyn
Bach, yn ſugno yn ei rwymyn.
O! fe helodd lu o fwytſwyr
Gwaedlyd, creulon, dig difeſur,
I ladd yr holl blant bach o ddeutu,
Cyn y methai ladd yr Ieſu.
Hwythau ladd'ſont yr holl fechgyn,
Oedd ym Methl'em etto 'n egin,
Fach a mawr dan ddwy flwydd oedran,
A mab Herod gâs ei hunan.
Yna gorfu ar Fair fyned
Ganol nos i ddechreu cerdded,
Tua'r Aipht a'i phlentyn ganthi;
Lle archaſai 'r angel iddi.
Yno y bu Criſt yn aros,
Gyd a'r Sibſwns lawer wythnos,
Nes cael clywed marw Herod,
Oedd yn ceiſio ei ladd heb wybod.
Yn ol marw Herod greulon,
Fe ddaeth Criſt i wlad Iuddewon,
Ac a fyddai oſtyngedig Luc 2. 51.
I Fair, ac i Joſeph ddiddig.
Pan yr oedd ef yn ddeuddeg oed,
Y peth rhyfeddaf fu erioed,
Efe ymbyngciai â'r doctoried,
Nes b'ai 'r doethion arno 'n ſynnied.

Yno

Yno yn ddeg ar hugain oedran,
Pan fedyddiwyd ef gan Ioan;
Fe ddiſgynnai arno 'r Yſpryd,
Ar lûn colommen hygar hyfryd.
Mat, 3. 17. Ac fe lefai Duw ei hunan,
a 4. 1. Fry o'r nef lle clywai'r § *Cwmpan*'.
§cwmpeini. Hwn yw f' unig Fab aberthwyd,
Ynddo ef y'm llwyr-foddlonwyd.
Gwedi 'r Yſpryd ddiſgyn arno,
Fe ddoi 'r cythraul yntau i'w demtio:
Ond er maint oedd cyrch y cythrel,
Rhôdd Criſt iddo ffŵyl ddiogel.
Yn ol hyn fe ai i bregethu,
Yr Efengyl wen o ddeutu,
Ac i ddechreu gwneuthur gwyrthiau,
Ymhob tir y ffordd y cerddai.
Fe drôdd y dw'r yn gynta 'n win,
Ioan 3. Fe lwyr-iacha'dd bob clefyd blin:
Mat. 11. 5. Ac fe wnaeth i'r deillion weled,
Ac i'r byddar cluſt-drwm glywed.
Luc 13. 13. Fe wnaeth i'r crippliaid yn ddi fraw
Neidio a thripio yma a thraw,
Ac fe wnaeth i'r wreigin grocca,
Godi ei chefen o'r uniawna.
Yntau rodiodd ar y môr,
‖ ruad. Gan oſtegu ei rwyf a'i ‖ *rôr*;
Ac fe wnaeth i'r ſtorom wynt,
Beidio a chwythu yn ei hynt.
I ddangos inn' ei fod E'n Dduw,
Fe gododd dri o farw i fyw:
Marc 5. 41 Merch i Jairus, mab i'r Weddw,
Luc 7. 15. Lazar' gwedi drewi a marw.
Ioan 11.
Luc 9. 17. Porthodd bum mil â phum torth,
Mawr ei bwer, da ei borth;
Ioan 11. Llanwodd ddwy long o'r pyſg mwya',
Pan y methai ar bawb eu dala.
Bwriodd lawer cythraul allan,
O'r rhai cleiſion, lloerig, egwan,
Luc 22. 5. A chluſt Malcus gwedi dorri,
A iacha'dd ef toc heb eli.

Llawer

Llawer gwyrthiau gyd â hyn,
A wnaeth ein Prynwr Ieſu gwyn ;
Cyn i Suddas frwnt ei werthu
I'r Iuddewon a'i fradychu.
Ni chaed twyll erioed o'i enau,
Nid oedd un dyn a'i harg'oeddai:
'R oedd ef yn ddiddrwg fel yr oen, 1Pedr 2. 22
Yn fach ei barch, yn fawr ei boen. Ioan 8. 46.
Pan ddaeth yr awr oedd Duw 'n ei oſod
I'w aberthu dros ein pechod;
Fe ddeuai Suddas ac a'i gwerthai
I'r Iuddewon am geiniogau.
Ni châ'dd ddim ond hanner coron,
Am ei roi E'n llaw 'r Iuddewon,
I fyn'd ag ef yn rhwym at Gai'phas, Mat. 19. 16
Wedi holi yn doſt gan Annas.
Yn y man y daeth at Gai'phas,
Fe ddoi tyſtion *ffals* o'i gwmpas,
Ac a fynnent *brwſio* arno
Lawer peth na's gwyddai oddi wrtho.
Cai'phas yntau a'i *hecſamnai*
Yn galed iawn am fil o bethau,
Ac a'i tynghedai trwy 'r Duw byw, Mat. 26. 63.
I adde' od oedd yn fab i Dduw.
Ac am i'r Ieſu adde'n glir,
Mai fe oedd Criſt Mab Duw yn wir,
Braidd na fynnai pawb ei lethu,
A'i labyddio cyn ei farnu.
Yno poerwyd yn ei wyneb,
Bwbach dallwyd mewn ffolineb: Marc 14. 56
Ffuſtwyd ei ben â gwielyn,
A chernodiwyd E'n yſgymmyn.
Ar y bore yr holl Iuddewon,
A'r offeiriaid a'r gwyr mawrion,
A ddoent a Chriſt gwedi ei glymmu,
At Bilatus i'w ei farnu.
Pilat gwedi holi E'n galed,
Heb gael ynddo fai na niwed,
Dan lanhau a golchi ei ddwylo, Mat. 27.
A rôdd farn marwolaeth arno.

Cynta'

Cynta peth a farnai Pilad,
Oedd ei chwippo heb ei ddillad;
Yn ol hynny ei groes-hoelio,
‖ ymado. Ar y crogpren nes ‡ *departo*.
Felly chwippwyd Criſt yn doſt,
O hewl i hewl, o boſt i boſt;
Ac ni adawyd modfedd arno,
• ffflangellu. O'i ben i'w draed heb ei * *ſcwrgio*.
Gwed'yn deuai filwyr Pilad,
‖ ddioſgent. Ac hwy ‖ *ſtripent* Griſt o'i ddillad,
Ac a'i gwiſgent ef cyn brafed,
Mewn hên fantell gôch o ſcarled.
Yn ol hyn fe blethai rhai'n,
Anfad goron fawr o ddrain,
Ac a'i gwiſgent ar arleiſiau
Criſt, nes rhedai waed yn bibau.
Rhoddent hefyd yn ei law
Gorſen dan ymgrymmu draw,
A'i watwaru â geiriau mwynion,
Dydd da iwch Brenhin yr Iuddewon.
Gwedi dioſg Criſt drachefen,
Ioan 19.17. Rhoiſant ei groes ar ei gefen,
Iddo i'w lluſgo i'r benglogfa,
Lle croes-hoeliwyd ar ei hucha.
Pan yr aethont i'w groes-hoelio,
Tyllwyd ei draed a'i ddwy ddwylo,
A hwy a hoeliwyd yn fileinig,
A thair hoel o haiarn ffyrnig.
Er maint oedd ei boen a'i loeſau,
Etto er hyn ni 'gore'i enau,
Act. 8. 32. Ac ni ynganai wrth y poenwyr
Mwy nâ'r ddafad dan law'r cneifwyr.
Ond fe offrymmai ar y groes,
Pan oedd chwerwa, a blina 'r loes,
Ei enaid gwyn, a'i waed ei gyd,
Yn aberth dros bechodau 'r byd.
Luc 23. 34. 46. Ac orch'mynnai ei enaid gwirion,
Yn llaw ei Dad y barnwr cyſion,
Dan ymhywedd arno am faddeu,
I'r Iuddewon a'i croes-hoeliai.

Felly

Felly y bu farw 'r Ieſu
Ar y pren croes wrth ein prynu,
Ac y rhôdd ef waed ei galon,
Dros eneidiau 'r gwir Griſt'nogion.
Felly rhodd Duw ei Anwylyd,
I'w groes-hoelio trwy fawr benyd,
Er mwyn prynu ein heneidiau,
A'u gwaredu o'u holl boenau,
Rhoddwn ninnau foliant iddo,
Ddydd a nos heb ddim diffygio,
Am ei gariad a'i drugaredd,
Yn prynu enaid dyn mor rhyfedd.
Diolch mawr a moliant hyfryd,
A fo i'r Tad, a'r Mab, a'r Yſpryd,
Am brynu enaid dyn mor britted,
A'i ddwyn i'r nef o doſt gaethiwed.

V. Adroddiad o gariad Crist at y byd.

CLYWCH adrodd mawr gariad Mab Duw at y byd,
Pan ddaeth ef o'r nefoedd i'n prynu mor ddrud,
Er peri i chwi gofio am gariad Mab Duw,
A'i foli 'n waſtadol tra fyddoch chwi byw.

Pan dwyllodd y cythraul â'r afal y wraig, *Rhuf.* 5. 12.
I dorri'r gorchymmyn trwy demtiad y ddraig,
Fe 'n gwerthwyd am afal i'r diawl cymmain un,
Heb neb allai'n prynu ond Mab Duw ei hun. 1 *Pedr* 1. 18, 19

Mab Duw pan y gwelodd ein cyflwr mor doſt,
Fe ddaeth yn ei un-ſwydd, o'r nefoedd yn boſt,
O blith yr angylion, i groth y wen Fair,
I gym'ryd ein nattur, i'n gwared o'r pair.

Mair a feichiogodd ar unig Fab Duw,
O rad y Glân Yſpryd (ond tra rhyfedd yw)
Pan 'roedd hi 'n bur forwyn, tra ieuangc mewn oed,
Heb fod iddi hanfod ag un gwr erioed.

Pan ddaeth amſer eſgor, fe aned Mab Mair,
Mewn ſtabal ym Methle'm ar bottel o wair,
Lle trow'd ef mewn cadach, a'i oſod i lawr,
I orwedd mewn preſeb, ond happus o'r awr.

Pan aned ein Prynwr, danfonwyd o'r nef
Angylion rhialwych, tra llawen eu llef,

I fyneg dan ganu yr amſer a'r pryd,
Y ganed Criſt Ieſu Iachawdwr y byd.

A'r doethion o'r dwyrain pan god'ſant eu pen,
A gweled ei ſeren, mor wych ac mor wen,
Hwy ddaethant o'r dwyrain i Fethle'm yn boſt,
I addoli 'r dyn bychan mewn llawer o *goſt*.

Herod pan glywodd ef eni Mab Duw,
Fe helodd ei ‡ *fwytſwyr*, i'w fwrddro fe'n fyw, ‡ *lleiddiaid*.
A rhag iddo ddiangc, fe laddodd pob un,
O fechgyn bach Bethle'm, a'i blentyn ei hun.

Mair hithau gododd 'rhyd nos heb ddim trwſt,
Ac aeth at y Sibſwns â'i phlentyn ar ffrwſt,
Lle bu yn hir aros, ni wn i pa gyd,
Nes darfod am Herod a'i fwytſwyr i gyd.

Pan ddarfu am Herod daeth Criſt yn ei ol,
O'r Aipht i Judea, at gene'l ry ffol,
Lle bu e'n pregethu 'r efengyl yn hir,
I bobol bengaled na chredent mo'r gwir.

Gwyrthiau tra gwerthfawr a wnaeth lawer pryd,
I ddangos mai 'r Ieſu oedd Ceidwad y byd,
Ni chredai'r Iuddewon na'i wyrthiau na'i wir,
Ond ceiſio ei fradychu ar fôr ac ar dir.

Suddas fradychus â chuſan tra chas,
A'i gwerthodd yn nwylo'r Iuddewon di-ras:
Trachwant ar arian a'i gyrrodd e'n boſt,
I ymgrogi mewn cebyſt', a'i ffortun oedd doſt.

Y nos y bradychwyd fe chwyſodd y gwaed,
Yn daran doſturus o'i ben hyd ei draed, *Luc* 22. 44.
Wrth feddwl cyn chwerwed a blined y loes,
Orfyddai arno oddef am bechod pob oes. *Mat.* 26. 38, 39.

Daliai'r Iuddewon E' â ffaglau a ffynn,
Pan oedd yn gweddio 'n ol ſwpper yn ſynn;
Hwy rhwyment â chordau, hwy lluſgent trwy fraw,
At Annas a Chai'phas i'w holi tan law.

Pilat yn fynych a'i holodd e'n chwai,
Heb allael cael ynddo na phechod na bai;
Ond dan olchi ddwylo fe wnaeth ag ef gam,
Fe'i barnodd i farw heb wybod pa ham.

Fe farnodd ei chwippio o'i ben hyd ei draed,
Nes bod ei gorph purwyn yn lliwio gan waed;
A chwedi'n ei hoelio ar grogpren trwy gur,
Trwy ei ddwylaw a'i ddeudroed â hoelion o ddur.

Coronwyd Criſt hefyd â choron o ddrain,
Fe wiſgwyd mewn mantell o ſcarled coch main ;
Fe addolwyd mewn gwatwar dan blygu pob glin,
Fe gurwyd â chorſen dan eſtyn y min.

Fe row'd ar ei yſgwydd y groes i'w ei dwyn,
Nes myn'd i'r benglogfa heb nemawr o gŵyn ;
Ar honno'n fileinig fe'i hoeliwyd yn fyw,
Ac felly ar grogpren fe grogwyd Mab Duw.

Er maint oedd ei flinder, ei gyſtudd, a'i gur,
Pan hoeliwyd ef felly â'r hoelion o ddur ;
Ni agorodd mo'i enau, ni ofynodd pa ham;
Mwy nâ'r oen dan law'r cneifiwr, er maint oedd ei gam.

Ond llefain yn * irad o'r groes ar ei Dad, * *doſt*
Am faddeu i'r Iuddewon a ſugnent ei wa'd ;
O achos na wyddent ar hynny o bryd,
Eu bod hwy'n croes-hoelio Iachawdwr y byd.

Ac felly bu farw Mab Duw ar y groes,
Wrth ddwyn ynddo ei hunan y blinder a'r loes :
A'r poenau, a'r penyd, a'r dial i gyd,
Oedd Duw yn ei ofyn am bechod y byd.

Trwy angeu tra phoenfawr a phridwerth ei wa'd,
Fe wnaeth heddwch hyfryd rhwng dynion a'i Dad ;
Fe'n dygodd ni'r eilwaith mewn ffafar â Duw, *Rhuf.* 5. 1.
Moliannwn ni'r Ieſu tra fyddom ni byw.

Fe ddygodd ar grogpren ein pechod bob un,
Fe'n golchodd o'n beiau trwy wir waed ei hun ;
Fe'n gwnaeth ni'n frenhinoedd a 'ffeiriaid i Dduw,
Moliannwn ni'r Ieſu tra fyddom ni byw.

Cyflawnodd y gyfraith, boddlonodd ei Dad,
Fe brynodd ein pardwn, fe'i ſeliodd a'i wa'd ;
Fe'n tynnodd o'r carchar, fe rwygodd ein ſach,
Moliannwn ni'r Ieſu yn fawr ac yn fach.

A'i angau fel Samſon fe droediodd i lawr, *Heb.* 2. 14.
Gyhuddwr ein brodyr, y wiber goch fawr,
Fe rwygodd ei deyrnas, fe ſigodd ei ſiol, *Dat.* 12.
Moliannwn ni'r Ieſu a ynnillodd y gol. 9, &c.

Fe ddofodd lidiawgrwydd a digter ei Dad,
Fe'n gwnaeth ni'n blant iddo trwy fabwys a rhad, *Rhu* .8. 17
Fe rôdd i ni gyfran o deyrnas ein Duw, 1 *Pedr* 1.3, 4.
Moliannwn ni'r Ieſu tra fyddom ni byw.

Coronau goreuraidd ar bennau pob un, 2 *Tim.* 4. 8.
A gynau gwych gwynion tra lluniaidd eu llun,
A brynodd ef inni, a theyrnas gwlad nef,
Moliannwn ni'r Ieſu yn llawen ein llef.

Gogoniant a gallu, a diolch bob pryd,
A fyddo i'r glân Ddrindod, am ein prynu mor ddrud:
A mawr glod a moliant i'n Prynwr a'n Pen.
A dyweded pob Criſtion yn waſtad, *Amen.*

VI. Awn i Fethlehem.

AWN i Fethle'm bawb dan ganu,
Neidio, dawnſio, a difyrru,
I gael gwel'd ein Prynwr c'redig,
Aned heddyw ddydd Nadolig.

Mae e'm Meth'lem gwedi eni,
‖ lletty. Yn y ſtabal tu hwnt i'r ‖ oſtri,
Awn bob Criſtion i gyflwyno,
Ac i roddi golwg arno.

Dyma'r Ceidwad a ddanfonwys
Tad toſturi o Baradwys,
I'n gwaredu rhag marwolaeth,
Ac i weithio 'n hiechydwriaeth.

Awn i Fethle'm bawb i weled,
Y dull, a'r modd, a'r man y ganed,
Fel y gallom ei addoli,
A'i gydnabod gwedi eni.

Ni gawn ſeren i'n goleuo,
Ac yn ſerchog i'n cyf'rwyddo,
Nes y dycco hon ni'n gymmwys,
I'r lle ſanctaidd lle mae'n gorphwys.

Mae'r bugeiliaid gwedi blaenu,
Tu a Bethle'm tan lonychu,
I gael gwel'd y graſol Frenhin,
Ceiſiwn ninnau bawb eu dilyn.

Y mae'r plentyn yn y ſtabal,
Gwedi drin gan Fair yn rhial,
A'i roi orwedd yn y preſeb,
Rhwng yr ŷch a'i dadmaeth Joſeb.

Fe aeth y doethion i gyflwyno,
Ac i roi anrhegion iddo,
Aur, a thus, a myrr o'r gorau,
A'u ‖ *preſentio* ar eu gliniau. ‖ offrwm.

Rhedwn ninnau i'w gorddiwes,
I gael clywed rhan o'r gyffes,
Dyſgwn ganthynt i gyflwyno,
A rhoi clod a moliant iddo.

Yn lle aur rhown lwyr gred ynddo,
Yn lle thus rhown foliant iddo,
Yn lle myrr rhown wir 'difeirwch,
Ac fe'i cymmer trwy hyfrydwch.

Mae'r angylion yn llawenu,
Mae'r ffurfafen yn tywynnu,
Mae llu 'r nef yn canu hymnau, Luc 2. 13.
Caned dynion ryw beth hwythau.

Awn i Fethle'm i gael gweled
Y rhyfeddod mwya' wnaethbed, Ioan 1. 14.
Gwneuthur Duw yn ddyn naturiol, Heb. 2. 14, &c.
I gael marw dros ei bobol.

Awn i wel'd yr hen ‖ ddihenydd, ‖ un nad yw yn henteiddio.
A wnaeth y nef, y mor, a'r mynydd,
Alpha oediog, Tad goleuni, Dan. 7. 9.
Yn ddyn bychan newydd eni. Dat. 1. 11.

Awn i weled Duw y Gair,
Brenhin nef ar arffed Mair,
Gwedi cym'ryd cnawd dyn arno,
Yn fab bach yn dechreu ſugno.

Awn i weled y Mab rhad,
Hŷn ‖ nâ'i fam, cyfoed a'i Dad, ‖ fel yr oedd ef yn Dduw.
Mab a Thad, ei fam a'i ferch,
Yn lleia' ei ſon yn fwya' ei ſerch.

Awn i Fethle'm i gael gweled,
Mair a Mab Duw ar ei harffed,
Mair yn dala rhwng ei dwylo Heb. 1. 3.
'R Mab ſy'n cadw'r byd rhag cwympo.

Awn i wel'd congcwerwr angau,
Gwedi rwymo mewn cadachau,
A'r Mab a rwyga deyrnas ſatan,
Yn y ‖ *craits* heb allu ‖ preſeb. ‡ *crippian.* ‡ cerdded.

Awn i weled y Meſſias,
Prynwr cred, ein hedd a'n hurddas,
Unig Geidwad ein heneidiau,
Ar fraich Mair yn ſugno bronnau.

Gen. 3. 15. Awn i weled had y wraig,
A bwyntiodd Duw i bwnio'r ddraig,
Ac i ſigo ei ſiol wenwynig,
Am beri bwytta'r ffrwyth gwa'rddedig.

Awn i wel'd y Mab a gâ'd,
Yn rhyfedd iawn o'i fam heb dad,
A'i fam yn wyryf ieuangc oed,
Mam heb 'nabod gwr erioed.

‖ I Griſt fel yr oedd ef yn ddyn, i Griſt fel yr oedd ef yn Dduw. Awn i wel'd y ferch yn ‖ fam,
A'r fam yn ferch ddinwyf, ddinam,
Y ferch yn magu Thad o'i rwymyn,
A'r Tad yn ſugno bronnau'r plentyn.

Awn i wel'd y Pen-ſaer gorau,
Ioan 1. 3. A wnaeth yr haul a'r holl blanedau,
‖ 'ſtafell. Y nefoedd fawr a'i ‖ rhwm mor rhial,
Yma'n gorwedd yn y ſtabal.

Awn i weled Duw'r gogoniant,
'R hwn ſy'n meſur nef â 'i rychwant,
Yn y preſeb heb un gader,
Yr Oen mwyn yn ſalw ei biner.

Awn i wel'd yr Oen bendigaid,
Ni bu fath o flaen bugeiliaid,
Oen i Dduw a ddaeth mewn pryd,
Ioan 1. 29. I dynnu ffwrdd bechodau'r byd.

Awn i wel'd ein Prynwr hoyw,
Sydd i farnu byw a meirw,
'Rhwn a'n dug i'r nefoedd dirion,
Ar adenydd yr angylion.

Dyma, gwelwch E'n ddiſtwr,
Y goreu i gyd yn wanna' gwr,
Duw yn ddyn, a dyn yn Dduw,
A'i gwelo'n llyn tra dedwydd yw!

VII. Hil A DD A.

HIL Adda gamweddus, plant Eſa drafaelus,
A deiliaid goſidus Gehenna,
Dihunwch, dihunwch, o'ch trymder a'ch triſtwch,
Daeth i chwi ddiddanwch o'r mwya'.

Can's heddyw medd Gabriel, tra geirwir ei chwedel,
Negeſwr o * *gwnſel* Jehoſa, * *gyngor.*
Y ganed ein Prynwr, Criſt Ieſu'n Iachawdwr,
Mab Duw, ein Achubwr ni'n benna'.

Gan hynny crechwennwch, a gwir orfoleddwch,
A chenwch, a ſeiniwch Hoſanna,
I Dduw yn'r uchelder, i'r ddaear eſmwythder,
I ddynion y mwynder o'r mwya'.

Can's hwn ydyw'r Hedyn, a'r Helpwr, a'r Himpyn,
Addawyd o'r wreigyn i Adda,
I ſigo ſiol ſatan (y ſarph) dan ei waddan,
Pan helwyd o'r berllan † *araula.* † *hyſryda.*

A dyma 'r had dinam, addaw's Duw i Abra'm,
Yn fendith o'n hen fam ni Sara,
A'i heppil lin o lin, had Ddafydd y brenhin, [12.
O Jeſſe y gwreiddin * *rhiala.* * *boneddicca. Rhuf.* 15.

A thyma i chwi'r Silo, oedd Jacob yn ſeinio,
A ddeuai i'n bendithio o Judea,
Pan ddygid y goron oddi ar yr Iuddewon,
A'i rhoddi i eſtron † '*Dumea.* † *Sef Herod gwr o Idumea.*

A thyma'r § *prins* addfwyn, Emmanuel ir-fwyn, § *tywyſog.*
Mab graſol y forwyn Faria,
Addawyd i Achas, trwy'r prophwyd Eſaias, *Eſa.* 7. 14.
I'n harwain i'r deyrnas b'radwyſa.

A thyma'r Meſſias, addawodd Micheas,
O Fethlehem dinas Ephrata,
Y genid i'r bobol, yn Frenhin trag'wyddol,
I'w harwain i'r nefol orphwyſfa.

A thyma i chwi'r Prophwyd, a'r Brenhin addawyd,
A'r 'Ffeiriad a bwyntiwyd yn bennaf,
I offrwm ei hunan, yn aberth bereiddlan,
I ddattod gwaith ſatan fileinaf.

Chwi glywſoch i ſatan gynt dwyllo'n y berllan,
A'i hocced y wreigan hen Eſa,
I fwytta yn rhy flyſig yr afal gwa'rddedig,
A chwedi'n rhoi 'chydig i Adda.

Pan demtiodd y gelyn â'r afal y ddeu-ddyn,
I dorri gorchymmyn Jehofa;
F' aeth Adda a ninnau, yn euog o angau,
I ‡uffern a'i phoenau diffeitha'. ‡ *I gyfiwr o golledigaeth.*

O uffern ac angau, nid oedd neb a allai,
Ein prynu trwy boenau pa bynna',
Ond unig Fab graſlon, yr Uſtus tra chyfion,
Ddigiaſom mor greulon o'r cynta'.

A'r Mab hwnnw ynte, oedd raid iddo ddiodde,
Ar grogpren yr ange diffeitha',
Gan wir gym'ryd arno gnawd dyn i'w groeshoelio,
A throſom ddad-ddigio Jehofa. *Heb.* 2. 14, 17.

Ac os Duw ni fynne roi Fab i ddiodde,
Er cadw ein heneidie rhag poenfa,
Mewn carchar uffernol, a phoenau trag'wyddol,
Y buaſai 'r holl bobol pwy bynna.

Pan welodd Duw graſol ein ſtad mor doſturiol,
O'i gariad rhagorol yn bennaf;
Fe addawodd ein helpu, trwy ddanfon i'n prynu,
Ei un Mab Criſt Ieſu anwylaf. *Gen.* 3.15.

Ac felly pan welas Duw 'r amſer cyfaddas,
Fe helodd o'i deyrnas b'radwyſaf,
I'r ddaeren anhyfryd, ei unig Anwylyd,
Ein cnawd i gymmeryd yn gyntaf. *Gal.* 4. 4.

A chnawd dyn a gymmerth, ein Prynwr yn brydferth,
O Fair wen yr eneth anwyla';
Yn daran rhyfeddol trwy'r Yſpryd ſancteiddiol,
Heb weithred dyn cnawdol na'i goſſa.

Ond rhyfedd, rhyfeddod! fe aned heb bechod,
O forwyn yn gwrthod â gwra,
Yn berffaith ddyn cnawdol, heb weithred gorphorol,
Trwy'r Yſpryd ſancteiddiol gorucha'.

Os merch wrth feichiogi, a merch wrth eſgori,
A merch wedi geni'r mab cynta',
Oedd Mair pan ei magodd, a merch pan briododd,
A merch pan § *departodd* oddi yma. § *ymadawodd.*

O waith iddo gym'ryd, ein poenau a'n penyd,
Fe aned i'r triſtfyd yn llwmma,
Mewn ſtabal anghymmen, ym mhreſeb yr ychen,
Lle trowyd ef mewn gwlanen o'r tlotta'.

Ac

Ac etto er peri i'r byd ei addoli,
Er maint oedd ei dlodi a'i lwmdra,
Fe wnaeth Duw ei ſeren mor ddiſglair a'r haulwen,
I'w † *waito* yn yr wybren iſela. † *ddiſgwyl.*

Daeth hefyd wyr doethion *Aſtronomers* mawrion,
Brenhinoedd o galon Caldea,
Pob un ar ei ddeulin, i'w addoli 'n ei rwymyn,
Eu Duw a'u gwir Frenhin arbenna.

Tair anrheg ragorol, yn gweddu'n berth'naſol,
I ſwyddau neilltuol Meſſia;
Offrym'ſant hwy hefyd, i'r Brenhin bach hyfryd,
Aur, thus per aroglyd, a myrra.

Daeth hefyd angylion, i fyneg i ddynion,
Mai ef oedd yr union Feſſia,
A'r Ceidwad, a'r Prynwr, a'r unig Iachawdwr,
Addawſai 'n Creawdwr o'r cynta'.

A'r nefoedd agorodd a'r ddaeren oleuodd,
A'r angel a lefodd yn lewa,
* *Gloria in excelſis, pax et in terris,* * *Gogoniant yn y goruchaf,*
Pan aned Prins happus Europa. [*ar y ddaear tangnefedd.*

Y goll'ſom yn wallus trwy Efa drachwantus,
Yn ddigon anhappus o'r cynta',
Ni cawſom drachefen, ond gwych oedd y fforten,
Pan ganed y bachgen Meſſia.

I ddattod gwaith ſatan, i groeſi flin amcan,
A'n cynnull o'i gorlan dywylla,
Y daeth Criſt ein Harglwydd, o'r nef yn ei un-ſwydd
I'n cadw rhag gw'radwydd a phoenfa.

Gan gymmaint oedd cariad, y graſol Ucheldad,
Tu ag attom blant anllad hen Efa,
Fe rodd ei Anwylyd, i'w grogi'n anhyfryd,
I brynu ein bywyd o boenfa.

A chymmaint oedd cariad, Criſt attom yn waſtad,
Ei frodyr tra irad eu poenfa;
Ac y rhoi ynte'n danbaid, ei fywyd a'i enaid,
I farw dros ddefaid ei borfa.

Yr angeu haeddaſom, fe'i talodd ef droſom,
A'r dyled adawſom heb gwpla;
Ein 'ſgrifen fe dorrodd, a'r fforffet fe dalodd, *Col.* 3. 13.
A'n pardwn fe'i prynodd o'r pritta. *Col.* 2. 14.

Gwaed gwerthfawr ei galon, a'i fywyd gwyn gwirion,
Offrymmodd ef drofom yn fwyna,
Yn aberth i'r Drindod, trwy g'wilydd a dannod,
Yn ‡ *ranfwm* dros bechod pwy bynna. ‡ *bridwerth.*

Duw Dad a ddad-ddigiwyd, a'n *ranfwm* a dalwyd,
A'n *pardwn* a feliwyd yn fiwra,
Crift a'i pwrcafodd, â'i fywyd fe'i prynodd,
A'r byd a waredodd o'i boenfa.

Dros bechod yr holl fyd, offrymmodd ei fywyd,
I'w prynu o'u penyd a'u poenfa:
Os ynddo y credwn, mae'n fiwr i ni bardwn,
Heb * *ddanfier* o ddwnfiwn Gehenna. * *perygl.*

Can's fatan orchfygwyd, ac angau gongcwerwyd,
Ac uffern yfpeiliwyd yn ‡ *fpwylfa,* ‡ *anrhaith.*
Eneidiau plant dynion o grampau'r gwyr duon,
A gariodd y gwirion Feffia.

Adda a'n taflwys, i uffern heb orphwys,
O berllan Baradwys efmwytha,
Crift yntau a'n cododd, o uffern i'r nefoedd,
I orphwys yn llyfoedd Jehofa. *Act.* 26. 18.

Can's dyma'r Oen tirion a laddai'r Iuddewon, *Col.* 1. 13.
Etifedd gwyn gwirion Jehofa,
Dymuniad tra hyfryd cenhedloedd yr holl fyd, *Hag.* 2. 7.
Eu comffordd a'u hiechyd gorucha.

A thyma'r Maen ficr, wrthodai'r adeilwyr,
Maen tramgwydd, Craig rhwyftr Judea,
Ein Perl a'n Prins ninne yr holl genhedlaethe,
Crift'nogion fy'n adde'r Meffia.

Er bod ein pechode, heb fefur na phwyfe,
A'n brynti fel pentre Gomorra,
Etto os credwn, a gwella tra gallwn,
Fe bair i ni bardwn a bara.

Un tropyn fanctteiddlon, o wir waed ei galon,
All olchi ein ffinion ddiffeithdra,
Pe baent hwy cyn goched a'r pwrpwl neu 'r fcarled,
A'u gwneuthur cyn wynned a'r eira. *Efa.* 1. 18.

Weithan os credu a wnawn ninnau i'r Iefu,
A chwympo i was'naethu e'n ufudda;
Fe ddug ein heneidiau i'r nef lle mae yntau,
I ganu holl hymnau Jehofa.

Lle mae mwy hyfrydwch, a nefol rhialtwch,
Llawenydd a heddwch o'r hwya',
Nag allo cluſt glywed, na llygad ei weled,
Na chalon yſtyried pwy bynna'. 1 *Cor.* 2. 9.

Moliannwn gan hynny ag eithaf o'n gallu,
Ein Prynwr Criſt Ieſu anwylaf,
Am brynu 'n heneidiau, trwy chwerw loes angau,
O uffern a'i phoenau diffeithaf.

O molwn ni'n waſtod, bob perſon o'r Drindod,
Mewn undod mor barod er Adda,
I'n tynnu mor raſol, o'r carchar uffernol,
I fyw yn y nefol orphwysfa.

Ac felly crechwennwch, a gwir orfoleddwch,
A chenwch, a ſeiniwch Hoſanna,
I Dduw yn'r uchelder, i'r ddaear eſmwythder,
I ddynion y mwynder o'r mwya'.

Os gofyn rhai 'n un lle, pwy wnaeth hyn o hymnau,
Er cofio mawr ddoniau 'r Meſſia?
Bugail eglwyſig o galon garedig,
At ddefaid cadwedig Jehofa.

VIII. Cyngor i Bechadur i ddyfod at Ieſu Griſt.

DERE hen bechadur truan, Mat. 11. 28,
Dere at Griſt trwy ffydd dan riddfan, 29.
Mae Mab Duw yn d' alw atto,
Os yw pechod yn dy flino.
Criſt ei hun ſy'n galw arnad,
Criſt ſy'n erchi i ti ddwad, Ioan 7. 37.
Criſt ſy'n cynnyg dy ‡ *reffreſio*, ‖ adfywio.
Os trwy ffydd y doi di atto.
Dere at Griſt er maint yw'th droſedd,
Dere er cynddrwg oedd dy fuchedd,
Dere 'mhryd, cais gymmorth ganddo,
Fe all dy gadw yr awr y mynno.
Er dy golli'n ‖ *gwit* yn Adda, ‖ gwbl.
Er i'r cythraul cas dy ddala,
Er it' ddigio Duw yn danllyd,
Cred yng Nghriſt fe geidw'th fywyd. Ioan 3. 36.
Er dy ennill mewn anwiredd, Sal. 51. 5.
Er it' fyw mewn aflan fuchedd;

Dere at Griſt, cais gymmorth gantho,
Zec. 13. 1. F' all dy olchi a'th ail greo.
Col. 1. 21. Er dy fod ti'n elyn Duw,
Wrth naturiaeth a'th ddrwg ryw ;
Cred yng Nghriſt fe'th wna o elyn
Rhuf. 5. 10. I'th nefol Dad yn anwyl blentyn.
Eph. 2. 2. Er dy fod ti'n *ſlaf* i ſatan,
Ac yn was caeth yn ei gorlan ;
Cred yng Nghriſt fe'th dynn o'i grampau,
Luc 1. 79. Fe'th ddwg o'i dywyll gell i'r golau.
Rhuf. 5. 18. Er dy fod di'n haeddu'th ddamnio,
A'th droi i uffern i'th boenydio,
Ioan 6. 47. Cred yng Nghriſt fe'th ddwg i'r nefoedd,
I glodfori 'r hwn a'th greuodd.
‖ gwrthry-felwr. Er dy fod ti megis ‖ *rhebel*,
Gwedi'th droi o ſant yn gythrel ;
Cred yng Nghriſt, bydd un o'i blant,
1 Cor. 6. 11. Fe'th dry o gythrel etto'n ſant.
Rhuf. 5. 12. Er dy fod di'n ddyn damnedig,
Yn hen Adda ein tad gwenwynig,
Cred yng Nghriſt fe'th geidw etto,
Er i Adda hen dy ddamnio.
‖ myned i mewn. Er i ſatan ‡ *entro* i'th letty,
A'i oreſgyn heb ei nadu ;
Cred yng Nghriſt, fe ddwg ei arfau,
Fe dry ſatan dros y trothau.
Luc 10. 30. Er i'r lladron 'ſpeilio d' enaid,
A'th archolli yn dra enbaid ;
Cred yng Nghriſt y gwir Samariad,
‖ anobeith-iol, Fe iacha d' archollion ‖ *deſprad*.
Er i'r danllyd ſarph dy frathu,
A'th wenwyno nes dy 'nafu,
Cred yng Nghriſt fe ddofa'r poen,
Fe iacha'r clwyf â gwaed yr Oen.
Er it' fynych gyfeiliorni,
Megis dafad gwedi cholli ;
Cred yng Nghriſt, fe ddaw yn ſuan,
O'r nef i'th droi o'r gors i'r gorlan.
Er it' bechu fil o weithiau,
Er it' haeddu cant dialau ;

Cred yng Nghriſt ti gei faddeuant, Eph. 1. 7.
Am dy bechod oll a'th drachwant.
Er bod lliw dy fai cyn goched, Eſa. 1. 18.
Ag yw'r pwrpwl coch neu'r ſgarled,
Cred yng Nghriſt, trwy waed fe'th olcha,
Nes b'ech di mor wyn a'r eira.
Er bod dy feiau mewn rhifedi,
Yn fwy nâ gwallt dy ben o gyfri',
Cred i'th Brynwr, Duw a dyn,
Fe'u maddeu itti bob yr un. Act. 10. 43.
Cymmer gyſur, cwyn dy galon,
Cred yng Nghriſt dy Brynwr tirion,
Edifara am dy frynti,
Criſt a fydd yn Geidwad itti.
Mae Criſt i'th wawdd, mae Criſt i'th alw,
Mae Criſt i'th gymmell atto'n groyw,
Pa'm y byddi marw'n irad,
Eiſiau dwad at dy Geidwad ? Ezec. 33. 11
Criſt a ddaeth o'r nefoedd auraid,
I'r byd i gadw pechaduriaid ; Luc 19. 10.
Ei ſwydd, a'i grefft, a'i waith yn unig,
Yw cadw eneidiau rhai colledig.
Dyn colledig ydwyt tithau, Rhuf. 3. 23.
Fel mae pawb o honom ninnau,
Pa'm na ddoi tra fytho'n galw,
At dy Geidwad Criſt i'th gadw ?
Nid yw'th bechod ddrwg ddyn angall, 1 Tim. 1. 15.
Fwy nâ phechod Saul neu arall :
Fe ga'dd Saul faddeuant gantho ;
Tithau cei os credu yntho.
Nid yw'th bechod fwy nag allo,
Criſt eu maddeu a'u dileuo,
Na'th holl feiau na'th holl frynti,
Fwy nag allo Criſt eu golchi.
Ni all ſatan byth dy lygru,
Fel na allo Criſt dy helpu,
Na'th ddifwyno gwnaed ei waetha,
Fel na allo Criſt dy wella.
Criſt all wneuthur heb fawr drafel, Act. 9. 13.
Oen o ſtaidd, a ſant o gythrel, 14, 15.

Hen

Hen ddyn aflan, yn ddyn ſyw,
A dyn i'r fall yn ddyn i Dduw.
Luc 19. Ni wnaeth Criſt ond galw ar Zache,
A'i droi 'n ſant ar hynny o eirie;
Fe'th dry dithau'n oen os myn,
O lwdwn du yn llwdwn gwyn.
Duw galluog ydyw Criſt,
Yn maddeu beiau 'r truan triſt,
Yn newid naws, yn gwella nattur,
1 Ioan 3. 8. Yn dattod gwaith y diawl, heb rwyſtyr.
Holl-alluog yw dy Brynwr,
‖ adnewyddu. Fe all ‖ *reparo* gwaith y temtiwr,
Fe all ei daflu beunydd allan,
O galonnau'r bobol aflan.
Pe b'ai ſaith rhyw gythraul ynod,
Marc 5. 8, 9, 10. Pe b'ai leng tu fewn i'th geudod;
Fe try Criſt hwy oll fel cilion,
A'r gair cynta' maes o'th galon.
Jer. 32. 17. Nid oes grym gan un creadur,
‡ rwyſtro. ‡ *Hindro* gwaith dy Brynwr pryſur;
Ni all dyn na diawl ei rwyſtro,
Roi it' ras os credi ynddo.
Nid oes dyn yng Nghriſt yn credu,
Na bo'n cael gras i 'difaru,
Act. 15. 9. Ac i wella ei fuchedd beunydd,
2 Cor. 5. 17. Nes yr elo'n ddyn o newydd.
Ni ddaeth dyn i geiſio gras,
At Fab Duw erioed na's cas,
Eſa. 45. 19. Nac i fegian cymmorth ganddo,
Na's rhodd Criſt e'n ebrwydd iddo.
Dere dithau cais ras gantho,
Na'd i'th bechod brwnt dy rwyſtro:
Marc 2. 17. Ni ddaeth Criſt i gadw enaid,
Ond eneidiau pechaduriaid.
Ni ddaeth Criſt i gadw o ddifri',
Ond y rhai oedd gwedi eu colli:
Swydd a chrefft Mab Duw yn unig,
Ydyw cadw rhai colledig.
Dere dithau 'n fuan atto,
Mae'n dy gathrain, mae'n dy gyffro:

Dere

Dere atto, cred yn unig,
Fe wna Criſt di'n ddyn cadwedig.
Duw ro gras i tithau ddwad,
Yn ddiaros at dy Geidwad,
Trwy ffydd fywiol a 'difeirwch,
I gael gan Griſt ei ras a heddwch.

IX. Cyngor arall i bechadur i ddyfod at Griſt.

DEwch bawb ſydd drwmlwythog gan bechod a bai,
Dewch at eich Iachawdwr ſy'ch gwawdd chwi bob [rhai,
I laeſu'ch trwm-lwythau, a'ch blinder, a'ch cryd ;
Mae'n addo'ch *reffreſio*, dewch atto mewn pryd.

Dewch bawb at eich Ceidwad, eich Prynwr a'ch Pen,
A'ch Brenhin, a'ch Prophwyd, a'ch 'Ffeiriad, a'ch Llen,
A'ch Meddyg, a'ch Bugail, a'ch Caſtell, a'ch Craig,
A'ch unig Iachawdwr, Congcwerwr y ddraig.

Dewch bawb at Griſt Ieſu ſy'n gwawdd pawb mor ſwyn,
I ddwad hyd atto i wneuthur eich cwyn ;
Ond dangos eich dolur, bid ef fawr, bid ef fach,
A deiſyf ei gymmorth ſe'ch hela'n holl iach.

Fe'ch dad-ddrys o'ch dryſwch, fe'ch gwna yn wyr rhydd,
Fe dâl eich holl ddyled, fe'ch cymmorth yn brudd,
Fe laeſa'ch trwm-lwythau, a'ch dagrau fe'u ſych,
Fe g'weiria'ch archollion, fe'ch gwna chwi'n holl wych.

Fe wna heddwch rhyngoch a'r Barnwr ei Dad,
Fe ſynn i chwi bardwn trwy bridwerth ei wa'd,
Fe'ch dug chwi drachefn mewn ffafr a Duw,
Fe'ch cadw mewn cariad tra fyddoch chwi byw.

Fe 'ch gylch o'ch pechodau â'i waed bob yr un,
Fe eſyd byth ynoch ei Yſpryd ei hun, *Ezec.* 36. 27.
Fe'ch gwna chwi yn feibion, yn ferched i'w Dad,
A chyd-etifeddion o'i deyrnas yn rhad.

Fe droedia'ch gelynion, fe'u teifl i'r llawr, *Rhuf.* 26.20.
Fe ddwg eu holl arfau, fe'u dylud fel cawr,
Fe dynn eu holl gryfder, fe ddadwraidd eu nyth, [25.
Fe'ch gwna yn gongcwerwyr ar ſatan dros fyth. 1*Cor.*15.

Pe gwypech blant dynion, mor doſt ydyw'ch *cas*,
A'ch cyflwr colledig heb nerth Duw a'i ras,
Ni chyſgech, ni fwytt'ech nes dyfod at Griſt,
I wella'ch toſt gyflwr â chalon drom driſt.

Beth 'ym ni rhai goreu, wrth nattur a rhyw,
Ond plant i'r digofaint, heb gyfnerth Mab Duw,
A gweiſion i bechod, a ſlaſiaid i'r fall,
A thanwydd i uffern, plant Angeu di-ball ?

Mae pawb gwedi nurddo gan bechod, och ! och !
Cyn ddued a'r ‡ Moyrys, cyn frynted a'r moch ; ‡ *dynion duon*
Rhaid dyfod at Ieſu i newid ein grân,
A golchi'n haſlendid, cyn gwneler ni'n lân.

Fe wnaeth yr hen Adda ni'n elynion i Dduw,
Yn blant i'r digofaint, heb ddim modd i fyw :
Rhaid dyfod at Ieſu i'n cymmodi â'i Dad,
Cyn gwneler ni'n feibion, trwy fabwys a rhad.

Fe dynnodd y gelyn bob dyn i'w ei rwyd,
A'r 'falau gwa'rddedig, trwy wall Efa lwyd,
Ni thorrir o'r groglath, ni'n tynnir ni ma's,
Nes tynno'r hael Ieſu â'i rym ac â'i ras.

Mae'n henaid fel dafad yn ſafan y blaidd,
Ynghrafangc y gelyn, a diangc ni's baidd ;
Rhaid cymmorth y Bugail, Griſt Ieſu a'i ras,
Cyn tynner un enaid o'i grafangc i ma's.

Mae'r angel dinyſtriol goruwch ein holl dai, *Ecſ.* 12. 13.
Yn ceiſio'n diſtrywio, waith cymmaint yw'n bai,
Rhaid iro'n cynnorau, â gwaed un Mab Duw,
Cyn *paſio*'r fall heibio, na'n gadael yn fyw.

Y mae holl blant dynion dan feddiant y fall,
Mewn *dwnſiwn* du, tywyll, yn gorwedd yn ddall,
Wrth gadwyn o bechod, nes delo Mab Mair,
I'n tynnu o'r *dwnſiwn* â'i ras ac â'i air.

Ni thynnir dyn allan o deyrnas y fall,
A'r pechod lle herys, gwnaed pawb oreu ag all,
Nes rhwymo Criſt ſatan, trwy gryfder a *ffors*,
A thynnu dyn allan, fel 'nifel o'r gors.

Mae pawb mewn tywyllwch, wrth nattur yn byw,
Dan gyſgod yr angau, heb 'nabod o Dduw ;
Mae'n rhaid i Griſt Ieſu'n goleuo â'i ras,
A'n tynnu o'r t'w'llwch, cyn deler i ma's.

Mae pechod mor ſarnllyd, mor ddrewllyd, mor grai,
Yn nurddo, yn naſu, yn 'ffecto pob rhai, *Eſa.* 1. 6.
Ni olchir, ni thynnir, ni flottir i ma's, *Jer.* 2. 22.
Nes golcho gwaed Ieſu, mae frynti mor gas.

Mae

Mae pechod fel mynydd o blwm ar ein gwarr,
Mae'n gwaſgu cyn drymmed nes plygo pob garr ;
Fe'n hela trwy'r ddaear i uffern yn grwn, *Sal.* 38. 4.
Oni ddewn at Griſt Ieſu i laeſu'r fath bwn. *Mat.* 11. 28.

Mae'r fall fel gwr cadarn, yn arfog heb gryn,
Yn cadw goreſgyn o galon pob dyn,
Ni ddichon yr holl fyd ei daflu o'i blas,
Nes delo Criſt attom i'w dwmblan e'i ma's.

Mae'r fall gwedi'n clwyfo a'n brathu bob rhai,
Mae'n harcholl yn rhedeg bob amſer heb drai,
Ni ddichon un meddyg dan haul ein hiachau,
Nes delo Criſt attom â'i waed i'n glanhau.

Fe ddygodd y gelyn ein trwſiad a'n gras,
Fe'n gadodd yn groenllwm, yn noeth ac yn gas :
Dewn at ein Brawd hynaf, Criſt Ieſu bob un,
Fe guddia 'n holl noethder â'i ddillad ei hun. *Dat.* 3. 18.

Mae pawb gwedi marw mewn pechod bob pryd,
Heb bwer i wneuthur daioni yn y byd, *Iaan* 15. 5.
Nes delo'r Bywiawdwr Criſt Ieſu i'n bywhau,
A'n codi o bechod, ac felly'n cryfhau.

Dewch at y ſarph efydd dangoſwch eich clwyf,
Lle brathodd y neidr chwi 'n fynych trwy nwyf ;
Edrychwch yn graffus ar Griſt ar y groes,
Fe red yr holl wenwyn, fe ddofa'r holl loes.

Dangoſwch eich dolur i'ch Prynwr heb a'th,
Ni bu dan y nefoedd un meddyg o'i fath ;
Pob archoll, pob dolur, pob pechod, pob crach,
A phur waed ei galon fe'u gyrr yn holl iach.

Ni ddichon nac eli, na *metſwn*, na maeth,
Na *phiſic*, na *phlaſter*, na llyſiau, na llaeth,
Na dim ag a enwer, ond gwaed Ieſu Griſt,
Iachau archoll pechod, mae'r archoll mor driſt.

Mae llawer all hela cornwydion yn iach,
A'r frech fawr, a'r crygau, a'r claf gwan, a'r crach,
Ni ddichon meddygon y byd cymmain un,
Iachau archoll pechod, ond Mab Duw ei hun.

Ni ddichon angylion er amled eu rhi',
Er cymmaint eu cryfder, er cyſtal eu bri,
Gadw un enaid rhag myned ar goll,
Nes cadwo Criſt Ieſu, ein Helpwr ni oll.

A'r

A'r ſaint a'r ſainteſau, pe baent oll ynghyd, *Act.* 4. 12.
Er amſer hen Adda, hyd ddiwedd y byd ;
Ni allent hwy gadw un enaid tra'ent byw,
Rhag myned i uffern heb gymmorrh Mab Duw.

Pe rhoddit ti'n offrwm 'nifeiliaid y byd, *Mic.* 6. 6.
Afonydd o olew, a'th olud i gyd,
A'th gyntaf-anedig, a'th fywyd, a'th wa'd,
Ni chedwit ti d' enaid, heb *help* y Mab rhad. *Ioan* 14. 6.

Pe chwilit ti'r nefoedd, a'r ddaear ynghyd,
A'r awyr a'r moroedd hyd ddiwedd y byd,
Ni ellit ti ganfod, tra fyddit ti byw,
Un Ceidwad i'th enaid, ond unig Fab Duw.

Nac ymgais am geidwad heblaw Criſt ei hun,
Mae'n Geidwad galluog, yn Dduw ac yn ddyn,
Nid oes iachawdwriaeth, nac enw dan nef,
I gael mewn neb arall, ond ſydd ynddo ef.

Ni chedwir un enaid o'r oes hon y ſydd,
Na'r oeſoedd a baſodd, na'r oeſoedd a fydd,
Ond unig eneidiau a gattwo Mab Duw,
Y ‡ *rheſt* eiſiau credu a gollir bob rhyw. ‡ *lleill*

Yr ail Ran.

YMafael yn dy Brynwr, yn ffeſt â llaw dy ffydd,
Os mynni gael dy gadw, dal d' afael ynddo'n brudd,
Na choll mo'th afael arno nes caffech rym a gras,
Oddi wrtho i gadw d' enaid, a byth bod iddo'n was.

Na 'mddiried i'th weithredoedd, na'th ddyſg, na'th dda, na'th [ryw,
Ni all dim gadw d' enaid, ond ffydd yn un Mab Duw,
Os rho'i d' ymddiried yntho ni chollir d' enaid byth,
Heb Griſt os ceiſi ei gadw, di colli ef dros fyth.

Mae pawb o feibion dynion er Adda i ddiwedd byd,
Gan bechod gwedi llygru a'u damnio bawb ynghyd,
Ni chedwir un o honynt rhag angeu ac uffern driſt,
Gwnaed pawb y goreu ag allont nes cadwer hwy gan Griſt.

Dewch bawb gan hynny'n gyfan at Geidwad yr holl fyd,
I gadw eich triſt eneidiau a gollwyd oll ynghyd,
Yr un a ddelo atto fe'i dug i'r nefoedd wen,
Yr un a beidio dwad, f' â i uffern ar ei ben.

Na fydded neb mor angall, mor ddwl, mor ddall, mor ffol,
A throi oddi wrth y Ceidwad ſy'n galw yn eich hol,

Ni

Ni ddiangc neb rhag angeu, ni ddringad un i'r nef,
Ni bydd un dyn cadwedig nes caffo ei gymmorth ef.

Ni chedwid Noe, na Daniel, nac Abra'm, Job, na Phawl,
Na Mair, nac Ann, na Martha, na neb o rwydau'r diawl,
Na'r plentyn newydd eni, nac un o eppil dyn,
Trwy nerth a'u gallu eu hunain, ond trwy nerth Criſt ei hun.

Ni chedwir neb tro gantho o hyn i ddiwedd byd,
Ond y rhai gadwo 'r Ieſu, mae pryniad dyn mor ddrud,
Ni fynn y Barnwr cyfion † ſarhad am bechod dyn, † *iawn*
Lai nag angeu gwerthfawr, a gwaed Mab Duw ei hun.

Gan hynny ofer ceiſio help angel, ſant, na dyn,
Na phardwn Pab, na fferen i gadw enaid un ;
'Does dim ag ellir enwi beth bynnag fytho ei ryw,
All gadw enaid Criſtion, ond angeu un Mab Duw.

Ni chymmer Duw'r dialau iawn lai am bechod dyn,
Nag angeu holl blant dynion, neu angeu'r cyfryw un
A f'ai ei angau cyſtal ag angeu pawb o'r byd,
Nid oes un angeu felly, ond angeu'r Prynwr drud.

Ni ddichon neb foddloni cyfiawnder Duw wrth hyn,
Heb angeu ac ufudd-dod ein Prynwr Ieſu gwyn,
Y neb ni cheiſio ei gymmorth er cymmaint fo ei ſcil,
Ni bydd e'n abl atteb, i Dduw am un o fil.

Mae rhai yn credu gallant trwy gwaith a'u gweddi eu hun,
A'u hympryd a'n cardodau, wir haeddu cymmain un,
Gael diangc poenau uffern, a dringad chwip i'r nef
Heb help y gwir Iachawdwr, ffei, ffei, beth wnant ag ef?

Ond pan fo 'rhai'n yn tybied y dringant uwch y ſer,
I uffern boeth y cwympant lle ſyrthiodd Luciffer :
Yn uffern y cânt weled, heb Griſt na ddichon dyn,
Fyn'd byth i deyrnas nefoedd, trwy rym a'i allu ei hun.

Ni ddichon un dyn haeddu trugaredd ar law Duw,
Ni bu 'rioed arno ddyled, ni bydd byth tra fo byw,
Mae pawb yn rhwym i 'ddoli a'i foli ag uchel lef,
Heb dyled arno er hynny, pawb yn ei ddyled ef.

Ni ddichon gweddi un dyn na'u cardod o un rhyw,
Na'u hympryd na'u 'difeirwch, foddloni'r cyfiawn Dduw,
Nes darfo i Griſt yn gyntaf, gymmodi 'r dyn a'i Dad,
A golchi a ſanctteiddio y weithred dda â'i wa'd.

Mae

Mae'n rhaid i Grift ail greo, pechadur ar ei lun,
A'i droi'n greadur newydd, ar ddelw Duw ei hun,
A newid ei feddyliau, a'i raen, a'i rym, a'i ryw,
Cyn gallo dyn feddiannu, na gweled teyrnas Dduw.

Mae'n rhaid i Grift heddychu rhwng dyn a Duw ei Dad,
A'i olchi o'i bechodau, trwy rym ei werthfawr wa'd,
A'i wifgo â'i fanctleiddrwydd, a'i holl rinweddau 'i hun,
A dodi ei Yfpryd ynddo, cyn galler cadw'r dyn.

Mae 'n rhaid i Grift ein gwared, o law a gallu'r fall,
Sy'n cadw mewn caethiwed, mewn carchar tywyll dall,
Yn rhwym ein traed a'n dwylo, mewn cadwyn pechod cas,
Ynglyn a chyfgod angau, cyn delom byth i ma's

Mae'n rhaid i Grift ddiarfu, y fall fy'n cadw llys,
Ynghalon pob pechadur, â'i rwymo'n ffaft â'i fys,
A'i daflu o'i neuadd allan, a chadw'r llys ei hun,
Cyn elo'r fall o'i gaftell, na'r ddraig o galon dyn.

Mae'n rhaid i Grift ein gwneuthur, yn blant i Dduw ei dad,
A'n hadgenhedlu'n feibion, trwy fabwys prudd a rhad,
A'n gwneuthur yn 'tifeddion, i'r Hollalluog Dduw,
Cyn gallom gael Paradwys, er cyftled a f'om byw.

Mae'n rhaid i Grift ein tynnu o bob trueni ma's,
O rwydau'r fall uffernol, a gweflau'r angeu glas,
A'n gwneuthur yn gyfrannog o ffafar Duw a'i rad,
Cyn gallo neb feddiannu, o'r deyrnas lle mae'i Dad.

Amhofib' yw gan hynny, i un rhyw fath o ddyn,
Feddiannu teyrnas nefoedd, trwy rym a'i allu ei hun,
Na diangc o law fatan, a gweflau'r angeu glas,
Na dial Duw a'i felldith, heb gymmorth Crift a'i ras.

O b'wedd y diangc un dyn, rhag dial Duw a'i far?
Rhag melldith drom y gyfraith, rhag carchar pechod ta'r,
Rhag gallu *prins* tywyllwch, rhag dannedd angeu trift,
Trwy nerth a'i rym ei hunan, heb gymmorth Iefu Grift.

Mae'n rhaid i ninnau'r dynion *repento* â chalon brudd,
A chredu 'Nghrift ein Ceidwad, trwy wir a bywiol ffydd,
A pheunydd wella'n buchedd, trwy nerth ei Yfpryd ef,
A bod yn bobl newydd, cyn dycco Crift ni i'r nef.

Dewn bawb gan hynny'n fuan, at Grift ein Ceidwad prudd,
Trwy alar a 'difeirwch, a gwir a bywiol ffydd:
Yr un a ddelo atto, fe'i dug i'r nefoedd wen,
A'r dyn a beidio dwad, f' â i uffern ar ei ben.

X. Cynhyrfiad i foli 'r Arglwydd Iesu.

CYffredin a bonedd, trowch heibio bob maſwedd,
A moeſwch o'r diwedd gytuno,
Ar foli 'n garedig y bore Nadolig,
Ein Prynwr arbennig a'i gofio.

Pan wnaeth Duw mor gymmen y ddeuddyn o'r ddaeren
'Fe rhôdd hwy 'n y berllan i dario:
I gym'ryd eu pleſer, mewn heddwch a 'ſmwythder,
O'r prennau melus-ber oedd yno.

Pan gwelodd ein gelyn ni gyflwr y ddeu-ddyn,
A'u bod hwy mor gyttun yn rhodio;
A'r ddaear mor ffrwythlon, yn rhoi iddynt ddigon,
Heb drafel ar ddynion lafurio.

Ac yno daeth Satan, mewn meddwl ac amcan,
Ar gaffael ymddiddan a hudo;
Yn union at Efa fel lleſtr o'r gwanna,
A gadael hên Adda fyn'd heibio.

Pe bwyttech ti dammed, o'r afal goreured,
Nad ydych yn beiddied ei ‖ *dwtſio*; ‖ *cyffwrdd.*
Eich llygaid agoreu, chwi fyddech fel duwiau;
Fel dyma 'r rhinweddau ſydd arno.

Yr afal hi gym'rodd, a'r tammaid hi bwyt'odd,
Ac Adda ni pheidiodd a'i ‡ *daſto*; ‡ *brofi.*
Nes cael aneſmwythder (ond ydyw'n beth 'ſgeler)
Yn dâl am y pleſer aeth heibio.

Hwy aethant eill dauwedd, o blegid eu balchedd,
Yn euog o'r diwedd boenydio; *Rhuf.* 5. 12.
A ninnau lin o lin, ſy'n dyfod o'r gwreiddyn,
Heb allu ond eu dilyn hwy yno.

Pan gwelodd Duw cyfion, y poenau mor greulon,
A ninnau mor weinion yn ‡ *ſingco*; ‡ *ſoddi.*
Rhodd i ni Gyfryngwr, wrth weled ein cyflwr,
Criſt Ieſu'n Iachawdwr i'n ſwccro. *Rhuf.* 5. 6.

Hwn aned yn unig y bore Nadolig,
(Hwn ydyw 'r gwir Feddyg i'w gofio)
Mewn preſeb anghymmen, ond gwych oedd ein fforten,
Pan gawſom fath Gapten i'n † *ledio.* † *arwain.*

Dwy

Dwy nattur neu rinwedd, heb gymmyſg eu ſylwedd,
Sydd ynddo, heb ddiwedd i'w cofio ; *Rhuf.* 1.3,4.
Y Duwdod, y dyndod, ynghyd i'w cydnabod ;
Ac felly mae'n gorfod *confeſio.*

Mae'i Dduwdod cyn uchled â'i Dad y gogoned,
Bob amſer i'w weled yn * *rhaino :* *teyrnaſu.*
A'i ddyndod heb allel cyrhaeddyd mor uchel,
Os credwn ni chwedel ein Credo.

Ond mawr oedd y cariad, pan rhoddai'r Ucheldad,
O fenyw'r fath Geidwad i'n ſwccro,
Yn berffaith ddyn cnawdol fel pob un o'i bobol,
Ond pechod yn hollol † *ecſepto.* †*neilltuo.* 1 *Pedr* 2.22.

Pan oeddym yn barod, o blegid ein pechod,
I fyn'd i'r pwll iſod i drigo ;
Mewn ffwrnes uffernol, a chyſtudd anfeidrol,
Heb obaith ymwrthol oddi yno.

Fe redodd yn feichiau, fe ſeliodd ein bandau,
Fe'n unig a fedrai ddad-ddigio : *Heb.* 7. 22.
Fe'n dygodd ni o'r gofid, fe roddodd in' rydd-did,
Fe barodd in' iechyd a baro.

Nid aur o'r melyna, nid cyfoeth o'r India, 1 *Pedr* 1.
Allaſai bwrcaſa *pardyno* ; (18.
Ond bywyd y plentyn, y gwir Dduw a'r gwir-ddyn,
Da iawn ydyw mofyn am dano.

Trwy hwn y boddlonwyd, trwy hwn y dad-ddigiwyd,
Ac heb hwn ni allwyd ei bleſio :
Er mwyn hwn yn union, mewn pob rhyw anghenion,
Y gwrendy pob Criſtion a geiſio. *Ioan* 16.33.

F' offrymmodd ei hunan, yn Aberth bereiddlan,
Rhag ofan i ſatan gongcwero ;
Fe ſigodd ei ſowdwl, fe wnaeth wrth fy meddwl,
Fe gadwodd y cwbwl a gretto.

Er bod ein drwg weithred yn amal i'w gweled, *Eſa.*
Mewn moddion afrifed i'w cownto ; 64. 6.
O ddiffyg ffydd hynod bob amſer yn barod,
Nid ydynt ond pechod i'w ‡ *ſwmno.* ‡ *priſio.*

Trwy ffydd y'n diddenir, trwy ffydd y'n perffeithir,
Trwy ffydd y'n hennillir ni'n gyfrdro ;

O ras

O ras trwy ffydd fywiol, medd Paul yr apoſtol,
Mae Criſt yn ein dethol ni atto. *Eph.* 2. 8.
Ni cheiſiodd un bridwerth, gan un dyn yn aberth,
Er cymmaint y cymmerth e'i blago,
Ond yſpryd drylliedig, a chalon buredig ;
O dewch yn garedig i wrando. *Sal.* li. 17.
Trwy ffydd y derbynnwn, bob peth ag ofynnwn,
Nid oes dim ag allwn ddymuno, *Marc* 11. 24.
Na's ceffir ond credu, yn hael gan yr Ieſu,
Can's fe ſydd â'r gallu lle mynno.
Trwy ffydd yngwaed gwirion ein Prynwr gwyn graſ-
Fe olchir ein beion pan orffo, *Act.* 3. 19. [lon,
Rhoi *cownt* am ein gweithred o flaen y Gogoned,
Ond iddo gael gweled *repento.*
O! byddwch yn addas, trwy fynych gymdeithas,
A gwiſg y briodas yn gryno,
I fyn'd i'r llawenydd, ymhell o'r aflonydd,
Yn barod pan orfydd *apiro.*
A byddwch fel ſeintiau, ag *oil* i'ch lanternau,
Bob nos a phob boreu i'ch goleuo :
Rhag dyfod y Priod, heb rybudd nac arfod,
Mewn amſer heb wybod i † *gnocco.* † *curo*
A gwnewch eich gwaſanaeth, i'r Drindod yn helaeth,
Tr'o'r dydd iachawdwriaeth heb *baſio* ; 1 *Cor.* 15. 58
Rhag dyfod tywyllwch, rheſymmol y gwelwch,
Pryd hwnnw ni ellwch mo'r gweithio. *Ioan* 9. 4.
Gweddiwch yn dduwiol, ar eich cadw'n ddihangol,
A bod yn waſtadol yn effro ;
Can's agos yw'r amſer, medd Mathew dafod-ber,
Fe orfydd ar fyrder ymado. *Mat.* 25. 13.
Os byddwch gariadus, wrth fodd Duw a'i 'wyllys,
Chwi gewch fod yn ddilys yn *rhaino,*
Mewn 'ſmwythder, dedwyddwch, llawenydd, llonydd-
A phethau na fedrwch yſtyrio. 1 *Cor.* 2. 9. (wch,
Nid oes yno glefyd, na thriſtwch nac adfyd,
Na gofal na gofid i'w gofio : *Dat.* 7. 16, 17.
Ond miwſic pereiddlon, gan ſanctaidd angylion,
Na ddichon un galon fyfyrio.

Gan

Gan hynny blwyfolion, chwi gwympwch yn ffyddlon
O ddyfnder eich calon weddio,
Ar Dduw o'i wir fawredd a'i aml drugaredd,
Yno 'n dwyn ar ein diwedd i drigo.

XI. Gwahoddedigaeth arall i foli Crist Iesu.

DEwch bawb yn garedig, yn ffres ac yn ffrolig,
Yn awr y Nadolig i foli Mab Duw,
A Salms ac â Hymnau, yn hwyr ac yn forau,
Am gadw'n heneidiau rhag diſtryw.

Dewch, cenwch yn llafar, nes dadſain y ddaear,
A dringad eich trydar i'r trydydd nef;
I gyffro'r angylion, i gyd ganu â dynion,
I Dduw am ei dirion dangneddef.

Pan n' allai na dynion, na ſaint nac angylion,
Na dim daearolion, mewn daear na dw'r;
Ein cymmorth na'n helpu, fe helodd Duw'n prynu,
Ei unig Fab Ieſu 'n Iachawdwr.

Pwy dad a f'ai perchen, deg plentyn ar hugain,
A roddai'n aflawen y gwaethaf i'w ladd
Ar grogpren echryſlon, i gadw ei elynion,
A'i gyrrai yn greulon i ymladd?

Duw nid arbedodd, roi 'r un Mab a feddodd,
A'r mwyaf a garodd o'r holl fyd i gyd;
I farw dros ddynion, ar grogpren echryſlon,
Pan oeddym elynion gwenwynllyd. *Rhuf.* 5. 10.

Gan hynny'n enwedig, trwy wyliau'r Nadolig,
Rhown ddiolch caredig i'n cariadus Dad,
Am roddi mor raſol, ei Etifedd naturiol,
I fod i ni'n nerthol wir Geidwad.

A molwn yn neſaf â moliant o'r mwyaf,
Fab Duw goruchaf, gwir iechyd y byd;
Am ddyfod o'i fawredd, o'i nefol anrhydedd,
I'n tynnu mor rhyfedd o'n gofyd.

O'r nefoedd orucha', o fynwes Jehofa,
Daeth Mab Duw anwyla', yn olud i ni;
I gym'ryd ei ddyndawd, o Fair at ei Dduwdawd,
A'i wneuthur yn gyd-frawd glân inni.

I'r

I'r ſtabal anghymmen, o'r nefoedd ddiſgleirwen,
I breſeb yr ychen, o'i oruchaf lys ;
O blith yr angylion, i gadw plant dynion,
Y daeth yr Oen tirion cariadus.

Mab Duw gorucha', Duw'r gair mi a'i henwa,
Etifedd Jehofa, Duw, Mab y Duw mawr :
A wnaed yn ddyn cnawdol, o Fair yn rhyfeddol,
I achub ei bobol drallod-fawr.

Y Duw'r hwn a greodd, nef, daear, a dyfro'dd,
Y Duw'r hwn a luniodd yr haul yn y nef ;
A wnaethpwyd yn blentyn, yn fachgen, yn fwydyn,
A milwyr cyffredin a'i lladdef.

Dewn bob rhai gan hynny, clodforwn yr Ieſu,
Ymrown bawb i ganu gogoniant a mawl ;
Ar dafod, ar dannau, yn hwyr ac yn forau,
I'n Prynwr mewn Hymnau pur nefawl.

A galwn y nefoedd, y ddaear a'r moroedd,
A phawb o'r holl luoedd ſydd ynddynt yn llon,
I gyd ganu moliant, a chlod a gogoniant
I Awdwr ein ffynniant yn ffyddlon. *Sal.* 148.

Fel Zadrach o'r ffyrnes, fel Zachri o'i gyffes,
Fel Miriam a Moſes ar lan y coch-fôr, *Ecſ* 15
Clodforwn yr Ieſu, a ddaeth i'n gwaredu,
O'r ffwrn a'r carchardy hyll ‖ catcor. ‖ *gwangcus*
A threuliwn ei wyliau, er cof am ei ddoniau,
Y modd ag y gweddai i ŵyl Ieſu gwyn,
Mewn nefol hyfrydwch, a duwiol ddifyrrwch,
A phrudd ddiolchgarwch boed gennyn.

Mae'r Arglwydd yn erchi, in' bawb fod yn *firi*,
A llawen a llonni, mewn llan ac mewn llys ;
Yn Awdwr ein heddwch, a Thad ein diddanwch,
Trwy fod ein difyrrwch yn weddus.

Gan hynny'n enwedig, yn awr y Nadolig,
A'r galon yn *ffrolig* a'r wyneb yn *ffres*,
Gwir orfoleddwch, yn Awdwr eich heddwch,
Rhowch ymaith bob triſtwch anghynnes.

Trwſiwch eich teiau, huliwch eich byrddau,
A phob ſir o'r gorau o gariad ar Griſt ;

Gwahoddwch eich gilydd, i gynnal llawenydd,
Na chedwch ei ŵyl-ddydd yn athriſt.
Cwnnwch eich calon, cymmerwch eich digon,
Gochelwch ormoddion, mae meddwi yn gas;
Na cheiſiwch lawenydd, mewn diod a bwydydd,
Ond yn eich Achubydd mawr addas.
A chenwch trwy'r gwyliau, wir dduwiol ganiadau,
Na ſoniwch am ſennau ar wyliau'n gwir Sant:
Ond ſiriwch eich hunain ar Fab Duw ſy'n datſain,
Fod ynddo iwch giwrain faddeuant.
Nac ewch i'r tafarnau, a'r aflan butteindai,
I lorian y gwyliau mae'n g'wilydd y gwaith;
Ammherchi Duw'n Prynwr, boddloni'n gwrth'nebwr,
Mae'r cyſryw â'u dwndwr cas diffaith.
I maith â'r cardiau, a'r dwndran, a'r diſau,
A'r gloddeſt, a'r gwleddau bair Griſtion yn glaf;
A'r medd-dod a'r tyngu, ſy'n nurddo a nafu,
Nadolig Duw Ieſu anwylaf.
Cym'rwch y Salmau, a'r 'Fengyl wen olau,
Yn lle y par cardiau, os gwyr da y'ch heb ddig;
Ffitach i Griſtion nâ'r par cardiau brithion,
Yw'r 'Fengyl wen dirion Nadolig.
Gan hynny ymſiriwch, a gwir orfoleddwch,
A neidiwch a molwch eich Prynwr Duw mawr;
Cenwch glod iddo, a churwch eich dwylo,
Ymhyfrydwch ynddo yn ddirfawr.
Rhowch foliant rhagorol, i'r Yſpryd ſanctteiddiol,
Sy'n dangos i'r bobol o'r Bibl yn rhad,
Fod pardwn ac iechyd, a heddwch a bywyd,
I'w gael yn ein hyfryd wir Geidwad.
I'r Tad'r hwn a'n creodd, i'r Mab'r hwn a'n prynodd,
I'r Yſpryd a'n gloywodd â'r gair a'r dw'r glân,
Y bytho bob ennyd, ogoniant tra hyfryd,
Ym mhob man o'r holl fyd yn gyngan.

XI. Annogaeth i Ddiolchgarwch am ein Pryneedigaeth trwy ein Harglwydd Ieſu Griſt.

GUrwch bawb eich dwylo ynghyd, *Sal.* 47. 1.
Bendithiwch Dduw o bryd i bryd,

Am

Am roi unig Fab i'n prynu,
Pan yr oeddym wedi 'n damnu.
Cwympwch bawb ar ben eich gliniau,
Aberthwch iddo nos a borau
Glod a moliant, nerth a gallu,
Am roi unig Fab i'n prynu.
Ped yſtyriem faint yw'r dyled,
Y ſydd arnom iddo o'r parthed,
Ni wnaem ſwydd ar nos na borau,
Ond ei ſòli ar ein gliniau.
Pan yr oeddym gwedi myned, Act. 26. 18.
Dan law Satan i gaethiwed, 1 Ioan 3. 8.
Fe rôdd Duw ei Fab i'n prynu,
Pan na allai neb ein helpu.
Carcharorion dan law Satan, Eph. 2. 2.
Yn y *dwnſiwn* mawr yn cwynfan, Luc 4. 18.
Byth y bu'ſem bawb yn gryddfu,
Oni bu'ſai'r Ieſu ein prynu.
Nid oedd lun i *reconſilo*,
Duw'r cyfiawnder gwedi digio, Col. 1. 20.
Oni bu'ſai ei un Mab Ieſu,
Farw droſom er ein prynu.
Nid oedd lun gwaredu enaid Act. 4. 12.
Un pechadur o'r pwll tanbaid,
Oni bu'ſai i'r Ieſu cyfion,
Dalu droſto waed ei galon.
Criſt a rôdd ei werthfawr wa'd,
Yn bridwerth droſom ni i'w Dad ;
Ac a'n tynnodd trwy fawr gryfder, Heb. 2. 14.
O law Satan oedd y *Siaeler*.
Adar oeddym wedi 'n dala,
Yn rhwyd Satan i'w ein difa, Sal. 124. 7.
Criſt a dorrodd y rhwyd droſom,
Ninnau 'r adar a ddihang'ſom.
Dafad oeddym aethai ar ddidro,
I blith bleiddiaid i gyrwydro,
O'r wir gorlan ym Mharadwys,
Ar ol Satan pan ein temtiwys.
Criſt yw'r Bugail a ddo' i 'mofyn
Hon i blith bwyſtfilod 'ſgymmun, Luc 15.

Ac a ddygai 'r ddafad adre,
O enau'r diawl ar ei 'ſgwydde.
Luc 10. 33, Ni yw 'r gwr a ga'dd ei 'ſpeilio,
34. 35. A'i archolli wrth dramwyo,
I Jericho o Jeruſalem,
Heb neb a'n cwnnai o'r clawdd lle'r oeddem.
Criſt yw'r mwyn Samaritan,
A rwymai 'n harcholl yn y man,
Ac a'n dygaî hyd yr oſtri,
Yno i'n ſwccro a'n comfforddi.
Y ſarph a'n brathodd ym Mharadwys,
A chol pechod pan ein twyllwys :
Criſt eliodd ein harchollion,
Yn fwyn iawn â gwaed ei galon.
Nid oedd dim a allai helpu
Num. 21. Iſrael gwedi'r ſeirph eu brathu,
Ond golwg hyll ar ſarph o bres,
Dim amgenach ni wnai les.
Ioan 3. 14, Nid oedd dim a'n helpai ninnau,
15. Gwedi'n brathu â chol pechodau,
Ond Criſt Ieſu gwedi hoelio,
‡ arwyddo. Oedd y ſarph yn ‡ *repreſento*.
Tebyg oedd ein cyflwr gwan,
I adar bach y pelican,
A f'ai 'r neidr gwedi 'nafu,
Nes caent waed eu mam i'w helpu.
Pan y gwelodd Criſt ein Cyſur,
Heb. 9. 14. Megis Pelican twym nattur,
Fe rôdd i ni waed ei galon,
I elio ein harchollion.
O yſtyriwn ninnau'n *câs*,
A'r daioni mawr a'r gras,
A ddaeth i ni'r byd colledig,
Trwy ddioddefaint Criſt yn unig.
Act. 26. 18. Slafiaid Satan, gweiſion pechod,
Ioan 8. 34. Plant digofaint, bwyd bwyſtfilod,
Eph. 2. 3. Oeddym bawb, oni bu'ſai'r Ieſu,
Ddaeth o'r nef i'r groes i'n prynu.
Beth yw dyn heb gymmorth Criſt,
Ond gwas a *ſlaf* i'r cythraul triſt,

Gwedi

Gwedi Dduw roi farnu eiſwys, Ioan 3. 18.
Fyn'd i uffern o Baradwys.
Nid oes dyn a ddichon gadw,
Ei enaid bach rhag iddo farw,
Nes y caffo gyfnerth Ieſu,
A'i waed gwerthfawr i'w ei olchi.
Nid oes dyn a ddichon wneuthur
Iawn i Dduw am bechod budyr,
Nes y caffo waed yr Oen, 1Pedr 1.18,
I dalu'r pris, i ddofi'r poen. 19.
Criſt yw'r Oen difrychau i gyd,
Sy'n tynnu ffwrdd bechodau'r byd,
Ac yn dofi llid ei Dad,
A'i fywyd gwyn, a'i werthfawr wa'd.
Criſt yw'r 'Ffeiriad ſy'n y nef,
Yn gwneuthur droſom weddi gref, Heb. 4 14.
Gwedi offrwm gwaed ei galon, Rhuf. 8 34.
Ar y groes yn bridwerth droſom.
Criſt yw gwir oleuni'r byd,
Criſt yw'n bywyd oll i gyd,
Criſt yw'n Comffordd, Criſt y w'n Ceidwad,
Criſt yw'n Helpwr o'r dechreuad. 1Pedr 1.20.
Heb Griſt nid ydym ond colledig, Ioan 3. 36.
Trwy Griſt yr ydym yn gadwedig:
Heb Griſt ni chawn ni weled Duw;
Trwy Griſt ni a gawn ynddo fyw.
Pob dyn aiff i uffern driſt,
Ond a gretto yn Ieſu Griſt: Dat. 21. 8,
Ac heb Griſt ni ddichon un-dyn, 27.
Fyn'd i'r nef er maint ei roſyn.
Dyſgwn bawb gan hynny gredu,
Yn ein Prynwr mawr Criſt Ieſu:
A meddyliwn wrando arno,
Os yn y nef y mynnwn dario. Act. 3. 26.
Prynodd Criſt â gwaed ei galon,
Yr holl fyd o'u poenau trymion,
Llawer mil o'r byd er hynny,
Ant i uffern eiſiau credu. Ioan 3. 36.
Er croes-hoelio'r Ieſu droſom,
A rhoi taliad llawn am danom,

Etto ni bydd neb cadwedig,
Ond a gretto ynddo'n unig.
Credwn yng Nghriſt ac fe'n cedwir,
Oni chredwn yna ein collir;
'R un a gretto gaiff ei gadw,
'R hwn na chretto collir hwnnw.
Nid aiff un na mawr na bach,
Byth i uffern i roi gwach,
Ond y dyn a beidio a chredu,
Yn y Prynwr mawr Criſt Ieſu.
Porth y nef ſydd led agored
Ddydd a [illegible]heb arno gaued,
I bob g[illegible] gywir Griſtion,
Ac a gretto ynddo'n ffyddlon.
Ni bydd ſon byth am ein beiau,
Na'n drwg nattur, na 'n pechodau;
Hwy faddeuwyd, ac hwy flottir,
A gwaed Criſt i maes o'r llyfyr.
Criſt a'n golchodd o'n pechodau,
Criſt a brynodd ein heneidiau,
Criſt a'n dwg i deyrnas nefo'dd,
Nyni biau 'r maint a brynodd.
O moliannwn ninnau 'r Ieſu,
Ddydd a nos am iddo 'n prynu.
Heb. 5. 9. Ac na anghofiwn tra chwyth ynom,
Faint o bethau wnaeth ef erddom.
Clod a gallu, mawl a moliant,
Gwir anrhydedd a gogoniant,
A ſyddo i'n Prynwr mawr a'n Pen,
A d'weded nef a dae'r, Amen.

XII. Cynghorion i'r ſawl a dymunai gael ffafr Duw a maddeuant pechodau.

PW Y bynna geiſio maddeu,
Ei bechod a'i droſeddau,
A chael pardwn gan Dduw gwyn,
Rhaid dilyn hyn o werſau.
Diar. 28. 13. Yn gynta' adde'th bechod
Yn brudd o flaen y Drindod;

Na

Na chais gelu dim rhag Duw,
'Does bai nad yw'n ei wybod.
Gwedi'n prawf ddeallu,
Pa ddial wyt ti'n haeddu, Rhuf. 6.23.
A pha angau didrangc maith,
Am dan dy waith yn pechu.
A deall fod dy feiau,
Yn haeddu uffern boenau ; Dan. 9. 17.
Gwedi'n cais â chalon driſt, Eph. 1. 7.
Gan Dduw er Criſt eu maddau. 1Ioan 1. 9. a 2. 2.
A dyſg yn brudd gydnabod, Ioan 14. 14.
Nad oes o flaen y Drindod,
Iawn am bechod ond gwaed Criſt,
A'i angau triſt a'i 'fudd-dod.
A chred i'th Brynwr Ieſu,
Yn gwbl gyflawn dalu,
Ar y groes yn ddigon drud, Mat. 20.28.
Am feiau'r byd ſy'n credu.
A gwybydd fod Duw'n foddlon, Mat. 3. 17.
I'r iawn a wnaeth Criſt droſon,
Ac er ei fwyn yn barod iawn,
Roi pardwn llawn i'r ffyddlon.
A chred y maddeu i tithau,
Dy bechod a'th droſeddau,
Ond it' geiſio er mwyn Criſt, Ioan 14. 14
A chalon driſt eu maddau.
Na chytgam geiſio celu,
Mo'r pechod wyt ti'n garu ;
Adde 'r cwbwl ger bron Duw,
Peth ofer yw ei wadu.
A barn dy hun yn euog, 1Cor. 11. 13
O flaen yr Holl-alluog,
Fel na'th farner ar ddydd brawd
Argoedd trwy wawd digaſog.
Galara am dy bechod, Iago 4. 9, 10.
Yn ol ei wel'd a'i 'nabod ;
Ac ymoſidia nos a dydd,
Nes itti'n brudd ei wrthod.
Gwna'r galon brudd och'neidio,
A'r llygaid ddyfal wylo ;

A gwna i'r yſpryd brudd driſtau,
Edifarhau a *mwrno*.
Ezec. 36.23 A chais gan Dad goleuni,
Ro'i calon dyner itti;
Ac ymofidia ambell awr,
Am dan dy fawr ddrygioni.
Na orphwys byth yn ceiſio,
Nes cael gan Dduw dy wrando,
A rhoi calon it' driſtau,
Edifarhau ac wylo.
Yn ol it' fwrno ennyd,
Am dan dy bechod oflyd,
Dala afael tra f'ech byw,
Zec. 9. 11. Ar ammod Duw a'i 'ddewid.
Mae Duw'n ei air yn addo,
Mat. 5. 4. Diddanu 'r rhai fo'n mwrno,
A rhoi hefyd bardwn clir,
‖ edifarhau. I bawb a wir ‖ *repento*.
Luc 13. 5. *Repenta*'th fywyd anllad,
Ioan 3. 16. A chred yng Nghriſt dy Geidwad;
Eſa. 55. 7. Gad dy feiau tra ynod chwyth,
Ni chollir byth o honad.
Eſa. 35. 4. Mae Duw yn addo Helpwr,
A Cheidwad a Diddanwr,
I bob dyn 'difeiriol triſt,
Sef Ieſu Griſt dy Brynwr.
Mae Duw yn addo maddau,
Dy bechod a'th droſeddau,
Eſa. 1. 16, A'th olchi'n lân o'th frynti gyd,
17, 18. Ond gado ym mhryd dy feiau.
Os byddi di 'difeiriol,
Jer. 3. 12. Mae'n addo bod yn raſol,
Diddig, tirion, mwyn a ffri,
A byth â thi'n heddychol.
Zec. 13. 1. Mae'n addo dy lwyr olchi,
Oddi wrth dy feiau a'th frynti,
Yngwaed ei Fab (O cofia hyn)
Eſa. 1. 18. A'th droi mor wyn a'r lili.
Dal afael ſiwr fel Criſtion,
Ar hyn o addewidion;

Nef

Nef a dae'r ant heibio (clyw) Mat 24.35.
Cyn torro Duw bromeiſion.
Caſa dy bechod oflyd,
Fel neidr gas wenwynllyd,
Sy'n ceiſio 'th ladd o gyſgod llwyn,
Dan gel, a dwyn dy fywyd.
Na ddere i'r man lle gallo
Dy bechod taer dy hudo:
Paſa heibio, neu dro'n d' ol, Diar 4. 14,
Na ddos fel ffol i'th demtio. 15, 16.
Os doi ar draws y neidir,
A cholyn hon fe'th frethir;
Os doi 'n rhy agos at y tân,
Medd 'ſgrythur lân fe'th loſgir. Diar. 6. 27,
Gan hynny ymgadw arnad, 28.
Rhag tramwy lle bo'r temtiad:
Gwell it' droi na myn'd i'r mann,
Nid wyt ond gwann ac anllad.
Na thro at bechod eilwaith,
Fel ci, neu fochyn diffaith, 2Pedr 2.22.
A red i'r dom yn frwnt ei fri,
Yn ol ymolchi unwaith.
Na ddilyn ddrwg gyfeillach, Diar. 24. 1.
A'th helo 'n ffolach ffolach:
Ni thal ceiſio troi at Dduw,
Nes gado'r cyfryw ffrythnach.
A glŷn wrth bobol dduwiol,
A *marca* eu 'mddygiad graſol,
Da a difyr yw'r fath wyr, Sal. 119. 63.
I'th ddwyn i'r llwybyr nefol. Phil. 3. 17.
A chais gan Dduw trwy weddi,
Dy droi oddi wrth ddrygioni,
A'th gyf'rwyddo tra fech byw,
I garu Duw a'i ofni.
A nad i'r fall dy ddallu,
A'th annog mwy i bechu:
Sathra ſatan dan dy draed, Rhuf. 16.
Trwy rinwedd gwaed yr Ieſu. 10.
Na ddere at y meddwon, Dat. 12. 11.
Rhag newid dy arferion;

Fel y newid y môr glas,
A heli flas yr afon.
Ymad â phob cyfeillach,
A'th helo'n annuwiolach:
Tynn oddiwrthynt, caſa eu ffyrdd,
Fel *pitch* a nyrdd dy gadach.

XIII. Cyngor i gredu yng Nghriſt, a dangoſiad o'r cyfnewidiad rhyfeddol ſy'n y dyn a gretto.

CRed yng Nghriſt, llef am dy Geidwad,
Luc 14. 16. Mae Duw 'n cynnyg Criſt i fagad;
Derbyn Griſt pan y cynnygo,
Oni's gwnai ti fyddi hebddo.
Y dyn a gretto yng Nghriſt yn brudd,
Trwy galon rwydd a bywiol ffydd,
2Cor. 5.17 Mae Criſt yn rhoi i hwnnw ras,
I fyw fel ſant o hynny ma's.
Ioan 7. 39. Mae Criſt yn rhoi ei Yſpryd iddo
Gal. 3. 22. I'w ail-eni, a'i ail-lunio;
A'i lwyr-droi yn ddyn o newydd,
O *Rebel* ffol yn blentyn ufudd.
Mae'n rhoi ei Air i wir oleuo,
Mae 'n rhoi ei Ras i gynnorthwyo;
Mae'n rhoi ei Yſpryd i reoli,
Mae'n rhoi ei hun yn bob peth inni.
Nid oes lun i ddyn wrth hyn,
A gretto'n gryf yn Ieſu gwyn,
Ioan 15. 5. Na chaffo ras a grym oddiwrtho
I fyw fel ſant os cred ef ynddo.
1Ioan 3. 3. Mae cred yn tynnu gras a gallu
Oddiwrth Griſt i'r dyn ddifaru,
Am bob bai o'i fuchedd aflan,
A byw fel ſant o hynny allan.
Oni bydd dy ffydd yn tynnu,
Gras o Griſt i'th adnewyddu,
Iago 2. 24. Dy ffydd ſydd ffals, ni thâl hi ddimmau,
Nes tynno hi ras i wella 'th feiau.
Mae bywiol ffydd yn tynnu gras,
A grym o Griſt o hynny ma's;

I roi

I roi heibio bob hen grefydd,
Ac i wneuthur oll o'r newydd. 2Cor. 5. 17.
Er creuloned a f'o 'th nattur,
Er bychaned a f'o 'th ſynwyr;
Cred yng Nghriſt, a galw arno,
F' all dy wella 'r awr y mynno.
Er creuloned oedd y *Siaeler*,
Er bod Saul yn filain 'ſgeler,
A Manaſſes gwaeth nâ hwythau,
Fe wnaeth Criſt hwy 'n ſaint o'r gorau.
Fe 'th wna dithau, O bechadur,
Oflyd, aflan, drwg dy nattur,
Yn wir ſant; os credi ynddo,
A thynnu gras a grym oddiwrtho.
Fe wnaeth Criſt o hen erlidiwr, 1 Tim. 1. 12 13.
Saul yn ebrwydd yn bregethwr;
Ac o'r wreigyn ddrwg dros ben,
Y gigfran ddu yn g'lommen wen. Luc 7. 39, 50.
Cred yng Nghriſt â chalon gywir,
Fe wella Criſt dy naws a'th nattur;
O fab i'r fall fe 'th wna di 'n Griſtion,
O elyn Duw yn blentyn graſlon.
Na thyb dy fod yn credu 'n gywir,
Oni newid Criſt dy nattur;
Y dyn a gretto yng Nghriſt yn ffyddlon,
Fe newid Criſt ei ddrwg arferion.
Cenfydd Saul, a chenfydd Zache',
Cenfydd Mari Magd'len hithe;
Di gei weled Criſt yn *altro*
Buchedd pob dyn pan y cretto.
Er bod Saul fel blaidd y borau, Act. 9. 1.
Cyn credu yng Nghriſt yn difa allai;
Fe wnaeth Criſt cyn canol dydd
Y blaidd yn oen pan trow'd i'r ffydd.
Cyn i Zache' fyn'd yn griſtion, Luc 19.
'R'oedd e'n pilo pawb o'r tlodion:
Gwedi credu fe rôdd Zache
Ran i'r tlawd o'r maint a fedde.
Er i Fagd'len fyw 'n rhyfygus,
Cyn credu yng Nghriſt a phechu 'n rhwyfus

Fe ſu Fagd'len ar ol credu,
Fyw fel ſantes nes ei chladdu.
Felly dithau a newidi
Dy arſerion ond it' gredu:
Nes newidiech dy arſerion,
Nid yw'th ffydd ond ffanſi ffinion.
Iago 2. Ffydd heb weithred dda 'n ei dilyn,
Sydd ffydd farw, ffydd heb eilun;
Ffydd i'th ddallu, ffydd i'th dwyllo,
Ffydd ſydd barod i'th gondemnio.
Ni bydd tân heb wres lle bytho,
Ni bydd dw'r heb wlybrwydd ynddo:
Ni bydd 'fallen dda heb 'falau,
Na bywiol ffydd heb dduwiol ffrwythau.
Ioan 3. 20. Os dywaid un ei fod e'n credu,
Ac heb wella ei feiau er hynny:
Nid oes dim ffydd gan hwn, ond ffroſt;
Yn twyllo 'i hun yn daran doſt.
Ni all dyn ſy'n credu'n ffyddlon,
Lai nâ gwella ei ddrwg arferion,
Ioan 7. 39. Waith bod Criſt yn rhoi lân Yſpryd
I'r pechadur wella ei fywyd.
Na'd dwyllo ddrwg-ddyn aflan,
Lle b'o ffydd mae buchedd burlan:
Iago 2. 13. Os yw dy ffydd yn talu ei gweled,
Moes ei dangos wrth dy weithred.
Onid yw dy ffydd yn fywiol,
Yn dwyn gair a gweithred raſol;
Nid yw hon ond ffydd mewn enw,
Ffydd na ddichon byth dy gadw.

XIV. Cyngor i ochelyd Cwmpeini drwg.

YNeb a fynno fyw yn ddeddfol,
Yn ol 'wyllys ei Dad nefol;
Cynta' peth ſydd raid ei wneuthur,
Diar. 1. 10, Tynnu o blith y drwg-weithredwyr.
15. A rhoi fynu ddrwg gwmpniaeth
Sal. 26. 4, 5. Yn dragywydd heb ddim hiraeth,
Heb. 11. 27 Megis Moeſen gwmpni 'r Aiphtiaid,
Gen. 12. 1, 4 Lot ac Abra'm y Caldeaid.

Fel

Fel y tâg y chwyn y gwenith,
Fel y ſura fineg' lefrith ;
Fel y nurdda pŷg dy gadach,
Felly 'th 'nafa ddrwg-gyfeillach.
Gochel neidr rhag dy frathu,
Gochel blag rhag dy ddifethu ;
Ac os ceri Iechydwriaeth,
Gochel ddilyn drwg gwmpniaeth.
Tynn o Sodom, dere allan,
Rhêd o blith y bobol aflan :
Gad oferwyr, cadw d' enaid,
Tynn o blith yr anffyddloniaid.
Tra fu Moeſen gyd â'r Aiphtiaid,
Tra fu Abra'm gyd â'r Syriaid,
Ni 'mddangoſai 'r Arglwydd iddynt,
Nes eu tynnu 'mhell oddiwrthynt.
Rho gwmpniaeth plant y fall,
Heibio 'n ebrwydd od wyt gall :
Ni bydd cydfod rhwng Duw 'r heddwch, 2Cor. 6.15.
A chyfeillion plant tywyllwch.
Gwed'yn dilyn brudd gyfeillach
Pobol dduwiol, ddoeth, ddi-anach,
Rhai a ddyſgant it' adnabod
Y gwir Dduw, a'i ofni 'n waſtod. Diar. 13.20.
Tra fu Saul ynghwmpni Samuel,
Fe aeth Saul yn ſant o gythrel : 1Sam. 19.24
Tra fu e'n dilyn pobol ddiffaith,
Fe aeth y ſant yn gythreul eilwaith.
Dilyn brophwyd fe 'th oleua,
Dilyn athro fe 'th gyf'rwydda ;
Dilyn ſant, fe 'th wna di 'n ſanctaidd,
Dilyn ffol ti ddeui 'n ffiaidd.
Gwed'yn canlyn ar dy liniau,
Ar Dduw ddangos it' ei lwybrau, Sal. 25. 4.
A'th lwyr-droi yn dra awyddus,
O bob llwybyr traws twyllodrus.
Nes goleuo Duw dy lygaid,
Nes dadfywio Criſt dy enaid, Eph. 5. 8.
Ni chanfyddi ffordd y bywyd
Mwy nâ 'r dall yr haul-wen hyfryd.

Cymmer lantern Duw 'n dy law,
I'th oleuo yma a thraw:
Nid aiff neb i dir y bywyd
Heb oleuni 'r 'ſgrythur hyfryd.
Gwna 'r peth archo 'r 'Fengyl itti,
Iago 1. 22. Paid â phob peth na bo'i 'n erchi:
Hi 'th gyf'rwydda fyn'd o'r diwedd,
I gael bywyd a thrugaredd.
Gwed'yn gochel yn yſtyriol,
Rhuf. 8. 13. Rhag byw 'n ol dy 'wyllys gnawdol;
Nac wrth fodd dy galon gynnil,
Ond yn ol goleuni 'r 'Fengyl.
Ac os ceiſi gael derchafiaeth,
Gras, a dawn, ac iechydwriaeth;
Sal. 128. 1. Dewis, dilyn, cerdd heb golli
Y ffordd a ddyſgo 'r Arglwydd itti.
Hi fydd cyfyng ar y dechrau,
Mat. 7. 13. A gwrth'nebus i'th drachwantau:
Ar y diwedd hi fydd eſmwyth,
Mat. 11. 30. I'th ddwyn at Griſt yn dra diſymmwyth.
Ffordd i ddiſtryw ſydd yn waſtad,
Ac yn eſmwyth ei dechreuad;
Diar. 14. 12. Ond yn niwedd ffordd annuwiol
Y mae 'r pwll a'r ffos uffernol.
Gwedi dechreu 'r ffordd trwy rinwedd,
Deut. 5. 32. Prawf ei dilyn hyd y diwedd;
Ac na chytgam droi oddiarni
Nes dy ddwyn i wlad goleuni.
Nid wyt nes er dechreu 'r ſiwrneu
A throi gwed'yn at dy feiau;
Nid oes 'ddewid gael y goron,
Dat. 2. 10. Heb barhau hyd angeu 'n ffyddlon.
Fe ddechreuodd Saul a Suddas
2 Tim. 4. 10. Fyn'd tua 'r nef ar drot fel Demas;
Waith diffygio cyn diweddu,
F'aeth y tri i'r poeth garchar-dy.
Eph. 5. 1, 2 Dilyn Griſt ar air a gweithred,
Troedia 'r ffordd a fu e'n gerdded;
Gwna 'r peth archodd yn y 'ſgrythur,
Ni throi droedfedd dros y llwybyr.

Ga-

XV. Galarnad Pechadur.

O Arglwydd Tad ddiddanwch,
Clyw gwynfan a 'difeirwch,
Hen bechadur gwael ei gâs,
Sy'n deiſyf gras a heddwch.
Mi 'th ddigiais di mor greulon,
Fy Nhad a'm Harglwydd tirion,
Fel na baidd fy nghalon drom
Droi attat o'm golygon.
Gan hynny â'm pen i'r ddaear, Luc 18. 13.
Fel Publican edifar,
Yr wyf, dy annuwiolaf was,
Yn crio am ras a ffafar.
A'th ffafar wy'n ei ofyn,
Er mwyn fy Mhrynwr purwyn,
A fu droſwyf ar y groes,
Yn goddef loes eſgymmyn.
Ac oni chaf fi bardwn,
Er mwyn ei loes a'i ‖ *baſſiwn* ; ‖ dioddefaint.
F' orfydd arnaf fyn'd yn boſt,
I uffern doſt a'i dwnſiwn.
O Arglwydd, er yn blentyn,
'Rwy'n pechu'n doſt i'th erbyn ;
Heb wneuthur pris o'th gyfraith gaeth,
Ond byw yn waeth nag un dyn.
Dy enw mawr a geblais,
Dy 'ſgrythur a ddirmygais ;
A'th Efengyl gywir iach,
Fel chweddel gwrach y priſiais.
Y gwerthfawr waed a gollaiſt,
O'th galon pan y'm prynaiſt,
Wy'n ei dyngu ddydd a nos,
Heb briſio 'r lo's a gefaiſt.
Dy Sabbath a'th ddydd ſanctaidd,
A dreuliais innau'n ffiaidd,
Mewn cyfeddach, meddwdod brwnt,
A maſwedd tu hwnt i weddaidd.
Pan fo pawb ar eu gliniau,
I'th foli nos a borau,

Mewn

Mewn rhyw dwll yn chwareu'r cnaf,
Och! Och! y byddaf finnau.
Sal. 19. 10. Er bod dy air mor felus
A'r mel i'r enaid iachus,
Chwerwach oedd gen' innau 'i flas,
Nâ'r wermod cas gwrth'nebus.
Godineb a phutteindra,
Fel un o blant Gommora,
Fum i yn eu dilyn cyd,
Nes myn'd o'r byd gan mwya'.
Ei hyfed a'i charowſio,
A ſugno tarth Tobacco,
Fu fy ſwydd tros ennyd fawr,
Gwae finnau 'nawr ei gofio!
Fy ieuengctyd mewn oferedd,
Rhwyf, rhyfyg, ceccran, coegedd,
A lwyr-dreuliais gyd â mam,
Heb feddwl am fy niwedd.
Yr awron ar fy niwedd,
Ni welai'n well fy muchedd,
Nâ'r pryd gwaetha 'rioed o'r blaen,
Os d'weda'i'r *plaen* wirionedd.
Gan hynny 'rwy 'n rhyfeddu,
Pa fodd yr wyt ti 'n gallu,
Godde cyd fy mhechod taer,
Heb beri'r ddae'r fy llyngcu.
Och nid oes fawr o feiau,
O frynti a chamweddau,
Nad wyf ynthynt lawer pryd,
Gwae finnau, hyd y cluſtiau.
Oni b'ai fod dy nattur,
Yn raſol tu hwnt i feſur,
Yn uffern gou, cyn hyn yn rhoſt,
Y bu'ſai'n doſt fy nghyſur.
O Arglwydd 'rwy'n cyfadde,
Im' haeddu er ys dyddie,
Fy nhorri'n *gwit* o blith y byw,
Waith cymmaint yw fy meiau.
Oni b'ai fod dy Fawredd,
Yn raſol tu hwnt i ryfedd,

Gwann-

Gwann-obeithio 'n *gwit* a wnawn,
Fel Cain na chawn drugaredd.
Ond dyma f' ym comfforddi,
Pan byddwi ymron ymdorri,
Fod trugaredd Duw a'i ras,
Yn fwy nâ'm cas ddrygioni.
Fy meiau fydd cyn amled
A fwnd y môr er maned,
Ond dy ras fydd gan mil mwy,
Na 'r môr fy'n hwy'n amgyffred.
Gan hynny 'rwy 'n gobeithio,
Lle cafas pechod *raino*,
Y caiff dy rwydd a'th nefol ras,
Ar bechod cas gongcwero.
Di fuoft Dduw trugarog,
I bechaduriaid enwog,
Na fydd waeth i minnau am ras,
Bechadur cas anffodiog.
Pan drôdd y Ninifeaid,
Oddi wrth eu beiau afrifaid;
Er cymmaint oedd eu pechod cas,
Hwy gawfant ras eu llonaid.
Er cynddrwg oedd Manaffes,
Y gwaetha' 'rioed a glywes;
Fe gas gennyt bardwn mwyn,
Yn ol ei gŵyn a'i gyffes.
A Dafydd brophwyd yntau,
Er amled oedd ei feiau;
Pan y llefodd am dy ras,
Yn rhwydd fe gas eu maddau.
Fe gafodd Mari Magd'len,
Yn ol hir chwareu'r butten, Luc 7. 37.
Wrth wylo'n hallt y dagrau dw'r,
Dy ras a'th ffafwr lawen.
Pan trôdd y Mab afradus, Luc 15.
Tu ag attat yn ei un-crys,
Fe ga'dd gwedi chwareu'r ffol,
Dy ras yn ol ei 'wllys.
A minnau fy'n gobeithio,
Er i mi'n doft dy ddigio,

Y caf er mwyn fy Mhrynwr gwar,
Dy ras a'th ffafar etto.
A'th ffafar wy'n ei fegian,
Yn daer, yn doſt, yn druan,
Er mwyn Ieſu nos a dydd,
A'r dagrau o'm grudd yn tropian.
O ! cofia Arglwydd cyfion,
I Griſt fy Mhrynwr tirion,
‖ iawn. Offrwm droſw'i yn ‖ ſarhad,
Ar grogpren wa'd ei galon.
A chofia iddo dalu,
Dros f' enaid i 'r pryd hynny,
Y cur, a'r poen, a'r angau, a'r bri,
Ag oeddwn i yn haeddu.
O moes gan hynny bardwn,
‖ dioddefaint. Er mwyn ei loes a'i ‖ *baſſiwn*,
Ac er ei gur a'i waedlyd chwys,
§ boddlondeb. Na chais ail § *ſatisfactiwn*.
Ond maddeu'n raſol immi,
Fy meiau oll a'm brynti ;
A golch yn llwyr fy mhen a'm traed,
‡ archollion Yngwerthfawr waed ei ‡ weli.
Er bod fy mai cyn goched
Eſa. 1. 18. A'r pwrpwl coch neu'r ſcarled,
Dat 1. 5. Un tropyn bach o'i waed er hyn,
A'm gwna mor wyn a'r foled.
Gan hynny mae fy hyder,
Ar Griſt, ei waed, a'i fwynder,
Y caf gennyt yn ddinag,
Drugaredd ac eſmwythder.
A dwyn at Griſt yn gymmwys,
Fy enaid i Baradwys,
I gael rhan ymhlith dy Saint,
O'r nef, a'r maint a brynwys.
I'r hon o'th ras a'th fawredd,
Duw dwg ni oll o'r diwedd,
I'th foliannu byth bob awr,
Am dan dy fawr drugaredd.
I'r Tad, i'r Mab, i'r Yſpryd,
I'r Drindod, Undod hyfryd,

Y bo clod a moliant mawr,
Bob dydd, bob awr, bob ennyd. *Amen.*

XVI. Cynghorion Duwiol.

F' Anwyl blentyn dere nes,
Gwrando gyngor er dy les,
Prawf ei ddilyn tra f'ech byw,
Os ceiſi fynd i deyrnas Dduw.
Ofna Dduw tra bywyd ynod,
Parcha'i enw mawr yn waſtod;
Galw arno â'th holl galon, Jer. 29. 13.
Gwrando ei air, a chadw ei orch'mynion.
Cymmer air Duw yn waſtadol,
Yn gynghorwr ac yn rheol,
I reoli dy holl fywyd,
Ym mhob gorchwyl a f'o gennyd.
Dyna'r lantern a'th oleua,
Dyna'r athro a'th gyf'rwydda,
I ochelyd pob drygioni,
Ac i'th ddwyn at Dad goleuni.
Gochel wneuthur mawr na bychan,
Yn ol d' 'wyllys ffol dy hunan;
Y mae pechod gwedi llygru,
Nes cael gras i'w hadnewyddu.
Prawf gan hynny ffrwyno ‖ *ffanſi*, ‖ dy dyb.
Ffiaidd ganddo bob daioni,
Nes del gair Duw i'th gyf'rwyddo, Rhuf. 8. 7.
Pob peth drwg ſydd felus gantho. Tit. 3. 3.
Gochel bechod er bychaned,
Colyn ſarph ſydd dan ei ſiacced:
Pleſer byrr a bair hir alaeth;
Cyflog pechod yw marwolaeth.
Os ca'dd Adda gymmaint dial,
Am fwytta tammaid bach o afal,
Duw, pa faint a fydd dialau
'R ſawl ſy'n byw ar gyfryw 'falau.
Os bu ſiawns it' bechu unwaith,
Gochel byth rhag pechu'r eilwaith;
Nid oes iawn am bechod bychan,
Ond gwaed calon Criſt ei hunan.

Tro

Tro 'ddiwrth bechod na ddymchwela,
Cas yw'r ci a fwytto'i chwydfa ;
Ail yw hwn i'r mochyn diffaith,
El o'r dw'r i'r dommen eilwaith.
Deut. 1. 37. Os dehorwyd Moeſen fwynlan,
Am un pechod fyn'd i Ganaan ;
B'wedd na rwyſtrir pobol ddiffaith,
Fyn'd i'r nef am bechu ganwaith ?
Diar. 16. 18. Caſa falchder megis neidir,
Ymdderchafo, fe oſtyngir :
Yn ol balchder y daw codwm,
1 Tim. 3. 6. Balch ei droed a drip i'r cawdrwm.
2 Pedr 2. 4. Os taflodd Duw yr angel pennaf,
Am ei falchder i'r pwll iſaf,
I b'le teflir llwch a lludw;
A falchio 'n waeth nâ hwnnw ?
Byth na chwennych wely arall,
'Rhwn a'i gwnel nid yw ond angall :
Diar. 6. 28, Y neb a ſango ar y poeth-dân,
29. Nid oes lun na loſgo ei waddan.
Os cas Pharao blag mor greulon,
Gen. 12 17. Am chwennych Sara yn ei galon ;
Pa fath blag a dial caled,
Gaiff y ſawl a wnelo 'r weithred ?
Mat. 5. 37. Gochel dyngu dim ond Ie,
O'r diawl y daeth yr ofer lwe ;
Zec. 5. 3. 4. Melldith Duw fel mwg a leinw
Y tŷ lle ceblir Duw a'i enw.
‖ y digred. Os lladdwyd Sénach'rib y ‖ Pagan,
Eſa. 37. 38. Am gablu Duw o led ei ſafan ;
Pa wedd y diangc y Criſt'nogion,
A gablo Griſt a gwaed ei galon ?
Eſa. 37. 38. Er dy ſywyd parcha'r Sul,
Ecſ. 31. 14 Dere i'r eglwys, gwrando, gwyl,
Galw ar Dduw, a gad y potian,
Na wna 'r Sul yn wyl i Satan.
Os pwyodd Duw â'r fath ddihenydd,
Num. 15 35 Y dyn ddydd Sul am gaſglu briwydd,
36. B'wedd y pwya bedwar aſgwrn,
'Run dreulio 'r Sul yn waeth nâ'r Sadwrn?

Na

Na chamattal ddim o'th ddegwm,
Na ddarnguddia ddim o'th offrwm ;
'R wyt ti'n 'ſpeilio Duw'r dialau,
Wrth ddarnguddio dy ddegymmau.

Melldigedig ym mhob rhyw, — Mal. 3. 8—12.
Ydyw'r dyn a 'ſpeilio Dduw :
† *Stoppi* 'r nef, a'r ddae'r, a'r llafur, — ‖ cauad.
Y mae pawb o'r camddegymwyr.

Caſa feddwdod yn dy fywyd,
Nid â i'r nef un meddw chwydlyd ; — 1 Cor. 6. 10. Eſa. 5. 11. 14
Uffern boeth ſy'n lledu ſafan,
Am gael llyngcu'r meddw aflan.

Os daeth Eſau mor ddannodus,
Am werthu 'i fraint am ‖ *fes* o *bottus* ; — ‖ phiolaid o gawl.
Pa ddannodiaeth ddaw i'r meddw,
Wertho 'r nef am *bot* o gwrw ? — Gen. 25. 30

Na fydd gybydd, na fynn occor, — Deut. 23. 19
Ciſt i'r hael yw'r cybydd angor ;
A gaſglo 'r tad trwy ei gybydd-dra, — Diar 28. 8.
Mab afradus a'u gwaſtraffa.

Haws i gamel fyn'd yn fuan, — Luc 18. 25.
Yma a thraw trwy'r nodwydd fechan,
Nag i'r cybydd annhrugarog,
Fyn'd i mewn i'r nef oreurog.

Gochel dreiſio neb o'r tlodion, — Diar 22. 22, 23.
Criſt ei hun yw'r Uſtus cyfion ;
A dreiſio'r tlawd fe big llygad
Criſt ei hun y cadarn Geidwad.

Ahab frenhin am ddwyn gwinllan, — 1 Bren. 21.
Naboth ei gymmydog truan,
A ga'dd golli ei frenhiniaeth, — 2 Bren. 10. 7, 11.
Lladd ei blant a'i holl genhedlaeth.

Os daeth Deifes dan law ſatan,
Am ballu i'r tlawd o'i ddâ ei hunan ;
I ba law ddiawl yr â'r gwyr mawrion,
Sy 'n dwyn y maint ſy'n helw'r tlodion.

Gochel ladrad, gochel dwyllo,
Ni ddaw ennill byth oddiwrtho : — Zec. 5. 2, 3, 4.
Lle bo lladrad y bydd aflwydd,
Dial Duw, a dyfal dramgwydd.

Os lladdodd Duw holl dylwyth Achan,
Jos.7.24,25 Am grach-guddio lladrad bychan,
Oni ddial Duw ar ladron,
Sy'n dwyn y faint sy'n helw'r tlodion?
Gochel gadw cam fesurau,
Mica 6. 10, Yn dy dŷ, nac amryw bwysau;
11. Ffiaidd cas yw'r dafal anwir,
Ger bron Duw, a'r pwys anghywir.
Maint ennillo dyn trwy ffalstedd,
Ar y dafal o anwiredd,
Bob ychydig mae e'n gosod,
Hag. 1. 6. Yn y cwd a'r pwrs heb waelod.
Byth na chytgam dderbyn gwabar,
Honno lwngc sy'th helw o heinar;
Ni ad gwabar ben na chynffon,
Byth yn helw'r plant a'r wyrion.
2Bren. 5.27 Y claf gwan a ga's Gehezi,
‖ côd. Gyd â gwabar mewn ‖ bwdgedi;
Am y wabar y mae'n rhigyl,
‖ dinystria. Yr andwya hi'r plant a'r eppil.
Gochel gelwydd tr'ech ar dir,
Er dy fywyd dywed wir,
Ioan 8. 44. Y cythreul brwnt a'r wiber las,
Yw tad a mam y celwydd cas.
Act. 5.5,10 Os bu farw Ananias,
‡ yn eb- ‡ Sioc am dd'wedyd celwydd atgas,
rwydd. A'i wraig hefyd wrth farn Duw,
Casawn gelwydd tra fo'm byw.
Na lysenwa neb er nam,
Y dwl, na'r dall, na'r cloff, na'r cam;
Duw wnaeth ddyn, a'i lun, a'i liw,
A gablo ddyn, fe gabla Dduw.
Mat. 5. 25. Os barna Crist i'r ffwrnais danllyd
Y neb a alwo ei frawd yn ynfyd;
I b'le barna'r neb sy'n galw
Ei dad a'i fam ar gant llysenw?
1Thes. 5.15 Na thal ddrwg dros ddrwg i un-dyn,
Os mynni fod i Dduw yn blentyn,
Rhuf. 12.20 Helpa, swccra dy elynion,
Na wna gam ag unrhyw Gristion.

Pa

Pa ragoriaeth ſydd rhwng Criſtion, Mat. 5. 46.
A'r un gwaetha' o'r Iuddewon ?
Os â i dalu drwg dros ddrwg,
Dant am ddant a gwg am wg.
Gochel wneuthur drwg ar hyder
Cael trugaredd pan y'th farner :
Felly cei di farn anffafrol,
Fyn'd dros fyth i'r tân trag'wyddol. Deut. 29. 19
Os gorfydd atteb pan ein barner, 20.
Ger bron Duw am bob gair ofer ; Mat. 12. 36.
B'wedd attebwn, gwae fy nghalon !
Am ein drwg a'n cas fargenon ?
Na cham arfer un o'r doniau
Ro'es dy nefawl Dad i tithau,
Fe ddaw dydd y gorfydd rhoddi,
Am bob talent *gownt* a chyfri'. Mat. 25. 19,
Os taflodd Criſt i'r t'wyllwch eitha', 30.
Y dyn a'i dalent eiſiau ei helwa ;
I b'le teflir ‖ drimbwl drambwl, ‖ Bendra-
Y gwas a dreulio'r ſtoc a'r cwbwl. mwnwgl.
Bydd di barod heddyw heno, Mat. 25. 13.
Ag *oil* i'th lamp, a'th wiſg yn gy'rdro,
Fyn'd o flaen dy Farnwr prudd,
Y foru o boſib' ydyw'r dydd.
Os caeodd Criſt y porth mor ebrwydd,
I'r ſawl ymron oedd mewn parodrwydd ; Mat. 25. 10.
B'wedd y cânt hwy borth agored,
S'eb ymg'weirio er pan ganed ?
Bwrw heibio bob pibiaeth,
Meddwl am dy Iachawdwriaeth :
F' orfydd ‖ *paccio* bawb oddi yma, ‖ Myned.
Naill ai'r nef, ai'r t'wyllwch eitha'.
Os n' air i'r nef heb ymwthio, Luc 13. 24.
Ac ymdrechu â thraed a dwylo :
B'wedd y † *ſpidia*'r neb ſy'n credu, † ymdery.
'R ânt i'r nef wrth chwarae a chyſgu ?
Cyn cael cynglwyſt rhaid ymdrechu, 1 Cor. 9. 14.
Cyn cael cyflog rhaid gwaſ'naethu, 2 Tim. 2. 5.
Cyn cael nefoedd mae 'n rhaid byw,
Yma yn gynta' wrth 'wyllys Duw.

Dat. 2. 10. Ni ry Criſt i neb mo'i goron,
a 3. 12. Ond ymladdo â'i elynion :
Mat. 20. 8. Ni ry i neb o'r geiniog fechan,
Ond a weithio dro 'n y winllan.
Mat. 7. 21. Ni thal d'wedyd, Arglwydd, Arglwydd,
Ni cheir nef am eiriau maſwydd :
Yn Griſt'nogaidd f' orfydd byw,
Cyn 'tifedder teyrnas Dduw.
O herwydd hyn 'rwy'n cynghori,
Pawb a garo'r nef o ddifri,
Fyw'n Griſt'nogaidd ac yn bur,
Felly cânt hwy'r nef yn wir.
Os daw gofyn pwy a'u cant,
‖ triſt. Bugail ‖ chwerw mawr ei chwant,
Rwyſtro'r defaid ym mhob twll,
Ar eu pennau fyn'd i'r pwll.

XVI. Cyngor i wr ieuangc.

F' Anwyl blentyn ces dy lythyr,
Serchog, ſanctaidd, llawn o ſynwyr,
Sy 'n dymuno cyngor ffyddlon
I'th gyf'rwyddo fyw fel Criſtion.
Argoel gras yw'th wel'd cyn i'anged,
Mor fawr dy chwant, mor brudd dy ſyched,
I 'nabod Duw, i ddyſgu'r 'ſgrythur,
I ddofi'r enawd a nwyfiant nattur.
I gyflawni dy ddymuniad
Derbyn hyn o gyngor difrad,
I gyf'rwyddo dy holl fuchedd
O'th faboliaeth hyd dy ddiwedd.
Preg. 12. 1. Yn dy ie'ngctid, f' enaid cofia,
Wir waſ'naethu Duw gorucha',
Ac addoli dy Greawdwr,
Cyn i wendid waethu 'th gyflwr.
Dechreu ddyſgu tr'ech yn blentyn
'Nabod Duw a'th Brynwr pur-wyn ;
Hoffi air a chadw ei gyfraith.
Diar. 22. 6. Hynny 'th wna yn hen-wr perffaith.
Tempra 'th lleſtr tra f'o 'n newydd,
A'r gwin gwyn o dduwiol grefydd ;

Fe arogla hyd dy ddiwedd,
A gwynt peraidd dy lân fuchedd.
Planna 'n gynnar yn dy galon
Had pob gras a'th wnel yn Griſtion,
Rhag i'r gelyn blannu 'r efrau,
Eiſiau 'i hau â had rhinweddau.
Cais flodeuo yn dra chynnar,
Gyd â'r *Spring* ſel *Almond* hygar:
Y pren na ddycco flodau 'r gwanwyn,
Trwy 'r cynhaiaf ſe fydd difwyn.
Mae Duw 'n gofyn gan ei dylwyth, Eccl. 22. 29.
O flaen pob-peth gael y blaen-ffrwyth;
Ac ni fynn y Duw goruchaf
Gan ei blant na'r ail, na'r olaf.
Rho gan hynny flaen dy gryfdwr,
I waſ'naethu dy Greawdwr;
Ac na ddyro tr'ech yn blentyn,
Flaen-ffrwyth d' oes i waſ'naethu'r gelyn.
Drwg it' roddi 'r gwin i ſatan,
A rhoi i Griſt y gwaddod aflan:
Rhoi dy nerth i foddio 'r dryg-wr,
A rhoi 'th wendid i'th Greawdwr.
Melldigedig yw 'r dyn ynfyd,
A r'o i'r gelyn rym ei fywyd;
Ac na roddo i'w Brynwr diddig,
Ond yr henaint gwan methedig.
Gochel arfer ddrwg yn blentyn;
Arfer ddrwg a'th nurdda'n 'ſgymmun,
Ac a dry yn âil naturiaeth,
Nes yr elech beunydd waethwaeth.
Os arferi bechu 'n blentyn,
A dibriſio Duw yn llengcyn:
Yn hen nid haws it' wella hyn, Jer. 13. 23.
Nag i'r ‡ *Moyrys* fyn'd yn wyn. ‡ dynion duon.
Rho gan hynny gorph ac yſpryd
Yn dy ieingctid yn dra hyfryd,
I waſ'naethu dy Greawdwr,
Ac i ymladd â'th wrth'nebwr.
Megis Daniel tr'ech yn llengcyn Dan 1.
Gwrthod win a chwrw melyn,

Ac na ro dy fryd ar foethau,
Ond ar 'nabod Duw a'i ddeddfau.
1 Sam. 3. Dyſg fel Samuel tr'ech yn fachgen,
Sefyll o flaen Duw yn llawen,
Ac ymwrando o air y bywyd
Beth a dd'wetto 'r Arglwydd wrthyd.
2 Bren. 22. Fel Joſia yn llangc bychan
1, 2. Rhodia 'n union o ŵyth allan;
A rho'th fryd ar gadw'r gyfraith,
Ofni Duw, a byw yn berffaith.
2Tim 3.15. Dyſg y 'ſgrythur lân o'th febyd,
Megis Timoth' yn dra *pharffid*;
Honno'th wna di 'n ddoeth annianol,
Yn griſt'nogaidd ac yn dduwiol.
Luc 4. 16. Dos fel Criſt bob Sul i'r eglwys,
Gyd â'th dad a'th fam a'th fagwys;
Luc 2. 42. Ac o ddeuddeg oedran, f' enaid,
Dechreu ymddiddan â'r doctoriaid.
Gwrando 'r 'Fengyl, gwrando 'r Gyfraith,
Dyſg bob un o'r ddau yn berffaith:
A chais fyw yn gynnil cynnil,
Yn ol Cyfraith Duw a'i 'Fengyl.
Mewn tywyllwch 'rwyt ti 'n rhodio,
Cymmer lantern Duw 'th oleuo;
Heb oleuni'r 'ſgrythur hyfryd
Nid air byth i dir y bywyd.
Er bod Duw 'n y nefoedd ucha',
Mae yn ei Air â thi 'n chwedleua,
Ac yn dangos ei holl 'wyllys,
Yn y ſgrythur itti 'n hyſpys.
Edrych dithau yn y 'ſgrythur,
Beth a fynn dy Dduw it' wneuthur;
Gwna beth bynnag f'o'n orchymmyn,
Ac na *fedla* f'o e'n w'rafyn.
Rhuf. 6 23. Gochel dorri 'r pyngciau lleiaf,
Deut. 28.15 O holl gyfraith Duw goruchaf;
Ezec. 18 4. Y mae 'r lleia 'n haeddu angau,
Melldith Duw a didrangc boenau.
Fe fynn Duw, y Barnwr cyfion,
Am bob pechod a wnel dynion,

Naill

Naill ai angeu 'r dyn a becho,
Neu angeu Criſt yn daliad droſto.
A lle pechaiſt fil o weithiau,
Yn erbyn Duw nes haeddu angau,
Edifara am bob pechod, Act. 3. 19.
A chais bardwn gan y Drindod.
Adde 'th bechod ger bron Duw, Diar. 28. 13.
Fawr a bychan, o bob rhyw:
A 'mofidia am dy wegi
Nes maddeuo 'r Arglwydd itti.
Edifara am dy wendid,
A'th holl nwyfiant yn dy ie'ngctid:
Oni ŵyli 'r dw'r yn heli, Luc 13. 3.
Duw a'th farna am y rhei'ny.
Ni cha'dd Ephraim nes c'wilyddio, Jer. 31. 19,
Ni cha'dd Dafydd nes och'neidio, 20.
Faddeu nwyfiant ie'ngctid iddyn', Sal. 32. 5.
Ni's cei dithau nes eu canlyn.
Gochel oedi hyd y foru,
Rhag it' farw heno wrth gyſgu,
Ac i'r angeu glas dy luſgo
I'r farn yn llangc cyn ymgyweirio.
Mae yn uffern fil o filo'dd,
O wyr ieuaingc a fwriadodd
Yn eu henaint brudd 'difaru,
Heb gael arfod wneuthur felly.
Edifara 'nawr gan hynny,
Ni wyddis pwy a fydd y foru;
Cymmer barchell tra cynnyccer,
Rhag na's caffech pan y ceiſier.
Ac lle 'rwyt ti 'n pechu beunydd,
Edifara bob diwedd dydd;
Rhag i'r dw'r ſy'n ſuo 'n ſceler,
Eiſiau ei ‖ *blwmpo* ſoddi 'r lleſter. ‖ ddiſpyddu
Gwedi gwir 'difaru unwaith,
Gochel nurddo 'th draed yr eilwaith;
Na thro gyd a 'r Hŵch i'r dommen, 2 Pedr 2. 22.
A'r ci i fwytta ei chwyd drachefen. Eph. 4. 22,
Ond cais ddilyn buchedd newydd 23, 24.
Trwy ſancteiddrwydd a gwir grefydd, 1 Pedr 1. 14, 15, 18.

A chall-dreulio 'th einioes fechan,
Mewn duwiolder prudd ac ofan.
Dod dafg arnat nos a borau
Foli Duw ar ben dy liniau :
Sal. 55. 17. Na'd i ddiwrnod fyned drofod
Heb addoli 'r fanctaidd Ddrindod.
Ac i'th helpu fyn'd yn dduwiol
I orchfygu nwyfiant cnawdol :
Sal. 19. 7, 8. Cymmer gyfraith Duw i'th ddyfgu,
Rhuf. 8. 26. A'i lân Yfpryd i'th gyfnerthu.
Cyfraith Duw fydd daran rymmus
Sal. 19. 7. I droi 'r enaid cyfeiliornus,
Ac i roddi dyfg a deall
Sal. 119. 9. I'r rhai ieuainge, annoeth, angall.
Gwna beth archo 'r gyfraith itti,
Gwrando 'r cyngor a f'o 'n roddi:
Os dilyni 'r gyfraith gyfion,
Sal. 119 99. Hi 'th wna di 'n ddoethach nâ 'th athrawon.
Cadw afael ficir ynddi,
Plŷg dy warr, ymoftwng iddi :
Hi rydd ras a pharch a phwer :
Sal. 19. 11. O'i chadw hi mae gwobor lawer.
Os arferi fyw yn berffaith,
'Nawr yn llange yn ol y gyfraith :
Fe fydd hawdd trwy fawr lawenydd
It' fyw 'n fanctaidd yn dragywydd.
Anrhydedda Dduw dy dadau,
Duw a'th anrhydedda dithau :
1 Sam 2. 30. Os dirmygi ei waf'naethu,
Fe ddirmyga dy ddiwallu.
Os gwaf'naethu Dduw yn blentyn,
Duw 'th waf'naetha dithau 'n hen-ddyn ;
1 Bren. 17. 16. Ac a bair i'r brain dy borthi
Cyn b'o arnat fawr galedi.
Ni 'th ddanfonwyd i'r byd yma,
I waf'naethu 'r byd a'r bola ;
Efa. 43. 7. Ond i waf'naethu Duw yn weddaidd,
Fel y gwna 'r angylion fanctaidd.
Pan y codech gynta' o'th wely,
Cofia Dduw, a chwymp i waf'naethu ;

Ac

Ac na ddos o'th 'ſtafell allan
Nes i addoli â pharch ac ofan.
Er maint a f'o dy achoſion,
A'th glamwri a'th orchwylion;
Na ddod law ar un o'r rheittaf,
Nes addoli Duw yn gyntaf.
Ni bydd llwyddiant, ni bydd llonydd,
Ni bydd comffordd, na llawenydd, Jer. 10. 25.
Lle b'o trafferth o bob rhyw,
Heb ddim pris am foli Duw.
Er bod *buſnes* fawr gan Daniel, Dan. 6. 10.
Yn y cwrt dan frenhin Babel,
Tair gwaith beunydd y gweddiai,
Yn ei 'ſtafell ar ei liniau.
Cyn yr elych o'r drws allan,
At un gorchwyl fawr na bychan,
Cais gan Dduw dy brudd fendithio,
A rhoi rhad ar waith dy ddwylo.
Fel y llwyddodd Duw orchwylion
Joſeph gynt a Daniel dirion; Gen. 39. 3.
Felly llwydda d' orchwyl dithau, Dan. 6. 3.
Os gweddii arno 'n ddiau.
P'le bynna b'ech, beth bynna wnelech,
Ai da, ai drwg y man y mynnech,
Duw 'mhob man ſy'n diſgwyl arnad, Sal. 139. 7.
Gochel bechu yngwydd ei lygad.
Gwna i eraill bob daioni,
A ddymunid wneuthur itti, Mat. 7. 12.
Na ro i arall waeth meſurau,
Nag a fynnit roi i tithau.
Na wna orchwyl er dy gyffro,
Na bo Duw yn warant iddo,
Ac na allech yn ddiwawd,
Gyfri' am dano yn nydd brawd.
Gwna'r Duw byw yn wir Dduw itti,
Ac yn garcus cais ei 'ddoli;
Galw arno, a molianna,
Felly 'n waſtad fe 'th ddiwalla. Sal. 34. 10.
Gochel gym'ryd ar un amſer,
Enw 'r Arglwydd mawr yn ofer;

Can's nid gwirion gantho hwnnw,
Gam-arfero ei ſanctaidd enw.
Treulia'r Sabbath oll yn llwyr,
Mewn ſancteiddrwydd fore a hwyr,
Ac na ddyro ran na chyfran,
O ddydd Duw i foddio ſatan.
Anrhydedda dy rieni,
Parcha, llonna, ſwccra rhei'ny;
Felly'r eſtyn Duw dy ddyddiau,
Ac y parcha d' eppil dithau.
Diar. 16. 18. Gochel gytgam digalonni,
Na rhoi ammarch i'th rieni,
Odid gweled diwedd dedwydd,
Diar 30. 17. I ferch falch neu fab anufudd.
1 Theſ. 4. 3, Gochel rhag godineb ffiaidd,
4. Cadw'th gorph yn lleſtr ſanctaidd;
Ac na wna er golud Rhufain,
1 Cor. 6. 15. Aelod Criſt yn aelod puttain.
Gorwedd gyd â'th wraig dy hun,
Na chais arall wrth dy wŷn,
1 Cor. 6. 19. Ac na chytgam wneuthur temel
Yſpryd Duw, yn wâl i'r cythrel.
Eſa. 28. 1, 7, Er mwyn Ieſu gochel fedd-dod,
8.
Diar. 23 22, Gwaeth yw hwn nag unrhyw bechod,
&c. Mae'n troi dyn i gyflwr cythrel,
Ugain gwaeth nag un anifel.
Mat. 22. 39. Car â'th galon bob rhyw ddyn,
Fel y carech di dy hun;
Ac na wna i un dyn niwed,
Ar air, meddwl, nac ar weithred.
Gal. 6. 10. Gwna i bob dyn oreu ag allech,
Gwna yn ffyddlon 'r hyn a wnelech,
Ond na chytgam er mwyn un-dyn,
Wneuthur dim a fo Duw'n w'rafyn.
Gad i gyfraith Duw 'th reoli,
Deut. 5 32. Ym mhob gorchwyl a fo itti;
Nid oes unrhyw orchwyl perſtaith,
Ond yr un ſy'n ol y gyfraith.
Cofia f' enaid nad oes gennyd,
Ddydd ſertennol ar dy fywyd:

Treulia

Treulia bob dydd mor ddigamwedd,
A phe b'ai ef ddydd dy ddiwedd.
Cofia'r nos dy waith y dydd,
Lle gwnaethoſt gam gwna iawn yn brudd,
Os digiaiſt Dduw, cais bardwn gantho,
Os cefaiſt ras, rho foliant iddo.

XVIII. Cyngor i waſanaethu D U W.

YSawl a fynno gael eſmwythder,
Llwyddiant, heddwch, cyfoeth, cryfder,
Parch a ffynniant tra f'ont byw,
Cwympent i waſ'naethu Duw.
Y neb a fynno ddiangc hefyd,
Rhag trallodion toſt ac adfyd, Sal. 34. 10.
Nychdod, niweid, anhap, aflwydd, 1Tim 4. 8.
Cwympent i waſ'naethu'r Arglwydd.
Dyled pob dyn tra f'o byw,
Ydyw prudd waſ'naethu Duw,
Trwy lwyr-gadw ei orch'mynion,
Ar bob pryd o 'wyllys calon.
Rheitta' gorchwyl, penna' gweithred,
Mwya' ei ennill, goreu ei ‡ wargred, ‡ gweddill.
Sicra ei w abar tr'o dyn byw,
Ydyw prudd waſ'naethu Duw.
Dyna 'r unig waith a bwyntiwyd
I bawb wneuthur pan ein crewyd;
Dyna'r gwaith y gorfydd cyfri'
Doſta am dano ddydd ein ‖ didri. ‖ cyfyngder

XIX. Beth yw gwaſanaethu Duw.

GWrando 'r gair a chadw'r gyfraith, Iago 1. 22.
Credu 'r 'Fengyl yn ddiragraith, Deut. 10. 12 13.
Byw yn ol ei gwir oleuni,
Yw gwaſ'naethu Duw o ddifri'.
Gwneuthur a fo Duw'n orchymmyn,
Goch'lyd 'r hyn a fo e'n w'rafyn,
Dilyn ei air tra f'om byw,
Ydyw gwir waſ'naethu Duw.
Dau ryw o waſanaeth ffyddlon,
A fynn Duw ar law pob Criſtion,

Un trwy ffydd a chrefydd dduwiol,
Llall trwy foes a buchedd rafol.
Yn grefyddol rhaid ei waf'naethu,
Trwy wir grefydd a'i foliannu
Yn gyhoeddus, ac yn ddirgel,
Yn y tŷ, ac yn y demel.
Luc 4. 16. Yn yr eglwys yn gyhoeddus,
Lef. 23. 3. Ar bob Sabbath yn dra pharchus,
Act. 20. 7. Gyd â'r dyrfa ar ein gliniau,
Ag un galon ac un genau.
Ar ddydd gwaith mewn 'ſtafell ddirgel,
Mat 6. 6. Gyd â'n tylwyth fel mewn temel,
Act. 10.30 Fore a hwyr wrth alw arno,
Deut. 6. 7. Gwrando ei air a'i wir fendithio.
Joſ. 24. 15. Rhaid gwaf'naethu Duw yn foeſol,
Trwy lân fuchedd dra Chriſt'nogol;
Ym mhob man, ac ar bob achos,
Hyd yr awr ddiwaetha' o'n heinio's.
Deut. 5. 32, Rhaid yw byw yn ddi-eſgeulus,
33. Yn ol cyfraith Duw a'i 'wyllys;
Nid yn ol ein *ffanſi* 'n hunain,
Os gwaf'naethwn Dduw yn gywrain.
Rhaid yw dilyn buchedd ddeddfol,
Yn ol 'wyllys ein Tad nefol,
Luc 1. 74, A rhyngu fodd, tra fom ni byw,
75. Os ceiſiwn wir waf'naethu Duw.
Y neb na waf'naetho Dduw yn brudd,
Heb. 11. 6. Yn ol ei air trwy fywiol ffydd:
Ni all hwnnw gwnaed ei orau,
Byth foddloni Duw â'i foeſau.
Mat. 22. 37. Duw a fynn i bob rhyw Griſtion,
Ei waſanaethu â'i holl galon,
A'i holl enaid, â'i holl feddwl,
Rhuf. 6. 19. A'i aelodau oll a chwbwl.
Rhuf. 12. 1. Rho dy gorph yn aberth bywiol
I waſanaethu dy Dad nefol:
A rho d' anwyl enaid hefyd,
I'w addoli ef yn hyfryd.
1Cor. 6. 20 Criſt a brynodd gorph ac enaid,
Ar y groes â'i waed bendigaid;

Mac

Mae e'n diſgwyl cael ei addoli
Gennym â phob un o'r rhei'ny.
Ni fynn Duw ein Tad galluog,
Un gwaſanaeth dau hannerog ;
Ond ſe fynn ei 'ddoli'n hyfryd,
Gan bob gwas â'r corph a'r yſpryd.
Yſpryd ydyw Tad trugaredd, Mat. 15. 8.
Ac mewn yſpryd a gwirionedd, Ioan 4. 24.
Y mae 'n gofyn ei addoli, Diar. 23 26
O'r tu mewn â chalon wiſgi.
Ofer rhedeg dros baderau,
O'r tu faes â geiriau 'r genau,
Oni bydd y galon hefyd,
Yn gweddio yn yr Yſpryd.
Nid oes man ar gorph un Criſtion, 1Cor. 14.15
Tu fewn, tu faes, yn oed y galon, 1Cor. 6. 20.
Na fyn Duw ei lwyr gyſſegru,
Oll a chwbwl i'w waſ'naethu.
Er bod ſatan weithiau 'n foddlon
Gym'ryd gennym ran o'r galon ;
Ni fynn Criſt na phen na ſowdwl, Mat 22.37.
Oni chaiff ef oll a chwbwl.
Rho dy enaid i'w fendithio,
Ac i orfoleddu ynddo :
Rho dy yſpryd i gydnabod
Faint o bethau wnaeth ef erddod. Sal. 103.1,2
Rho dy fryd ar bethau nefol, Col. 3. 2.
Ac na ſercha ddim daearol :
Meddwl am y wlad y gorfydd,
Aros ynddi yn dragywydd.
Rho dy gorph a'th holl aelodau,
Fawr a bychan yn eu graddau,
Bob yr un mewn gweddaidd gyflwr, Rhuſ. 12.1.
I waſ'naethu dy Greawdwr.
Rho dy galon i 'w bur garu
Yn ddiragrith, a'i waſ'naethu :
Ac i lynu'n ddyfal wrtho,
Gan roi llwyr ymddiried ynddo.
Rho dy dafod i'w glodfori, Sal. 40. 10.
Ddydd a nos â'r eitha' o'th allu ; a 51. 15.

Ac i ddatgan ei ddaioni,
Ym mhob tyrfa delech iddi.
Rho dy lygaid i attendo,
Ac i ddyfal ddiſgwyl arno,
Sal. 121. 1,2 Gan eu dyrcha tu a'r mynydd
O'r lle daw dy holl lawenydd.
Iago 1. 19. Rho dy gluſt i wrando'n barchus,
Ar ei air, a'i arch, a'i 'wyllys,
Ac i dderbyn yn ddiſigil,
Addewidion yr Efengil.
Deut. 15. 11 Rho dy ddwylo yn awyddus,
I bob gweithred ſydd ddaionus,
Eph. 4. 29. A chyfranna ei fendithion,
Wrth eu rhaid i'th frodyr tlodion.
Sal. 95. 6. Rho dy liniau i'w addoli,
Ac i 'moſtwng iddo o ddifri',
Gan roi parch ac ofan iddo,
Pa le bynnag galwech arno.
Rho dy draed i droedio ei lwybrau,
Ac i rodio'n ffordd ei ddeddfau;
Ac i dramwy yn griſt'nogaidd,
I'w lys a'i demel barchus ſanctaidd.
Joſ. 22. 5. Rho dy enaid, rho dy yſpryd,
Rho dy gorph a'th galon hefyd,
A phob peth ag y ſydd ynod,
Ddydd a nos i foli 'r Drindod.
Parch, anrhydedd, union olud,
Gwir ddyrchafiad, hir oes, iechyd,
Heddwch, ffyniant o bob rhyw,
A geir o wir waſ'naethu Duw.
Dos lle mynnech, doed a ddelo,
Gwnaed pob gelyn waetha ag allo;
Yn ddigonol di gei fyw,
Os ti a wir waſ'naethu Dduw.
Yn y dref ac yn y wlad,
Ar bob gorchwyl di gei rad,
A gwir lwyddiant ar a feddu,
Os yr Arglwydd a waſ'naethu.
Bydd dy faeſydd, bydd dy winllan
Bydd dy letty, bydd dy gorlan,

Yn

Yn dra ffrwythlawn, heb ddim aflwydd,
Os ti wir waſ'naethu 'r Arglwydd.

XX. Rheſymmau i'n cyffroi i waſanaethu Duw.

1. DUW a'th wnaeth yn ddyn deallus,
Ar ei lun ei hun yn weddus :
'R wyt ti'n rhwym i was'naethu'n ffyddlon,
Am dy wneuthur felly'n Griſtion.

2. Criſt a'th brynodd o law Satan, 1Pedr 1.18.
A'i wir waed, ac nid âg arian,
Am i Griſt mor brid dy brynu,
'R wyt ti'n rhwym i'w brudd waſ'naethu.

3. Duw a'th borthodd yn ddigonol,
O'r groth hyd yr awr breſennol, Sal. 22. 10.
Am dy borthiant, os yſtyri, a 71. 6.
'R wyt ti'n gaeth i wir addoli.

4. Ti addewaiſt yn dy fedydd,
Wir waſ'naethu Criſt yn ufudd :
Oni waſ'naethu Dduw fel Criſtion,
'R wyt ti gwedi tyngu'n 'nudon.

5. Duw a wnaeth i bob creadur,
Dan y nef d' waſ'naethu 'n bryſur : Sal. 8. 6.
'Rwyt ti'n gaeth ar ben dy liniau,
Am y rhai'n i'w waſ'naethu yntau.

6. Duw a wnaeth i'r byd gweledig,
Brudd waſ'naethu dyn yn yſtig,
Fel y gallai 'r dyn a'i ryw,
Yntau'n brudd waſ'naethu Duw.

7. Y dyn anghofio waſ'naethu Duw,
Yn ei radd, tra fyddo byw,
Mae 'n anghofio 'r weithred fwya',
Bwyntiodd Duw i'w gneuthur yma.

8. Neſoedd, daear, dw'r, angylion, Sal. 19. 1.
Adar, pyſgod, bwyſtfil gwylltion,
Ac ymluſgiaid o bob rhyw,
Sydd yn eu gradd yn moli Duw.

Nid oes un o'r holl greaduriaid,
Gwyllt na dof, na dwl na diriaid,
Heb waſ'naethu Duw trwy fawl,
Ond yn unig dyn a diawl.

9. C'wilydd, gw'radwydd maes o feſur,
Ydyw gweled pob creadur,
Yn gwaſ'naethu Duw yn ffyddlon,
A'i ddibriſio gan blant dynion.
10. B'wedd y cyfyd dyn ei ben,
Pan dd'wetto Criſt o'i orſedd wen,
Nad oes neb yn ei waſ'naethu,
Waeth nâ'r dyn a fu e'n brynu.
11. Mae mwy dyled ar bob Criſtion
Lwyr waſ'naethu Duw yn ffyddlon,
Nag y ſydd ar un creadur,
Ac a wnaeth Duw dan yr awyr.
12. Nid â i uffern un creadur,
Gyd â'r diawl i'r poen difeſur,
Onid dynion gwaetha eu rhyw,
Eiſiau gwir waſ'naethu Duw.
Rhag i tithau fyn'd i frwylian,
I dân uffern gyd â Satan,
Nac anghofia tra f'ech byw,
Ym mhob man waſ'naethu Duw.

XIX. Siamplau o wir Waſanaethwyr Duw, a'u Gwobrwy.

ENoc am waſ'naethu Duw,
A ga'dd fyn'd i'r nef yn fyw,
Yn ei gnawd a'i wir gorpholaeth,
Cyn cael gweled dim marwolaeth.
Noa am wir waſ'naethu 'r Arglwydd,
Ga'dd ei gadw yn ddidramgwydd,
Yn yr arch, a'i dylwyth hefyd,
Pan y boddodd Duw yr hollfyd.
Abra'm a ga'dd barch a golud,
Ffafar Duw, ac Iſaac hefyd:
Holl wlad Canaan, a'i thai mawrion,
Am waſ'naethu Duw yn ffyddlon.
Iſaac yntef am fendithio
Duw'n y maeſydd wrth fyſyrio,
A gadd lafur ar ei ganfed
Gan yr Arglwydd am ei weithred.

Joſeph

Joſeph ddiwair am waſ'naethu
Duw, a pheidio godinebu,
Ga's ei dynnu maes o'r dwnſiwn,
A'i roi'n ben ar wlad y Sibſwn.
Joſua rymmus yntau am lynu
Wrth yr Arglwydd a'i waſ'naethu,
A ga'dd ennill brenhiniaethau,
A phob tir a gwlad a gerddai.
Hên Elias a ga'dd ei borthi
Gan y cigfrain yn ei dlodi,
A'i ddwyn i'r nef mewn tân-gerbyd 2Bren. 2. 11
Am waſ'naethu Duw yn ei fywyd.
Sadrac, Meſac, Abednego,
Am waſ'naethu Duw a'i gofio,
A waredwyd yn dra hyfryd
O'r tân poeth a'r ffwrnes danllyd.
Daniel am waſ'naethu 'n ufudd
Duw'n ei 'ſtafell dair-gwaith beunydd,
A ga'dd ddiangc rhag y llewod,
A'i waredu maes o drallod.
Pwy erioed a wnaeth waſanaeth,
I'r gwir Dduw heb wabar helaeth?
Pwy a dannodd ei ogoniant,
Na cha'dd ganddo barch a ffynniant? Deut. 28.
Ni agorodd un-dyn etto
Ddrws ei demel heb ei wabro, Mal. 1. 10.
Ac ni 'nynnodd un offeiriad,
Dân yr allor heb lawn daliad.
Ni rŷ un-dyn byth gwppanaid
Er ei fwyn o ddw'r i'r gweiniaid,
Ac ni chaiff ei wabar gantho,
Ar ei ganfed medd ſant Mattho. Mat. 10 42.
Goreu meiſtr i'w waſ'naethu,
Mwya' ei barch yw 'r Arglwydd Ieſu:
Goreu 'n talu taliad ffyddlon,
Am waſanaeth i'w holl weiſion.
Meiſtr graſol, Meiſtr grymmus,
Meiſtr rhial gogoneddus:
Meiſtr a wna ei holl weiſion Dat. 1. 6.
Yn offeiriaid a thywyſogion.

Meiſtr

Meiſtr a wna iddynt eiſte'
Yn y nefoedd mewn cadeire,
Mewn eſmythder a dedwyddwch,
Mawr ogoniant a rhialtwch.
Meiſtr a rydd i'w holl weiſion
2 Tim. 4. 8. Deyrnas hardd ac auraidd goron,
A'r fath bethau mawr arbennig
1 Cor. 2. 9. Na all calon dyn ddychymmyg.
Pwy gan hynny na waſ'naethai
Griſt yn ddyfal ar ei liniau?
'R hwn ſy'n gwabru ei gywir weiſion
A'r fath deyrnas, a'r fath goron.
Pwy na ddirmygai'r byd a'r cnawd,
A'r cythraul cas a'i ſaig a'i ſawd,
Ag yſtyriai faint yw cyflog
Holl waſ'naethwyr Duw galluog?
Luc 17. 10. Er nad oes un gwas yn haeddu
Cael un wabar am waſ'naethu;
Etto o'i ras mae Duw yn addo
Teyrnas nef i'r rhai gwaſ'naetho.
Gwas i bechod, gwas i gythrel,
Gwas i angeu triſt trwy drafel,
Yw pob gwas ſydd yn gwaſ'naethu,
Na b'o gwas i'r Arglwydd Ieſu.
Pan y delo 'r angeu digllon
Fyn'd i'r barr â phob rhyw weiſion:
O! p'un oreu 'r amſer hynny,
Was i'r cnawd ai gwas i'r Ieſu?
Pan y lloſgo'r byd yn chwilboeth,
2 Pedr 3. 7 A'i holl olud, a'i holl gyfoeth;
O! p'un oreu 'r amſer triſt,
Was i'r byd ai gwas i Griſt?
Pan dderchafer plant y Drindod,
A throi i uffern weiſion pechod,
Hi fydd chwerw 'r amſer hynny,
Ado 'r Arglwydd heb waſ'naethu.
Mwy o ennill ſydd o awr
Yn gwaſ'naethu 'r Arglwydd mawr,
Nag a gaffom o'n holl fywyd,
Yn gwaſ'naethu 'r byd anhyfryd.

Am waſ'naethu 'r byd yn gyfan,
Ni cheir ond y poen a'r ffwdan;
A'r twyll toſt wrth fyn'd o hono,
Yn noeth fel y daethpwyd iddo.
Am waſ'naethu 'r cnawd trwy bleſer Gal. 6. 8.
A'i foddloni ag eſmwythder;
Ni cheir cyflog gantho ſywaeth,
Ond oes ferr a llygredigaeth.
Am waſ'naethu unrhyw bechod,
Pe gwaſ'naethem hwn yn waſtod,
Ni cheir gwedi 'r hir waſanaeth,
Gantho ond gw'radwydd a marwolaeth.
Am waſ'naethu tad y celwydd,
Er ei fod yn cynnyg gwledydd; Mat. 4. 9.
Nid oes troedfedd dir gan Satan,
Ond pwll uffern iddo 'i hunan.
Am waſ'naethu 'r Arglwydd Ieſu
Y mae teyrnas i'w meddiannu,
A gogoniant a dedwyddwch,
A gwir fywyd mewn rhialtwch.
Ymrown ninnau tra f'om byw,
Bawb i brudd waſ'naethu Duw,
Dyna 'r Meiſtr goreu i'w w'ſ'naethu,
Dyna 'r gorchwyl rheitta' ei bennu.
A meddyliwn bawb am ymladd
A phêc gelyn ſy'n ein gwrthladd:
Yn ein deor, yn ein ſtoppi
Weithio 'r gwaith ſydd reittaf inni.
Ac fel gweithwyr cywir ffyddlon,
Call, cofiadur, carcus, cyfion,
Cwympwn bawb i wir waſ'naethu
Duw tr'o amſer gras yn gadu. Eſa. 55. 6.
Oni waſ'naethwn Dduw tro 'n yma,
A thro amſer gras yn para:
Ni gawn fyn'd i'r pwll yn gyngan
Ar ein pen i waſ'naethu ſatan.
Yn y pwll hi fydd edifar,
Trwy 'difeirwch rhŷ ddiweddar,
Mor ddi-bris ddirmygu 'r Drindod,
Ac mor rhwydd waſ'naethu pechod.

Luc 13. 28. Yno ŵylir heilltion ddagrau,
Yno bloeddir gan y poenau :
Ond pe ŵylid perfedd allan
Mat. 5. 26. Ni ddoir byth o grampau Satan.
Cwympwn bawb yn brudd gan hynny
I waſ'naethu Duw tr'o i'n heddy':
A rhown ffarwel bawb i bechod,
Trwy lwyr-droi i waſ'naethu 'r Drindod.
Felly cawn ni pan f'o rheitta'
Gwedi 'r byrr waſanaeth yma,
Byth waſ'naethu 'r Arglwydd tirion
Yn y nef ym mhlith angylion.
I'r hon nefoedd, O 'n Creawdwr,
Er mwyn Ieſu Griſt ein Prynwr,
Dwg ni oll i'th wir waſ'naethu
Gyd a'th Saint a'th nefol deulu.

XXII. Am Weddi a'i pherthynaſau.

Ecſ. 3. 5. Gen. 22. 5. TYNN d' eſgidiau cyn gweddiech,
Rhwym dy aſyn cyn aberthech :
Golch dy draed cyn myn'd i'r Cymmun,
Yſtyria geiſiech cyn ei ofyn.
Cyn gweddio edifara,
Wrth weddio dyfal weithia :
Yn ol gweddi bydd ddiolchgar,
Ioan 9. 31. Felly caiff dy weddi ffafar.
1 Y diawl a gais bob dydd dy demtio,
2 Y cnawd bob awr a fynn dy dwyllo ;
Mat. 26 41. 3 Y byd a'i bethau gais d' orchfygu,
Prawf trwy weddi eu gwrth'nebu.
1 Tim. 2. 8. Da yw gweddi ym mhob lleoedd,
1 Theſ. 5. 17. Da yw gweddi bob amſeroedd ;
1 Tim. 2. 1. Da yw gweddi dros bob dynion,
Mae 'n dda gweddi 'mhob achoſion.
Sal. 141. 2. Aberth hyfryd i'r Gorucha',
‖ gwialen. ‖ *Whip* yn § *ſcwrgio* 'r diawl a'i dyrfa ;
§ fflangellu Nerth i'r gwan ym mhob gofidi,
Nawdd rhag pob drwg ydyw gweddi.
Allwedd aur i ddatgloi 'r borau,
Bollt y nos i gae dy ddryſau :

Tŵr

Tŵr i'th gadw rhag drygioni
Ddydd a nos yw deddfol weddi.
Gweddi brudd ſydd drech nâ dynion, Ecſ. 17. 11.
Gweddi daer a drôdd angylion; Gen. 19. 3.
Gweddi a fwriodd ddiawlaid allan, Mat. 17.21.
Gweddi orchfygodd Dduw ei hunan. Ecſ. 32. 14.
Na ddibriſia ddim o'th weddi,
Mae'n y nef fel *Thus* yn lloſgi:
Mae ar y ddae'r yn clwyfo Satan,
Mae'n ennillfawr it' dy hunan.
Mewn ffydd a pharch a llwyr-fryd calon, Jer. 29. 13.
Mewn zêl, ac awch, a meddwl union: Marc 11.24
Mewn deall drud a dyfal-geiſio, 1Cor. 14. 15.
Mewn hyder prudd y mae gweddio.
C'od d' olygon, plyg dy liniau,
Tann dy ddwylo, agor d' enau;
Deffro d' yſpryd, cûr dy ddwyfron,
Llwyr-weddia â'th holl galon.
Nid ar Baal, na'r llo, na'r ddelw,
Sant na Santes y mae galw:
Ond ar Dduw trwy Griſt yn unig, Ioan 6. 23.
Am bob peth ſydd arnat ddiffig.
Ni ŵyr neb ond Duw ein cyflwr,
Ni all neb ond Duw roi ſwccwr,
Ni chlyw neb ond Duw ein gweddi,
Ar Dduw 'n unig y mae gweiddi.
Duw ſy'n erchi galw arno, Sal. 50. 15.
Duw ſy'n addo rhoi ond ceiſio,
Duw ſy'n gwrando pob prudd weddi;
Duw all tynnu pawb o'u tlodi.
Ni ŵyr Abra'm, ni ŵyr Jago, Eſa. 63. 16.
Ym mha gyflwr yr y'm ynddo;
Ni ŵyr neb ond Duw ei hunan,
Beth yw'n cais, a maint yw'n cwynfan.
Peth perth'naſol i Dduw'r lluoedd, Sal. 65. 2.
Ydyw gwrando gweddi miloedd,
A fo'n ceiſio mil o bethau,
Ar un pryd mewn amryw ieithau.
Ni ŵyr Mair i'm tyb ddim Saeſneg,
Ni ŵyr Martha ddim Gwyddeleg,

Ni ŵyr Clement Sant ddeallu
Beth a ddywaid un o'r Cymry.
Ni ŵyr Ab. 'n ddim o'n cyflwr,
Ni all Clement roi i ni ſwccwr;
Ni chlyw Peder ddim o'm gweddi,
Ar Dduw'n unig y mae gweiddi.
Parcha'r ſaint yn fawr yn fychan,
Mat. 4. 10. Ond addola Dduw ei hunan;
Rho anrhydedd gweddus iddynt,
Etto na weddia arnynt.
Ni bu Batriarc, ni bu Brophwyd,
Ni bu Boſtol ag a glyw-wyd
Wneuthur gweddi ar ddarllenes
Etto 'rioed at ſant na ſantes.
‖ addewid. Nid oes ‖ *Bromais* yn 'n Efengyl
Ioan 16.23, Inni gael dim trwy fawr ymbil,
24. Ond a gaffom trwy ymbilian
Er mwyn Ieſu Griſt ei hunan.
1 Tim. 2.5. Criſt yn unig yw'n Cyfryngwr,
Criſt yw'n *Twrneu* a'n Dadleuwr:
Nid oes arall all gyfryngu
Rhwng Duw a dyn ond un Criſt Ieſu.
Er mwyn Ieſu y mae ceiſio,
Faint a geiſiom wrth weddio:
Rhuf. 8.34. Ar ddeheulaw 'r Tad mae'n eiſte'
Er mwyn derbyn ein gweddie.
Cym'red eraill hên ſant Catrin,
Dewi, Clement, Martha, Martin:
Byth ni cheiſiaf fi Gyfryngwr
Rhyngo'i a Duw ond Criſt fy Mhrynwr.
Cais yn eiriol wrth weddio
Nerth yr Yſpryd i'th gyf'rwyddo,
Rhuf. 8 29. Ni all neb weddio 'n hyfryd
Heb gyf'rwydd-deb y Glan Yſpryd.
Heb yr Yſpryd f' ellir ſonio
Am Dduw mawr ac am weddio,
Ond ni ddichon un dyn ddywedyd
Wrth Dduw mawr heb nerth yr Yſpryd.
Mat. 15. 8 Duw ni phriſia weddi 'r tafod
Heb y galon a'r gydwybod:

Gweddi

Gweddi 'r enaid prudd a'r yſpryd
O flaen Duw ſydd aberth hyfryd.
Cais â'r geneu, cais â'r galon,
Un o'r ddau ſydd lai nâ digon;
Cydia 'r geneu gyd a'r yſpryd,
Hynny bair cynghanedd hyfryd. 1Cor. 14.15
Gwell yw'r galon heb y genau
I weddio ambell weithiau,
Nag yw'r geneu heb y galon,
Gweddi o'r fath ſydd weddi ffinion.
Gwell oedd gweddi Moeſen hyfryd, Ecſ. 14. 15.
Wrth ſiwrneia heb ynganyd,
Nâ gwaith gwefus yr Iuddewon Marc 7. 8.
Yn gweddio heb y galon.
Cais a geiſiech trwy wir ffydd, Rhuf. 6.32.
Na chymmer ball ond begia'n brudd;
Nac ammeu dderbyn 'r hyn a geiſiech,
Os ceiſi'n daer ti gei ofynech.
Ni chau'r adar bach eu ſafnau,
Nes y llanwo eu mam eu boliau,
Ac ni ddylai dynion dewi, Luc 18. 1.
Nes cyflawno Duw eu gweddi.
Rhyfedd yw mor daer y begian,
Llawer dyn am fwyd ac arian,
Ac mor llwfwr y gweddiant,
Am drugaredd a gogoniant.
Hael yw Duw i'r ſawl a'i ceiſiant,
Rhwydd yn rhoi i'r rhai ofynant,
Rhoi yn brudd heb ddim dannodiaeth,
Rhoi eu rhaid i bawb yn helaeth. Iago 1. 5.
Fel y gwrendy mam ar blentyn,
A fo'n llefain yn ei rwymyn; Sal. 103 13.
Felly gwrendy Duw ein gweddi,
Pan y llefom mewn gofidi.
B'wedd na wrendy Duw dy weddi,
Lle mae'r Yſpryd Glân yn gwaeddi, Rhuf. 8.26,
A Chriſt Ieſu'n ymbil droſod, 27, 28.
Ar ddeheulaw'r Tad yn waſtod?
Os yn enw Criſt y ceiſi, Ioan 16.23,
Os yn eiriol y gofyni; 24.

Di

Di gei naill ai'r hyn ofynaiſt,
Neu beth gwell nâ'r hyn a geiſiaiſt.
Os bydd d' Arglwydd yn dihirio,
Rhoi ofynnech wrth weddio:
Mae e'n d' annog geiſio'n daerach,
Neu ddymuno rhyw beth rheittach.
Cais ogoniant Duw yn gyntaf,
Cais nefolion bethau neſaf:
Mat. 6. 33. Cais ei deyrnas a'i gyfiawnder,
Di gei'r cwbwl heb ddim prinder.
1Ioan 5.14. Gochel geiſio tra f'ech byw,
Ddim yn erbyn 'wyllys Duw,
Digio Duw y mae dy weddi,
Os ceiſi'r peth na fynno'i roddi.
Ffol yw ceiſio bydol bethau,
Pan aller cael nefolion dlyſau;
Serchu'n fawr mewn daear domlyd,
Heb wneuthur pris o'r nefoedd hyfryd.
Nattur mochyn brwnt anhygar,
Col. 3. 1,2. Yw rhoi fryd ar drwyno 'r ddaear,
Nid naturiaeth un o'r bobloedd,
Sydd â'u Tad yn nheyrnas nefoedd.
Cais y peth mae Duw yn addo,
* cennadu. Yn ei air ac yn ei * *lwo*;
Cais y rhai'n er hynny'n weddus,
Mat. 26. 39. Os cenhada ei ſanctaidd 'wyllys.
Gwna dy weddi byth yn ddiwall,
Yn yr iaith a f'ech yn ddyall,
Gwell yw pum gair ag yſtyriech,
1Cor. 14. 19 Nag yw deng-mil na's deallech.
Gwatwor Duw a'i dwyllo ei hun,
Wrth weddio y mae dyn,
‖ dywedyd llawer. Pan y ceiſio wrth ‖ friwgawthan,
Gan Dduw'r peth na's gŵyr ei hunan.
N'ad i'r min ragflaenu'r meddwl,
Mat. 15. 7,8 Par i'r galon bwyſo'r cwbwl,
Ni all Duw un amſer odde',
Heb y galon weddi'r gene.
Jer. 17. 10. Duw yw chwiliwr y calonnau,
Ioan 4. 24. Duw ei hun yw Tad y golau,

Duw

Duw fynn weddi brudd o'r galon,
Duw ni phrifia eiriau gweigion.
Tro bob meddwl aflan heibio,
Pan y byddech yn gweddio,
A rhwym gartre' dy fydolrwydd,
Tr'ech yn ‖ *parlo* ti a'th Arglwydd. ‖ymddiddan
Ni chai afyn Abra'm fangu, Gen. 22. 5.
Lle b'ai Abra'm yn aberthu ;
N'ad i'th fydol feddwl dithau,
Dramwy lle b'o dy weddiau.
Megis Abra'm rhaid it' darfu Gen. 15. 11.
Pob rhyw rwyftrau wrth aberthu,
A rhyfela â'r *bufneſon*
A'th ddehoro i adail Seion.
Pa ddyfala ceifio Satan,
Pan weddiech droi dy amcan,
Rheitta' gyd y d'lit weddio,
A'i wrth'nebu nes y cilio. Iago 4. 7.
Fel y cilia'r llew crafangog,
Pan y clywo ganiad ceiliog ;
Felly cilia Satan greulon,
O'r lle clywo weddi ffyddlon.
Ni all ‖ bual drigo'n heppell, ‖y.h gwyllt
Lle b'o gwichiad cyw neu barchell,
Ni all Satan yntau drigo,
Lle b'o dynion yn gweddio.
Oni b'ai fod Satan ddyrngas,
Yn gweled gweddi'n rhwygo ei deyrnas,
Ac yn awchlym yn ei glwyfo,
Byth ni rwyftrai i neb weddio.
Ond os ceri iechyd d' enaid,
Na gogoniant Duw, na'th gyfraid,
Na'd i' Satan byth dy rwyftro,
Wrando'r gair nac i weddio.
Wrth weddio llef heb orphwys, 1 Tim. 2. 1, 2
Dros bob gradd fydd yn yr eglwys:
Ac nac arfer megis Pagan,
Weddio 'n unig it' dy hunan.
Nid gwir blant yr eglwys ſanctaidd,
Ond baſtardiaid anghrift'nogaidd,

Yw pawb na weddio 'n ffyddlon,
Dros yr eglwys, ſanctaidd Seion.
Os gweddiodd Abra'm fwyna',
Dros dre' Sodom a Gommorra,
B'wedd na ddylem ni'r Criſt'nogion,
Sal. 51. 18. Alw ar Dduw dros dylwyth Seion?
Criſt ſy'n erchi i bawb weddio,
Luc 18. 1. Ar bob amſer heb ddiffygio;
A Sant Paul ſy'n chwennych inni.
1 Tim. 2. 8. Ym mhob man ymarfer gweddi.
Dan. 6. 10. Daniel raſol a weddiai,
Dair gwaith beunydd ar ei liniau;
Sal. 119. A'r brenhinol brophwyd Dafydd,
164. A weddiai ſaith waith beunydd.
Criſt ein Prynwr yntau'n glos,
Luc 6. 12. A weddiai tra f'ai 'r nos;
Ac a dreuliai'r dydd tro ganto,
Yn pregethu neu 'n gweddio.
Ym mhob man, ac ar bob amſer,
Iago 5. 16. Y mae gweddi o fawr bwer;
Os y galon a fydd parod,
I ymbilian â'r hael Drindod.
Ar y moroedd, ar y mynydd,
Yn ein teiau, ar ein maeſydd,
Mae'n ddyledus in' weddio,
Ym mha fan y b'om ni ynddo.
Act. 10. Gyd â Pheder yn ein lletty,
Sal. 63. 6. Gyd â Dafydd yn y gwely,
Gyd â Daniel rhwng y llewod,
Y mae'n rhaid gweddio'n waſtod.
Ni ddiffoddai ar un tymmor,
Lef. 6. 13. O'r tân ſanctaidd ar yr allor;
I fynegu byth na ddylai,
Ddiffodd zel dy weddi dithau.
Dyn ſydd demel i'r Goruchaf,
Calon dyn yw'r allor bennaf,
Num. 21. 38 Fore a hwyr y mae Duw'n ceiſio,
Diar. 23 26. Gael o'th galon aberth iddo.
Na'd dy demel er dy fywyd,
Fore a hwyr heb aberth hyfryd;

Ac

Ac na'd ganol dydd fyn'd heibio,
Heb roi clod a moliant iddo. Sal. 55. 17.
Felly byddi di gyfeillgar,
A'th Greawdwr, ac mewn ffafar :
Felly cei di gan y Drindod,
Dy rwyddhau a'th helpu'n waſtod.
Nid oes dim a ddylai rwyſtro,
Dyn ew'llyſgar i weddio ;
Ac i weithio ei orchwyl hefyd,
Pa ryw bynna fo 'i gelfyddyd.
F' all dyn weithio ei gelfyddyd,
A gweddio'n ddyfal hefyd :
Ni chais gweddi 'r galon rwyſtro,
Hynt y traed, na gwaith y dwylo.
F' allai Moeſen wrth ſiwrneia, Ecſ. 14 15.
F' allai Joſua wrth ryfela, Joſ. 10. 12.
Criſt wrth ymdaith, Paul wrth forio Marc 1. 35. Act. 27.
Dendio eu *buſnes*, a gweddio.
Er bod eſgus yn lwfedig,
Lawer pryd mewn pwyntiau pwyſig,
Nid oes eſgus ellir enwi,
All d' eſguſo am dy weddi.
Gelli beidio myn'd i'r Eglwys,
Pan b'ech glaf o'r haint a'th rwyſtrwys,
Ond er clafed flin a fyddech,
Rhaid gweddio nes 'madawech.
Gelli beidio rhoi eluſen,
Pan na byddo 'i yn dy berchen ;
Ond er cymmaint a fo'th dlodi,
Nid oes peidio byth â gweddi.
Ym mhob cyflwr ar bob amſer,
Y mae gweddi yn ei thymmer,
Na'd gan hynny ddim dy rwyſtro
Ym mhob cyflwr brudd weddio.
Yn ein trallod, yn ein gwynfyd,
Yn ein nychdod, yn ein hiechyd,
Ym mha gyflwr y b'om ynddo,
Y gall Criſtion brudd weddio.
Nid yw carchar, nid yw cloion,
Nid yw rhwyſtrau holl blant dynion,

Na'r

Na'r byd oll yn rhwyſtro gweddi,
Fyn'd bob awr at Dad goleuni.
Tynn di dafod dyn o'r gwreiddau,
Torr ei draed, a rho fe'n gwarchau;
Fe all gweddi'r galon ſaethu,
Trwy bob clo at Dduw er hynny.
Ar ŵyl, a gwaith, ar nos a dydd,
Ar fore a hwyr caiff gweddi brudd,
Fyn'd at Dduw, y pryd y mynno,
Doed pan ddel hi gaiff ei groeſo.
Er na chai 'r frenhines Eſther,
Fyn'd at frenhin ond rhyw amſer;
Fe gaiff gweddi heb ei rhwyſtro,
Fyn'd at Dduw yr awr y mynno.
Sal. 119.62. C'od fel Daniel ar y wawr-ddydd,
C'od di ganol nos fel Dafydd;
Mae Duw'n barod gwrando geiſiech,
Galw arno'r awr y mynnech.
Er na chaffo dyn ei hunan,
Fyn'd i'r nef at Griſt i ymddiddan;
Fe gaiff gweddi pob rhyw Griſtion,
Fyned atto'r awr y mynnon'.
Trwy'r gwynt a'r g'law, trwy'r *aer* a'r tonne
‖ ffurfafen- Trwy'r ‖ *ſphers* i gyd, a'r holl blanede,
au. Yr â gweddi fel llycheden,
O flaen Duw uwchlaw'r ffurfafen.
Ni all nef, na dae'r, na dynion,
Awdurdodau, nac angylion,
Rwyſtro gweddi gael ymddiddan,
Bob rhyw awr â Chriſt ei hunan.
Nid rhaid iddi ofyn cennad,
Peder gwyn i gael agoriad;
Hi gaiff fyn'd trwy'r holl angylion,
O flaen gorſedd Criſt yn eon.
Hi gaiff gan Dduw wrando ei chyſur,
Hi gaiff gan Griſt bledio ei dolur,
Rhuf. 8.26. Hi gaiff gan yr Yſpryd riddfan,
Ac och'neidio droſti 'n gyngan.
Ni thry Rhoddwr pob daioni,
Adre'n waglaw mo'th brudd weddi:

Ond

Ond ſe leinw Criſt ei mynwes,
Ac a'i nertha i gael ei neges. Eſa. 45. 19.
Oni chaiff hi'r hyn a geiſio,
Hi gaiff well nâ hynny gantho;
Os ni edy Criſt un amſer,
Weddi ffyddlon fyn'd yn ofer.
O! pa ddyled ſ' arnom roddi,
I'r gwir Dduw am odde'n gweddi,
Fyn'd o'i flaen yr awr y mynnom,
A chael ganddo'r hyn a geiſiom.
Braich yw gweddi ſy'n cyrhaeddyd,
O'r byd hwn i'r nefoedd hyſryd;
Ac yn cym'ryd o dryſorau
Duw beth bynna ſ' arni eiſiau.
Gweddi brydd ſydd gennad hy',
A red dros ddyn i'r nefoedd fry,
Ac a gaiff bob awr ymddiddan,
Yn ddi *ſtop* â Duw ei hunan.
Gweddi laddodd gawr tra chadarn, 1Sam 17.45
Gweddi agorodd byrth o haiarn, Act. 12. 5.
Gweddi gauodd ſafnau llewod, Dan. 6.
Gweddi dynn ddyn o bôb trallod.
Gweddi glodd y nef yn hir, Iago 5. 17.
Gweddi drôdd y môr yn dir, Ecſ. 14. 21.
Gweddi wnaeth i'r meirw godi, 1 Bren. 17. 22.
Nid oes dim mor gryf a gweddi.
O! pa ddiolch ſ' arnom roddi?
I'r gwir Dduw am adael gweddi,
Fyned atto'r awr y mynnom,
A chael gantho'r pethau geiſiom.
Clod, a gallu, diolch, moliant,
Parch, anrhydedd, a gogoniant,
A fo i Roddwr pob daioni,
Sydd mor fwyn yn gwrando'n gweddi.

Yr Ail Ran.

PAN yr elech i weddio,
Edifara am aeth heibio;
A llwyr ymolch o'th holl frynti,
Os dymuni wrando 'th weddi.

Ioan 9. 31. Duw ni wrendy bechaduriaid,
A fo'n byw mewn pechod diriaid,
F' orfydd 'madael â drygioni,
Cyn gwrandawo Duw dy weddi.
Os mewn malais, rhyfyg, mwrddro,
Llid, a thrais, y doi weddio,
I dŷ Dduw ar ben dy liniau,
Eſa. 1. 15. Duw a'th wrthyd a'th weddiau.
Melldith Moab ſydd yn cwympo,
Ar yr anwir wrth weddio,
‖ deiſyfiad. Ceiſio maent heb gael eu ‖ canlyn,
Am fod dwylo rhai'n yn 'ſgymmyn.
1 Tim. 2. 8. Y neb a alwo ar yr Arglwydd,
Ymadawed â'i halogrwydd;
Ac ymolched ei ddwy ddwylo,
Oddi wrth waed os cais ei wrando.
Joel 2. 12. Tirion yw Duw a thoſturiol,
13. I'r rhai a fydd edifeiriol;
Edifara am dy frynti,
Ac fe wrendy Duw dy weddi.
Os 'difaru am y cwbwl,
Eſa. 1. 18. Pe b'ai'th fai mor goch a'r pwrpwl,
Criſt a'th olch mor wyn a'r lili,
Ac a wrendy'n rhwydd dy weddi.
Pan y delech i weddio,
Jer. 4. 14. Tro bob meddwl ofer heibio,
A rhwym gartre' dy fydolrwydd,
‖ llafaru. Tr'ech yn ‖parlo ti a'th Arglwydd.
Brwnt yw gweled pacc a ffardel,
Ar dy gefen yn y demel;
Bryntach yw gwel'd dy fydolrwydd,
Pan gweddiech ar yr Arglwydd.
Pan gweddiech galw'n gynnwys,
Ar Dduw dros bob ſtat o'r eglwys,
Ac nac arfer megis Pagan,
Weddi'n unig it' dy hunan.
1 Tim. 2. 1, 2 Galw'n gyntaf dros frenhinoedd,
Am gael gras i drin eu pobloedd,
Mewn gwir grefydd a llonyddwch,
Hedd, uniondeb, a dedwyddwch.

Gwedi'n

Gwedi'n galw dros eglwyſwyr, Eph. 6. 19.
Am gael gras i draethu'n eglur,
Holl ddirgelwch yr Efengyl,
A phregethu'r gwir yn rhigyl.
A gweddia dros ſwyddogion, 1Pedr 2.14.
Ar i Dduw roi grym a chalon
Iddynt goſpi pob rhyw droſedd,
A *maintainio* ffydd a rhinwedd.
Cais gan Dduw fendithio hefyd,
Bob 'ſgolheigion o gelfyddyd;
Fel y gallont lanw 'r gwledydd,
A goleuni, moes, a chrefydd.
Nac anghofia o'r cyffredin,
Ond gweddia hefyd droſtyn';
Fel y gallont fyw'n eu galwad,
Mewn ufudd-dod, hedd, a chariad.
A gweddia dros drueiniaid,
Sydd mewn trallod, cyſtudd enbaid;
Ar i Dduw doſturio wrthynt,
A rhoi *help* a *chomffordd* iddynt.

XXIII. Rhybudd i ddyn feddwl am Dduw y borau, ac i roddi diolch iddo am ei gadw 'r nos rhag niwaid.

Y Bore pan ddihunech gynta',
C'od d' olygon at Jehofa;
Meddwl am ei foli'n ddiwall,
Cyn meddyliech am ddim arall.
Cofia mai Duw oedd y Ceidwad,
A fu neithiwr yn dy wiliad,
Heb roi amrant iddo i gyſgu,
Rhag i'r llew dy ladd a'th lyngcu.
Oni b'ai Dduw a'i angylion,
Sy'n caſtellu bobtu ei weiſion, Sal. 34. 7.
Dyn ni byddai heb ei lyngcu,
Gan y gelyn tra f'ai'n cyſgu.
Mwy yw perygl dyn ſy'n cyſgu
Yn ei wely heb nawdd Ieſu,
Nag oedd perygl Daniel hynod,
Gynt wrth gyſgu rhwng y llewod.

1 Pedr 5. 8. Y mae'r 'ſgrythur yn mynegu,
Fod y diawl yn troi o bobtu,
Ddydd a nos yn ceiſio llarpio,
Megis llew pwy bynnag allo.
Pwy ſy'n rhwyſtro 'r llew i'n llyngcu,
Ond ein Ceidwad mawr Criſt Ieſu?
'R hwn ſydd nos a dydd heb heppian,
Yn cadw ei braidd rhag rhuthrau ſatan.
Meddwl dithau faint yw'r dyled,
Y ſydd arnat i'r Gogoned;
Am dy gadw mor ddihangol,
Rhag y gelyn yn waſtadol.
Megis y mae 'r dyled arnad,
Rho fawr foliant iddo'n waſtad;
Ac abertha ar dy liniau,
Ddiolch iddo nos a borau.
Meddwl fel y gall'ſai ſatan,
Yn dy gwſg dy ladd heb yngan,
A'th ddwyn i'r farn yn rhy amharod,
Oni bu'ſai i Griſt dy warchod.
Meddwl fel y gall'ſai'r gelyn,
Oni bu'ſai i Griſt d' amddiffyn,
Ladd dy blant, a dwyn dy gyfoeth,
Lloſgi'th dŷ, a'th ſlino boenoeth.
Cofia fel y gall'ſai'th daro
Ag ynfydrwydd nes gwallbwyllo,
Fel na allaſit ddim o'r cyſgu,
Oni bu'ſai i Griſt ei nadu.
Bydd gan hynny dra diolchgar,
I'th wir Geidwad am ei ffafar,
Yn dy gadw mewn eſmwythder,
Rhag y gelyn yn ddibryder.
Pe b'ai Iuddew yn dy warchod,
Tra f'ech yn cyſgu rhwng bwyſtfilod,
Di roit ddiolch fil o weithiau,
Am dy gadw o'u crafangau.
Er bod Criſt ei hun i'th warchod,
Tr'ech yn cyſgu rhwng y llewod,
Sydd bob awr yn ceiſio'th lyngcu,
Ni roi ddiolch iddo er hynny.

Agor d' olwg, gwel ei ffafar,
Cymmer rybudd, bydd ddiolchgar,
A rho ddiolch ar dy ddau-lin,
I Grift Ieſu am d' amddiffyn.
Felly ceidw Crift di'n waſtod,
Ac y tann ei adain droſod;
Ac a'th geidw mewn eſmwythder,
Rhag pob perygl yn ddibryder.
Gochel feddwl dim o'th galon, Ecſ. 34. 26.
Gochel edrych â'th olygon,
Gochel dd'wedyd dim â'th enau,
Nes moliannu Duw y borau.
Rho iddo flaen-ffrwyth dy wir galon,
Blaen-ffrwyth d' eiriau a'th feddylion;
Duw a fynn y ffrwythau cyntaf,
Ni fynn Duw na'r ail, na'r olaf.
Cynta' peth a wna'r uchedydd,
Moli Duw pan torro'r wawrddydd:
Cynta' peth a ddylai dynion,
Moli Duw o ddyfnder calon.
* Rhobin bach cyn gwlycho 'i genau, * y fron-rhuddyn.
A gân i'r Arglwydd Salm y borau,
Am ei chadw 'r nos rhag niwed,
Er bod gwely hon yn galed.
Llawer dyn yn waeth nâ 'r 'deryn,
G'od o'i wely megis mochyn,
Heb gydnabod Crift ei Geidwad,
Na rhoi diolch am ei warchad.
Peth c'wilyddus i blant dynion,
Fod yn waeth nâ 'r adar gwylltion,
Sy'n clodfori nos a borau,
Dduw, mor ddyfal am ei ddoniau.

XXIV. Diolch boreuol pan ddihuner gyntaf.

DUW fy nghеidwad, Duw fy nghryfdwr,
Duw fy nghaſtell rhag y drygwr,
Derbyn foliant ar fy nwylo,
Am fy nghadw 'r nos aeth heibio.
'R wyt ti'n gwilied ddautu ngwely,
Ddydd a nos tra fyddwy'n cyſgu;

Ac yn tannu d' adain droſof,
Pan ollyngwy'r byd yn angof.
'R wyt ti'n rhoddi im' eſmwythder,
A llonyddwch mawr bob amſer,
Gan adfywio beunydd felly,
F' egwan gorph a melus gyſgu.
Ni winc, ni chwſg, ni hûn, ni heppian,
Fy Nhad graſlon tra fwy'n ſlwmbran,
Ond fe'm ceidw yn ei geſel,
Tra fwy'n cyſgu yn ddiogel.
Pa fath ffafar yw hon yma ?
Dy fod di y Brenhin mwya',
Yn ymoſtwng i ddiwallu
Llwch a lludw tra fo'n cyſgu.
Byth ni bydda'n abal rhoddi,
Y ddegfed ran o ddiolch itti ;
Ag ſydd arnaf (Dad caredig)
Am y ffafar hon yn unig.
Clod a gallu, diolch, moliant,
Gwir anrhydedd, a gogoniant,
A fo nos a dydd i'r Drindod,
Sydd mor ddiflin yn fy ngwarchod.

XXV. Diolch i Griſt am ymddiffyniad ac eſmwythder.

O Fy Ngheidwad, O fy Mugail,
'Rhwn a'm cedwaiſt yn dy geſail
Neithiwr rhag i'r blaidd fy llyngcu,
'R wyf o'm calon i'th glodfori.
Dan dy adain Criſt di'm cedwaiſt,
Yn dy freichiau di'm cofleidiaiſt ;
Rhoddaiſt i mi brudd eſmwythder,
'R wy'n ddiolchgar am dy fwynder.
Nedaiſt ſatan i'm difethu,
Nedaiſt ddynion i'm gorthrymmu ;
Nedaiſt dân a gwynt fy 'ſpeilio,
Nac anhunedd i'm dihuno.
Bendigedig a fo d' enw,
Criſt fy Ngheidwad am fy nghadw,
A gogoniant itti rodder,
Am roi immi 'r fath eſmwythder.

XXVI. Rhybudd i ddyn wrth ddilladu'r corph i weddio am ddillad ac arfau i'r enaid.

PAN y b'ech yn gwiſgo'th ddillad,
Cais arfogaeth Duw am danad,
Fel y gallech ymladd ynthyn',
Megis Criſtion â phob gelyn.
Nid wyt nes er dillad twymglyd,
I guddio'r cnawd, i ddyor anwyd,
Oni b'ai it' gael pilynod,
I ddyor bai, i guddio pechod.
Cais gan hynny holl arfogaeth
Duw, i'th gadw rhag gelyniaeth, Eph. 6. 11.
A rhag pechod, a rhag trafel,
Twyll y byd, a'r cnawd, a'r cythrel.
Heb y rhai'n nid y'm ond noethion,
I ryfela a'n gelynion,
Ac nid poſibl i neb hebddyn',
Gael y trecha' ar un gelyn.

XXVII. Gweddi wrth wiſgo am danat, yn ceiſio arfogaeth Duw i'th gadw rhag gelyniaeth pechod.

GWISG dy armwr oll am danaf,
O fy Ngheidwad galluoccaf:
Fel y gallwyf megis Criſtion,
Ymladd ynddynt â'm gelynion.
N'ad o'm coryn hyd fy ngwadnau,
Un rhyw aelod heb ei arfau,
Rhag fy nghlwyfo gan y temtiwr,
Lle b'o eiſiau un rhyw armwr.
N'ad i'r byd a'i ofer bethau,
N'ad i'r cnawd a'i nwyfus chwantau,
N'ad i'r diawl a'i ruthrau ſgymmyn,
Beri immi bechu'n d' erbyn.
Ond rho immi rym a chryfdwr,
I orchfygu pob gwrth'nebwr,
Ac i ymladd dan dy faner,
Nes y'm dygech i'th eſmwythder.

XXVIII. Gweddi arall wrth wiſgo dy ddillad.

CRIST ſy nghraig a'm hiechydwriaeth,
Gwiſg am danaf dy arfogaeth,
Na'd un aelod heb ei wiſgo,
Rhag i'r gelyn ſy anrheithio.

1 Theſ. 5. 8. Gwiſg y pen â helm y gobaith,
‖ dwyfronneg. Breſt â'r ‖ *gorſlet* gyfiawn berffaith,
Lwynau â gwregys gwir 'difeirwch,
Eph. 6. 14, 16, 17. Traed â 'ſgidiau 'Fengyl heddwch.
Rho dy air yn gleddyf immi,
Ffydd yn darian i ddiffoddi
Holl biccellau tanllyd ſatan,
A phrudd weddi i ſefyll allan.
A rho rym fel milwr ffyddlon,
Im' ryfela â'm gelynion,
Rhuthrau ſatan, chwantau cnawdol,
Twyll y byd, a phechod marwol.
A rho gymmorth i'w gorchfygu,
A'u daroſtwng, a'u gwrth'nebu;
Fel y gallwyf byth d' addoli,
Megis plentyn i'r goleuni.
Felly beunydd yn ddibryder,
Mi ryfelaf dan dy faner,
Ac a roddaf itti foliant,
O ſy Nuw tra ynof chwythiant.

XXIX. Rhybudd wrth ymolchi.

PAN yr elych i ymolchi,
Cais yn daer gan Dduw trwy weddi,
Olchi d' enaid oddi wrth bechod,
A'i lanhau â gwaed y Cymmod.
Nid wyt nes er dw'r yr afon,
I olchi'r cnawd oddi wrth amrhyddion,
Nes y golchech dy gydwybod,
A gwaed Criſt oddi wrth dy bechod.
Nid wyt nes er wyneb glân,
A chalon front, heb ras, heb rân;
Ni foddlonir Duw yn bur,
Ag wyneb glân, heb galon glur.

XXX. Gweddi

XXX. Gweddi ferr wrth ymolchi.

GOlch, O Griſt ! â'th waed fy mhechod,
Golch fy enaid a'm cydwybod ;
Golch fy meddwl oddi wrth wegi,
Golch fi'n llwyr oddi wrth fy mrynti.
Golch fy mhen, a'm traed, a'm calon,
Fel y golchaiſt d' Apoſtolion, Ioan 13. 5.
Sych â'r tywel main fy mrynti,
A rho d' Yſpryd ſanctaidd immi.
Golch fi 'n neigrau gwir 'difeirwch,
Golch fi'n ffynnon gras a heddwch ; Zec. 13. 1.
Golch fi â'th waed mor wyn a'r lili, Dat. 1. 5.
Fel y gallwi'n bur d' addoli.

XXXI. Gweddi foreuol, i'w harferu (o ran ei ſylwedd) yn y man ar ol codi ac ymolchi.

DUW trugarog, Tad toſturi,
Er mwyn Criſt rho bardwn immi,
Am fy meiau oll a'm pechod,
Sydd mewn rhif yn fwy nâ'r tywod. Sal. 40. 12.
Nid oes pwngc o'th holl gyfreithiau,
N'as troſeddais, llwyr gwae finnau ;
Nac un dawn a roddaiſt immi,
N'as arferais ar ddrygioni.
Drwg fy nhyb, a gwaeth fy ngweithred,
Brwnt fy nhafod, maith fy hocced,
Poeth fy nattur, oer fy ngweddi,
Arglwydd maddeu'r cwbwl immi.
Maddeu'r maint a wnaetho i 'n d' erbyn,
O bechodau er yn blentyn ; Jer. 10. 25.
Ac na thywallt ar fy lletty,
O'r dialau maent yn haeddu.
Ond rho ras a chymmorth immi,
O hyn allan dy addoli,
A'th waſ'naethu mewn ſancteiddrwydd,
Pur uniondeb ac oneſtrwydd.
Tyn bob rhwyſtr ſydd i'm hattal,
I'th was'naethu di mor ddyfal ;

A rho allu yn ol hynny,
Immi 'n ddiflin dy waſ'naethu.
Llwyr ddiwreiddia o'm calon ofer,
Yr holl frynti fum i'n arfer ;
A gwir blanna yn eu cyfle,
Ras a dawn tra chwyth i 'm gene.
Dyſg fi gadw dy orch'mynion,
A'u gwir garu â'm holl galon :
A'u cymmeryd yn lle rheol,
I fyw wrthynt yn waſtadol.
A chyf'rwydda â'th lân Yſpryd,
Fi reoli fy holl fywyd,
A'm holl eiriau, a'm hamcanion,
Yn ol d' 'wyllys a'th orch'mynion.
Arglwydd, ffrwyna fi rhag pechu,
Byth yn d' erbyn mwy ond hynny,
A rho bwer i mi'n waſtod,
Gael y trecha 'n erbyn pechod.
Helpa fi ryfela yn erbyn
Y byd, a'r cnawd, a'r cythraul 'ſgymmyn.
Fel y gallwyf gael y goron,
A gorchfygu fy ngelynion.
Tanna droſw'i d' adain raſol,
Sal. 17. 8. Cudd fi dani yn waſtadol :
Na'd un gelyn wneuthur niwaid,
Mewn un modd i'm corph na'm henaid.
Cadw fi rhag cwrp a thramgwydd,
C'wilydd, colled, anhap, aflwydd,
Nychdod, niweid a'r fath hynny,
Os bydd d'wyllys yn cenhadu.
1 Theſ. 4, 11 Nertha fi â'th Yſpryd Sanctaidd,
Dreulio 'r dydd hwn yn griſt'nogaidd,
Trwy gymmeryd poen i'm galwad
I'th waſ'naethu 'n brudd yn waſtad.
Par im' dreulio 'r dydd preſennol
Mor ddeallus ac mor ddeddfol :
A phe gwypwn ar y ſicraf
Mai'r dydd hwn yw 'r dydd diweddaf.
Na'd fi oedi gwella muchedd,
O ddydd i ddydd hyd at fy niwedd :

Ond

Ond tra heddyw byth yn para, Heb. 3.7,8.
Par yn ddyfal immi wella. Preg. 1.2.
Na'd i'r cnawd rhyfygus enbaid,
Beri immi ddamnio'r enaid,
A'i roi boeni yn drag'wyddol,
Am dippin bach o bleſer cnawdol.
Na'd i wagedd y byd yma,
'R hwn fel llwyd-rew a ddiflanna,
Beri im' golli gwir lawenydd,
A mawr fraint y byd na dderfydd.
Tra fo'r dydd a'r goleu'n para,
Par im' weithio ar yr eitha' Ioan 12.35.
Y peth a berthyn at fy † iechyd, † iechyd-wriaeth.
Rhag i'r nos fy ngorddiweddyd.
Par im' fod bob awr yn barod,
Ag *oil* i'm lamp; a'm goleu'n gwarchod,
* Dwad Criſt i'm gwawdd i'r neithior, • dyfodiad.
Tra fo'r nef a'r porth yn agor.
Pan b'wyf ſicraf yn y carn,
Pár im' feddwl am dy farn,
A'r dydd du y gorfydd atteb,
Ar y barr am bob ffolineb.
Gwna im' feddwl am y cyfri'
Orfydd arnom bawb ei roddi,
Am y pechod lleia' wneler,
Hyd yn oed ein geiriau ofer. Mat. 12.36.
Croeſa 'nawr i maes o'th lyfyr,
Yr holl frynti fum i'n wneuthur,
Ac na thafla yn fy nannedd,
Ddydd y farn o'm cas anwiredd.
Maddeu 'nawr yr holl dalentau,
S' arna' o ddyled yn dy lyfrau;
A llwyr *flotta* â gwaed Ieſu,
Yr hatling eithaf f' arna'i dalu.
Gwedi maddeu'r cwbwl yma,
Nertha fi ddiweddu 'ngyrfa,
Fel y gallo f' enaid orphwys,
Gyd â Chriſt yng lân Baradwys.
Lle caf gyd â'r holl angylion,
A llu'r nef heb ‡ *ddowt* nac ofon, ‡ ammeu.

Sal. 16. 11. Dy foliannu trwy lawenydd,
Mewn dedwyddwch yn dragywydd.

XXXII. Rhybudd i ymgadw tra fo'r dydd, rhag rhuthrau'r byd, y cnawd, a'r cythraul, ac i wiſgo, ac arferu arfogaeth Duw yn eu herbyn.

YN y man yn ol it' godi,
Cofia fod tri gelyn itti,
Rhai amcanant dy andwyo,
Oni ymgedwi rhag dy dwyllo.
Mae'r un gwanna o'n gelynion,
Yn gan cryfach nag un Criſtion,
Oni chawn ni gan Griſt Ieſu,
Nerth ac arfau i'w gorchfygu.
Llef gan hynny ar dy Brynwr,
‖ arwiſgo. Dy ‖ ffwrneiſio megis milwr,
A'i arfogaeth, ac â chalon,
I orchfygu dy elynion.

XXXIII. Yr Arfogaeth yſprydol, a ddylai pob gwir Griſtion ei gwiſgo a'i harferu.

GWISG dy ben â helm Criſt'nogaeth,
Gobaith cryf am Iechydwriaeth,
Na'd i'r ſarph na'r diawl dy glwyfo,
Ar dy ben trwy anobeithio.
Gwiſg gyfiawnder am dy ddwyfron,
Ni all diawl a dwbwl canon,
Wneuthur byth na drwg na niwed,
I'r rhai wiſgo'r cyfryw gorſled.
Eph. 6. 14. Rhwym dy galon â gwirionedd,
Na ragrithia yn dy fuchedd,
Hardd, a chryf, a chryno odiaeth,
Ydyw gwregys gwir diragraeth.
Gwiſg dy draed â 'ſgidiau'r 'Fengyl,
Bydd ddioddefgar ym mhob treigyl,
Can's trwy oddef llawer trallod,
Act. 14.22. Y mae myn'd i lys y Drindod.

Cym-

Cymmer fywiol ffydd yn fwccler,
Derbyn frath a ſaethau'r wiber ;
Bywiol ffydd yng Nghriſt a all,
Ddiffodd tanllyd ſaethau'r fall.
Cymmer awchlym gleddau'r Yſpryd,
Grymmus air y 'Sgrythur hyfryd ;
Dyna 'r cleddyf llym ei lafan,
Sy'n rhoi ffwyl a chlwyf i ſatan.
Cadw arfau Duw yn waſtad,
Cymmain un bob awr am danad ;
Na'd un pryd dy ddala hebddyn',
Rhag dy glwyfo gan y gelyn.
A gweddia ar y Drindod,
Am gael grym a gras i orfod ;
Y tri gelyn hyn yn waſtad,
I waſ'naethu Duw yn d' alwad.
Os cwrdd ſatan â ni'n noethion,
Heb arfogaeth Duw am danon :
Mae e'n chwareu 'n doſt â hwnnw,
Sydd heb armwr ganddo i'w gadw.
Os bydd pen heb helmet ddilys,
Breſt heb bais, na lwyn heb wregys,
Troed heb eſgid, llaw heb gleddeu,
Y Sarph a'n clwyfa, gwnawn ein goreu.
Bydd gan hynny megis milwr,
Yn dy gylch bob awr â'th armwr,
Ym mhob man yn dyfal wilio,
Rhag i'r gelyn dy anrheithio.

XXXIV. Rhybudd i Ddyn ymgadw ym mhob lle rhag rhwydau Satan.

PAN yr elech gyntaf allan,
Gochel ddirgel rwydau ſatan,
'R hwn ſy'n ceiſio dy fachellu,
Ar bob cam a'th hela i bechu.
Mae e'n fawr ei lid a'i hocced,
Mwy ei dwyll, nâ'i rym, er cryfed,
Mae fel llew yn troi o bob tu,
Ddydd a nos yn ceiſio 'n llyngcu.

Hocced

Hocced ſarph, llidiawgrwydd gwiber,
Cryfder llew, ffyrnigrwydd teiger,
Awydd blaidd, bradwriaeth cadno,
Sydd gan ſatan lle tramwyo.
Nid yw'n cyſgu, nid yw'n gorphwys,
Nos na dydd er pan y cwympwys ;
Ond amcanu lladd a mwrddro,
Am ei chwyth pwy bynnag allo.
Bydd gan hynny ar dy ochel,
Ym mhob man rhag rhwyd y cythrel,
Cais gan Griſt bob awr dy helpu,
Criſt a'th nertha i'w orchfygu.

XXXV. Gweddi yn erbyn temptiad a rhuthrau Satan.

POrthor mawr y pwll diwaelod,
Ceidwad dryſau uffern iſod,
Rhwymwr Satan, llyngcwr angeu,
Clyw fy ngwaedd o'th nefol artreu.
Y mae Satan 'r hwn orchfygaiſt,
A'r ddraig waedlyd 'rhon a rwymaiſt,
Yn amcanu fy andwyo,
Oni chaf dy *help* i'w ffrwyno.
1 Pedr 4. 8. Mae ef nos a dydd heb gyſgu,
Megis llew yn ceiſio'm llyngcu,
Ac yn barod i'm *defowro*,
Oni chedwi di fi rhagddo.
Mae e'n tannu ei groglathau,
Ddydd a nos ar draws fy llwybrau ;
Nid oes llun na ſyrthiwyf ynddynt,
Oni chedwi di fi rhagddynt.
Nid oes afal teg gwa'rddedig,
Na b'o beunydd yn ei gynnig ;
Nac un pechod na b'o 'n ceiſio,
Gennyf wneuthur i'th lwyr ddigio.
Nid oes twrn da fwy'n amcanu,
Na bo'r ddraig yn ceiſio ei nadu,
Ac yn dyor yn rhy fynych,
Y gwaith gorau fwy'n ei chwennych.

Ni

Ni chaf fwytta pryd o fara,
Ni chaf gyſgu mewn eſmwythdra,
Ni chaf yfed dracht o ddiod,
Na bo e'n ceiſio ei droi yn bechod.
Ni chaf ddywedyd gair o'm genau,
Na gweddio ar fy ngliniau,
Na bo Satan yn amcanu,
Wrth weddio beri im' bechu.
Pan bo mwya chwant fy nghalon,
I'th was'naethu (Criſt) yn ffyddlon,
Dyna'r pryd y cais fy rhwyſtro,
A'r holl ddichell a fo gantho.
A phe b'ait ti'n gadael iddo,
Redeg arnaf heb ei ffrwyno,
Gwn na byddai well fy nrheigil,
Nag oedd dien Job a'i eppil.
Arglwydd, gwel ei waedlyd fwriad,
Tola ei falchder, torr ei ruad;
Rhwym ei ferr, byrrha ei gadwyn,
Siga ei ſiol, a ſtoppa ei wenwyn.
Tydi Griſt ſy'n rhwymo'r wyber,
Ti ſy a'r gadwyn am ei ddwyfer: Luc 11. 22.
Tydi ſpeiliodd o'i holl arfau;
Tydi gadwodd ein heneidiau.
Gwiſg dy armwr oll am danom,
Dod dy rymmus Yſpryd ynom,
Dyſg ein dwylaw i ryfela,
N'ad i'th weiſion gael y gwaetha.
Nad O Griſt i'r ſarph ein twyllo,
N'ad i'r wiber ein handwyo;
N'ad i'r llew ein lladd na'n llyngcu;
N'ad i'r gelyn ein gorchfygu.
Gwan y'm ni, a chryf yw yntau;
Can mil cryfach Criſt wyt tithau,
Nertha'n gwendid trwy dy gryfdwr,
I orchfygu ein gwrth'nebwr.
Call yw'r ſarph, a dwl y'm ninnau;
Doeth yw'r ddraig, a llawn bachellau;
Oni helpu di ni'n Prynwr
Aiff dy bridwerth gan y Bradwr.

Gwna ni'n ddoeth i wel'd ei rwydau;
Ffel i och'lyd ei groglathau,
Cryf i wrthladd ei ddichellion;
Call i wrthod ei gynnygion.
Arglwydd edrych ar dy weiſion
Nertha'th frodyr gael y Goron;
Helpa bawb ſydd dan dy faner
Ddwyn eu croes, a throedio'r wiber.

XXXVI. Cynghorion yn erbyn profedigaethau Satan.

OS promeiſa Satan itti,
Dai a thiroedd am ei 'ddoli,
Dywaid nad oes troedfedd fechan;
Ond pwll uffern gantho ei hunan.
Os bydd Satan yn dy annog,
Heb. 13. 4. I halogi gwraig cymmydog:
Dat. 21. 8. Dywaid fod dialau'n barod,
A barn Duw am gyfryw bechod.
Os cais Satan gennyt feddwi,
A *charowſio* gwin yn wiſgi;
1 Cor. 6. 9, 10. Dywaid yr a'r holl rai meddwon,
Ddydd y farn i'r tân a'r brimſton.
Os cais Satan gennyt dyngu
Zec. 5. 2, 3. 4. Cig a gwaed yr Arglwydd Ieſu;
Heb. 10. 29 Dywaid nad oes un rhyw bechod,
Waeth na chablu gwaed y cymmod.
Os cais Satan gennyt dreiſio,
Ecſ. 22. 22, 23, 24. Y rhai tlodion a'u handwyo;
Diar. 22. 22, 23. Dywaid nad gwaeth pigo llygaid,
Criſt ei hun na threiſio ymddifaid.
Os cais gennyt wneuthur ffalſtedd,
Ac udonaeth ac anwiredd;
Mal. 3. 5. Dywaid fod Duw'r barnwr cyſion
Jer. 17. 1. Yn eu *printio* ar dy galon.
Os cais gennyt mewn dirgelwch
Job 34. 21, 22. Weithio gweithred y tywyllwch;
Dywaid fod Duw a ſaith lygad,
Ym mhob man yn edrych arnad.

Os

Os cais Satan gennyt gablu,
Dy gyd-griſtion gwedi 'nafu;
Mae e'n ceiſio megis bradwr, Diar. 17. 5.
Gennyt gablu dy Greawdwr.
Os cais gennyt ddywedyd celwydd,
Mae'n amcanu yn ddigwilydd,
Ladd a dwyn dy enaid gwirion, Dat. 21. 8.
I'r pwll poeth a'r tân a'r brimſton.
Os cais gennyt wan-obeithio,
Am drugaredd, er *repento*;
Mae'n ei fryd dy ddwyn i'r deyrnas,
Yr aeth Cain, a Saul, a Suddas.
Os cais ſatan gas dy rwyſtro,
I dŷ Dduw, y mae'n dymuno
Dy droi ma's o'r nef yn ddirgel,
Eiſiau addoli Duw'n ei demel.
Os cais gennyt droi dy wegil,
Pan pregethir yr Efengyl; Rhuf. 1. 16.
Mae e'n ceiſio dy ddehoryd,
Rhag cael profi pren y bywyd.
Os cais ſatan gennyt gyſgu,
Yn yr eglwys wrth waſ'naethu;
Mae e'n ceiſio gennyt ‖ foccian ‖ gwatwor.
Duw'n ei lys a'i dŷ ei hunan.
Gochel gyſgu wrth weddio,
Gwaeth nâ'r diawl yw'r dyn a *foccio*
Dduw'n ei demel, ar awr weddi,
Ar ei lin yn rhith addoli.
Os cais gennyt fynych arfer,
Oedi bwytta'r ſanctaidd ſwpper;
Wrth dy ddyor i'r *Commwniwn*,
Mae'n dwyn ymaith ſel dy bardwn.
Os cais gennyt lwyr anghofio
'R 'Fengyl ſanctaidd gwedi gwrando;
Mae e'n ceiſio dwyn o'th galon,
Had y gair a'th wnelai 'n Griſtion. Luc 8. 12.
Os caiff gennyt fod yn foddlon,
Ddwyn heb ſulw enw Criſtion,
Fe wna felly yn ddiogel,
Was i Griſt, yn was i gythrel.

Os

Iago 2. 14, 17. Os cais gennyt ti broffeſo,
Ffydd heb weithred yn cydweithio;
Mae'n dy dwyllo trwy ffydd farw,
Dryſto'r ffydd ni all dy gadw.
Os cais gennyt ti ddihirio,
Edifeirwch nes ymado;
Preg. 9. 10. Mae'n dy rwyſtro geiſio ffafar
Duw, nes elo'i 'n rhy ddiweddar.
Ni ad ſatan un rhyw bechod,
Na'd amcana gael dy orfod;
Ni ad garreg heb ei threiglo,
Nes y paro it' dramgwyddo.
2Cor. 2. 11. Bydd bob amſer ar dy ochel,
Nos a dydd y rhodia 'r cythrel,
Nid oes mann nad yw e'n tannu,
Ei groglathau i'n bachellu.
Yn yr eglwys, yn y berllan,
Yn y ſiop, ac oddi allan,
Ar y ford, ac yn y gwely,
Y cais ſatan dy fachellu.
Bydd gan hynny megis milwr,
Yn dy gylch bob awr â'th armwr,
Ym mhob man yn dyfal wilio,
Rhag i ſatan dy andwyo.

XXXVII. Rhybudd i ochelyd rhwydau ſatan ym mhob oedran.

GWAE 'r dyn fyddo gwyllt yn blentyn,
Glwth yn llangc, a charl yn gleirchyn,
Hwnnw dreuliodd ei holl oedran,
Ym mhob oes wrth 'wyllys ſatan.
Gochel f' enaid rwydau ſatan
I'th fachellu ym mhob oedran:
Ar bob llwybyr ſe amcana,
A rhyw groglath gael dy ddala.
Yn dy ie'ngctid ſe gais gennyd
Dreulio d' amſer yn ddi-*broffid*,
Mewn pibiaeth ac oferedd,
Heb na dyſg, nâ dawn, na rhinwedd.

Yn

Yn d' wrǫldeb ſe braw 'th dynnu,
I *garowſio* a gordderchu,
Ac i nurddo dy lân leſter,
A thrythyllwch a diffeithder.
Yn dy henaint, ſe braw'th rwyſtro,
Droi at Dduw trwy wir *repento* ;
Ac ſe dry dy fryd yn benna',
At fydolrwydd a chybydd-dra.
Prawf gan hynny ym mhob oedran,
Lwyr ymgadw rhag twyll Satan,
'R hwn a gais dy gyfrgolli,
Trwy'r peth mwya' f 'ech yn hoffi.

XXXVIII. Cyngor i weddio ar bob achos, &c.

[Er fod yn hwn bennillion, yr un ag *Am Weddi a'i Pherthynaſau*, gan eu bod mor briodol, a *S.H.* yn Athro, ni a'u cyfleuaſom.]

ER fy mendith nac anghofia,
Dair gwaith beunydd ar y lleia',
Brudd weddio ar dy ddaulin,
O flaen Duw dy dad a'th frenhin. Sal. 55. 17.
Cyn myn'd allan y boreu-ddydd,
Cyn ciniawa y canol-ddydd,
Cyn ſwpperu ; O gweddia,
'R tri phryd hyn yn ddi'ſgeuluſdra.
Cod dy ddwylo i weddio,
Cyn goſtyngech law i weithio :
Cais gan Dduw fendithio d' orchwyl
Cyn y delych yn ei gyfyl.
Ac wrth wneuthur dy orchwylion, 1 Theſ. 5. 19
Arfer brudd weddiau byrrion :
A bydd eiriol yn dy weddi,
Ar i Dduw roi cymmorth itti.
Os bydd trwm-waith a ffrwſt arnad,
Os bydd trafferth ar ddydd marchnad,
Gwybydd, f' enaid, y gwna gweddi,
Fwy o les na rhwyſtyr itti.
Er bod *buſnes* fawr gan Ddaniel,
Yn y cwrt dan frenhin Babel,
Tair gwaith beunydd y gweddie, Dan. 6. 10.
Yn ei 'ſtafell ar ei linie.

Er

Er bod Dafydd yn rhyfelwr,
Ac mewn trafferth mwy nag un gwr,
Sal. 119. 164 Etto er hynny, ſaith waith beunydd,
Y gweddiai'r brenhin Dafydd.
Joſua rymmus a weddiai,
Yn y frwydr, ac ymladdai,
Joſ. 10. 12, 'R oedd â'i galon yn gweddio,
13, 14. Ac yn ymladd â'i ddwy-ddwylo.
Nid oedd gweddi rhai'n yn rhwyſtyr,
Ar un gorchwyl faent yn wneuthur,
Ond rhwyddhau a llwyr fendithio,
Pob rhyw waith a wneleu dwylo.
Arfer dithau weddi hyfryd,
Ym mhob gorchwyl a fo gennyd ;
Di gei weled y gwna gweddi,
Rwydd-deb mawr a *chomfforddd* itti.
F' all dyn weithio ei gelfyddyd,
A gweddio 'n ddyfal hefyd :
Ni chais gweddi'r galon rwyſtro,
Hynt y traed, na gwaith y dwylo.
F' all yr hwſmon, f' all y geilwad,
Alw ar Dduw a dala'r arad,
Fel y gallant dd'wedyd ffregod,
Wrth yr ychen a'r 'nifeilod.
F' all trafaelwyr ganu Salmau,
A gweddio ar eu ſiwrnau,
Fel y gallant ganu maſwedd,
A chwedleua am oferedd.
F' all y cryddion, f' all y taelwyr,
Foli Duw a chwarae'r crefftwyr,
Gan roi eu breichiau i ddyfal weithio,
A 'u calonnau i weddio.
F' all y gwragedd hen wrth nyddu,
F' all y merched wrth ſidanu,
F' all pawb ddilyn eu celfyddyd,
A gweddio'n ddyfal hefyd.
F' allai Moyſen wrth *ſiwrneia*,
Eccl. 14. 15. F' allai Joſua wrth ryfela,
Joſ 10. 12. Criſt wrth ymdaith, Paul wrth forio,
Mar. 1. 55.
Act. 27. 35. *Dendio* eu *buſnes* a gweddio.

Nid

Nid oes dim a ddylai rwyſtro,
Dyn 'wyllyſgar i weddio,
Ac i weithio ei orchwyl hefyd,
Pa ryw bynnag fo'i gelfyddyd.
Criſt ſy'n erchi bawb weddio, Luc 18. 2.
Ar bob amſer heb ddeffygio,
A ſant Paul ſy'n erchi inni, 1Tim. 2. 1.
Ym mhob man ymarfer gweddi.
Yn ein trallod, yn ein gwynfyd,
Yn ein nychdod, yn ein hiechyd,
Y mae inni brudd weddio,
Ym mha gyflwr y bom ynddo.
Ar y moroedd, ar y mynydd,
Yn ein teiau, ar y maeſydd, 1Tim. 2. 8.
Y dirperai in' weddio,
Ym mha fan y bom ni ynddo.
Gyd â Pheder yn ein lletty, Act. 18. 9.
Gyd â Dafydd yn ein gwely, Sal. 63. 6.
Gyd â Daniel yn ein trallod, Dan. 6. 10.
Y mae in' weddio 'n waſtod.
Gyd â Moyſen ar y mynydd, Ecſ. 27. 11,
Gyd ag Iſaac ar y maeſydd, 12.
Gyd a Ioan yn yr eglwys, Gen. 24. 63.
Y mae gweddi yn dra chymmwys. Act. 3. 1.
Ym mhob man ac ar bob amſer,
Y mae gweddi yn ei thymmer,
Os y galon a fydd parod, Jer. 29. 13.
I weddio ar y Drindod.

XXXIX. Cyngor duwiol i bob Gradd i'w ddilyn cyn myned at eu Gorchwylion.

CYN yr elych i'r drws allan,
At un gorchwyl mawr na bychan,
Cais gan Dduw dy brudd fendithio,
A rhoi rhad ar waith dy ddwylo.
Duw ſy'n rhoddi rhad a llwyddiant,
Duw ſy'n danfon ffawd a ffynniant,
Lle'i cyfarcher fe ry fendith,
Lle'i anghofier fe ddaw'r felldith.

Cais

Cais ei Yſpryd i'th gyf'rwyddo,
Cais ei ras i'th gynnorthwyo,
Cais ei fendith ar bob gweithred,
Felly daw it' rad o'i barthed.
1Cor. 10. 31 Dechreu 'r gwaith yn enw'r Ieſu,
Cais ei gyfnerth i ddibennu,
Yn ei ddiwedd cais ei ogoniant,
Felly cei o'th weithred ffynniant.
Fel y llwyddodd Duw orchwylion,
Joſeph gynt a Daniel ffyddlon,
Felly llwydda d' orchwyl dithau,
Os gweddii arno'n ddiau.
Oni wnei dy weddi 'n addas,
Di gei adail bwth fel Jonas ;
A phyſgotta megis Peder,
Luc 5. 5. Ac heb ddala dim un amſer.
Di gei dwttan a thrafaelu,
Ac ymrwyfan a thrafferthu,
Ddydd a nos a phoeni'n ofer,
Heb fod dim yn well un amſer.
Ofer codi ar y wawrddydd,
Ofer bwytta bara cyſtudd,
Ofer gwilio hir nos gaia',
Os yr Arglwydd ni 'n bendithia.
Ofer adail teiau newydd,
Ofer cadw caerau trefydd,
Ofer poeni trwy rymmuſtra,
Os yr Arglwydd ni chyd-weithia.
Rhag i'th lafur fyn'd yn ofer,
O gweddia'n brudd bob amſer,
Ar i'r Arglwydd dy fendithio,
Felly ffynna gwaith dy ddwylo.

XL. Cyngor i'r Hwſmon neu'r Llafurwr.

CYN rhoi llaw ar gorn yr arad',
Cod dy ddwylo ti a'th eilwad
At Dduw mawr am dy fendithio,
A rhoi rhad ar waith dy ddwylo.
Ofer hau a 'redig llawer,
Ofer llyfnu 'r maint a hauer,

Oni

Oni ddyry Duw ei fendith,
Dan y gwys y pydra 'r gwenith.
Dyn ſy'n hau, a Duw ſy'n hadu, Sal. 104. 14.
Duw ſy'n peri 'r llafur dyfu,
A dwyn ffrwythau ar ei ganfed,
I'r ſawl ſy ynddo yn ymddiried.
'R un a geiſio ffrwyth o'r ddaear,
Rhad a llwyddiant ar ei heinar,
Prudd weddied ar yr Arglwydd,
Fe gaiff lwyddiant heb ddim aflwydd.
Gwell yw gweddi gyd ag oged,
I gael llafur ar ei ganfed,
Nâ chwech aradr ac ogedi,
Lle na byddo ſon am weddi.
Fe gai Iſaac wrth fyfyried, Gen. 26. 12.
Lafur gan Dduw ar ei ganfed;
Pan b'ai eraill heb weddio,
Prin yn cael y chweched ganddo.
O gweddia dithau'r hwſmon,
Ar dy Dduw o ddyfnder calon,
Am roi rhad ar waith dy ddwylo,
Felly cei di ddigon ganddo.

XLI. Gweddi yr Hwſmon.

LLuniwr daear, Helpwr dynion,
Awdwr hadau 'r ddaear ffrwythlon,
Rhoddwr gwlaw, Cynhuddwr llafur,
Gwrando weddi hwſmon pryſur.
'R wyf fi'n myn'd i drin y ddaear,
Ac i hau yn hon fy heinar,
Heb gael gweled mwy mo hono,
Oni roi dy fendith arno.
Arglwydd ofer ydyw plannu,
Hau yn gyngan a gorlyfnu,
Oni pheri di 'ddo egino,
A rhoi rhad a chynnydd arno.
Ni ddaw hedyn byth trwy'r ddaear,
O'r maint oll ſy genny' o heinar,
Oni pheri di 'ddo darddu,
Tyfu allan a chynnyddu.

'R wy' gan hynny'n *begio*'n bryſur,
Duw dy fendith ar fy llafur,
Fel y gallwyf gael oddi wrtho,
Fodd fel Criſtion i'm *maintainio*.
Agor im' ffeneſtri'r nefoedd,
Gwlawia fendith ar fy nhiroedd:
Portha 'r had â braſder daear,
A rho lwyddiant ar fy heinar.
Na ad i'r nefoedd fyn'd yn bres,
Lef. 26. 3. &c. Na'r ddae'r yn harn rhag gormod gwres,
Na'd i'r maeſydd mawrion fethu,
Am ein lleſgedd yn d' was'naethu.
Rho wrth feſur y gwlaw cynnar
Yn ei bryd, a'r gwlaw diweddar,
Hinon dempraidd, gwres cymmedrol,
Rhad a llwyddiant ar dy bobol.
Gw'ardd y locuſt, gw'ardd y lindys,
Amos 4. 9. Gw'ardd y gwlith ſy'n brychu'r barlys,
Gw'ardd y gwres, y gwynt, a'r llyched,
Sydd yn peri i'r llafur niwed.
Corona 'r flwyddyn â daioni,
Tywallt fraſder dy rad arni,
Gwiſg y dolydd oll â defaid,
A'n mynyddoedd â 'nifeiliaid.
Dyro ymborth i blant dynion,
Dyro wellt i'r 'ſgrubliaid mudion;
Dyro win ac olew'n helaeth,
I ddiwallu d' etifeddiaeth.
Dyro in' gynhauaf ffrwythlawn,
Rhad o'r maeſydd ac o'r fiſgawn,
Had o'r ardd, a ffrwyth o'r berllan,
Mel o'r graig, a llaeth o'r gorlan.
A bendithia waith ein dwylo,
Arglwydd graſol byth tra gantho,
Felly ni'th fendithiwn dithau,
Ar ein daulin nos a borau.

XLII. Cyngor i'r Trafaelwr.

GYN y dodech droed mewn gwarthol,
Fyn'd i ſiwrneu angenrheidiol,

Cais

Cais gan Dduw fendithio'r ſiwrne,
A'th ddwyn eilwaith yn iach adre'.
Cais ei angel i'th gyf'rwyddo,
Cais ei adain i'th *brotectio*;
Cais ei fendith ar dy ſiwrneu,
Fe rwyddha dy holl negeſeu.
Fel yr helodd Duw ei angel
Gyd â Thobi yn ei drafel,
Felly hel ef heddyw heno,
Help i bawb a alwant arno. Sal. 50. 15.
Dyſg gan was y Patriarc goreu,
Alw ar Dduw wrth fyn'd i'th ſiwrneu,
Am fendithio dy amcanion, Gen. 24. 12.
Di gei ffawd wrth fodd dy galon.
Oni cheiſi ar dy linieu,
Gan Fab Duw rwyddhau dy ſiwrneu,
Cei drafaelu ar yr ormes,
A dyfod adre heb dy neges.
Gwell yw gweddi i drafaelwr,
Nag yw'r gwin yn amſer ſychdwr:
Gwell nâ chaſtell rhag y lluched,
Gwell nâ dim rhag pob drwg dynged.
Gwell yw gweddi i'th amddiffyn,
Wrth ſiwrneia rhag y gelyn,
Nag un cleddyf dûr na phiſtol,
Carnau meirch, nâ mil o bobol.
O gweddia dithau'n waſtod,
Wrth ſiwrneia at y Drindod,
Ac fe ddyry ei angylion,
I'th rwyddhau wrth fodd dy galon.

XLIII. Gweddi Trafaelwr.

HElpwr pob trafaelwr ofnus,
Ceidwad cryf pob gwan gofidus,
Gwrando'n raſol o'th orfeddfa
Waedd trafaelwr wrth ſiwrneia.
Arglwydd mae'n rhaid im' drafaelu,
I wlad bell nad wy'n ei medru,
Ac ni wn a ddof mwy adreu,
Oni lwyddi di fy ſiwrneu.

Tydi Arglwydd ſydd yn llywio
Rhuf. 11. 36 Y byd hwn a'r maint ſydd ynddo,
Fel na ddigwydd ond a fynnech,
I'r rhai anwyl ag a garech.
'Rwy' gan hynny'n deiſyf arnad,
O'th drugaredd ac o'th gariad,
Roi im' rwydd-deb yn fy ſiwrneu,
A'm dwyn yn holl iach lawen adreu.
Danfon d' angel i'm cyf'rwyddo,
I'm comfforddi a'm protecto,
I'm rhwyddhau yn fy negeſeu,
A'm dwyn eilchwaith yn iach adreu.
Tanna droſwy' d' adain raſol,
Cudd fi dani yn waſtadol,
N'ad un gelyn wneuthur niwaid,
Ar y ffordd i'm corph na'm henaid.
Danfon Raphael dy anwyl-was,
I'm rhwyddhau a'm dwyn o gwmpas,
Fel yr helaiſt gyd â Thobi,
I'w rwyddhau o bob clamwri.
Bydd o'm blaen fel niwl y boreu,
Ecſ. 13. 21, Bydd y nos fel tanllwyth oleu,
22. I'm cyf'rwyddo, Criſt dy hunan,
Megis Iſrael tu a Chanaan.
Mat. 2. 1. Di gyf'rwyddaiſt y gwyr doethion
Gynt â'r ſeren i'r ffordd union,
O ! cyf'rwydda felly finneu,
Nes fy nwyn i ben fy ſiwrneu.
Fel y cedwaiſt Dobi i'anga,
Rhag y pyſg a fynnai 'i ddifa,
Felly cadw finnau'n raſol
Rhag pob peryg' yn ddihangol.
Cadw fi rhag rhwydau Satan,
A'i aelodau, pobl aflan ;
A n'ad iddynt wneuthur niwed,
Im' na chywilydd, ſtop, na cholled.
* taranau. N'ad y * dwrw, nad y llyched,
N'ad y ſtorom wneuthur niwed,
N'ad i'r follt na'r ddraig fy nrygu,
Nac un gormail fy ngorthrymmu.

Cadw

Cadw fi rhag bradau lladron,
Peryg' dyfroedd, a drwg ddynion,
Lletty anwir, bwydydd afiach,
Rhwyſtr ffordd, a drwg gyfeillach.
Cwyn fy nghalon, nertha f' yſpryd,
Rhwydda 'm ffordd â'th gymmorth hyfryd,
Helpa 'ngheffyl a'm cyfeillion ;
Dwg ni dre' wrth fodd ein calon.
Rho di rwydd-deb yn ein *buſnes*,
Helpa bawb i gael ei neges,
Ag ſy â meddwl oneſt ganddo,
Fel y gallont dy fendithio.
Arglwydd cadw ni rhag tramgwydd,
C'wilydd, colled, anhap, aflwydd,
Nychdod, niweid, croes a dolur,
Colli 'r ffordd a'r cyfryw rwyſtyr.
Arglwydd dwg ni yn iach lawen,
At ein ffryns i dre' drachefen,
Fel y gallom dy glodfori,
Ddydd a nos am it' ein helpu.

XLIV. Cyngor i'r Milwr.

GYN yr elych i ryfela,
Dros y goron, O ! gweddia
Ar Dduw'r lluoedd am roi calon,
Scil a grym i'r milwr ffyddlon.
Duw ſy'n rhoddi grym a chryfdwr,
A chyf'rwydd-deb i bob milwr, Sal. 144. 1.
Scil i'r byſedd i ryfela,
Toſſo'r peic a thynnu'r bwa.
Duw y lluoedd ſydd ryfelwr, Ecſ. 15. 3.
Ac yn noddfa mewn cyfyngdwr :
Duw ſy'n rhoddi'r fuddugoliaeth ;
Cais ei *help*, fe rhy yn helaeth.
Gwell yw gweddi mewn cyfyngdwr,
Wrth ryfela i bob ſawdiwr,
Nag un harnais i'w ymddiffyn ;
Gwell nâ † glaif i glwyfo'r gelyn. † pladur.
Mwy a laddodd dwylo Moeſen,
Wrth eu dyrcha tu a'r wybren, Ecſ. 17. 11.

Nag a laddodd cleddy' Joſua,
A holl Iſrael wrth ryfela.
Jonathan a'i weddi laddodd,
1 Sam. 14. 13 O'r Philiſtiaid fwy o filoedd,
Nag a laddodd Saul â'r cleddau,
A'i ryfelwyr oll â'u harfau.
1 Sam. 17. Chwyrnach ydoedd gweddi Dafydd,
I droi'r cawr â'i dorr i fynydd,
Nâ'r holl gerrig aeth o'i goden,
Er eu glynu yn ei dalcen.
2 Bren. 1. Hen Elias heb ddim arfau,
Ond ei weddi a ddifethai
Ddau ben capten a'u cwmpeini;
Beth ſy gryfach nag yw gweddi?
Cryfach ydoedd gweddi Judith,
Nâ'r holl welydd cedyrn aruth',
I ymddiffyn tre' Bethulia,
Rhag Holophernes i'w ei difa.
Arfer dithau brudd weddio,
Wrth ryfela â'th ddwy ddwylo;
Fel arferodd dewr-wych Joſuah,
Di gei lwyddiant wrth ryfela.
Dod dy ddwylaw i filwrio,
Dod dy galon i weddio;
Di gei weled y gwna gweddi,
‖ gwrolder. Fwy nâ dwylaw o ‖ wrhydri.

XLV. Gweddi 'r Milwr.

ARglwydd grymmus, Llywydd lluoedd,
Pen rheolwr pob rhyfeloedd,
Unig Roddwr buddugoliaeth,
Gwrando ngweddi o'm milwriaeth.
'Rym ni yma ymhlaid y goron,
A'n *Prins*, a'n gwlad, a'n da, a'n dynion,
Yn rhyfela â gwyr diras,
Sy'n amcanu treiſio'r deyrnas.
Duw gw'radwydda eu hamcanion,
A'u bwriadau a'u dichellion;
Tola eu balchder, torr eu cryfdwr,
Dofa eu hawch, goſtega eu cynnwr.

Nertha

Nertha ninnau dy wael weiſion,
Chwarae'r gwyr ymhlaid y goron :
A rho inni rym a gallu,
I'w congcwero a'u gorchfygu.
Arglwydd graſol cwyn ein calon,
Ymladd droſom â'n gelynion,
Gyrr dy fraw a'th ofon arnynt,
Dyro ffwyl a gw'radwydd iddynt.
Er nad ydym yma ond gronyn,
I'r fath nifer ſydd i'n herbyn,
Etto 'rym yn ddigon grymmus,
Os tydi a fydd o'n hyſtlys.
Arglwydd mawr nid llai dy bwer,
Mewn ychydig nag mewn llawer : 1 Sam. 14. 11.
Os mewn gwendid 'rwyt fynychaf,
Yn mynegi d' allu mwyaf.
Peraiſt gynt i Gideon ddifa, Barn. 7. 6.
Ef â thrichant o'r gwyr gwanna',
Lu aneirif o'r Midianiaid
Oedd cyn amled â'r locuſtiaid.
Jonathan a'i gludydd arfau,
Helodd filoedd i droi cefnau,
Pan y gyrraiſt ofn arnyn',
Pwy a feiddiai droi yn d' erbyn ?
Rhoddaiſt rym i Samgar fraeni, Barn. 3. 31.
Chwe'chan wr, a'u lladd â'r ierthi,
Ac i Samſon ladd heb orphen Barn. 15. 15
Fil o wyr â gên yr aſen.
Di ddifethaiſt trwy law gwreigin
Ben-tywyſog brenhin Jabin ;
Ac a wnaethoſt i'r planedau, Barn. 4. 21. a 5. 20.
Ymladd droſto yn eu graddau.
Gelli Arglwydd mawr os mynnu,
Roi i ninnau rym a gallu,
I orchfygu ein gelynion,
Er nad y'm ond milwyr gweinion.
Os tydi a fydd o'n hochor,
Nef a daear, dw'r a che'nfor,
Haul a lloer, a gwynt yſtormus,
A ryfelant ar ein hyſtlys.

Arglwydd mawr os byddi o'n hyſtlys,
Pe b'ai'r Twrc, a'r Pab, a'r Spanis,
A holl uffern yn ein herbyn,
Ni roem ddim o'r garrai erddyn'.
Tydi 'n unig ſydd ryfelwr,
Gennyt ti mae ſcil a chryfdwr;
Ti ſydd roddwr buddugoliaeth,
Ti ſy'n achub rhag marwolaeth.
Ti ſy'n peri rhyfel beidio,
‖ yn ddarnau. Ti ſy'n torri'r ſper yn ‖ yfflo;
Ti ſy'n rhoddi'r march i gyſgu,
Ti yn unig ſy'n gorchfygu.
Dyro *gomffordd* i'n calonnau,
Dyro gryfder yn ein breichiau;
Dyro *ſcil* in' bawb ryfela,
Megis milwyr i'r Gorucha.
Gwna'r capteniaid megis Joſua,
Ymwroli i ryfela;
A bydd gyd â rhai'n dy hunan,
‖ bwriad. I gyf'rwyddo eu ‖ *plot* a'u hamcan.
Dyro galon ym mhob milwr,
Deall, dewrder, *ſcil* a chryfdwr,
Gallu, 'wyllys, hyder eon,
* gwrthwynebu. I * *gonffronto* ein gelynion.
Dod d' angylion i'n caſtellu,
Rhag pob gelyn tra ni'n cyſgu;
A dod lu o'th filwyr penna',
I'n cyfnerthu wrth ryfela.
Bydd dy hun yn diſgwyl arnom,
Ac yn llywio 'r hyn a wnelom;
N'ad in' wneuthur yn wrth'nebus,
Ddim yn erbyn dy lân 'wyllys.
Gwna ni'n gywir bawb i'n brenhin,
Gwna ni'n ffyddlon i'r cyffredin,
Gwna ni'n ufudd i'n rheolwyr,
A heddychlon â'n lletteuwyr.
Luc 3. 14. Gwna ni'n foddlon bawb i'n cyflog,
N'ad in' ſpeilio un cymmydog,
Na gormeilio mawr na bychan;
Ond byw'n weddus yn dy ofan.

N'ad

N'ad in' ddilyn afreolaeth,
Na chynhennu mewn cwmpniaeth,
Nac ymdynnu a'n captenni,
Na byw'n aflan mewn drygioni.
N'ad in' dreiſio gwraig na morwyn,
Nac anrheithio un dyn addfwyn;
Rhag i'th lîd gyfodi 'n herbyn,
A'n troi bawb tan ddwylo 'r gelyn.
Gwna ni bawb ynghanol rhyfel,
Fyw fel pobl yn dy demel:
A f'ai bob yn awr yn galw,
Am dy gymmorth i'w eu cadw.
Lle 'rym beunydd ym mhyrth angau,
Ar flaen *peics* a genau 'r gynnau;
Par in' fyw bob awr yn d' ofan,
A throi heibio 'n buchedd aflan.
Ni ŵyr un pa awr, pa ennyd,
Y rhy gyfrif am ei fywyd,
Ger dy fron, O Farnwr cyfion:
Par in' fyw gan hynny'n union.
Gwna ni'n barod ddwad attad,
Bob yr awr, O anwyl Geidwad:
N'ad in' fyw un awr mewn pechod,
Rhag ein cyrraedd yn amharod.
N'ad in' wneuthur dim drygioni,
Nac un † herc na allom roddi,
* *Gownt* o'i phlegid heb g'wilyddio,
Ddydd y farn pan doir i ‖ *appirio*.
Arglwydd achub ni dy weiſion,
A gw'radwydda ein gelynion:
Cadw ein brenhin a'i frenhiniaeth,
A rho iddo 'r fuddugoliaeth.

‡ gweithred ddrwg.
* cyfrif.
‖ ymddangos

XLVI. Cyngor i'r Porthmon.

OS 'dwyt borthmon *dela'n oneſt*,
Tâl yn gywir am a gefaiſt;
Cadw d' air na thorr addewid;
Gwell nag aur mewn côd yw *credid*.
Na chais ddala'r tlawd wrth angen,
Na thrachwanta ormod fargen:

Na fargenna â charn lladron ;
Ni ddaw rhad o ddim a feddon.
Gochel brynu mawr yn echwyn,
Pawb ar air a werth yn ſgymmyn ;
Prynu'n echwyn a wna i borthmon,
Ado 'r wlad a myn'd i'r 'Werddon.
1Theſ. 4. 6. Gochel dwyllo dy fargenwyr,
Duw ſydd Farnwr ar y twyllwyr ;
Pe dihangit tu hwnt i'r 'Werddon,
Duw fyn ddial twyll y porthmon.
Diar. 12. 27 Byth ni roſtia un o'r twyllwyr,
'R hyn a heliant medd y 'Sgrythur ;
Ni ddaw twyll i neb yn enn:ll,
Fe red ymaith fel trwy'r rhidyll.
Gochel feddwi wrth borthmonna,
Gwin hel borthmon i gardotta ;
Os y porthmon a fydd meddw,
F'a'r holl *ſtoc* i brynu'r cwrw.
Dela'n union, carca d' enaid ;
Na ddiflanna a dâ gwirioniaid :
‖ Holand, &c. Pe diflannit i'r ‖ *Low Cwntres*,
Dial Duw a fyn d' orddiwes.

XLVII. Cyngor cyn myn'd i garu.

PAN yr elech gynta' i garu,
Gen. 24. 7. Galw ar Dduw os myn di ffynnu ;
Cais ei Yſpryd i'th gyf'rwyddo,
Hebddo nid oes lun it' lwyddo.
Diar. 19. 4. Rhodd arbennig oddi wrth Dduw,
Yw gwraig raſol, weddaidd, wiw ;
Rhodd na chaiff pob rhai o honi,
Preg. 7. 26. Ond y ſawl a fo'n ei ofni.
Cais gan d' Arglwydd hyn o rodd,
Di gei *fatſio* wrth dy fodd ;
Cais ei nerth, a'i help, a'i gyngor,
Di gei bob rhai ar dy ochor.
Col. 3. 20. Ymddaroſtwng i'th rieni,
Cyn y ceiſiech briod itti ;
Cais eu h'wyllys mewn modd addas,
Felly ffynna dy briodas.

Fe

Fe fyn Duw it' ymgynghori, Gen.28.1,2
A'th dad, a'th fam, cyn it' briodi;
Ac ymfatſio 'n ol eu h'wyllys;
Tra na cheiſiont *fats* anweddus.
Ni fyn Duw i'th dad dy fwrw,
Lle na byddo Duw'n dy alw;
Lle na allo'r galon hoffi,
Lle na bo cyfaddas itti.
Os llawn o ras, os glân o ryw,
Os pur o gorph, a modd i fyw,
Os mwyn, os doeth, os da yw'r ferch,
Lle galwodd Duw di rho dy ſerch.
Mae'r tad a'r fam yn rhwym i'th helpio,
Mae'n erbyn Duw i'r rhai'n dy rwyſtro;
Cyffroi 'r yſpryd a wna hynny, Barn. 14.4;
A themtio'r cnawd i odinebu. 5.
Col. 3. 21.,
Na ddigia'th dad os bydd lle i beidio, 1 Cor. 7. 9
Ym mhob peth gweddus goſtwng iddo;
Cais ei gyfnerth yn barchedig,
Cais yn fwyn, fe ddyry 'n ddiddig.
Cais wraig dduwiol o'r iawn ffydd,
O grefydd Criſt, heb nâg, heb ‖ nydd; ‖ gyndyn-rwydd.
Mewn un gwely byth ni chydfydd, 2Cor. 6. 14.
Gwr a gwraig o amryw grefydd.
Cais wraig ddiwair o rieni,
Rhyw a ymluſg i ddrygioni:
Oni cheidw Duw rhag nam, Ezec. 16. 14.
Fe dripia'r ferch lle tripio'r fam.
Cais wraig hygar, gryno, g'ruaidd;
Na *ffanſia* forwyn ffiaidd:
Triſt ac oer, a dof, a diflas,
A fydd cariad at un atgas.
Cais wraig ddiſtaw, dda ei nwydau,
Ddof ei nattur, bach ei chwedlau;
Gwaeth nâ defni, gwaeth nag arthes, Diar. 27. 15.
Gwaeth nâ gwiber yw ſcoldies.
Cais wraig fedrus, ddoeth, rinweddol,
Honno'th gwyd yn ben i'th bobol; Diar 31. 23.
Honno leinw dy gornelau,
Honno bair i'th galon chwarau.

Cais wraig hygar, a gwraig fedrus,
Cais un raſol a chyſurus ;
Llom yw'r ford, ac oer yw'r gwely,
Lle bo'r wraig heb drefnu'r lletty.
Cais wraig weddus ar ei gwên,
Nid rhy ieuangc, nid rhy hên ;
'R hen rhy oer a'th ladd â'i pheſwch,
A 'r llall a bair it' aflonyddwch.
Cais un ufudd megis Sara,
Cais un ddiſym fel Rebecca,
Cais un ſerchog megis Rachel,
‖beirnir mai Salomon oedd. Cais un fedrus fel mam ‖ Lemuel.
Cais un raſol, hygar, hyfryd,
Syber, ſanctaidd, lân ei bywyd ;
Araf, weddus, dda ei hymddygiad,
Diar. 11 16. Hi dâl fwy nâ chyfoeth tair gwlad.
O gochel goegen falch ddifeder,
Gochel ſoga, ſur, anſyber,
Gochel un oludog ffrom-ffol,
Diar. 21. 19. Honno'th flina di a'th bobol.
Gochel wraig rhy wen, rhy gynnes,
Hi ſydd neidir yn dy fynwes ;
Odid gweled medd y frân,
Wraig rhy wen a chalon lân.
Na chais wraig a gwaddol lawer,
Ac heb fedru trin ei phwer :
Mwg a niwl, a llif yn treio,
Yw gwaddol mawr heb fedru drinio.
Os bydd ond dwy it' gael dy ddewis,
Un yn fras, a'r llall yn fedrus :
Gad i fyn'd y fras ddifeder,
Cais y fedrus â'th holl bwer.
Y ddoeth a'r dda, a ddaw i ddigon,
Diar. 31. 10, &c. O ddydd i ddydd hi wella ei dynion,
Ni chwſg hi'r nos, ni phaid ei byſedd,
Nes cael cyfoeth ac anrhydedd.
Y ddol a fwrw ei thŷ i lawr,
Diar. 14. 1. A'r ddoeth a adail drefydd mawr,
Y ddol a bair i'w gwr och'neidio,
A'r ddoeth a ddwg anrhydedd iddo.

Y ffol ei phen a ſlina gawr,
Ac anrheithia'r gwaddol mawr,
Gan lwyr droi ei ‖ phac yn ffardel, ‖ gyrru llawer yn ychydig.
Nes gw'radwyddo'r ffryns a'r genel.
Archoll calon, baich aneſmwyth,
Defni dyfal, gwawd i'w thylwyth,
Iau yn gwaſgu, ſarph yn priccio,
Yw gwraig ddrwg, gwae'r gwr a'i caffo.
Duw â'i Yſpryd a'th gyf'rwyddo,
I gael 'r oreu a'th foddlono,
O ddawn, o dda, o ras, o ryw,
Wrth fodd dynion, wrth fodd Duw.

XLVIII. Canmoliaeth Gwraig dda.

GWell bachgen doeth nâ brenhin ynfyd, Preg. 4. 13.
Gwell enw da nag ennaint hyfryd, Preg. 7. 1.
Gwell pwyll nag aur, gwell gras nâ grym,
Gwell dyn nâ dâ, gwell Duw nâ dim.
Gwell igir ddoeth yn ofni Duw,
A 'chydig bach o fodd i fyw, Diar. 15. 16.
Nâ'r ddol ddiddawn o gene'l grin,
A thryſor mawr heb fedru drin.
Gwraig rinweddol, hygar, hyfryd, Diar. 31. 10, 14.
Sydd gan gwell nâ byd o olud,
Gwell nâ thir, na thai, na thryſawr,
Gwell nâ'r perls a'r meini gwerthfawr.
Llong yn llawn o werthfawr dlyſau,
Perl a chanmil o rinweddau,
Gem na feder neb ei briſio,
Yw gwraig dda i'r fawl a'i caffo.
Piler aur mewn mortais arian,
Twr rhag angau i ddyn egwan,
Coron hardd, a rhan ragorol, Diar. 12. 4.
Gras ar ras yw gwraig rinweddol.

XLIX. Rhybudd a Chyngor i 'r Godinebwr.

GWrando'r godinebwr aſlan,
Air o gyngor genny'n gyngan;
Cyn yr elech di mor ddiriaid,
Yn dy wŷn i ddamnio d' enaid.

Gwel dy fargain front anhywaith,
Cyn y bwriech dy hun ymaith,
Marca d' ennill, bwrw'th golled,
Yſtyr b'le 'r wyt ti yn myned.
'Rwyt ti'n myn'd i dŷ putteiniaid,
I *bleſio*'r corph, i ladd yr enaid,
I ddigio Duw, i nurddo ei demel,
I'mado â Chriſt, i'mlynu â chythrel.
'Rwyt ti'n myn'd fel ffol i werthu
D' enaid anwyl, pridwerth Ieſu,
Ffafar Duw, a'i deyrnas lawen,
Am gael gorwedd gyd â phutten.
Diar. 7.27. O ! na wna mor doſt â'th enaid,
A'i roi rwygo rhwng cythreuliaid,
Yn nhân uffern am gael gronyn
O drythyllwch i'r cnawd melyn.
O na werth y nef gyfoethog,
Ffafar Duw a'th Brynwr ſerchgo,
Gwir angylion, gwlad goleuni,
Am gael pleſer mewn drygioni.
Pwylla, aros, na'd dy dwyllo,
Margain hallt yw'r *fargain* honno ;
Am gael tippyn o drythyllwch,
Na werth nef a'i holl ddedwyddwch.
Cno dy dafod, pig dy lygad,
Tro dy wegil, na fydd anllad,
Gochel rhag i'r fall d' orchfygu,
Ac na chytgam odinebu.
Diar. 7. 22, 23. Cenfydd ſatan ſy'n dy arwain,
Wrth edefyn i dŷ'r buttain,
Megis arwain ŷch i'r lladdfa,
1 Cor. 6.18. I ladd d' enaid trwy butteindra.
Clyw 'r 'poſtolion a'r prophwydi,
A'r holl 'ſgrythur i'th gynghori,
Och'lyd rhag y cyfryw bechod,
Eph. 5.5,6. Rhag dy daflu i uffern iſod.
Ai di uffern i'th *dormento*,
Ai di'r brwmſtan poeth i'th *frwylio* ?
Am gael gorwedd megis *filain*,
Dat. 21. 8. Ambell bryd ym maglau puttain.

Ai

Ai di orwedd i'r tywyllwch ?
Ai di'r carchar diddiddanwch ?
Ai di drigo at blant ſatan ?
Am gofleidio menyw aflan.
A droi di ffafar Criſt oddiwrthyd,
A'i angylion hygar hyfryd ?
Heb gael dim oddi wrth y *fargain*,
Ond cuſanu gweflau puttain.
Ffei rhag c'wilydd, tro yn d' wrthol,
A dos adref yn 'difeiriol ;
Na werth nef am gariad puttain,
Ni wnai Eſau o'r fath *fargain*.
Cymmer gyngor, ofna Dduw ;
Carca d' enaid tra f'ech byw :
Gochel wneuthur ti a'th riain,
Aelod Criſt yn aelod puttain.
Cadw'th gorph yn lleſtr ſanctaidd, 1Theſ. 4.3, 4.
Temel Dduw yw corph caruaidd, 1Cor. 6 15,
Aelod Criſt, preſwylfa'r Drindod ; 16.
Gochel nurddo hwn â phechod.
Gwybydd nad oes bechod gaſach,
Nâ godineb brwnt a lloſgach,
A wnaeth ddifa dâ a dynion,
A'r dw'r diluw, tân a brwmſton.
Digio Duw, a *phleſio* 'r cythrel,
Gryddfu'r Yſpryd, nurddo ei demel,
Croes-hoelio Criſt, halogi aelod,
Y mae'r rhyfyg brwnt yn waſtod. 1Cor 6.15
Pydru'r corph, a damnio 'r enaid,
Llygru'r enw, nurddo'r ddwy blaid, Diar 5. 8, 9, 10, 11.
Difa'r cyfoeth, andwyo'r eppil,
Mae'r godineb brwnt yn rhigil.
Llanw'r deyrnas o faſtarddiaid,
Llanw'r eglwys o butteiniaid,
Llanw'r tai o gam 'tifeddion,
Mae godineb medd y doethion.
Hela dynion i gardotta,
Wna godineb a phutteindra,
Ac fel gwaddath o dân pryſur, Diar. 6. 26,
Difa cyfoeth godinebwyr.

Pan

Pan ſo pob rhyw bechod diffaith,
Heb ladd un ond un ar unwaith ;
Mae godineb brwnt mor 'ſgeler,
Yn lladd dau bob gwaith y gwneler.
Mat. 19. 9. Er nad oes un pechod atgas,
Ag all dorri rhwym priodas :
Mae godineb cas yn torri,
'R holl briodaſau mae 'n halogi.
Gwaeth nâ lleidir, gwaeth nâ mwrddrwr,
Gwaeth nâ neb yw'r godinebwr,
Diar. 6. 30, Sy'n lladd enaid dau ar un-waith,
31, 32. Pan na bo'r lleill ond lladd cydymmaith.
Nid yw'r lleidir wrth ei ofyd,
Ond lladratta i gadw ei fywyd,
Mae'r putteiniwr yn ei afraid,
Wrth butteindra'n lladd ei enaid.
Er na fynnai'r Phariſeaid,
Ladd y ſawl amharchai henafiaid ;
Etto mynnent ladd er hynny
'R wraig a fyddai'n godinebu.
Cyfraith Duw ſy'n gaeth yn erchi,
Lef. 20. 10. Yn ddiffafar ladd â meini,
Y gwr a'r wraig a odinebo,
Mae'r godineb mor gas ganddo.
Mae'r godineb brwnt mor ffinion,
O flaen Duw a'i holl angylion,
1 Cor 5. 11. Ac na fyn i neb o'r brodyr,
Fwytta 'nghyd â'r godinebwyr.
Mae mor ffinion, mae mor ffiaidd,
Ac na fyn y 'ſgrythur ſanctaidd,
Eph. 5. 3. Un waith enwi peth mor fudur,
Chwaethach arfer i'w ei wneuthur.
Mat. 5 28. Criſt ſy'n erchi cadw'r llygad,
Rhag y cyfryw bechod anllad ;
Job 31. 1. Mynych trwy ffeneſtri'r llygaid,
Y mae hwn yn lladd yr enaid.
Cyn trachwantech un wraig wen,
Tyn dy lygad ffwrdd o'th ben :
‖ godinebus 'R hwn na ffrwyno lygad ‖ *wantan*,
Yn nhân uffern y caiff frwylian.

Y mae'r

Y mae 'r pechod hwn mewn calon,
O flaen Duw yn bechod creulon :
Er na ddelo byth mewn gweithred,
Mae â'i chwant yn lladd yr enaid.

L. Cyngor i 'r Meddwyn.

OS meddwyn wyt yn arfer chwiffio,
Gwin, a chwrw, a thobacco,
Llef am ras ar Dduw yn fuan,
I orchfygu medd-dod aflan.
Os cwympaiſt yn y wins o feddwdod,
Llef am gymmorth oddi uchod ;
Ni all dyn, na diawl, nac angel,
Godi o'r wins y cyfryw 'nifel.
Nid â'r cythraul meddw o'th goryn,
Mwy nâ'r cythreul mud o'r plentyn,
Nes del Criſt â'i nefol Yſpryd,
I'w droi maes trwy weddi ac ympryd.
O gweddia dithau'n waſtod,
Am gael nerth yn erbyn medd'dod,
Ac ymprydia rhag gormoddion,
A rhag tramwy lle bo'r meddwon.
Nid gwell meddwyn er gweddio,
Heb ochelyd ac ymprydio,
Gweddi ac ympryd ſydd yn groyw
Yn gorchfygu'r cythreul meddw.
Os gweddii'n erbyn medd'dod,
Ac heb och'lyd teiau'r ddiod ;
Ni thal gweddi itti ddimmau,
Eiſiau goch'lyd y tafarnau. 1 Theſ. 5. 22
Dannedd llew yw dannedd medd'dod,
Ni chyll ei ddant o'i graff o honod,
Nes del Criſt y Llew diofan,
I ſigo ei ſiol a'th dynnu o'i ſafan.
Ni ddaw march o'r ffos lle ſuddo,
Nes del chwech neu ſaith i'w luſgo ;
Ni ddaw dyn o'i fedd'dod aflan,
Nes del Criſt i'w luſgo allan.
Na chymmell neb i yfed gormod,
Yfed pawb eu rhaid o'r ddiod ;

Os myn un feddwi megis ci,
Meddwed ef, na feddwa di.
Rho barch i'th well os doi i'w plith,
Trwy berchu 'r fol heb yfed rhith;
Os perchi'r gwr trwy chwiffio'r cwppan,
Wrth berchu'r ffrynd d' amharchu'th hunan.
Iechyd trift ac iechyd afiach,
Yw yfed iechyd a'th wna'n glafach,
Byth ni pharchaf iechyd un,
A waetho 'm iechyd i fy hun.
Rhai fy'n chwerthin am fy mhen,
Am fod yn fobr heb fawr chwen;
Sal. 119. 136. Minnau'n wylo'r deigrau heilltion,
Wel'd pob rhai o'r rhai'n yn feddwon.
Y meddw chwarddodd am fy mod,
Yn cadw 'ngheiniog yn fy nghod,
Yn awr fy'n wylo'r dw'r yn ffrwd,
Wrth fegian ceiniog fach o'm cwd.
Er mwyn Iefu gochel fedd'dod,
Gwaeth yw hwn nag unrhyw bechod;
Mae'n troi dyn ar lun y cythrel,
Ugain gwaeth nag un anifel.
Tynn o'r tafarn, gochel fedd'dod,
Na chais fyn'd yn drech nâ 'r ddiod,
Ni cha'dd un o'r trechaf arni,
Ond a giliai'n ebrwydd rhagddi.
Alecfander a gongcwerodd,
Yr holl fyd y ffordd y cerddodd;
Ond y ddiod yn dra fgeler,
A gongcwerodd Alecfander.
Gwell yw diangc nag ymdrechu,
Gwell yw cilio nag ymdynnu:
Gwell rhoi 'r goreu i'r hwrfwn cwrw,
Nag ymoftwng iddo 'n feddw.
Treiaift feddwyn dy rym ddengwaith,
Cwympaift dan y ddiod ganwaith,
Oni chym'ri 'r traed oddiwrthi,
Hi rydd etto godwm itti.
Rhai fyn 'maflyd cwymp â'r cwrw,
A myn'd yn drech nâ'r ddiod loyw;

Ni

Ni bu 'rioed a ga'dd y trechaf,
Ond a giliai oddiwrthi'n gyntaf.
Os doi at dân ſe lyſg dy grimpau,
Os doi at ſarph hi frath dy ſodlau ;
Os doi at byg, ond cwrdd ſe'th nurdda,
Os doi at ddiod gref hi'th feddwa.
Cil rhag ſarph rhag iddi'th frathu,
Cil rhag plag rhag iddo'th nafu,
Cil rhag tân rhag iddo'th loſgi,
Cil rhag gwin rhag iddo'th feddwi.
O holl ſlafiaid y byd yma,
Caetha ſlaf yw ſlaf i fola :
Ni chais hwn tra bywyd gantho,
Ond ei fol yn feiſtr iddo.
F'â'r meddw i'r † *Inn* yn gall, yn ‖ gwmpli, † tafarndy. ‖ fel dyn rheſymol.
Fe ddaw maes heb gof, heb gyfri',
F'â mewn fel dyn, f'â maes fel nifel,
Fe chwyd fel ci, ſe roch fel cythrel.
F' ollwng meddwyn Dduw a'i ddoniau, Diar. 23. 20, 21.
Tai a thir i fyn'd i chwarau,
Fe geidw ei afael ar bob § Sini, § menyw ofer.
Fe gyll ei hun, a'i gof, a'i gyfri'.
Gynt ni feddwai ond bedlemmiaid,
A'r rhai gwaethaf o'r begeriaid,
'Nawr ni chaiff bedlemmiaid tlodion,
Le i feddwi gan fon'ddigion.
Brwnt gwel'd barnwr mewn annhemper,
Neu bendefig draw 'n y gwtter,
Brwnt gwel'd cawr yn *ſlâf* i 'r cwrw,
Brynta' gyd gwel'd 'ffeiriàd meddw.
Cyfraith dda oedd dodi meddwon,
Fel plant bychain dan 'drycholion ;
Os ni fedrant fwy nâ bechgyn,
Ordro eu hun ac *ordro* eu *liſing*.
Nid oes rheſwm na naturiaeth,
Gan y meddw drin ei arfaeth ;
Eiſiau un o'r rhai'n i'w ‡ arail, ‡ i arwain.
Gwaeth yw'r meddw nâ 'r anifail.
Blin na fedra un dyn meddw,
Na'i reoli ei hun yn hoyw :

Och !

Och ! na gadael i neb arall,
Lwyr reoli'r meddwyn angall.
Gwae medd Duw y dyn a gotto,
Eſa. 5. 11. Y boreu glas ddydd i gwmpnio,
Ac arhoſo gyd â'r ddiod,
Nes ennynner ef gan fedd'dod.
Y mae uffern boeth a ſatan,
Yn lledanu ar lled eu ſafan,
Ac yn chwennych llyngcu'r meddw,
Yn ei feddwdod cyn bo marw.
Eſa. 5. 14, Gwae fo cryf i chwiffio cwrw,
22, 24. Ac i gymmyſg diod loyw ;
Ni ad Duw na gwraidd na himpyn,
Heb eu difa i'r fath feddwyn.
Gwae ro ddiod gref i feddwi,
Ei gymmydog i'w ddinoethi ;
Mae Duw 'n digio wrtho'n llidiog,
Am ladd enaid ei gymmydog.
Tyn ar frys o'r gors o fedd'dod,
Rhag dy lyngcu yn amharod,
O hir aros ar draeth ſugyn,
Llwyr i'th lwngc tra f'ech yn roſyn.
Pob pechadur a gais guddio,
Faint o feiau a fo arno,
Ond y meddw fyn ddinoethi,
A datguddio ei holl frynti.
Adda geiſiodd guddio'n garcus,
Ei droſeddau â dail ffigys ;
Gen. 9. 21. Noe a fynnai lwyr ddatguddio,
Yn ei feddwdod faint oedd ganddo.
1Cor. 5. 11. Criſt ſy'n gwa'rdd i Griſtion fwytta,
2Theſ. 3. 6. Gyd â'r meddw glwth ei fola,
Ac ymgadw rhag d'od atto,
Fel rhag dyn a'r cowyn arno.
Fel y gyrr y mwg o'r lleſter,
Yr holl wenyn o'u heſmwythder,
Felly gyrr y meddwdod aflan,
Ras a dawn o'r galon allan.
Dan. 4. 32. Ni bu meddant frenhin Babel,
Ond ſaith mlynedd ar lun 'nifel,

Y mae'r

Y mae'r meddw ar lun mochyn,
Hwy na hwnnw lawer blwyddyn.
Einioes ferr a chylla afiach, Diar. 23. 29, 30.
Lletty llwm a drwg gyfeillach,
Coppa twnn a ſiacced frattiog,
A gaiff meddwyn yn lle cyflog.
Fe werth meddwyn dref ei dad,
A'r maint a fedd o fraint yn rhad,
A phob 'nifel ſy'n ei helw,
Gwerth ei grys i brynu cwrw.
Fe 'medy'r meddw â'i holl bethau,
A'i aur, ei arian a'i dryſorau ;
Ei dai, a'i dir, ei blant, a'i briod,
Ond nid ymedy byth â'i feddwdod.
Gwir dduw'r meddw ydyw § Baccus, § duw 'r gwin.
Tafarn chwydlyd yw ei eglwys,
Gwraig y tafarn yw ei 'ffeiriad,
Y pot a'r bib yw ei ‖ gyfneſiad. ‖ ei gyd-gymunwyr.
Bydd di'n ſobor trech ti'n fachgen,
N'ad i'r bol yſpeilio 'r cefen ;
N'ad i'r afraid ieuengctid hela,
Bol mewn henaint i gardotta.
Cyfraith Duw a ſynn labyddio,
Pob oferddyn ag a feddwo ;
I ddiwreiddio 'r cyfryw frynti,
Ac i rwyſtro eraill feddwi.
Fe ddaw Criſt yn chwyrn heb wybod, Luc 21. 34, 35.
Ar ddyn meddw i ddial meddwdod,
Fe'i gwahana, fe'i rhy orwedd,
Mewn tân poeth i ringcian dannedd.
Duw ro gras i bob rhyw Griſtion,
Yfed deigryn lai nâ digon,
Cyn yr yfo fwy nâ'i gyfraid,
I ladd ei gorph, i ddamnio ei enaid.

LI. Cân ynghylch y Diawl a'r Meddwon.

Y Cythrael twyllodrus ſy beunydd heb orphwys,
Ond ceiſio'n ofalus ein twyllo, 1 *Ped.* 5. 1.
I wneuthur pechodau, pob amryw o feiau,
Duw gatwo'n heneidiau ni rhagddo.

Fel

Fel y bydd cyſgod ar ddiſglair ddiwrnod,
Ein dilyn yn waſtod wrth rodio ;
Felly mae yntau yn dilyn ein ſodlau,
Yn goſod ei faglau i'n cwympo.

Duw gatwo bob Criſtion rhag Satan anghyfion,
O 'wyllys fy nghalon 'rwy'n ceiſio,
Gael dwyn ein heneidiau 'ddiwrth bob rhyw o feiau,
O uffern a'i phoenau, a'u rhwyſtro.

Meddwdod yw'r gorau a'r pennaf o'r heintiau,
O hono mae'r beiau yn himpio ;
Tyngu, putteindra, glothineb, lladratta,
Ac ymladd yw'r mwya' ſydd ynddo.

Lle bo'r mwya gynlleidfa fe gân y † *dantara*, † *Cân y*
Gyfeillion dewch yma i gwmpnio, [*trumpet.*
I'w hela hi'n fuan trwy'r ffeneſt' ac allan,
Mi fydda' fy hunan yn campio.

Ac yna hwy ddeuan fel ſawdwyr yn fuan,
I'r man lle bo ſatan yn ceiſio ;
I gym'ryd eu hafraid heb garco am yr enaid,
A llawer o'r gweiniaid ſydd hebddo.

Dechreuant yn llonydd, fel haulwen foreuddydd,
Nes cwnnu tes ſplennodd a thwymo,
Y ddaurydd a gocha, y tafod a floeſga,
Y ddwy droed a ffaela a rhodio.

Gwedi darffo iddynt yfed, yn barod i fyned,
Fy'm † *Hoſtes* a'm henaid moes etto ; † *tafarnwraig*
Llanw di'r pottiau yn llawn o'r un gorau,
Ni awn 'nawr i ddechreu carowſio.

Bellach moes yma ddalen o'r India,
A'i henw hi'n benna' *Tobacco* ;
Pibell a thewyn, neu ganwyll i'w hennyn,
Na'd orfod eu gofyn hwy etto.

Yſgadan moes bellach, neu gig a fo halltach,
Spardyn cyfeddach, a baro
Ei hyfed yn hoyw, nes bo rhai yn feddw,
A darfod y cwrw a'i ſpendio.

Yno bydd dwndwr, a briwo gwr llwfwr,
Oni bydd yn gwmpniwr i g'rowſio ;

Gelwch

Gelwch yn galed, na *ſperiwch* ag yfed,
Na chwrw na chlared lle bytho.

Rhai fydd yn ei fwrw, rhai fydd yn ei gadw,
A rhai fydd yn arw yn ei ſipio ;
Rhai yn eu Saes'neg, a rhai yn eu Ffrangeg,
A rhai yn Wyddeleg yn pledio.

Rhai fydd yn tyngu, rhai fydd yn cynnhennu,
A'r cythreul yn gwenu 'n eu *hawnto* ;
Atto f' eneidieu, ceiſiwch eich harfeu,
Nid rhaid i chwi oddeu dim ganddo.

Yno bydd cleiſie, ond odid g'lanaſtre,
Anhappus yw'r chware lle bytho ;
Y cythrael cenſigennus y bradwr hoccedus,
Anghenfil anghenus lle delo.

Nid oes neb heb ei feiau yn llawn o bechodau,
Nid ydyw rhai goreu yn *ſcapo* ;
Na bont hwy'n rhy ufudd yn rhyw feiau na'u gilydd,
Yn dilyn lleferydd y ‡ cadno. ‡ *diafol.*

O Arglwydd gorucha' ! rho ras i ni wella,
A chadw blant Adda rhag llithro ;
Maddeu'n pechodau, a dwg ein heneidiau
I'r man lle bych dithau'n gorphwyſo.

LII. Cyngor i ymgadw rhag lleteua meddyliau drwg yn y galon, ac i'w troi hwynt i fyfyrio ar ddaioni.

MAE holl feddwl dyn yſywaeth, Gen. 6. 5.
Gwedi lygru wrth naturiaeth,
Ni fyfyria ond drygioni,
Nes y darffo ei ail eni.
Nid oes dyn ag all myfyrio, 2 Cor. 3. 5.
Meddwl da, gwnaed ore ag allo,
Nes cael gallu Duw a'i radau,
I gyf'rwyddo ei feddyliau.
O gweddia'n daer gan hynny, Sal. 51. 1.
Ar i'r Arglwydd adnewyddu,
Dy feddyliau a'th amcanion,
I fyfyrio ar yr union.

Felly

Luc 11. 13. Felly denfyn Duw ei Yſpryd,
I oleuo dy feddylfryd,
Ac i newid dy feddyliau,
I fwriadu 'r hyn ſydd orau.
Jer. 4. 14. N'ad i feddwl drwg letteua,
Yn dy galon rhag dy ddifa;
Gwas yn ceiſio lletty i ſatan,
Bob yr awr yw'r meddwl aflan.
Dod dy feddwl a'th fyfyrdod,
Col. 3. 12. Ar y pethau ſydd oddi uchod,
Lle mae Criſt dy Brynwr hygar,
Nid ar bethau ſ' ar y ddaear.
Rho dy fryd ar bethau nefol,
Ac na ſercha ddim daearol:
Meddwl am y wlad y gorfydd
Aros ynddi yn dragywydd.
Meddwl am y pethau brynodd
Criſt â'i waed it' yn y nefo'dd,
Heddwch Duw a choron hyfryd,
Teyrnas hardd a didrangc fywyd.
Meddwl dy fod tra f'ech byw,
Sal. 139. Bob yr awr yng olwg Duw;
A bod Duw yn gwel'd d' ymddygiad,
Ym mhob man â chil ei lygad.
Meddwl fod y gelyn gwaedlyd,
Ddydd a nos fel llew newynllyd,
1Pedr 5. 8. Yn troi o ddautu dy orweddfa,
Bob yr awr yn ceiſio'th ddifa.
Meddwl am reoli d' eiriau,
A'th weithredoedd a'th feddyliau,
Wrth fodd Duw, rhag iddynt beri,
Gwaſgfa i'th enaid ddydd dy gyfri'.
Meddwl fel y daw dy Brynwr,
Dat. 1. 7. Yn y cymmylau i chwareu'r Barnwr,
Mat. 25. 10. Ac ymg'weiria i'w gyfarfod,
Fel priodferch gwrdd â'i phriod.
Rhuf. 14. 12 Meddwl fel y gorfydd rhoddi,
Preg. 12. 14 Ddydd y farn mor fanwl gyfri',
1Cor. 4. 5. Am y meddwl drwg a'r bwriad,
Ag a roir am weithred anllad.

Meddwl fel yr awn oddi yma,
Ir tŷ priddlyd am y cynta',
Mewn cwd canfas heb un *beni*,
Pe b'ai inni rent arglwyddi.
Meddwl fod yr angau aethlyd,
Ar farch glas yn gyrru'n ynfyd ; Dat. 6. 8.
Fel na ddichon hen nac ieuangc,
Rhag ei ſaeth na'i ddyrnod ddiangc.
Meddwl hefyd y daw angau,
Megis lleidir am ein pennau, Preg. 2. 12.
Heb un udgorn i'n rhybuddio,
Yn ddiymgais i'n anrheithio.
Meddwl nad yw bywyd un-dyn, Iago 4. 14.
Ond fel bwmbwl ar y llynwyn,
Neu fel pabell bridd neu wydyr,
'Rhwn yn hawdd a dyrr yn glechdur.
Meddwl fel y rhed ein heinio's, Job 7. 6.
Megis llong dan hwyl heb aros,
Ac y derfydd am ein hamſer,
Cyn in' dybied dreulio ei hanner.
Meddwl fod y byd yn gado Luc 12. 19, 20.
Pawb yn llwm i fyn'd o hono,
Ac fel ia yn torri danynt,
Pan fo reitta' ei gymmorth iddynt.
Meddwl na ddaw aur nag arian,
Tai na thir o'r droedfedd fechan,
Gyd â neb i fyn'd i'r frawdle,
I roi cyfrif am eu beie.
Meddwl pan y delo angau,
Gorfydd gado'r byd a'i bethau ;
A myned o flaen Criſt yn wiſgi,
Am y cwbwl i roi cyfri'. Heb. 9. 27.
Meddwl fel y bydd dy dlyſau,
A'th holl olud a'th holl ſwyddau,
Yn ymofyn newydd feiſtri,
Cyn y caffech gwbwl oeri.
Meddwl doſted a fydd pechod,
Yn dolurio dy gydwybod,
Pan y tafler yn dy ddannedd,
Ddydd y farn dy holl anwiredd.

Meddwl fel y gorfydd rhoddi,
Ddydd y farn i'r Arglwydd gyfri',
Preg 12.14. Am bob gweithred ddrwg a wnelom,
Mat. 12.36. A'r gair ofer a ddywettom.
Meddwl fel y bydd gwyr gwychion,
Dat. 6. 15. Sydd heb ofni Duw na dynion,
16. Ddydd y farn yn crio'n ſgymmyn
Am i'r creigydd gwympo arnyn.
Dat. 7. 9— Meddwl fel y bydd y duwiol,
16. Yn y nef mewn braint ragorol,
Yn clodfori Duw gorucha,
Pan bo eraill yn Gehenna.
Dat 21. 8. Meddwl fel y mae 'r annuwiol,
Marc 9. 44. Yn ymdroi mewn tân uffernol,
A'r pryf didrangc yn eu bwytta,
Bob yr awr heb gael ei wala.
Meddwl am hyn a dibriſia,
Y byd hwn a'i wagedd mwya';
A myfyria trwy wir grefydd,
Ar air Duw a'r byd na dderfydd.
Meddwl dyn a red heb orphwys,
Ar y drwg neu'r da gyrhaeddws,
Oni chaiff beth da i fyfyrio,
Ar y drwg fe red tra gantho.
Meddwl dyn fel maen y felin,
A dreulia ei hun nes myn'd yn gilin;
Oni roir rhyw rinwedd dano,
I'w ei falu a'i fyfyrio.
Meddwl weithio'r gwaith a bwyntiodd
Dy Greawdwr pan y'th greodd,
A'i was'naethu â'th holl bwer,
Yn dy alwad tra c'ech amſer.
Sal. 84. 10. Meddwl mai gwell un diwrnod,
Yn gwas'naethu'r ſanctaidd Ddrindod,
Nâ'th holl ddyddiau a'th holl oeſach,
Yn gwas'naethu dim amgenach.
Meddwl cyn y gwnelech bechod,
B'wedd'r attebi ddydd dy drallod,
1 Theſ. 5. 3. A pha fodd y gelli ddiangc,
Ddydd y farn rhag angau didrangc.

Dod

Dod dy feddwl ar ddaioni,
N'ad ar wagedd iddo ymborthi :
Hawdd y gelli ei gyf'rwyddo,
Os mewn pryd y ceiſi ffrwyno.
Hawdd yw diffodd y wreichionen,
Cyn ymaflo 'i yn y nenbren ;
Hawdd yw newid meddwl aflan, Iago 4. 7.
Os gwrth'nebir hwn yn fuan.
Tro gan hynny'n ebrwydd heibio,
Bob drwg-feddwl pan dechreuo ;
Rhag i'r gelyn mawr ei hocced,
Droi'r drwg feddwl i'r ddrwg weithred.
Lladd blant Babel tra ſont fechgyn,
Sang ar ſarph tra fo'n y pliſgyn,
Tyn y ‡ gangren cyn y gwreiddio, ‡ cancr.
Torr ddrwg feddwl cyn cynnyddo.
Gad wreichionen fach i gynnu
Yn dy do, hi lyſg dy letty :
Gad i feddwl drwg letteua,
Yn dy galon fe'th anrheithia.
Na letteua feddwl aflan,
Yn dy galon mwy nâ Satan ;
Os lletteui 'rwyt ti'n derbyn,
‡ *Harbinger* o flaen y gelyn. † Parottowr lle.
Rho dy fryd ar gadw'r gyfraith,
A byw wrthi, yn ddiragraith ;
Ac na ollwng Dduw o'th feddwl,
Ond bendithia am y cwbwl. 1 Theſ. 5. 18
Na fwriada ddrwg o'th galon,
I anrheithio dy Gyd-griſtion : Lef. 19. 17.
Mwrddwr yw'r fath feddwl gwaedlyd, 1 Ioan 3. 15.
Gochel rhagddo er dy fywyd.
Na thrachwanta wraig cymmydog,
Ac na hoffa ei llygaid ſerchog, Mat. 5. 28.
Na'd i'th feddwl redeg arni,
Can's godineb yw ei hoffi.
Gochel roi dy fryd a'th fwriad,
Ar anrheithio un ymddifad, Zec. 7. 10.
Trais a blin orthrymder yw, Diar. 23. 10, 11.
Y cyfryw fwriad o flaen Duw.

Gochel chwennych aur nac arian,
1 Tim. 6. 10 Tai na thir, trwy dwyll a chogian,
Nid yw'r cyfryw chwant a bwriad,
Ger bron Duw ddim llai nâ lledrad.
Rhwym dy feddwl, na'd e'i wibian
Ar oferedd fawr na bychan,
Nac ar ddim na allech roddi
Cownt am dano ddydd dy ddidri.
Cadw'th galon rhag drwg fwriad,
Fel y cedwi'th law rhag lladrad;
Mae'n rhaid atteb yn cyn gaethed,
Rhuf. 1. 32. Am ddrwg fwriad, a'r ddrwg weithred.

LIII. Cyngor i lywodraethu ein Geiriau wrth fodd DUW.

BID dy eiriau yn wastadol,
Yn grist'nogaidd ac yn rasol,
Eph. 4. 29 Yn rhoi gras i'r holl wrandawyr,
Ac adeilad tra chymmesur.
Y mae bywyd, y mae angau,
Diar. 13. 3. Yn y tafod, yn y genau:
Gochel dd'wedyd geiriau diriaid,
Cadw d' enau, cedwi d' enaid.
Dilyn d' Arglwydd yn dy eiriau,
Dywaid fel y d'wedai yntau;
1 Pedr 2. 22, Ni ddaeth twyll na gair anweddaidd
23. Erioed i maes o'i enau sanctaidd.
Iago 1. 19. Traetha'n bwyllog, gwrando'n esgud,
Diar. 10. 19. Mae dwy gluft, un tafod gennyd,
Aml eiriau bair cyfeiliorni;
Ni ddaeth drwg i neb o dewi.
Cyn y dywedych, meddwl ennyd,
B'wedd y myn Mab Duw it' dd'wedyd,
Yna dywaid 'r hyn sydd rasol,
Mat. 5. 37. A da i adail rhai anneddfol.
Na ddoed 'madrodd brwnt o'th enau,
Eph. 5. 4. Na gair ffol, na choeg ddigrifau,
Senn, na ffrost, na phrwmp, na chelwydd,
Ond bid rasol dy leferydd.

Cadw

Cadw d' enau rhag gair diriaid, Sal. 39. 14
Felly gelli gadw d' enaid,
Oni ffrwyni dafod anwir,
Yn ol d' eiriau y'th gondemnir. Mat. 12. 37.
Arfer iaith ac † aeg gwlad Canaan, § lleferydd.
Bid ám Dduw a'i air d' ymddiddan ; Sal. 145. 1.
Wrth dy eiriau y cair gwybod, Col. 3. 16.
O bwy wlad yr wyt yn hanfod. Iago 1. 26.
Na'd i'th dafod arfer tyngu, Iago 5. 12.
Cig a gwaed yr Arglwydd Iesu;
'Rwyt ti'n damsang gwaed y cymmod, Heb. 10. 29
Pdu arferech gyfryw bechod.
Ám air Duw nid oes it' yngan,
Heb anrhydedd, parch ac ofan ;
Ac os cymmeri ei enw'n ofer,
Di ei'n euog pan y'th farner.
Dywaid beunydd leia' ag allech,
D'wed yn rasol pan y d'wedech ;
Oni dd'wedi eiriau hyfryd,
Gwell it' dewi â sôn nâ d'wedyd.
Gochel fod yn ddau dafodiog, Diar. 6. 16,
Cas gan Dduw bob dyn celwyddog : 17.
Tad y celwydd ydyw'r cythrel, Ioan 8. 44.
Gwas i'r diawl yw'r ffalst ei chwedel.
Arfer draethu'r gwir o'th galon, Zec. 8. 16.
Hoff yw'r gwir gan Dduw a dynion ; Sal. 101. 7.
Ni chaiff dyn celwyddog gredu,
Gair o'i wir pan bo'n ei dyngu.
Na chno un dyn llwyr ei gefen,
Ac nac arfer gair drwg absen ;
Gwaeth nâ chleddyf llym dau finiog, Sal. 64. 3.
Ydyw enllib dyn celwyddog.
Na ddwg dafod drwg anhappus, Diar. 4. 24.
Gwaeth yw hwn nâ gwenwyn lindys,
Gwaeth nâ marwor poeth yn llosgi, Iago 3. 6.
Gwaeth nâ saethau un o'r cawri.
Er fy mendith na lysenwa, 1 Pedr 2. 1.
Neb yn rhwyl, neu 'n ffol, neu'n rhaca, Mat. 5. 22.
'R hwn a alwo ei frawd yn lletffol,
Mae e'n haeddu tân uffernol.

Gochel adrodd faint a glywech,
Gochel dd'wedyd faint a wypech,
Dywaid wir pan orffo ei draethu,
Nes bo rhaid, gwell weithiau ei gelu.
Bydd ddeallgar pan ganmolech,
Bydd gwrteifiol pan gyfarchech,
Bydd gariadus wrth geryddu,
Lef. 19. 17. Bydd drugarog wrth gyfrannu.

LIV. Gweddi am lywodraethu 'r Geiriau, a'r Genau wrth fodd DUW.

ARglwydd agor fy ngwefuſedd,
Sal. 51. 15. I foliannu 'th dduwiol fawredd,
A chyf'rwydda di fy nhafod,
I ddatganu maes dy fawrglod.
Llanw ngenau o'th wir foliant,
I'th fendithio am fy llwyddiant,
A'th glodfori, Dad trugarog,
Sal. 40. 10. Yn y dyrfa fawr lioſog.
Llunia ngeiriau, llywia 'nhafod,
A chyf'rwydda fy myfyrdod :
Clo a datglo fy nwy wefus,
Sal. 141. 3. Na'd fi draethu ond dy 'wyllys.
Arglwydd cadw ddrws fy ngenau,
Na'd fi draethu ffiaidd eiriau,
‖ gwawd. ‖ Ffrwmp, na ffroſt, na ſenn, na chabledd,
Geiriau ffol, na dim anwiredd.
Bid myfyrdod fy holl galon,
Bid fy ngweithred a'm hamcanion ;
Sal 19. 14. Bid fy ngeiriau oll yn ddiddrwg,
A chymmeradwy yn dy olwg.

LV. Cyngor i Ddyn fod bob Amſer o Ymddygiad yn Griſtianogaidd.

BID d' ymddygiad yn griſt'nogaidd,
Yn gwrteifiol ac yn g'ruaidd,
Ym mhob tyrfa delych iddi,
Megis plentyn i'r goleuni.

Bydd

Bydd fel ſeren yn diſgleirio,
Bydd fel canwyll yn goleuo,
Bydd fel patrwn o Griſt'nogaeth,
I'r rhai ddelo i'th gwmpniaeth.
Bydd dra ſanctaidd i'r galluog,
Bydd yn union i'th gymmydog,
Bydd yn ſobor it' dy hunan, 1Pedr 1.15. Tit. 2. 12.
Dyna'r tri phwngc rheittaf allan,
Bydd mor ddiddrwg ag yw'r g'lommen,
Bydd mor gall a'r ſarph drachefen,
Bydd ddioddefgar fel y ddafad;
Hoff gan Griſt y fath ymddygiad.
Bydd yn dempraidd megis Daniel,
Cadw'r cnawd mewn ymborth iſel,
Gochel win a bwyd rhy foethus,
Rhag dy fyn'd yn afreolus. Eph. 5. 18.
Bydd yn ddiwair, nid yn anllad,
Bydd fel Joſeph yn d' ymddygiad,
'Rwyt ti 'ngolwg Duw bob amſer,
Bydd gan hynny lân a ſyber.
Dela 'n union wrth fargenna,
Na thwyll un dyn wrth farchnatta; 1Theſ. 4.6.
Duw ei hun ſydd union farnwr,
Rhwng y gwirion *plaen* a'r twyllwr.
Bydd o ffydd a chrefydd union,
Ofna Dduw o ddyfnder calon; Deut. 6.13.
Na wna ddrwg o flaen ei lygad,
Ym mhob man mae'n diſgwyl arnad.
Dilyn gyngor doeth bregethwyr, Heb 13. 7. 1Pedr 2.17.
Ymddaroſtwng i'th reolwyr,
Bydd gariadus â'th gym'dogion,
A heddychol â phob Criſtion. Rhuf. 12.18
Bydd dra graſol yn dy eiriau,
Bydd yn fedrus yn dy chwedlau,
Bydd yn gywir yn dy *bromais*,
Bydd ym mhob peth lân a llednais.
Bydd di berffaith ym mhob tyrfa,
Bydd fel ſant ymhlith y gwaetha';
Er diffeithed a fo'r cwmpni,
Bydd fel Noe ym myſg y cawri.

Cyfarch bob dyn yn dra ſiriol,
Rhuf. 13.1, Goſtwng i'th well yn gwrteiſiol ;
7. Parcha'r henaint a'r awdurdod,
Lef. 19.32. A rho 'r blaen i'th well yn waſtod.
Bydd ddioddefgar a chymmeſur,
Col. 3. 8. Na fydd boeth na thwym dy nattur ;
Diar. 16.32. Goddef gamwedd cyn cynhennu,
A ddioddefodd hwnnw orfu.
Ymddaroſtwng i'th oreuon,
Duw ei hun a wrthladd feilchion ;
Ac fe ddyry ras yn yſtig,
I'r rhai ufudd goſtyngedig.
Diar. 16. 5. Na falchia am un rhinwedd,
Nac am gyfoeth ac anrhydedd,
Ond rho ddiolch prudd am danynt,
Rhag i Dduw dy adael hebddynt.
1Tim. 2.9. Bydd di gryno yn dy ddilład,
Dos yn lân yn ol dy alwad,
Torr dy bais yn ol dy bwer,
Na fydd goeg na brwnt un amſer.
Gochel bechu er cwmpniaeth,
Rhuf. 6.23. Cyflog pechod yw marwolaeth ;
Cynnifer gwaith y b'ech yn pechu,
Cynnifer angau wyt yn haeddu.
Mae cyfathrach er y dechreu,
Rhwng pob pechod brwnt ag angeu,
Fel na ddichon un dyn bechu,
Na bo angeu yn ei lyngcu.
Na fydd anllad yn dy chwedlau,
Eph. 5. 11, Na fydd aflan mewn cornelau ;
12. Ym mhob cornel bid d' ymddygiad,
Eſa. 29. 15. Fel pe b'ait wrth groes y farchnad.
Os cais dyn, na diawl, nac angel,
Gennyt bechu yn y dirgel,
Cófia fod Duw â ſaith llygad,
Ym mhob man yn diſgwyl arnad.
Er nad ydyw dyn yn gweled,
Yn y dirgel lawer gweithred ;
Jer. 16. 17. Y mae Duw yn gwel'd y cwbwl,
Pan na byddo dyn yn meddwl.

Os

Os troſeddi yn y dirgel, 2 Cor. 4. 5.
Duw ddatguddia dy holl *gwnſel*,
Ac a fyneg dy ymddygiad,
I'r byd yngŵydd yr haul a'r lleuad.
Gochel ddilyn drwg gwmpniaeth,
Pobol anwir ddi-griſt'nogaeth : 2 Theſ. 3. 6.
Can's te nurdda 'rhai'n d' ymddygiad,
Fel y nurdda'r *pitch* dy ddillad.
Fel yr hallta'r môr y ‡ granffo, ‡ gyrhaedd.
O'r dw'r croyw ddelo atto :
Felly nurdda pobol ſgymmun,
Foeſau'r goreu ddelo attyn'.
Gochel neidir rhag dy frathu,
Gochel bla rhag dy ddifethu, Sal. 26. 4, 5.
Ac os ceri iechydwriaeth,
Gochel ddilyn drwg gwmpniaeth.
Câr â'th galon bob dyn duwiol,
Bydd gyfeillgar a'r rhinweddol,
Dilyn arfer y rhai doethion,
A ffieiddia 'r annuwiolion.

LVI. Cyngor ynghylch Bwytta ac Yfed.

GOchel eiſte' lawr i fwytta,
Nes bendithio'r bwyd yn gynta';
Gochel godi pan eiſteddech,
Nes rhoi diolch am a fwyttech.
Criſt ni fwyttai fara barlys, Ioan 6. 11.
Chwaethach bwyd oedd well ei *relis*,
Nes yn gyntaf ei fendithio,
A rhoi mawl i'w Dad am dano. 1 Tim. 4 4, 5
Pa'm y cytgam un dyn fwytta,
Bwyd ſy ar felldith er cwymp Adda ? Gen. 3. 17.
Nes yn gyntaf ei fendigo,
A gair Duw a gweddi droſto.
Toſt yw gweled mor 'nifeilaidd,
Mor anneddfol, mor anweddaidd,
Y rhed llawer dyn i fwytta
Bwyd, fel buwch a red i'r borfa.

Toſtach yw eu gwel'd yn cwnnu
Odd' ar ford i fyn'd i gyſgu,
Fel y moch o'r trwcca i'r dommen,
Heb roi diolch mwy nâ'r aſen.
Nid oes ſon am ras cyn bwytta,
Nac am fendith Duw gorucha';
Nac am ddiolch gwedi porthi,
Mwy nâ'r moch a f'ai'n eu peſgi.
Deut. 6.11, Er bod Duw yn rhoi gorchymyn,
12. a 8. 10. I bawb yn ol torri newyn,
Roddi moliant ar yr eitha',
I'r Duw mawr am lanw eu bola.
Gochel fwytta ond dy ddigon,
Na fydd chwannog i ddanteithion,
Mwy nâ rhaid o ffar lyſieulyd,
Bair i'r cnawd orchfygu'r yſpryd.
Os rhoi i'r cnawd fwy nâ'i gyfraid,
'R wyt ti'n porthi gelyn diriaid,
Os rhoi iddo lai nâ digon,
'R wyt ti'n lladd cydymaith ffyddlon.
Nac yf ddiod tu hwnt i feſur,
Gronyn bach a waſ'naeth nattur,
Diod gadarn ſydd yn peri
I wyr nerthol gwympo dani.
Gen. 9. 21. Gwin a wnaeth i Noe ymnoethi,
a 19. 23. Gwin a yrrodd Lot i ymloſgi,
Gwin a dorrodd wddwg llawer,
Gwin orchfygodd Alecſander.
Hoſ. 13. 6. N'ad dy ford yn fagal itti,
Trwy lothineb cas a ſyrthni,
Rhag i'r gelyn du dy hela,
Gablu Duw yn llawn dy fola.
Mae dau lygad yr ehedydd,
Yn eu gwaith wrth fwytta ei fwydydd,
Un yn gwel'd ei ymborth hyfryd,
Y llall yn gwarchad rhag y barcud.
Bid dy lygaid dithau'n waetan,
Ddydd a nos rhag rhwydau Satan,
'R hwn a gais â'th fwyd dy faglu,
Wrth giniawa a ſwpperu.

Pan

Pan bo'r ceiliog coch yn bwytta,
Bydd ei lygaid hwnt ac ymma,
Rhag i'r barcud llwyd ei ſgliffiaid,
Tra fo e'n bwytta heb feddyliaid.
Felly bydded dy ddau lygad
Dithau uwch dy fwyd yn gwiliad,
Un yn canfod dy Greawdwr,
Llall yn gwarchad rhag y temtiwr.
Gochel fwytta dim a baro
I'th Gyd-griſtion gwan dramgwyddo,
Y mae'r 'Sgrythur lân yn gw'rafyn, 1 Cor. 8. 13.
It' trwy fwyd dramgwyddo un-dyn.
Na châr fwytta bwyd dy hunan,
Dyro ran i'r tlawd a'r truan,
Galw 'r gwan i brofi'th ginio,
Rhan a'r hwn s'eb dammaid gantho.
Ni chiniawai hen Dobias,
Nes cai'r gweiniaid bach o'i gwmpas,
Ac ni chorphai ddim danteithion,
Nes rhoi rhan i'r bobol dlodion.
Job ni fwyttai fwyd yn felus,
Nes b'ai ymddifaid wrth ei yſtlys, Job 31. 17.
Ac ni byddai iach ei galon,
Nes rhoi cyfran i'r rhai tlodion.
Galw dithau'r gweiniaid tlodion, Luc 14. 13, 14.
I gael cyfran o'th ddanteithion,
Felly gelwir dithau ar fyrder,
I gael rhan o'r nefol Swpper.
Gochel rwgnach ond bydd foddlon,
I beth bynnag fo Duw 'n ddanfon,
Bara a dw'r oedd ffar ddigonol,
Gynt i'r Patriarciaid duwiol.
Daniel bach a fyddai foddlon, Dan. 1. 12.
Fwytta ffa a ffacbys duon;
A holl feibion y Prophwydi, 2 Bren. 4. 42, 44.
Cym'rent fara haidd i'w porthi.
Pa'm na fyddwn ninnau foddlon, 2 Tim. 6.
I beth bynnag fo Duw'n ddanfon?
Bid ef lawer, bid ef ronyn,
Trwy gael modd i dorri'n newyn.

Gen. 18. 8. Fe fu'r Drindod ſanctaidd foddlon,
Wledda gyd ag Abr'am ffyddlon,
Ar gig llo, a llaeth, a 'menyn,
Bara twymn, heb fwy o 'mheuthyn.
'Nawr nid nes gan bob ofer-ddyn,
Er cael bwyd i dorri newyn,
Oni b'ai cael chwech o ſeigiau,
Gwin a chan i borthi chwantau.
Rhaid cael *ſaws*, a rhaid cael fineg,
Rhaid cael *capers*, *ſampier*, garlleg,
Cyn y gallo llawer fwytta,
Pryd o fwyd gan faint eu traha.
Y mae *ſaws* yn awr yn coſti,
Yr oes hon mewn gwres a gwegi,
Mwy nag oedd y breiſion ſeigiau,
Gynt yn coſti i'n hen dadau.
Gynt ni cheiſiai Alecſander,
Saws un amſer gyd â'i ſwpper,
Ond y *ſaws* oedd yn ei gylla,
Chwant i'r bwyd yn ol rhyfela.
Cyrus yntau fyddai foddlon,
I ſwpperu ar lan afon,
Lle cai ddw'r i dorri ſyched,
Ef a'i filwyr yn eu lludded.
Rhaid yn awr i bobol ofer,
Gael eu gwin ar ginio a ſwpper;
Rhaid cael pint neu ddau o *glared*,
Cyn el tammaid bwyd i wared.
Duw ro fara i'r bobol dlodion,
Duw a'n gwnelo ninnau'n foddlon,
Duw faddeuo'n traha inni,
Duw fendithier am ein porthi.

LVII. Gras cyn Bwyd.

Ioan 6. 11. POrthwr mawr y pum mil gwerin,
A'r pum torth haidd a'r ddau byſgodyn,
Portha ninnau dy wael weiſion,
A'r hyn ymborth wyt yn ddanfon.
A bendithia'r bwyd a'r ddiod,
'Rhwn a roddaiſt yma i'n gwarchod,

Fel

Fel y gwir fendithiaiſt cyn hyn,
Oen y Paſg, a'r ddau byſgodyn.
A rho iddynt rym i'n porthi,
I'th was'naethu a'th addoli,
Fel y rhoddaiſt rym o'th wiwras
Gynt ar deiſen i Elias. 1Bren.19.8.
A phâr iddynt ein comfforddi,
A'n cryfhau, a'n gwir ddigoni,
Fel y peraiſt i'r ffâr iſel,
A'r ffacbys duon borthi Daniel. Dan. 1.
A nad inni o'th ddanteithion,
Gym'ryd gronyn mwy nâ digon,
Ond y maint a fo i'n *helpu*,
Yn ein galwad i'th was'naethu.
Eithr pâr in' roddi moliant,
It' bob amſer am ein porthiant,
A chydnabod mai Duw ‖ Celi, ‖ Hollalluog.
Ginio a Swpper ſy'n ein porthi.

LVIII. Gras yn ol Bwyd.

POrthwr graſol pob creadur,
Gwyllt a dof, yn ol ei nattur, Sal. 145. 15, 16.
Derbyn foliant am ein porthi,
Mor ddigonol â'th ddaioni.
Er pan ddaethom o'r groth allan, Sal. 22. 10.
Tydi'n porthaiſt fawr a bychan,
Am dy fwynder yn ein porthi,
'R ym ni bawb yn diolch itti.
Nid oes gennym ddw'r i yfed,
Bara i fwytta, grym i gerdded,
Goleu i ganfod, nerth i godi,
Ond a roddech Arglwydd inni. 1 Cron. 29. 11, 12.
Itti Arglwydd am ein porthiant, Mat. 6. 11.
Am ein hiechyd, am ein llwyddiant,
Am ein heddwch, a'n llawenydd,
Y bo moliant yn dragywydd.

LVIX. Gras cyn Bwyd.

LLygaid pob creadur bywiol,
Sydd yn edrych, Arglwydd graſol,

Ac yn truſto cael eu porthi,
Gennyt Rhoddwr pob daioni.
'Rwyt ti'n agor dy law raſol,
Ac yn porthi pob peth bywiol,
Gan roi ymborth wrth ei nattur,
Yn ei bryd i bob creadur.
O bendithia ni dy weiſion,
A'r holl fwydydd a'r danteithion,
A bar'toaiſt ar ein meder,
I'n digoni ginio a ſwpper.
A rho inni ras i fedru,
Bawb yn ddyfal i'th glodfori,
Am dy garc, a'th rodd, a'th fwynder,
Yn ein porthi ginio a ſwpper.

LX. Gras yn ol Ciniaw.

DI lenwaiſt, Criſt, ein cylla,
Ag ymborth o'r dainteithia,
Llanw enau pawb o'th blant,
A moliant am eu bara.
Yn foethus iawn di'n porthaiſt,
Yn raſol di'n diwallaiſt;
Rho inni weithian ras bob cam,
I'th foli am a roddaiſt.
Di roddaiſt inni 'n cinio,
Ac ymborth i'n *maintaino*;
'R ym ni 'n rhoddi nos a dydd,
It' foliant prudd am dano.
Mae dyled arnom roddi,
It' foliant am ein porthi,
O! rho galon inni a chwant,
I roi mawr foliant itti.
Pob bol ag wyt yn lanw,
Clodforent byth dy enw,
A bendithient ar bob cam,
Dy Fawredd am eu cadw.

LXI. Arall cyn Bwyd.

DUW dod fendith ar ein hymborth,
Duw rho iddynt rym a chymmorth,

I'n

I'n digoni â gwir gryfdwr,
I'th was'naethu di'n Creawdwr.
Er bod llawer bwyd yn *ddainti*,
Nid oes ynddynt rym i'n porthi,
Nac i dorri dim o'n newyn,
Oni roi dy fendith arnyn'.
O gan hynny, Duw bendithia,
Yr holl fwydydd a roeſt yma;
Fel y byddo pwer ynddyn'
Borthi'n cyrph, a thorri'n newyn.
Lle mae llawer *ſort* o fwydydd,
Yn troi'n geri yn ein coludd,
Am eu cym'ryd yn afradlon,
Ac yn magu cas glefydon.
Rho dy ras in' Arglwydd ſanctaidd
Gym'ryd pob bwyd yn dymheraidd,
Fel y gwnelont leſiant inni,
Ac na fagont haint na ſyrthni.
Rho rym ynddynt i'n cyfnerthu,
Yn ein galwad i'th was'naethu,
Ac i foli d' enw'n waſtad,
Er mwyn Ieſu Griſt ein Ceidwad.

LXII. Gras yn ol Bwyd.

DErbyn Arglwydd loi'n gwefuſedd,
Am dy ffafar a'th drugaredd,
Yn ein porthi mor ddigonol,
A'r cre'duriaid ſydd breſennol.
Derbyn ddiolch ar ein dwylaw,
Am roi inni gyſtal ciniaw,
Er nad ydym yn ei haeddu,
Mwy nâ'r ſawl ſydd yn newynu.
Rhoed pob genau ag a borthaiſt
Foliant itti am a roddaiſt,
Ninnau roddwn it' ogoniant,
Yn dragywydd am ein porthiant.

LXIII. Gras cyn Bwyd.

DUW mawr o'r nef ſancteiddia,
Ni oll a'r ymborth yma,

Wyt

Wyt ti'n roddi wrth ein rhaid,
I'th blant a'th ddefaid borfa.
A phar i ni gydnabod,
Fod pob daioni'n dyfod,
Oddi wrthyt (grafol wyd)
Yn oed y bwyd a'r ddiod.
A dyfg in' bawb foliannu
Dy enw a'th glodfori,
Am ein porthi'n well nâ neb,
Bob amfer heb ei haeddu.
Ac er mwyn d' anwyl blentyn,
Yr y'm ni'n daer yn canlyn,
Arnat roddi bara a dw'r,
I'r neb s'eb fwccwr ganthyn'.
A rhoddi gras i ninne,
D' was'naethu nos a bore,
Nes ein dyccer lle mae'n blys,
I'th nefol lys a'th artre'.
Lle mae gwir fwyd a diod,
Yn para byth heb ddarfod,
Yn dy blâs lle mae dy blant,
Heb arnynt chwant na thrallod.

LXIV. Gras gwedi Bwyd.

DUW pa'm 'r wyt yn ein porthi,
Mor foethus ac mor *ddeinti*,
Yn waftadol heb ddim trai,
A gadael rhai mewn tlodi?
Pa ham yr wyt yn danfon,
I ni dy waelaf weifion,
Fwy nag fydd raid i ni 'mhell,
A gado'n gwell yn llymion?
Can's yr y'm yn cyffefu,
Nad ydym neb yn haeddu,
Cael mwy fwccwr ar dy law,
Nâ'r neb fy draw'n newynu.
Ond dy fod di o'th fwynwedd,
A'th gariad a'th drugaredd,
Yn rhoddi inni fwy ym mhell,
Nâ 'r fawl fydd well eu buchedd.

Ar hyder y rhoem ninnau,
Fwy diolch byth i tithau,
Nâ'r ſawl y ſydd mor llwm eu ffâr,
I'th foli ar eu gliniau.
I ti gan hynny rhodder,
O'n genau ni bob amſer,
Glod a moliant tra ynom chwyth,
Ar ginio byth a ſwpper.

LXV. Gras cyn Swpper.

GOdwn bawb ein pen a'n ffriw,
At Griſt 'r hwn yw'n *Profeier*,
A chanlynwn arno e'n da'r,
Roi fendith ar ein Swpper.
Mae e'n porthi pob peth byw,
Er maint eu rhyw a'u nifer,
Ac yn rhoi i'r rhai'n i gyd,
Eu bwyd mewn pryd a thymmer.
Nid yw un o adar to,
Yn deſgyn na bo'i fwynder,
Yn parottoi i hwn ar *haſt*,
Ei ginio, *brecffaſt*, ſwpper.
Pa faint mwy y carca Duw,
Am ddyn 'r hwn yw ei *biẽter*,
A rhoi iddo'i raid bob tro,
Ond bwrw arno'i hyder ?
Mae e'n rhoddi i ddyn, yn fwyd,
A grewyd ar ei feder,
Llyſiau, llafur, 'nifail glân,
Pyſg, adar mân heb nifer.
Ni wnaeth Duw un genau 'rioed,
Mewn tir, mewn coed, mewn dyfnder,
Nes par'toi ei ymborth tyn,
I'r genau cyn ei ganer.
Llawer rhyw o 'nifail glân,
A phyſgod mân, ac adar,
A rodd Duw i borthi dyn,
A'u lladd bob un cyn bwytta'r.
Pa'm nad yſtyr dynion hyn ?
A rhoddi cyn y cymmrer,

Glod

Glod a moliant prudd bob tro,
I'r Arglwydd ginio a ſwpper.
Duw agoro'n llygaid dall,
I wel'd heb wall a rodder,
A'n geneuau ar bob cam,
I'w foli am ei fwynder.
Clod a moliant bob yr awr,
I'r Arglwydd mawr a rodder;
Am ddiwallu 'n cylla gwag,
Ar ginio ac ar ſwpper.

LXVI. Gras yn ol Swpper.

RHOWN foliant prudd bob amſer,
I'r Arglwydd ginio a ſwpper,
Am roi ymborth in' mor hael,
Heb adael *ffael* na phrinder.
Rhown iddo ddiolch hyfryd,
Am gael ein bwyd a'n hiechyd,
A'n llawenydd a'i fawr ras,
I'n cadw i ma's o ofid.
A cheiſiwn gantho'n raſol,
Er mwyn ei Fab ſancteiddiol,
Borthi'r enaid yn ei bryd,
A'i air, a'i Yſpryd nefol.
A thywallt ei fendithion,
A'i ras yn ddyfal arnon,
Fel y gallom nos a dydd,
Ei foli'n brudd o'r galon.

LXVII. Arall yn ol Swpper.

GWyr a gwragedd, gweiſion, plant,
Rhown foliant am ein porthi,
I'r hael Dduw ſy o bryd i bryd,
Yn rhoi maeth hyfryd inni.
Mae 'n diwallu pob peth byw,
Bob pryd â rhyw ddaioni,
Ac o'i law, a'i ras, a'i rodd,
Yn rhodddi modd i'n peri.
Mae'n rhoi bara inni o'r dda'r,
A gwyllt a gwâr i'n peſgi;

Pyſg o'r môr, a mel o'r graig,
A llawer ſaig heb enwi.
Mae e'n porthi pob rhyw gnawd,
Fel un dan ſawd i'w coſti,
Heb anghofio'r adar mân,
Na'r llew, na'r frân, ſy'n gwaeddi.
Mae e'n porthi dyn yn rhin, Sal. 147. 9.
A chann a gwin yn *ddeinti*,
A brwd a rhoſt o lawer rhyw,
Heb neb ond Duw'n eu peri.
O rhown ninnau foliant prudd,
Bob nos, bob dydd heb dewi,
I'r hael Dduw am dan ei borth,
Sy'n rhoi'r fath ymborth inni.

LXVIII. Cerydd am eſgenluſo ceiſio Bendith ar, a rhoi Diolch am Ymborth.

FE g'wilyddia hen ddyn bas,
Ddechreu'n hen wr dd'wedyd gras;
Rheittach oedd i hwn g'wilyddio,
Fod ef cy'd heb ei *bracteiſo*.
Na ch'wilyddied un rhyw ddyn,
Ddilyn arfer Criſt ei hun; Mat. 15.36.
Ond c'wilyddied pob oferddyn,
Arfer bwytta'i fwyd fel mochyn.
Fe 'nebydd ych, fe 'nebydd aſen,
Pwy yw porthwr, pwy yw perchen; Eſa. 1. 3.
Ac a roddant ddiolch iddynt,
Yn y meder a fo ganthynt.
Llawer dyn yn waeth nâ 'nifel,
Ni adwaenant Griſt eu Bugel,
'R hwn ſy'n waſtad yn eu porthi,
A'u trwm-lwytho â daioni. Act. 14.17.
Y mae'r adar bach yn canu,
Clod i Dduw yn ol ſwpperu,
Ac yn rhoddi moliant iddo,
Nes bo llawen in' eu gwrando.
Maent hwy bob un yn ymdynnu,
Am y goreu allo ganu;

Mawl

Mawl i'r Arglwydd nos a borau,
Sy'n rhoi bwyd i lanw eu boliau.
Y mae dynion hwythau'n tewi,
Gwedi 'r Arglwydd mawr eu porthi,
Heb roi clod na moliant iddo,
Mwy nâ 'r pyſg s'eb lafar gantho.
Ond da dylai 'r fath gan hynny,
Fod yn uffern yn newynu?
Eiſiau 'nabod Duw'n eu cymmorth,
A rhoi diolch am eu hymborth.
O na fydded unrhyw Griſtion,
Yn gyffelyb i'r fath ddynion;
Ac os byddant yn ddi *gwnſel*,
Maent hwy'n waeth nag un anifel.

LXIX. GWEDDI ar yr un Yſtyriaeth.

DUW n'ad inni fwytta o'th ddoniau,
Fel y bwytty moch afalau,
Heb ddyrchafu pen na llygad,
I wel'd o b'le y maent yn dwad.
Ond par inni godi'n pennau,
A chydnabod fod y doniau
Oll yn dwad ſydd i'n porthi,
Oddiwrthyt Tad goleuni.
A phâr inni foli d' enw,
Am dy fwynder yn ein llanw,
A'th fendithio yn dragywydd,
Am ein hiechyd a'n llawenydd.

LXX. Cyngor i gyfrannu i'r Anghenus yn ol ein Gallu.

GWAE'r goludog di-doſturi,
Gaeo ei gluſt rhag gwrando tlodi,
Diar. 21. 13. Fe gaiff hwnnw ddyfal grio,
Yn y pwll heb neb i'w wrando.
Pan bo ei wraig, a'i blant, a'i draſau,
Yn chwydu'r gwin yn nhai tafarnau;
Yntau ſydd mewn carchar caled,
Heb y dw'r i dorri ei ſyched.

Iago

Iago ddywaid nad oes crefydd,
Na Chriſt'nogaeth yn y cybydd ;
Na ddiwallo 'r gwragedd gweddwon, Iago 1. 26,
Yn eu hadfyd, a'r rhai tlodion. 27.
Ioan anwyl yntau dd'wedai, 1Ioan 3. 17.
Os gwel carl ei frawd mewn eiſiau,
Ac heb roddi dim i'w ſwccro,
Nid yw cariad Duw ddim ynddo.
Criſt a ddywaid yr â'r camel, Marc 10.25
Trwy grau'r nodwydd yn ddidrafel,
Cyn yr el y carl goludog,
I'r nef, os bydd yn annhrugarog.
Criſt a'n dododd yn ſtiwardiaid,
I gyfrannu rhwng y gweiniaid,
Y dâ ddododd dan ein dwylo,
Rhannwn rhyngddynt rhag ei ddigio.
Os bydd marw un rhag newyn,
Bydd gwaed hwnnw ar ein cobyn ;
Ni all cyfoeth mawr yr hollfyd,
Wneuthur iawn am dan ei fywyd.
Rho dy gardod yn ddi-attal,
Os bydd llawer, dyro'n amal,
Os bydd 'chydig, dyro ronyn,
Ond rho'n llawen heb ei w'rafyn.
Dyro'n ſiriol dy eluſen,
Hoff gan Dduw bob rhoddwr llawen, 2 Cor 9. 7.
Dyro roddech yn gariadus, Luc 14. 13,
Ni fyn Criſt un rhodd wrth'nebus. 14.
Er na roech i'r tlawd ond cyfran,
Er mwyn Criſt o'i dda ei hunan ;
Mae e'n addo gwabar ffyddlon,
Am gyfrannu hynny i'r tlodion.
Na ddihiria hyd y foru, Diar. 3. 27,
Roi'r peth allech roddi heddy' : 28.
Rho yn rhwydd, a rho yn hawddgar, Gal. 6. 10.
Diflas a fydd rhodd ddiweddar.
Rhown, medd Paul, tra gennym bwer,
Gwnawn ddaioni tra cawn amſer :
F' all y monarch mwyaf heddy',
Fod yn begian dw'r y foru.

'R oedd

Luc 16. 19. 'R oedd gan Ddeifes wrth giniawa,
Lawer ſaig o'r bwyd danteithia ;
Nid oedd gantho ar ei ſwpper,
O'r dw'r oer mewn fflam a phoethder.
Wrth *frecwaſta* ar ddanteithion,
Ni chai Lazar gantho o'r briwſion,
Wrth ſwpperu ni chai yntau,
Ddafan dw'r er maint a griai.
Fe roi nawr y byd am lymmed,
O ddw'r oer i dorri ei ſyched,
Pe rhoi'r nef a'r ddae'r am *ddroppyn*,
O'r dw'r oer ni's cai er canlyn.
Nid oes ganddo o'i holl olud,
O'r dw'r oer yn uffern danllyd,
Ni bydd gan y llawna ei giſtau,
Foru o boſib' ſwy nag yntau.
F' aeth mor noeth, mor llwm oddi yma,
Ac y daeth i'r byd o'r cynta' ;
Pe cai e'r nef am hanner ffloring,
'D oes gantho i'w phrynu o'r ffyrlling.
Heddyw gall y gwyr goludog,
Rannu llawer i'r newynog ;
F' allai foru trwy ryw ddamwain,
Na bydd ganddynt ddim eu hunain.
Rhown gan hynny tra peth gennym,
I'r dyn tlawd i dorri newyn ;
Foru o boſib' ni bydd dimmau,
I gyfrannu i'r mwya' ei eiſiau.
Eſa. 58.7,8. Torr dy fara i'r newynllyd,
Fe fendithia Duw dy olud ;
Ni bydd llai dy gig i'th grochon,
Er a roddech i'r rhai tlodion.
Bren. 17. Ni bu 'r weddw o Sarepta,
Dlottach er a ga'dd Eliſa,
Ni bu llai ei *hoil* na 'i thoeſyn,
Er rhoi teiſen iddo o ronyn.
Diar. 22. 16. Gwelais lawer o'r gwyr mawrion
Yn cyrwydro am dreiſio tlodion,
Ond ni welais gwedi'm geni,
Ddyn ar feth am helpu'r tlodi.

Coegedd, ſyrthni, trawſedd, traha,
Helodd lawer i gardotta ;
Ond ni yrrodd rhoddi cardod,
Ddyn erioed i fyn'd ar anffod.
Gwyn ei fyd, medd brenhin Dafydd,
Y dyn a dynno'r tlawd o'i gyſtudd ;
Duw ei hun mewn amſer adfyd,
A'i tynn yntau maes o'i ofyd.
Duw a'i gwared o'i drallodion, Sal. 41. 1,
Duw a'i ceidw rhag gelynion, 2, 3.
Duw ei hun a g'weiria ei wely,
Pan fo claf heb allael cyſgu. Diar. 19. 17.
Rhowch i'r tlawd eu rhaid yn echwyn,
Criſt ei hun â'n feichiau droſtyn',
Ac a dâl i chwi drachefen,
Faint a roddoch wrth eu hangen.
Pwy ond Iuddew brwnt ni fentrai ?
Roi yn echwyn i'r fath feichiau, Marc 10.
'R hwn ſy'n talu ar ei ganfed, 29, 30.
I ddyledwyr ei holl ddyled.
'R ych chwi'n *truſto* gwaeth meichneon,
Nâ Mab Duw am ſwmmau mawrion,
Truſtwch Griſt am grach dippynnau,
Geiſio 'r tlawd, mae'n abal meichiau.
Mae e'n talu ar ei ganfed,
I bob Criſtion ei holl ddyled :
Dwl yw'r cybydd ni all hepgor,
Dim i'r tlawd am gymmaint occor.
Nid oes occor wy'n ei 'nabod,
Fwy ei fael nac occor cardod ;
Mae 'n dwad adref ar ei chanfed,
Pan fo rheittaf cael ei gweled.
Nid oes dryſor ar ddaearen,
Well nâ chardod ac eluſen,.
Hi fydd gwell yn nydd dy drallod,
Nac aur coeth ac arian parod.
Fe dreulia'r aur, fe ryda'r arian,
Fe fwytty'r pryfed lawnd a ſidan,
Fe lwyda'r bwyd, fe ſura'r ddiod,
Nid oes dim all waethu cardod.

Dan

Mat. 10.42. Pan loſgo'r byd yn wenffiam olau,
A'r tai, a'r tir, a'r holl dryſorau,
Fe fydd cardod uwchlaw'r boban,
Ym mharadwys yn dy waetan
Pan ddel angau glas i'th geiſio,
Fyn'd i'r barr yn noeth i 'mpiro,
Goreu *ſtor*, medd Criſt, yw cardod,
Ddydd y farn o flaen y Drindod.
Pan bo'r tai, a'r tir, a'r traſau,
Gwedi'th ado dan law angau,
Fe fydd cardod yn dy ddilyn,
Nes dy ddwyn i lys y Brenhin.
Mwy o ennill ſydd yn dyfod,
I'r dyn ſydd yn rhoddi cardod,
Nag i'r tlawd ſydd yn ei derbyn,
Mae e'n cael llawer am y gronyn.
Fe gaiff manna am y briwſion,
Aqua vita am ddw'r afon,
Gwiſg ddiſgleirwen am hen gadach,
Ar law Criſt, a'i wir gyfeillach.
Gwna gan hynny ffryns o'r golud,
Ac o'r mammon oll ſydd gennyd,
Felly y'th dynner ar ddydd tywyll,
Luc 16. 9. Attynt i'r trag'wyddol bebyll.
Storia lle bydd dy breſwylfod,
Gwerth ſydd gennyt, dyro gardod,
Na wanffyddia fel dyn llanas,
Werthu tyddyn i gael teyrnas.
Gyrr o'th flaen yn nyrnau'r tlodion
Dryſor, lle na 'ſpeilia 'r lladron,
Edrych beth a roddech iddyn',
O law Criſt y cei ei dderbyn.
A roech i'th wraig, a'th blant, a'th draſau,
Dy wraig, a'th blant, a'th ffryns, a'u plau :
A roech i Griſt, a'r tlawd, a'r truan,
Storio 'r wyt i ti dy hunan.
Tryſora o'th flaen i'r nefol bebyll,
Luc 12. 33, Dod olew i'th lamp, mae'r ffordd yn dywyll,
35. Gwna bwrs didraul o'r da ni dderfydd,
Mae Criſt ei hun yn rhoi it' rybudd.

Haua'n

Haua 'n amal tra c'ech amſer,
Fel y rhoddo Duw it' bwer ; 2 Cor. 9. 6.
Ar ei ganfed di gei fedi,
Yn ei bryd, oni ddeffygi. Gal 6. 9.
Torr dy fara i'r newynog,
A dillada 'r noeth anwydog,
I'r cyrwydrad dyro letty, Eſa. 58. 7.
Duw ei hun ſy'n erchi hynny.
Bydd yn llygaid i'r rhai deillion, Job 29. 12, 13, 15, 16.
Traed i'r cloff, a nerth i'r gweinion,
Rhyſgwy'r weddw, câr dieithraid,
Mam a thad i'r plant ymddifaid.

LXXI. Cyngor i bob Penteulu i lywodraethu ei Dŷ yn dduwiol.

OS mynni fod yn ddyn i Dduw,
Yn Griſtion ſanctaidd tra f'ech byw,
Gwna dy dŷ yn eglwys fechan,
A'th deulu'n dylwyth Duw ei hunan.
Gwna dy dŷ yn demel gyſon,
Gwna dy dylwyth fel angylion,
Yn eu graddau o bob galwad,
I was'naethu Duw yn ddifrad.
Gwna dy dŷ yn demel ſanctaidd,
I addoli Duw yn weddaidd,
Gan bob enaid a fo ynddo,
Foreu a hwyr yn ddi-ddeffygio.
Dewis fain o bobol raſol,
Gwedi *ſgwario* i gyd wrth reol,
Yn byw yn ſanctaidd ac yn gymmwys,
I adeilio dy lân eglwys.
Na'd un maen anghymmwys ynddi,
Nac un drygddyn ddwad iddi,
Nid rhai aflan ond rhai cymmwys,
A fyn Duw yn fain i'w eglwys.
Tro'r main aflan oll oddiwrthyd,
Ni fyn Duw'r fath feini ſarnllyd :
Tŷ i Griſt, nid tŷ i gythrel,
A fydd d' eglwys di a'th demel.

Ffit-

Ffittiach ydyw pobol aflan,
Fod yn fain i gorlan ſatan,
Ac yn danwydd uffern driſt,
Nag yn fain i eglwys Criſt.
Main anghymmwys, main afluniaidd,
Sy'n anffurfio temel g'ruaidd :
Dyn anneddfol, dyn anesmwyth,
A bair anghlod i'th holl dylwyth.
Na ddod glogfain cas anghymmwys,
Heb ei ſgwario yn dy eglwys,
Ac na dderbyn i'th dŷ deddfol,
Rai di grefydd, at rai gràſol.
Ni wna meini cas anghymmwys,
Ond diwreiddio gwelydd d' eglwys,
Na'r rhai aflan drwg digrefydd,
Ond troi'th dŷ â'i dor i fynydd.
Gyrr yr aflan ffwrdd o'th deulu,
Cyn y ceiſiech Griſt i'th ietty ;
Ni ddaw Criſt i'r lle ammherffaith,
Ioan 14. 23. Nes troi'n gynta'r aflan ymaith.
Byth ni chydfydd mewn un demel,
Wir blant Duw, a phlant y cythrel,
Mwy nâ'r gwenyn bach a'r mwg,
Mo'r Yſpryd Glân a'r yſpryd drwg.
Ni thrig brenhin lle bo moch,
Brwnt eu buchedd, cas eu rhoch ;
Ni thrig Criſt a'i Yſpryd gwiwlan,
Yn yr un-tŷ a'r rhai aflan.
Os bydd i'th dŷ di rai digrefydd,
Meddwon, marllyd, ac anufudd,
Tro hwy maes fel dafad glafrllyd,
Rhag clafrio'r faint ſydd gennyd.
Gen. 21. 14 Fel y bwriodd Abra'm Iſmael,
Ffwrdd o'i dŷ, am chwareu'r rebel,
Felly bwrw dithau'r aflan,
Ffwrdd o fyſg dy dylwyth allan.
Sal. 101. 7. Ni adawai Dafydd frenhin,
Was annuwiol yn ei gegin ;
Na ad dithau ddrwg-weithredwr,
Yn dy dŷ, nac yn dy barlwr.

Un

Un gwas aflan a bair anair,
I laweroedd o rai diwair :
Na'd gan hynny'r aflan orphwys,
Yn dy dŷ nac yn dy eglwys.
Myn rai duwiol i'th was'naethu,
Os dedwyddwch a chwennychu,
Duw fendithia waith y duwiol,
Pan ddel aflwydd i'r anneddfol.
Gwas fel Joſeph duwiol geirwir,
A dynn fendith ar ei feiſtir :
Ond y drygddyn megis Achan, Joſ. 7. 25.
All andwyo'r tŷ a'r gorlan.
Os bydd gwas crefyddol gennyd,
Duw fendithia dy holl olud ;
Fel y gwnaeth ef er mwyn Iago, Gen. 30. 30.
I holl olud Laban lwyddo.
Gwell gwas duwiol, llariaidd, llonydd,
A dynn lwyddiant ar dy faeſydd,
Na'r digrefydd goreu gaffech,
A dynn aflwydd ar a feddech.
Gwell y llwydda gorchwyl gwas,
Diddrwg, llariaidd, llawn o ras,
Nag y llwydda gwaith anneddfol
Gwas digrefydd, grymmus, graddol.
F'all gwas'naethwr doeth crefyddol 1 Cor. 7. 16.
Droi ei feiſtr fod yn ddeddfol,
Fel y dichon gwraig y pagan,
Droi ei gwr yn Griſtion gwiwlan.
Oni cheiſi bobol ddeddfol,
I'th was'naethu yn grefyddol,
Byth ni bydd dy dŷ yn demel,
Ond yn wâl a bwth i'r cythrel.
Nid wyt nes er gweiſion cryfion,
I gyflawni dy orchwylion,
Oni byddant hefyd, clyw,
Gryf i gwpla gorchwyl Duw.
Na fyn un i'th dŷ a'th drigfa,
Nes bo o deulu'r ffydd yn gynta' :
Nac un gwas tra fyddech byw,
Nes bo'n gynta'n was i Dduw.

Ni fyn eglwys Dduw it' dderbyn,
Twrc na phagan itti'r cymmun ;
Na fyn dithau yn dy deulu,
Rai digrefydd i'th was'naethu.
Ni bydd gwas digrefydd cywir,
Nac i'r Arglwydd Dduw na'i feiſtir ;
Can's arferol i'r fath ddryg-was,
Werthu feiſtr megis Suddas.
Cais gan hynny bobol ſanctaidd,
Pobol dduwiol, pobol weddaidd,
I'th was'naethu tra f'ech byw,
Os gwnei dy dŷ yn eglwys Dduw.
Bydd dy hunan yn oleuni,
Ac yn batrwn o ddaioni,
I'th holl bobol mewn ſancteiddrwydd,
Glendid buchedd, ac oneſtrwydd.
A rho ſiampl dda i'w dilyn,
Yn y neuadd, yn y gegin ;
Mewn gair, gweithred, ac ymddygiad,
I bob rhai fo'n diſgwyl arnad.
Rhodia gyd â Duw fel Enog,
Bydd bob amſer yn wagelog,
Cofia fod Duw â ſaith llygad,
Ym mhob man yn diſgwyl arnad.
Gochel dd'wedyd dim na'i wneuthur,
Ond a fytho tra chymmeſur ;
O flaen Duw a chroes y farchnad,
A phar gofio hyn yn waſtad.
Bydd mor ſobr, bydd mor ſanctaidd,
Bydd mor gynnil, bydd mor weddaidd,
Bydd mor ddeddfol, bydd mor gymmwys,
Yn dy dŷ ac yn dy eglwys.
Y mae d'led ar bob pen-teulu,
Ddyſgu ei dylwyth wir grefyddu,
'Nabod Duw a chadw ei ddeddfau,
Credu yng Nghriſt, a'i 'ddoli'n ddiau.
Gen. 18. 19. Fel y dyſgai Abra'm ebrwydd,
Bawb o'i dŷ i ofni'r Arglwydd,
Felly dyſg dy blant a'th deulu,
I 'nabod Duw a'i wir was'naethu.

Dyſg dy blant a dyſg dy bobol,
I wir 'nabod eu Tad nefol,
A'r Iachawdwr a ddanfonwys, Ioan 17. 3.
Dyma'r ffordd i'r nef yn gymmwys.
Planna gyfraith Duw'n waſtadol,
Yng nghalonnau pawb o'th bobol;
Sonia am dani hwyr a bore,
I mewn, i maes, wrth rodio ac eiſte'.
Duw ſy'n erchi'r tadau ddangos, Deut. 6. 6, 7, 8.
Deddfau'r Arglwydd i'w holl blantos,
A rhoi'n laſiau ar eu dillad,
Er mwyn cofio gair Duw'n waſtad.
Darllain bennod o'r 'ſgrythurau,
I'th holl dylwyth nos a borau;
Par i bawb ail-adrodd allont,
A byw'n ol y wers a ddyſgont. Iago 1. 22.
Bydd reolwr, bydd offeiriad,
Bydd gynghorwr, bydd yn ynad,
Ar dy dŷ, ac ar dy bobol,
I reoli pawb wrth reol.
Bydd offeiriad i'w cyf'rwyddo,
Bydd gynghorwr i'w rhybuddio,
Ac i draethu'r 'fengyl iddynt,
Ac i brudd weddio droſtynt.
Bydd reolwr i *gompelio*,
Ac i goſpi 'r rhai droſeddo,
Ac i beri pawb o'th bobol,
Fyw'n Griſt'nogaidd ac yn foeſol.
Bydd di farnwr i gyfrannu,
Union farn rhwng pawb o'th deulu,
I roi tâl i'r da a'r duwiol,
A dialau i'r anneddfol.
Gwna di gyfraith gyfiawn gymmwys,
I reoli'th dŷ a'th eglwys;
Par i'th bobol yn ddiragraith,
Fyw yn gymmwys wrth y gyfraith.
Dyſg i bawb yn gynta' eu dyled,
Dangos b'wedd y dylent fyned,
Gwedi dyſgu'r gyfraith groyw,
Par i'r wialen beri ei chadw.

Bydd â'th law, a bydd â'th lygad,
Yn llwyr ddiſgwyl ar eu hymddygiad,
Na'd i neb ar air na gweithred,
Droi ar draws heb gerydd caled.
Par i bawb o'th dŷ ddiſgleirio,
Megis ſeren yn goleuo,
Yn rhoi llewyrch, dyſg, ac urddas,
I bob rhai fo'n trigo o gwmpas.
Par i'th dylwyth di ragori,
Mewn duwioldeb a daioni,
Fel 'r oedd tylwyth Noe dduwiolaf,
Yn rhagori'r holl fyd cyntaf.
Par i'th wraig fod megis ſeren,
Siriol, ſanctaidd, lonydd, lawen,
Yn eſampl o ſancteiddrwydd,
Mewn gair, gweithred, ac oneſtrwydd.
Par i'th holl blant fod yn foeſol,
Yn griſt'nogaidd, ac yn raſol,
Yn ymoſtwng i'w rhieni,
Jer. 35. 6. Fel plant Recab yn y 'ſtori.
Par i'th dylwyth fod yn ffyddlon,
Megis tylwyth tŷ Philemon,
'Rhwn a wnaeth ei dŷ yn eglwys,
Gan mor ſanctaidd ei rheolwys.
Par i'th bobol fyw mor gymmwys
Yn dy dŷ ac yn dy eglwys,
Ac mor ſanctaidd ym mhob cornel,
A phe baent yng nghorph y demel.
Na'd hwy ddangos gwaeth cynheddfau,
Na'd hwy wneuthur bryntach caſtiau,
Yn y tŷ nag yn yr eglwys,
Ond par iddynt fyw yn gymmwys.
Na'd hwy dorri un gorchymmyn,
O'r rhai lleiaf heb eu gw'rafyn,
Na'd hwy ddilyn un drwg arfer,
Heb eu cyffroi wella ar fyrder.
Mat. 5. 34. Na'd i fawr na bychan dyngu
Enw 'r Arglwydd mawr, na'i gablu,
Na dibriſio gwaed y cymmod,
Heb roi dial am ei bechod.

Na'd hwy dreulio'r Sabbath ſanctaidd,
Mewn oferedd anghriſt'nogaidd ;
Nac mewn gloddeſt a phibiaeth,
Heb roi union goſpedigaeth.
Na'd un wrando'r gair yn ofer,
Heb ei ddilyn gwedi clywer;
A'i ail gnoi a ſon am dano,
A byw'n ol y wers â ddyſgo.
Na'd un fyn'd y nos i gyſgu,
Nes penlinio wrth ei wely,
Ac addoli Duw yn gynta'
Cyn y rhoddo i'w gorph eſmwythdra.
Na'd un fyn'd y boreu allan,
At un gorchwyl mawr na bychan,
Nes addoli Duw 'n ei 'ſtafell,
Ar ei ddaulin heb ei gymmell.
Na'd un daro ei law ar arad',
Nac ar orchwyl o un galwad,
Nes y cotto ei law yn gyntaf,
Am gael cymmorth Duw goruchaf.
Na'd un fyned i ſiwrneia,
Nac i forio, nac i ffeiria,
Nes ymbilio'n daer â'r Arglwydd,
I'w ddwyn adre' yn ddidramgwydd.
Na'd un arfer megis mochyn,
Fwytta ei fwyd a llanw ei growyn,
Nes bendithio 'r bwyd yn gyntaf,
A chydnabod Duw goruchaf.
Na'd un godi megis 'nifel,
Gwedi llanw ei fol a'i fottel,
Heb roi diolch prudd a moliant,
I'r Tad nefol am ei borthiant.
Na'd fod un o'th deulu'n eiſiau
Ar waſanaeth nos na borau,
Wrth was'naethu Duw bydd garcus,
Na's gwas'naetho neb e'n 'ſgeulus.
Nad hwy arfer geiriau lloerig,
Nac ymadrodd brwnt, llygredig,
Senn na rheg, na llw, nac enllib,
Ffrwmp na 'ffroſt, na dim cyffelyb.

Dyſg dy blant a rhwym dy bobol,
I arferyd geiriau graſol,
Geiriau baro maeth a chyſur,
Gras ac urddas i'r gwrandawyr.
Na'd hwy arfer caſtiau bryntion,
Na'd hwy watwor pobol wirion,
Na'd hwy gablu rhai anafus,
Na bychanu'r tlawd gofidus.
Na'd hwy chwiffio yn y ſeler,
Na'd hwy feddwi ar un amſer,
‖ tobacco. Na'd hwy ſugno mwg y ‖ ddalen,
Sydd yn ſpeilio'r bol a'r cefen.
Na'd hwy hoffi ffaſiwn anllad,
Ar eu gwallt nac ar eu dillad,
1 Cor. 11. 14 Par i bob un fyn'd yn weddaidd,
Fyn'd yn gryno ac yn g'ruaidd.
Ar y Sabbath na'd hwy i'r pebyll,
Lle mae'r deillion yn ymgynnull,
Nac i dramwy i'r tafarnau,
Lle mae'r diawl yn cadw ei wyliau.
Dos i'th eglwys blwyf y ſuliau,
A'th holl dylwyth wrth dy ſodlau,
I addoli Duw'n gyhoeddus,
Gyd â'r dyrfa yn ddi'ſgeulus.
Na'd i'th dylwyth drigo gartre',
Amſer goſper ar y Sulie :
Na'd hwy loetran ar y Sabboth,
Sawl a chwario, chwarient dranoth.
Na ddod ormod waith aneſmwyth,
Ddyddiau'r wythnos ar dy dylwyth ;
Lwa ambell awr yn llawen,
I'r deffygiol godi ei gefen.
Ar y Sabbath na'd hwy'n ſegur,
Par i bob un chwilio'r 'ſgrythur,
Ac i weithio gwaith Duw 'n eſgud,
O flaen un gwaith a ſo gennyd.
Dyſg dy dylwyth ar y Suliau,
Bob rhyw un i ganu Salmau,
Ac ymbyngcio'n llon â'u gilydd,
Am air Duw a phyngciau crefydd.

Ar bob cinio, ar bob ſwpper,
Par i ryw un ddarllain *chapter*,
I roi ymborth i bob enaid,
Pan bo'r corph yn cael ei gyfraid.
Na'd dy dŷ, na hwyr na borau,
Heb waſanaeth a gweddiau,
Gwell i'th dylwyth fod heb ſwpper,
Tra ſont byw na bod heb oſper.
Na'd i'th eglwys fod un amſer,
Heb waſanaeth pryd a goſper,
Nac heb aberth hwyr a borau,
I'th Dad nefol am ei ddoniau.
Na'd un cornel a fo ynddi,
Heb ei yſgubo o bob brynti,
A'r yſgubell o 'difeirwch,
Nes cael ffafar Duw a'i heddwch.
Golch ei llawr â heilltion ddagrau,
Trwſia ei gwelydd â rhinweddau,
Na'd ei hallor heb dân arni,
Ac aroglau mawl a gweddi.
Cais dy hunan chwareu'r 'ffeiriad,
Galw ar enw Duw yn waſtad,
Par i'th bobol gydfyfyrio,
Gyd â thi tr'ech yn gweddio.
Pob penteulu carcus cymmwys,
Ddylai fod fel gwr o'r eglwys,
Yn cynghori, yn rhybuddio,
Pawb o'i dŷ yn oreu ag allo.
A'r fath drefen ſy'n yr eglwys,
Yn rheoli pawb yn gymmwys,
Ddylai fod yn nhy pob Criſtion,
I reoli 'r tŷ a'r dynion.
Goſod un neu ddau o'th deulu,
Fel wardeniaid i'th gyd-helpu,
Gadw 'th bobol oll wrth drefen,
A'u rheoli yn dy abſen.
Rhaid yw diſgwyl ar arferion,
Ac ymddygiad pawb o'th ddynion,
Ac ar lwybrau rhai ſy'n pechu,
Fel y gallech eu ceryddu.

Na'd un drwgddyn heb ei goſpi,
Yn ol meſur ei ddrygioni,
Rhag i arall bechu fwyfwy,
Am it' ffafrio'r anghym'radwy.
Dyro rybudd i'r troſeddwr,
Dair gwaith, pedair, wella ei gyflwr,
Cyn ei daflu ffwrdd o'r gorlan,
Oni wella tro fe allan.
Os bydd meddwon na bydd ſobor,
Os bydd drel na dderbyn gyngor,
Un digred na charo grefydd,
Tro hwy maes yn ol cael rhybudd.
Os bydd morwyn yn ſgoldies,
Ac heb berchi Sara ei meiſtres,
Bwrw Hagar o'r drws allan,
Gen. 16. Gad i'r feiſtres gael ei hamcan.
Preg. 10. 18. Na'd i'th ddynion fod yn ſegur,
Rho ryw daſg i bawb i'w wneuthur,
Maeth diffrwythder, mammaeth gw'radwydd,
Yw cyd-ddwyn â ſegurlydrwydd.
Myn wel'd pawb o'th blant a'th deulu,
Yn myn'd mewn pryd bob nos i gyſgu,
Arfer ddrwg yw gadael gweiſion,
Fyn'd i gyſgu pan y mynnon.
Pan boi'n amſer mynd i gyſgu,
Cais gan Griſt fendithio'th deulu,
A bod arnynt oll yn Geidwad,
Gwedi'n cymmer di dy gennad.
A rho rybudd i'th holl bobol,
Alw ar Dduw yn ddefoſiynol,
Fawr a bach ar ben eu gliniau,
Cyn yr elont i'w gwelyau.
A rhag ofn i Dduw gyrchu,
Rhai o'u cwſg i fyn'd i'w barnu,
Par i bob un lwyr ymg'weirio,
Fyn'd o flaen Duw cyn y cyſgo.
1 Sam. 2. 30. Os yn llyn y llywodraethu,
Dy holl dylwyth, a'th holl lettu,
Duw fendithia'th dý a'th dylwyth,
Ac a'ch gwna chwi oll yn eſmwyth.

Criſt

Criſt a brefwyl yn dy demel, Ioan 14. 23.
Criſt a'th wrendy yn dy drafel,
Criſt a'th dderbyn o'th lân eglwys,
Ar dy ddiwedd i Baradwys.

LXXII. Dyledſwydd Plant i'w Rhieni.

OS plentyn wyt, rho wir anrhydedd,
I'th dad a'th fam trwy barch a mawredd, Eph. 6. 2, 3.
Duw ſy'n erchi eu hanrhydeddu,
Os gras a hir oes a chwennychu.
Gwna'r peth archo dy rieni,
Prawf ym mhob peth eu boddloni,
Trwy na cheiſiont gennyt bechu,
Gwna bob peth a font yn fynnu.
Derbyn gyngor, derbyn gerydd,
Derbyn goſp dy dad yn ufudd,
Derbyn ddyſg pan fo'n dy ſiacco,
Derbyn bob athrawiaeth gantho. Diar. 4. 1.
Os dwl, os dall, os poeth, os lloerig,
Os annioddefgar a dottiedig,
A fydd dy dad, a'th fam mewn henaint,
Godde eu gwendid trwy ddioddefaint. 1 Tim 5. 4.
Os bydd dy dad a'th fam mewn tlodi,
A chennyt tithau fodd i'w peri,
Maetha'n dirion y ddau henddyn,
Fel y maethſant dithau 'n blentyn.
Dilyn ſiampl y ciconia, Lef. 11. 19.
Sy'n porthi ei dad pan fo ef gwanna',
Yn c'weirio ei nyth, yn ei adeinio,
Yn hen, yn wan, heb allu cyffro.
Dilyn arfer y ‖ dolphiniaid, ‖ math ar byſgod.
Sy'n porthi eu tad a'u mam yn weiniaid,
Gan eu cadw pan font gwanna',
Rhag i'r pyſgod mawr eu difa.
Gw'radwydd mawr i feibion dynion,
Fod yn waeth nâ'r adar gwylltion:
Gwaeth nâ'r pyſgod mewn caledi,
Wrth y rhai rôdd bywyd inni.

Od wyt wr mawr o alwad uchel,
A'th dad yn dlawd, a'i radd yn iſel,
Rho barch i'th dad, er cuwch o'th alwad,
Anrhydedda 'th fam yn waſtad.

Gen. 45. Er bod Joſeph yn rheoli
Gwlad yr Aipht, a'i dad mewn tlodi,
Fe wnai Joſeph fawr anrhydedd,
I'w dad ei hun er maint o'i waeledd.

1Bren. 2. 19. Er bod Salomon yn frenhin,
Ar ei orſedd yn gyffredin,
Fe ddiſgynnai oddi ar ei orſedd,
I berchi ei fam a mawr anrhydedd.

Er bod Criſt yn Dduw yn ddyn,
Luc 2. 51. Yn uwch nâ neb yn well nag un,
Fe barchai ei fam, ſe barchai ei dadmaeth,
Fe fyddai ufudd i'w hathrawiaeth.

Ped fait ti dduwc nid llai dy ddyled
I berchi'th dad a'th fam er tlotted,
Ni ry 'chelfraint rydd-did itti,
Laeſu'th ddyled i'th rieni.

Mae'th dad yn dad ped f'ai ef cobler,
A thithau 'n fab, ped f'ait ti ſgwier,
Tra fy'ch di'n fab, mae Duw 'n dy rwymo,
Roi parch i'th dad pwy bynna fytho.

Pan oeddit wan heb fedru cwnnu,
Heb fwyd i gnoi, heb laeth i lyngcu,
Heb glwt i'th gylch, dy fam a'th helpodd,
Pa dal a roi i'r hon a'th fagodd?

Yn hir hi'th ddygodd dan ei gwregis,
A'i gwaed hi'th borthodd yno nawmis;
A'i llaeth hi'th olchodd o'th holl frynti,
Pa dâl pwyth a wnai di iddi?

Yn glaf hi geiſiodd dy ddiddanu
Lawer nos, gan golli ei chyſgu;
Gan dy lwlan rhwng ei breichiau,
Pan bait ti ar dorri'n rhengau.

Rho anrhydedd prudd gan hynny,
I'th rieni am dy fagu,
Na'd wall arnynt hyd dy farw,
Tro gwerth ceiniog yn dy helw.

Y parch, a'r bri, a'r bwyd, a'r trwſiad,
A roech i'th dad yn hen wr ingnad,
A ry dy fab i tithau'n henddyn,
Wrth union farn, cyn del dy derfyn.
Y garthen rawn a fu ar wely
Dy dad, wrth orwedd yn y beudy,
A geidw'th fab i tithau orwedd
Ar y daflod cyn dy ddiwedd.
Y meſur cwtta'r hwn a roddech,
A roddir itti pan heneiddiech, Luc 6. 38.
Yr ŵyr a ddial medd y wlad,
Y meſur bach a roech i'th dad.
Bydd gan hynny hael a ſerchog,
Rhwydd, a thirion, a thrugarog,
Wrth dy dad a th fam mewn henaint,
Fel y caffech dithau'r cymmaint.
Na ddos fel Eſau i briodi, Gen. 36. 2.
Heb gael cennad dy rieni,
Odid i Dduw 'rioed fendithio,
'R fath briodas wyllt, na'i llwyddo.
Os anweddus yw'th rieni,
Nid oes itti eu hammharchu;
Na'u bychanu hyd eu diwedd,
Ond gweddio am wella eu buchedd.
Cam am watwar Noa ei dad, Gen. 9. 25.
Drwm felldithiwyd yn ei had;
A'r felldith hon s'eb fyned etto,
O grwyn y ‖ mwrs a ddaeth o hono. ‖ poblddyon
Abſalom deg a fu'n anufudd, 2Sam. 18. 9.
A thraws i'w dad, hen frenhin Dafydd,
Duw a'i crogodd wrth ei locſen,
Am ei drawſedd wrth frig derwen.
Parcha'th dad a'th fam gan hynny,
Helpa'r ddau pan font yn ffaelu;
Felly'r eſtyn Duw dy ddyddiau,
Yn y tir lle bo dy drigle.

LXXIII. Pa bethau a ddylai Dyn fyfyrio arnynt ar y Sabbath wrth fyned i 'r Eglwys, a pha fodd y mae iddo ymddwyn ei hun yno.

GYN dy fyn'd i'r llan, wrth gerdded,
Meddwl i b'le 'r wyt ti'n myned ?
O flaen pwy, ac i ba bwrpas ?
A dos gwedi'n iddi'n addas.
'R wyt ti'n myn'd i dŷ 'r Goruchaf,
O flaen Duw yr Emprwr mwyaf,
I chwedleua ar dy ddaulin,
A'th Greawdwr ac â'th Frenhin.
'R wyt ti'n myn'd i lys Jehofah,
I gael clywed Duw gorucha',
Yn ymddiddan â thi'n hyfryd,
Deg a theg o air y bywyd.
'R wyt ti 'n myn'd yn brudd i adde'
O flaen Duw dy holl gamwedde ;
Ac i ddeiſyf ei drugaredd,
Gras a grym i wella 'th fuchedd.
'R wyt ti'n myn'd i geiſio pardwn,
Nawdd, a gras, ac *abſoluſiwn*,
Gan dy Griſt, trwy enau'r ffeiriad,
Am dy bechod a'th gamddygiad.
'R wyt ti'n myn'd i lwyr weddio,
Ar yr Arglwydd mawr ſy'n addo,
Rhoi ni bob peth ſydd anghenrhaid,
Sal. 34. 10. At y corph, ac at yr enaid.
'Rwyt ti'n myned i fendithio
Sal. 95. 2,6. Duw am bob dawn a ge'ſt ganddo,
Ac i roddi i'r Gorucha,
Glod a moliant gyd â'r dyrfa.
'R wyt ti'n myn'd i wrando 'n hyfryd,
'Fengyl Criſt a gair y bywyd,
Ewyllys Duw a'i gyfraith ſanctaidd,
I'th gyf 'rwyddo i fyw'n griſt'nogaidd.
'R wyt ti 'n myn'd i geiſio cyfran,
Num. 6. 23, &c. O hael fendith Duw ei hunan,
I'th rwyddhau y ffordd y cerddech,
Ac i lwyddo'r hyn a wnelech.

Dos

Dos gan hynny trwy lawenydd, Sal. 100. 2.
I dŷ Dduw â dirfawr awydd,
A hiraetha am fyn'd yno,
Fel yr hydd am ddyfroedd Silo. Sal. 42. 1.
Dos yn llawen, dos yn ſiriol,
Dos yn eon, dos yn foeſol,
Dos yn fuan, dos yn forau,
Dos i dŷ Dduw ar dy liniau.
Dos i'r eglwys gyd â'r cyntaf,
Aros yno gyd â'r olaf;
Tra f'ech yno, na fydd ſegur, Preg. 9. 10.
Gweithia waith dy Dduw yn bryſur.
Na fydd ſegur yn nhŷ Dduw,
Gweithia ei waith yn brudd tr'ech byw;
Melldigedig yw'r dyn gwallus, Jer. 29. 13.
A wnel waith ei Dduw yn 'ſgeulus.
Cwymp yn iſel ar dy ddau-lin,
Llef yn eiriol ar dy Frenhin;
Prudd weddia â'th holl galon,
Na ragrithia od wyt Griſtion. Mat. 15. 8.
Gwrando'r gair yn dra awyddus,
Derbyn hwn i'r galon garcus,
Na'd i'r brain a'r fall ei ſgliffied, Sal. 119. 11.
Nes y ffrwytho ar ei ganfed. Mat. 13. 23.
Gochel edrych hwnt ac yma,
Gochel gyſgu na chwedleua,
Ond gwna naill ai prudd weddio,
Gwrando 'r gair, a myn'd oddi yno.
Ni all Duw yr union Farnwr,
Aros edrych er ragrithiwr,
A fo 'n cym'ryd arno 'ddoli,
Ac heb wneuthur hyn o ddifri.
Pan weddio 'r gwr eglwyſig,
Cyd weddia ag e'n yſtig,
Air yng air o'r dechreu i'r diwedd,
Mewn cytundeb a chynghanedd.
Pan bregethir yr Eſengyl,
Gochel droi at hon dy wegyl:
Gallu Duw yw'r 'Fengyl helaeth, Rhuf. 1. 16.
Sydd yn gweithio 'n hiechydwriaeth.

Luc 4. 20. Craffa'n fanwl ar y 'ffeiriad,
Tro 'n pregethu a'th ddau lygad,
Cadw ei eiriau yn dy galon,
A chais ddilyn ei gynghorion.
Cymmer bob gair ag a dd'wetto,
Megis cyngor i'th rybuddio,
O bur enau Criſt ei hunan,
I fyw 'n weddaidd yn ei ofan.
Na ddos adref heb yſtyriaeth,
Nes cael diwedd y gwaſanaeth ;
Ac na chytgam dan boen melldith,
Fyn'd i maes nes cael y fendith.
Bid d' ymddygiad yn yr eglwys,
Yn griſt'nogaidd ac yn gymmwys.
Megis yngwydd Duw ei hunan,
A'i angylion fawr a bychan.

LXXIV. Cyngor i ymbarottoi cyn dyfod i addoli yn gyhoeddus.

TYN dy 'ſgidiau, golch dy ddillad,
Ymſancteiddia cyn dy ddwad,
I dŷ'r Arglwydd i addoli,
O flaen gorſedd Tad goleuni.
Cyffro d' yſpryd, cwyn dy galon,
Dring i'r mynydd uwch daerolion,
Gwel yr hwn ſydd anweledig,
Cyn ynganech wrtho orig.
Cyn y delech o flaen Duw,
Meddwl byth mai Brenhin yw,
Ac na ddere at dy Frenhin,
Nes y delech ar dy ddaulin.
Brenhin nefoedd, Tad angylion,
Creuwr daear, Barnwr dynion,
Duw'r dialau, Tad goleuni,
Wyt ti ar feder ei addoli.
Dere'n barchus, dere 'n barod,
Dere'n brudd o flaen y Drindod ;
Dere 'n ſanctaidd, dere'n ffyddlon,
Di gei d' arch wrth fodd dy galon.

Cod

Cod dy olwg, tann dy ddwylo,
Plyg dy ddaulin, goſtwng iddo,
Cur dy ddwyfron, bydd edifar,
Adde 'th bechod, cais ei ffafar.
Galw ar y Tad yn danllyd,
Yn enw'r Mab, trwy nerth yr Yſpryd,
Cais ei deyrnas a'i gyfiawnder,
Di gei'r cwbl yn ddibrinder.
Cais ogoniant Duw yn bennaf,
Cais nefolion bethau neſaf ;
Cais ei ras yn dra awydddus,
Cais dy raid os bydd ei 'wyllys.
Cyn dy fyn'd i ddrws yr eglwys,
Edrych fod dy droed yn gymmwys, Preg. 5. 1.
Bwrw heibio draws feddyliau,
A gad fydol fwriad gartrau,
Abra'm ffyddlon cyn addole, Gen. 22. 5.
Rwymai'r aſyn yn yr hendre :
Felly dylai pob dyn rwymo
Traws feddyliau cyn gweddio.
Moeſen hyfryd cyn y deuai, Ecſ 3. 5.
O flaen Duw ſe dynnai 'ſgidiau ;
O tyn dithau dy fydolrwydd,
Cyn y doech o flaen dy Arglwydd.
Joſeph yntau fynnai ymg'weirio, Gen. 41. 14.
Cyn ymddangos o flaen Pharo ;
Felly ymg'weiria dithau 'n ſyw,
Cyn ymddangos o flaen Duw.
Heſter dduwiol hithau ymolchwys,
Cyn myn'd o flaen Ahaſuerus ;
Ymolch dithau o'th ddrygioni,
Cyn rhoech o flaen Duw dy weddi.
Pan y delech i dŷ Dduw,
Gwel mor hoff, mor hawddgar yw !
A phan ddelech, dere'n chwarian,
Mewn anrhydedd, parch ac ofan.
Cwymp yn iſel ar dy ddau-lin,
Yn ei lys o flaen dy Frenhin,
Ac nac yngan air o'th enau,
Nes ymoſtwng ar dy liniau.

Ni ry neb o'r Saint *triumphant*,
Yn y nef i'r Arglwydd foliant,
Dat. 4. 10. Nes y tynnont eu coronau,
Ac ymoſtwng ar eu gliniau.
Pa'm y cytgam llwch a lludy,
Ddwad o'i flaen heb ymgrymmu ?
Pan y delont i weddio,
Ac i fegian pardwn gantho.
Mat. 26. 39. Criſt ein Meiſtr ſe 'moſtyngai,
Ar ei wyneb pan gweddiai ;
Braidd y goſtwng rhai o'r gweiſion,
Un o'u gliniau pan gweddion'.
Iago fwynaf gynt addolai,
Griſt mor ddyfal ar ei liniau,
Nes caledu yn y demel,
Groen pob glin fel carn y camel.
Moeſen, Aaron, Joſua, Samuel,
* Salomon. Dafydd, * Selef, Joas, Daniel ;
A'r holl Saint ſy'n rhoi goleuni,
I ni ar liniau brudd addoli.
Gwedi cwympech ar dy ddau-lin,
Mewn mawr barch o flaen dy Frenhin,
Yſtyr beth trwy brudd fyfyrio,
Sal. 5. 1. Sy'n dy fryd i dd'wedyd wrtho.
Dan. 4. 19. Daniel raſol a fyfyriai,
O flaen brenhin cyn llafarai ;
Dithau ddylid brudd fyfyrio,
O flaen Duw cyn yngan wrtho.
Yn ol yſtyr beth a dd'wedech,
Cur dy ddwyfron cyn gweddiech ;
A chydnebydd d' anheilyngdod,
A chais bardwn am dy bechod.
Llef o'i flaen â chalon bryſur,
Duw bydd raſol im' bechadur ;
Sy'n anheilwng edrych arnad,
Cſwaethach derbyn fy nymuniad.
Iago 1. 5. Hael yw Duw i'r ſawl a'i ceiſiant,
Rhwydd yn rhoi i'r rhai ofynnant ;
Rhoi i bawb heb ddim dannodiaeth,
Yn rhwydd eu rhaid yn daran helaeth.

Y peth

Y peth a geiſiech, cais trwy ffydd,
Na chymmer ball, ond beggia'n brudd ;
Nac ammeu dderbyn 'r hyn a geiſiech,
Os ceiſi'n daer di gei ofynnech.
Nac ammeu 'wyllys da dy Dad,
Na gallu Duw ſy'n rhoi mor rhad,
Duw galluog, Tad 'wyllyſgar,
Helpwr rhwydd yw'n Harglwydd hygar.

LXXV. Gweddi i'r hwn ſydd yn myned i addoli Duw yn gyhoeddus.

DUW trugarog, Tad goleuni,
Rhoddwr gras a phob daioni,
Er mwyn Criſt clyw weddi eiriol,
Un o'th blant, dros bawb o'th bobol.
'R ym ni heddyw yn ymgynnull,
I'th addoli yn dy bebyll,
Duw rho allu in' a meder,
I'th addoli fel y ‖ dirper. ‖ dylem.
A bendithia di 'n cyfarfod,
A chyf'rwydda ein myfyrdod,
A dod awen yn ein calon,
I'th addoli bawb yn ffyddlon.
Gwna ni'n addas ac yn weddaidd,
I glodfori d' enw ſanctaidd ;
Gwna ni'n barod ac yn garcus,
Bawb i wrando d' air yn barchus.
Duw parottoa di'n calonnau,
Criſt ſancteiddia di'n meddyliau,
Awcha'n zel, chwanega'n hawydd,
I'th addoli mewn gwir grefydd.
Cwyn y galon, deffro'r yſpryd,
'Nynna â'th ras ein hawen oerllyd,
Settla'r meddwl, dyſg y genau,
I'th glodfori am dy ddoniau.
Tyn oddiwrthym draws-fwriadau,
Na'd i'r rhai'n wyrdroi'n meddyliau ;
Par in' wrando d' air yn fuddiol,
A gweddio 'n ddefoſionol.

O cyf-

O cyf'rwydda â'th lân Yſpryd,
Ni weddio bawb yn danllyd,
Fel y caffom gennyt wrando,
A rhoi inni f'om yn geiſio.
Dod dy fyſedd yn ein cluſtiau,
Par in' wrando d' air yn olau;
A rho feder i bob calon,
I ddeallu hwn yn union.
Gwedi deall hwn a'i gofio,
Duw rho gymmorth i'w *bracteiſio*,
A'i wir ddilyn yn awyddus,
Nes y dycco ffrwyth toraethus.
Duw bendithia di'n pregethwr,
2 Theſ. 3. 1. Rho iddo ddeall, gras a chryfdwr,
I bregethu gair y bywyd,
Inni'n bur o'th 'fengyl hyfryd.
Goleua 'i feddwl a'i fyfyrdod,
'Nynn ei galon, dyſg ei dafod,
Nertha i barthu'r gair yn fedrus,
Inni bawb yn ol d' ewyllys.
Nertha i'n tynnu o'r tywyllwch,
I'r goleuni a'r diddanwch;
Act. 26. 18. O gorlannau tywyll Satan,
I wir deyrnas Criſt a'i gorlan.
Gwna ei athrawiaeth inni'n rymmus,
Gwna inni ddilyn yn awyddus;
Heb. 13. 14. Gwna inni bawb ei garu yntau,
Lle mae'n gwilied ein heneidiau.
Duw bendithia ef a ninnau,
Duw ſanctteiddia di'n calonnau;
Duw rho ras a meder inni,
Bawb yn bryſur dy addoli.

LXXVI. Parottoad i'r Cymmun.

POB rhyw Griſtion ag a garo,
Ddyſgu 'r modd y mae ymg'weirio,
Myn'd yn lân i fwrdd yr Arglwydd,
Dyſged hyn o werſau'n ebrwydd.

Cyn

Cyn yr elych rhwp i'r cymmun,
Yſtyr b'le yr wyt ti'n rofyn,
A pha beth yr wyt ti ar feder,
Ei *reſefo* yn y ſwpper.
Nid i ford rhyw emprwr llidiog, ‖ dderbyn.
Ond i ford yr Hollalluog,
'Rwyt ti'n rofyn myn'd i fwytta,
Bwyd ſydd ganmil gwell nâ manna.
Gwell nâ manna os fel Criſtion,
Y derbynni hwn yn ffyddlon, Ioan 6. 50.
Gwaeth nâ gwenwyn os trwy anras, 1Cor. 11 29
Y derbyni hwn fel Suddas.
Meddwl dithau am ei dderbyn,
Yn griſt'nogaidd fel y perthyn ;
Mewn ſancteiddrwydd, ffydd a gobaith,
Glendid pur, a chariad perffaith.
Gochel redeg yn ammharod,
I ford Criſt yn llawn o bechod,
Rhag it' dderbyn barnedigaeth,
Lle caiff eraill iachawdwriaeth.
Cofia'n garcus pa ſancteiddrwydd, Eccl. xii.
Pa ymg'weirio, pa barodrwydd,
Gynt ofododd Duw ar daſg,
Cyn cai Iſrael fwytta'r Paſg.
Cofia hefyd pa ymolchi, Ioan 13.4,5
Pa lanhau, a pha ſyberwi,
A wnaeth Criſt â'i ddwylo tyner,
Ar ei ſaint cyn profi o'i ſwpper.
O na ddere dithau 'n ſarnllyd,
Yn dy rwd a'th bechod drewllyd,
I ford Criſt heb lwyr ymolchi,
O'th holl feiau a'th holl frynti.
Bwrw lefain pob rhyw bechod, 1Cor. 5. 7.
Llid, cenſigen, malais, medd'dod,
Rhyfyg, ffalſedd ffwrdd o'th galon,
Ni thrig Criſt y man lle byddon'.
Cofia fel yr *entrodd* Satan,
Gynt yn Suddas fradwr aflan,
Yn ol iddo fwytta'r tammaid, Ioan 13. 27.
Yn ei bechod brwnt mor embaid.

Gochel dithau rhag digwydd
Y fath beth yr eilwaith etto ;
Os ti ddoi i ford yr Arglwydd,
Yn d' aflendid heb barodrwydd.
1Cor.11.30. Cofia i'r Corinthiaid feirw,
A nychu'n hir o'r gwres a'r gwayw,
O waith myn'd yn ammharodol,
Lwyr eu pen i'r bwrdd ſancteiddiol.
Gochel dithau fyn'd yn rhwyſgus,
I'r ford hon heb ofan parchus,
Heb yſtyried beth ſydd arni,
Rhag dy farw yn dy frynti.
1Cor. 11.28 Hola dy hun a myn wybod,
31. Wyt ti'n 'difar am dy bechod ;
A oes gennyt ffydd a gobaith,
Calon lân, a chariad perffaith ?
Barna dy hun yn ddiweniaith,
Fel na farno Duw di'r eilwaith ;
Ac lle gwelech ddim yn eiſiau,
Cais gan Griſt ei roi neu faddeu.
Pedwar peth ſydd angenrheidiol,
I'r rhai fynn gymmuno'n ddeddfol,
(1) Ffydd griſt'nogaidd, (2) gwir 'difeirwch,
(3) Cariad perffaith, (4) diolchgarwch.
Nid oes llun bod heb y lleia',
O'r rhai hyn cyn myn'd i fwytta ;
A'r neb êl i'r ſwpper hebddyn',
Ni chaiff les oddi wrth y cymmun.
Ffydd ſy gynta'n angenrheidiol,
I gredu i Griſt roi hun yn hollol,
Ar y groes i farw droſom,
Am y pechod oll a wnaethom.
Ffydd ſy'n cyrraedd ffrwyth y pardwn,
A bwrcaſodd Criſt trwy *baſſiwn* ;
Ac yn derbyn ar y ſwpper,
Griſt ei hun a'i holl gyfiawnder.
Nid yw Criſt yn fwyd i'r bola,
I'w gnoi â dant, a'i roi mewn cylla ;
Ioan 6. 35. Bwyd yw Criſt i borthi'r enaid,
Yn yſprydol trwy ffydd danbaid.

Ni

Ni all neb fwynhau 'n yſprydol,
Griſt, a'i waed, a'i gorph ſancteiddiol, Eph. 3. 17.
Ond yn unig trwy ffydd rymmus,
Ddel o galon edifarus.
Mae'r efengyl inni 'n dangos, 1Pedr 3.22.
Fod Criſt yn y nef yn aros;
Ac na ddichon un dyn cnawdol,
Fwytta Criſt ond yn yſprydol. Ioan 6. 63.
Ffydd gan hynny ſydd anghenrhaid,
I gyrraedd Criſt i borthi 'r enaid,
Ac i ddercha'r galon atto,
Os mynn enaid borthi arno.
Bwyd i'r enaid, bwyd i'r galon,
Bwyd yw Criſt i'r meddwl ffyddlon;
Bwyd i'w gym'ryd trwy ffydd fywiol,
Bwyd i'w fwytta yn yſprydol.
Pan b'o 'r corph yn cym'ryd bara Luc 22. 19.
Yn y Cymmun er ei goffa,
Cwyn dy galon y pryd hynny,
A thrwy ffydd mwynha Griſt Ieſu.
Neſa' at ffydd rhaid edifeirwch
Am bob pechod trwy ddyfalwch,
A llwyr fwriad gwella beunydd,
Troi at Dduw mewn buchedd newydd.
Edifara o ddyfnder calon
Am bob bai trwy ddagrau hallton,
Ac na ddere i ford i'r Arglwydd
Nes 'difaru, rhag cael tramgwydd.
Golch dy faril, carth dy waddod,
Na ddod win mewn * *Caſk* o bechod; * lleſtr.
Rhag i'r gwin mewn lleſter aflan
Dorri 'r *Caſk* a rhedeg allan.
Ni thrig Duw, na'r Oen, na'r G'lommen
Lle b'o pechod a chynfigen:
Golch gan hynny yn lân dy leſter,
Os derbyni Griſt na'i ſwpper.
Chwyd dy fedd'dod, cladd dy frynti;
Gad dy faſwedd brwnt a'th wegi;
Attal nwyfiant, ffrwyna nattur;
Gwella 'th fuchedd, na fydd ſegur.

Golch dy ddwylo mewn gwiriondeb,
1 Cor. 5. 7. Golch dy feddwl mewn duwioldeb:
Golch mewn cariad ben a chynffon,
Os derbynni Grift i'th galon.
Câr gyfiawnder, dilyn ſobrwydd,
Arfer lendid a ſancteiddrwydd:
Gwiſg am danat gariad perffaith,
Na'd un bai dy nurddo eilwaith.
Nid oes rhoi i gŵn o'r pethau ſanctaidd,
Mat. 7. 6. Na'r gwerthfawr berls i'r moch angh'ruaidd;
Na'r Manna gwyn mewn halog grochan,
Na Chymmun Criſt mewn cylla aflan.
Heb. 9. 4. Mewn pot o aur y dodir Manna,
Mat. 27. 59. A chelain Criſt mewn crys o'r meina';
‖ grawn. A'r gwin o'r ‡ *Grape* mewn *Baril* g'ruaidd,
A'r Cymmun hwn mewn calon ſanctaidd.
Y trydydd peth ſy 'n rhaid ei geiſio
‖ derbyn. Yw cariad perffaith cyn ‖ *reſefo*;
Heb ddwyn meddwl drwg at un-dyn,
Pell, nac agos, câr, na gelyn.
§ nodau. Cariad ydyw'r § *Arwms* tirion
‡ gwiſgiadau Sydd gan Grift ar ‡ *Lifrau*'i weiſion:
Ac wrth gariad yr adwaenir,
Ioan 13. 35 Defaid Criſt oddiwrth y geifir.
Nid yw Criſt yn derbyn un-dyn
I'w fwynhau ef yn y Cymmun,
Ond yr hwn a fo 'n ddiragraith
A phob dyn mewn cariad perffaith.
1 Cor 13 1, Pe b'ai gennyt fil o ddoniau,
2, 3. A bod cariad itti 'n eiſiau;
Nid wyt deilwng byth i ddwad
I ford Criſt heb berffaith gariad.
Mat. 5. 24. Car gan hynny dy gym'dogion,
44. Maddeu'n rhwydd i'th holl elynion;
Ac os gwnaethoſt gam ag un-dyn,
Cymmod cyn bwyttaech y cymmun.
Gochel ddwad yn ddigofus,
I ford Criſt mewn llid a malis;
Rhag i ſatan fyn'd i'th gylla,
Gyd â'r tammaid gwedi fwytta.

Dyſg di gan y neidr dorchog,
Chwydu maes dy wenwyn llidiog,
Cyn dy fyn'd i'r ford yn llawen,
Rhag i'th falais ladd ei pherchen.
Neidir fraith medd rhai a'i gwelas,
Fwrw 'i gwenwyn ar y gamlas,
Cyn yr hyfoi ddw'r o'r afon,
Rhag i'r gwenwyn dorri chalon.
Bwrw dithau dy lid allan,
A'th ddrwg feddwl, a'th draws amcan,
A'th holl falais, a'th gynfigen,
Rhag i'r rhai'n andwyo eu perchen.
Os bydd gennyt y tri yma,
(1) Ffydd, (2) 'difeirwch, (3) cariad coda,
Dere i'r cymmun, mae i ti roeſo,
Criſt ei hun ſy'n d' alw atto.
Pan y gwelych dorri'r bara,
A thywalltu'r gwin i'r cwppa,
Cofia fel y torrai'r wayw-ffon,
Gorph dy Griſt nes gwaedu ei galon. Ioan 19. 34.
Pan derbyniech o law'r 'ffeiriad,
Fara a gwin yn ol cyſſegriad,
Derbyn Griſt trwy ffydd i'th galon,
Portha d' enaid arno 'n ffyddlon.
Nid â dannedd y mae bwytta,
Criſt yn gnawdol a'i roi 'r bola ;
Ond trwy ffydd y mae'n yſprydol, Eph. 3. 17.
Fwytta Criſt â'r galon fywiol.
Cod dy galon, dring i'r nefoedd,
Edrych ar yr hwn a'th brynodd ;
Cofia faint a wnaeth ef erddod,
Pan croes-hoeliwyd am dy bechod.
Cred i Griſt ar groes a'i hoelion,
Offrwm droſot waed ei galon,
A phwrcaſu bywyd itti,
'R wyt ti'n bwytta Criſt o ddifri.
Os goſynni pa ddaioni,
Ddyry Criſt o'r ſwpper itti,
Pan dderbyniech hi 'n griſt'nogaidd,
Mewn gwir ffydd a chariad perffaidd ?

Mae

Mat. 26.28 Mae 'n rhoi itti gyflawn bardwn,
O'th holl bechod *abſoluſiwn*,
Gwedi'r Brenhin mawr ei ſelu,
A gwaed gwerthfawr calon Ieſu.
Ioan 6. 51. Mae'n rhoi pardwn, mae'n rhoi bywyd,
1Cor.10.16. Mae 'n rhoi *comfforddd*, mae'n rhoi iechyd,
Mae'n rhoi Yſpryd Glân a'i ddoniau,
Mae'n rhoi hun a'i holl rinweddau.
Mae'n dy wneuthur di'n gyfrannog,
O'i holl ddoniau mawr galluog ;
Ac mewn Yſpryd mae e'n trigo,
Yn dy galon byth tro ganto.
Ioan 6. 55, Mae e'n porthi d' enaid egwan,
56. A'i wir gorph a'i waed ei hunan,
Eph. 1. 13. Ac yn rhoddi nefol Yſpryd,
14. Itti 'n ernes o'r gwir fywyd.
O pwy ddyled mawr ſydd arnad,
I foliannu Criſt yn waſtad,
Am dy wneuthur yn gyfrannog,
O'r fath ſwpper fawr gyfoethog.
A phwy daliad ſy'n dy bwer,
I roi iddo am ei fwynder,
Felly'n porthi d' enaid aflan,
A'i wir waed a'i gnawd ei hunan.
Na fydd dithau mor 'nifeilaidd,
A myn'd o'r Llan yn anweddaidd,
Nes rhoi clod a moliant iddo,
Am yr ymborth a ge'ſt ganddo.
Criſt ni fwyttai fara barlys,
Chwaethach bwyd oedd well ei *relis*,
Heb roi moliant mawr am dano,
I'w Dad nefol heb anghofio.
Pwy faint mwy na ddylit tithau,
Fwytta Criſt y penna' o'r ſeigiau,
Heb roi diolch i'r Duw cyfion,
Am ei Fab o ddyfnder calon.
A gwawdd nef, a dae'r, a dynion,
Seraphiniaid ac angylion,
I'th gyd-helpu foli 'r Arglwydd,
Am ei gariad a'i g'redigrwydd.

LXXVII. Gweddi cyn derbyn y Cymmun.

ARglwydd graſol 'r hwn a roddaiſt,
Ieſu Griſt y mwya' geraiſt,
Fod yn ‖ *ranſwm* dros ein beiau, ‖ bridwerth
Ac yn ymborth i'n heneidiau.
Dyro ras i minnau'n ſanctaidd,
Ymbar'ttoi fel Criſtion gweddaidd,
Dderbyn Criſt trwy ffydd i'm calon,
I borthi f' enaid arno 'n eon.
Carth fy meddwl a'm cydwybod,
Golch fi'n llwyr oddiwrth fy mhechod,
Gwna fi'n lleſtr glân i dderbyn
Criſt i'm calon yn y cymmun.
Cryf ha fy ffydd, amlha fy ngobaith,
Ennyn ynof gariad perffaith ;
Sanctеiddia 'r corph, cyf'rwydda 'r enaid,
I dderbyn Criſt y bwyd bendigaid.
C'od fy nghalon cuwch a'r nefo'dd,
Lle mae Criſt yr hwn a'm prynodd :
Par i'm henaid borthi arno,
A thrwy ffydd gael grym oddiwrtho.
Par im' gredu fod im' bardwn,
Am fy mai er mwyn ei ‖ *baſſiwn*, ‖ dioddefaint
A rhan hefyd o'i holl ddoniau,
A bwrcaſodd trwy loes angau.
Par im' gredu daw i drigo,
Yn fy nghalon byth tra ganto,
Ac na 'medy Sanctaidd Yſpryd,
Nes fy nwyn i'r nefoedd hyfryd.
Na'd gan hynny imi nurddo, 1 Cor. 6. 19.
Ei demel ſanctaidd lle mae 'n trigo,
Nac halogi byth o'm lleſter,
Ond ei gadw'n lân bob amſer.
Par im' hefyd ei glodfori,
Nos a dydd â'r eitha o'm gallu,
A'i fendithio 'n brudd bob amſer,
Am yr ymborth ſy'n ei ſwpper.

LXXVIII. Pennillion ar Gynneddfau rhai Dynion a Phethau, ac a ſonir am danynt yn yr Yſgrythurau Sanctaidd a'r Apocrypha.

Adda. DYSG fy mab wrth gwdwm Adda,
Wel'd mor brid yw 'r pechod lleia' ;
Ac mor enbyd bwytta gronyn,
O'r peth a ſo Duw yn warafyn.

Efa. Efa hen a'i chwymp a'i hanffod,
Sy'n rhoi itti rybudd hynod ;
Na chytgammech tra f'ech byw,
Wrando ar Satan o flaen Duw.

Afal. Os ca's Adda gymmaint dial,
Am ei waith yn bwytta afal,
Yſtyr faint a fydd dialau,
Rhai ſy'n byw ar gyfryw 'falau.
Blin yw 'r afal a wnae'r ddingcod
Ar bob dant o'r byd heb wybod,
Na fydd un o'r rhai ddymune,
Gael eu maeth ar gyfryw 'fale.
Oni bu'ſai Griſt ddiodde,
Ar bren droſom ddu loes ange,
Buaſai 'r byd i gyd mewn attal,
Ym mhwll uffern am un afal.

Had y wraig Gen. 3. 15. Er maint a ſo drwg y ddraig,
Dod dy *druſt* yn had y wraig :
Mae ef gwedi ſigo ei ſiol,
Torri chrib, a thynnu ei chol.

Sarph. Os brath ſarph â cholyn pechod,
D'enaid bach heb allu orfod ;
Nid oes dim a wna it' les,
Nes myn'd at Griſt y ſarph o bres.

Paradwys. Adda gollodd hen baradwys,
Am yr afal gynt a fwytt'ws ;
Gochel dithau golli'r llall,
Am fath 'falau od wyt gall.

Cain. Y dyn a wnelo ddrwg fel Cain,
Medd Duw 'n amlwg ac yn *blain*,
Nid ymedy drwg â'i dŷ,
Nes del dial oddi fry.

Gochel

Gochel dywallt gwaed dyn gwirion, Tywallt gwaed. Gen. 9. 6.
Megis Cain y mwrddrwr creulon,
A dywallto waed yn ſicir,
Ei waed yntef a dywelltir.
Na wna lanas yn y dirgel,
Duw ddatguddia fwrddrad Abel, Abel.
Yn y dirgel os gwnai fawrddrwg,
Duw a'i dial yn yr amlwg.
Bydd fyw 'n wirion megis Abel,
Ofna Dduw, arfer â'i demel,
Offrwm iddo nos a borau,
Aberth brudd ar ben dy liniau.
Pan offrymmech ddim i Dduw, Offrwm. Mal. 1. 13, 14.
Offrwm iddo 'r goreu o'i ryw :
Ffiaidd ganddo, ac nid hoff,
Y gwan, a'r gwael, y claf, a'r cloff.
Os offrymmi â'th holl galon,
Duw a dderbyn dy anrhegion ;
Oni offrymmi o'th lwyr fodd,
Byth ni dderbyn Duw dy rodd.
Pan bo pawb yn myn'd yn ddiog, Enos.
I was'naethu 'r Hollalluog,
Cyffro bawb o'r byd fel Enos, Gen. 4. 26.
I addoli Duw heb aros.
Cais gan bawb was'naethu Duw,
Dyled pob gwir Griſtion yw :
Goſod allan ei ogoniant,
Di gei ganddo ‖ ffawd a ffyniant. ‖ Dedwyddwch.
Rhodia gyd â Duw fel Enoc, Enoc.
Dilyn lwybrau 'r Hollalluog :
Coſna fod Duw 'n diſgwyl arnad,
Ym mhob man â chil ei lygad.
Gwel pa ymdal a ga's Enoc,
Am was'naethu'r Hollalluog,
Myn'd i'r nef cyn gweled ange ;
Pwy gan hynny na's gwas'naethe.
Dyſg gan Enoc dair gwers raſol,
1. Fod dy enaid yn anfarwol,
2. Bod i'th gorph di adgyfodiad,
3. Ac i'r duwiol nefol daliad.

Rhodio gyd â Duw. Gen. 5. 24.

Na wna frynti yn y cornel,
Mae Duw'n gwel'd pob pechod dirgel :
Ac am hynny meddwl fyw,
Megis un ſy 'ngolwg Duw.

Cawri.

Pe b'ai itti gryfder cawr,
Duw a fyn dy dorri lawr,
A'th roi'n fwyd i borthi'r chwilod,
Os ymroi di ddilyn pechod.

Gen. 6.

Oni allai gawr ddiflannu,
Pan daeth diluw dw'r i farnu ;
‖ dyn gwan. Bwedd y dichon ‖ gwrangc ddihangyd ?
Pan y del y diluw tanllyd.

Noa.

Er cynddrwg a fo'r byd o bobtu,
Er cymmaint fo o rai yn pechu,
Bydd di berffaith yngwydd Duw,
Dilyn Noe tra fyddech byw.
Gochel ddilyn arfer tyrfa,
A fo'n pechu am y cynta' ;
Gwell nâ hynny yw dilyn un,
A ofno Dduw, a barcho ddyn.

Diluw.

Gwel mor ddrewllyd yw putteindra,
Gwel mor gas gan Dduw ddiffeithdra ;
Pan na wafnaethai dyfroedd lai,
Nâ 'r dw'r diluw i gofpi'r bai.

Noa.

Os byw wnai di megis No',
Yn wr perffaith ar bob tro,
Byddi gyd â No 'n gadwedig,
Pan bo eraill yn golledig.
Gwell it ddilyn Noa ei hunan,
Mewn perffeithrwydd, ffydd, ac ofan ;
Nag it' ddilyn yr holl fyd,
Mewn drygioni, a boddi gyd.

Arch, neu Long.

Gwna dy long tra'i'n amfer gras,
Cyn y delo 'r diluw cas ;
Mae'n ddiweddar gwneuthur bad,
Efa. 55 6. Pan bo'r diluw 'n boddi'r wlad.
Gwell o lawer, nid ychydig,
Yw bod gyd â No'n gadwedig,
Yn y llong, nâ chyd â llawer,
Yn y diluw du, a'r dyfnder.

Pan

Pan y gwelech fwa 'r Drindod, Bwa 'r gwlaw, neu 'r enfys.
Cofia farn Duw a'i gyfammod ;
A bendithia ei dduwiol Fawredd,
Am ei fwynder a'i drugaredd.
Yftyr amryw liwiau'r enfys,
Glas a choch yw'r ddwy farn gofus,
Glas oedd dw'r y diluw cyntaf,
Coch yw tân y farn ddiweddaf.
Lle mae'r bwa yn gyffredin,
A'i gyrn i'r ddae'r, heb faeth, heb linyn ;
Y mae'n dangos mor heddychlon,
Yw yng Nghrift rhwng Duw a dynion.
Gochel Satan hen a'i rwyde, Meddwdod Noa.
Pan b'ech tra diofal gartre' ;
Ef a'th ddilyn megis No',
Nes rhoi itti ffwyl ryw dro.
Oni ddichon Satan ddala,
Noe â'i rwydau o butteindra ;
Fe brawf ddala Noe heb wybod,
Yn hen wr â rhwyd o Fedd'dod.
Od ai drigo i Gomorra, Lot.
Lle mae medd'dod a phutteindra,
Cadw arnat megis Lot,
Rhag d' halogi â'r hwr a'r pot.
Os gweli'r dre' lle b'ech di byw,
Yn pechu 'n gas yn erbyn Duw,
Tynn fel Lot i maes o Sodom
Cyn difgynno arni 'r ftorom.
Gwell bod gyda Lot ei hunan,
Ar y mynydd dan y geulan,
Na bod gyda holl wyr Sodom
Yn y dre' yn godde 'r ftorom.
Pwy ymgadwai yn well na Lot Meddwdod Lot.
Ynghanol Sodom rhag y *Pot ?*
Yn yr ogof pwy a feddwe
Ar y gwin yn gynt nag ynte ?
Os dihangaift rhag putteindra, Lloſgach Lot.
Rhwng y * ftyw-dai yn Gomorra; * Tai putteiniaid.
Gochel wneuthur pechod aflan
Gartre' ym myfg dy ffryns dy hunan.

Os dihangaiſt rhag y tân
O ganol Sodom am ſyw 'n lân,
Gochel rhag dy loſgi 'r eilwaith,
Yn dy dŷ am ſyw yn ddiffaith.

Gwraig Lot. Os gadewaiſt Sodom unwaith,
Na ddychwela i Sodom eilwaith:

‖ Colofn. Trow'd gwraig Lot yn ‖ bîl o halen
Am droi hwyneb llwyr ei chefen.

Gomorra. Puttain. Agor d' olwg, gwel mor ffyrnig,
Y mae Duw yn coſpi rhyfig
Pan y lloſgai â thân a brimſton
Dre' Gomorra o'i achoſion.

Llef Sodom Clyw mor cuwch y gwaedda pechod,
Ddydd a nos ynghluſtiau 'r Drindod;
Ac na ddichon pechod dewi
Nes dialo Duw ei frynti.

Gwlad Sodom. Och mor ddrewllyd ac mor enbaid
Ydyw lloſgach y Sodomiaid,
Pan b'o 'r wlad yn drewi etto
O'r mŵg a'r tarth lle bu yn trigo.

Cam. Gochel haeddu rheg dy dad,
Byth ni's gorfu Cam na'i had:
Melldith Noe ſy'n glynu 'n ffinion
Byth ynghrwyn y *Moyrys* duon.

Sem. Megis Sem trwy ddawn a rhad,
Cuddia g'wilydd Noe dy dad;
A phan ddel mewn gŵth o oedran,
Na watwara megis Canaan.

Salomon. Parcha Bathſeba dy fam,
Anrhydedda hi ar bob cam;
Rho 'r llaw ddeheu iddi yn ufudd,
Fel y rhoddai Selef Ddafydd.

Abraham. Cynta' peth a wnel dy ddwylo,
Pa le bynnag 'r elech iddo,
Godi allor gyd ag Abr'am
I addoli Duw 'n ddigytgam.

Ffydd Abraham. Cred bob gair o enau Duw,
Gwir a phur a pherffaith yw:
Nef a daear a ddiflanna
Cyn el iot o'i air heb gwpla.

Lle harcho Duw it' fyned, dos, Ufudd-dod Ahraham.
Y peth orch'myno gwna yn glos:
Bydd mor ufudd ag oedd Abr'am,
Gwna'r peth archo yn ddigytgam.
Offrwm d' Iſaac os Duw arch,
Ac enwaeda 'r cnawd o barch:
Gado ddelwau aur dy dad,
Dos pan harcho maes o'th wlad.
Dyſg gan Iſaac fod yn ufudd, Iſaac.
Mwyn a llariaidd, dof a llonydd:
Felly byddi ſiwr o fyw,
Mewn ffafar dyn, mewn ofn Duw.
Gwely 'th briod na haloga, Rebecca.
Ond bydd foddlon i'th Rebecca;
Fel y byddai Iſaac ſanctaidd:
O flaen Duw mae hyn yn weddaidd.
Os bydd geiriau Jacob gennyd, Jacob.
Gochel ddwylo Eſau waedlyd:
Cas gan Dduw a pheth digwnt
Yw 'r geiriau braf a'r gweithred brwnt.
Pan bwriadech geiſio gwraig,
Bydd i Jacob yn ſcolhaig:
Dilyn gyngor mam a thad,
Os mynni lwyddiant ar dy had.
Na fydd lwth i lanw 'th fola, Eſau.
Eſau ga's y c'wilydd mwya',
Am roi i Jacob ei holl afel
Dros phiolaid o gawl cruel.
Ffei o'r afrad, ffei o'r medd'dod,
Na werth Nef am fwyd a diod;
Eſau gollodd Ganaan decca'
Am werth fraint i lanw ei fola.
Os cais meiſtres yn y cornel Joſeph.
Gennyt orwedd gydâ hi'n ddirgel,
Cilia gyda Joſeph allan,
Na ladd d' enaid er ei chuſan.
Dos i garchar, goddef gur,
Gorwedd mewn cadwynau dur,
Cyn y gwnelech megis filain,
Aelod Criſt yn aelod puttain.

Na char buttain tra f'ech byw,
Na haloga demel Dduw;
Ni wnai Joſeph beth mor ffinion,
O ſerch pydru yn y cyffion.

Puttain. Margen front fel margen Eſaw,
Margen a bair cnoi ac wylaw,
Ydyw gwerthu 'r nefoedd berffaith
Am gyfeillach puttain noſwaith.

Derchafiad Joſeph. Joſeph waith na fynnai orwedd
Gyd a'i feiſtres mewn anwiredd,
A ga'dd myn'd yn Brins arbennig
Ar yr Aipht am *ſtopi* rhyfig.

Gwell bod gyd a Joſeph ddiwa'r
Am oneſtrwydd yn y carchar,
Nâ bod gyd a Herod frenhin,
A Herodias rhwng ei ddeu-lin.

Reuben. Os dringhadu wely 'th dad,
Gyd a Reuben hyna' o'r gwa'd:
Juda gaiff yr holl 'tifeddiaeth,
Ni chei dithau ond yr hiraeth.

Simeon. Simeon gochel werthu 'th frawd,
Drwg y gwyddoſt beth yw 'r ffawd:
Fe fydd Joſeph gwedi werthu
Yn troi Simeon i'r carchardy.

Moſes. Dyſg gan Foeſen fod yn fwyn,
Araf, llednais, da dy gŵyn;
Hawddgar, ffyddlon, prudd, di-dwyll,
Cefnog, diddig, da dy bwyll.

Pharao. Gwel pa filwyr ſydd gan Dduw
Yn plygu 'r brenhin cryfa 'n fyw,
Llau a llyffaint, ceiliog-rhedyn
Yn troi Phar'o i geiſio canlyn.

Canaan. Os ceiſi fyn'd o'r Aipht i Ganaan,
Lle mae 'r mêl a'r llaeth yn dropian,
Rhaid it' fyned trwy 'r môr coch,
Er maint ei rym, er cuwch ei roch.

Manna. Gochel laru ar y Manna,
Claf iawn wyt oni elli fwytta:
Ac os ceiſi bwmps a phanas,
O flaen Manna, mae 'ti anras.

Cyn

Cyn gadawo Duw ddim eiſiau — Soflieſr.
Ar y ſawl a gatwo ei ddeddfau,
Pair i'r nefoedd wlawio Manna,
A *Chwails* iddynt i'w eu bwytta.
Na wrth'neba byth o'r 'ffeiriad, — Cora.
Angel Duw yw wrth ei alwad ;
Gochel rhag i'r ddae'r dy lyngcu
Os fel Cora y gwrth'nebu.
Gochel *fedlo* maes o'th alwad — Offeiriad.
Bethau berthyn at offeiriad ;
Ni fynn Duw ond 'ffeiriad gweddaidd
Drin yr Arch a'r pethau ſanctaidd.
Gwel mor gaeth y mynn Duw inni — Sabbath.
Gadw 'r Sabbath heb ei halogi,
Pan y parai i'r holl gymmanfa
Labyddio 'r dyn am ſul-friwydda.
Treulia 'r ſabbath byth yn ſanctaidd,
Dere i demel Dduw yn weddaidd ;
Ac nac arfer tra f'ech byw
Waith y cythreul ar ddydd Duw.
Gwelwn allu Duw bob un — Haul.
Yn ſtoppi 'r haul wrth weddi dyn,
Ac attal hon ddiwrnod cyfan,
Uwch ben ei lu heb fyn'd o'r un-man.
Cofiwn bawb mai c'wilydd yw
Os ſtoppa 'r haul pan harcho Duw,
A'n bod ninnau crach fudreddi
Pan harcho Duw heb fedru ymſtoppi.
Os ceiſir gennyt 'ddoli delwau, — Joſua.
Megis Joſua atteb dithau,
Nid addolaf tra fwy'i byw
Mi a'm tylwyth ond fy Nuw.
Zimri, Zimri, gwel y cledde, — Zimri.
S'uwch dy ben gan Dduw 'r diale,
A'r ffon wayw ſydd gan Phin'es
I'th drywanu di a'th langces.
Balaam, Balaam agor lygad, — Balaam.
Gwel yr angel ſy 'n dy warchad :
Tro yn d' wrthol, gochel frib'ri,
Gwrando 'r aſen yn d'arg'oeddi.

Samſon. Na char buttain mwy nâ chythrel,
Na ro iddi byth o'th *gwnſel* ;
Hi dyrr wddwg, hi dynn galon
Gwr pe b'ai mor gryf a Samſon.

Gibea. Na faentumia bobol ddrwg,
Ond bydd arnynt byth ar d' wg ;
Gibea loſgwyd a'i holl bobol,
Am ymddiffyn gwyr anneddfol.

Benjamin. Benjamin attolwg clyw,
Pa'm y tynni ddial Duw,
Ar dy dŷ a'th ben dy hunan,
Am ymddiffyn plant i Satan ?

Eli. Cymmer rybudd oddiwrth Eli,
Ddyſgu'th blant, a'u dyfal goſpi ;
Lle na choſpo'r Tad â'r wialen,
Duw â'r cleddyf dyrr eu cefen.

Samuel. Dyſg gan Samuel tr'ech yn blentyn,
Brudd was'naethu Duw a'i ganlyn,
Ac arferu hyd dy ddiwedd,
Fyw yn gyſiawn, yn ddigamwedd.
Dyſg gan Samuel farnwr gwych,
Na chymmerech fuwch nac ŷch ;
Ond rhoi barn ym mhob rhyw fatter,
I bob dyn yn ol cyſiawnder.

Joel mab Samuel. Beth ennillodd Joel aſlan,
Wrth gam-farnu, ac wrth fribian ?
Colli ſwydd ac etifeddiaeth,
Ennill cywilydd a dannodiaeth.

Uzza. Uzza gochel gwrdd â'r arc,
Gad i'r 'ffeiriaid hynny o garc ;
Trin dy ſwydd dy hun a'th alwad,
Nid yw'r arch yn perthyn attad.

Job. Bydd ddioddefgar megis Job,
Tr'ech yn glaf na lef Ob, ob !
Yn dy golled gochel gablu,
Duw ſy'n rhoi, a Duw ſy'n tynnu.
Pe dygai Duw ſydd yn dy helw,
Pe'th d'rawai'n glaf, nes b'ai ti marw,
Dywaid, pe b'ai Duw'n fy mlingo,
Etto mi 'mddiriedaf ynddo.

Canol

Canol nos fel brenhin Dafydd, Dafydd.
Cod i lawr, penlinia'n ufudd,
A molianna Dduw'r pryd hynny,
Pan bo eraill yn hwrn gyſgu.
Hoff o beth a hyfryd yw,
Ganol nos glodfori Duw,
A rhoi diolch iddo'r borau,
Am ei ras a'i amal ddoniau.
Bydd mor 'difar am dy bechod,
Ag oedd Dafydd brophwyd hynod,
Ac na orphwys wylo 'n irad,
Nes cael ffafar Duw a'i gariad.
Wyla nes bo 'th wely 'n foddfa,
Bwytta ddeigrau gyd â'th fara,
Gwiſg dy ſach, a thro mewn ‡ llythrod, ‡ Llwch.
Nes cael pardwn am dy bechod.
Er melyned a fo'th gydyn, Abſalom.
Gochel f' enaid chware'r coegyn ;
Ac nac arſer locſau hirion,
Rhag dy faglu fel Abſalon.
Os aiff Dafydd i felina, 2 Sam. 12.
Ganol nos at wraig Uria ; 11, 12. a 18.
Fe ddaw un ganol-ddydd gole, 22.
I felina i'w felin ynte.
Gwel mor fyr yw pleſer oflyd, Amnon a
A wnai Amnon golli fywyd ; Thamar.
Gwel mor chwerw yn y diwedd,
Yw blas pechod ac anwiredd.
Na ddod d' enaid byth mewn peryg',
I gyflawni chwant a rhyfyg ;
Fe fydd chwerw ac edifar,
Yn y diwedd dreiſio Tamar.
Dod dy dŷ mewn trefen addas, Hezecia.
Fel y dodai Hezecias ;
A bydd barod byth yn gwiliad
Angeu, cyn y delo attad.
Gochel chwennych gwinllan Naboth, Naboth.
Trais a lef am ddial boenoth,
Gwinllan Naboth os trachwantu,
Teyrnas Iſrael a fforffettu.

Ahab. Ahab, Ahab, dela'n union,
Na ddwg winllan Naboth wirion,
Ac os dygi trwy 'nudonaeth,
Duw ddifetha dy hiliogaeth.

Daniel. Er maint a fo'th boen a'th drafel,
Cwymp i 'ddoli Duw fel Daniel,
Dair gwaith yn y dydd o leiaf,
Dyna'r unig waith ſydd reitaf.

Cae'r ſtafell Cae dy 'ſtafell, plyg dy liniau,
Cod d' olygon, agor d' enau,
Ac addola Dduw yn brudd,
Felly dair gwaith ar bob dydd.

Ffau y llewod. Dan. vi. Serch dy daflu i fyſg y llewod,
Na 'ſgeuluſa 'ddoli'r Drindod;
Y bwyſtfilod gwaetha eu nattur,
Fedrant ffafrio gwir addolwyr.

Sadrach. Nac ymgrymma byth i ddelw,
O ſerch gorfod arnat ſarw,
A myn'd gyd â Sadrac hyfryd,
Ar dy ben i'r ffwrnais danllyd.

Mat. 4. 10. Duw yn unig ſydd i'w 'ddoli,
Nid yw y ddelw ddim ond gwegi,
Sal. 115. 4. Coed a cherrig, aur ac arian,
Bwbach nad all helpu hunan.

Belſaſar. Pan bo'r cwppan wrth dy fin,
Yn cablu Duw, yn yfed gwin,
Gochel angeu dig dy daro,
Dan. v. Fel Belſaſar wrth garowſo.

Pan b'ech yn carowſo'n dal,
Llaw ar y wal. Gwel y llaw ſydd ar y wal,
Yn 'ſgrifennu o flaen d' wyneb,
Dy farn aethlyd a'th lothineb.

Tobias. Bydd drugarog fel Tobias,
Wrth bob tlawd a fo o'th gwmpas;
Ac na fwytta bryd yn iachus,
Nes rhoi rhan i'r tlawd anghenus.

Helpa'r gwan, a chladd y marw,
Swcra'r noeth, cyſ'rwydda'r weddw,
Bydd yn rhyſgwy i'r amddifaid,
Na ſydd anfwyn wrth ddieithriaid.

Pan

Pan y b'ech ar fedr gwreicca, Raphael,
Cais gan Dduw dy Helpwr hela
Raphael ſanctaidd i'th gyf'rwyddo,
Cyn ymlygrech wrth ymfatſio.
Cyn gorweddech gyd â Sara,
Llaw yn llaw a hi gweddia,
Ar i'r Arglwydd roi it' lwyddiant,
Help a chymmorth, ffawd a ffynniant.
Dyſg gan Dobi ieuangc berchi, Tobi ieuangc a Sara ei wraig.
Dy dad a'th fam a'u hael gymfforddi,
Pan b'ont marw, cladd hwy'n weddaidd,
Hyn ſydd raſol a chriſt'nogaidd.
Bydd fyw'n gyfiawn ac yn gynnyl, Efengyl.
Fel ped fait heb un Efengyl,
A bydd farw 'n gyſtal d' obaith,
A phed fait heb wel'd y gyfraith.
Os gofynni anwyl Griſtion,
Pwy wnaeth hyn o werſau byrrion,
Gwas i Griſt ſy'n ceiſio d' hwppo,
Tu a'r nef â'i draed a'i ddwylo.

LXXIX. Llythyr yr Awdwr at ryw Eglwyſwr a ddeiſyfodd arno droi ar gân Gateciſm Eglwys Loegr.

DY zel at Dduw a'i eglwys,
Fy mrawd mi wn a barwys,
It' geiſio troi holl byngciau'r ffydd,
Ar gân mor brudd, mor gymmwys.
Di weli fod yn hawſach
Gan Gymry (heb eu hammharch)
Ddyſgu caniad ofer ſerth,
Nâ 'r peth ſydd werthfawrocach.
Gan hynny ceiſiaiſt genny',
Droi'r pyngciau hyn i'w canu ;
Fel y gallo'n defaid mân,
Yn rhwydd ar gân eu dyſgu.
Wrth wel'd dy dduwiol fwriad,
Ni phellais o'th ddymuniad ;

Ond

Ond mi droes dy byngciau'n fyrr,
Yn *blain*, yn eglur ganiad.
Ni cheiſiais ddim cywrein-waith,
Ond meſur eſmwyth perffaith,
Hawdd i'w ddyſgu ar fyrr dro,
Gan bawb a'i clywo deir-gwaith.
Derbyn yn roeſawgar,
A geiſiaiſt mor 'wyllyſgar ;
Er nad ydyw'r gwaith ond gwael,
Mae 'n chwennych cael dy ffafar.
Os caiff ein Duw ogoniant,
Na 'n defaid dippyn lleſiant,
'R y'm ni'n dau yn cael ein gwyn,
O'r gorchwyl hyn trwy lwyddiant.
Duw roddo dy ddymuniad,
Duw fyddo ceidwad arnad,
Waith bod fy ffrwſt, a'm gwaith yn fawr,
Mi gym'raf 'nawr fy nghennad.

LXXX. Y CATECISM.

Holiad. FY mhlentyn hygar hoyw,
Er Criſt beth yw dy enw,
Myneg im' o galon brudd,
Dy gred a'th ffydd yn groyw ?
Atteb. Fy enw yw Cynedda,
A gollwyd gynt yn Adda,
Etto gadwyd trwy ras Duw,
Yng Nghriſt 'r hwn yw'r Meſſia.
H. Pwy roes dy enw itti,
Lle 'r oeddit gwedi'th golli,
Gyd â'r byd trwy Adda ga'th,
A'th droes i'r fath drueni ?
A. Fy nhadau a mammau bedydd,
Trwy lân ac union grefydd,
Pan bedyddiwyd fi â dw'r,
Mat. 28. 12. Wrth arch fy Mhrynwr ufudd.
H. Pwy les ſy'n dwad itti,
O'th fedydd gwedi 'th olchi,
Yn y dw'r gan 'ffeiriad Duw,
Waith cymmaint yw'th drueni ?

A. 'Rwy'n

A. 'Rwy'n aelod bur i'm Prynwr,
'Rwy'n blentyn i'm Creawdwr,
'Rwy'n 'tifedd mawr o deyrnas ne',
'Rwy 'Nghriſt yn ore nghyfiwr.

H. Pa beth yw'r llw a'r ammod,
A wnaeth dy feichiau droſod ?
Pan dderbyniaiſt hyn o fraint,
Ymhlith y Saint trwy gymmod.

A. Addawſant dri pheth droſof,
Na's gad'af byth yn angof,
Ond mi cadwaf hwynt i gyd,
Trwy Dduw, tr'o bywyd ynof.

H. Beth ydyw'r tri pheth hynny,
Addawſant it' gyflawni ?
Pan yr oeddit mor ddi rym,
Mynega im' os medru.

A. Yn gyntaf bod im' wrthod,
Y diawl, a'i dwyll, a'i gymmod,
A'r byd anwir, mawr ei wawd,
A chwantau'r cnawd a'i bechod.
Yn neſaf bod im' gredu
Holl byngciau ffydd Criſt Ieſu,
Y rhai 'n y Gredo bob yr un,
All pob rhyw ddyn eu dyſgu.
Yn drydydd cadw'n garcus,
Orch'mynion Duw a'i 'wyllys,
A byw'n eu hol yn dda fy moes,
Holl ddyddiau f' oes yn weddus.

H. Beth ydwyt ti yn dybied ?
I'th rwymwyd di cyn gaethed :
Ac y rhaid itti gredu hyn,
A'u cwpla'n dynn trwy weithred.

A. 1. Yn wir 'rwy'n rhwym i gredu,
Ac hefyd i gyflawni,
Hyn i gyd, a hynny wnaf,
Trwy nerth Duw Naf heb ffaelu.

2. Ac yr wyf yn ddiolchgar,
I'm Duw am gymmaint ffafar,
A'm galwodd i i'r cyfryw ſtad,
Yng Nghriſt fy Ngheidwad hygar.

H. Ad-

3. Ac mi 'tolygaf arno,
Roi gras im' byth i drigo,
Yn y cyfryw ſtat trw'i byw,
Nes tynno Duw fi atto.

H. Adrodd immi 'n bryſur
Holl fannau 'th ffydd yn eglur;
A mynega im' ar lled,
Beth yw dy gred a'th hydyr?

Y Gredo. *A.* 'RWy'n credu yn Nuw galluog,
Ioan 14. 1. Tad Ieſu Griſt trugarog,
Creawdwr nef, a dae'r a dw'r,
A'u Pen-rheolwr enwog.
Yr wyf fi'n credu hefyd,
Ynghriſt fy Mhrynwr hyfryd,
A wnaed yn ddyn o'r wyryf Fair,
Trwy rad ei ddiwair Yſpryd.
Yr hwn a wir ddioddefws,
Dros ddyn dan Bont's Pilatws;
Ac a hoeliwyd ar y groes,
Nes marw o'r loes a'i lladdws:
A chwedi marw ar groes-bren, *H.*
Fe gladdwyd yn y ddaeren;
Fe ddiſgynodd er ein mwyn,
Act. 2 31. I uffern dwym aflawen.
A'r trydydd dydd fe gododd, *A.*
O farw lle gorweddodd,
1Cor. 15. 4, Gwedi gorfod angau glas,
55, 57. A'r gelyn cas a'n twyllodd.
Ac yno fe dderchafwys,
I'r drydedd nef yn gymmwys,
Marc 10. 19 Lle'r eiſte' 'nawr ar law dde'r Tad,
Yn Geidwad i'w ei eglwys.
O'r nef fe ddaw yn hoyw,
I farnu'r byw a'r meirw,
Mewn gallu a gogoniant mawr,
Pan ddel yr awr i'n galw.
'Rwy 'n credu'n ffyddlon hefyd, *H.*
1 Ioan 5. 7. I'r Glân a'r Sanctaidd Yſpryd,
Ioan 15. 26 Sy'n deilliaw odd'wrth y Tad a'r Mab,
Gwir Roddwr rhad a bywyd.

'Rwy'n

'Rwy'n credu yn ſuwredig,
Fod eglwys lân Gatholig,
O bob *naſiwn*, oes, a thir, Dat. 7. 9.
Gan Griſt yn wir gadwedig.
'Rwy'n credu bod yn gyngan,
I bawb o'r Saint eu cyfran,
Yn Ieſu Griſt ein Prynwr drud,
A'i ddoniau gyd yn gyfan.
'Rwy'n credu bod maddeuant Eph 1. 7.
I bawb a wir 'difarant,
Er mwyn Mab Duw a dalodd iawn,
Tra chyflawn am eu nwyfiant.
'Rwy'n credu adgyfodiad,
I'm cnawd pan ddel yr Ynad,
A'i udgorn mawr i'n codi o'r lluwch, Rhuf. 15. 52
I gyfrif cuwch a'r lleuad. 1 Theſ. 4. 16
Ac yr wy'n credu'n hollol,
Fod bywyd mawr trag'wyddol,
I holl blant Duw a'r Saint ynghyd,
Yn ol y byd preſennol. *Amen.*

H. Pa bethau bynna ddyſgaiſt,
O'th Gredo 'r hon adroddaiſt?
Cais grynhoi yn fyrr ynghyd,
Ffrwyth hyn i gyd a draethaiſt.

A. 'Rwy'n dyſgu credu'n gyntaf,
Yn Nuw'r gwir Dad goruchaf,
'Rhwn a'm creodd a'r holl fyd, Gen. 1.
Mewn dull a phryd o'r glanaf.
Yn ail yr wyf yn credu,
Yn Nuw'r Mab f'Arglwydd Ieſu,
A'm prynodd i a phob rhyw ddyn,
A'i waed ei hun i'n helpu.
Yn drydydd credaf hefyd,
I Dduw'r ſancteidd-lân Yſpryd, 1 Cor. 6. 11.
A'm ſancteiddiodd, a phob rhyw, Eph. 1. 4.
Etholodd Duw i fywyd.

H. Di addewaiſt trwy feichneion,
Lwyr gadw yr holl orchmynion;
Pa ſawl un o'r rhai'n y ſydd
I'w cadw 'n brudd o'r galon?

A. Mae

A. Mae deg gorchymyn croyw,
A roes Duw in' i'w cadw ;
Nid oes torri un o'r rhai'n,
Rhag myn'd yn gelain farw.

H. Pa rai er Criſt yw rhei'ny,
Moes glywed, prawf eu henwi ?
Cais fyw'n ſanctaidd yn eu hol,
A gwna hwy'n rheol itti.

A. Y rhai ar fynydd Sina,
A draethodd Duw gorucha,
A'i enau 'i hun o'r tân a'r mwg,
Yngolwg ei gymmanfa.
A'r rhai trwy ddwylo Moeſen,
A roes Duw ar ddwy *dablen* ;
Gwedi printio â'i fys ei hun,
Yn hawdd i ddyn eu darllen.
Y rhai ſy ddigon eglur,
I'w tynnu maes o'r 'ſgrythur,
O'r ugeinfed bennod dlws,
O Ecſodws gymmeſur.

H. Beth yw'r gorchymyn cynta',
A'r ail, a'r lleill ? mynega :
Prawf eu traethu cymmain un,
Yn oed yr un diwetha.

A. I. MYFI yr Holl-alluog,
Yw d' Arglwydd Dduw trugarog,
Na fyn un Duw ond myfi,
Sydd un a thri galluog.

II. Na wna un ddelw itti,
Gerfiedig i'w haddoli :
Na llun dim o'r nef na'r ddae'r,
Na'r dw'r, na'r aer, i'm ſiommi.
Na oſtwng i'r fath wagedd,
Na 'ddola'r fath oferedd ;
Pridd, a choed, a cherrig yn',
Gwaith dwylo dyn a'i fyſedd.
Can's myfi dy Arglwydd grymmus,
A'th Ior wyf Dduw eiddigus,
Sy'n ymwel'd â phechod cant
O dadau ar blant camweddus :

Ac

Ac yn rhoi coſpedigaeth,
Hyd dair oes a chenhedlaeth,
O'r rhai ſydd yn ſy nghaſâu,
Trwy garu gau-addoliaeth :
Gan ddangos trugareddau,
I'r ſawl a gatwo neddfau,
Ac i'w plant, a'u had, a'u hil,
Hyd fil o genhedlaethau.

III. Na enwa Dduw un amſer,
Heb ofon, parch, a phryder,
Can's nid gwirion yw dy lw,
Os cym'ri ei enw 'n ofer.

IV. Cofia gadw yn ſanctaidd,
Y Sabbath wen yn weddaidd,
A threulia'r ſul tra f'ech di byw,
Yn addoli Duw'n griſt'nogaidd.
Fe rodd Duw chwe diwrnod,
It' weithio d' orchwyl priod ;
Y ſeithfed dydd rhaid cwympo'n faith,
I weithio gwaith y Drindod.
Ar y diwrnod hwnnw,
Na wna ddim gwaith ſerch marw,
Na'th fab, na'th ferch, na'th was, na'th farch,
A'r dierth arch ei gadw :
O achos mewn chwe d'ie,
Y gwnaeth Duw'r byd a'i bethe,
A'r nef, a'r ddae'r, a'r mor, a'u llu,
A'r cwbl ſy'n eu dible.
A'r ſeithfed dydd f' orphwyſodd,
Gan hynny fe fendithiodd
Yr Arglwydd Dduw y ſeithfed dydd,
Ac ef a'i prudd ſancteiddiodd.

V. Rho barch a gwir ufudd-dod,
I'th dad a'th fam yn waſtod,
Fel yr eſtyno Duw yn hir,
Dy oes ar dir dy drallod.

VI. Gochel ladd un Criſtion,
Na thywallt gwaed y gwirion :
Gwaed a lef yn doſt ei lais, Gen. 4 10.
Duw ddial drais llofruddion.

VII. Na

VII. Na wna odineb aflan,
Gwna'n fawr o'th wraig dy hunan;
Yf dy ddw'r o'th ‖ wins dy hun,
Na chwrdd ag un oddiallan.

Diar. 5. 15, 18.
‖ Ffynnon.

VIII. Na ladratta fymryn,
Tr'ech byw o olud un dyn;
Na thwylla neb; nac arfer drais,
Serch goddef clais a newyn.

IX. Na fydd di dyſt celwyddog,
Yn erbyn dy gymmydog,
Dywaid wir am bob rhyw ddyn,
Na § ſglandra un dieuog.

§ chamgyhudda.

X. Na chwennych dŷ cymmydog,
Na'i wraig, na'i was calonnog,
Na'i forwyn wen, na'i farch, na'i ych,
Na dim na b'ych perchennog.

Gweddi.

O Arglwydd Dduw bydd dirion,
Wrth bawb o'th blant, a'th weiſion;
Goſtwng di'n calonnau'n faith,
I gadw'th gyfraith gyfion.
O Arglwydd graſol maddau,
Ein pechod a'n troſeddau;
A 'ſgrifena 'r gyfraith hon,
Ar lech ein calon ninnau.

H. Beth wyt ti'n ddyſgu'n benna',
O'r gyfraith hon? mynega;
A rho im' yn gryno ynghyd,
Eu ffrwyth i gyd yn gwtta.

A. 'Rwy'n dyſgu dau beth enwog,
Fy nau ryw ddyled ſerchog,
Un tu ag at fy Arglwydd Dduw,
Llall at bob rhyw gymmydog.

H. Yn gynta' moes im' glywed,
Yn gyflawn beth yw'th ddyled,
At yr Holl-alluog Dduw,
Sy'th rwymo i fyw yn gyſtled.

A. Fy nyled at Dduw cyfion,
Yw credu ynddo'n ffyddlon:
A'i ofni'n fawr trwy barch a ffydd,
A'i garu'n brudd o'm calon.

Heb. 11. 6.
Mat. 22. 37.

Yno

Yno i wir addoli,
Fel y mae air yn erchi ;
A'i ſendithio bob yr awr,
Am dan ei fawr ddaioni. Sal. 145. 2.
A llwyr ymddiried ynddo,
A galw'n gywir arno,
Perchi air, a'i enw'n brudd,
A bod yn ufudd iddo.
Ac felly ei anrhydeddu
Yn gywir, a'i was'naethu,
Ddydd a nos tra ynof chwyth,
Ar eitha byth o'm gallu.
H. Beth yw dy ddyled enwog,
Tu ag at bob rhyw gymmydog?
Moes ei glywed i mi'n glur,
O galon bur yn rhywiog.
A. Fy nyled at gymmydog,
I'w garu 'n daran ſerchog,
Fel y caraf fi fy hun,
Ped f'ai fy ngelyn llidiog :
A gwneuthur i bob Criſtion, Mat. 22. 29.
Fel y dymunai nghalon, Mat. 5. 44.
Iddynt hwythau wneuthur im', Mat. 7. 12.
Heb ddangos llym ſeſuron.
A charu fy rhieni, 1 Tim. 5. 4.
A'u cymmorth hwy a'u perchi,
A gwneuthur heb ddim nâg, na ſon,
Bob peth a fo'n yn erchi.
Ac ufuddhau i'r brenhin,
A'i ſwyddwyr ſy'n f'ymddiffyn,
A'i anrhydeddu trwy fawr barch,
A gweithio ei arch yn ddiflin.
A goſtwng i'm dyſgawdwyr,
Athrawon a chynghorwyr,
Sy'n cyfrwyddo i mi fyw, 1 Theſ. 5. 12,
Wrth 'wyllys Duw a'r 'ſgrythur. 13.
A pherchi mawr a bychan,
O'm gwell o bob rhyw oedran ;
Ac ymoſtwng iddynt hwy, Lef. 19. 17.
Heb wneuthur-mwy o dwrddan.

Ac

Ac na wnelwyf niwed,
Lef. 19. 17. I neb ar air na gweithred ;
Na dwyn câs at unrhyw ddyn,
Na chlwyfo un ar aned.
A chadw 'nghorph yn dempraidd,
Yn ſobor ac yn ſanctaidd,
Rhag pob rhyfyg fel rhag plag,
Yn ddiwair ac yn weddaidd.
Eph. 4. 28. A chadw nwylo 'n benna',
Rhag chwiwio a lladratta,
A rhag gwneuthur twyll na cham,
Ond gweithio am eu bara :
Eph. 4. 25. A chadw nhafod beunydd,
Rhag cabledd, twyll, a chelwydd,
A rhag d'wedyd drwg am neb,
Fel Ethnic heb ei fedydd.
A chadw 'nghalon angall,
Rhag chwennych golud arall,
2Theſ 3. 8. Ond llafurio wrth fodd Duw,
I geiſio byw yn ddiwall.
Rhuf. 7. 18. *Addyſg*] Gwybydd hyn yn eglur,
Nad wyt ti'n abal gwneuthur,
Hyn i gyd o'th rym dy hun,
Rhuf. 3. 12. Lle'r wyt ti'n ddyn pechadur.
Ni elli gadw'r gyfraith,
Na rhodio ynddi'n berffaith,
Ioan 15. 5. Na gwas'naethu Duw'n ddifrad,
‡ anwylyd. Heb gael ei rad ef (f' ‡ anrhaith)
Gan hynny rhaid it' ddyſgu,
Trwy weddi attolygu,
Ar Dduw mawr o hyn i ma's,
Roi nefol ras i'th helpu.
Moes glywed im' gan hynny,
A fedri di fynegu
Gweddi'r Arglwydd yn ddibaid ?
Ont' ê mae'n rhaid ei dyſgu.

A. EIN Tad o'r drydedd nefo'dd,
Ein Tad trwy Griſt a'n prynodd,
Sancteiddier byth dy enw mawr,
Gan bawb, bob awr, o'th luo'dd.

Deued

Deued dy deyrnas raſol,
I'n plith, dy blant, a'th bobol ;
A rheola ni bob pryd,
A'th air a'th Yſpryd nefol.
Dy 'wyllys di wnel dynion,
Ar dir ym myſg dae'rolion ;
Fel yn y nef y gwnair heb nâg,
Gan thronau ag angylion.
Rho heddyw inni fwytta,
Bob rhai'n beunyddiol fara,
A phob peth ſydd raid i ni
'Th was'naethu di 'r Gorucha'.
A maddeu i ni'n pechodau,
Fel y maddeuom ninnau,
I'r ſawl a wnaethont lawer gwaith,
I'n herbyn faith droſeddau.
Nac arwain ni yn ddirgel,
I brofedigaeth uchel ;
Ond gwared ni rhag pob drwg ffawd,
O'r byd, a'r cnawd, a'r cythrel.
Can's tydi bie'r deyrnas,
A'r nerth a'r gallu o gwmpas,
A'r gogoniant oll i gyd,
Hyd ddiben byd yn addas. *Amen.*

H. Beth wyt ti yn ei geiſio
Gan d' Arglwydd wrth weddio,
Yn y weddi fechan hon,
Gan droi d' olygon atto ?

A. Yn gynta 'rwyf fi'n erchi,
Ar f' Arglwydd Tad goleuni,
Roi i ni ras tra fom ar dir,
Bob rhai i'w wir addoli.
Gwedi'n 'rwyf fi'n eiriol,
Am bob peth angenrheidiol,
I'r eneidiau a'r cyrph ynghyd,
Tr'o ni'n y byd preſennol.
A maddeu 'n holl ddrygioni,
Ein beiau oll a'n gwegi,
A thrugarhau wrth bawb ar lled,
A wnelont niwed inni.

A'n

A'n cadw yn ddihangol,
Rhag pob rhyw bechod marwol,
A phob peryg' a phob plag,
Corphorol ac yſprydol.
A hyn yr wy'n obeithio,
A wna fy Nuw heb beidio,
Er mwyn ei Fab fy Mhryn'vr gwyn,
A gaiff fy nghanlyn gantho.

H. Attebaiſt hyn yn gymmwys,
Mynega im' cyn gorphwys,
Pa ſawl Sacrament didriſt,
Ordeiniodd Criſt i'w eglwys ?

A. F' ordeiniodd ddau'n ei fywyd,
Tra rheidiol at ein hiechyd,
Y cynta o'r ddau yw bedydd pur,
Yr ail yw'r ſwppyr hyfryd.

H. Os wyt ti yn deallu,
Dymunwn it' hyſpyſu,
Beth yw Sacrament yn bur ?
Mynega yn glir os medru.

A. Mae'n arwydd plaen gweledig,
O ddirgel ras arbennig,
1 Cor. x. Trwy'r hwn y rhoddir Criſt ei hun,
A'i ddoniau i ddyn cadwedig.

H. Pa nifer ſydd o rannau,
Ym mhawb o'r Sacramentau ?
Myneg im' ar goedd y Plwy',
A dangos hwy yn olau.

A. Mae dwy ran amlwg meddynt,
Ym mhob yr un o honynt ;
Yr arwydd amlwg o'r tu fa's,
A'r dirgel ras ſydd ynddynt.

H. Beth ydyw'r nod gweledig,
A'r arwydd digon tebyg,
Sy'n y bedydd o'r tu fa's,
Yn ſelu'r gras arbennig ?

A. Y dw'r yn y bedyddfa'n,
Lle trochir y dyn bychan,
Yn enw'r Tad, a'r Mab dri-phryd,
A'r Sanctaidd Yſpryd purlan.

H. Beth

H. Beth ydyw 'r gras yſprydol
Na's cenfydd llygad cnawdol,
Y mae'r dw'r yn ar'ddoccau
Sy'n golchi 'r brychau'r bobol?

A. Gwaed Criſt Mab Duw ei hunan
Sy'n golchi 'r enaid aflan,
Oddiwrth bob rhyw bechod cas,
Lle 'r oedd yn was i Satan.
Ac hefyd yn ei wneuthur
Yn Griſtion o bechadur,
Ac yn blentyn Duw trwy ras,
O elyn cas wrth nattur.

H. Beth ydys yn ei geiſio
Gan rai ddel i'w bedyddio?
Beth ſydd raid? mynega 'n bres
I'r rhai gais lles oddiwrtho.

A. 'Difeirwch a ffydd fywiol
Sydd ddau beth angenrheidiol,
I bob dyn a ddel yn brudd
I geiſio bedydd graſol.
'Difeirwch i ymwrthod,
A phob rhyw fath o bechod;
Ffydd i gredu tra fo byw
Addewid Duw a'i ammod.

H. Pa ham y rhwydd fedyddir
Plant bychain pan eu genir;
Pan na allant yn ddi-feth
Gyflawni 'r peth a geiſir?

A. Y maent hwy trwy mechneion
Yn cwpla 'u haddewidion,
Nes y delont hwy mewn maint
I dalu 'r faint addawſon'.

H. Mynega pa'm ordeiniwyd
Y ſwpper pan dechreuwyd?
Pa'm yr y's yn arfer hon
Trwy ddefod 'rhon ni lyſwyd?

A. Er mwyn tragwyddol goffa
Am angeu Criſt a'i laddfa,
A'r holl leſad a ddaw i ddyn
Oddiwrth ei wŷn a'i boenfa.

H. Beth ydyw'r rhan a weler
Tu allan yn y ſwpper,
A'r nod a'r arwydd o'r tu fa's
Sy'n ſelu 'r gras addawer ?

A. Y bara a'r gwin o'r Cymmun
Orch'mynodd Criſt i'w derbyn,
1 Cor. 11. 24, 25. Er cofio ei gorph a'i waed ei hun
Sy 'n cadw dyn rhag newyn.

H. Beth ydyw 'r rhan ni welwn,
A'r gras ſydd o'r Comuniwn,
'Rhwn ar'ddocceir wrth fara a gwin ?
§ yn eglur. Mynega 'n ‡ rhin erdolwyn.

Ioan 6. 50. Eph. 1. 7. a 5. 6. *A.* Corph Criſt a'i waed ſancteiddiol
Offrymmodd dros ei bobol,
I brynu dyn, i dalu Duw,
A'n porthi i fyw 'n dragwyddol.

H. Pa les a gaiff Criſt'nogion
A gym'ro o 'wyllys calon,
Y Sacrament ſancteiddiol hyn
O'r Swpper pyn derbynion' ?

A. Cael porthi eu heneidiau
Ar Griſt ei hun a'i ddoniau,
Cadarnhau eu hegwan ffydd,
Mat. 26. 26, 27, 28. A maddeu 'n brudd eu beiau.
Fel y bydd bara ffrwythlon
A gwin yn porthi 'r galon ;
Felly Criſt a'i waed wrth raid
Sy 'n porthi 'r enaid ffyddlon.

H. Pa beth ſydd raid o bryſur
I bob rhyw Griſtion wneuthur,
A ddel i ſwpper Criſt yn llon
Os cais yn hon gael cyſur ?

1 Cor. 11. 28 *A.* Rhaid iddo holi 'n fanol
A fo ef wir 'difeiriol,
Am ei bechod o bob rhyw
Yn erbyn Duw a'i bobol.
A holi 'n neſa at hynny
A fo e'n llwyr fwriadu,
Gwella ei fuchedd wrth fodd Duw,
A chwed'yn byw heb bechu :

Ac hefyd mynnu gwybod, 2Cor. 13. 5.
Oes gantho ffydd dan ammod,
Am drugaredd Duw trwy Grift
I faddeu ei athrift bechod.
A chredu i'r Arglwydd Iefu,
A'i werthfawr waed ei brynu,
Pan na allai neb ond Crift
Trwy angeu trift ei helpu.
Rhaid hefyd holi eilchwaith,
A fo e' mewn cariad perffaith
A phob dyn, gan faddeu'n brudd Mat. 5. 23, 24.
I bawb bob dydd eu drygwaith. Luc 17. 3, 4.

LXXXI. Pethau i'w hyftyried a'u harferu pan ddel y Nos.

GWel fel y mae dy oes yn darfod,
Mae'n llai beunydd o ddiwrnod;
'R wyt ti 'n nes y leni i'th ddiwedd,
O un flwyddyn nag y llynedd.
Gochel fyn'd un nos i gyfgu
Yn dy bechod nes 'difaru,
A chymmodi â'r Duw cyfion
Cyn y cauech dy olygon.
Na'd un nos i'r haul fachlude Eph. 4. 26.
Ar dy lid yn ol it' ddigio,
Gwell it' gyfgu gyd ag arthes
Nag â malais yn dy fynwes.
Mwy yw peryg' dyn fy'n cyfgu
Yn ei wely heb nawdd Iefu,
Nag oedd peryg' Daniel hynod
Gynt wrth gyfgu rhwng y llewod.
Y mae'r fgrythur yn mynegi
Fod y diawl yn troi o bob-tu,
Ddydd a nos yn ceifio llarpio
Megis llew pwy bynnag allo. 1Pedr 5. 8.
Pwy fy'n rhwyftro 'r llew i'n llyngcu,
Ond ein Ceidwad mawr Crift Iefu, Sal. 121. 4.
'R hwn fydd nos a dydd heb heppian
Yn cadw ei braidd rhag rhuthrau Satan.

Llawer dyn ſy'n myn'd i'w wely
Heb ddihuno mwy ond hynny,
Nes y galwo'r udgorn aethlyd
Hwynt i'r farn i ddwyn eu penyd.
Yn ol dy boen a'th waith y dydd,
Pan ddelo'r nos ymro yn brudd,
I roi i Dduw brydnhawnol aberth,
O galon bur a geiriau prydferth.
Diwedda'r dydd fel y dechreuaiſt,
Cae dy ddryſau fel agoraiſt:
Gad i weddi brudd bob dyddiau
Gloi bob hwyr, a datgloi 'r borau.
Num. 28. 4. Duw fynn offrwm bêr brydnhawnol
Fel yr offrwm bêr foreuol:
Mawl y nos fel mawl y borau,
Na'd un pryd dy fawl yn eiſiau.
Gen. 18. 19. Galw 'nghyd dy blant a'th bobol,
Joſ. 24. 15. Dywed Oſper yn dra deddfol;
Gwna dy dŷ yn demel fechan,
Chwareu 'r 'ffeiriad doeth dy hunan.
Deut. 6. 6. Prudd weddia ar dy liniau,
Darllain bennod o'r ſgrythurau:
Dyſg dy blant mewn pyngciau crefydd,
Duw 'th fendithia yn dragywydd.
Sal. 42. 8. Cofia 'r nos dy waith y dydd,
Luc 19. 8. Os gwnaethoſt gam, gwna iawn yn brudd:
Os digiaiſt Dduw, cais bardwn gantho,
Hoſ. 14. 2. Os cefaiſt ras, rho foliant iddo.
Na ddos i gyſgu yn dy bechod,
Rhag myn'd o'th gwſg ger bron y Drindod;
Ac na huned dy ddau amrant
Nes ymbilio am faddeuant.
Y dyn a feiddio fyn'd i gyſgu
Yn ei bechod cyn 'difaru,
Mae e'n mentro mwy o lawer
Na phe cyſgai gyd a gwiber.
Mat. 24. 44. Rhag dy ſyn'd i'r barr i'th farnu
Ganol nos tra f'ech yn cyſgu,
Gochel fyn'd fel dyn di wybod
Byth i'th wely yn ammharod.

Pan

Pan edrychech ar dy wely
Cofia 'r bedd lle 'r ai i'th gladdu,
A chyn rhoi dy gorph i orwedd
Dyfal feddwl am dy ddiwedd
Pan y tynnech dy holl ddillad,
Ond dy grys oddi am danad,
Cofia fel y gorfydd gado
Yma 'r cwbwl ond yr amdo. 1 Tim. 6. 7.
Pan y cano ceiliog Peder,
Nes dihunech o'th eſmwythder,
Meddwl f' enaid fel y deffry 1 Cor. 15. 52
Udgorn Criſt di wedi 'th gladdu. Ioan 5. 28.

LXXXII. Hymn i'w chanu i Dduw cyn myned i gyſgu.

F' Anwyl Dad a'm carcus geidwad, Sal. 121. 4.
'R hwn wyt nos a dydd i'm gwiliad:
Bendigedig a fo d' enw
Nos a dydd am dan fy nghadw.
Di 'm caſtellaiſt i 'r dydd heddy' Sal. 34. 7.
A'th angylion bach o ddautu,
Ac orch'mynaiſt iddynt f' atteg,
Rhag im' daro 'n nhroed wrth garreg.
Dithau 'm cedwaiſt yn ddihangol
Rhag holl rwydau 'r ſarph uffernol,
'R hwn ſydd nos a dydd heb gyſgu
Yn ceiſio 'm difa a'm bachellu.
Porthaiſt finnau heddyw 'n ddichwith
A mêl o'r graig a braſder gwenith,
Ac di roddaiſt im' i'w yfed
Phiol lawn i dorri 'm ſyched.
Dithau 'm cedwaiſt rhag pob tramgwydd,
C'wilydd, colled, anhap, aflwydd,
Nychdod, niweid; ac am hynny
'R w'i o'm calon i'th glodfori.
Cym'raiſt gymmaint carc am danaf
Y dydd heddyw Dad goruchaf,
A phe bu'ſit heb un plentyn
Ond myfi i garcu troſtyn'.

Bendigedig yn dragywydd
A fo 'm Ceidwad a'm Dyrchafydd,
'R hwn ſy'n carcu cymmaint droſwyf,
Ddydd a nos p'le bynna'r elwyf. *Amen.*

LXXXIII. Diolch am Dân a Chynheſrwydd.

Sal. 145. 15 PEN Profeiwr pob anghenrhaid,
Gwir ymg'leddwr corph ac enaid,
'R w'i 'n bendithio d' enw hyfryd
Am roi tân i dorri f' anwyd.
Duw mor raſol yr ordeinieſt
Dân rhag anwyd, ty rhag temeſt',
Bwyd rhag newyn, dw'r rhag ſyched,
I ymg'leddu dyn pengaled.
Oni bu'ſai itti drefnu
Tân i'n gweinif a'n cynheſſu,
B'wedd y gallſai dyn ymdaro
Heb y tân pe bu'ſem hebddo?
Er bod tân yn beth anhepgor,
Etto 'ſowaeth nid oes nemmor
Ym mhlith miloedd a rônt itti
• diolch. Am eu tân o'r * *Godamerſi.*
Arglwydd agor ein golygon
I gydnabod maint dy roddion,
A'n geneuau i'th glodfori
Am ein ty, ein tân, a'n gwely.
Y mae 'n gwell yn gorwedd allan,
Yn yr oerfel toſt yn griddfan;
Duw cynheſſa 'r rhai'n â'th ffafar,
A gwna ninnau yn ddiolchgar.

LXXXIV. Gweddi wrth fyned i'r Gwely.

GEidwad Iſrael a'i Achubwr,
Caſtell cryf pob gwan di ſwccwr,
Er mwyn d' anwyl Fab Criſt Ieſu,
Gwrando 'ngwaedd wrth fyn'd i 'ngwely.
Arglwydd mawr 'r w'i ar fy nglinie,
Wrth fy ngwely yn cyfadde,
Nad wyf deilwng edrych arnat,
Chwaethach dyfod yn nes attat.

Etto

Etto er hyn yr w'i 'n hyderu
Y caf er mwyn dy Fab Criſt Ieſu,
Nid yn unig gennyt wrando,
Ond rhoi immi 'r peth w'i 'n geiſio :
A bod immi byth yn gryfdwr,
Ac yn Geidwad, ac yn ſwccwr
Rhag pob niweid a ddigwyd do,
Yn enwedig immi heno.
Arglwydd 'r wyfi 'n myn'd i orwedd,
Heb wybodaeth am fy niwedd ;
Os ni ŵyr un dyn pan gyſgo,
P'un a wna ai codi ai peidio.
Achos da i ddyn gan hynny,
Cyn yr elo 'r nos i gyſgu,
Lwyr ymg'weirio fyn'd at Dduw,
Rhag na chotto mwy yn fyw.
O herwydd hyn 'r wyfi yn dwad,
Attat ti fy Nuw a'm Ceidwad,
Ar fy nau-lin heno i 'mhwedd,
Am dy gymmorth a'th drugaredd.
Bydd di gaſtell, bydd di geidwad,
Bydd di graig a lloches ddifrad,
I'm caſtellu yn ddi bryder
Heno rhag pob aneſmwythder.
Y mae 'r llew ſy erioed heb gyſgu, 1 Pedr. 5 8.
Ddydd a nos a chwant i'm llyngu ;
Ac ni wela'i lun i'w rwyſtro
Oni chedwi di fi rhagddo.
Derbyn fi gan hynny i'th fynwes,
Dod fi rhwng dy ddwy-fron gynnes, Sal. 17. 8.
Fel y gallwi 'n eſmwyth orwedd
Heno 'm mreichiau dy drugaredd.
Arglwydd tanna droſw'i d' adain,
Cadw fi rhag bradau 'r filain,
Fel y gallw'i yn ddibryder,
Gyſgu dani mewn eſmwythder.
Goſod werſyll o'th angylion Sal. 34. 7.
I'm caſtellu rhag pob ofon :
Par i'r rhai'n fy llwyr ddiwallu,
Yn dy go'l tra fyddwi 'n cyſgu.

1 Ioan 5. 14, 15. Ioan 16. 23.

Sal. 34. 15. Bydd dy hun â'th raſol lygad
Goruwch y rhai'n yn fy ngwiliad,
Na'd i neb rhyw ddrwg fy nrygu,
Na thramwyo lle bwi 'n cyſgu.
Rho lonyddwch ac eſmwythder
Immi heno a phob amſer,
Rho i'm henaid wir ddiddanwch,
Rho i'm corph ei hûn a'i heddwch.
Ac rhag immi fyn'd i'm barnu,
Gar dy fron pan fyddwi 'n cyſgu,
Na'd im' fyned yn ddiwybod
Byth i'm gwely yn amharod.
Na'd im' roddi cwſg i'm llygaid
Nes ymbilio â thi 'n danbaid,
Am gael pardwn am y cwbwl
Ar a wnaethum maes o'th feddwl.
Par im' addef fy holl gamwedd,
A'm holl wendid a'm hanwiredd;
Fel y gallwyf gwedi hadde,
Gael maddeuant gennyt tithe.
Par im' wylo ac alaru
Am fy ngwaith mor rhwydd yn pechu;
A 'mofidio 'n doſt gan gynddrwg
Fu fy muchedd yn dy olwg.
Par im' fyned mor 'difeiriol
Heno i'm gwely ac mor ddeddfol,
A phe gwypwn na chawn noſwaith
Mwy i edifaru 'r eilchwaith.
Par im' grio 'n daer am bardwn,
Er mwyn Criſt a'i waedlyd *Baſiwn*,
Am a wnaethum erioed o feiau,
Fel na byddo un heb faddau.
Golch fi 'ddiwrth fy meiau 'n llwyrddwys
Sal. 51. 2. Yng waed Criſt yr Oen a'm prynwys,
Cladd fy mhechod yn ei weli,
Na'd ef eilchwaith adgyfodi.
Na'd fod un o'm ffiaidd frynti
Yn dy lyfyr heb ei groeſi,
Rhag i hwnnw fy ngw'radwyddo,
‖ymddangos Ger dy fron pan ddelwi ‖ *'mpirio*.

Par

Par im' fod â'r wiſg-briodas — Mat. 22. 12, 13.
Ddydd a nos bob awr o'm cwmpas,
Ac *Oil* i'm lamp a hwnnw 'n lloſgi, — Mat. 25. 4.
Yn diſgwyl Criſt i'm galw i gyfri'.
Diogela 'nghalon egwan,
Fod yn ſicr immi gyfran
O'r dedwyddwch a bwrcaſodd
Criſt i'w frodyr yn y nefo'dd.
Weithian Arglwydd, mi orweddaf, — Sal. 3. 5.
Ac mewn heddwch mi a gyſgaf,
Can's tydi, O Dduw 'r diddanwch,
A'm cyfleu i mewn diogelwch.

LXXXV. Myfyrdod pan ddihuner o gyſgu ganol nos.

MOR hyfryd ac mor weddus
Yw canu i Dduw yn rymmus,
Ganol nos pan fo pob dyn
Yn cyſgu hûn yn felus.
Mor dda, mor ddwys, mor ddehau — Sal. 92. 1, 2.
Yw moli ei enw 'r borau!
A myfyrio yn ddiddal
Am dan ei amal ddoniau.
A deffro 'r corph cyſgadur
A chalon barod bryſur,
I glodfori enw Duw
Peth hyfryd yw ei wneuthur.
A chwnnu lawr o'r gwely
Fel Dafydd i'w foliannu,
Ar ein dau-lin ganol nos — Sal 119. 62.
Yn ddiflin dros ein helpu.
A chofio ei drugaredd,
Ei gymmorth a'i ymgeledd,
I blant dynion bob rhyw bryd
O ddechreu byd i ddiwedd.
A rhoi ar bwys y gwely,
Pan fyddo 'r byd yn chwyrnu,
Glod a moliant prudd, dinam,
I'r hael Dduw am ein helpu.

Clod a gallu, diolch, moliant,
Gwir anrhydedd a gogoniant,
A fo nos a dydd i'r Drindod
Sydd bob amſer yn ein gwarchod.

LXXXVI. SALM. xxiii.

FY Mugail yw 'r Goruchaf,
Pa fodd gan hynny ffaelaf?
Yr wi'n ymddiried ynddo fe,
Ni edy eiſie arnaf.
Y mae ef i'm caſtellu
A'i ras, a'i rym o ddeutu,
Fel na ddichon gwr na gwraig,
Na diawl, na draig fy nrygu.
Y mae ef i'm porfela
Mewn dolydd o'r areula,
Lle mae dyfroedd tawel iawn,
A thir yn llawn o borfa.
Pan elwyf dros ei lwybre
Fe'm cyrch i eilchwaith adre,
Ac er mwyn ei enw ei hun
Fe 'm try i'r un ſydd ore.
Ac os digwydda weithie
Im' rodio ynghyſgod ange,
Nid rhaid immi ofni un,
Can's Duw ei hun a'm cadwe.
Y mae ef yn breſenol,
I'm hachub yn waſtadol,
A'i wialen wen, a'i fach, a'i ffon,
A'm gwna i 'n llon anianol.
Er comffordd im' a chyſur,
O anfodd fy ngwrth'nebwyr,
Rhodd im' ford gyfoethog iawn,
A ſeigiau 'n llawn o ſuwgur.
Enneiniodd f' Arglwydd hefyd
Fy mhen ag *Oil* yn hyfryd,
Ac fe wnaeth fy mwtri 'n llawn
A'i radlawn ddawn a'i olud.
Ei fwynder a'i drugaredd,
A'm dilyn hyd y diwedd,

Yn ei demel tr'o ynof chwyth
Y bydd fy nyth a'm hannedd.
I'r Tad, i'r Mab, i'r Yſpryd,
I'r Drindod, Undod hyfryd,
Y bo clod a moliant mawr,
Bob dydd, bob awr, bob ennyd.

LXXXVII. Y modd y dylai Dyn graſol ddeffro ei Gorph a'i Enaid ganol Nos i glodfori DUW.

DIhun, dihun o gyſgu,
Fy enaid bach prawf ganu,
Clod a mawl â chalon brudd
I'r Arglwydd ſydd i'th helpu. Sal. 103.1,2.
Dihun, dihun, mae achos
It' wiliad fel yr Eos,
I glodfori d' Arglwydd mawr
Heb gyſgu awr o'r hir-nos.
Dihun, dihun a chofia
Drugaredd y Gorucha',
A'r modd i'th helpodd Prynwr cred
Er pan i'th aned gynta. Sal. 22.9.10
'Fe yw dy unig helpwr,
Dy nawdd, dy nerth, dy ſwccwr,
Dy Griſt, dy Graig, dy gadarn Ior,
A'th dynnodd o'r cyfyngdwr.
'Fe 'th greawdd cyn berffeithied,
'Fe 'th dynnodd o gaethiwed;
'Fe 'th adgenhedlodd o'th ddrwg rân Ioan 8. 26.
A'i Yſpryd Glân bendiged.
'Fe 'th alwodd o blith deillion
I gredu 'r 'Fengyl dirion,
'Fe 'th gyfiawnhâodd yn rhad trwy ffydd Rhuf. 5. 1.
Yng Nghriſt d' Achubydd ffyddlon.
Yn foethus iawn fe 'th borthodd
Yn drefnus fe'th ddilladodd, Ezec. 15.40.
'Fe 'th ddyrchafodd i fawr fraint,
Rhag cwrp a haint fe 'th gadwodd.

Eſa. 56. 5. 'Fe rodd it' enw hyfryd,
A chredit a ſyberwyd,
1 Cor. 3. 21, 22, 23. Heddwch, llwyddiant, gras a dawn,
A llawer iawn o olud.
'Fe wnaeth it' fyw mewn cariad,
Hawddgarwch a chymmeriad,
Gyd a phob glân *ſort* o ddyn,
Heb gâs gan un o'r teir-gwlad.
Dihun, dihun o gyſgu, &c.
Ni phallodd erioed etto
O'r peth a fait yn geiſio;
Gen. 32. 10. Er na haeddit feger ta'r
Mo'r briwſion ar ei ddwylo.
Nid oes un dyn ag aned
Sydd arno fwy o ddyled,
I glodfori 'r un Duw tri,
Nag ſ' arnat ti o'u parthed.
Dihun gan hynny a chofia
Garedigrwydd y Gorucha.
Pſal. 146. 2. A'r modd i'th helpodd Prynwr Cred
Er pan i'th aned gynta.
A thra fo it' ben a thafod
Mynega byth ei fawrglod,
A'i ddaioni yn ddi ddal
Tra chwyth ac ana'l ynod.
I'r Tad, i'r Mab, i'r Yſpryd,
I'r Drindod, Undod hyfryd,
Y bo clod a moliant mawr,
Bob dydd, bob awr, bob ennyd.

LXXXVIII. Diolch am Etholedigaeth, ac amryw Ddoniau yſprydol.

O Arglwydd Dduw goruchaf,
Pa ddull, pa fodd y gallaf
Roi it' ddiolch llawn ar lled
Fel y mae'r dyled arnaf?
Cyn gwneuthur nef a daear
O'th ras yng Nghriſt a'th ffafar,
Di 'm detholaiſt fod yn un
O'th blant dy hun yn gynnar.

Di

Di 'm creaiſt innau o'r priddyn,
Oedd frwnt a gwael ei eulyn,
Ar dy lun a'th wedd dy hun,
Yn lanaf dyn o'r werin.
Di 'm tynnaiſt yn dra lluniaidd
O groth fy mam yn berffaidd,
Lle galleſit fy 'n nhroi ma's
Yn grippil cas angh'ruaidd.
Di'm gwnaethoſt innau'n Griſtion,
Ym mhlith dy bobol ffyddlon,
Lle galleſit heb ddim dyſg
Fy 'm rhoi ym myſg Iuddewon.
A chwedi Adda 'ngwerthu
I Satan gynt wrth bechu,
Di a'm prynaiſt o'i law 'n rhad
A gwerthfawr wa'd yr Ieſu.
Ni *ſperiaiſt* roddi i farw
Dy unig Fab i'm cadw,
Ac i hongian ar y groes
Tan lawer loes oedd chwerw.
Di 'm hadgenhedlaiſt gwed'yn — Tit. 3. 3, 4, 5, 6, 7.
I fod yn anwyl blentyn,
It' trwy fabwys prudd a gras,
Pan oeddwn was a gelyn.
Di aethoſt yn Dad immi,
A minnau 'n blentyn itti ; — Ioan 1. 12.
Di 'm hail wnaethoſt ar dy wedd
Yn 'tifedd i'r goleuni. — Eph. 2. 10.
Di 'm gelwaiſt innau hefyd — Iago 1. 18.
A'th air, a'th nefol Yſpryd,
O blith miloedd o rai cas
I gaffael gras ac iechyd :
O blith y bobol feddwon,
A'r mud, a'r dwl, a'r deillion,
Di am gelwaiſt â'th air dwys
I fynwes d' eglwys dirion.
A gwaed dy Fab di 'm golchaiſt,
A'th Yſpryd di 'm ſancteiddiaiſt : — 2 Pedr 1. 4.
Rhan o'th nattur rhoiſt i mi,
A'm pechod ti ddirymmaiſt.

Ac er fy mod yn ſarnllyd,
A'm gweithred yn frycheulyd,
Rhuf. 3 24, 25, 26. Di 'm cyfiawnheaiſt o'th ras yn rhad,
Trwy ffydd yng wa'd d' Anwylyd.
A rhoiſt im' gadarn obaith
1 Theſ. 4. 13, 16, 17. Er immi wfar unwaith,
O ran y cnawd pan ddel y cri
Y caf gyfodi 'r eilwaith.
A derbyn yn ddiffuant,
Col. 3. 4. Gan f' Arglwydd wir ogoniant,
Er mwyn Criſt, a nefol fraint
Ym mhlith y Saint *triwmphant*.
Lle caf fi wir lawenydd,
A heddwch yn dragywydd;
Sal. 16. 11. Parch, anrhydedd tr'o ynof chwyth,
A gwynfyd byth ni dderfydd.
Am hyn o ddoniau 'ſprydol,
Fy Nhad a'm Harglwydd nefol,
'Rwi 'n rhwymedig ar fy llw,
Glodfori d' enw grafol.
Y thr'o dim deall genn'i
Yn ddyfal dy addoli,
A'th foliannu bob yr awr
Am dan dy fawr ddaioni
I'r hael Dad'r hwn a'm creodd,
I'r Ieſu 'r hwn a'm prynodd
Y byddo clod a mawl bob cam,
A'r Yſpryd a'm ſancteiddiodd.

LXXXIX. Gweddi yn erbyn Gorthrymder Gwrthwynebwyr.

DIhun, dihun, pa ham y cyſgaiſt?
Erioed hyd hyn fy Nuw ni heppiaiſt,
Nid Baal wyt: O danfon ſwccwr!
Tynn dy was o doſt gyfyngdwr.
Sych fy neigrau, torr fy magal,
Gwared f' enaid, llaeſa 'ngofal:
Gwel fy nghyſtudd, clyw fy nghwynfan,
Barn fy hawl, rhyddha fi weithian.

Fy

Fy nghraig i wyt, O nad im' ſyrthio,
Fy Nhwr cadarn, na'd f' anrheithio :
Fy Nuw, fy Ner, O dere i'm helpu !
Fy nefol Dad, na'd fy ngorthrymmu.
Galluog wyt, di elli helpu,
Unig ddoeth, y modd di medru,
Drugarog Dad, O dere a ſwccwr !
Hawdd yw 'th gael mewn toſt gyfyngdwr. Sal. 46. 1.
Gw'radwydda fwriad fy ngelynion,
Tola falchder fy nghaſeion :
Gwaſgar gyngor tyrfa waedlyd,
Er mwyn Criſt rhyddha fi o'm penyd.

XC. ARALL.

DUW fy nghraig, a'm twr, a'm nodded,
Duw fy iechyd a'm hymddiried :
Goſtwng gluſt a gwrando 'ngweddi
Mewn cyfyngder a gofydi.
Duw rhoiſt gennad i'm gelynion
Fy ngorthrymmu heb achoſion,
A'm difethu 'n llwyr gan mwya,
Os tydi ar frys ni'm helpa.
Di roiſt gennad i eſtroniaid
Lwyr amcanu difa f' enaid,
A'r ſawl nad w'i 'n nabod etto
Lwyr amcanu fy anrheithio.
Rhai na wn o b'le yr † henyn, † Dyfed allan.
Rhai na wneuthum ddim i'w herbyn :
Rhai na chanfu 'rioed fy llygaid
Sydd yn ceiſio ſpeilio f' enaid.
Arglwydd maent hwy wedi 'maglu,
Ac yn barod i'm difethu ;
Oni ddoi mewn pryd a ſwccwr
I'm gwaredu o'm cyfyngdwr.
Deffro o gyſgu f' unig Geidwad,
Mae fy llong mewn trallod irad ,
O cerydda 'r gwynt a'r tonnau,
Rhag im' ſoddi yn eu rhwydau.
Na'd i'm llong a'm taccal dorri,
Bydd di borth ac angor immi :

Llaeſa 'r ſtorom ſy'n ſy mlino,
Moes dy law a na'd im' ſingco.
Erchaiſt immi ddwad attad,
Sal. 50. 15. Yn ſy nhrallod anwyl Geidwad:
Attat ti, ſy Nuw, 'r wi 'n trottian,
Danfon im' ymwared weithian.
Di addewaiſt wrando 'ngweddi
Yn ſy nhrallod ond im' waeddi,
Gwaeddi arnat yr w'i 'n waſtod,
Arglwydd weithian tynn fi o'm trallod.
Di wrandewaiſt weddi Jonas
Gynt o ſol y morfil atgas,
Di hachubaiſt o'i flinderau,
Gwrando 'ngwaedd ac achub finnau.
Sal. xviii. Di waredaiſt Dafydd frenhin
Oddiwrth Saul oedd yn ei ddilyn,
Gwared finnau o'm trallodion,
Ac o ddwylo fy ngelynion.
2 Bren. xix. Di waredaiſt hen Elias
O law waedlyd gwreigin ddiras,
Gwared finnau yn ſy nolur
O law waedlyd fy ngwrth'nebwyr.
Mat. 17. 15. Di doſturiaiſt yn dra diddig,
Gynt wrth dad y plentyn lloerig;
O! toſturia wrthyf finnau,
Sy'n dy ganlyn megis yntau.
Mat. xv. Di roeſt help i'r wraig o Ganaan,
A fu'n daerllyd yn ei fegian,
O rho help a nerth i minnau,
Sydd a'm cais mor daer a hithau.
Er nad oes ym mhwer un-dyn,
Rwymo'r ddraig ſy'n codi'm herbyn,
Etto Arglwydd mawr di elli,
Rwymo hon a'i llwyr ddirymmu.
Cymmer yn dy law dy waywffon,
Cyfod, ymladd â'm gelynion,
Torr hwy ymaith yn eu gwegi,
Na'd hwy wneuthur trallod immi.
Gyrr dy angel i waſgaru
'R ſawl ſy'n chwennych fy ngorthrymmu,

Gyrr

Gyrr dy ſaethau a difetha
'R ſawl ſy a'u bwriad am fy nifa.
Duw di elli'r modd y mynnech,
Fy'm rhyddhau i maes o orthrech ;
Er dy fawredd dere â *chomffordd*,
A gwir rydd-did im' yn rhyw ffordd.
Na'd i'm gelyn gael fy llyngcu,
Na'm gw'radwyddo na'm gorthrymmu,
Na'd i'r byd ychwaith gael d'wedyd,
Iddo gaffael arna'i wynfyd.
Dangos immi eglur arwydd,
O'th ddaioni a'th g'redigrwydd,
Fel y gwelo 'r byd o bobtu,
Mai tydi ſydd yn fy ngharu.
Nid wy'n ceiſio help gwyr mawrion,
Na phennaethiaid, na th'wyſogion,
Ond yn unig cymmorth difrad,
Gennyt ti fy Nuw a'm Ceidwad.
Na'd i minnau gael fy nhwyllo,
Lle 'rwy 'n hollol i ti'n truſto,
Dere weithian ag ymwared,
Ynot ti mae f' holl ymddiried.
Mae fy llygaid o'r dechreuad ;
Ddydd a nos yn diſgwyl arnad ;
Dere weithian i'm diddanu,
Arglwydd na'd i'm llygaid ballu.
Dere Arglwydd, dere bryſia,
Gwared f' enaid o gyfyngdra,
Fel y gallwyf dy foliannu,
Trwy lawenydd am fy helpu.

XCI. Diolch am Ymwared o Ddwylo Gelynion.

ANgylion Duw, a meibion dynion,
Nef a daear, a'u trigolion,
Molwch Dduw ar eitha'ch gallu,
Ddydd a nos am fy ngwaredu.
Mewn ing, trallod, a chyfyngdwr,
Y gweddiais ar fy Mhrynwr,
Ac o'r nef o blith angylion,
Clybu lef fy nghwyn hiraethlon.

Sarph

Sarph oſododd fagal embaid,
A chroglathau i ddala f' enaid ;
Rhwyd a chroglath Duw a'u torrodd,
F' enaid innau fe'i gwaredodd.
Helodd angel i'm dad-ddryſu,
Rhodd ei Yſpryd i'm diddanu,
Tannodd droſwy' adain hyfryd,
Ac fe'm tynnodd o'm holl ofyd.
Duw a glybu 'm gwaedd iradus,
Criſt eiriolodd droſwy'n rymmus,
A'r Glân Yſpryd a'm diddanodd,
Ac o'm trallod fe'm gwaredodd.
O molianned pob creadur,
F' Arglwydd mawr yn ol ei nattur,
Am ei gymmorth a'i doſturi,
Yn fy ngwared o'm gofydi.
Teirw Baſan a'm cylchynodd,
Nadroedd tanllyd a'm herlidiodd,
Bleiddiaid blin, ac unicorniaid,
Amcanaſant ddifa f' enaid.
Duw a barodd i'r rhai'n darfu,
Pan oedd mwya eu chwant i'm llyngcu,
Duw a dorrodd gyrn a dannedd,
Y bwyſtfilod hyn o'r diwedd.
O molianned pob creadur,
F'Arglwydd mawr â chalon bryſur,
Am ei garc yn achub f' enaid,
O rhwng cyrn yr unicorniaid.
Gwyr digrefydd, gwragedd gwaedlyd,
A gynllwynodd am fy mywyd ;
Ac amcan'ſant fy andwyo,
Difa f' enaid a'm hanrheithio.
Duw ddatguddiodd eu dichellion,
Duw ddiddymmodd eu hamcanion,
Duw a ddryſodd eu bwriadau,
Duw waredodd f' enaid innau.
O molianned pob creadur,
Dduw fy nghraig â chalon bryſur,
Am ddwyn f' enaid o drallodion,
A gw'radwyddo fy ngelynion.

Clod

Clod, a gallu, diolch, moliant,
Gwir anrhydedd a gogoniant,
A fo nos a dydd i'r Drindod,
Am fy nhynnu maes o drallod. *Amen.*

XCII. Arall byrrach.

MEgis Daniel rhwng y llewod,
Megis Jonas rhwng morfilod,
Y gweddiais ar yr Arglwydd,
Ac o'r nef fe'm clybu'n ebrwydd.
Stopiodd ſafnau'r llewod rheipus,
Ffrwynodd ên y ‖ *whal* afradus, ‖ Morfil mawr.
Torrodd awch y Sarph a'm llyngcai,
Tynnodd f' enaid o'u crafangau.
Nefoedd, daear, dw'r ac awyr,
Tân, a gwynt, a phob creadur,
Molwch f' Arglwydd mawr yn waſtod,
Am fy nhynnu maes o drallod.

XCIII. Rhan o'r lxix Salm.

DUW achub f' enaid gwirion,
O'r llif a'r dyfroedd mawrion,
Sydd o'm hamgylch bob yr awr,
I'm rhoi mewn dirfawr ofon.
Mi ſoddais mewn gofydi,
Nid oes ſefyllfa immi,
Y ffrwd a lifodd dros fy mhen,
Yr wyf ar † haychen boddi. † agos.
Mi griais nes im' ſlino,
Fy ngheg ſy 'n gryg gan grio ;
Hir ddiſgwyliais am dy ras,
Nes immi las ddeffygio.
Amlach yw ngelynion,
Na'm gwallt, neu'r gro o'r afon ;
A'r rhai s' heb achos i'm caſâu,
Yn ffel, a chlau, a chryfion.
Cedyrn yw 'ngwrth'nebwyr
Sy'n ceiſio 'm lladd heb yſtyr,
Telais iddynt fwy na'u rhan,
A minnau 'n wan diſeſur.

Di

Di 'dwaenoſt fy ffolineb,
A'm gwendid a'm gwiriondeb,
A'm holl feiau ſydd mor blaen
Bob awr o flaen dy wyneb.
Duw na'd g'wilyddio o'm plegid,
Y rhai ddiſgwiliant wrthyd,
Na gw'radwyddo un o'th blant
A'th geiſiant yn eu gofyd.
Mi ddygais lawer gw'radwydd,
Do, er dy fwyn di Arglwydd,
A gwrthwyneb lawer pryd,
Gan blant y byd trwy aflwydd.
Mi aethum yn ddieithrol
Oddiwrth fy mrodyr cnawdol,
Ac fel eſtron ar bob cam
Gan blant fy mam naturiol.
Can's zêl dy dŷ a'm hyſodd,
A gwawd y rhai'th w'radwyddodd.
A ſyrthiodd arnaf er dy fwyn,
Duw clyw fy nghwyn o'r nefo'dd!
Mi wylais ddeigrau heilltion,
Mi ymprydiais ddyddiau hirion,
Gan gyſtuddio f' enaid prudd,
O ddydd i ddydd yn greulon.
Mi wiſgais ſach a lludw,
Fel un a f'ai mron marw,
A chalon driſt, ac wyneb tlawd,
Nes myn'd yn wawd i'r meddw.
Ond mi weddiaf arnad,
Mewn pryd O Dduw fy Ngheidwad;
Tad trugaredd gwrando fi,
A dwg fy ngweddi attad.
Duw tyn fi o'r pydew tomlyd,
A nad fi gwympo oddiwrthyd,
Gwared fi oddi wrth fy nghas,
A dwg fi ma's o'm gofid.
Duw na'd i'r llif fy moddi,
Na'r pydew mawr fy llyngcu,
Na'd i'r ffos fy llimpro'n fyw,
Duw graſol clyw fy ngweddi.

Duw gwrando nghwyn iradus,
Dy fwynder ſydd gomfforddus,
Tro ar fyrder at dy was,
Dy help a'th ras ſydd felus.
Na thro dy wyneb graſol,
Oddi wrth dy was cyſtuddiol,
'Rwy mewn trallod dere ar frys,
A thyn fi o'r llys anweddol.
Nesâ at f' enaid gwirion,
A thyn fi o'm trallodion,
Gwared fi oddiwrth fy mraw,
A thyn fi o law ngelynion.
Di wyddoſt beth yw f' ofan,
A'm cywilydd maith a'm gogan,
Mae ngwrth'nebwyr ger dy fron,
Duw tro hamcanion aflan.
Mae nghalon ym mron torri,
Gan gymmaint yw ngofydi,
Ac ni feddaf neb o rym,
A ddengys im' doſturi.
Duw dere ar frys i'm helpu,
I'm cymmorth a'm diddanu ;
Tyn fi o'm trallod er mwyn Criſt,
Gwna nghalon driſt grechwennu.
O dere Farnwr cyfion,
A barna di f' achoſion :
Gwel y camwedd wy'n ei gael,
Ar ddwylo gwael elynion.
Mab Duw bydd di Ddadleuwr,
I bledio dros dy was'naethwr,
Na'd i'r gelyn ddwyn fy rhan,
Lle 'rwyf fi'n wan diſwccwr.
A thithau Dad diddanwch,
Comfforddo fi'n fy nriſtwch,
Cwyn fy nghalon driſt heb ffael,
A phar im' gael llonyddwch.
Dwg gymmorth im' drachefen,
O'th iechydwriaeth lawen ;
A'th hael Yſpryd cynnal fi,
Na'd drallod dorri nghefen.

Sal. 51. 8.

Par

Par i mi glywed beunydd,
Orfoledd a llawenydd,
Fel y chwarddo nghalon wan,
A ddrylliwyd dan dy gerydd.

XCIV. Salm xxx. Diolch am Ymwared o Gyſtudd.

O'R dwſt, o'r dom, o'r dyrfa,
O'r llwch, o'r llaid, o'r llacca,
Di 'm derchefaiſt un Duw tri,
Gan hynny mi 'th folianna.
Di nadaiſt i'm gelynion,
Gael arnaf wyn eu calon,
Pan yr oeddwn glaf a gwan,
Yn gorwedd dan drallodion;
Mi lefais arnat, Arglwydd,
Rhag myn'd i'r bedd trwy w'radwydd,
Di wrandewaiſt ar fy llef,
Rhoeſt help o'r nef yn ebrwydd.
Gwaredaiſt f' enaid hyfryd,
Rhag myn'd i uffern danllyd,
A'm corph egwan triſt ei wedd,
Rhag myn'd i'r bedd llydylyd.
Gan hynny feibion dynion,
A'r ſaint a'r holl angylion,
Cenwch foliant un Duw tri
Am ddelo â mi mor dirion.
Ni phery ei lid ond ennyd,
Ei hedd ſydd well nâ'r bywyd,
§ digofaint. Dy † fâr a erys dros brydnhawn,
A'r bore cawn lawen-fyd.
Tra fum i yn llwyddiannus,
Mi dd'wedais yn rhyfygus,
Na'm ſymmudid tra fawn byw.
Ond y cawn fyw'n fin felus.
O Arglwydd o'th ddaioni,
Di fuoſt gryfder immi,
Nes it' ddigio wrth dy was,
‡ gyflwr. A'm troi i ‡ gâs annigri.

Pan

Pan droeſt oddi wrthyf d' wyneb,
O achos f' annuwioldeb,
Yna y ſyrthiais bob yr awr,
I drallod mawr dihareb.
Ac yno y llefais arnad
Yn daer, yn doſt, yn irad,
Am doſturio wrthy' ym-mhryd,
A ſpario 'mywyd anllad.
Pa les o Arglwydd hyfryd,
A gai oddiwrth fy mywyd ?
Pan ddeſgynnwi'n doſt fy ngwedd,
I'r pwll a'r bedd llydylyd.
A fydd i'r llwch glodfori
Dy enw di o ddifri ?
A fynegaf dy wir Naf !
Pan byddaf wedi trengi ?
Clyw, Arglwydd, moes drugaredd,
A rho gynnorthwy rhyfedd,
I mi druan toſt fy ‡ nghâs, ‡*cyflwr.*
Yn ol dy ras bendigedd.
Di roeſt O Dduw yn hygar
Lawenydd yn lle galar,
A dioſgaiſt fy ſach-wiſg
Pan o'wn ym myſg rhai'n trydar.
O Arglwydd fy Nuw graſol,
Mi 'th folaf yn dragwyddol,
O herwydd ti 'm gwaredaiſt i
I'th foli di yn hollol.

XCV. Am Ddiwedd y Byd.

PAwb ſy'n chwennych dyſgu 'r pryd
Y daw Criſt i farnu'r byd,
Rheittach yw i bob rhai ddyſgu
Ymbar'toi cyn myn'd i'w barnu.
Ffol o beth i feibion dynion
Geiſio gwybod mwy nag angylion,
A deallu wrth draws amcan
Ddirgel gwnſel Duw ei hunan.

Nid

Nid oes dyn, na diawl, nac angel,
All deallu dim o'i gwnſel,
Na'r holl fyd yn abal dadclo
Un cyfrinach a fo gantho.
Ofer yw i neb chwennychu
'Nabod dim fo Duw 'n ei gelu,
Marc 13. 32 A mynegi wrth draws amcan
Beth na's gwyddai Criſt ei hunan.
Dyſg gan Griſt y peth hypyſodd,
Na chais wybod dim a gelodd :
Deut. 29. 29 I ni perthyn a ddatguddiodd,
I Dduw 'r cwbwl na's mynegodd.
Na chais wybod tra f'ech byw,
Ddim o ddirgel bethau Duw ;
Ac os ceiſi mae 'n ddiogel
Boen a ch'wilydd am dy drafel.
Y mae 'r môr yn boddi llawer
Sydd yn chwennych gwel'd ei ddyfnder,
A'r haul wen yn dallu llygaid
Pawb edrycho arno 'n danbaid.
Dydd y farn ſydd ſiwr i ddyfod,
Y pryd nid oes ond Duw 'n ei wybod ;
Ffol yw 'r dyn a geiſio dd'rogan
Y dydd na's gŵyr ond Duw ei hunan.
Dyweded pawb eu dewis chwedel,
Nid oes dyn, na diawl, nac angel,
Wyr y dydd, na'r awr, na'r flwyddyn,
Y daw Criſt i farnu arnyn'.
Gwiliwch bawb a byddwch barod,
A diſgwyliwch nes ei ddyfod ;
Mat. 25. 13. Ar y dydd a'r awr na's gwypoch
Y daw Criſt yn ddirgel attoch.
Iago a Pheder gynt ofynodd,
I Griſt cyn ei ddyrcha' i'r nefo'dd,
Athro, dangos cyn dy ddercha'
I ni 'r pryd a'r dydd diwetha'.
Criſt attebai ei ddiſgyblion,
Nid perthynas i blant dynion,
Act. 1. 7. Wybod cwnſel y goruchaf,
Am y dydd a'r awr diwethaf.

Mae

Mae Duw'n cadw hynny'n ddirgel,
Iddo ei hunan yn ddiogel:
Gwiliwch bawb a byddwch barod,
Nes y del ni chaiff neb wybod.
Nid yw'r doethaf o blant dynion,
Na'r anwylaf o'r angylion,
Yn deallu hyn o amſer,
* Gweglwch gredu chwedlau ofer. * Gochelwch.
Elias gynt, medd rhai, a dd'wedai,
Y parhai'r byd chwech mil o flwyddau;
Yn ol hynny ſe ddiweddid
Trwy dân poeth nes adnewyddid.
Dwy fil heb un gyfraith ‖ haychen, ‖ agos.
Dwy fil dan gyfreithiau Moeſen,
Dwy fil dan efengyl Ieſu,
Os cai barhau cyhyd a hynny.
Tair oes meddant ſydd i'r byd,
Un heb ‡ gyfraith oll i gyd, ‡ ſef yn 'ſgrifenedig
Llall dan drymlwyth gyfraith Foeſen,
Drydedd dan 'r Efengyl lawen.
Y ddwy oes gyntaf aethont heibio,
A'r drydedd oes ſy'n para etto:
Hyd pa hyd y pery weithian,
Ni's gŵyr neb ond Duw ei hunan.
Mil a chwe' chant aethont heibio
O'r oes hon, ac ugain cryno;
Fe all pawb wrth hynny wybod,
Nad oes fawr o hon heb ddarfod.
Pawb o'r doethion a gytuna,
Mai berraf oes yw'r oes ddiwedda':
Ac er mwyn y detholedig,
Hi fydd berrach nid ychydig.
Ioan alwai'r oes hon yma 1 Ioan 2. 18.
Yn ei ddyddiau'r oes ddiwedda':
Os diwedda'r amſer hynny,
Mae hi'n awr ymron terfynu.
Diwedd pob peth oedd yn neſid,
Pan oedd Peder yn y pulpud; 1 Pedr 4. 7.
Nid oes lun nad yw y diwedd
'Nawr wrth hynny yn agos rhyfedd.

Yn amſer Paul yr oedd gan mwyaf
Yr oes, a'r dydd, a'r awr ddiweddaf:
'Rwan yn ein hamſer ninnau
Mae'r diweddaf o'r munudau.

Y byd ſydd gwedi myn'd yn gleirchyn,
Ac yn grippil, medd St. Awſtin;
Mae e'n cerdded ar ffyn baglau,
Nid oes nemawr iddo o ddyddiau.

Mat. 24. 33. Gwiliwn bawb a byddwn barod,
Mae'r dydd mawr yn agos dyfod;
Mae, medd Criſt, ymron y dryſau,
Trwſiwn bob rhai ein llufernau.

Sicir yw y daw ar fyrder,
Anſertenol ydyw'r amſer:
Pwy cyn gynted ni's gwyr un dyn,
Byddwn bob rhai ar ein rofyn.

Nid oes dyn, medd Criſt ei hunan,
Wyr y dydd a'r awr yn gyngan,
Nac un angel detholedig,
Na neb ond y Tad yn unig.

Ofer yw gan hynny i ddynion
Geiſio myneg yr amſeron
Y mae'r Tad yn gadw'n gyngan
Yn dra dirgel iddo ei hunan,

§ Awdwr a yſgrifenodd eſponiad ar Lyfr y Datguddiad. Etto § Napeir enwai'r flwyddyn
Y gwnai Duw ar bob peth derfyn,
Ac y byddai'r flwyddyn hynny
Cyn mil ſeithgant o oes Ieſu.

D'weded pawb eu dewis chwedel,
Nid oes dyn, na diawl, nac angel,
Wyr yr awr, na'r dydd, na'r flwyddyn,
Y gwna Duw ar bob peth derfyn.

Byddwn barod bawb gan hynny,
Edifarwn heno, heddy';
Ar y dydd a'r awr na's gwypom
Y daw Criſt yn ddirgel attom.

Fel na 'nabu ſerchog Rachel
Mo'i chwymp nes myned ar ei thrafel,
Felly ni chaiff dynion 'nabod
Dydd yr Arglwydd nes ei ddyfod.

Pan daeth amſer Rachel wiſgi
Ar ei phlentyn bach eſgori,
Fe orfu eſgor ar y bachgen
Ar y ffordd dan fôn y dderwen.
Felly gorfydd ar y ddaear,
Sy'n beichiogi er yn gynnar,
Gwympo i eſgor ar y meirw,
Pan del udgorn Criſt i'w galw.
Fel y daeth y tân a'r brwmſtom
Yn ddiſymmwth am ben Sodom, Luc 17. 28,
Felly daw y dydd diwedda', 29, 30.
Pan b'o'r byd yn cyſgu'n ſmala.
Ni ŵyr neb o'r awr na'r amſer,
Byddwn bob rhai ar ein pryder,
A'n lluſernau yn ein dwylo,
Gyd â'r merched câll yn gwilio. Mat. 25. 4.
Mae'r arwyddion gwedi cerdded,
A fynegodd Criſt cyn blaened,
Ond bod 'chydig o'r Iuddewon
Etto heb gredu'r 'Fengyl dirion.
Fe ferthyrwyd y 'Poſtolion, Mat. 24. 9.
A mil miloedd o'r Criſt'nogion, Act. 12. 2.
Ym mhlaid y ffydd a'r Efengyl;
Fe ŵyr holl-gred hyn yn rhigyl.
Fe ddiſtrywiwyd Caeruſalem, Luc 19. 43,
Nid oes faen ar faen lle gwelem; 44.
Hitheu'r deml fawr a loſgwyd, Mat. 24. 2.
A'r Iuddewon a waſgarwyd.
F' aeth 'r Efengyl hygar hyfryd, Mat. 24. 14.
Ar farch gwyn ar draws yr holl-fyd;
Nid oes cornel dan y nefo'dd
Na bu'r 'Fengyl yntho'n rhywſodd.
Nifer fawr o Griſtiau ffeilſtion Mat. 24. 24.
Yng nghred ac anghred a godaſon',
A thrwy hocced tad y celwydd
Troiſant lawer i gam-grefydd.
Rhyfel blin rhwng Twrc a Chriſtion Mat. 24. 6, 7
A fu'n fynych iawn ni glywſon;
Son mawr ſydd am ryfel etto,
Rhoed Duw hedd i'r ſawl a'i caro.

Newyn mawr a thoſt ddrudaniaeth
A fu'n llawer gwlad yſywaeth;
Haint a phla a chwarren aethlyd,
A fu'n hwyr ar hyd yr holl-fyd.
Daear-gryn a fu o'r mwya',
Nes ſyrthio temel fawr Ddiana,
Luc 24. 17. A bwrw lawr y trefydd mawrion,
* gandryll. Tyrau a cheſtyll yn * ſebwrthon.
'R haul dywyllodd o'r tywyllaf
Nes myn'd dydd yn nos gan mwyaf:
A'r môr mawr aeth dros y bangcau,
Boddodd miloedd o eneidiau.
Y mae Anghriſt ynteu'n rhochain
Ys llawer dydd yn eglwys Rhufain;
Ac yn mwrddro'r Saint heb orphwys,
Eiſiau'i alw'n ben i'r eglwys.
Cariad perffaith ynteu oerodd,
Ni châr mab o'r tad a'i magodd;
Gwaudd a chwegr ſy'n ymſowtan,
Cas gan frawd ei frawd ei hunan.
Luc 18. 8. Ffydd yſywaeth ſy'n myn'd lai lai,
Cred o gryn-fyd aeth yn garrai;
Aſia, Affric, Grecia ffyddlon,
Sydd yrwan heb Griſt'nogion.
Nid oes un o'r holl arwyddion,
Ond dychweliad yr Iuddewon,
Na b'ont eiſoes gwedi dyfod;
Gwiliwn bawb a byddwn barod.
Y mae'r Barnwr mawr yn cychwyn,
Mae ys dyddiau ar ei rofyn:
1 Theſ. 4. 16 Fe ddaw weithian yn dra hoyw,
I roi barn ar fyw a meirw.
Mae ef gwedi hogi'i gleddau,
A golymmu ei holl ſaethau;
Mae ei fwa yn ei annel,
Ac yn barod myn'd i ryfel.
Mae'i fraich rymmus gwedi'i heſtyn,
Mae'i angylion ar eu rofyn;
Mat 24. 37, 38, 39. Fe ddaw fel y dulw tanllyd
I roi barn ar bawb o'r holl-fyd.

O me-

O meddyliwn ninneu am wiliad,
Ac am ddiſgwyl ei ddyfodiad,
A'n bod bawb â'n cyfri'n barod,
Ac yn dacclus cyn ei ddyfod.

XCVI. Cofiwch Angeu.

BERR yw'n oes ac anſertennol,
Heddyw'n fyw, y foru'n farwol:
Gynneu'n gawr, y foru'n gelain;
Dyma gyflwr dyn a'i ddamwain.
Ni bydd yma am ben ennyd
Un o honom heb eu ſymmud:
O meddyliwn am ein ſiwrneu,
Heno yſgatfydd rhaid ei dechreu.
Fel y rhed yr haul i'r hwyr,
Fel y treulia'r ganwyll gŵyr;
Fel y ſyrthia'r rhoſyn gwyn,
Fel y diffydd tarth ar lyn.
Felly treulia, felly rhed,
Felly derfydd pobol gred;
Felly diffydd bywyd dyn,
Felly ſyrthiwn bob yr un.
Fel llong dan hwyl, fel poſt dan ſawd,
Fel ſaeth at farc, fel gwalch at ffawd;
Fel mwg ar wynt, fel llif ar ddw'r,
Y poſta ymaith einioes gwr.
Fel ſaeth y rhed, fel poſt y gyrr,
Fel cwyr y tawdd, fel ia y tyrr;
Fel dail y ſyrth, fel gwellt y gwywa,
Fel tarth y trig, fel lamp y treulia. Iago 4. 14.
Ni ddiflannwn fel y cyſgod,
Ni lwyr doddwn fel y manod;
Ni ddiharffwn fel glaſwelltyn,
Ni ddiffoddwn fel yr ewyn.
Ni cheir gweled mwy o'n hol
Nag ol y neidr ar y ddol,
Neu ol llong aeth dros y tonnau,
Neu ol ſaeth mewn awyr denau.

O gan hynny, heddyw, heno,
Moeſwch inni bawb ymg'weirio,
Fyn'd ar ffrwſt, a thynnu oddi yma,
Lle na chawn o'r hir arosfa.
Mewn tai o glai yr y'm yn trigo,
'Storom gron a bair in' ſyrthio;
Gwiliwn rhag i'r angeu'n ſaethu,
A briwio'r wal tra f'om ni'n cyſgu.
Fel y t'rewir pyſg â thryſer,
§ Ceiliog Coed. Fel y ſaethir § Pheſant dyner,
Fel y torrir blodeu'r ardd,
Fel y lleddir gweunydd hardd:
Felly t'rewir dyn heb wybod,
Felly ſaethir yn ddiarfod;
Felly torrir gwychder dyn,
Felly'n lleddir bob yr un.
Fel dw'r diluw ar y cynfyd,
Fel tân gwyllt ar Sodom aethlyd;
Fel llycheden, fel y ddraig,
Fel y gwewyr blin ar wraig.
Felly'n chwyrn, ac felly'n danllyd,
‖ Sydyn. Felly'n ‖ immwngc, felly'n aethlyd;
Felly'n flin, ac felly'n draws,
Y daw'r angeu ar ein traws.
Brau yw'n cnawd, a bach yw'n cryfdwr,
Gwan yw'n grym, a gwael yw'n cyflwr;
Tippyn bach o groes neu gerydd
All ein troi a'n torr i fynydd.
Gwrach all ladd y cawr a chogail,
Blewyn bach all dagu'r bugail;
Draen ar draws all ladd yr hwſmon,
Duw, mor ddiſerth yw plant dynion!
Y gwan, y gwael, y dwl, y dall,
A ladd y cryf, a gwyntyp y call;
Y drel dibarch, â maen, hid mawr,
A friwia'n caer, a ddifa'n cawr.
Beth yw dyn wrth hyn ond tarth,
A mwg, a niwl, a gwellt, a gwarth;
A gwydyr crin, a rhew a rhoſyn,
A 'ſten o bridd, a gwynt, ac ewyn.

Y dewr

Y dewr, y doeth, y gwych, y gwalchaidd,
Y cryf, y call, y cadpen c'ruaidd,
Ein pen a'n pont, ein grym a'n gras,
A gafodd gwymp gan angeu cas.
Fel y cwymp holl ddail yr allt,
Fel y croppia'r gwelleu'n gwallt;
Fel y gwiwa lili'r ma's,
Fel y tyrr y gwydyr glas:
Felly gwywa, felly tyrr,
Felly craçcia'n bywyd byrr,
Felly croppir einioes dyn,
Felly cwympwn bob yr un.
Fel tŷ bugail ein ſymmudir,
Fel 'ſten briddlyd ein canddryllir;
Fel dilledyn y darfyddwn,
Fel y llwydrew y diflannwn.
Ni chawn aros mwy nâ'n tadau,
Awn i'r ffordd yr aethont hwythau:
Rhaid in' fyn'd i wneuthur cyfri',
A rhoi lle i eraill godi.
Nid oes lle in' aros yma,
Ond dros ennyd i hafotta;
Gwedi'n gorfydd ar bawb ſymmud,
Fyn'd i'r ffordd yr aeth yr holl-fyd.
Y mae'r angeu glas â'i fwa,
Yn ein herlīd ym mhob tyrfa;
Nid oes un dyn all dihangyd
Rhag ei follt a'i ſaeth wenwynllyd.
Mae e'n ddirgel yn marchogaeth
Ar farch glas ym mhob cenhedlaeth;
Nid oes dyn all diangc rhagddo,
Aed i'r wlad a'r man y mynno.
Er bod Haſael gynt nâ'r ewig,
Er bod Saul fel eryr ffrolig,
Er bod Jehu'n gynt nag ynteu,
Ni ddihangodd un rhag angeu,
Er gwroled gwr oedd Samſon,
Fe orfu ildo i'r angeu digllon;
Felly gorfydd arnom ninneu,
Pe b'ai ei gryfder yn ein breichiau.

Alecſander a gongcwerodd
Yr holl fyd y ffordd y cerddodd,
Angeu, gwedi'r gongcweſt 'ſgeler,
A gongcwerodd Alecſander.
Lladdodd angeu bob congcwerwr,
Lladdodd Galen y phyſygwr;
Lladdodd Luc y meddyg goreu,
Pwy all ddiangc mwy rhag angeu?
Fel y damſing meirch rhyfelwyr
Tan eu traed bob math o filwyr,
Felly damſing angeu diriaid
Y brenhinoedd fel begeriaid.
Lladdodd angeu Abel wirion,
Lladdodd angeu ſanctaidd Aaron;
Lladdodd Cain a Cham yſgymmun:
Nid yw'r angeu'n arbed un-dyn.
Pharao'r *Prins*, ac Eli'r 'ffeiriad,
† 1 Sam. 8. Eſay'r prophwyd, † Joel yr ynad:
2. Noa'r patriarc, a'r hen dadau,
A ddifethwyd gan yr angau.
Fel na arbedai Herod greulon
Ladd y bychain mwy nâ'r mawrion,
Felly gwn nad arbed angeu
Hen nag ieuangc mwy nag ynteu.
Pe rhoed iddo aur yn bunnau,
Mil o wledydd a'u coronau,
Ni chaed gantho arbed bywyd
Dyn dros awr pe rhoed yr holl-fyd.
Ni chaiff neb ganlyniaeth gantho,
Er ymhwedd ac er ceiſio,
Mwy nac y c'ai Bilat digllon
O'i ganlyniaeth gan Iuddewon.
Ni ry angeu pan y delo
‡ Amſer. Awr o ‡ reſpyt i ni 'mgweirio;
Nac un rhybudd o'i ddyfodiad,
Mwy nâ'r ci cyn lladd y ddafad.
Ond fel lleidir fe ddaw'r angau
Yn ddiſymmwth am ein pennau,
Tr'om ni'n cyſgu yn ddiofon,
Fel Philiſtiaid am ben Samſon.

Os

Os bydd diffyg dim i'r ſiwrneu,
Oil i'r lamp, na gwiſg i'r cefnau,
Ni cheir gan yr angeu melin
Aros inni fyn'd i'w 'mofyn.
Ond fel brenin Babel diras,
Yn troi Sadrac chwip i'r ffwrnas;
Fe dry'r angeu bawb y granffo
I'r tŷ priddlyd fel y caffo.
Fel y daw y lleidir difiog
Ganol nos am ben goludog,
Felly daw yr angeu'n cyrchu,
Yn ddiymgais tr'om ni'n cyſgu.
Fel y tery gwr â thryfer
Byſg tr'o'n gorphwys yn ddibryder,
Felly tery angeu ddyrnod
Ar blant dynion mor amharod.
Fel na ŵyr y g'lommen dyner
Na'r pryd na'r man y tery'r *ffowler*;
Felly'n hollol ni ŵyr un-dyn
Na'r pryd na'r modd y bydd ei derfyn.
Mewn un ffordd yr y'm yn dwad
I'r byd hwn dan wylo'n irad,
Ac mewn mil o ffyrdd, heb farcio,
'Ry'm ni'n myn'd i maes o hono.
Nid oes un man yn ddibryder,
Na ddaw'r angeu glas a'i dryfer,
I roi inni ddirgel ddyrnod:
Ym mhob man, Och! byddwn barod.
Wrth droi'r defaid mewn lle dirgel
Y daeth angeu ar draws Abel; Gen. 4.
Gochel ditheu gael ei ddyrnod
Wrth droi o ddeutu dy 'nifeilod.
Ar y ge'nffordd wrth ſiwrneia
Y bu farw Rachel fwyna; Gen. 35.
Wrth ſiwrneia gochel ditheu,
Rhag cyfarfod â'r glas angeu.
Pan oedd holl blant Job yn gwledda, Job 1.
Y daeth angeu ar eu gwartha;
Nid oes gwarant gennyt titheu,
Yn dy wledd, rhag dyrnod angeu.

Holophernes a fu farw
Yn ei gwſg pan oedd ef meddw;
Gochel ditheu yn dy fedd'-dod,
Rhag i angeu roi 'ti ddyrnod.

Dan. 5. Belſaſar, er maint oedd gantho,
A fu farw wrth garowſo;
Wrth garowſo gochel ditheu,
Od wyt gall, rhag dyrnod angeu.
Fe rodd angeu anfad ddyrnod

Act. 12. 23. Ar y faingc i frenin Herod:
Ar y faingc y dylai farnwyr
Gofio angeu mawr ei hydyr.
Saethodd angeu ſaeth wenwynllyd

1 Bren. 21. 35. Trwy gorph Ahab yn ei gerbyd;
Yn dy *Goach* ymgadw ditheu
Rhag dy daro â bollt angeu.
Fe ddaeth angeu megis mwrddwr

Barn. 21. Ar draws Eglon yn ei barlwr;
Gochel ditheu rhag ei biccell,
Tr'ech yn gorphwys yn dy 'ſtafell.

Luc 12. 20. Pan oedd Diſes yn ei ſidan
(A'i phâr foethus) oll yn hedfan,
Fe ddaeth angeu ac a'i lladdodd,
Gochel ditheu balch ei wiſgo'dd.
Gwedi'r cerlyn adael llawer,
A chrynhoi dros hir-fod amſer;
Fe ddaeth angeu ac a'i lladdodd,
Cyn cael profi o'r pethau gaſglodd.
Gochel ditheu'r Cob a'r Cerlyn,
Sy'n crynhoi dros lawer blwyddyn,
Rhag i'r angeu dy gyrrhaeddyd,
Cyn cael profi dim o'th olud.
Fe ddaeth angeu i drywanu

Lef. 10. 2. Dau fab Aaron wrth aberthu;
Wrth yr allor dylai'r 'ffeiriad
Ofni angeu a'i ddyfodiad.

2 Bren. 19. 37. Pan oedd Senac'rib y brenin
Yn y demel ar ei ddau-lin,
Fe ddaeth angeu ac a'i lladdwys:
Ofnwch angeu yn yr eglwys.

Fe

Fe rodd angeu frath i Zimri, Num. 25.8.
Wrth gyd-orwedd gydâ Chosbi;
Gochel ditheu wrth butteinia,
Rhag i'r angeu glas dy ddala.
'Nyn dy lamp, a gwisg dy drwsiad,
Cyn del angeu'n agos attad;
Gwna dy gownt a'th gyfri'n barod,
Cyn dy alw o flaen y Drindod.
Bydd di barod heddyw, heno,
Ag *Oil* i'th lamp, a'th wisg yn gy'rdo,
Fyn'd o flaen dy Farnwr prudd,
Y foru o bosib' ydyw'r dydd.
Ni ŵyr Peder, ni ŵyr Pawl,
Ni ŵyr angel, ni ŵyr diawl,
Ni ŵyr planed, ni ŵyr dyn,
Na neb o'n hawr ond Duw ei hun.
'Rhyd dydd, 'rhyd nos, yn glaf, yn iach,
Ar fôr a thir, yn fawr, yn fach:
Mewn tref a gwlad bawb byddwch barod,
Ni w'ys pwy wlad y cawn ni'r dyrnod.
Gweithiwch bawb tr'o'r dydd yn para,
Cyn cotto'r haul crynhowch y manna;
Derbyniwch ras tr'o Duw'n ei gynnyg,
Par'towch eich rhaid cyn delo'r diffyg.
Cyn colli'r gol, cyn delo'r nos,
Cyn torri'r pren, cyn cwympo i'r ffos;
Cyn cau y porth, cyn myn'd i'r garn,
Cyn canu'r corn, cyn rhoddi'r farn.
Rhed am dy chwyth, gwna waith dy Dduw,
Dwg ffrwyth yn rhin o'r goreu'i ryw:
Dos chwip i'r wledd, ac yn gyfrdo,
Cais dy gyfraid cyn ymado.

XCVII. Cân ar y flwyddyn 1629, pan oedd yr Yd yn afiachus o herwydd llawer o Wlaw.

DUW Frenin trugarog, Duw Dad Hollalluog,
Duw Porthwr newynog na newyna ni,
Sy'n canlyn dy ffafar, â chalon edifar,
Yn ol dy hir watwar a'th siommi.

Er mwyn dy drugaredd anfeidrol a'th fawredd,
Er mwyn dy wir 'Tifedd dofa dy lid;
Gwrando di'n gweddi, a maddeu'n drwg nwydi,
A chymmorth ein tlodi a'n hadfyd.
Ni bech'ſom yn d'erbyn yn daran yſgymmun;
Nes tynnu hir newyn a niwaid i'n plith;
Ac amryw ddialau ſy'n gryddfu'n calonnau,
Heb allael hir odde' dy felldith.
Ni dorr'ſom dy gyfraith, ſydd gyfiawn a pherffaith,
Do lawer canwaith cyn cwnnu o'r man,
Fel rhai a f'ai'n tybiaid na b'ai gennyt lygaid,
I ganfod fileiniaid mor aflan.
Dy enw gablaſom, dy air a gaſhauſom,
Dy 'Efengyl droedaſom yn ddibris dan dra'd;
Dy ſabbath halogwyd, dy demel adaw-wyd,
Dy grefydd a lygrwyd yn irad.
Ni dorr'ſom dy ddeddfau fel pobol a dybiai
Na ddeuai dialau am ddilyn ffordd ddrwg;
Neu rai a f'ai'n credu na b'ai gennyt allu
I'n plago am bechu yn cynddrwg.
Pan helaiſt genhadon i fyneg ein beion,
A'n troi i'r ffordd union, yn dirion, yn da'r:
Ni gauſom ein cluſtiau rhag clywed eu geiriau,
Fel neidir a fyddai yn fyddar.
Pan gyrraiſt dy weiſion i'n gwawdd ni, rai deillion,
I'th ſwpper yn dirion i dario'n dy lys;
Ni ball'ſom o'r dwad, ni droeſom i'r farchnad,
A'n fferem, yn anllad anhappus. *Luc* 14. 11.
Ni fynnwn ni o'r Manna, ni thrig yn ein cylla,
Ni charwn ni'r bara a bery dros byth;
Ond garlleg ac wyniwn, a phannas a phwmpiwn,
Fel twrchod a garwn ni'n aruth'. *Num.* 11. 5
Ni fynnwn ni o'r 'Fengyl ſy'n cnoi ni mor rhigyl,
Ni drown ein gwegil at hon lawer gwaith;
Ni chaiff hi'n ceryddu, na'n dangos na'n dyſgu,
Mae'n groes yn gwrth'nebu ein dryg-waith.
Ni adwn ni'r 'ſgrythur reoli'n drwg-nattur,
Na'th gyfraith gymheſur gymhwyſo 'mo'r traws;
Ond byw wrth ein ffanſi, a'n trachwant, a'n gwegi,
Heb fynnu rheoli ein drwg-naws.

Gan

Gan hynny waith troedio dy gyfraith a'i gado,
Ni aethom ar ddidro yn ddidrangc, gwae ni;
Fel defaid a redai o'r llafur i'r ffaldiau,
Ar ol llanw'u boliau, i boeni.
Mae'n gloddeſt a'n traha, fel mawr-ddrwg Gomorra,
Yn llefain am waſgfa i waſgu ar ein ceſt;
Ni thaw byth o'u pennau nes delo dialau
I waſgu ar ein criliau â dirweſt.
Mae pob gradd o ddynion, yn fychain yn fawrion,
Yn pechu yn greulon yn erbyn dy Griſt;
Fel pobol wrth raffau a dynnai ddialau
O'r nef am eu pennau yn athriſt.
Mae'r 'ffeiriaid yn gadu dy bobol i bechu,
Heb geiſio eu nadu i uffern ar naid:
A'r un ag a geiſio â'r 'Fengyl eu rhwyſtro,
Fe gaiff ei anfrio yn ddiriaid.
Mae'n parchus reolwyr, Och Dduw, yn rhy ſegur,
Yn goddef troſeddwyr driſt ſoddi'r holl wlad;
Heb goſpi â'r cleddau na'r bobl na'r beiau
Sy'n damſing dy ddeddfau mor irad.
Mae'r bobol gyffredin fel Iſrael heb frenin,
Na 'ffeiriad i'w meithrin, na phrophwyd roi maeth,
Yn byw yn anhywaith, fel pobol heb gyfraith,
Heb grefydd, heb obaith, yſywaeth.
Mae'n rheipus ſwyddogion yn 'ſpeilio'r rhai gwirion
Yn ewnach nâ'r lladron (llwyr edrych ar hyn)
Ar carliaid yn bwytta y tlodion fel bara,
Neu'r morfil a lyngca'r 'ſgadenyn.
Mae'r gweiſion cyflogau a'r hirwyr yn chwarau,
Mae'r gweithwyr yn eiſte' heb oſtwng eu pen:
Yn tordain, yn blino, heb fynnu 'mo'r gweithio,
Nes delech i'w priccio ag angen.
Mae'r tanner a'r twccwr, a'r bacer a'r bwtſiwr,
Gwaydd, gof a thaeliwr, a thiler a chrydd;
A'r hwſmyn a'r crefftwyr, a'r diffrwyth uchelwyr,
Yn myn'd yn dafarnwyr digrefydd.
Mae'r gwragedd yn gado eu nyddiad a'u cribo,
Eu gwauad a'u gwnio i dwymno dw'r;
Gwerthaſant eu rhodau, a'u cyffion a'u cribau,
I brynu coſtrelau tafarnwr.

Mae'r

Mae'r mwrddwr a'r gwibiad, a'r bawdy cnaf anllad,
A'r lleidir a'r gwilliad, a'r 'ffeiriad ffol;
A Sini a Sianco â * *Liſens* i wttro * *Cennad i werthu.*
Bŷr, cwrw, tobacco, heb reol.
Pe ceiſiai y cythrel na'i fam godi cappel,
Wrth ochr dy demel er dymmai yn y dydd,
I gadw tafarn-dŷ cyhoeddus yng Nghymru,
Fe g'ai ei gennadu yn ufudd.
Duw dere o'th arfer â chyngor ar fyrder,
Torr lawer o'r nifer ſy'n nafu'r byd,
Cyn bwyttont eu gilydd, cyn nafont y gwledydd,
Cyn llygront dy lân grefydd hyfryd.
Mae'r gweiſion mor *ddainti* na fynnant hwy gorphi
Ond gwyn fara'u meiſtri, neu fuſtro a wnant;
A'r merched ar gyflog ond odid yn feichiog,
Am fod yn rhy wreſog 'nawr meddant.
Mae pob rhyw o alwad yn ddibris am danad,
Yn ceiſio eu codiad a'u cadw eu hun;
Heb geiſio d'ogoniant ti Arglwydd ein llwyddiant,
Na'th fawrglod na'th foliant, na'i 'mofyn.
O achos gan hynny fod pawb yn troſeddu,
A phob rhai yn pechu a'u buchedd ar draws,
Ti geiſiaiſt trwy fwyndra ac ennyd o waſgfa,
Ein cyffro i wella ein drwg-naws.
Yn fwyn ac yn ſerchog, fel Arglwydd trugarog,
A f'ai yn dra chwannog i'n hynnill trwy dêg,
Ti geiſiaiſt yn dirion, trwy amryw fendithion,
Ein tynnu i'r ffordd union yn loyw-deg.
Pan ffaelodd dy fwynder wella'n drwg arfer,
Bygythiaiſt â chryfder a llymder ein lladd;
Hogaiſt dy gleddau, golymmaiſt dy ſaethau,
Parotoaiſt dy arfau i ymladd.
Ond gwedi 'ti ymg'weirio, rhoeſt rybudd cyn clwyfo,
Bygythiaiſt cyn taro, a'n torri i lawr:
Cynnygaiſt in' ffafar os byddem edifar,
A ninneu'n dy watwar yn ddirfawr.
Pan welaiſt, Dduw cyfion, na thycciai'th fygythion,
Ti yrraiſt yn llymmion dy ſaethau i'n lladd,
A'n curo, a'n corddi, a llawer o 'fidi,
Na allem na'u dofi na'u gwrthladd.

Gelwaiſt dy weiſion, mwſt'raiſt d'angylion,
A'th dri march mawrion, coch, glas, a du;
A gyrraiſt hwy'n ddiriaid, a'r holl greaduriaid,
I'n plago, fileiniaid, a'n gryddfu.
Rhoeſt ddu-rew digaſog, haf poethlyd anffodiog,
Gwynt 'ſtormus yſgethrog yn 'ſgathru'r yd:
Llifeiriant i'n ſoddi, a moroedd i'n boddi,
A chan rhyw ofidi i'n herlyd.
Twymynau cyndeiriog, drudaniaeth digaſog,
Marwolaeth lem oriog mewn llawer man;
A helaiſt i'n cyffro i bryſur *repento*,
A'n cathrain i'th geiſio yn gyfan.
Pan gwelaiſt na allai hyn oll o ddialau
Ein dad-troi o'n beiau i wella ein byd;
Ti helaiſt drachefen hir newyn a chwarren,
A rhyfel aflawen i'n herlyd.
Y chwarren a laddodd ddiarhebrwydd o filoedd,
Mewn amryw o leoedd, â gormod o lid;
Nes llanw'r mynwentydd â thlodi'r holl drefydd,
Lle gyrraiſt dy gerydd i'w hymlid.
A'r rhyfel anffodiog a ddaeth yn ddigaſog,
A'r cleddyf yn llidiog i'n tlodi a'n lladd;
Nes difa'n rhyfelwyr, a'n tryſor a'n llafur,
A'n hela'n ddigyſur i ymladd.
Soddaiſt ein llongau, diddymmaiſt ein plottiau,
Troeſt fin ein cleddau, taflaiſt ni i'r clawdd:
Dallaiſt ein doethion, dychrynaiſt ein dewrion,
Gwerthaiſt ni i'r cas'ion a'n ceiſiawdd.
Y chwarren a'r cleddy' a wnaeth i ni grynu,
A dechreu 'difaru dau foreu neu dri,
A chanlyn a chrio am dynnu'r plag heibio,
Nes itti lwyr wrando ein gweddi.
Pan dynnaiſt ti'r chwarren a'r rhyfel aflawen,
Ni droeſom drachefen dri chyfudd i'n hol,
Fel cŵn at eu chwydfa i'th ddigio a'th hela
I'n dofi a'n difa 'n anffafriol.
Gan hynny di heleſt y 'ſtormau a'r *tempeſt*,
Ynghanol ein gloddeſt i'n coſpi â gwlaw,
Nes nafu'n cynhaua', a defnydd ein bara,
A choſpi'n hir draha â chur-wlaw.

Tywellt-

Tywelltaiſt dy felldith yn drom ac yn dryfrith,
Ar farlis a gwenith a phob ymborth gwr,
Fel y gwrth'neba 'nifeiliaid ei fwytta;
Ni phraw 'r cŵn o fara'r llafurwr.
Mae'r march yn ffieiddio, a'r mochyn yn gado,
Y llafur ſy'n llwydo, a'r egin yn llawn,
Gan gynddrwg yw *relis* y pilcorn a'r barlis,
A gaed o'r annilis fiſgawn.
O Arglwydd, ni haedd'ſon dy felldith yn gyfion
Ar lafur o'r fiſgon, ar faſged a 'ſtor;
A newyn a nychdod am hir anufudd-dod,
O ddiffyg it' ragod ein goror.
Ein dirmyg a'n traha ar ddiod a bara,
A bair i ni fwytta, oni attal Duw,
Y ffagbys a'r callod, ac ymborth 'nifeilod,
A'r crwſt y'm ni'n ei wrthod ef heddyw.
Ni fuom yn poeri y blawd oedd a rhydi,
A'r bara â'r pinni ni bwriem o'n pen:
A'n *begers* mor foethus yn teru ar farlis,
Ni phrofant ond canis haychen.
Ni fuom yn bwytta gormodion o fara,
Fel pobol Gomorra'n camarfer eu byd:
Heb ddiolch am dano, na ſwpper na chinio,
Nes inni dy ddigio yn danllyd.
Ni fuom yn yfed ne's myned cyn dynned,
Na allem ni gerdded na myned o'r man,
Nes arllwys ein ceudod lle hyf'ſom ni'r ddiod,
Yn waeth na'r 'nifeilod ſydd aflan.
Bu deiau'r tafarnau yn llawnach ddydd ſuliau
O addolwyr y boliau yn addoli'r diawl,
Nag oedd ein heglwyſydd o ddynion o grefydd,
I'th 'ddoli di'n ufudd Dduw nefawl.
Tair gwaith o leia' y llanwn ni'r bola,
Bob dydd pan f'o byrra, gan bori ein bwyd:
Prin mewn ſaith dyddiau y cofiwn ni ditheu,
Sy'n llanw ein boliau â bras-fwyd.
Ni flinwn yn ebrwydd yn d'eglwys, O Arglwydd,
Er maint yw ein haflwydd a'n hoflyd tra':
Ni flinwn ni aros mewn tafarn dros wythnos,
Er oered yw hir-nos y gaia'.

Fe yſ un cyn cinio, o fŷr a thobacco,
Faint a ddigono ddeugeinyn ar bryd :
Fe'i chwyda drachefen, gan dynned ei botten,
Heb feddwl am angen a gofid.
Mae'n medd'-dod yn crio am newyn i'n pigo,
Mae'n gloddeſt yn ceiſio dwyn prinder i'n cell :
Mae'n hafrad, yſywaeth, yn gofyn drudaniaeth,
A hir-bryd trwy hiraeth i'n cawell :
Yn gyfiawn gan hynny, O Arglwydd y gallu,
A newyn i'n gryddfu am wrthod gras,
A thorri a difa cynhaliaeth ein bara,
A pheri 'ni fwytta ein *carcas*.
Ond Arglwydd trugarog er mwyn d'Enneiniog,
Na ddanfon yn llidiog hir newyn i'n lladd ;
Na nychdod i'n gryddfu, na phlag i'n difethu,
Na rhyfel na chleddy' i'n gwrthladd.
Ond maddeu yn raſol ein trawſedd anguriol,
Na wna ni'n ſiompol i bobl y byd ;
Ond arbed ni'n dirion, a gwella'n harferion,
Ac arbed ein ffinion ddrwg fywyd.
Nac edrych, Dad cyfion, ar droſedd dy weiſion,
Na'n beiau mawrion i'n lladd gan eu maint :
Ond edrych yn hyfryd ar angeu d'Anwylyd,
I ddofi dy danllyd ddigofaint.
Er mwyn ei rinweddau, ei fywyd, ei angau,
Ei 'fudd-dod, ei wyrthiau, a'i werthfawr wa'd ;
Maddeu i ni baſwys, tro ni i'r ffordd gymmwys,
A chadw ni'n d'eglwys yn waſtad.
Golch ein pechodau yng ngwaed ei weliau,
Croeſhoelia ein beiau'n grygiau ar ei groes ;
Rhwyga'n *'bligaſiwn*, a dyro i ni bardwn,
Er mwyn ei ddrud *baſiwn* a'i hir-loes.
Na alw ni i gyfri' am dan ein drygioni,
Na ddere i'n coſpi am ein gwegi a'n gwaith :
Ond arbed dy weiſion er mwyn dy Fab gwirion,
A'th wnaeth yn dra boddlon ar unwaith.
A danfon dy Yſpryd i wella'n drwg fywyd,
A'n helpu i ddychwelyd â chalon iach ;
I'th gywir was'naethu, a'th ofni, a'th garu,
A'n deor i bechu dim mwyach.

Duw

Duw attal dy wialen, dad-ddugia drachefen,
Tro d'wyneb yn llawen, n'ad newyn i'n lladd;
Maddeu'n troſeddau, gwir wella'n drwg-nwydau,
Sancteiddia'r calonnau ſy'n d'wrthladd.
Duw gwella di'r tywydd, bendithia di'r maeſydd,
Tro'n triſtwch yn wenydd, na newyna ni:
Rho rad ar y fiſgawn, gwna'r farchnad yn gyflawn,
Diwalla ni â'th radlawn ddaioni.
Rho ymborth i'r Criſtion, rho ogor i'r eidion,
Rho'r Fengyl i'r gwirion a garo y gair;
Rho heddwch i'r deyrnas, ac iechyd ac urddas
I'n pen llywydd Siarlas, wr diwair.
Mil, chwechant ac ugain, a naw mlynedd eywrain,
Medd holl ddoethion Brydain, oedd oedran ein Brawd,
A'n Prynwr, a'n Ceidwad, pan gwympodd y gawad,
A lanwodd y farchnad â chwyd-flawd.

A R A LL.

RHEOLWR y nefoedd, a'r ddaear, a'r moroedd,
A'r tywydd, a'r gwyntoedd, a'r glynoedd, a'r gwlaw;
Clyw cwynfan toſturiol ac achwyn dy bobol,
Gan dywydd dryc-hinol a hir-wlaw,
Mae'r gwynt ac mae'r tonnau, mae'r gwlaw a'r dialau,
A'r ſer yn eu graddau, a'r nefoedd yn grych, *Barn.*
Yn ymladd i'n herbyn yn daran yſgymmun, [5 10.
I'n plago â newyn yn fynych.
Mae'r haul oedd i'n porthi â gwres a goleuni,
Yn awr gwedi ſorri, yn edrych yn ſur,
Gan ballu rhoi'i thwymder a'i gwres yn ei harfer,
Ne's pydru'r naill hanner o'n llafur.
Mae'r lleuad yn wylo fel gwraig a f'ai'n *mwrna*,
Bob nos mae'n ymguddio mewn cwmmwl o'n gwydd
I ollwng ei dagrau gan amled ein biau,
Nes ſoddi'r llafuriau ag aflwydd.
Mae'r tonnau cynddeiriog, a'r wybren gafodog,
A'r cymmylau gwlybyrog yn gwlawio bob awr.
Afonydd o ddrygfyd gan gynddrwg ein bywyd,
I'n plago ag adfyd yn ddirfawr.

Mae'r

Mae'r ormes yn ſathru y llafur ſy'n tyfu,
Mae'r gwynt yn cawdelu a dalo o frig,
Nes iddo ddihidlo, mallu ac egino,
Gan wlaw yn ei guro yn ffyrnig.
Mae'r llafur ſ'eb fedi yn barod i'w golli,
Heb dywydd i'w dorri na'i daro ynghyd,
Mewn cyflwr anhygar; Duw moes in' dy ffafar
I'w gwnni o'r ddaear ſopaſlyd.
Mae'r maint ſy'n ein helem fel gwellt yn y dommen,
Yn ddigon anghymmen ynghwmman y das,
Yn twymno, yn mygu, yn llwydo, yn mallu,
A chwedi llwyr bydru o gwmpas.
Mae'r maint ſy'n y 'ſgubor, gogyfer a gogor,
Yn twymno heb gyngor, yn mygu heb gel:
Yn barod i 'nynnu, Mab Duw dere i'n helpu,
A n'ad in' lwyr fethu ein trafel.
A'r maint ſydd ar feder ein cinio a'n ſwpper,
Sydd gynddrwg ei biner a'i dymmer mor doſt;
Ac oni chawn gennyd, Duw graſol, gyf'rwyddyd,
Fe'n coſpir ag adfyd yn hir-doſt.
Agor dy lygad, O Arglwydd ein Ceidwad,
A chenfydd mor irad it' weled mor hyll
Holl ymborth Criſt'nogion yn pydru mor ffinion,
O eiſiau cael hinon i'w gynnull.
Duw graſol toſturia, difwynodd ein bara,
(Hir nychdod a faga dan fogail dy blant)
O ddiffyg it' ei rwyſtro, a'i ddyfal fendithio,
A rhoddi rhad arno a llwyddiant.
Duw beth a feddyliwn am had-yd y gwanwyn,
O bwy le y ceiſiwn, os cawn ni fyw cyd;
Mae pawb yn achwyngar ddifwyno eu holl heinar,
Duw dangos dy ffafar am had-yd.
Duw graſol toſturia wrth ddefaid dy borfa,
Na thorr ffon ein bara, i beri i ni boen,
Maddeu'n troſeddau, gwella'n drwg-nwydau,
Cyſura'n calonnau ſydd ddihoen.
Gorchymmyn i'r haulwen ymddangos drachefen,
Gwna'r lleuad a'r ſeren yn ſiriol i'th ſaint:
Rho hinon a chyſur i'r poenfawr lafurwyr,
A dofa dy bryſur ddigofaint.

Rhwylla'r

Rhwylla'r wybrennau, a gwaſgar y cym'lau,
Cerydda'r cafodau, cu ydwyt a rhwydd;
Goſtega'r doſt ormes, rho degwch a chraſ-des
I'r llafur anghynnes, O Arglwydd.
Ond yma, Duw'r gallu, 'rwy'n brudd yn cyffeſu,
Mae'n pechod ſy'n tynnu'r fath ddial ar ein traws,
A'th 'ſtormydd anraſol, a'r tywydd dric hinol,
I'n coſpi dy bobol yn rhy draws.
Di lenwaiſt ein boliau mor gyflawn â'th ddoniau,
Na chodem o'n heiſte' i oſtwng ein glin,
I roddi it' foliant, na chlod am ein porthiant,
Nes tynnu aflwyddiant i'n dilyn.
Yr eidion a'r aſen a edwyn eu perchen, *Eſay* 1. 3.
A'r cî fydd llawen wrth ei portho â llaeth:
Ond pobol ddiwybod ni fynnant gydnabod,
Nac addef mor Drindod eu Tadmaeth.
Yr wyt yn ein porthi ag amryw ddaioni,
Fel un a f'ai'n peſgi paſgwch yn rhin,
Ni chodwn ein pennau i wel'd mwy nag yntau,
O b'le mae'r fath ddoniau yn diſgyn.
Gan hynny di yrreſt y 'ſtorom a'r *tempeſt*
I goſpi ein gloddeſt â dryc-hin a gwlaw,
I beri i ni 'nabod, a gweled mai'r Drindod
Sy'n porthi ni'n waſtod â'i ddwylaw.
Er maint o ddialau a roeſt am ein pennau,
I goſpi ein beiau gan gynddrwg y'm yn byw;
Ni buom er * concweſt yn byw mor anoneſt,
A chymmaint ein gloddeſt ag heddyw.
A'r 'ſtorom yn chwythu, a'r gwlaw yn ein gryddfu,
A'r llafur yn pydru, heb adrodd ond gwir:
Yn nheiau'r tafarnau, yn chwydu ddydd ſuliau,
A'th gablu, 'ry'm ninnau rai anwir.
Pan ddylem weddio, a phryſur *repento*
Mewn llwch, ac ymgrino am bardwn a gras,
A'th gywir was'naethu; 'ro'em ninneu yn dy gablu,
A'th rwygo, a'th regu yn ddi-ras.
Pa fwyaf y ceiſid ein troi a'n dychwelyd,
A gwella ein bywyd a 'madael â'n bai,

Waeth

* Amſer WILLIAM y Congcwerwr.

Waeth waeth y pechem, fwy fwy i'th ddigiem,
Saith bellach y ciliem ninnau.
Pa fwyaf ddialau a roed am ein pennau,
Bid newyn, bid cleddau, bid clefyd, bid gwlaw,
Fwy fwy fel Pharao yr y'm yn dy gyffro,
I'n poeni a'n plago â hir-wlaw.
Nid rhyfedd gan hynny dy fod yn ein maeddu,
Gan ddyblu a threblu ein maethgen â thrwſt:
Ond mwy o ryfeddod na roet i ni ddyrnod,
A'n taflu i'r pwll iſod yn ddidrwſt.
Duw maddeu'n 'ſtyfnigrwydd, Duw dofa'th lidiawg-
rwydd,
Tynn ymaith ein gw'radwydd a'n haflwydd hir;
Rho ras i ni fedru fel Ninif 'difaru,
A'th ddyfal was'naethu yn gywir.

Rhybudd i'r Cymry i edifarhau ar yr Amſer yr oedd y Chwarren fawr yn *Llundain.*

CYMRU, Cymru, mwrna, mwrna,
Gad dy bechod, gwella, gwella,
Rhag i'th bechod dynnu dial
A digofaint Duw i'th ardal.
Mae dy bechod wedi dringad
Cuwch a'r nef, yn crio'n irad
Am ddialau ar dy goppa,
Megis Sodom a Gomorra.
Mae e'n gwaeddi nos a borau,
Fel gwaed Abel, am ddialau;
Nid oes dim a ſtoppia'i ſafan
Ond plag Duw, neu wella'n fuan.
Mae ef gwedi nurddo'r ddaear,
Fel pechodau'r cewri cynnar,
Ac yn gofyn dy yſgubo
Oddi arni, neu *repento.*
Nid oes cornel mwy nâ Ninif,
Na bo'n llawn o feiau anneirif,
Na chrach bentref, na b'o pechod
Yn fw'rddanu cluſtiau'r Drindod.
Nid oes unrhyw radd na galwad
Na b'o gwedi ymlygru'n irad,

Ac

Ac yn tynnu, fel wrth reffyn,
Blag a dial ar dy gobyn.
Mae'r pennaethiaid, bob yr un,
Yn ceiſio'u mawl a'u lles eu hun;
Ac heb ymgais am wir grefydd,
Moliant Duw, na lles y gwledydd.
Mae dy 'ffeiriaid hwytheu'n cyſgu,
Ac yn gado i'r bobl bechu,
Ac i fyw y modd y mynnon',
Heb na cherydd na chynghorion.
Mae dy farnwyr a'th wyr mawrion
Yn cyd-ddwyn â mwrddwyr, meddwon,
Ac yn goddef treiſwyr diriaid
'Speilio'r gweddwon a'r ymddifaid.
Mae'r ſwyddogion hwytheu'n godde'
Cablu Duw, a meddwi'r ſuliau;
Troedio'r 'Fengyl, caſhau'r Cymmun,
Heb na choſp na cherydd arnyn'.
Mae'r Sirifiaid a'u depution
Yn anrheithio'r bobl wirion,
Ac wrth rym eu braint a'u ſwyddau,
Yn eu 'ſpeilio liw dydd golau.
Mae'r cyfoethog hwytheu'n llyngcu
Faint ſy'n helw'r tlawd yng Nghymru,
Ac wrth renti'n doſt ac occra,
Yn eu gyrru hwy gardotta.
Mae'r cyffredin o bob rhyw
Yn delo'n ffals, yn digio Duw:
Yn ddall, yn ddwl, heb fynnu eu dyſgu,
Yn myn'd i'r pwll heb odde' eu nadu.
Mae pob gradd yn pechu'n rhigyl,
Ac heb wneuthur pris o'th 'Fengyl,
Nac o gyfraith Duw gorucha',
Yn addoli'r byd a'r bola.
Mae pob gradd, â rhaffau pechod,
Yn dirdynnu dial hynod
Am eu pennau, heb doſturi,
Oni thront oddiwrth eu brynti.
Mae'r fath fedd'-dod, mae'r fath dyngu,
Mae'r fath gamwedd ynot Gymru,

A'r fath wan-gred a gau-dduwiaeth,
Na bu 'nghred o'i fath yſywaeth.
Mae'r Duw cyfiawn ynte'n canfod
Drwg-ymddygiad pawb a'u pechod,
Ac yn rhwym wrth ſwydd a nattur,
Ddial ar y fath droſeddwyr. [Heb. 10 30.
Er ys dyddiau mae'n ymhwedd
A'th holl blant am wella eu buchedd:
Eiſiau gwella mae'n bwriadu
Weithian ddial camwedd Cymru.
Duw a'th ddododd yn y taflau,
Duw a'th gafodd lai nâ phwyſau;
Duw a ſynn roi maethgen itti,
Oni throi oddiwrth dy frynti.
Eiſiau i Gymry gym'ryd rhybudd
Oddiwrth Loegr a'i holl gyſtudd.
Y mae gwialen gwedi gwlychu
Yn y ſicc ar fedr Cymry.
Y mae plag yn ol dy bechod
Gwedi lunio gan y Drindod,
Ac yn barod ddwad attad,
O waith cynddrwg o'th ymddygiad,
Y mae'n crogi uwch dy gobyn,
Ddydd a nos fel wrth edefyn,
Ac yn barod iawn i ſyrthio,
Oni throi di a *repento.*
Yr wyt titheu yn pentyrru
Plag ar blag heb edifaru,
Ac yn cam-arferu'n rhyfedd
Ffafar Duw a'i hir amynedd.
'Rwyt ti beunydd yn myn'd waeth waeth,
Ac yn pechu fwy fwy 'ſywaeth;
'Rwyt ti'n tybied fod Duw'n cyſgu,
Tr'o 'n dy gathrain i'difaru.
'Rwyt ti'n hwrnu yn dy bechod,
Heb yſtyriaid na chydnabod
Fod Duw'n hogi'n llym ei gleddau,
Tr'ech ti'n heppian ar dy feiau.
Edifara'n brudd gan hynny,
Cyn del plag i'th ardal Cymru;

Cyn y tynno Duw ei gleddau,
Cais ei ffafar ar dy liniau.
Os digofaint Duw a 'nynna,
Pwy o'r holl fyd a'i diffodda?
Os y chwarren wyllt a ddenfyn,
Pwy a'i tynn i maes o'th derfyn?
Os yr Arglwydd dig a ddechreu
Ladd dy blant â'i follt a'i gladdeu,
Pwy all gadw rhag ei ddyrnod
Un o'th blant os tery'r Drindod?
Gwel y lladdfa wnaeth e'n Llundain,
Er maint oedd eu cri a'u llefain;
Eifiau gwneuthur hyn mewn amfer,
Fe ddifethodd fwy nâ'u hanner.
Cwyn gan hynny, gochel oedi,
Llwyr ymwrthod â'th holl frynti;
Llef am ras cyn del dy faethgen,
Foru yfgatfydd y daw'r chwarren.
Mae dy blag mewn cydau lliain
Etto'n fioppau *Merchants* Llundain;
Fe ddaw'r plag oddi yno i Gymru,
Os ar fyrder ni 'difaru.
Os i Gymru y daw'r cornwyd,
Och! mor ammharodol ydwyd
Fyn'd i'r barr i wneuthur cyfri',
Heb na gwifg na dim goleuni.
Os i Gymru y daw'r clefyd,
Ofer ceifio un cyf'rwyddyd;
Nid yw'r byd yn abal ftoppi
Haint pan ddelo Duw i'n cofpi.
Ofer ceifio faeds a riw,
I wrth'nebu cleddyf Duw:
Oni throi oddiwrth dy bechod,
Ni thâl *metfwn* un o'r chwilod.
Amos 9. 2, 3 Ofer cadw pyrth dy drefydd,
Fe ddaw'r plag dros ben y gwelydd:
Ni all *peies* na *double-canon*
Attal plag os Duw a'i danfon
Ofer rhedeg hwnt ac yma,
Geifio cilio rhag dy ddifa;

Dos lle mynnech, ſe fynn dyrnod
Duw a'i farn orddiwes pechod.
Goreu cyngor rhag y plag,
I ddyn gadw ei hun yn wag,
Nid rhag bwyd, ac nid rhag diod,
Ond rhag pob rhyw fath o bechod.
Os daw plag i goſpi Cymru,
Fe ddaw newyn i'th gaſtellu,
Triſtwch, cerydd, cas, ac ofan;
Ni ddaeth plag erioed ei hunan.
Fe fydd drygſyd yn dy drefydd,
Fe fydd ochain rhwng dy welydd;
Fe fydd cwynfan ym mhob heol,
Fe fydd braw ar bawb o'th bobol.
Cariad brawdol a ddiffoddodd,
Pob c'redigrwydd a ddiflannodd,
A naturiaeth a charennydd
A lwyr gollant eu cydnebydd.
Ni ddaw'r fam i drin y ferch,
Na'r wraig ei gwr er maint ei ſerch;
Na'r chwaer ei brawd, na'r tâd ei blentyn;
Câs a thriſt a thrwm yw'r cowyn.
Y mab a ladd ei dad â'i ana'l,
A'r fam ei phlant er maint ei gofal;
A'r wraig ei gwr wrth roi uchenaid,
A'r brawd ei chwaer a'i holl gyfneſiaid.
Y marw ladd y byw a'i claddo,
A'r gwan y gwych a ddel i'w drinio;
A'r clâf yr iach a fo'n ei faethu,
Mor gâs mor flin yw'r plag wrth hynny.
Dyn â'r plag ſy'n lladd â'i ddillad,
Fel y * *Baſilics* â'i lygad;
Ac â'i ana'l ſy'n gwenwyno,
Fel y *Coccatris* y granffo.
Y plag a bair i bob cymmydog
Gaſhau'r llall fel cî cynddeiriog,
A chyfathrach, ffryns a chene'l,
Gaſhau câr fel blaidd neu gythrel.
Hyn a bair garcharu'r cleifion
Yn y tai fel bradwyr ffeilſtion;

Amos 9 1, 2, 3.

* Math o Sarph.

A'u dehoryd i fyn'd allan,
I gael bwyd dros aur ac arian.
Yr aur a ladd y rhai derbyniant,
‖ Dodrefn. Y ‖ ſtwff y ddifa'r rhai a'u *medlant*;
Pan ddel plag, er maint fo'r diffyg,
Ni thâl arian fwy nâ cherrig.
Hyn y bair i'th bobl Cymru,
Pan ddel chwarren, hir newynu,
Pan na chaffer bwyd dros arian,
Na dim cymmorth er ei fegian.
† Diſymmwth. Dy blag y ddaw yn † immwngc hefyd,
Fel y diluw ar y cynfyd,
Neu'r tân gwyllt y ddaeth ar Sodom,
Yn ddirybudd fel y 'ſtorom.
Pan fech bryſur yn ymdwymo,
Neu'n y tafarn yn carowſo,
Neu'n cynhennu yn y farchnad,
Y daw'r plag yn immwngc arnad.
‡ Puteinly. Os mewn tafarn, os mewn ‡ ſtewdy,
Os mewn marchnad, neu ddadleudy;
Os mewn maes i'th dery'r cowyn,
Dyna'r man lle bydd dy derfyn.
Yno cei di megis 'nifail
Farw'n immwngc trwy fawr drafael,
Heb un dyn i weini itti,
§ Gofalu. Na'th § areilio na'th gymfforddi.
Ni ddaw meddyg, ni ddaw 'ffeiriad,
Ni ddaw ffryns yn agos attad,
Nac un carwr o'th holl gene'l,
Mwy nag at ryw anfad *rebel.*
Ni chei neb a ddel i'th drinio,
Nac i'th eſtyn na'th ymwiſgo,
Nac i'th arwyl, nac i'th gladdu,
Ond â chladdiad buwch o'r beudy.
O pa O pwy angeu, O pwy benyd,
O pwy blag a diwedd aethlyd!
O pwy felldith a throm fforten
Ydyw marw'n llyn o'r chwarren!
Hyn i gyd a welodd Lloeger,
Yn nhref Llundain yn hwyr amſer,

Hyn

Hyn a weli ditheu Cymru,
Os â'th bechod ni 'madewi.
O gan hynny Cymru yſtyr
Mor anhawddgar, mor ddigyſur,
Mor ddigariad, mor aflawen,
Ydyw marw'n llyn o'r chwarren!
Dyma'r angeu wyt yn haeddu
Am dy bechod, Cymru, Cymru!
Dyma'r angeu ſ' ar dy feder,
Oni throi at Dduw ar fyrder.
Mae Duw'n diſgwyl er ys dyddiau,
Am it' droi a gado'th feiau;
Eiſiau troi, mae Duw yn barod
A phlag ddial dy holl bechod.
O gan hynny Gymru mwrna,
Gad dy bechod, edifara!
Dyſg gan Ninif geiſio heddwch,
Cyn del dial a diffeithwch.
Cyn y tynno Duw ei gleddau,
Cais ei heddwch ar dy liniau,
Rhy ddiweddar it' ymbilian,
Gwedi tynnu'i gleddyf allan.
Cwymp i lawr wrth draed dy Brynwr,
Megis Magd'len wyla'r hallt-ddw'r;
Sych â'th wallt ei ddeudroed raſol,
Fe ddiddana'r edifeiriol.
Cyfod allor megis Dafydd, Salm 51.17.
Offrwm iddo yſpryd cyſtudd;
Deiſyf arno ſtoppio'r angel
Sydd ar fedr lladd dy gene'l.
Mwrn mewn ſach fel pobl Ninif,
Tro oddiwrth dy feiau 'neirif;
Duw newidia'th farn a'th ferdid,
Os tydi newidia'th fywyd.
Tramwy i'r deml nos a dydd,
Megis Aaron mwrna'n brudd;
Llef am ras ar Griſt dy Geidwad,
Cyn y delo'r cowyn arnad.
Cur dy ddwyfron yn gyſtuddiol,
Fel y Publican 'difeiriol,

Cais gan Dduw doſturio wrthyd,
Cyn i'th dorrer ffwrdd â'r clefyd.
Bwytta beunydd fara dagrau,
Megis Dafydd am dy feiau;
A gwna'th wely'r nos yn foddfa,
Cyn i'r chwarren wyllt dy ddifa.
Saf fel Moeſen yn yr adwy,
Lle mae'r plag ar fedr tramwy,
Cais gan d'Arglwydd droi'i ddigllonedd,
Felly dengys it' drugaredd.
† Gwaywffon. Megis Phinees cymmer † ſiaflyn,
Lladd y rhai ſy'n peri'r cowyn;
Coſp â'r gyfraith afreolaeth,
Duw a'th geidw rhag marwolaeth.
Gado Sodom, tynn i Soar,
Gochel ddiſtryw, bydd edifar;
Gwrando'r angel ſy'n rhoi rhybudd,
Cyn y del y plag i'th drefydd.
Gad y moch a'r bobl feddwon,
Fel y gade'r Mab afradlon;
Tynn i dŷ dy Dad rhag newyn,
Cyn dy dorri lawr â'r cowyn.
Tynn fel Peder i ryw gornel,
Wyla'n chwerw dros dy gene'l;
Y mae'r ceiliog yn dy goſio,
Cais drugaredd cyn dy blagio.
Gwna dy gownt a'th gyfri'n barod,
Cyn dy fyn'd o flaen y Drindod;
Nyn dy lamp a gwiſg dy drwſiad,
Cyn y delo'r chwarren arnad.
Chwyrn yw'r chwarren pan y delo,
‡ Amſer. Ni rydd ‡ reſpyt it' ymgweirio,
Bydd barodol yn ei gwiliad,
Bob yr awr cyn delo'i attad.
Os ymgweiria Cymru farw,
Ac i fyn'd at Dduw yn hoyw,
Hawſa' gyd i Dduw dy *ſparío*,
A rhoi iechyd hir it' etto.
Duw ſ'o graſlon wrthyt Gymru,
Duw ro gras it' edifaru;

Duw'th

Duw'th achubo rhag y chwarren,
Duw ro itti ſlwyddyn lawen.

A R A LL.

CYMRU, Cymru, mwrna, mwrna,
Cwyn ſel Ninif, edifara;
Gwiſg dy ſach, cyhoedda ympryd,
Llef am ras a gwella'th fywyd.
Y mae Lloegr dy chwaer hyna'
Yn dwyn blinder toſt a gwaſgfa,
Dan drwm wialen y Duw cyfion,
Sydd yn maeddu yn dra chreulon.
Y mae'r plag yn difa'i phobloedd,
Fel tân gwyllt y ddoi o'r nefoedd,
Ac fel ‖ gwaddath ar ſych fynydd, ‖ Fflam.
Yn goreſgyn ei holl drefydd.
Mae hwy'n meirw yn ddiaros,
Wrth y miloedd yn yr wythnos,
Ac yn cwympo ar eu gilydd,
Yn gelanedd mewn heolydd.
Nid oes eli nid oes *metſwn*,
Nid oes dw'r na dagrau miliwn,
All ei ddiffodd, och! na'i laeſu,
Ond trugaredd Duw a'i allu.
Y mae Llundain fawr yn *mwrna*,
Fel Caerſalem gwedi'i anrheithio;
Nid oes dim ond ochain ynthi,
Cwynfan toſt a llef annigri'.
Mae'r fath alar, mae'r fath driſtwch,
Mae'r fath gwynfan a thrafferthwch,
Mae'r fath wewyr a'r fath ochain,
Na bu'r fath erioed yn Llundain.
Mae pob gradd yn gwel'd yr angeu
Ger eu bron yn cwnnu'i gleddeu,
Ac yn diſgwyl heno, heddy',
Am y *cart* i'w dwyn i'w claddu.
Y mae'r gwyr yn gwel'd eu gwrágedd,
A'u plant anwyl yn gelanedd,
Yn y tai yn dechreu † ſowſo, † Drewi.
Heb gael un dyn a'u hamwiſgo.

Y mae'r gwragedd hwytheu'n ochain,
Wel'd y gwyr a'u plant yn gelain,
Ac heb feiddio myned allan,
Yn gwall-bwyllo'n flin gan ofan.
Mae'r ymddifaid bach yn gwaeddi
Yn y tai heb neb i'w porthi,
Ac yn ſugno bronnau'u mhammau,
Gwedi marw er ys tridiau.
Nid oes cymmorth, nid oes cyſur,
O'r nef, o'r ddae'r, o'r môr, na'r awyr;
O'r dref na'r wlad, o'r maes na'r winllan,
O'r llann na'r llys, o'r gaer na'r gorlan.
Y mae'r iach yn gwel'd y ‡ trwclau, ‡ Cludfaoedd.
Y f'ai gynt yn dwyn tomhennau,
Heb ddwyn dim o oleu i'r gilydd,
Ond y meirw i'r mynwentydd.
Mae'r rhai byw yn hanner marw,
Cyn del arnynt wŷn na gwayw,
Wrth wel'd cymmaint yw'r dialau
Sy'n digwyddo am eu pennau.
Ni cheir rhydd-did fyned allan,
Ni cheir bwyd i mewn dros arian,
Ni cheir tramwy at un Criſtion,
Ni cheir 'madael â'r rhai meirwon.
Yn y tai mae'r plag a'r cowyn,
Yn yr hewl mae'r cri a'r newyn,
Yn y maes mae'r cigfrain duon
Hwytheu'n pigo llygaid cleiſion.
Y mae 'ſywaeth Duw a dynion
Gwedi gado'r rhai'n yn dlodion,
Heb roi help na ſwccwr iddyn'
Yn eu nychdod toſt a'u newyn.
Diar. 1. 26. Mae Duw'n chwerthin am eu pennau,
Ac â'i fys yn ſtoppio'i gluſtiau,
Ac heb wrando gweddi canmil,
Eiſiau gwrando llais ei 'Fengyl.
Y mae dynion annhrugarog,
Yn eu ffoi fel cwn cynddeiriog;
Gwell yw ganthynt weled gwiber,
Yn y wlad, nâ gweled ‡ *Lyndner*. ‡ Gwr o Lundain.

Waith

Waith bod dyn â'r plag yn nyrddo
Pob rhyw ddyn a ddelo atto,
Ac yn lladd â gwynt ei ddillad,
Fel y * *Baſilics* â'i lygad,
Ni faidd tad fyn'd at ei blentyn,
Na gwraig drin y gwr â'r cowyn,
Na ffrynd wel'd ei ffrynd â'r clefyd.
Heb fawr berygl am ei fywyd.
Y mae'r fam yn lladd â'i chuſan
Ei hanwylyd blentyn bychan,
Ac heb wybod yn ‡ andwyo
Hwn â'r plag tra fytho'n ſugno.
Y mae'r tad yn lladd â'i ana'l
Ei blant anwyl yn ddiattal,
Ac fel § *Coccatris* gwenwynllyd
Yn ddi-ſon yn dwyn eu bywyd.
Y mae'r plentyn a glafychodd
Ynte'n lladd ei fam a'i magodd,
Ac o'i anfodd yn ‖ *inffecto*
Yr holl dylwyth lle bo'n trigo.
Mae hwy'n meirw yn ddiſymmwth,
Gwyr a gwragedd, plant a thylwyth,
Wrth y pum cant yn y noſwaith,
Nes myn'd Llundain megis anrhaith.
Mae'r fath wylo, mae'r fath ochain,
Ym mhob cornel o dref Llundain;
Ni bu erioed o'i fath yn Rama
Gynt gan Rachel a'i chyfneſa'.
Mae'r offeiriaid a'r pregethwyr
Yn galaru i maes o feſur,
Wel'd eglwyſydd, lle'r oedd miloedd,
Fel llueſtai heb ddim pobloedd.
Y mae'r *Merchants* mawr â'u ſioppau
'N llawn o frethyn aur a leiſiau,
Heb gael gwerthu dim o'r llathaid,
I roi bara i'w prentiſiaid.
Y mae'r crefftwyr hwytheu'n ochain,
Gwedi gweithio pethau cywrain,
Heb gael un-dyn yno i'w prynu,
Ac yn barod i newynu.

* Math o Sarph.

‡ Anafu.

§ Math o Sarph arall.

‖ Gwenwyno.

Mae llettywyr y gwyr mawrion,
A'r arglwyddi, a'r marchogion,
A'u hoſtriau mawr yn wag,
Heb neb ynthynt ond y plag.

‖ Badwyr.
* Rhai a fo yn dwyn llwythau ar eu cefnau.
† Gyrwyr Cludfaoedd.
‡ Rhai yn lluſgo pethau.

Y mae'r ‖ *water-men* a'r * *porters*,
Y † *caraniſwyr* oll a'r ‡ *haliers*,
Heb gael lle i ynnill dimmau,
I roi bara yn eu boliau.

Mae'r farchnatfa lle'r oedd llafur,
Cig a phyſgod tu hwnt i feſur,
A phob moethau o'r danteithia',
Heb na chig, na blawd, na bara.

§ Soflieir.
* Ceiliogau y Coed.
‖ Pyſgod hallt, ſych.

Y mae llawer oedd yn ceiſio
§ *Quails* a * *Pheſants* erbyn cinio,
Nawr yn chwennych torri'u newyn
Ar ‖ *Bwr Jon* ac hen ymenyn.

Lle'r oedd beunydd fil o fadau
Yn dwyn ymborth, heblaw llongau,
Nid oes heddyw bwn yn dwad
O flawd cawl dros aur i'r farchnad.

Lle'r oedd llewndid o bob ffrwythi
Ag oedd dae'r a dw'r yn roddi,
Nid oes heddyw ond y newyn,
A'r drudaniaeth, waith y cowyn.

Hyn y barodd ein hen draha,
A'n glythineb, a'n putteindra,
A'n gau-dduwiaeth, a'n cas fedd'dod,
A dirmygu'r Gair yn waſtod.

Deut. 28. 15 21, 27.

Dyma wobr, dyma ffrwythau,
Dyma gyflog ein pechodau,
Dyma'r faethgen doſt haeddaſom,
Am y brynti gynt a wnaethom.

Dyma fel y gall Duw cyfion
Dynnu lawr y trefydd mawrion
Mewn byrr ennyd am anwiredd,
A'u daroſtwng am eu balchedd.

Dyma fel y gall Duw blygu
Pobl drawſion y f'o'n pechu,
Ac heb wneuthur pris o'i ddeddfau,
A'u § *committo* tan law'r angeu.

§ Goſod.

Hyn

Hyn haeddaſom er ys dyddiau,
Hyn a ddylem bawb ei addau,
Cyfiawn yw Duw a diargyoedd,
Yn ei ffyrdd a'i holl weithredoedd, Sal. 145. 17.
Ni hauaſom pob diffeithder
Gynt rhwng cwyſau anghyfiawnder,
'Ry'm ni'n medi, 'ry'm ni'n caſglu Gal. 6. 7.
Y *crop* a ddygodd pechod inni.
Dyma'r dial gynt addawodd
Duw ei ddanfon ar y boblo'dd
Na's gwaſanaethent â'u holl galon,
Ac na chadwent ei orch'mynion.
Dyma'r faethgen y gaiff ‖ Cymru, ‖ Fe fu y Chwarren ar ol hyn Ynghymru, a rhyfel trwy 'r holl deyrnas.
Eiſiau gwella a 'difaru,
A chymmeryd rhybudd dyner
Oddiwrth blag a dial Lloeger.
Pan y helodd Duw'r fath wialen
Ar y bobol dda o Lunden,
Mae arnaf ofn y daw cleddy'
Ar y bobol ddrwg o Gymru.
Pan na chym'rai pobl Juda
Rybudd prudd oddiwrth Samaria,
Duw r'odd Juda i gaethiwaid,
Fel Samaria dan law'r Syriaid.
Pan na chymmer Cymru *warning*
Oddiwrth Loegr yn ddidaring,
Mae arnaf ofn y daw dial
Ar y Cymry â phlag anial.
Pan y gwlawiodd Duw Gorucha'
Dân ar Sodom a Gomorra,
Ni ddiffoddodd ei lid tanllyd,
Nes diffoddi Seboim hefyd.
Pan y helodd Duw y chwarren
I dir Lloegr ac i Lunden,
Mae arnaf ofn toſt na laeſa
'R plag nes del i ymwel'd â ‡ Chambria. ‡ Cymru.
Os pan helodd Duw â chleddau
I Germania â'i chyffiniau,
Eiſiau i'r Ffrangcod gym'ryd rhybudd,
F'aeth y cleddyf trwy'i holl drefydd.

Eiſiau i Loegr gym'ryd *warning*
Oddiwrth Bohem, Ffraingc a Fflufhing,
Y mae Duw yn coſpi Lloeger
Yn ſaith gwaeth nag un o'r nifer.
Oni chymmer Cymru rybudd
Oddiwrth Loegr drift a'i chyſtudd,
Mae arnaf ofn gwel'd ar fyrder
Blag yng Nghymru waeth nâ Lloeger.
O gan hynny Cymru mwrna,
Gad dy bechod, edifara;
Dyſg gan Ninif geiſio heddwch,
Cyn del dial a diffeithwch.
Cur dy ddwyfron, wyla'r hallt-ddw'r,
Golch dy wiſg yng ngwaed dy Brynwr,
Joel 2. 12. Llef am ras, a gad dy frynti,
13, 14. Cyn dialer dy ddrygioni.
Cyn y tynno Duw ei gleddau,
Cwymp yn iſel ar dy liniau,
A chais ras a ffafr gantho,
Cyn i'r angeu dig dy daro.
Ofer crio gwedi'th glwyfer,
Ofer ymbil gwedi'th farner,
Ofer ceiſio torri'r wialen,
Gwedi rhodder itti'r faethgen.
Cwyn gan hynny, gochel oedi,
Bryſia'n eſgyd, gad dy frynti,
Gwel y farn ſydd uwch dy gobyn,
Tro cyn caffo'i arnat ddiſgyn.

XCIX. Gweddi Eglwyſwr wrth fyned i ymweled â'r Cleifion yn Amſer y Chwarren.

DUW gwyn, gwel mor beryglus
Yw ſwydd dy was trafaelus,
Sydd yn twttian aia' a haf,
At bob dyn claf gwrth'nebus.
Nid oes na gwr na bachgen,
Bid claf o'r frech na'r chwarren,
Neu ryw glefyd y f'o gwaeth,
Nad wyf fi gaeth i olrhen.

Os

Os gwres, os gwayw poethlyd,
Os chwys, os twymyn awchlyd,
F' orfydd myned uwch ei ben,
Bid claf o'r chwarren waedlyd.
A hyn ſydd dra echrydus
I galon egwan glwyfus,
Sydd heb bwer gantho'i hun,
I och'lyd twymyn awchus.
Gan hynny ar f'unig Helpwr,
A'm Ceidwad a'm Diffynwr,
Sy'n rheoli rhai'n i gyd,
'Rwy'n crio 'mhryd am ſwccwr.
O Arglwydd mawr! di elli
Fy nghadw'n iach, os mynni,
Rhag yr heintiau hyn i gyd,
Er maint eu bryd i'm llyngcu.
Ac oni byddi helpwr,
I'm cadw mewn cyfyngdwr,
Nid oes le im' ddiangc mwy,
Ond *ildio* i hwy fel gwan-wr.
Gan hynny, DUW'R HOLL ALLU,
Os d' ewyllys ſy'n cenhadu,
Cadw fi, dy waelaf was,
Rhag heintiau cas i'm cyrchu.
Tydi, ſy Nuw, ſy'n clwyfo, Hoſ. 6. 1.
Tydi ſydd yn elio; 1 Sam. 2. 6.
Tydi ſy'n lladd ac yn bywhau,
Tydi y gai 'n *correcto*.
Gan hynny tynna droſwyf
Dy adain fel dihangwyf;
Na ad i glwyf neu glefyd cas
Ymlynu â'th was daiarol.
Duw'r hwn a gedwaiſt Aaron Num. 16. 48
Yn iach yng nghanol cleiſion,
Cadw finneu 'n raſol rhag
Yr haint a'r plag echryſlon.
Di gedwaiſt Abednego Dan. 3.
Yng nghanol fflam heb dwymo,
Cadw finneu 'nghanol plag,
Er Ieſu nad f' andwyo.

Dan. 6. Di gedwaiſt Ddaniel hefyd,
O ſafn llew newynllyd,
Cadw finneu, Arglwydd Dduw,
Rhag haint i fyw mewn iechyd.
Ac felly mi'th folianna',
Mewn llann, a llys, a thyrfa,
Ac a rof, tra ynof chwyth,
It' ddiolch byth o'r mwya'.
Fel Aaron yn y gangell,
Dan. 6. 10. Fel Daniel yn y 'ſtafell,
Salm 146. 2. Ac fel Dafydd tra fwyf byw,
Bendithiaf Dduw fy Nghaſtell.

C. Berr yw Oes Dyn.

Job 7. 6. FEL gwennol Job mae'n hoes yn llithro,
Salm 90. 6. Fel rhoſyn Dafydd mae hi'n gwiwo,
1 Cor. 9. 24. Fel gyrfa Paul y mae'n diweddi,
Iago 4. 14. Fel bwmbwl Iago mae'n diffoddi.
Fel canwyll gŵyr mae'n hoes yn treulio,
Fel llong dan hwyl mae'n myned heibio,
Fel poſt dan ſawd mae'n pedwar carnu,
Fel cyſgod cwmmwl mae'n diflannu.
Gwan yw'n tai, a chryf yw'n gelyn,
6 Amſer. Byrr yw'n * *terem*, ſiwr yw'n terfyn,
Anſertennol yw'i ddyfodiad,
Byddwn barod yn ei wiliad.

CI. Cyngor i'r Claf.

PAN y'th d'rawer gyntaf â chlefyd,
Yſtyr o b'le daeth mor danllyd,
A phwy helodd glefyd attat,
A pha ham ei dodwyd arnat.
Deut. 28. 22 Duw ei hun ſy'n danfon clefyd,
Oddiwrth Dduw y daw mor aethlyd,
Am ein beiau mae'n ei hela,
I geiſio gennym droi a gwella.
Edifara am dy feiau,
Deiſyf bardwn ar dy liniau,
Cais gan Dduw doſturio wrthyd,
Fe'th gyſura yn dy glefyd.

Os 'nynodd llid dy Dduw yn d'erbyn,
Nes rhoi arnat glefyd 'ſgymmun, Hoſ. 6. 1.
Gwaed yr Oen a'th ‖ *reconſilia*, ‖Heddycha.
§ Deigrau heilltion a'i dad-ddigia.
Goſtwng iddo, mae'n drugarog, Mat. 7. 7.
Cais ei ras, fe'i rhydd yn ſerchog,
Edifara, ynte' faddeu,
Wyla di, toſturia ynteu. Act 3. 19.
Addef iddo dy gamweddau, Salm 32. 5.
Barn dy hunan am dy feiau ;
Cwymp o'i flaen, a deiſyf bardwn,
Di gei ras ac ‡ *abſoluſiwn*. ‡Rhyddhad
Tro di atto, ynte'th dderbyn,
Er ei ddigio rhaid ei ganlyn ;
A phan welo heilltion ddeigrau,
Fe bair laeſu dy flinderau.
Duw ei hun ſy'n danfon clefyd,
Cennad Duw yw nychdod aethlyd ;
Oddiwrth Dduw y daw clefydon ;
Ni all neb ond Duw eu danfon.
Nid o'r moroedd, nid o'r mynydd,
Nid o'r ddae'r, na'r *aer* na'r corfydd,
Y daw clefyd ar blant dynion,
Ond oddiwrth yr Arglwydd cyfion.
Gwres a gwayw, crach, cornwydion, Deut. 28. 22
Cryd a haint, a ſyndra calon,
Nychdod, nodau, mall, diflanniad,
S' oddiwrth Dduw ei hun yn dwad.
Ni all emprwyr mawr yr holl-fyd,
Ddanfon haint na thynnu clefyd,
Nid oes neb a'u tynn neu danfon,
Ond Duw mawr y Barnwr cyfion.

§ Er mai gwaed CRIST yw'r iawn am bechod, 1 Pedr i. 19. etto y mae yn rhaid i'r ſawl a ddiſgwyliant am leſhad oddiwrtho gredu yntho, a bod yn edifeiriol, o herwydd bod Duw wedi gorchymmyn i ni ddyfod yn y modd hynny atto trwy ei Fab, Ioan xiv. 6 1 Ioan iii. 23. Iago iv. 9. Ond er y dylem ni alaru, etto na thybygwn fod ein dagrau yn iawn am ein pechodau; pe buaſai hynny yn gallael bod, ni buaſai raid i Griſt ddioddef troſom.

Nid

§ Gosodiad. Nid aiff clefyd byth wrth § *bwyntment*
Lot nac Antwn, Cat na Chlement,
Witch na dewin, swyn na phlaned,
Nes cenhado Duw ei fyned.

‖ Bwytta neu yfed gormod. Os o ‖ *surffed*, os o anwyd,
Neu dy aflach y cest glefyd;
Duw ei hun sydd yn dy daro,
Pa fodd bynnag daethost iddo.

Nid wrth ddamwain, nid wrth fforten,
Nid wrth dreiglad lloer na seren,
Y daw clefyd, mawr na bychan,
Ond wrth *bwyntment* Duw ei hunan.

Na chais edrych, fel dyn ynfyd,
Trwy pa fodd y daeth dy glefyd;
Gwell it' edrych tu a'r nefoedd
Ar dy Dduw a'r llaw a'th d'rawodd.

Heb. 11.10. Duw a'th d'rawodd, Duw a'th wella,
Duw a'th glwyfodd, Duw'th elia;
Duw sy'n cospi dy gnawd diriaid,
I iachau dy gorph a'th enaid.

Derbyn gennad Duw'n roesawgar,
Heb. 12. 6. Ymddwyn tano yn ddioddefgar;
Y neb a garo Duw fe'i cospa,
Pob mab anwyl fe'i gwialenna.

Iago 5. 10, 11. Bydd ddioddefgar tan dy drwbwl,
Ffol a wingad ar ben swmbwl;
Duw a'th d'rawodd mor ddolurus,
Ofer it' wrth'nebu'i ewyllys.

Deut. 28. Am ein pechod a'n drwg fywyd
Y mae Duw yn danfon clefyd,
Ac yn gryddfu meibion dynion,
Am droseddu ei orch'mynion.

Darn o gyflog pechod aethlyd
Ydyw nychdod ac afiechyd;
Pechod a ddaeth wrth ei gynffon
A phob clefyd ar blant dynion.

Torri'r sabbath, tyngu'n rhigyl,
Casnau'r eglwys a'r efengyl;
Distadl 'ffeiriaid a swyddogion,
A bair llawer o glefydon.

Medd w-

Meddwdod, maſwedd a phutteindra,
Rhegu, loetran a lladratta,
Gwledda, gloddeſt, treiſio tlodion,
Sy'n dwyn clefyd a thrallodion.
Os ceſt glefyd, o daeth gwaſgfa,
Pechod helodd hwn i'th ddala,
Ac a barodd i Dduw ddigio,
A rhoi'r clefyd hwn i'th daro.
Chwilia'n fanol dy gydwybod,
A chais gwrdd â'th ffiaidd bechod;
Llwyr groeſhoelia dy anwiredd, Galar. 3. 40.
Ac ymbilia am drugaredd.
Os 'difaru am dy feiau,
A llwyr droi at Dduw yn forau,
Fe faddeua Duw dy bechod, Act. 3. 10.
Ac a'th * dynn i maes o'th nychdod. * Os bydd hynny er daioni i'th enaid di.
Cais gan Dduw leihau dy ddolur,
Dofi'th boen a gwella'th gyſur,
Cais yn daer eſmwythder gantho,
Fe all ei roi yr awr y mynno.
Pa ryw bynnag yw dy ddolur,
Fe all Duw oſtegu ei wewyr,
A'th iachau y modd y mynno,
Bid e'r dolur mwya' fytho.
Fe iachaodd y claf o'r parlys,
Gwraig o'r laſg, a'r crippil nafus,
Job o'i grach, a Naaman glafrllyd,
A'r rhai cleiſion o bob clefyd. Mat. 4. 24.
Nid yw clefyd ddim ond cennad
Wrth arch Duw ſy'n dwad attad;
Fe ladd, fe baid, pan archo'i berchen,
Fe ddaw, fe aiff, fel gwas y cadpen.
O gan hynny galw'n daerllyd
Ar dy Dduw ſy'n danfon clefyd;
Cais ei nawdd er mwyn dy Brynwr,
Di gei gantho help a ſwccwr.

CII. Gweddi'r Claf.

ARglwydd cyfiawn, Tad fy iechyd,
Barnwr pawb, a'u helpwr hyfryd,

Gwrando

Gwrando weddi dyn clefycca,
Er mwyn Criſt, ac edrych arna'.
Yn glaf mewn corph, yn driſt mewn enaid,
Yn drwm mewn meddwl ac uchenaid,
'Rwy'n ymluſgo, O Nghreawdwr,
Attat ti i geiſio ſwccwr.
Ecſ. 34. 6, 7. Graſol wyt a llawn trugaredd,
Hwyr dy lid a mawr d'amynedd,
Hawdd i'th gael mewn toſt gyfyngdwr,
Er mwyn Criſt toſturia nghyflwr.
Di roeſt iechyd im' ys dyddiau,
'Nawr ti'i dygaiſt am fy meiau,
Ac a helaiſt boen a nychdod
I'm cyſtuddio am fy mhechod.
Duw mi haeddais, 'rwy'n cyfaddau,
Un oedd drymach er ys dyddiau:
Yn dra chyfiawn, Dduw Goruchaf,
Y rhoeſt hyn o nychdod arnaf.
Ti alleſid ddanfon clefyd
Immwngc cas i ddwyn fy mywyd,
A'm troi i uffern i boenydio,
Heb roi amſer im' *repento*.
Etto'n fwyn, fel Duw trugarog,
Ti roeſt arnaf glefyd ſerchog;
I'm rhybuddio am fy niwedd,
Sal. 119. 71. A'm cyf'rwyddo i wella muchedd.
'Rwy'n ei gym'ryd megis arwydd
O'm * mabwyſiad, a'th garedigrwydd
Yn fy nghoſpi a'm *correcto*,
Rhag i'm pechod fy andwyo.
Da yw'th waith, O Arglwydd cyfion,
Yn coſpi'r corph â'r fath drallodion,
Lle'r oedd f'enaid er ys dyddiau,
Yn dra chlaf gan ormod moethau:

* Yr arwyddion o fod yn blant i Dduw yw ffydd yng Nghriſt, galar am bechod, a throad oddi wrtho; cariad at y duwiol, a chadw gorchymynion Duw. Oni fydd dyn â'r pethau hyn yntho, ni ddichon efe gaſglu oddiwrth ei glefyd ei fod ef yn blentyn i Dduw, Ioan i. 12. Mat. v. 4. Ioan ii. 3, 4. a iii. 8, 9, 10, 14.

Tra

Tra ces iechyd ni ches weled
O'm pechodau er eu hamled ;
Ond yn awr, gwae fi, mewn nychdod,
Nid wy'n gweled ond fy mhechod.
O pa nifer o bechodau
Wnaetho'n d'erbyn, Duw, gwae finnau!
Maent yn amlach mewn rhifedi
Nag yw'r ſer, os ceiſia'u cyfri'.
Pa fath elyn gwyllt y fuo!
Yn d'wrth'nebu megis Pharao!
Gynt pan oeddyt yn ymhwedd
Am im' droi a gwella muchedd.
Arglwydd graſol 'rwy'n cydnabod
I mi haeddu cant mwy nychdod,
Ac im' bechu yn yſgymmun,
O'm maboliaeth yn dy erbyn.
Etto gwn dy fod ti'n raſol,
I bwy bynnag f'o 'difeiriol,
Ac yn barod iawn i faddau
I'r galarus eu camweddau.
Er na haeddais ond trallodion,
A dialau, a chleſydon,
Gwna â mi 'nol dy fawr drugaredd,
Ac nac edrych ar f'anwiredd.
Cymmer angeu Criſt a'i 'fudd-dod
Yn dâl itti am fy mhechod ;
Cladd fy meiau yn ei wely ;
Er ei fwyn bydd raſol immi.
Nad im' farw yn fy mrynti,
Cyn im' wneuthur dim daioni,
Ond rho amſer o'th drugaredd
Immi etto wella muchedd.
Dal dy law, goſtega nolur,
Llaeſa mhoen, lleiha fy ngwewyr ;
Ac na oſod arnaf boenau,
Fwy nag allo nghorph eu goddau.
Er bod f'enaid weithiau'n d'wedyd,
Dere Griſt a derbyn f' yſpryd,
Mae fy nghnawd er hyn yn crio,
Duw, tro'r cwppan chwerw heibio.

Y mae'r

Y mae'r cnawd a'r yſpryd etto
Yn ammharod i ymado;
Duw rho amſer im eu trefnu,
O bydd d'ewyllys yn cenhadu.
Nid wy'n ceiſio gennyt amſer
I fyw'n foethus mewn eſmwythder,
Ond i dannu dy anrhydedd,
Ac i wella peth o'm buchedd.
Duw, os gweli fod yn addas,
Yſtyn f'oes fel Hezecias,
Dyro i mi ryw gyf'rwyddyd
I'm iachau a thorri nghlefyd.
Ond os gweli fod yn orau
Etto nghoſpi dros fwy ddyddiau,
Duw d'ewyllys di gyflawner,
Ond cyfnertha fi'r cyfamſer.
Yn iach ni wnaethum ond dy ddigio,
Yn glaf ni allaf ond och'neidio,
Oni roi dy nefol yſpryd
I'm diddanu yn fy nghlefyd.
Arglwydd cymmorth fi'n fy mlinder,
Llaeſa mhoen a'm haneſmwythder;
• Ofn. D'wed wrth f'enaid yn ei * alaeth,
Myfi yw dy Iachawdwriaeth.
Tydi yw Criſt y mwyn Samariad,
Minneu yw'r claf trafaelwr irad,
Cyweiria nolur rhwym f'archollion,
Dofa mhoen, cryfha fy nghalon.
Mae dy law yn orthrwm arnaf,
Job 13. 15. Etto ynot mi ymddiriedaf;
A phe lleddit fi â thrallod,
Duw mae fy holl ymddiried ynod.
Dat. 1. 18. Gennyt ti mae'r holl ‖ allweddau
‖ Agoriadau. Sydd ar fywyd ac ar angau.
Ni faidd angeu edrych arnaf,
Nes danfonech (Criſt) ef attaf.
Gwna fi'n barod cyn y delo;
Par im' ddiſgwyl byth am dano,
Fel y gallwyf fyn'd yn addas
Wrth ei 'ſgil i'th nefol deyrnas.

Na'd

Na'd i bethau'r byd anwadal,
Na'th gyfiawnder ddydd y dial
Nac i ofn angeu 'm rhwyſtro
Ymbar'toi i rwydd ymado.
Tynn o'm calon ofn angau,
Par im' wadu'r byd a'i bethau;
Golch â'th waed fy mhechod 'ſgeler,
Cudd fy mrynti â'th gyfiawnder.
Rho im' ffydd yn dy *bromeiſion*,
Gobaith cryf am gael y goron;
Dioddefgarwch yn fy nghlefyd,
Chwant ddwad attad a dattodyd.
Criſt rho d'Yſpryd i'm diddanu,
A'th angylion i'm caſtellu; Phil. 1. 19.
Gwna'r awr olaf fy awr oreu, 2 Tim. 4. 8.
Rho i mi'r goron ar awr angeu.
Criſt fy Mugail cadw f'enaid,
N'ad i'r llew o'th law ei 'ſglyfaid;
Tydi a'i prynaiſt yn ddrud ddigon,
Dwg ef i'r nef at dy angylion.

CIII. Rhybudd i'r Claf i alw am Weinidog a Phyſygwr, ac i ochelyd Swynwyr.

PAN glafychech cais offeiriad
Yn ddiaros ddwad attad,
I weddio dros dy bechod,
A'th gyf'rwyddo fod yn barod.
Criſt y bwyntiodd yr offeiriaid
Yn phyſygwyr doeth i'r enaid,
Ac a roddodd iddynt eli,
I wrth'nebu pob drygioni.
Adde'th bechod wrth y 'ffeiriad,
(Fe rydd itti gyngor difrad)
Fel y gallo roi cyf'rwyddyd,
Yn ol naws a rhyw dy glefyd.
* Cred beth bynnag dd'wetto'r 'ffeiriad
O air Duw yn brudd am danad;
Canys llais Criſt yn brudd yw hynny,
I'th *rebuco* neu'th ddiddanu.

* Pan lefaro yr offeiriad allan o air Duw, y mae Criſt yn llefaru trwyddo ef.

Deiſyf

Deiſyf arno brudd weddio
Ar i'r Arglwydd dy *recofro*,
A rhoi itti gyflawn iechyd,
Neu yn raſol dderbyn d' Yſpryd.

Iago 5. 14, 15, 16. ‖ Llawer a ddichon taer weddi y cyfiawn, ond aberth yr an nuwiol ſydd ffiaidd, Diar 15. 1.

Mae Duw'n addo gwrando'r 'ffeiriad,
Pan ‖ weddio yn ol ei alwad:
Criſt a ddyru ei ganlyniaeth,
Oni phwyntiodd dy farwolaeth.
Deiſyf arno dy gyfnerthu,
Rhag i ſatan dy orchfygu,
A llonyddu dy gydwybod,
Pan y'th fliner gan dy bechod.

† Chwilio.

Goddef † lanſio dy gornwydion,
Goddef i'r gair frynaru'r galon:
Fel y gallo fwrw ynthi
Win ac olew gyd ag Eli.
Gwell it' adael i'r offeiriad

‡ Ddangos.

‡ Fyneg it' dy ddrwg ymddygiad,
Fel y gallech edifaru,
Nag o'i blegid gael dy ddamnu.

§ Ni'th gedwir oni wnei yn ol cyngor Duw. Iago 1. 12.

Di gei § gyngor rhag dy bechod,
I lonyddu dy gydwybod;
Di gei gymffordd gan y 'ffeiriad,
Os mewn pryd y gelwi attad.
Na ad y 'ffeiriad heb ei alw,
Nes y bech yn hanner marw:

Rhuf. 10. 7.

Ni all offeiriad y pryd hynny,
Na neb arall, dy ddiddanu.
Oh! pa nifer o'r Brutaniaid

Rhuf 10. 17

Sydd yn meirw fel 'nifeiliaid,
Eiſiau ceiſio nerth y 'ffeiriad,
I gyf'rwyddo eu hymadawiad.
Er bod Duw yn abal cadw
Sawl a fynno heb eu galw,
Nid yw'n cadw mawr o enaid,
* Ond trwy ſwydd a gwaith offeiriaid.

Cais

* Trwy bregethiad y gair y mae ffydd a throedigaeth i ffordd iechydwriaeth yn dyfod, ac am hynny yn clafychu. Fe ddylid arferu gwrando'r gair, rhag ofn y bydd hi yn rhy

hwyr

Cais gan hynny gynta' ag allech,
'Ffeiriad attat pan glafychech,
I roi *pwrg* yn erbyn pechod,
'Rhwn yw achos dy holl nychdod.
Yn ol cyngor yr eglwyſwr,
Cais gyf'rwyddid y phyſygwr;
Duw a roes i hwn gelfyddyd
I'th iachau o lawer clefyd.
Duw ordeiniodd i'r offeiriaid
I iachau doluriau'r enaid,
A'r phyſygwyr a'r meddygon
I ymg'leddu cyrph y cleifion.
Llawer dyn ſy'n marw'n fudwr,
Eiſiau cymmorth y phyſygwr,
Gan fyrrhau eu hoes a'u hamſer
Yn enbeibus eiſiau'u harfer.
Corph pob dyn yw tŷ ei enaid,
Rhaid *reparo* hwn a'i drefniad;
Rhaid i bob dyn hyd y gallo,
Gadw ei dŷ ar draed heb gwympo.
Arfer gymmorth phyſygwriaeth
Yn dy glefyd trwy grift'nogaeth,

hwyr yn ein clefyd i wneuthur felly: ni ddylem oedi a thybied mai pethau bychain yw ffydd ac edifeirwch, a gwellhad buchedd, o herwydd y mae pob un o'r rhai'n yn angenrheidiol i iechydwriaeth, Ioan iii. 3, 6. Luc xiii. 5. 1 Cor. 6. 9. Heb. xii. 14. Er mwyn Criſt, yſtyriwch y pedwar lle hyn o'r yſgrythur, a bernwch ynoch eich hunain, gan na ellir bod yn gadwedig heb edifeirwch a ffydd, a newydd-deb buchedd, fel y mae'r yſgrythurau hyn yn dangos yn eglur, onid yw yn ynfydrwydd i'w gadael hwy heb eu ceiſio hyd amſer ein clefyd? Fe fydd yr enaid y pryd hynny yn ymwrando â dolur ac afiechyd y corph, ac o herwydd hynny yn anghymmwys iawn i wrando cyngor yr offeiriad, ac i wneuthur yn ei ol fel y dylem. Nid ydym yn darllain ond am un, ſef y lleidr ar y groes, ag a wir edifarhaodd ar yr awr ddiweddaf: am un yr ydym yn darllain hynny, fel nad amheuo neb; ac nid ydym yn darllain ond am un, fel na ryfygo neb, a bod yn hy neu yn eon, i oedi troedigaeth at Dduw hyd yr awr ddiweddaf.

Duw

Duw ordeiniodd hon yn gyſur
I blant dynion rhag pob dolur.
Y neb wrthodo phyſygwriaeth,
Y roes Duw er iechydwriaeth,
Mae'n gwrth'nebu maeth ei anian,
Ac yn mwrddro'i gorph ei hunan.
Y llyſieuyn ſalwa welech,
A'r gyf'rwyddyd waela gaffech,
All roi help ac iechyd itti,
Os rhy Duw ei fendith arni.
Swp o ffigys, os bendithia,
Eſa. 38. 28. All iachau y cornwyd mwya',
A'r gyf'rwyddyd na thâl un-rhith,
All roi help ond cael ei fendith.
Ond pe caet ti balm a nectar,
Cennin Peder, cerrig Beſar,
Olew, a myrrh, a gwin, a gwenith,
Ni wnant les heb gael ei fendith.
Nac ymddiried i'r phyſygwyr,
Nac i un *fetſwn* f'ont yn wneuthur,
2 Cron. 16. 12. Rhag dy farw megis Aſa,
Eiſiau ymddiried i'r Gorucha'.
Nid oes rinwedd ar lyſieuach,
Grym mewn eli na diodach,
I leihau ein cur a'n poenfa,
Os yr Arglwydd ni's bendithia.
Duw ſy'n rhoddi rhad ar lyſiau,
Grym mewn eli a chyfyrddonau;
Lle bendithio Duw hwy lwyddant,
Lle ni fynno Duw ni thycciant.
Cais gan hynny fendith hyfryd
Deut. 18. 10, 11, 12. Gan dy Dduw ar bob cyf'rwyddyd;
Heb ei fendith ni wna'r penna',
Lef. 19. 1. Ond troi'n wenwyn yn dy gylla.
Gochel geiſio help gan ſwynwyr
Yn dy flinder toſt a'th ddolur,
Gado Duw mae'r cyfryw ddynion,
2 Bren. 1. 1, 6 Ac addoli'r gau-dduw, Ecron.
Na chais help i'r corph mor enbaid,
Gan y diawl ſy'n lladd yr enaid;

Nid

Nid oes un phyſygwr allan
Waeth nâ'r diawl i helpu'r egwan.
Nid yw ſwyn ond * hug i'th dwyllo,
Gwedi i ſatan ei dyfeiſio,
I ddifethu d'enaid gwirion,
Pan y ſwyner dy glefydon.
Nid yw'r ſwynwr ond apoſtol
Ffalſt i'r diawl i dwyllo'r bobol
Oddiwrth Griſt, mewn poen a thrafael,
I butteinia ar ol y cythrael.
Twyllo'r corph, a lladd yr enaid,
Digio Duw, boddloni diafliaid:
Gwrthod Criſt a'r maint ſydd eidd-
Y mae'r ſwyn a'r ſawl a'i credo.
Ceiſio'r cythraul yn byſygwr,
Ydyw ceiſio help gan ſwynwr;
Ceiſio'r diawl i ddarllain teſni,
Yw â dewin ymgynghori.
Ceiſio gwir gan dad y celwydd,
Yw ymoſyn â d'rogenydd;
Ceiſio help i ladd yr enaid,
Ydyw ceiſio ſwyn hudoliaid.
Na char ſwynwr mwy nâ chythrael,
Mae'n dy demtio yn dy drafael;
Glyn wrth Griſt er maint yw'th flinder,
Cais ei nerth di gei eſmwythder.

* Twyll.

CIV. Gweddi'r Claf cyn cymmeryd Phyſygwriaeth.

AWDWR iechyd, lluniwr llyſiau,
Rhoddwr rhinwedd, rhwymwr angau,
Tywallt fendith, rhad ac iechyd,
Ar y *fetſwn* wyf fi'n gym'ryd.
Ti ordeiniaiſt amryw lyſiau,
Diod, eli, a ‡ chyfyrddonau,
I ymg'leddu meibion dynion
Yn eu gwendid a'u clefydon.
Yn ol d'ewyllys a'th ordeiniaeth
'Rwyf fi'n cym'ryd phyſygwriaeth,
I oſtegu peth o'm didri;
Rho dy fendith Arglwydd arni.

‡ Pethau i iachau pobl.

Gwn

Gwn na ddichon un creadur,
Na chyf'rwyddyd laeſu ngwewyr,
Oni byddi di'n bendithio
'Rhyn a roer, a'r hwn a'i cym'ro.
O gan hynny prudd fendithia
Y gyf'rwyddyd a gymmera',
Fel y rhoddo hyn im' gyſur,
Ac y llaeſo fy holl wewyr.
Peraiſt gynt i'r ffigys diflas
Iachau cornwyd Hezecias,
Par, O Arglwydd, i'r gyfrwyddyd
Hon roi minneu gyflawn iechyd.
Ti iacheaiſt olygon Tobi,
Gynt ag afu'r pyſg annigri';
O iacha fy nolur innau
A'r rhai hyn dy gyfyrddonau.
Fel y peraiſt i ddw'r Jordan
Olchi ffwrdd wahanglwyf Naaman,
Felly par i'r ddiod yma
Dynnu ffwrdd fy nghur a'm poenfa.
Marc 8. 23. Fel y peraiſt gynt i'th boeryn
Roddi golwg i'r cardottyn;
O par, Arglwydd, i'r gyfrwyddyd
Hon roi minneu gyflawn iechyd.
Gwn y gelli trwy'r fath foddion
(Neu heb un) iachau clefydon;
Llaeſa nolur 'nol dy allu,
Os bydd d'ewyllys yn cenhadu.
Ond os pwyntiaiſt ti fy niwedd,
A'm llwyr dynnu i'th drugaredd,
Duw, d'ewyllys di gyflawner;
'Rwy'n ymoſtwng it' bob amſer.
Ond rho immi ras a phwer,
Grym a gallu y cyfamſer,
Ddwyn fy nolur yn ddioddefgar,
Megis Criſtion yn ddidrydar.
A rho d'Yſpryd i'm cyfnerthu,
Yn fy mlinder i'th foliannu,
Ac i ddwyn dy groes a'th wialen
Yn ewyllyſgar ac yn llawen.

A phar

A phar immi fod yn barod
Ddwad attad ac ymddattod;
A rho f'enaid yn ewyllyſgar
Yn dy ddwylo Arglwydd hygar.
O ſy Arglwydd gwn y gallu
Fy iachau yr awr y mynnu;
Oni fynnu laeſu mlinder,
Duw dwg f'enaid i eſmwythder.

CV. Gweddi ferrach i'r Claf i'w harferu yn ei Glefyd.

DUW trugarog, Tad diddanwch,
Awdwr iechyd, Pen dedwyddwch,
Gwrando waedd pechadur nychlyd,
Sydd yn beggian cymmorth gennyd.
Daeth fy mhechod yn dy olwg,
A'm holl fuchedd oedd yn cynddrwg;
A chan gymmaint oedd fy nhraha,
Ti ddanfonaiſt glefyd arna'.
Haeddais, Arglwydd, drymmach penyd,
Doſtach dwymyn, caſach clefyd;
Blinach dolur, byrrach amſer,
Pe'm talaſid wrth gyfiawnder.
Ti allaſid dorri ngwddwg,
Am fy muchedd oedd yn cynddrwg,
Neu fy moddi, neu fy mwrddro,
Heb roi amſer im' ymg'weirio.
'Nawr 'rwy'n gwel'd dy gariad attaf,
Yn rhoi clefyd c'ruaidd arnaf,
I'm ceryddu am f'anwiredd,
Ac i'm cyffro wella muchedd.
Nid ewyllyſi Duw'r holl gyſur, Ezec. 33. 11.
Ddrwg farwolaeth un pechadur;
Ond yn hytrach gwella ei fuchedd,
I gael bywyd a thrugaredd.
Trwy'r fath glefyd blin corphorol Amos 4. 10.
'Rwyt i'm cofio mod yn farwol,
A thrwy flinder toſt a thriſtwch
'Rwyt i'm gwawdd i edifeirwch. Mica 6. 9.

Salm 6. 1. Er im' haeddu dy ddigofaint,
A'th lidiawgrwydd toſt yn gymmaint,
Arglwydd graſol na cherydda
Fi â'th lid a'th gerydd mwya'.
Mae dy ſaethau gwedi nghlwyfo,
Mae fy eſgyrn gwedi'u briwo,
Mae fy yſpryd gwedi gryddfu;
Arglwydd dere i'm diddanu.
Tydi a'm clwyfaiſt am fy mhechod,
Minneu haeddais hyn o drallod:
Nid oes neb, fy Nuw, am hynny,
Ond tydi, all fy ngwaredu.
Tydi ſy'n lladd ac yn bywhau,
Tydi ſy'n clwyfo a iachau:
Yn dwyn i'r bedd, yn atgyfodi,
Yn trugarhau, ac etto'n coſpi.
Tydi, O Dduw, ſy'n danfon clefyd,
1 Sam. 2. 6. Tydi yn unig all roi iechyd:
Hoſ. 6. 1. Nid oes neb all laeſu nolur,
Ond tydi, na rhoi im' gyſur.
Er dy fwynder a'th drugaredd,
Er dy enw a'th anrhydedd,
Maddeu mhechod, llaeſa nolur,
Gwared f'enaid, rho im' gyſur.
Oni phwyntiaiſt fy marwolaeth,
A diweddu fy milwriaeth:
Arglwydd llaeſa ar fy mlinder,
A rho immi beth eſmwythder.
Dychwel Arglwydd i'm diddanu;
O fy Nuw pa hyd y ſorri?
Gwel fy mhoen a chlyw fy nghwynfan,
Tro dy lid, iacha fi weithian.
Cyweiria ngwely yn fy nghyſtudd,
Tro fy nhriſtwch yn llawenydd;
Rhwyg fy ſach, a ſych fy neigrau,
Llaeſa mhoen, iacha noluriau.
Maddeu mhechod, torr fy nghlefyd,
Tynn fi o'r ffos a rho im' iechyd,
Fel y gallwyf dy glodfori
Yn fy mywyd â'm holl allu.

Yn

Yn y bedd, O Dduw, pwy'th goffa?
Yn nhir angeu pwy'th glodfora?
Sparia mywyd, Arglwydd grafol,
I'th glodfori gyd â'r bywiol.
Felly canaf it' yn hyfryd — Sal. 30. 9, 12
Glod a moliant am fy mywyd;
A thr'o ynof rym na chwythiant,
Mi ddatganaf dy ogoniant.

CVI. Rhybudd i'r Claf i wneuthur ei Ewyllys mewn Pryd, a dofparthu ei Bethau mewn Ofn DUW.

ONI wnaethoft etto d'ewyllys,‡ — ‡ Llythyr Cymmun.
Dod dy dŷ mewn trefn weddus; — Eſay 38. 1.
Dofparth d'olud megis Criftion,
Yn grift'nogaidd ac yn union.
Cais gan Dduw ei nefol Yfpryd,
I roi itti lawn gyfrwyddyd;
I gyfrannu d' olud bydol,
Yn ol 'wyllys dy Dad nefol
* Rho dy enaid bach i'th Brynwr, — Act. 7. 59.
Crift a'i pia dy Iachawdwr;
Rho dy gorph i'r ddae'r lle cafad,
Hyd nes delo'r atgyfodiad.
Tynn fel Jacob ddefaid Laban,
A'r dâ eraill o'th ddâ allan;
Rho i bob dyn ei iawn eiddo, — Rhuf. 13. 7.
Tâl dy ddyled cyn ymado.
Na ddod geiniog yn d'ewyllys
O ddâ eraill yn gamweddus,
Rhag eu taflu yn dy ddannedd,
O flaen Duw ar ddydd dy ddiwedd.
Ac na chydgam, ar dy fywyd,
Roi i'th blant anghyfiawn olud;
Ni wna hynny ond eu hela
I gyrwydro a chardotta.

* Os buoft fyw yn dduwiol, Efe a dderbyn dy enaid i'r nef; ond ni's gwneir felly, os marw a wnei di yn annuwiol, Mat. vii. 21.

Er na feddech ond tair anner
I roi rhyngthynt trwy gyfiawnder;
Gwell y llwydda hynny i'th eppil,
2 Bren. 9. Nâ thrwy gamwedd, pe rhoet dair mil.
Gen. 30. Gwell y llwyddodd rhandir Abram,
Gen. 31. Nag y llwyddodd teyrnas Joram,
A'r gwehilion y ga'dd Iago,
Nâ phraidd Laban gwedi'u hyſo.
1 Bren. 21. Fel y bwyttodd gwinllan Naboth
Deyrnas Ahab a'i holl gyfo'th,
Felly bwytty'r geiniog 'ſgeler
Faint y feddech trwy gyfiawnder.
Ceiniog ddrwg, pwy bynna'i caffo,
Sydd fel gwartheg truain Pharao,
Rhai fwyttaſant ei ddâ tewon,
Heb fod llawnach eu coluddion.
Rho gan hynny'r hyn ſydd union,
Rhwng dy blant, a'th ffryns, a'th weiſion,
Eſa. 16. Ac na chydgam, ar dy fywyd,
1 Bren. 17. Roi i neb anghyfiawn olud.
Fel y llwyddodd Duw y manna,
Gen. 25. 5, 6 Toes y weddw o Sarepta,
Olew'r Weddw dlawd a'i meibion;
Felly llwydda'r gronyn cyfion.
Rho i Iſaac dy etifedd
Ei 'tifeddiaeth yn ddiduedd,
A rho i'r lleill o'th blant o bob tu,
Fodd i fyw yn ol dy allu.
Rho i'th wraig ei chyflawn draian,
Na ro iddi lai nâ'i chyfran;
O rhoi 'chwaneg, mae yn rhigyl
Fod y fath yn nafu'r eppil.
Na'd was ffyddlon heb ei wabar,
Rho i'th gar-tlawd help o'r heinar;
Iago 5. 4. Na'd dy weithiwr heb ei gyflog,
Crio'n doſt y wna'r fath geiniog.
Cofia'r 'Fengyl, cofia'r eglwys,
Cofia'r *Coledge* a'th *faintainwys*;
Cofia'r wlad a'r dref i'th fager,
Os bydd gennyt fodd a phwer.

Os

Os goludog wyt heb eppil,
Ac yn caru Criſt a'i 'Fengyl,
Adail yſgol rydd yng Nghymru,
Lle mae eiſiau. Dyſg ſy'n methu.
Cofia Joſeph ſy'n y carchar,
Rho beth help i borthi Lazar:
Rho yn awr dy rodd tra gallech,
Dyma'r rhodd ddiweddaf roddech.
Maent a roech i'th blant a'th draſau,
Dy wraig a'th blant a'th ffryns a'u piau;
Y maint a roech i'r tlawd a'r truan,
'Storio 'rwyt i ti dy hunan.
Dyro 'nol yr hyn a dreiſiaiſt, Luc 19. 8.
Gwna iawn dâl i'r rhai orthrymmaiſt;
Tâl dy ddyled cyn dy ſymmud;
Yn y ‖ pwll nid oes ddychwelyd. ‖ Nid oes dychwelyd o'r pwll i wneuthur iawn i'r rhai a orthrymwyd, ond y mae dychweliad oddi yno i gael barn, 1 Cor. 6. 9.
Dyro'r badell, dyro'r crochan,
Dyro'r tai a'r tir a'r arian
Yn eu hol i'r ſawl a'u piau,
Rhag dy fyn'd i'r didrangc boenau.
Na'd i dyddyn y dyn gwirion,
'Rhwn a dreiſiaiſt yn anghyfion,
Beri it' golli teyrnas nefol;
Rho ei dyddyn yn ei wrthol.
'Nawr di elli megis Zacheu',
Wneuthur iawn am dy droſeddau; Preg. 9. 10.
Yn y pwll ni bydd i'th bwer
Dalu'r hatling pan ofynner. Mat. 5. 25.
Praw gyttuno â'th wrth'nebwr,
Cyn dy fyn'd o flaen y Barnwr,
Rhag dy droi i'r *dwngwn* iſaf,
Lle rhaid talu'r hatling eithaf.
'Nawr ni fynni mwy nâ Phagan
Ddilyn cyngor Criſt ei hunan;
Ond di fwytti gig dy freichiau,
Eiſiau ei ddilyn, cyn mawr ddyddiau.
Pa ſawl mil ſy'n nhân uffernol,
Eiſiau rhoddi trais yng ngwrthol;
Rhai a roddent heddyw'r holl-fyd
Yn ſarhad i'r tlawd pes cym'ryd.

Os yn erbyn Duw y pechu,
Ti gei bardwn ond 'difaru ;
Os yn erbyn dyn, ni faddeu
Duw nes caffo'r tlawd a ddylai.
Os bu farw'r rhai a dreiſiaiſt,
Rho i'w plant y maint yſpeiliaiſt ;
Ac os aethont o'r wlad allan,
Rho eu rhan i'r tlawd a'r truan.
Na ro rhwng dy blant yn angall
Y peth a biau un dyn arall,
Ni wna hynny ond dy ddamnio,
A throi d' eppil i gyrwydro.
Na ro rhwng dy blant trwy 'wyllys,
Ddim ynnillaiſt yn gamweddus,
Trwy uſuriaeth, trais neu ffalſtedd ;
Drwg y llwyddant yn y diwedd.
Craffa'r blant yr occrwyr mawrion,
A'r gorthrymwyr, a'r carn-lladron,
Yn ceiniocca mewn eglwyſydd,
Ac yn dwyn y waled beunydd.
Felly tygſydd i'th blant ditheu,
‡ Drwg. Os rhoi iddynt dda ‡ anniſeu,
2 Theſ. 4. 6. Os, ſe ddial Duw yn rhigyl
Eccl. 20. 5. Drais ar dadau ac ar eppil.
Dod di ofon Duw gan hynny
O flaen d' wyneb wrth ddoſparthu,
Rho i bob-dyn ei ddâ cyfion,
Rhanna'r cwbl lle b'o achoſion.
Duw a roddo it' gyfrwydd-deb,
Ac a'th nertho wneud dy atteb ;
Duw a'th gadwo rhag camſyniad,
Duw f'o Ceidwad ar dy enaid.

CVII. Llythyr yr Anrhydeddus Syr LEWIS MANSEL o *Fargam*, yn Sir *Forganwg* (ſel yr ydys yn tybied) at Ficr PRICHARD.

GWR wyf ſy'n dioddef maethgen,
Rhyw bendro doſt ſy'm talcen,
Er's amſer hir (O Arglwydd hael)
Heb allael cael ei orphen. Ceiſiais

Ceiſiais gyngor gydâ *phractus*,
Doctoriaid gwyr ſynhwyrus;
I geiſio help, nid llai fy mloedd,
Er myn'd tros foroedd tryblus.
Pan ffaelodd lles corphorol,
'Rwy'n danfon at wyr duwiol,
Eglwyſig call dros dir a môr,
I geiſio cyngor hollol.
I ddyſgu p'un mae'r Hael-dad,
O ddigter neu o gariad,
Yn danfon ar ei bridwerth bla,
Ryw groes neu boenfa irad.

CVIII. Atteb i'r Anrhydeddus Syr LEWIS MANSEL yn ei Glefyd.

ANWYL Griſtion clywais dd'wedyd,
I Dduw ddanfon arnat glefyd;
Ac na wyddoſt p'un o gariad,
Ai o gas yr helodd attad.
'Rwy'n dy atteb mewn byrr eiriau,
Ac yn myneg itti yn olau,
Nad o gerydd, ond o gariad,
Y rhodd Duw ei wialen arnad.
Nid dy elyn ſy'n dy faeddu,
Dy Dad graſol ſy'n dy ddyſgu,
Trwy ddaroſtwng dy gnawd diraid,
Fel y galler cadw d'enaid.
Nid yw'r clefyd hwn ond cennad
Helodd Criſt dy Brynwr attad,
I dreio'th ffydd a'th hir amynedd,
A'th rybuddio am dy ddiwedd.
Derbyn gennad Duw'n roeſawgar,
Ymddwg tano yn ddioddefgar,
A rho ddiolch o wraidd calon
I'th Dad nefol am ei ddanfon.
Ni wna'r clefyd niwed itti,
Mwy nâ'r *pwrg* ſy'n carthu'r geri,
Ni wna *hindrans* ond dy buro,
I gael oes o newydd etto.

Ni bu gwin erioed heb waddod,
Ni bu ûs erioed heb ſorod;
Ni bu wenith heb ei faſglau,
1 Ioan 1. 8. Ni bu ddyn ond un heb feiau.
Yr oedd Adda hen a'i bechod,
Lot a'i loſgach, Noa a'i fedd'-dod;
Num. 20. 10 Moſes, Aaron, a'u camweddau;
Peder, Paul, a mil o feiau.
Gwybydd ditheu'r Marchog hyfryd,
Er hawddgared yw dy fywyd,
Nad wyt heb ryw fai i'th ddiblau,
Can's dyn wyt er maint yw'th ddoniau.
I nithio dy ûs i doddi'th ſorod,
Salm 19. 12. I wella'th fai, i dynnu'th waddod;
I ddoſi'th gnawd, i nerthu d' yſpryd,
Y danfonodd Duw dy glefyd.
Nid i'th waethu ond i'th wella,
Nid i'th faeddu nag i'th ddifa,
Ond i'th ddyſgu a'th gyf'rwyddo
Y mae'r Arglwydd yn dy daro;
Er troi heibio fydol foethau,
A gwir hoffi nefol ddoniau,
Caſhau'r byd a'r maint ſydd yntho,
A dilyn Criſt â'th draed a'th ddwylo.
Rho fawr foliant prudd gan hynny,
I'th Dad nefol am dy ddyſgu,
'Rhwn ſy'th wneuthur trwy ſerchawgrwydd
Di'n gyfrannog o'i ſanctteiddrwydd.
Heb. 12. 10. Y neb a garo Duw fe'i coſpa,
Pob mab anwyl fe'i ffonnodia:
Y dyn ni choſpa Duw ei bechod,
Heb. 12. 8. Baſtard yw, nid mab o briod.
Mae Duw'n coſpi'r rhai anwyla',
A rhyw groes neu gilydd yma,
1 Cor. 11. 32. Rhag eu myned yn ddamnedig,
Gydâ phlant y byd gwrthnyſig.
Nid glân gwenith nes ei nithier,
Nid gwyn cambrig nes ei golcher,
Nid pur aur-coch nes ei doddi,
Nid da Criſtion nes ei goſpi.

Ni

Ni ry'r grawnwin nes eu gwaſgu,
Ni ry'r thus *ſent* nes ei fygu;
Ni ry'r ffint dân nes ei ffyſter,
Na dyn ffrwyth da nes cyſtuddier.
Y *cloves* arogla'n well o'u pwnian,
Y *vine* a danna'n well o'i chroppian;
Y balm a dyf yn well o'i blygu,
A'r dyn a fydd yn well o'i faeddu. 1Pedr 1.6,7
Pa fwyaf ſangir ar y gammil,
Mwy arogla ei gwynt yn rhigyl;
Pa fwyaf gwaſger ar y Criſtion,
Mwyaf fydd ei ffydd a'i ofon.
Yſtyr mai er lleſiant itti
Y mae'r Arglwydd yn dy goſpi;
Ni phery'r coſp ond ennyd fechan,
Fe bery'r § lles dros hir oes gyfan. § Sef, os bydd ef yn gweled hynny yn dda i ti.
Na wan-ffyddia yn dy glefyd,
Yn llaw Duw y mae dy fywyd;
Fe rydd oes ac iechyd etto,
Ac eſmwythder ond ei geiſio.
Cymmer gyſſur, cod dy galon,
Ymwrola, bydd obeithlon;
Fe ddaw Criſt â help ar fyrrder,
Ac a laeſa d'aneſmwythder.
Y llaw a'th d'rawodd honno'th helpa, Hoſ. 6. 1.
'Rhwn a'th glwyfodd a'th elia;
A'r neb a yrrodd attat glefyd,
Hwnnw tynn, gan roi it' iechyd.
Galw am help ar Dduw dy Geidwad,
Dy Dad yw, fe wrendy arnad.
Cais ei gymmorth, ac fe'i dyru;
Llef yn daer, ni fedr ballu. Mat. 7. 7.
Pa beth bynnag yw dy glefyd,
F'all ei laeſu a'i ddiffoddyd;
Cais ei gyfnerth ac fe'i llaeſa,
Tryſta yntho ac ni'th dwylla.
Oni's llaeſa'r awr y mynnech,
Pwylla, aros dan dy orthrech;
Fe ddaw help o'r nef yn danbaid,
Pan f'o gwell ar les dy enaid.

Ni chei aros awr ymhellach
Yn dy glefyd, na myn'd glafach,
Nag y gwelo Duw'n angenrhaid,
Er lleſhad i'th gorph a'th enaid.
Goddef ronyn bach o gyſtudd,
Ti gei gwedi'n hir lawenydd:
Bydd ddioddefgar nes y delo,
Ti gei oes o newydd etto.
'Rhwn a nerthodd Job mor hygar,
Ddwyn ei glefyd yn ddioddefgar,
Luc 22. 43. Nerthed ditheu â'i lân Yſpryd
Mor ddioddefgar ddwyn dy glefyd.
A'r hwn helodd un o'i angylion
I gymfforddi'i fab wrth Cedron,
Helo o'r nef ei angel hyfryd,
I'th gymfforddi yn dy glefyd.
Ti roeſt ſiampl dda'n dy iechyd,
Inni fyw mewn buchedd hyfryd;
Rho inni etto ſiampl hygar,
I ddwyn clefyd yn ddioddefgar.
Godde'th nefol Dad dy drinio,
Goddef dynnu'r draen ſy'th bigo;
Goddef waſgu'r crawn lloſgedig,
Carthu'r clwyf a ſugno'r yſig.
Diodde' i Grift gael tynnu'n gwbwl
Gol y ſarph ſydd yn dy ſawdwl,
Rhag i'r gwenwyn ddrycha'r galon,
Ac *inffecto* 'r enaid gwirion.
Salm 121. 3. Mae Duw'n garcus iawn am danad,
Gwell it' oddef loes nâ bagad;
Mae'n dy *bwrgo* 'nawr trwy gyſtudd,
I gael iechyd yn dragywydd.
Mae'n dy wneuthur yma'n addas,
I gael rhan o'i nefol deyrnas,
Mae e'n carthu'r holl ddrygioni
Sy'n dy rwyſtro i wir oleuni.
'Rwyt ti'n un o faen y demel,
Rhaid dy naddu gyd wrth lefel;
Rhaid i'r mwrthwl dy lwyr bario,
Os yn y nef y mynnu drigo.

'Rwyt

'Rwyt ti'n wenith i'r Gorucha',
Rhaid dy ddyrnu tra fech yma;
Tynnu'r ûs a'r col oddiwrthyd,
Cyn bech i Grift yn fara hyfryd. Mat. 2. 12.
Ti geft lawer o feluſder
Ar law Duw er dechreu d'amſer, Job 2. 10.
Rhaid it' brofi peth o'r chwerw
Gyd â'th Brynwr cyn dy farw.
Yf o'r cwppan chwerw lymmaid,
Yfodd Crift o'th flaen ei lonaid;
F'orfydd ar bob gwas i *daſto*;
Nid yw'r diſgybl well nâ'i Athro.
Cofia i Grift dy Brynwr odde'
Dros dy bechod, ïe a minne',
Fwy o flinder, ing ac yſig;
O goddefwn ninneu ychydig!
Yſtyr nad oes ſanct yn gorphwys,
Mewn gogoniant ym Mharadwys,
Na ddioddefodd fwy o gyſtudd;
Goddef ditheu a bydd lonydd.
F'orfu ar Abel odde'i fraenu,
F'orfu ar Joſeph odde'i werthu;
F'orfu ar Eſay odde'i lifo,
Cyn cael myn'd i'r nef i drigo.
F'orfu at Stephan odde'i bwnian,
F'orfu ar Lawrens odde'i frwylian;
F'orfu ar Iago odde'i wanu,
Cyn cael nefoedd i'w meddiannu.
Fe orfu ar Bedr odde'i hoelio,
F'orfu ar Barth'lom odde'i flingo; Act. 12. 2.
Fe orfu ar Ifan odde'i ferwi,
Cyn cael myn'd at Dad goleuni.
Nid oes un yn credu'n gywir Ioan 21. 18, 19.
Yng Nghrift Ieſu, hyn ſydd ſicr,
Nad rhaid iddo odde'n rhyw-fodd,
Gyſtudd mawr, cyn myn'd i'r nefo'dd. Act. 14. 22.
Nid eir o'r Aipht i'r Ganaan hyfryd,
Ond trwy'r môr a'r mynydd tanllyd;
Nid aiff neb i'r nef i daring,
Ond trwy'r porth a'r llwybr cyfyng. Mat. 7. 13.

Mae'n rhaid dwyn y groes yn gyntaf,
Cyn cael dwyn y goron bennaf:
Ni ddarllenais yn fy oes,
Mat. 16.24. Gael y goron heb y groes.
Dwg dy groes fel milwr ffyddlon,
2Tim.2.12. Ti gei gwedi'n ddwyn y goron;
Cyd-ddioddef gyd â'r Iesu,
Ti gei gwedi'n gyd-deyrnasu.
Na chais nefoedd ar y ddaear,
Na chais wynfyd yn rhy gynnar;
§ Diloes. Na chais iechyd didrangc § dewlwys,
Nes y delech i baradwys.
Ni cheir melus heb y chwerw,
Ni cheir gwynfyd nes in' farw;
Ni cheir coron heb y groes,
Ni cheir nefoedd heb ryw loes.
Ni cha'dd un o'r Patriarchiaid,
Na'r prophwydi na'r merthyriaid,
Na'r 'postolion na'r Messia,
Fyn'd o'r byd heb lawer gwasgfa.
Na chais ditheu fy anwyl-ddyn,
Gael y peth na chafodd un-dyn;
Ond ymddyro yn ddi-drydar,
Ddwyn dy ddolur yn ddioddefgar.
Cofia i Grist dy Brynwr odde'
Mwy o flinder am dy feie:
Cofia ei groeshoelio drosot,
Ti anghofi'r loes sydd ynot.
Ac na feddwl nad o gariad
Y rhodd Duw y clefyd arnad,
I'th siwrhau dy fod yn un
‖Fe ddichon y credadyn edifeiriol sicrhau ei hunan o hynny. O'i ‖ etholedig blant ei hun.
Cofia fod pob peth yn gweithio
Ar y goreu i'r dyn a gretto,
Hyd yn oed ei glwyf a'i glefyd,
A'i golledion a'i holl adfyd.
Cofia hefyd nos a boreu,
Nad all croes, nac ing, nac angeu,
Na dim arall, ein gwahanu
Oddiwrth gariad Duw a'r Iesu.

'Rhwn

'Rhwn a gododd ei ffrynd Lazar
Yn iach o'r bedd tan y ddaear,
Hwnnw'th gotto yn iach-lawen
O'th glaf-wely'n wych drachefen.
'Rhwn a 'ſpariodd fywyd Iſaac,
Gwedi offrwm ar ben Moriac,
Hwnnw 'ſpario'th fywyd dithau
Etto ennyd o flynyddau.
'Rhwn a helodd gynt Eſaias
I iachau clwyf Hezecias,
Hwnnw helo o'r nef Angel,
I iachau Syr LEWIS MANSEL.

CIX. Rheſymmau yn cyffroi'r Claf i fod yn ddioddefgar.

ONI bae fod yn angenrhaid
Dofi'r corph i wella'r enaid,
Ni ddanfonai Duw glefydon
Byth ar un o'i anwyl feibion.
Yr oedd Duw yn gwel'd dy enaid
Yn glaf iawn o bechod diriaid,
Nid oedd lun i gadw'th fywyd,
Nes dy goſpi â'r fath glefyd.
Oni bu'ſai'r cwppan chwerw,
Fe allaſai d'enaid farw
Yn ddiſymmwth heb *repento*,
A myn'd dros fyth i boenydio.
Trwy gyſtudd corph a chlefyd diriaid — Salm 119. 67, 71.
Y mae Duw'n iachau dy enaid,
Ac yn d'arwain trwy 'difeirwch
At dy Griſt i gael ei heddwch.
Trwy glefydon mae Duw'n tynnu
Dyn i geiſio cymmorth Ieſu,
A gwir iechyd pur i'w enaid,
Rhag ei fyn'd i uffern enbaid.
A chlefydon bach amſerol
Mae'n rhag-achub poen trag'wyddol;
Ac wrth goſpi'r corph mor ddiriaid,
Dofi'r cnawd a * chadw'r enaid.

* Yr enaid graſol.

Nid

Nid clefydon, ond dialau
Blin a haeddodd dy bechodau;
Dwg gan hynny'n ddioddefgar
Y fath glefyd c'ruaidd hygar.
Fe allafai dorri d'wddwg,
Am dy fuchedd oedd yn gynddrwg,
A'th roi i uffern i boenydio,
Heb roi amfer it' *repento*.
Rho gan hynny yn ddiwegi
Ddiolch iddo am dy gofpi,
Lle gallafai dy lwyr ddifa,
A'th roi i frwylian yn gehenna.
Fe allafai Duw dy roddi
Tan law gelyn cas i'th gofpi;
Lle mae'n rafol iawn yr-wan,
Yn dy gofpi â'i law ei hunan.
Nid yw'r Arglwydd yn dy blago,
Megis gelyn i'th andwyo,
Ond yn dirion yn dy faethrin,
Megis Tad yn trin ei blentyn.
Er bod d'Arglwydd yn dy faeddu,
† Os wyt yn rafol. Mae er hynny yn dy † garu;
Pob gwialennod ag a roddo
Sydd fel *plafter* i'th elio.
Ni rydd Duw fydd mor ddaionus,
Na'th Dad nefol fydd mor garcus,
Glefyd arnat na chaledi,
Na wnel itti fawr ddaioni.
Fe ŵyr Duw beth yw dy ddolur,
Dy rym, dy ryw, dy naws, dy nattur;
Fe rydd dy groes yn ol dy gyflwr,
Ni bydd dy bwn uwchlaw dy gryfdwr.
Er bod aloes yn beth chwerw,
Mae e'n achub dyn rhag marw;
Er bod clefyd yn dy flino,
§ Sef, os edifarhai. § Mae'n dy achub rhag dy ddamnio.
Y mae miloedd yn gehenna,
Rhai a ddygent fwy o boenfa,
Dros fil miloedd o flynyddau,
Pe caent rydd-did o'u poenydiau.

Arwydd

Arwydd teg o'i ras a'i ffafar,
Yw cael coſp trwy glefyd hawddgar,
Sydd yn gwneuthur dyn yn barod,
Cyn yr el o flaen y Drindod.
Clefyd ſydd fel chwip i'th goſpi,
Nid fel cleddyf llym i'th dorri;
Swmbwl awchlym i'th ddihuno,
Ac nid bwyall i'th ddiſtrywio,
Ffuſt i ddyrnu ffwrdd dy ffwlach,
Ffan i nithio dy holl ſothach;
Ffwrn i buro dy amhruddion,
Chwyp i'th goſpi yw clefydon.
Nid da mel i'r llawn ddigonol,
Nid da gwynfyd i'r annuwiol;
Nid da gwin i'r poeth ei golydd,
Nid da iechyd i'r anufudd.
Nid oes arnat gymmaint dolur
Ag a fu ar rai o'th frodyr,
Sydd yr-wan mewn eſmwythder
Yn y nefoedd gwedi'r blinder.
Bu ar Lazar glefyd flinach,
Bu ar Job ddoluriau trymmach;
Bu ar Griſt ei hun fwy blinder,
Maent yr wan mewn eſmwythder.
Ac os titheu fydd dioddefgar,
Fe rydd Duw it' hyn o ffafar,
Fe wna naill ai llaeſu'th flinder,
Ai fe'th gymmer i eſmwythder.

CX. Ymddiddanion cyſurus rhwng y Claf duwiol a'i Enaid yn erbyn ofn Angeu.

O Fy enaid pa'm yr ofni,
Fyn'd at Griſt a fu'n dy brynu,
Ac a gollodd waed ei galon
I'th ryddhau o law d'elynion?
* Pa'm yr ofni fyn'd i'r nefoedd,
Lle mae Criſt yr hwn a'th brynodd, A'th

* Ni ddichon y dyn diras ddywedyd fel hyn wrth ei enaid, o herwydd os bydd efe marw yn ei bechod, heb ffydd

A'th Dad nefol a'r Glân Yſpryd,
A'r holl Saint mewn braint a bywyd?
Mae fy Mlaen i yno eiſwys,
A'm Iachawdwr 'rhwn a'm prynwys;
Criſt tynn finneu d'aelod attad,
Er anhawſed gennyf ddwad.
O fy enaid cwyn dy galon,
Pa'm yr ofni mor echryſlon:
Gwel Fab Duw, a'i waed, a'i wely,
A dynnodd ffwrdd oedd raid it' ofni.
O fy enaid gwel dy Brynwr,
Gwel dy Geidwad a'th Iachawdwr;
Gwel dy bardwn, gwel dy gartre',
Gwel y nef a'r hwn a'th bie.
O nac edrych ar dy bechod,
Gwel yr Oen a laddwyd droſod;
Ac nac ofna wedd y Barnwr,
1 Ioan 2. 1. Criſt ei Fab yw dy Ddadleuwr,
Ac nac ofna'r angeu melyn,
1 Cor. 15. 55 Criſt a dynnodd ffwrdd ei golyn:
57. Ni all angeu ond dy ſymmud
O'r byd hwn i dir y bywyd.
Nac arſwyda ruthrau ſatan,
Luc 16. 22. Gwel angylion Duw i'th *waitian*,
A Chriſt Ieſu â ſaith llygad,
Ddydd a nos bob awr i'th wiliad.
Ac nac ofna'r bedd llydychlyd,
Gwely Criſt yw hwn f'anwylyd;
Y mae'r Prynwr gwedi'i dwymo
I bob Criſtion nes cyfodo.
Na wna bris o uffern boenau,
Gwel gan bwy y mae'r allweddau:
Gan dy Griſt y mae cadwriaeth
Allwedd uffern a marwolaeth.

O gan ffydd ac edifeirwch, ni chaiff efe fyned i'r nefoedd, 1 Cor. vi. 9, 10. ac am hynny, tra fyddo ef yn aros ac yn byw yn ei bechodau heb droi oddi wrthynt, y mae gantho achos i ofni. Edifarha gan hynny, bydd ddyn newydd, graſol, gan ymheddychu â Duw trwy Griſt, ac yna tydi a elli ddywedyd, O fy enaid pa'm yr ofni? &c.

O gan hynny cwyn dy galon,
Pa'm yr ofni mor echryſlon?
Gwel Fab Duw, a'i waed a'i * weli, * Clwyfau.
Fe dynnodd ffwrdd oedd raid it' ofni.
Cymmer gyſur, cwyn d'olygon,
Dring uwchlaw pob daearolion;
Gwel y nef a brynwyd itti,
A'r 'tifeddiaeth ſydd it' ynthi. 2Tim. 4.8.
Gwel dy orfedd, gwel dy goron,
Gwel dy § balmau a'th wiſgoedd gwynion, §Palmwydd i arwyddoccau buddugoliaeth, Dat. 7.9.
Y rhai a brynodd Mab Duw itti
Fry yn nheyrnas y goleuni.
Gwel dy Griſt a'i holl angylion,
Gwel y ſaint a'r holl rai cyſion,
Yn dy ddiſgwyl ddwad attyn',
Ac yn barod bawb i'th dderbyn.
Gwel dy delyn, gwel dy *feiol*,
Gwel dy wers a'th ganiad nefol,
Fry yn diſgwyl ſyn'd i ganu,
I'th Iachawdwr am dy brynu. Dat. 15. 2.
Llef gan hynny am d' ymddattod,
I gael myn'd at Griſt dy Briod, Phil. 21. 3.
O garchardy'r corph a'th lygrwys,
I gael trigo ym mharadwys.
Lle mae Duw a'i holl angylion,
Criſt a'i ſaint, a'i apoſtolion,
Mewn gogoniant a rhialtwch,
Yn teyrnaſu mewn dedwyddwch.
Nid oes yno ddim anghyſur, Dat. 21. 4.
Poen na chlefyd, cwrp na dolur,
Na marwolaeth na dim triſtwch,
Ond llawenydd a dedwyddwch.
O hiraetha am gael hedfan
I'r wlad lawen hon yn fuan,
At dy Brynwr Criſt a'th Briod,
Mae dy neithior ynthi'n barod.
O fy enaid meddwl dithau
Am d'ymdrwſio yn dy dlyſau,
I fyn'd o flaen Criſt yn addas,
Yng ngwiſg ſanctaidd y briodas.

Zec. 13. 1. Golch dy hun yn ffynnon Dafydd,
Gwaed yr Oen a deigrau cyſtudd;
† Criſt yn unig ſydd yn glanhau yr edifeiriol oddiwrth bechod, Dat. 1. 5. † Ymlanha mewn gwir 'ddifeirwch,
Ffydd yng Nghriſt, gwiriondeb heddwch.
Gwiſg ſancteiddrwydd Criſt am danad,
A'i gyfiawnder yn lle trwſiad;
Pleth dy wallt mewn gras a gobaith,
Hardda'th freſt â chariad perffaith.
Cais dy lamp, a nyn dy ganwyll,
Dwg i'th luſern olew didwyll;
Gwilia, gwarchod, a gweddia,
Nes del Criſt na chwſg na ſlwmbra.
Deffro, diſgwyl am dy Briod,
Llef am dano nes ei ddyfod:
Fel yr hydd na orphwys freſiad,
Nes del Criſt dy Briod attad.
Dywed wrtho, Dere weithian,
Dere Arglwydd, dere'n fuan;
Dere Ieſu Griſt fy nghariad,
Dere, tynn fy enaid attad.
‡ I dy ddwylo, Arglwydd hyfryd,
Yr wy'n brudd yn offrwm f'yſpryd;
Can's ti prynaiſt, Duw'r gwirionedd,
Dwg ef weithian i'th drugaredd.

CXI. Ymddiddan arall rhwng y Claf duwiol a'r Enaid am ofni Marwolaeth.

HOLIAD. O Fy Enaid dywed immi
Mewn pryſurdeb pa'm yr ofni,
Fyn'd at Griſt a'i wir angylion,
O'r byd brwnt a'i holl drallodion.

ATTEB. Toſt a thrwm yw gorfod gadael
Gwraig a phlant, a ffryns a chene'l;
Tai a thir, a dâ a dodrefn,
Heb eu gweled mwy drachefn. O

‡ Os credadyn edifeiriol ſanctaidd wyt, ti elli yn hyderus offrwm dy enaid i ddwylo Criſt, canys ſe a'i derbyn i'r nefoedd, Act. vii. 59. Luc xxiii. 43. Ond am y rhai ſydd yn marw heb roi ufudd-dod i'r Arglwydd Ieſu, ſe a ddywed wrthynt hwy, Ewch ymaith oddi wrthyf chwi holl weithredwyr anwiredd, Luc xiii. 27.—Gair toſt yw hwn.

O f'anwylyd cymmer gyſur,
Ti gei * olud mewn mwy meſur;
Siwrach ffryns a gwell cyfeillion,
Gydâ Chriſt a'i wir angylion.
Os dy blant a ofna'r Arglwydd,
A'i waſanaethu mewn ſancteiddrwydd,
Ti gei wel'd dy blant drachefen,
Mewn gogoniant yn dra llawen.
Yn lle ffryns a mwyn gyfeillion,
Ti gei'r ſaint a'r holl angylion
I'th fawrhau a'th gywir garu,
A'th blant eilchwaith i'th ddiddanu.
Gad dy wraig, a'th blant, a'th bobol,
I gadwriaeth dy Dad nefol:
§ Rhwyſgwy'r weddw, Tad ymddifad,
Yw'r Goruchaf wrth ei alwad.
Na wna bris am dan dy olud,
Nac o'r ddodrefn wael ſydd gennyd;
Mae'n y nef fwy ar dy feder,
Nag y feddodd Alecſander.
Na wna bris o'th neuadd lwyd-las,
Mae'n y nefoedd dai o dopas,
Gwedi i Dduw o berls eu gwneuthur,
Yn diſgleirio fel y gwydyr.
Na hiraetha am dy diroedd,
Na'th berllannau na'th winllannoedd;
Mae'mharadwys dir ſydd deccach,
Ffrwyth ſydd well, a gerddi ‖ araulach.
Na wna gownt am aur nac arian,
Mae'n y nefoedd aur i'w damſian;
Perls a gems yn gweithio'i gwelydd,
Aur yn paſio'r holl heolydd.
Na wna bris am un o'th ſwyddau,
Mae'n y nefoedd fwy o raddau;
Y mae'r gwaethaf ſ'ynthi'n 'ffeiriad,
Ac yn frenin mawr ei alwad.
Na wna bris am ddillad gwychion,
Mae'mharadwys wiſgoedd gwynion,
Yn diſgleirio ar dy gefen,
Mewn gogoniant fel yr haulwen.

* Sef, os graſol wyt ti.

§ Cynhaliwr. Sal. 146. 9.

‖ Mwy hyfryd.

Dat. 21. 18, 19.

Mat. 13. 43.

Na

Na wna bris o'th fwyd newynllyd,
Dat. 22. 2. Mae 'mharadwys bren y bywyd;
‖ Dwfr y Bywyd. Manna'n fwyd, ‖ *Aqua Vitæ* 'n ddiod,
Gwledd heb ddiwedd, oes heb ddarfod.
Na wna bris am ddim difyrrwch,
'Rhwn fydd yma'n blaenu triftwch,
Salm 16. 11. Mae'n y nefoedd wir lawenydd,
Sydd yn para yn dragywydd.
Na wna gownt o ddim fydd gennyd,
Ond ymgweiria am dy fywyd,
Fyn'd yn rhwydd trwy lawn barodrwydd,
Mat. 25 21. I lawenydd Crift dy Arglwydd,
Lle mae mwy o wir efmwythder,
1 Cor. 2, 9 A dedwyddwch ar dy feder,
Nag all calon dyn chwennychu,
Nac un tafod i fynegi.
Dos gan hynny, dos yn llawen,
Dos at Grift dy Ben, dy berchen;
Gad y byd a'r maint fydd yntho,
Mam a thad i fyned atto.
Yn lle'r pethau darfodedig
A geft yma gantho'u benthyg,
1 Pedr 1. 4. Ti gei bethau na ddarfyddant,
I'w meddiannu mewn gogoniant.
Ti gei iechyd heb ddim nychdod,
Ac efmwythder heb ddim trallod;
Gwir lawenydd heb ddim triftwch,
Oes heb ddiwedd mewn dedwyddwch.
Dat. 21. 4. Ni chaiff clwyf, na haint, na dolur,
Newyn, fyched, nac anghyfur;
Trallod, triftwch, ochain, wylo,
Nac un gelyn mwy dy flino.
Ti gei fyw mewn mawr lawenydd,
A dedwyddwch yn dragywydd,
Ymhlith miloedd o angylion,
I foliannu d'Arglwydd tirion.
* Tyrfa o gantorion. Ti gei eiftedd mewn * cor euraid,
I glodfori'r Oen bendigaid,
Dat. 19. 1. Ac i ganu Aleluia,
Yn dragywydd i'r Gorucha'.

Pwy

Pwy gan hynny na 'madawai
A'r byd hwn a'i boen a'i bethau,
I fyn'd at ei Brynwr heddy'?
O bae'r Arglwydd yn cenhadu.
Duw agoro dy ddau lygad,
I wel'd teyrnas Criſt dy Geidwad;
Duw ro'i Yſpryd i'th gyfrwyddo
Ymbar'toi i fyned atto.

CXII. Agoriad byrr yn erbyn ofn Angeu, a'r Daioni ſy'n dyfod oddiwrth * Dduwiol Farwolaeth.

ONa wyddai dyn pa ddoniau
Sydd yn dwad oddiwrth angau,
Byth nid ofnai ei ddyfodiad,
Ond fe lefai am ei ddwad.
Y mae angeu'n gwneuthur diwedd
Ar ein cyſtudd a'n hanwiredd,
Ac yn dwyn o fôr trafferthwch
Ddyn i'r porthladd o ddedwyddwch.
Y mae'r angeu'n tannu'n gwely,
Gwedi'n trafferth inni gyſgu,
Ac yn rhoddi mawr eſmwythder
Gwedi'r trallod toſt a'r blinder.
Y mae angeu'n claddu'n beiau,
Ein clefydon a'n doluriau,
Fel na ddichon pechod mwyach,
Nac un clefyd flino 'mhellach.
Y mae angeu'n tynnu'r cyfion — Eſa. 57. 1, 2.
Lawer pryd rhag gwel'd trallodion
A ddigwydda yn dra rhigyl
Ar eu gwlad ac ar eu heppil.
Mae e'n tynnu'r rhai gwirionaid,
Sydd ymyſg cas bechaduriaid,
Rhag i'r rhai'n eu hudo i bechu,
Ac i weithio'r peth na's dylu. Y mae

* Creffwch ar y geiriau uchod, ſef, DUWIOL FARWOLAETH; y maent yn yſgrifenedig felly yng nghopy Mr. PRICHARD: Eithr nid yw efe yn dywedyd fod y daioni hyn yn canlyn marwolaeth y rhai drwg.

Y mae angeu'n dioſg dynino
O'u hen frattiau ſarnllyd bryntion,
I ddillattu'r rhai'n yn helaeth,
Mewn hardd wiſgoedd iechydwriaeth.
Mae'n rhyddhau yr enaid hyfryd,
O'r carchardy tywyll tomlyd,
I gael gwel'd goleuni'r Arglwydd,
A'i was'naethu mewn perffeithrwydd.

Phil. 1. 23. Y mae angeu tocc yn datted
Enaid o'r corph caeth i bechod,
Ac heb aros yn cyſylltu
Hwn â'i Briod mawr Criſt Ieſu.
Y mae angeu'n tynnu dynion
I'r nef oleu at angylion,

2 Cor. 5. 1. O'u tŷ candryll ſydd er's dyddiau
Ymron cwympo ar eu pennau.
Mae e'n tynnu maes o Sodom,
I'r mynydd-dir rhag y 'ſtorom,
Ac yn myn'd o'r Aipht i Ganaan,
A'i rai duwiol yn ddiofan.
Y mae angeu'n tynnu dynion

2 Tim. 4. 8. O'r byd hwn i gael y goron
A bwrcaſodd Criſt trwy angeu
I'r rhai ffyddlon a'i gwaſanaetheu.
Y mae'n tynnu dyn o'i ofid,
A'i drueni a'i driſt fywyd,
I ogoniant ac hyfrydwch,
I gael byw mewn gwir ddedwyddwch.
Pwy gan hyn a ofnai angeu,
Sydd yn helpu dyn mor ddeheu,
I fyn'd allan o bob trallod,
A'i droſglwyddo i lys y Drindod?
Gad i'r Pagans di-rinweddau,
Gad i'r Tyrcod ofni angau;
Ond nac ofned un gwir Griſtion
Fyn'd trwy angeu i gael coron.

Lef. 25. 10. Dydd ein Jubil a'n gollyngdod,
Dydd ein rhydd-did o bob trallod,
Dydd ſy'n gollwng ein heneidiau
O'r carchardy yw dydd angau.

Dydd

Dydd ein neithior a'n priodas,
A Chriſt Ieſu'r gwir Feſias,
Dydd ein gwledd a'n * *coronaſiwn*,
Yw'n dydd diwedd os yſtyriwn.
Dydd ſy'n gorphen ar ein gyrfa,
Dydd ſy'n tynnu o gyfyngdra,
Dydd ſy'n talu ein cyflogau,
Dydd y gol yw dydd ein hangau.
Dydd ſy'n derbyn i baradwys,
At Fab Duw yr hwn a'n prynwys;
Dydd ſy'n rhoddi'r gŵn a'r goron,
Yw dydd angeu i bob Criſtion.

* Dydd i gael i goron

CXIII. Gweddi i gyfarwyddo'r Claf am y Pethau rheittiaf i'w ceiſio ac i fyfyrio arnynt mewn Clefyd.

DUW'r diddanwch llaeſa mlinder,
Tad toſturi rho 'mi eſmwythder;
Meddyg pob clwyf iacha nolur,
Ieſu Mab Duw rho im' gyſur.
Tynn fi o dywyll deyrnas ſatan, Act. 16.18.
Ac o bob dallineb allan,
Fel y gallwyf wel'd fy mhechod,
A llonyddu fy nghydwybod.
Gwna fel Dafydd im' *repento*, Salm 51.
Gwna fel Magd'len i mi wylo;
Gwna fel Ninif im' gydnabod, Jona 3.
Ac 'mofidio am fy mhechod.
Gwna 'mi geiſio pardwn gennyd,
Fel Manaſſe yn ei ofid, 2 Cron. 33. 12.
Ac ymbilian am drugaredd,
Megis Peder am f'anwiredd.
Gwna 'mi gredu fod im' bardwn Eph. 1. 7.
Gwedi'i ſelio â gwaed dy baſiwn;
A bod f'enaid gwedi'i olchi
Yn dy waed oddiwrth ei frynti.
Gwna fi hefyn yn ddioddefgar
Tan fy nolur megis Lazar,
A rhoi arnat ti fy hyder,
Megis Job er maint fy mlinder.

Gwna

Gwna 'mi geiſio ymwared gennyd,
O'm trallodion ac o'm clefyd,
1Bren. 19,4 Fel Elias o'i flinderau,
Modd y gwelech fod yn orau.
Gwna 'mi megis Hezecias,
Droi'r byd heibio a'i berthynas,
Eſay 38. 2. A throi f'wyneb at y pared,
I roi 'Nghriſt ſy holl ymddiried.
Rhuf 14 12 Gwna im' feddwl am y cyfri'
Mat. 12.86. Ddydd y farn ſydd raid im' roddi,
Am y gwaith a'r geiriau ofer,
Oni cheiſiaf ras mewn amſer.
Gwna im' wrando ar d'efengyl,
A'th *bromeiſion* ynthi'n rhigyl;
Gwna im' ddala gafael ffyddlon
Ar d'addewid a'th *bromeiſion*.
Gwna im' feddwl am y bywyd
Yr af iddo ar fyrr ennyd,
Lle mae ſabbath o eſmwythder,
Heb na chur, na phoen, na blinder.
Gwna im' wadu'r byd twyllodrus,
A'i holl wagedd anwireddus,
Ac ymgweirio ddwad attad
Yn ddiaros anwyl Geidwad.
Gwna im' offrwm, heb ddiffygio,
Gorph ac enaid yn dy ddwylo,
Ac ymbilio hyd y diwedd
Am dy ffafr a'th drugaredd.

CXIV. Diddanwch rhagorol i'r Enaid galarus yn erbyn gwan Obaith.

O Fy enaid pa'm yr ofni
Faint dy bechod os 'difaru?
Lle bu'r Ieſu farw droſod,
I'th ryddhau oddiwrth dy bechod.
Pa'm yr ofni farn y Barnwr,
Criſt yw'th Dwrnau a'th Ddadleuwr,
Mab yr Uſtus trwy farwolaeth,
Ioan 3. 19. A'th ryddhaodd o ddamnedigaeth.

Ni

Ni chondemnir yn drag'wyddol
Un a gretto 'Nghriſt yn fywiol;
Ond hwy baſiant wrth eu ſymmud,
O farwolaeth i wir fywyd.
O fy enaid ymlonydda,
Dy Dduw graſol a'th gyfiawna; Rhuf. 8. 33, 34.
Pwy all gwedi'n dy gondemnio?
Mae Criſt droſot gwedi'i hoelio.
Criſt â'i waed a ylch dy bechod,
Ac a'th wnaiff mor wyn â'r manod:
Er dy fod mor goch a'r 'ſgarled, Eſay 1. 18.
Criſt a'th ylch mor wyn a'r foled.
Yr haul a ‖ riwlia'r cwmmwl tewaf, ‖ Agor.
Sebon ylch y dillad buttraf;
* Rhinwedd Criſt a gudd dy frynti, * Os credu ac edifarhau fel hwytheu.
Ei waed a'th ylch mor wyn a'r lili.
Duw faddeuodd bechod Peder,
Rhyfyg Dafydd a'r Mab ofer;
Rhwyf Manaſſe a'i holl feiau,
Duw a faddeu'th bechod dithau.
Cymmer gyſur, cwyn dy galon,
Lladdwyd Mab Duw ar yr hoelion,
Am dy bechod a'th gamweddau,
Er ei fwyn di gei eu maddau.

CXV. Gweddi brudd am Faddeuant Pechodau.

O Fy Nuw! yr hwn a'm creaiſt,
O fy Ngheidwad! 'rhwn a'm prynaiſt,
O'r Glân Yſpryd! O'r gwir Ddrindod!
Cadw f'enaid, maddeu mhechod.
Er mwyn Ieſu, 'rhwn a'm prynodd,
Ac ym mhob peth a'th foddlonodd,
Maddeu immi oll a chwbwl
A'r a wneuthum i o'th feddwl.
Golch â'i waed fy mai a'm mrynti,
Cladd fy mhechod yn ei weli;
Cudd fy ngw'radwydd â'i gyfiawnder,
Maddeu im' fy holl ddiffeithder.
Gwiſg fy enaid o gylch-gwmpas,
A gwiſg ſanctaidd y briodas;

Gwna fi'n barod ddwad attad,
O fy Nghriſt, mewn gweddus drwſiad.
Dod d'angylion i'm caſtellu,
Na'd i ſatan fy ngorchfygu;
Cadw fy enaid yn dy ddwylo,
Na'd, O Griſt, i'r llew ei larpio.
Pan y delwy'i i'r bar i atteb,
Ger dy fron am f' annuwioldeb,
Gwared f'enaid er mwyn Ieſu,
Na ro i mi o'r farn wy'n haeddu.
Cymmer angeu Criſt a'i 'fudd-dod,
Yn iawn itti am fy mhechod;
Fe gondemniwyd am fy meiau,
Er ei fwyn na ddamnia finnau.
Haeddais angeu, haeddais * dopheth,
Haeddais farn rhagrithiwr diffeth;
* Uffern. Duw na ddyro'r hyn wy'n haeddu,
Rhuf. 6.23. Rho i mi'r farn, a haeddodd Ieſu.
Fe gyflawnodd droſwy'r gyfraith,
Fe'th foddlonodd droſwy'n berffaith;
Fe groeſhoeliwyd am fy mrynti;
Er ei fwyn rho bardwn immi.
Nid oes gennyf na ſancteiddrwydd,
Na chyfiawnder na pherffeithrwydd,
Nac ymwared, iawn, na ſwccwr,
Ond ſydd gennyt Criſt fy Mhrynwr.
Criſt yw'm cymfforddd, Criſt yw'm cyſur,
Criſt yw'm gobaith yn fy ngwewyr,
Criſt yw fy helpwr ar awr angau,
Criſt yw Ngheidwad ddydd dialau.
Fe fu farw yn anhyfryd,
Er pwrcaſu immi fywyd:
Er yr angeu a ddioddefwys,
Duw, dwg fy enaid i baradwys.

CXVI. Gweddiau byrrion i'r Claf i'w harferu fel y bo Achos.

Am eſmwythder. DUW rho gluſt i wrando ngweddi,
Duw rho d' Yſpryd i'm cymfforddi;
Duw

Duw rho olwg ar fy nolur,
A'th law raſol llaeſa nwgewyr.
Oen Duw maddeu 'mi fy mhechod, — Am faddeuant.
Sela bardwn im' cydwybod;
Cladd fy meiau yn dy weli,
Na'd hwy eilchwaith atgyfodi.
'Rwyf fi'n ofni dy gyfiawnder, — Am ddiddanwch.
'Rwy'n brawychu rhag dy ddigter;
'Rwy'n fy marnu am fy mhechod,
Duw diddana fy nghydwybod.
Dod, O Griſt, dy angeu gwirion — Am ddoniau Criſt a'i gymmorth.
Rhyngwyf fi a'th farn echryſlon;
Dod dy 'fudd-dod rhwng cyfiawnder
Dy Dad cyfiawn a'm diffeithder.
Criſt â'th waed gwna heddwch etto, — Am gymmod.
Rhyngwyf â'th Dad ſydd gwedi digio;
A'th waed diffodd ei ddigofaint,
Fel na byddo mlinder cymmaint.
Egwan wyf, O Griſt cryfha fi, — Am nerth.
Gwan a chlaf, fy Nuw iacha fi;
Trwm a thriſt ac ofnus ddigon,
Cryfha fy ffydd a chwyn fy nghalon.
Duw'r diddanwch llaeſa mlinder, — Am gyſur.
Tad toſturi rho im' 'ſmwythder;
Meddyg pob clwyf iacha nolur,
Ieſu Mab Duw rho im' gyſur.
Llaeſa mlinder, dofa nolur, — Am amheuad.
Gwel fy mhoen, a thorr fy ngwewyr;
Trefna niwedd, penna nhrallod,
Dwg fi attat 'rwy'n dy warchod.
O fy Nghriſt, cerydda ſatan, — Am nerth yſprydol.
Cadw f'enaid rhag ei ſafan;
Cynnal fi â'th hael-wych Yſpryd,
Dwg fi attat i'r gwir fywyd.
Oen Duw maddeu im' fy mhechod, — Am drugaredd.
Oen Duw pura fy nghydwybod,
Oen Duw gwilia ar fy niwedd,
Oen Duw derbyn fi'th drugaredd.
Dywaid Arglwydd wrth fy enaid, — Am wir grediniaeth.
It' bwrcaſu'r nef fendigaid,

A'th waed gwerthfawr trwy fawr boenau,
I'w rhoi immi gwedi angau.

Am nefol addewid.

Dywaid Arglwydd wrth fy enaid,
Dywaid, Arglwydd, dywaid, dywaid,
Heddyw cei di'n gynnar orphwys,
Gydâ mi yng ngwlad paradwys.

Am gadwriaeth.

Criſt fy Mugail cadw f'enaid,
Na'd i'r llew o'th law ei 'ſglyfiaid;
Tydi 'm prynaiſt yn ddrud ddigon,
Dwg fi 'r nefoedd at d' angylion.

Am dderbyniad ei enaid.

Derbyn f'enaid anwyl Geidwad,
Derbyn f'enaid weithian attad;
Digon bellach o'r fath ddyddiau;
Nid wyf gwell nâ'r rheſt o'm tadau.

Am dduwiol ymadawiad.

'Rwy'n 'wyllyſio cael fy nattod,
A dwad attat Criſt fy Mhriod:
Tynn fi weithian, Arglwydd Ieſu,
Os bydd d'ewyllys yn cenhadu.

Am gadw ei yſpryd.

I'th ddwy ddwylo, Arglwydd hyfryd,
Yr wy'n brudd yn offrwm f'yſpryd,
Na'd ym mhwer neb ei 'ſglyfio,
Na'i ddwyn mwyach byth o'th ddwylo.

Yn erbyn rhuthrau ſatan.

Criſt fy Mugail cadw f'enaid,
Na'd i'r llew o'th law ei 'ſglyfiaid,
'Rhwn ſy'n ceiſio fy ngorchfygu
Yn fy ngwendid a'm traflyngcu.

Dyma'r pryd y cais ef drechaf
Fyn'd â'r gol pan byddwyf gwannaf:
Nertha ngwendid Arglwydd cyfion,
Gadw'r § gol rhag colli'r goron.

§ Dyfod i ddiwedd yr yrfa.
Dat. 2. 10.

Dod dy Yſpryd yn fy nghalon,
Dod o bob tu'm dy angylion;
Dod d'arfogaeth oll am danaf,
Na'd i'r gelyn gael y trechaf.

Nertha fi ddiweddu ngyrfa,
Gwna f'awr oreu'r awr ddiwedda';
Arnat, Arglwydd, mae fy hyder,
Derbyn f'enaid i eſmwythder.

CXVII. Gweddi fyrr i'r Claf duwiol i'w harferu ar yr Awr ddiweddaf.

'NAWR, O Arglwydd, y gollyngu;
Fi mewn heddwch o'm carchardy
Gwna i'm llygaid cyn marwolaeth,
Wel'd dy nerthol iechydwriaeth.
Daeth y dydd a'r awr a roddaiſt,
Daeth yr amſer a derfynaiſt;
Daeth y tymmor, daeth y terfyn,
Nid oes lle im' fyned troſtyn'.
Y mae ngyrfa ar ei gorphen,
A'm dydd diwedd ar ei ddiben;
Y mae'r terfyn gwedi dwad,
Arglwydd derbyn f'enaid attad.
Megis Stephan 'rwyf fi'n d'wedyd, Act. 7. 59.
Arglwydd Ieſu derbyn f' yſpryd:
Dere Arglwydd, dere'n fuan,
Cymmer fi'th drugaredd weithian.

CXVIII. Myfyrdod ar Fywyd ac Angeu.

PA gyntaf byddo marw Criſtion,
Cyntaf derbyn hwnnw ei goron,
Pa hwyaf byddo Criſtion byw,
Hwyaf bydd heb weled Duw.
Pa hwyaf byddo dyn heb farw,
Mwyaf fydd gofynion hwnnw;
Pa gyntaf tynner dyn o'i wegi,
Lleiaf gyd y fydd ei gyfri'.

CXIX. Toſt Gyflwr yr Annuwiol wedi marw.

GWYR a gwragedd, meibion, merched,
Dewch yn nes, rhowch gluſt i glywed
Cwyn a chyngor hen Ofer-ddyn,
Sydd yn gorwedd tan y brethyn.
Mi fum gynt fel yr y'ch chwithau,
Yn fawr fy nwyf ymhlith fy * nhraſau; * Ceraint.
'Nawr heb nwyf, yn noeth, yn iſel,
'Rwyf fi'n gorwedd dan y treſel.

Pan oedd fwya' mryd ar faſwedd,
Lleia' meddwl am fy niwedd,
Fe ddaeth angeu glas heb wybod,
Ac a rodd im' farwol ddyrnod.
Pan yr oedd y byd yn gwenu,
A phob bargen genny'n ffynnu,
Fel y ia fe dorrodd dana',
Ac a'm trodd yn noeth i'r gladdfa.
Pan yr oedd fy nghorph yn iachus,
A phob aelod genny'n rymmus,
‡ Ddarnau. Fel 'ſten brudd fe aeth yn ‡ ddrefion,
Pan daeth angeu at fy nghalon.
Gynt 'roedd gennyf aur ac arian,
Tai a thir, a chyfoeth llydan;
* Geiniog. 'Nawr ni feddaf yr un * *benni*,
O'r holl olud gynne oedd genny'.
Gynt 'roedd genny' geraint ddigon,
Gwraig a phlant, a ffryns a gweiſion;
'Nawr 'does neb ond angeu melyn
Y ddaw attaf dan y brethyn.
Mi gawn lawer gynt i'm helpu
Ym mhob ffordd y bawn yn pechu;
Ni ddaw un yn awr i atteb
Gydâ mi am fy ffolineb.
Y peth a ddaeth i mi mor 'ſgeler,
Y ddaw i chwitheu bawb ar fyrrder:
Byddwch barod cyn del angeu;
Ni chewch rybudd mwy nâ minneu.
Y mae Criſt a'i weinidogion
Yn rhoi rhybudd inni ddigon:
Llawer mil ſy'n myn'd i boeni,
Eiſiau gwrando llais y rhei'ny.
Y mae llawer rhyw o bechod
Yn dolurio fy nghydwybod;
Nid oes un yn lladd mor rhigyl,
A dibriſio geiriau'r 'fengyl.
Mi fum ben-ffaſt a gwar-galed,
Ni wnawn bris o'r gair er cyſtled:
D'weded Criſt a'i wyr eu 'piniwn,
Ni wnawn inneu ond y ſynnwn.

Gwell

Gwell oedd gennyf wrando cyngor
Crach dafarnwr nag un *doctor*,
Er bod hwnnw i'm cyfrwyddo,
A'r tafarnwr yn f'anrheithio.
Gwell oedd gennyf awr yn llawen
Yn y tafarn gydâ murſen,
Nâ diwrnod yn y demel,
Gydâ Chriſt a'i anwyl gene'l.
Gwell oedd gennyf gas gyfeillach
Moch a meddwon mewn tafarnach,
Nâ chyfeillach plant goleuni:
'Nawr mae'n gant edifar genny.'
Gwell oedd gennyf * wenydd aflan,
Na pharhai ond ennyd fechan,
Nâ gorfoledd teyrnas nefoedd,
Sydd yn para yn oes oeſoedd.
Gwell oedd gennyf brudd a cherrig,
Pres a phlwm, a moch a cheſſig,
Nâ pharadwys a'i hangylion,
Nâ Duw mawr a'i holl fendithion.
Gwell oedd genny'r cnawd nâ'r enaid,
Y drwg nâ'r da, y moch nâ'r defaid;
Y byd nâ'r nef, y cam nâ'r cymmwys,
A'r nos nâ'r dydd, a'r gell nâ'r eglwys.
'Nawr mae'n 'difar gan fy nghalon,
Fy mod mor ffol, mor ddall, mor ffinion;
A phob modfedd ſydd yn crynu
'Nawr wrth fyn'd i'r bar i'm barnu.
Y mae nghorph yn myn'd i bydru
I'r bedd am dan fy ngwaith yn pechu,
A'm henaid triſt yn myn'd i atteb
O flaen Duw am bob ffolineb.
'Nawr mi glywaf Griſt i'm galw,
Rhaid im' atteb wrth fy enw;
F'orfydd myn'd i wneuthur cyfrif,
Er anhawſed ydyw gennyf.
O bwy filoedd o bechode,
Y mae *nghonſiens* yn eu hadde,
Rhai a wnaethum mor ddiofon,
Gynt yn erbyn Duw a dynion.

* Llawenydd.

O bwy *rol* ſydd gan fy ngelyn,
Cyd a'r dwyrain a'r gorllewin,
Yn cyhuddo ac yn traethu
Y man a'r modd y bum yn pechu.
O pwy glywa'i i'm cyhuddo,
Ond y diawl y fu'n fy hudo
Gynt i bechu yn y dirgel;
Gwae wrandawo ar y cythrel.
Nid oes pechod ac a wnaethum
Er yn blentyn, na bo'n awchlym
Yn ei daflu yn fy nannedd;
Gwae fi! gynddrwg y fu muchedd.
Mae e'n achwyn mor ddibrofid
Gynt y treuliais fy holl ieuengctid
Mewn oferedd a phibyddiaeth,
Heb dduwioldeb na chriſt'nogaeth.
Mae e'n *claimio* mae fe'm piau,
Waith fy ynnill fil o weithiau,
Yn fy ie'ngctyd, ac na ddichon
Duw roi iddo lai nâ'i gyfion.
Mae e'n dangos pob ffolineb
Ag a wnaethum mewn gwroldeb,
A'm holl fedd'dod, a'm holl ryfyg,
A'm trachwantau cas llygredig.
Mae e'n dangos fy nigofaint,
A'm holl † rimpau yn fy henaint;
A'm cybydd-dod a'm hanwiredd,
A'm ‡ dimdawrwydd am fy niwedd.
Mae e'n taeru led ei ſafan,
Iddo f'ynnill ym mhob oedran;
A mod inneu er yn fachgen,
Yn ei was'naethu yn dra llawen.
Mae e'n pledio yn ddig'widdyl,
Wrth y gyfraith a'r efengyl,
Mai fe'm piau eiſiau credu,
Gwella muchedd a 'difaru.
A lle tybiais, trwy anwybod,
I Griſt farw dros fy mhechod,
Ac na chaffai'r cythraul feddu
Ar y ſawl na bae'n ei wadu:

† Troeau drwg.

‡ Diofal-rwydd.

Y mae'r cythraul ynte'n pledio,
Na thâl ſon am hynny wrtho,
Os ni cheidw Criſt un Criſtion,
Ond a gretto yntho'n ffyddlon.
Y mae'r diawl yn d'wedyd eilchwaith,
Nad oedd gennyf ffydd na gobaith,
Na 'dïfeirwch, na gwell amcan
Nag oedd gan y Twrc a'r Pagan.
Mae e'n pledio ac yn taeru,
Nad oes immi nêl a'r Ieſu,
Eiſiau gwrando ei leferydd,
A bod yn greadur newydd. 2 Cor. 5. 17.
Er i mi gael enw Criſtion,
A m bedyddio gyd â'r ffyddlon,
Etto nid oedd well fy nghrefydd,
Medd y diawl, nâ dyn di-fedydd.
Mae e'n d'wedyd, 'rwy'n ei glywed,
Nad oedd gwell fy ffydd a'm gweithred,
Na'm hymddygiad, a'm harferion,
Nâ rhyw Ethnic anobeithlon.
Mae e'n d'wedyd, na ddilynais
Air o'r 'Fengyl wen a glywais,
Mwy nâ'r Iuddew na's ca'dd etto
Ras i'w dilyn na'i chofleidio.
Mae e'n d'wedyd wrth Dduw'n amlwg,
Y rhy gennad torri ei wddwg,
Os adrodda'i iddo'n rhigyl,
Bedwar gair o'r holl efengyl.
Mae e'n galw Duw ei hunan,
A'i angylion, fawr a bychan,
Yn dyſtiolaeth, nad yw'n d'wedyd
Ond gwirionedd ar fy mywyd.
Mae fy *nghonſiens* drom dan chwyſu,
Gyd â'r diawl yn tyſtiolaethu,
Ac yn d'wedyd mewn gwirionedd,
Felly'n uniawn y bu muchedd.
Mae e'n d'wedyd i mi 'ſpeilio
Pobol dlodion a'u hanrheithio;
Dwyn eu tai a'u tir oddi arnynt,
A 'ſglyfaethu'r maint oedd ganthynt.

Mae e'n d'wedyd immi feddwi,
A phuteinia ac ymloſgi,
Torri'r ſabbath fil o weithiau,
A dibrifio Duw a'i ddeddfau.
Y mae'r diawl gan hynny'n gofyn
Am i Grift roi'r farn i'm herbyn,
A'm troi i uffern byth i boeni,
Am fy mhechod a'm drygioni.
O bwy grynu, O bwy gwynfan
Y mae f'enaid rhag gwg ſatan,
Sydd yn dyfod a'i wyr duon,
Idd i'w gyrchu at Dduw cyfion.
O mor chwerw, O mor ddiflas,
O mor ffiaidd ac mor atgas,
Ydyw pechod gantho 'nawr,
Fu e'n garu gynt mor fawr.
O bwy g'wilydd f'arna'i wrando
Y cyhuddwr i'm cyhuddo
Am gan peth na fynnai f'enaid,
• Wybod. Er y byd i'm mam ei * 'ſtyriaid.
Gwell gan f'enaid, pe cai ddewis,
Fyn'd i uffern, hyn ſydd ddilys,
Nâ myn'd i'r barr at y Drindod,
I roi cyfrif am ei bechod.
Etto f'orfydd arno ymddangos
O flaen Duw, nid oes lle aros,
I roi cyfrif llawn, a derbyn
Rhuf. 2. 6. Barn fel y bo'r gwaith yn gofyn.
Nid wy'n clywed neb yn pledio,
Nac yn chwarae'r twrnai drofto:
Nid wy'n clywed arno'n atteb
Un o filoedd o'i ffolineb.
'Rwyf fi'n gweled Duw â'i lyfrau
Yn hyſpyſu ei drofeddau,
Ac yn datgan yn ddi-gwnfel
Y pechodau wnaeth e'n ddirgel.
'Rwyf fi'n clywed taflu'i fuchedd
Front ddi-grefydd yn ei ddannedd,
A'i gnawdolrwydd a'i 'freolaeth,
A'i ddrwg arfer ddi-grift'nogaeth.

'Rwyf

'Rwyf fi'n clywed cyfri'r llwon
A fu'n tyngu 'myſg y meddwon,
A'i ffieidd-dra ar y ſabboth,
A'i ddrwg naws, a'i eiriau anno'th.
'Rwy'n ei glywed ynte'n tewi,
Ac yn cwynfan ac yn codi,
Heb agoryd dim o'i enau,
Mwy nâ'r pyſg, ond ochain weithiau.
'Rwyf fi'n clywed Criſt yn gwyſio
'R diawl i g'lymmu ei draed a'i ddwylo, Mat. 22. 13.
A'i daflu i'r tywyllwch eitha',
Lle nad oes ond cur a phoenfa.
'Rwyf fi'n clywed Criſt yn traethu
'R ferdid arno, gan ei farnu
I dân uffern yn dra union,
At y cythraul a'i angylion.
'Rwyf fi'n gweled ſatan yntau
Yn ei rwymo mewn cadwynau,
Ac i uffern yn ei dreiglo,
Gwedi c'lymmu'i draed a'i ddwylo.
'Rwy'n ei glywed ynte'n llefain,
Ac yn beichiad, ac yn ochain,
Wrth ei daflu mor anffafrol,
Llwyr ei ben i'r tân uffernol.
'Rwyf fi'n gweled y cythreuliaid
Hwytheu'n rhwygo ei gorph a'i enaid,
Fel y rhwygai gŵn digaſog,
Wrth eu newyn, iwrch neu 'ſgyfarnog.
'Rwyf fi'n gwrando ei § ganlyn ynteu § Deiſyfiad.
Yn crio'n doſt am gael ei angeu,
Ac er toſted y mae'n galw,
Nid yw nes er hynny farw.
Mae e'n gorwedd mewn tywyllwch,
Yn nhân uffern heb lonyddwch, Marc 9. 43, 44.
Rhwng cythreuliaid lle mae newyn,
A phoenydio nid oes derfyn.
Nid oes dim yn torri nghalon,
Mor ddi-gyſur ac mor greulon,
Ag yw meddwl fel na dderfydd
Dim o'i boenfa yn dragywydd.

Dyma'r man a'r lle y gorfydd
Arnaf finneu'r corph di-grefydd
Ioan 5. 28, Fyn'd i boeni atto'n irad,
29. Yn ol dydd yr atgyfodiad.
A da beth y dylwn fyned
I dân uffern er ei boethed,
Os myfi a barodd iddo
Bechu'n fynych heb *repento.*
Dyna'r lle yr â'r holl bobol
Ddrwg, ddi-grefydd, gas, anneddfol,
Yn ol hela'r tŷ trwy'r ffeneſt',
Byw fel moch mewn glwth a gloddeſt.
Mi gynghorwn bawb gan hynny
Ofni Duw a'i wir was'naethu,
A byw'n ſanctaidd ac yn ddeddfol,
Rhag eu troi i'r tân uffernol.
Byddwch ſobr, byddwch ſanctaidd,
Byddwch uniawn a chriſt'nogaidd:
Oni byddwch, gwn yn ſicir,
Dat. 21. 8. Mai i uffern eich condemnir.
Ofnwch Dduw, gwrandewch y'Fengyl,
Gweglwch droi at hon eich gwegil;
Byddwch fyw fel gwir Griſt'nogion,
Os chwennychwch gael y goron.
Ni thâl pledio ffydd heb weithred,
§ Y rhai ag fy'n cymmeryd rhyddid i bechu. § *Libertiniaid*;
Nid gwir Griſtion dyn di-grefydd,
Plant i'r fall yw'r rhai anufudd.
Ni thâl d'wedyd, Yr wy'n Griſtion,
1 Ioan 3. 8. O bydd ffydd heb weithred ffyddlon;
Ioan 8. 44 Ni bydd bywiol fydd heb weithred,
Iago 2. 14 Mwy nâ'r tân heb wres pan gynned.
Mat. 7. 17. Byddwch oneſt, byddwch ffyddlon;
Duw ni oddef gam-fargenion;
Os arferwch dwyll neu ffalſtedd,
1 Theſ. 4. 6. Trwm yw'r dial yn y diwedd.
Beth a ynnill dyn wrth dreiſio,
Pilio tlawd a'u llwyr anrheithio,
Os tormentir hwn o'r diwedd
Yn nhân uffern am ei gamwedd.

Beth

Beth a dâl i ddyn dros ennyd — Mat. 16.26.
Bleſio'r cnawd a chael ei wynfyd,
Os â gwedi 'n yn drag'wyddol
Ar ei ben i'r tân uffernol.
Beth a dâl it' ddyfal lanw
'R bola dro ar win a chwrw,
Od ai gwedi'n am dy fedd'-dod
I newynu i uffern iſod.
Beth a ynnill dyn wrth dwyllo,
Torri *promeis* ac andwyo
Ei gymmydog tlawd trwy gamwedd,
Os â i uffern am ei ffalſtedd.
Naded neb i'r diawl ei dwyllo,
Y wnelo ddrwg fe atteb droſto;
Fel yr hauoch felly medwch, — Gal. 6. 7, 8.
Fel y gwneloch y derbyniwch.
Mae mor hawdd i'r cythraul 'ſgeler
Fyn'd i'r nef y dydd ei barner,
Ac i'r dryg-ddyn glwth di-grefydd
Ddiangc uffern ddydd ei gyſtudd.
Hir yr erys Duw heb daro, — 2 Pedr 3. 9.
Llwyr y dial pan y delo;
Am yr echwyn a'r hir 'ſgori,
Fe ry gyflawn daliad inni.
Fe gyd-ddwg â'r bobl waetha',
Ennyd hir i geiſio eu gwella;
Gwedi'n eiſiau troi'n 'ddifeiriol, — Luc 13. 5.
Fe'u llwyr dry i'r tân trag'wyddol.
Duw ro gras i bob dyn wella,
Tra fo'r dydd a'r goleu'n para:
Duw a'ch gwnel chwi bawb yn barod,
Cyn del angeu roi chwi ddyrnod.

CXX. Cwyn a Chyngor Deifes i'w bum Brodyr.

GLywch bawb gwyn a chyngor Deifes,
O'r ffiam boeth a'r danllyd ffwrnes,
I'w bum brodyr a'i holl draſau,
Rhag eu dwad lle mae yntau.

O ſy

O fy mrodyr clywch fi'n traethu
Fy nhoſt gyflwr gwedi nghladdu,
Fel y galloch chwitheu ddiangc
Rhag y cyfryw boenau didrangc.
Mae arna'i ddyled i'ch cynghori,
A rhoi rhybudd amlwg i chwi,
Rhag heb wybod i chwi ddwad
I'r fath garchar diddymchweliad.
A phe gwypech faint yw'm trallod,
A'm holl boen yn uffern iſod,
Chwi wrandawech ar fy ngeiriau,
Rhag ich' ddwad i'r fath boenau.
Gwn yn hyſpys iawn pe gwypech,
Faint yw'm poen a'm cur a'm gortrech,
‖ Emprwr. Na chymmerech ddâ ‖ Amherod,
Er eu goddef un diwrnod.
O ni ddichon dyn nac angel,
Adrodd gymmaint yw fy nhrafel
Yn y fflam a'r tân uffernol,
Lle'm poenydir yn drag'wyddol.
Bum i gynt yn fawr fy rhyfyg
Yn y byd yn wr arbennig,
Yn rheoli fel y mynnwn,
Ac yn gwneuthur faint 'wyllyſiwn.
Bum yng ngolwg llawer un,
Heb ofni Duw, heb berchi dyn,
Mwy nag Inffidel neu Bagan,
Y ddilynai ei ffanſi'i hunan.
O mi dybiais trwy gam-grefydd,
Na bawn marw yn dragywydd,
Ac o byddwn marw unwaith,
Na ddoi 'mofyn arnai'r eilwaith.
Er bod Moeſen a'r Prophwydi,
Yn mynegi 'n amlwg i mi,
Fod fy enaid yn anfarwol,
Ni wnawn bris o'u geiriau graſol.
Er eu bod yn dangos immi,
Y gorfyddai gwneuthur cyfri'
Ger bron Duw am bob fileindra,
Nid ai hynny yn fy nghloppa.

'Nawr

'Nawr yn uffern 'rwy'n cael dyſgu,
Mai gwir oeddent yn ei draethu,
A bod enaid didrangc gennyf
Yn y fflam yn gwneuthur cyfrif.
Tybiais hefyd tra fum byw,
Nad oedd un nef nac un Duw;
Nac un uffern, nac un cythraul,
Na gwell diwedd dyn nâ 'nifail.
'Nawr yn uffern, wrth boenydio,
Y mae'r diawl i'm cateceiſio,
Ac yn dangos yn blain immi,
Fod Duw i ddial pob drygioni.
'Nawr 'rwy'n clywed ac yn canfod,
Fod y diawl ag uffern iſod,
A mil miloedd o gythreuliaid,
Wrth farn Duw yn poeni f'enaid.
'Rwyf fi'n gwel'd yn eglur hollol,
Fod pob enaid yn anfarwol,
Gwedi marw'r corph a'i gladdu,
Bid drwg, bid da, fo'r enaid hynny.
'Nawr y gwn mai gwir yw'r 'ſgrythur,
'Nawr y gwn fod Criſt yn eirwir;
'Nawr y gwn y treulia'r nefo'dd, Mat. 24. 35.
Cyn el geiriau Criſt yn niffodd.
Eiſiau credu hon mewn amſer,
Nid yw nghred yn awr ond ofer;
Eiſiau ei chredu yn fy mywyd,
Mi fum byw fel 'nifail ynfyd.
Felly byddwch chwitheu mrodyr,
Oni chredwch eiriau'r 'ſgrythur,
Ac amcanu byw yn ddeddfol
Yn ei hol fel meibion graſol.
Eiſiau dilyn geiriau'r 'ſgrythur,
Eiſiau doſi trachwant nattur,
Eiſiau byw 'ngoleuni'r 'fengyl,
'Rwyf fi 'nawr mor ddrwg fy mhiccil.
Eiſiau dilyn cyngor Moeſen,
Eiſiau credu'r 'fengyl lawen;
Eiſiau cadw pwyntiau'r gyfraith
Y bu muchedd front mor ddiffaith.

Pan y troes i 'r 'fengyl heibio,
Fe ddaeth ſatan i'm cyfrwyddo,
Ac i'm tynnu i bob drygioni
Y f'ai nhrachwant yn ei hoffi.
Nid oes pechod alla'i draethu,
Na's dilynais ne's im' laru,
Nes myn'd bywyd ffiaidd Deifes,
Mor ddihareb a Manaſſes.
Gwnaethum dduw o'm golud bydol,
Rhoes fy mryd ar bethau cnawdol,
Ym mhob drwg mi aethum rhagof,
A gollyngais Dduw yn angof.
Felly gwedi toſt gamſyniaid,
Llwyr ddibriſiais am fy enaid,
Fel rhyw 'nifail na bai'n coffa
Dim ond am y byd a'r bola.
Mynnais drwſiad gwych am danaf,
'Sgarlad coch bob dydd o'r meinaf:
'Nawr yn uffern 'rwy'n noeth lymmyn
Am fy nghoegedd heb edefyn.
Mynnais ‡ *ſindon*, *lawn* a *chambrig*
Yn fy nghryſau § *awr ac orig*;
'Nawr gwae finneu na bae garthen,
Neu hws ceffyl am fy nghefen.
Minneu fwnnwn lanw mola
Ar ddainteith-fwyd o'r meluſa,
Bob diwrnod tra fu'r flwyddyn,
Er bod f'enaid yn dwyn newyn.
Bum mor foethus ac mor *ddainti*,
Ac na fynnwn unwaith brofi
Dim ond y fae tra danteithiol,
Bras a melus, drud a manol.
'Nawr mi fynnwn, pe cawn fwyta,
Soeg y moch i lanw mola,
Ac i dorri peth o'r newyn
Sy'n dolurio pob coluddyn.
Bum yn yfed ac yn chwiffio
Bŷr a gwin heb feſur arno;
Ac yn llanw mola ganwaith,
Nes ei chwydu fynu eilwaith.

‡ Lliain main.
§ Bob amſer

'Nawr

'Nawr mi rown y byd yn gyfan,
A'i holl dryſor, pe cawn ddafan
O ddw'r oer i oeri nhafod,
Sydd mewn fflam yn lloſgi'n waſtod.
Er bod ar fy mwrdd i friwſion,
Allai borthi ‖ ſwrn o dlodion, ‖ Bagad.
Fe gae'r cwn y cwbl rhyngddyn',
Cyn cae Lazar un briwſionyn.
'Nawr mae Lazar ynte'n talu
'R pwyth hyd adref, ac yn pallu
Rhoi o'r ffynnon immi ddafan
O'r dw'r oer, er maint wy'n fegian.
Er bod Moeſen a'r Prophwydi
Yn rhoi llawer rhybudd immi,
Ni wrandawn ar ddim a dd'wedent,
Ni wnawn un-rhith ag a geiſient
'Nawr gan hynny 'rwy'n cael crio
Ddydd a nos heb gael fy ngwrando,
Ond cael taflu yn fy nannedd
Mor annuwiol y fu muchedd.
Pan bregethid yr efengyl,
Minneu drown at hon fy ngwegil;
Ac a gyſgwn ar fy nyrnau,
Pan bae eraill yn cael gwerſau.
'Nawr am gyſgu yn y demel,
Fe'm tormentir gan y cythrel,
Fel nad wyf yn abal cyſgu,
Na marwinio mwy ond hynny.
Ac am flino gwrando'r 'fengyl,
Ac athrawiaeth Criſt yn rhigyl,
Y mae'n gorfod arnai wrando
'Sgrech y cythraul byth tra gantho.
Eiſiau gwrando cyngor Moeſen,
Eiſiau credu'r 'fengyl lawen,
Eiſiau dilyn hon a'i dyſgu,
Y mae yn uffern fil yn gryddfu.
Minneu dreuliais ddydd yr Arglwydd
Mewn glythineb ac anlladrwydd,
Yn gan gwaeth, mewn gloddeſt 'ſgymmun,
Nag un dydd o ddyddiau'r flwyddyn.

Mae

Mae 'ma filoedd o rai anno'th,
Am halogi'r ſanctaidd ſabboth,
Heb gael ſabboth nac eſmwythdra,
Ond yn poeni haf a gaia'.

Cym'rais enw Duw yn ofer
Fil o weithiau wrth fy mhleſer:
Nid oedd blas ar chwedl genny',
Nes y tyngwn waed y Ieſu.

O bwy boenfa ſ'ar fy nhafod,
Am ddirmygu gwaed y Cymmod;
A phwy *dorment* ſy'n fy ngryddfu,
Am amherchi enw'r Ieſu.

Minneu offrymmais f'enaid ganwaith
Yn y dydd i'r cythraul diffaith;
Am ei roi mor ſynych iddo,
F'aeth y diawl â'r enaid gantho.

Mae 'ma lawer mil fel finneu,
Yn y pwll mewn irad boenau,
Am roi eu hun i'r diawl tan regu,
Wedi i Griſt â'i waed eu prynu.

Llawer un a fum i 'n hela
O dra malais i ryfela,
Er mwyn tywallt gwaed y gwirion,
A'u difetha heb achoſion.

'Nawr mae gwaed y rhai'n yn llefain
Am ddialau arnai'r filain!
Ac yn crio ar y cythrel,
Dalu immi am fy nhrafel.

Bum yn gweſt ar fywyd ganwaith,
Heb nac ofn Duw na'r gyfraith,
Yn *condemno* llawer gwirion,
Ac yn cadw llofrudd, lladron.

'Nawr mae'r mwrddwyr dan eu henw,
A'r drwg-ddynion ſum i 'n gadw,
Yn y pwll yn llarpio f'enaid,
Mor ddi-ffafar a'r cythreuliaid.

Larais ar fy ngwraig fy hunan,
Cym'rais fenthyg gwragedd aflan;
Llu o'r rhai'n ſy'n awr i'm pwyo
Ym mhwll uffern am eu hudo.

Mae'r

Mae'r baſtardiaid ſum i'n ynnill
O'r rhai aſlan hyn ſel perchyll,
Oll yn llefain ac yn crio,
Am i'r cythraul ſy *nhormento*.
Minneu orthrymmais blant ymddifaid,
Pan bae farw un o'm deiliaid:
Awn â'r ddau ych fawr o'r arad,
Rhag i'r naill o'r ychen freſiad.
'Nawr am dreiſio'r fath wirioniaid,
Fe'm toſt gurir gan gythreuliaid,
Yn gan gwaeth nag y bydd tanner
A'r pawl mawr yn ffyſto'r lleder.
Bum yn hirio anwir ddynion
Lawer gwaith i dyngu 'nudon,
Ac yn peri'r rhei'ny dyngu
Beth y fynnwn ond eu dyſgu.
Y mae rhai'n fel haid o nadredd
Ddydd a nos yn cnoi ſy mherfedd,
Ac yn rhwygo'n doſt ſy nghalon,
Am eu dyſgu dyngu 'nudon.
Minneu elwais bobol wirion,
Weithiau'n fwrddwyr, weithiau'n lladron,
Ac enllibiais wyr a gwragedd
Heb ddim achos ond ſy nhrawſedd.
Cedwais hûr a llawer cyflog
Ar ſy ngwas a'r tlawd anffodiog,
Ac a berais i'r tlawd fedi
Fy holl heiniar heb un *benni*.
'Nawr mae gwaed y rhei'ny'n crio
Ar y drygwr am ſy mhwyo,
Am im' gadw hûr y rhei'ny,
Ac andwyo'r cyfryw dlodi.
Rhoddais f'arian gynt ar occor,
I'r dyn tlawd fel cybydd ‡ angor,
Nes im' lyngcu feddai'r tlodion,
A'u handwyo â'm bargenion.
'Nawr mae llawer un o'r rhei'ny
Yma'n uffern yn ſy mhoeni,
Am eu gyrru i ladratta,
Gwedi f'occor brwnt eu difa.

‡ Trachwantus.

Rhoddais

Rhoddais i'r cyfreithwyr duon
Wobr fawr am dreiſio'r tlodion;
Mae'r cyfreithwyr yn fy llethu
Yma'n uffern am eu llygru.

Rhoddais gennad i'm holl weiſion
Vexo pawb o'm cymmydogion;
'Nawr mae'r gweiſion am eu godde'
Yn *vexo*'n doſt fy enaid inne.

Prynais dir dan bris gan fagad,
Cedwais beth ar bawb o'u taliad:
'Nawr mewn carchar 'rwyf am hynny,
Heb fod gennyf rot i dalu.

Pe bae dimmai'n abal prynu
Rhydd-did immi o'm carchardy,
A'm dwyn o'r pwll i'r nef oleu,
Nid wy'n abl cael o'r ddimmai.

Cefais rybudd fil o weithiau,
Am roi dreiſiais eilwaith adre';
Minneu awn i'r tân uffernol,
Cyn rhown ddimmai yn eu gwrthol.

Pan y gwerthwn wlan a llafur,
Rhown gam-bwyſau, rhown gam-feſur:
Yn yr ŷd mi werthwn raban
Yr un bris a'r gwenith purlan.

Ac yn erbyn Duw a'i ddeddfau,
Cedwais amryw fath o bwyſau;
Pwys rhy fawr pan fawn yn prynu,
Pwys rhy fach pan fawn yn gwerthu.

'Nawr fe'm curir ar fy nghloppa
Gan y diawl â'r pwyſau mwya',
A phawb eraill megis minnau,
A fu'n arfer anwir bwyſau.

Ni adewais bwngc o'r gyfraith
Heb ei thorri lawer canwaith;
Mi ymdroais ym mhob rhyw bechod,
Nes i'r angeu roi im' ddyrnod.

Mi fynegais i chwi'n oleu,
B'wedd y bum i byw hyd angeu;
Mi fynegaf i chwi weithian
B'wedd i'm poenir dan law ſatan.

Y mae'r pwll lle 'rwyf fi'n trigo
Yn ddwfn iawn heb waelod iddo, Dat. 20. 3.
A'i holl welydd cyn ucheled,
Nad oes gobaith cael ymwared.
Y mae'r pwll dros fyth yn lloſgi
O dân poeth fel môr yn berwi;
Y mae ana'l Duw ei hunan Eſay 30. 33.
Yn ei drin fel môr o frwmſtan.
Gwedi 'nynnu'r tân hwn unwaith,
Byth ni ddiffodd hwn yr eilwaith;
Nid rhaid chwythu dim o hono,
Mae e'n cynnu heb ei gyffro.
Y mae'r tân dros fyth yn lloſgi
Yn dra ffyrnig, ac yn poeni;
Ac er hyn nid yw e'n treulio,
Nac yn difa dim el iddo.
Mae'r un tân yn poeni'r bobol,
Ond mewn dull a modd neilltuol;
Rhai yn fwy neu lai o ronyn, Mat. 10. 15.
Fel y byddo'u beiau'n gofyn.
Yr haul a lyſg y *mwr* o'r India,
Yn fwy nâ'r rhai a drig yn Ruſia:
Uffern boeth a lyſg yn boethach
Bechod mawr nâ phechod byrrach.
Nid oes yn y pwll yn trigo Mat. 22. 13.
Un heb rwym ar draed a dwylo,
Mewn cadwynau trag'wyddoldeb
Am eu pechod a'u ffolineb.
Mae tywyllwch hefyd yntho, Mat. 25. 30.
All pob rhai yn hawdd ei deimlo;
Ac er dechreu'r byd ni welad
Yntho oleu'r haul neu'r lleuad.
Mae e'n drewi cyn ffyrnicced,
Nad oes dim all drewi gaſed;
Er bod miloedd yn ei nyrddo,
Ni lanhawyd erioed o hono.
Y mae pryfed yntho'n bwyta
Conſiens dyn heb gael eu gwala,
Dydd a nos yn fawr eu hawydd,
Ac heb farw yn dragywydd. Marc 9. 44.

Y mae gwedi mil o filoedd
O gythreuliaid megis lluoedd
Yn *tormento*'r rhai damnedig,
§ Un amſer. Ac heb orphwys § *awr nac orig.*
Maent yn dyrnu ac yn pwyo
Rhai damnedig heb ddiffygio ;
Ac er maint y f'ont yn ddial,
Byth ni chymmer un ei ana'l.
Y mae'r *torment* yn drag'wyddol,
Ac ar bawb yn gyffredinol,
Yn *tormento* pawb o'r neilltu,
Ym mhob aelod y fu'n pechu.
Y mae'r llygaid heb gael gweled
Ond cythreuliaid er eu caſed,
Ac eneidiau rhai damnedig
Yn y pwll yn wylo'n ffyrnig.
Y mae'r genau ynte'n bwytta
‡ Pryfed. Buſtl ‡ lindys, bwyd o'r chwerwa,
Salm 75. 8. Ac heb yfed dim ond gwaddod
O ddigofaint toſt y Drindod.
Y mae'r cluſtiau hwytheu'n gwrando
'Sgrech y diawl a'i blant yn crio,
Luc 13. 28. A thoſt ochain rhai damnedig
Yn 'ſgyrnygu dannedd ffyrnig.
Y mae'r tafod ynte'n lloſgi,
Ac mewn brwmſtan poeth yn berwi,
Luc 16. 24, Heb gael cymmaint ag un dafan
25. O ddw'r oer i ddofi'r lloſgfan.
Y mae'r ffroenau yn aroglu
Dat. 21. 8. Gwynt y brwmſtan o'r carchardy,
Sydd heb garthu etto er Adda,
Ac yn drewi o'r ffyrnicca'.
Y mae'r traed a'r dwylo hwythau
Gwedi'u c'lymmu mewn cadwynau,
Ac heb allael troi na threiglo
O'r lle'r ydys yn eu brwylio.
Y mae dannedd pawb yn rhingcian,
Yn 'ſgyrnygu a'r fath dwrddan,
Ag y bydd echrydus gennwn
Wrando'u llais na gwel'd eu *ffaſiwn.*

Y

Y mae pryfed cas anfarwol
Yn cnoi *conſiens* pob annuwiol,
Ac yn bwytta'n llym yſgymmun,
Etto byth heb dorri newyn.
Fel y pechodd pob rhyw aelod
Ag oedd gennyf, 'noed fy nhafod,
Felly poenir fy aelodau
Bob yr un ag amryw boenau.
Mae pob aelod yn poenydio,
Mae pob man â dial arno;
Mae pob dial yn dragywydd,
Yn poenydio heb ddim llonydd.
Ni bydd marw byth o'r pryfyn,
Byth ni ddiffodd tân yr odyn;
Ni ddaw angeu, ar y geiſiaf,
Byth i wneuthur diwedd arnaf.
Ni bu'r diluw ond blwydd hynod,
Na thân Sodom ond un diwrnod;
Newyn *Egypt* ond ſaith mlynedd;
Mae mhoen inneu byth heb ddiwedd.
Pe cawn rydd-did o'm holl boenau
Am ben canmil o flynyddau,
Byddai hynny'n gynffwrdd immi;
Ond dros fyth mae'n rhaid im' boeni.
Y GAIR byth ſy'n torri nghalon,
Y GAIR byth ſy'n cnoi ngholuddion;
Y GAIR byth ſy'n peri immi
Fwytta mreichiau a gwallgofi.
Toſt yw goddef hyn o gyſtudd — 2 Theſ. 1. 9.
Tan law ſatan yn dragywydd;
Y mae etto beth ſydd doſtach,
Colli'r Ieſu a'i gyfeillach.
Colli'r bywyd, colli'r goron,
Colli'r Ieſu a'i angylion,
Colli'r nefoedd a'i rhialtwch,
Colli Duw a phob dedwyddwch.
Milldith Dduw i'r dydd y'm ganed,
Anap ddrwg i'r awr y'm llunied;
Uffern boeth i'm mam na bu'ſe,
Yn dwyn llyffant yn ſy nghyfle.

Gwae fi erioed na thorſai ngwddwg,
Ar y ploccyn pren â bilwg,
Cyn rhoi bron i fab anwadal,
I ddigio Duw i ddwyn ei ddial.
Nid oes gythraul na dyn 'ſgymmun,
Yma'n uffern a'i holl derfyn,
Na bont ar eu cylch yn gyngan,
Yn fy mhwyo fawr a bychan.
Nid oes enaid dyn er Adda,
Ym mhwll uffern mewn mwy poenfa,
Mewn mwy trallod, mewn mwy eiſiau,
Nag y mae fy enaid innau.
Dyma nghyſtudd, dyma mhoenfa,
Dyma ngwewyr, dyma ngwaſgfa;
Dyma'r cyflwr yr wyf yntho
Bob rhyw awr yn toſt boenydio.
O gan hynny fy mhum brodyr!
A phawb eraill ſydd o ſynwyr,
Cym'rwch rybudd cyn del angeu,
Rhag ich' ddwad lle 'rwyf finneu.
Oni byddwch edifeiriol,
Ffyddlon, ufudd a chriſt'nogol,
Gwn na ddengys Duw'r dialau,
Ich' fwy ffafar nag i minnau.

CXXI. Atteb i Gweſtiwn ynghylch gweddio dros y Marw, lle y dangoſir anghyfreithlondeb gweddio dros y cyfryw.

FY nghâr a'm gwir anwylyd,
Gofynſoch gweſtiwn hyfryd,
Mae'n weddus im' ym mlaid y ffydd,
Roi atteb prudd o'i blegyd.
Hyn yma yw'ch gofyniad,
A'i gweddus yw i'r 'ffeiriad
Weddio dros y marw'n brudd,
Yn ol y dydd *departiad*.
'Rwy'n atteb i chwi'n groyw,
Na ddiodde'r 'ſgrythur alw,

Na

Na gweddio na dydd na nos,
Yn ofer dros y marw.
Mae Duw yn barnu'r enaid, Heb. 9. 27.
I'r nef neu uffern danbaid,
Yr awr yr el o'r corph i ma's,
Yn ol ei * *gas* a'i weithred. * Gyflwr.
Mae enaid y dyn ffyddlon Luc 23. 43. a 16. 22.
Yn myn'd o'i gorph yn union, Phil. 1. 23.
I'r nefoedd at angylion gwar, Act. 7. 59.
Fel enaid Lazar wirion.
Mae enaid yr annuwiol
Yn myn'd i'r pwll uffernol,
(Pan el o'r corph) i'r tân a'r gwres,
Fel enaid Deifes fydol.
Mae'r duwiol mewn dedwyddwch, Sal. 16. 11.
Gogoniant a rhialtwch,
Y fath nid rhaid ich' geifio mwy,
Gadewn ni hwy mewn heddwch.
Nid rhaid gweddio droftynt,
Gan gyftal yw eu helynt,
Maent hwy gyd â'r Oen bob awr, Dat. 7. 13, 16, 17.
A fwpper fawr fydd ganthynt.
Mae'r enaid anwir yntau, Luc 16. 23. —27.
Yn griddfan yn y poenau;
Ni ddaw hwn o'i boen a'i blag,
Er gweddi nag offrymmau.
Yn ol i un dyn farw,
A chael y farn yn groyw,
Ofer yw i'r wlad a'r plwy'
Weddio mwy dros hwnnw.
Pe ceifiai Job neu Ddaniel,
Neu Abram, Moefen, Samuel,
Laefu'r boenfa yn y ffam,
Ni chaent ddim am eu trafel.
Pe deuai 'ffeiriaid holl-fyd,
I grio drofto'n daerllyd,
A'u haberthau o bob rhyw,
Ni altrai Duw mo'i ferdid.
Pe deuai'r byd yn gyfan,
A gweiddi am laefu'r boenfan,

Luc 16. 24. Ni chaent gwedi marw'r gwr,
Mo'r droppyn dw'r i'w ſafan.
Y farn a ſaif yn ddilys;
Preg. 11. 3. Lle cwympo'r pren ſe erys:
Ni newid Duw mo'r farn y rodd;
Iago 1. 17. Erioed ni throdd o'i 'wyllys.
Mae Duw yn ddianwadal,
Y farn a rodd ſe'i cynnal:
Ni all y byd a'u hymbil taer,
Na'r nef na'r ddae'r ei hattal.
Yr amſer i weddio
Sydd cyn i ddyn *ddepartio*;
Gweddi, gwedi marw neb,
Sydd weddi heb *brefailio*.
Gan hynny 'rwy'n cynghori
I bawb a garo weddi,
Geiſio hon tra yntho wres,
Os cais ef les oddi wrthi.
Eſay 55. 6. Cais wiſg, cais *oil*, cais olau,
Cais ras cyn delo'r angau;
Ni cheir gwedi paſio'r dydd,
Mo'r dw'r os bydd e'n eiſiau.
Gan hynny cyn *departio*,
Ni ddylem bawb weddio,
Dyna'r pryd, heb ddim o'r ffael,
Mae inni gael ein gwrando.
1 Cor. 9. 24. Cyn marw y mae inni
Luc 13. 24. Ynnill nef neu 'i cholli;
—27. Gwedi marw ni chaiff ffol,
Ond barn yn ol ei frynti.
Cyn marw mae *repento*,
Ioan 9. 4. Tra'i'n ddydd y mae ymgweirio;
Preg. 9. 10. Pan el hi'n nos, medd Criſt ei hun,
Ni all un dyn 'mo'r gweithio.
Mat. 5. 25. Mae Criſt yn erchi'r treiſiwr
Gyttuno â'i wrth'nebwr,
Tr'o ar y ffordd, cyn delo mlaen,
Rhag myn'd o flaen y Barnwr.
Rhag rhwymo'i draed a'i ddwylo,
A'i daflu i gael ei frwylio;

M.

O eiſiau gwneuthur iawn mewn pryd,
Ni's tynn y byd oddi yno.
  Fe wyddai Dafydd frenin, 2 Sam. 12, 14—24.
Pan ddarfu am ei blentyn,
Mai ofer oedd gweddio mwy
Dros hwnnw drwy hir ganlyn:
  I ddangos hyn mor ofer
I unrhyw ddyn i arfer
Gweddi, gwedi marw'r ffrynd,
Yn ol ei fyn'd i 'ſmwythder.
  Am hyn nid oes gweddio
Dros ffrynd yn ol *departio*,
Y mae'n credu fyn'd yn noeth
I uffern boeth i *dario*.
  Nid oes i neb ond deu-le
I fyned gwedi ange',
Nef ac uffern, medd gair Duw,
Tân pur nid yw ond chwedle'.
  Nid rhaid i neb weddio
Dros un â i'r nef i drigo,
Os yn uffern y gwna ei nyth
Ni ddaw ef byth oddi yno.
  Nid oedd ond gweithred ofer,
A wnaeth i'r 'ffeiriaid arfer
Gweddi tros y marw mud,
I dwyllo'r byd dibryder.
  Nid ydyw'r 'ffeiriad gorau,
Yn godde'r fath weddiau;
Ni's gwna ond rhyw ffeiriedyn ffol,
Sy'n ſerchu'n ol y ddimmai.
  Mae dyled ar bob 'ffeiriad
Roi diolch am 'madawiad
Pob dyn duwiol yn ddiddoi,
Mewn gobaith o'i gyfodiad.
  Ond am weddio droſtyn',
Yn ol eu cladd a'u terfyn,
Peth diles gwaharddedig yw,
Ni's gwna ond rhyw ofer-ddyn.

Wel dyma i chwi atteb,
O'ch cweſtiwn mewn ffyddlondeb;
Duw ro gynnydd ar eich ffydd,
A gras yn brudd i'ch hwyneb.

CXXII. Cyngor Mr. PRICHARD i'w Fab.

SAMI bach, er cariad Duw,
Cofia byth tra fyddech byw,
Foli Criſt ar ben dy liniau,
Tr'ech o'm golwg oddi cartre'.
Galw'n brudd o ddyfnder calon
Ar dy Dad a'th Brynwr tirion,
Am d'amddiffyn nos a boreu,
Rhag pob drwg tr'ech oddi cartre.'
Plyg dy ddeulin, cod dy ddwylo,
Dal yn graff dy lygaid arno;
Cais ei rym, a'i ras, a'i oreu,
Ym mhob dim tr'ech oddi cartre'.
Felly ceidw Duw di'n waſtod
Rhag pob niwaid a drwg anffod,
Ac ni edy ddim yn eiſiau
Ar SAM bach tro oddi cartre'.
Cria ar Dduw am help i ddyſgu
'Nabod Criſt a'i wir was'naethu,
Tr'ech yn blentyn yn dy foethau,
Dyma'th ſwydd tr'ech oddi cartre.'
Arfer ofni Duw a'i ganlyn,
Yn dy ie'ngctid tre'ch yn blentyn;
Felly byddi ſiwr mewn graddau,
Foli Duw yn hen-wr gartre'.
Dos yn llawen at dy lyfyr,
Dyſg yn * glicc, ac na bydd ſegur;
Nid wy'n gwardd er hyn it' weithiau
Chwarae peth tr'ech oddi cartre'.
Cyn b'ech ſegur taro'r delyn,
Cân fy Salmau ſy'n ei chanlyn;
Fe fydd hynny'n ddifyr weithiau
I SAM bach tr'o oddi cartre'.

* Ar frys.

Cân

Cân fel cricced ar bob cam,
Gochel wylo am dy fam;
Duw fydd mam a thad o'r goreu
I SAM bach tr'o oddi cartre.'
Duw ro'i ras a'i fendith itti,
Duw'th gyfrwyddo i'w addoli;
Duw fo Ceidwad nos a boreu
Ar SAM bach tra oddi cartre'.

A R A LL.

G'OD y boreu ar y wawr-ddydd,
Am y cyntaf â'r uchedydd,
Hynny'th helpa i gael hir iechyd,
Dyſg a dawn, a chyfoeth hefyd.
Gwiſg yn § eſgud dy holl ddillad, § Ebrwydd.
Dod y rhai'n yn gryno am danad;
Na'd fod bwttwn heb ei gaued,
Cyn y caffo neb dy weled.
Golch dy wyneb, crib dy ben,
A'th gwff yn lân, a'th *fond* yn wen,
A'th drwſiad oll yn dra threfnus;
O flaen Duw mae hynny'n weddus.
Gwedi ymdrwſio dos i'th weddi
Yn ddiaros, gochel oedi:
Cwymp o flaen Duw ar dy liniau,
Cyn y gwlychech di dy enau.
Pan y delech o flaen Duw,
Meddwl, SAM, mai Brenin yw;
O flaen pwy mae'r holl angylion
Yn ymoſtwng mewn mawr ofon.
Dere ditheu ar dy ddeulin,
SAMI bach, o flaen dy Frenin;
Ac na chydgam wrtho yngan,
Heb anrhydedd, parch ac ofan.
Ar dy liniau c'od d'olygon Salm 95. 6.
At dy nefol Dad yn eon,
Ac nac ofna ofyn iddo
Bob peth ag ſydd raid it' wrtho.

Er bod Duw yn Frenin grymmus,
Hollalluog, anrhydeddus,
Etto er hyn mae Criſt yn d'wedyd,
Mat. 6. 9. Fod Duw mawr yn Dad it' hefyd.
Galw ditheu ar dy Dad
Am roi itti ddawn a rhad,
Ac ni phall ef, ond ei geiſio,
Sal. 34. 10. Ddim ag y ſo rhaid it' wrtho.
Os bydd arnat ddim ar wall,
Cais yn daer, ac na fynn ball;
Iago 5. 16. Hoff gan Dduw y dyn a geiſio
Yn daer bob awr am gymmorth gantho.
Cais ei gymmorth ac fe ddyru,
Sal. 18. 30. Galw arno ac fe'th wrendy;
Rho di yntho dy ymddiriaid,
Ac fe'th geidw rhag pob niwaid.
Diar. 8. 17. Cofia Dduw, fe'th gofia dithau,
Ac ni edy arnat eiſiau;
1Sam. 2. 30. Ei was'naethwyr fe'u gwas'naetha,
A'i ddirmygwyr fe'u dirmyga.
Os gwas'naethu Dduw yn waſtad,
Fe gymmer cymmaint garc am danad,
A phe bae ef heb un plentyn
Ond tydi i garcu troſtyn'.
Meddwl ditheu Sami bach,
Yn gefnog, p'un ai claf ai iach,
Am was'naethu Duw bob amſer,
Ddydd a nos wrth gwrs ac arfer.
Os arferu 'nawr yn blentyn
Was'naethu Duw yn brudd a'i ganlyn,
Yn wr hen ni elli beidio
Diar. 22. 6. Lai na'i was'naethu byth tra gantho.
Duw ro itti rym a gras
I fod iddo byth yn was,
Nes y caffech yn y diwedd
Yn y nefoedd fod yn 'tifedd.

CXXIII. GWEDDI Samuel Prichard.

ARglwydd, Rhoddwr pob daioni, Iago 1. 17.
Brenin nef, a Thad goleuni;
Gwel a gwrando weddi egwan,
Blentyn bach o ddeng-mlwydd oedran.
'Rwyf fi'n dwad ar fy neulin
O'th flaen di fy ngrafol Frenin,
I fegian arch ar dy ddwylo,
Er mwyn Criſt na phall im' honno.
Ti orch'mynaiſt immi ofyn,
Ti addewaiſt roi ond canlyn;
Canlyn 'rwyf fi, na phall immi Mat. 7. 7, 8.
O'r un arch ag wyf fi'n erchi.
Salomon gynt y brenin hyfryd 1 Bren. 3.
Geiſiau un arch, Doethineb gennyd;
Ac ti roddaiſt ei arch iddo,
A llawer mwy nag oedd e'n geiſio.
Jacob ynte' geiſiodd gennyd Gen. 28. 20.
Fwyd a dillad nes dychwelyd; Gen. 32. 10.
Ac di roddaiſt hynny iddo,
A llawer mwy nag oedd e'n geiſio.
Minneu ſydd yn dwad attad,
Ar fy neulin, anwyl Geidwad,
Geiſio gennyt arch trwy weddi,
Er mwyn Criſt na phall hi immi.
Nid wy'n ceiſio golud bydol,
Uchel fraint, na phleſer cnawdol,
Ond yn unig gras a gallu,
Byth fel Criſtion i'th was'naethu.
Dyro ras a grym i minnau,
'Nawr yn blentyn gwympo i ddechrau
Dy was'naethu mewn gwir grefydd,
A'i arferu yn dragywydd.
Na'd im' dreulio dyddiau'm ie'ngctid
Mewn oferedd, rhwyf a rhydd-did,
Ond par immi yn fy nghryfdwr
Dy addoli fy Nghreawdwr.

Dan. 1. Agor dryſor dy ddaioni,
Dyro ras a deall immi
Yn ddyn bach dy wir gydnabod,
* Y ſawl oedd o'r un oedran ag ef. Megis Daniel gynt a'i * Gyfod.
Jeremi y prophwyd ynte
Yn fab bach a'th wir addole:
Jer. 1. Dyro ras fel Jerem immi,
Yn fab bach i'th wir addoli.
Rhuf. 12. 1, 2. 'Rwy'n ſy offrwm i'th was'naethu,
Yn ſy ie'ngctid yn hiraethu;
Arglwydd graſol derbyn finneu
I'th was'naethu yn ddiammeu.
1 Sam. 3. 1. Ti dderbyniaiſt Samuel gyntaf,
I'th was'naethu ar y ie'ngaf,
Pan yr oedd ef yn ei ſiacced,
Yn fab bach yn dechreu cerdded.
Derbyn finneu, Arglwydd graſol,
I'th was'naethu mor naturiol;
Ac eglura dy hun immi,
Fel y gallwy'n fach d'addoli.
‖ Trwſiada. O ‖ *ffwrneiſia* fi'n ddigonol,
A phob dawn ſy'n angenrheidiol,
Immi gaffael bod yn enwog,
Yn was i ti'r Hollalluog.
Sal. 119. 18. Agor lygaid fy ngwybodaeth,
Rho im' ras a deall helaeth,
Fel yſtyriwyf yn dra pherffaith,
Bethau dirgel yn dy gyfraith.
Nyn fy nghalon â gwreichionen
O'th wir ras tra fyddwy'n fachgen,
Fel y lloſgo'i byth yn wreſog,
Yn dwyn zel i'r Hollalluog.
Eſay 6. Cwrdd â'm calon â marworyn
Oddiar d'allor tra fwy'n blentyn,
Fel y gallwyf draethu'n olau
Dy fawr glod tr'o chwyth i'm genau.
Rho im' bwer i ddeallu
Dy wir air a'i iawn ddoſparthu,
Fel y gallwyf iawn yſtyriaid
Beth ſydd dda ar les ſy enaid.

Gwna

Gwna fi byth yn batrwn bywiol
Yn f'ymddygiad i'th holl bobol,
Gan fyw'n ſanctaidd yn fy muchedd,
Ym mhob pwynt o'm dechreu i'm diwedd.
Dyma f'arch a dyma nghanlyn,
Dyma'r rhoddiad wy'n ei ofyn:
Er mwyn Criſt na phall hi immi,
Ras yn blentyn i'th addoli.
Na'd im' dreulio dim o'm hamſer,
O hyn allan byth yn ofer;
Ond par immi dreulio'n waſtad,
Ynghylch y peth a berthyn attad.
Tywallt fendith ar fy nhrafel,
Par im' ddyſgu yn ddiogel;
Rho im' gymmorth i ddeallu,
Ac i gofio'r peth wy'n ddyſgu.
Tanna droſwyf d'adain raſol,
Cudd fi tani yn waſtadol;
Na'd un gelyn wneuthur niwaid
Mewn un modd i'm corph na'm henaid.
Cadw fi rhag cwrp a thramgwydd,
C'wilydd, colled, anap, aflwydd,
Nychdod, niwaid, a'r fath hynny,
Os bydd d'ewyllys yn cenhadu.
Bid dy lygaid i'm diwallu,
Bid d'angylion i'm caſtellu;
Bid dy Yſpryd i'm cyfrwyddo,
Bid dy ras i'm cynnorthwyo.
Clod i ti a gras i minneu,
Mawl i'm Brenin nos a boreu;
Gwir ogoniant yn dragywydd
Fo i'm Harglwydd a'm Hachubydd. AMEN.

CXXIV. Cyngor arall Mr. PRICHARD, medd rhai, i'w Fab.

NA ‡ phampra'r corph i ladd yr enaid,
Na ddigia Dduw i bleſio diawlaid;
Na werth y nef i brynu daear,
Na phecha mwy rhag bod 'n edifar.

‡ Na wna'n rhy fawr o'r corph.

Pe caet beunydd fwyta manna,
Ar felus-fwyd lanw'th fola;
Beth wyt nes, od ai'n ol hynny
I bwll uffern i newynu?
Pe caet yfed gwin yn ddiod,
Gwiſgo porphor *ffein* yn waſtod,
Dodi'th droed ar war brenhinoedd,
Beth wyt nes os colli'r nefoedd?
Be baet berchen aur yr India,
Dâ 'r holl fyd a'r tiroedd tecca',
Beth y dâl it' hyn o wagedd,
Mat. 16.26. A cholli d'enaid yn y diwedd?
Pe caet orwedd gydâ *Venus*,
* Goreu. Pleſio'th gorph o'r * *ffeina* gerddwys;
Beth yw d'ynnill am dy drafael?
A myn'd d'enaid gan y cythrael.
Pe caet bawb i guro'th geſen,
Plant y byd i'th ſirio'n llawen,
Beth y dâl i'r rhai'n dy *ffflatrio*,
A Duw wrthyt wedi digio?
Gwell gwas'naethu Duw nâ'r byd,
Gwell ffrwyno'r corph nâ'th ddamnio gyd;
Gwell trafael byrr nâ phoen trag'wyddol,
Gwell bara a dw'r nâ gwledd uffernol.
Gwas'naetha Griſt, rhyfela â'r cythrael,
Ti gei 'r goron am dy drafael;
Coſpa'r cnawd i gadw d'enaid,
Ti gei ran o'r wledd fendigaid.

CXXV. Achwyn Mr. PRICHARD ynghylch Tref Llanddyfri, ei Rybudd a'i Gyngor iddi.

MENE Tecel, tref Llanddyfri,
Pwyſodd Duw di yn dy frynti;
Ni chadd ynot ond y ſorod,
Gochel weithian rhag y Drindod.
Gwialen doſt ſydd barod itti,
Er ys dyddiau am dy frynti;
A'th anwiredd ſy'n cynhyddu;
Gochel weithian gael dy faeddu.

Hir

Hir yr erys Duw heb daro,
Llwyr y dial pan y delo:
Am yr echwyn a'r hir 'ſgori,
Och! ſe dâl ar unwaith itti.

Mae'n rhoi amſer itti wella,
Mae'n rhoi rhybudd o'r helaetha;
Cymmer rybudd tra fo'r amſer,
Onid ê gwae di ar fyrrder.

Pa hwyaf mae Duw'n aros wrthyd,
Am 'ddifeirwch a gwell bywyd,
Waeth-waeth, waeth-waeth yw dy fuchedd,
Ond gwae di pan ddel y diwedd.

Lle bo Duw yn hir yn oedi,
Heb roi dial am ddrygioni,
Trymmaf oll y fydd ei ddyrnod,
Pan y del i ddial pechod.

Gochel ditheu ddial Duw,
Fe ddaw ar frys er llaeſed yw,
A'i draed o wlan a'i ddwrn o blwm,
Lle delo'n llaes ſe dery'n drwm.

Tebyg ydwyt i Gomorra,
Sodom boeth a thref Samaria,
Rhai na fynnent wella hyd farw,
Ne's eu troi yn llwch a lludw.

Tebyg ydwyt ti i Pharao,
Oedd â'i galon gwedi ſero,
'Rhwn na fynnai wella'i fuchedd,
Nes ei ddifa yn y diwedd.

Cefaiſt rybudd lawer pryd,
Nid yw cyngor * meuthyn id;
Nid oes lun it' wneuthur eſgus;
O gwae di y dref anhappus!

Bore codais gyd â'r ceiliog,
Hir ddilynais, byth yn d'annog
Droi at Dduw oddiwrth dy frynti,
Ond nid oedd ond ofer immi.

Cenais itti'r utgorn aethlyd,
O farn Duw a'i lid anhyfryd,
I'th ddihuno o drym-gwſg pechod,
Chwyrnu er-hyn wyt ti yn waſtod.

* Ymheuthyn.

Minneu 'th ddenais â diſigyl
Addewidion yr efengyl,
Yn fwyn i'th wawdd i edifeirwch,
Ond ni chefais ond y triſtwch.
Mi'th fygythiais ditheu â'r gyfraith,
A dialau Duw ar unwaith,
Geiſio ffrwyno d' ên rhag pechu,
Ffrom a ffol wyt ti er hynny.
Mat. 11. 17. Cenais bibau, ond ni ddawnſiaiſt,
Toſt gwynfanais, nid alaraiſt:
Ceiſiais trwy dêg a thrwy hagar,
Ni chawn gennyt ond y gwatwar.
Beth a allaf wneuthur weithian,
Ond ei thynnu i ochr ceulan,
I wylo'r deigrau gwaed pe gallwn,
Wel'd dy arwain tu a'r *dwngwn*.
Pwy na wylai weled ſatan
Yn dy dynnu wrth edau ſidan,
I bwll uffern yn drag'wyddol,
A'r bach a'r *bait* o bleſer cnawdol.
Eſau werthai ei 'tiſeddiaeth
Am phiolaid gawl, yſywaeth;
Ditheu werthaiſt deyrnas nefoedd,
Am gawl brag, do do o'm hanfodd.
Dyma'r peth ſy'n torri nghalon,
Wrth dy wel'd di 'nawr mor ffinion,
Orfod prwfo hyn yn d'erbyn
Ddydd y farn heb gelu gronyn.
Toſt yw gorfod ar y Tad,
Ddydd y farn heb ddim o'r gwad,
Dyſtiolaethu o led ſafan
Yn erbyn brynti'i blant ei hunan.
Hyn y fydd, a hyn y ddaw,
Oni wellhau 'maes o law:
Er mwyn Criſt gan hynny gwella,
Rhag i ddial Duw dy ddala.
Joel 2. 12, 13. Gwiſga len a ſach am danad,
Wyla nes bo'th wely'n noſiad;
Ac na fwyta fwyd na diod,
Nes cael pardwn am dy bechod.

Cur

Cur dy ddwyfron, tynn dy wallt, Luc 18. 13.
Wyla'r deigrau dw'r yn hallt; Ezra 9. 3.
Cria'n ddyfal iawn, ‡ *Peccavi*, ‡ Pechais.
Arglwydd, maddeu meiau immi.
Bwrw ymaith dy ddiffeithdra,
Twyll, a ffalſtedd, a phuteindra;
Gad dy fedd'-dod, cladd dy frynti,
Mae Duw'n gwel'd dy holl ddrygioni. Jer. 16. 17.
Mae dy farn wrth edau wen,
Yn crogi beunydd wrth dy ben;
Mae dy blant a phob ei reffyn,
Yn ei thynnu ar dy gobyn.
Gochel bellach, dal dy law,
Dial Duw fel bollt y ddaw;
Rhoi it' rybudd prudd ſydd raid, Ezec. 33. 7,
Oni chym'ri rybudd, paid. 8, 9.

CXXVI. Achwyn Eglwyswr.

DUW gwel drymmed yw fy nghalon,
Weled faint peng'ledrwydd dynion;
Cais eu harwain tu a'r nefo'dd,
Hwytheu ant i'r tân heb ddiffodd.
Golchi'r Moyrys du trwy ſebon,
Troi'r Iorddonen i ben Hermon,
Yw cynghori'r dyn pen-galed,
Ofni Duw a charcu 'i enaid.
Cais trwy dêg, a chais trwy hagar,
Ofer canu i'r neidr fyddar: Sal. 58. 4, 5.
Trinia fynnech ar bren pwdwr,
Byth ni ry 'ti ffrwyth na ſwccwr.
Dyſg a dangos, gwawdd, ymhwedd,
Mab y fall, ni wella ei fuchedd;
Lladd â'r gyfraith, gwawdd a'r 'fengyl,
Ni thry attat ond ei wegil.
Gollwng arno'r holl Brophwydi,
A'r 'Poſtolion i'w gynghori,
Nid gwaeth ffyſto pen wrth bentan,
Ni wna ond y fynno ei hunan.

Gwae

Gwae fy nghalon drom gan hynny,
Na buaſai Duw'n 'wyllyſu
Fy rhoi'n fugail ar ddâ gwylltion,
Cyn rhoi im' ſiars y cyfryw ddynion.
Y corr a dynn y gwenwyn lyndys,
O'r blodeuyn goreu ei *relis*;
Judas 4. A'r dyn drwg a dynn ryw amcan
O bur eiriau Duw ei hunan.
Waith i Griſt ein Prynwr tirion
Golli troſom waed ei galon,
A'i roi'n bridwerth tros ein pechod,
Rhuf. 6. 3, 2. Fe fynn llawer bechu'n waſtod.
Waith bod Noe a Lot yn feddw,
Waith bod Jonas hen yn chwerw,
Fe fynn llawer droedio eu beiau,
Heb ddilyn un o'u holl rinweddau.
Pob gwas gwych yn awr a feder
Mat. 26. 72, 74. Dyngu a rhegu gydâ Pheder;
Pa'm na wela'i neb yn medru
Gydâ Pheder edifaru?
Swrn ſy'n dilyn Dafydd brophwyd
Mewn godineb lle'i gwradwyddwyd,
Ond ni wela'i neb yn dilyn
Edifeirwch Dafydd frenin.
Un a ddywaid, Mi *repentaf*
Fy meiau gyd y flwyddyn neſaf.
Luc 12. 20. Beth, medd Griſt, os aiff dy enaid
Heno neſaf gan gythreuliaid?
Llall a ddywaid, Helwn heddu,
Ni wellawn ein beiau foru:
Heno lladd y gwr yn feddw,
Duw, ple'r aeth 'difeirwch hwnnw!
Yn ol hwn y d'wed y trydydd,
Pe bae fy mai yn fwy nâ'r mynydd,
Mae Duw mawr yn fwy'i drugaredd;
Mi gaf bardwn ar fy niwedd.
Felly waith bod Duw yn raſol,
Ac yn dirion i'r 'difeiriol;
Llawer dyn ſy'n pechu'n 'ſgeler,
Heb wneuthur pris o'i gyfiawnder.

Er

Er ſod Duw yn llawn trugaredd, Eceſod. 34. 6, 4.
Yn hwyr ei lid, yn dda ei amynedd, Nah. 1.2,3.
Etto er hyn mae Criſt yn d'wedyd,
Fod Duw mawr yn gyſiawn hefyd.
Duw ſydd raſol, Duw ſydd gyſion,
Duw ſydd ſwyn, a Duw ſydd ddigllon;
Duw ſydd ddof, a Duw ſydd danllyd, Heb. 12.29.
Duw ſydd hael a chynnil hefyd.
Mae e'n maddeu'r mil talentau, Mat. 18.
Etto'n pallu'r hatling weithiau:
Mae'n rhoi'r nef yn rhwydd i ryw un,
Etto i'r llall yn pallu'r droppyn.
I'r rhai ffyddlon edifeiriol, Eſay 55. 7.
Mae Duw'n ffyddlon ac yn raſol,
Ond i'r cyndyn cas gwrthnyſig, Ioan 3. 36.
Mae Duw'n greulon ac yn ffyrnig. Salm 18. 25, 26.
O herwydd hyn yr wy'n cynghori,
Na ddilyner hir ddrygioni,
Ond i bawb tra fyddont byw,
Dreulio eu hoes mewn ofn Duw.

CXXVII. Rhaid glynu wrth Grist, heb adael i ddim ein troi ni oddi wrtho.

OS tad, os mam, os mab, os merch,
Os tai, os tir, os gwraig trwy ſerch,
A gais dy droi yn draws neu'n driſt,
Oddiwrth dy gred a'th ſerch at Griſt:
Gad dad i droi, gad fam i wylo, Luc 14. 26.
Gad wraig i 'ſgoi, gad blant i grio;
Gad dai, gad dir, gad faeth, gad fywyd,
Cyn gado Criſt, gad faint ſydd gennyd.
Bydd Criſt yn dad, yn fam, yn frawd,
Yn graig, yn gaer, yn ffrynd yn ffawd;
Yn gyfoeth mawr, yn lles, yn llwyddiant,
Yn bob peth cu i bawb a'i carant.
Heb Griſt, heb gred, heb faeth, heb fywyd,
Heb ddull, heb ddawn, heb nerth, heb iechyd,
Heb *hope*, heb help, heb ras, heb rym,
Heb ddyſg, heb dda, heb Dduw, heb ddim.

Gwell

CXXVIII. Gwell DUW nâ Dim.

GWell Duw nâ'r nef na dim ſydd ynthi,
Gwell nâ'r ddaer nâ'r maint ſydd arni;
Jer. 9. 23, 24. Gwell nâ'r byd nâ'i olud im',
Gwell, a dau-gwell, Duw nâ dim.
Salm27.10. Gwell nâ thad, nâ mam nâ mammaeth,
Diar. 8. 19. Gwell nâ chyfoeth nâ 'tifeddiaeth;
Salm 63. 3. Gwell nâ Mari, gwell nâ Martha,
Gwell nâ dim yw Duw gorucha'.
Salm 73. 25, 26. Os Duw ddewiſiaiſt yn dy ran,
Cei Griſt i'th gynnal ym mhob man;
Rhuf. 8. 31. Cei'r ſaint i'th gylch, cei'r byd i'th beri,
Salm 91. 11, 12. Cei'r nef i'th ran, cei'r fall i'th ofni.
'Ti ddewiſiaiſt y rhan bennaf,
Pan ddewiſiaiſt Dduw goruchaf;
Luc 10. 42. Rhan na ddygir byth oddi arnad,
Tra parhao'r haul a'r lleuad.
Mat 24 29 Pan duo'r haul, pan wrido'r lleuad,
2Pedr 3. 10. Pan ſyrthio'r ſer, pan ofno bagad,
Luc 21 28. Pan loſgo'n boeth y byd a'i bwer,
1Theſ 4. 17. Bydd dy ran di yn ddibryder.
Cwyn dy galon, na fydd wan,
Cadw d' afael ar dy ran;
Dat. 2. 10. Ti ddewiſiaiſt y rhan oreu,
Gochel newid hyd at angeu.

CXXIX. CRIST yw Pren y Bywyd.

Dat. 2. 7. DEwch bob rhai at bren y bywyd,
Dewch at Griſt ein Prynwr hyfryd;
Mwynhewch y ffrwyth a chredwch yntho,
Ioan 3. 36. Chwi gewch ras a bywyd gantho.
Dyma'r Pren a dynn y dincod,
A'r newyn du, a'r poen, a'r pechod,
A melldith Dduw, a'r loes gwenwynig,
A ddaeth o ſwyta'r pren gwarddedig,

O

O bwytewch o'r pren yn rhad,
O'r nef y daeth oddiwrth y Tad,
I'n gyrru'n iach, i gadw'n bywyd,
I dorri'n chwant, i roi in' iechyd.
Mae ffrwyth e'n ber, mae ddail yn iachus, Dat. 22. 2.
Mae'i flas yn well nâ'r manna melus; Ioan 6. 35, 49, 50.
Ni all newyn byth, nac angau,
Drwblo'r dyn fwytao'i ffrwythau.
Criſt yw'r Pren, Oh! dewch bawb atto,
Y ffrwyth yw'r bywyd y ſydd yntho;
Y dail yw'r gair a'i gyngor iachus,
Sy'n bywhau yr enaid clwyfus. Mat. 11. 28.
Dewch bob rhai ſy'n flin eu cyflwr,
Dewch at Griſt ein gwir Iachawdwr;
Dewch i dderbyn gras ac iechyd,
Cymmorth, cymffordd, bawb o'r holl-fyd.
Dewn at y Pren, bwytawn ei ffrwythau,
Crynhown ei ddail rhown wrth ein clwyfau,
Fe'n gwir iacha, fe dyrr ein newyn,
Fe bair in' fyw dros fyth heb derfyn.

CXXX. CRIST a arwydddoccawyd wrth yr Oen Paſg.

CRIST yw Oen y Paſg a'n haberth,
Criſt yw'n Oen a'n hoffrwm prydferth; 1 Cor. 5. 7.
Oen Duw, Oen da, Oen gwyn i gyd, Ioan 1. 29.
Sy'n tynnu ffwrdd bechodau'r byd.
Criſt yw'r Oen a laddwyd droſom,
Criſt archollwyd am a wnaethom;
Ei waed gwerthfawr, pan groeſhoeliwyd,
Am ein beiau a dywalltwyd.
Blin, a thoſt, a thrwm, ac irad,
Poeni'r Oen am feiau'r ddafad;
Lladd Mab Duw ar flaen yr hoelion,
Am bechodau meibion dynion.
Adda'n bwyta 'falau pechod,
Dannedd Criſt yn godde'r ddincod;
Dyn yn pechu, Criſt yn marw;
P'le bu cariad o'r fath hwnnw?

Och!

Och! pa galon na thoſturia,
Chwippio Criſt am bechod Adda;
Lladd y Bugail am fai'r defaid,
Crogi'r *Prins* i gadw'r deiliaid.
Gwerthu'r Meiſtr i brynu'r gweiſion,
Lladd y Mab i gadw ei elynion;
Mwrddro'r Meddyg, brathu'i yſtlys,
Gael ei waed i helpu'r clwyfus.

CXXXI. CRIST a arwyddoccawyd wrth y Sarph Bres.

Y Sawl a frathwyd gan y ddraig,
Gen. 3. 15. Dewch at Griſt Ieſu Had y Wraig,
Fe drin y brath, fe dynn y colyn,
Fe rwym y ddraig, fe 'ſiga'i chobyn.
'Ry'm ni bob rhai gwedi'n brathu,
Mae col pechod gwedi'n gryddfu;
Ioan 3. 14, 15. Ni all neb ond Criſt ein *helo*,
Num. 21. 8. Fe yw'r Sarph Bres, craffwn arno,
Craffwn ar Griſt a groeſhoeliwyd,
Fel y craffei'r rhai a frathwyd,
• Diffeithwch. Ar y ſarph bres yn y * diffaith,
Fe a'r loes a'r gwenwyn ymaith.
Os edrychwn arno'n brudd,
A chalon donn, a llygad ffydd;
Luc 4. 18. Er i'r ſarph â'i chol ein clwyfo,
Fe'n iacha ond edrych arno.
Oni ddewn at Griſt ar fyrder,
Ioan 6. 40. I gael help rhag brath y wyber,
Nid oes meddyg yn yr holl-fyd,
Ond Mab Duw all gadw'n bywyd.

N. B. Nid yw'r tair Cân uchod yn un o Argraffiadau y Parchedig Mr. STEPHEN HUGHES.

CXXXII. Hymn neu Gan ar Ddydd Nadolig.

POB Criſtion ag ſy'm clywed,
A'm llais yn medru yſtyried,
Cenwch foliant gydâ mi,
I'r un Duw tri gogoned. Dyr-

Dyrchefwch eich calonnau,
Cyd-genwch Salms a Hymnau,
Er clod a mawl i'n Prynwr cu,
A § aned heddy'r borau.
Can's dyma'r dydd y dylen,
Ymroi i fod yn llawen,
I glodfori bob rhyw awr,
Ein Ceidwad mawr a'n Cefen.
Os dyma'r dydd y ganed
Criſt, Ceidwad, Cymffordd holl-gred,
Unig Helpwr yr holl fyd;
A gwyn ei fyd ei weled.
Dyma'r dydd y cafas
Holl-gred eu gwyn a'u hurddas;
Dyma'r dydd y torrwyd pen
Y ſarph a'r filen atgas.
Dyma'r dydd y cawſom
Y gwynfyd gynt a goll'ſom,
Trwy wall Adda, ein Tad cu,
Pan ddaeth Criſt Ieſu attom.
Dyma'r dydd a dorrodd
Y fagal gynt a'n rhwydodd;
Dyma'r dydd a barodd Och!
I'r wiber goch a'n hudodd.
Os dyma'r dydd y ganed
Mab Duw, yr Had bendiged,
Addawſid gynt o hil y wraig,
I ſathru'r ddraig oedd enbed.
O moeſwch in' gan hynny,
Sancteiddio'r dwthwn heddy',
Er cof am Brynwr yr holl fyd,
A ddaeth mor ddrud i'n helpu.
A nedwch in' anghofio
Yn ddyfal i fendithio,
Am y cymmorth mawr i gyd,
A ga'dd y byd oddi wrtho.
Ond moeſwch in' glodfori
Ei enw a'i foliannu,
Dydd a nos tr'o ynom chwyth,
A'r eithaf byth o'n gallu.

§ Er bod yr Yſgrythur yn dangos eni CRIST, etto y mae hi yn gwbl ddiſtaw am y diwrnod y ganed ef.

A heddyw yn enwedig,
Yn gyfan ddydd Nadolig,
Cenwch nes dadſeinio'r nef,
Gan lais eich llef caredig.
O'r caniad cynta'r ceiliog,
Ymrowch i godi'n gefnog,
I glodfori hyd y wawr,
Eich Prynwr mawr trugarog.
A phan y torro'r wawr-ddydd,
Cyd-genwch â'r uchedydd,
Foliant am eich * tynnu ma's,
O'r tywyllwch cas tragywydd.
A chanol dydd heb orphen,
Fel ceiliog y ſwyalchen,
Cenwch Salmau iddo'n glos,
Nes dycco'r nos y ſeren.
A chwedi'n o'r dechreu-nos,
Yn ddyfal fel yr eos,
Cenwch, cenwch, nac orphwyſwch,
Nes gorphennu'r hir-nos.
Ac felly nos a borau,
A chanol dydd yn ddiau,
Treuliwch y Nadolig ddydd,
Mewn diolch prudd a Salmau.
Os dyma'r dydd i'n prynwyd,
A'r dydd i'n *reconſeilwyd*,
Yn ffryns â Duw ein Barnwr prudd,
A dyma'r dydd i'n helpwyd.
Dyma'r dydd a'n cododd,
O uffern hyd y nefo'dd,
A'r dydd a'n gwnaeth yn ‖ blant i Dduw,
Ond hyfryd yw'i weithredo'dd.
Dyma'r dydd ſy'n rhwygo
Ein ſach, a'r dydd ſy'n datro
Ein triſtwch i lawenydd trwch;
O gorfoleddwch yntho.
Os dyma'r dydd y ganed
Oen Duw, yr Had bendiged,
I dynnu ffwrdd bechodau'r byd,
Oedd goch i gyd fel 'ſgarled:

* Mae rhai heb eu goleuo trwy eu bai eu hunain, Ioan 5 40.

‖ Cynnifer ag a'i derbyniaſant ef efe a roddes iddynt allu i fod yn feibion i Dduw, ſef i'r ſawl a gredant yn ei enw ef, Ioan i. 12. ac nid i neb arall.

Dyma'r

Dyma'r dydd gan hynny
Y mae in' orfoleddu,
A myn'd i lyſoedd Duw yn lân,
Tan ddiolch a than ganu.
Dyma 'r dydd ſydd inni
Yn ddyfal i'w addoli,
A'i fendithio bob rhyw awr,
Am dan ei fawr ddaioni.
A chofio 'r modd a'n prynodd,
Trwy'r gwerthfawr waed a gollodd,
O tan ei fron ar grog-pren croes,
A'r chwerw loes a gafodd.
Fel pelican cariadus,
Tu ag at ei adar clwyfus,
Fe rodd gwaed ei galon bur,
I helpu 'i frodyr 'nafus.
Fe adawodd yr angylion,
I ddwad at Iuddewon,
I brynu enaid dyn yn rhad,
A gwerthfawr wa'd ei galon.
O'r gadair ym mharadwys,
I'r ddae'ren fe ddiſgynnwys,
I gym'ryd cnawd o Fair wen ‖ dlos, ‖ Dêg.
I farw dros ei * Eglwys. Eph. 5. 25.
Fe gym'rodd arno'n tlodi,
A'n gwaeledd a'n gofidi,
A'r holl ddial arno'i hun,
A haeddai ddyn am frynti.
Fe wanwyd am ein beiau,
F'archollwyd am gamweddau ;
Ond trwy'i gleiſiau fe iachaws
Holl liaws ein pechodau.
Fe gollodd waed ei galon,
Ar grog-bren hefyd droſon,
Ac fe'n gwnaeth yn blant i Dduw,
Pan 'roeddem yn elynion.

Fe'n

* Sef y bobl ag a alwyd neu a elwir i undeb ag efei hun trwy ffydd, ac i ufuddhau iddo mewn cyſiawnder a ſanct-eiddrwydd.

Fe'n golchodd o'n pechodau,
Fe brynodd ein heneidiau ;
Ac fe'n ‡ dug i deyrnas nef,
Er maint yw llef ein beiau.
O moeſwch in' gan hynny,
Yn gefnog ei glofori,
Ddydd a nos, chwi welwch pa'm,
Mor raſol am ein prynu.
A moeſwch inni gadw
Y gwyliau ſ'ar ei enw,
Mewn duwiolder, rhinwedd, rhad,
C'redigrwydd, cariad croyw.
A moeſwch inni dreulio
Yn ſanctaidd heb ei nyrddo
Mewn oferedd yn y byd,
Ond pawb i gyd ſancteiddio.
Trown heibio afreolaeth,
A medd'-dod, a phibyddiaeth,
Ac awn ynghyd i deml Dduw,
Can's hynny yw criſt'nogaeth.
Nid gweddaidd i Griſt'nogion
Ymdroi mewn beiau bryntion,
Ar wyliau Criſt ein Prynwr prudd,
Y modd y bydd Iuddewon :
Ond treulio rhai'n yn ſanctaidd,
Yn ſobor ac yn weddaidd,
Megis plant i'n nefol Dad,
Mewn gras a chariad perffaidd.

‡ Ni ddwg Crist neb o honom ni i deyrnas nef a fo byw a marw heb ffydd, edifeirwch, a ſancteiddrwydd buchedd. Mae Duw yn dweud na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu ei deyrnas ef, 1 Cor. vi. 9, 10. Y mae efe wedi tyngu yn ei lid, na chaent ddyfod i mewn i'w orphwyſfa ef, Heb. iii. 11. Fe ddywed Criſt wrth y cyfryw, " Ewch ymaith " oddi wrthyf chwi holl weithredwyr anwiredd," Luc xiii. 27. Edrychwn ninneu attom ein hunain, a gochelwn aros yn ein pechodau. Er i Griſt ddyfod i gadw pechaduriaid ag ſydd yn gwir gredu, etto efe a ddaeth i dorri gwddf eu pechodau hwynt, 1 Ioan iii. 8. fel na byddo i neb fyned i'r nef heb ei ſancteiddio ar y ddaear, Heb. xii. 14.

Ac

Ac arfer pob diwrnod, Salm 51.17. 1 Cor. 6.20. Rhuf. 12.1. Mic. 6. 6. 7, 8.
Yn ddyfal iawn i ddyfod,
I * deml Dduw a'i ſanctaidd dŷ,
Bob rhai tan ganu mawr-glod.
Nid edrych ar ein dwylo,
Am roi un aberth iddo,
Ond clod a mawl tu fewn i'w lys,
Can's hyn ſydd felus gantho.
O dewch i'w byrth gan hynny,
Tan ddiolch a than ganu,
Fach a mawr ar foreu a hwyr,
Yn brudd i'w lwyr foliannu.

* Temlau Duw mewn gwirionedd ymadrodd yn nyddiau'r Efengyl yw cynnulleidfaoedd y rhai ſy'n ofni ei enw ef, yr un peth yw ei dŷ ef a'i deml. "Eithr Criſt megis "Mab ar ei dŷ ei hun, tŷ yr hwn ydym ni, os nyni a geidw "ein hyfder, a gorfoledd ein gobaith, yn ſicr hyd y di-"wedd," Heb. iii. 6. "Teml y Duw byw ydych chwi," medd Paul wrth yr eglwys neu'r ffyddloniaid yng Nghorinth, 2 Cor. vi. 16. Nid ydwyf fi, yn y meſur lleiaf, yn dywedyd un gair yn erbyn dyfod yn barchus i addoli Duw, yn ol ei ewyllys ei hun, yn y lleoedd y mae'r Awdwr yn eu galw yn demlau ac yn eglwyſydd: Ac nid wyf fi yn gwadu nad ellir, wrth ddull o ymadrodd a elwir Metonomia, alw y lleoedd hynny wrth yr enwau y mae'r Awdwr yn eu harfer. Ond yn gymmaint ag nad oedd un adeilad mwy na'u gilydd y nawr yn nyddiau'r efengyl, wedi ei adeiladu trwy orchymmyn neilltuol y Goruchaf DDUW, a phortreiad mewn yſgrifen oddiwrth ei Yſpryd ef, fel yr adeiladwyd y Deml fawr yn Jeruſalem yn amſer y Gyfraith; nac un lle mwy nâ'i gilydd yn awr yn arwydd o Griſt a'i bobl fel yr oedd y deml honno y pryd hynny, Ioan ii. 19, 21. nac un addewid yn awr o breſennoldeb Duw i un lle mwy nâ'i gilydd (pan fyddo yr gynnulleidfa o bobl yr Arglwydd yn abſennol) fel yr oeddent yr amſer hynny i'r deml honno, 1 Bren. ix. 3. Am y rheſymmau hyn, nid wyf fi yn deall etto, cyntaf beth a ddeallaf fi ar ol hyn, pa ſancteiddrwydd yr oedd yr Awdwr bendigedig yn tybied ei fod yn y cyfryw leoedd, 1 Tim. ii. 8.

O dewch

O dewch i'w deml ſanctaidd,
Yn drefnus ac yn weddaidd,
I glodfori enw Duw,
Can's hyfryd yw a gweddaidd.
Tra gweddaidd a pherth'naſol,
I bob rhyw Griſtion duwiol,
Foli ein Prynwr ddydd a nos,
Am farw dros ei bobol.
Dyma i gyd y taliad,
Y diolch a'r aberthiad,
Y mae'n diſgwyl ar law'r gwyr,
Am dan ei gur a'i gariad
Gan hynny curwch ddwylo,
A rhoddwch foliant iddo,
Yn ei deml fawr a'i lys,
Can's hyn ſydd felus gantho.
A nedwch inni'n un-lle,
I gablu â'n geneue,
* Cyflwr. Rhag ein myn'd yn waeth ein * *cas*,
Nâ Suddas a'i bradyche.
I'r Tad, i'r Mab, i'r Yſpryd,
I'r Drindod, Undod hyfryd,
Y b'o clod a moliant mawr,
Bob dydd, bob awr, bob ennyd.

CXXXIII. Cyngor i geiſio yr Arglwydd Iesu Grist.

O Cais gwr, na gwraig, na phlentyn,
Gael y bywyd mawr diderfyn,
1 Ioan 5.12. Ceiſient Griſt ſ'a'r bywyd yntho,
Ac hwy gânt y bywyd gantho.
Rhaid yw ceiſio Criſt yn gynta',
Lle mae'r bywyd yn llettua;
Gwael yw'r gwaith, a thraws, a thriſt,
Ioan 14. 6. Geiſio'r bywyd nes cael Criſt.
Cais di Griſt yn Geidwad itti,
Ac yn Arglwydd i'th reoli;
Ti gei'r bywyd didrangc yntho,
Ac ni cholli fyth 'mo hono.

Oni

Oni cheiſi Griſt yn Geidwad,
Ac yn Llywydd parchus arnad,
Nid yw boſib' it' ddychymmyg,
B'wedd y byddi ddyn cadwedig.

Pawb a chwennych gael wrth farw
Criſt fel Ceidwad pur i'w cadw;
Wrth fyw ni fynn ond rhai o'r rhei'ny
Griſt fel Arglwydd i'w rheoli.

Na'd dy dwyllo Griſtion anllad,
Ni bydd Criſt i neb yn Geidwad,
Ond i'r dyn a gym'ro o ddifri'
Griſt yn Arglwydd i'w reoli. Heb. 5. 9.

'Rhwn na fynno ei reoli
Gan air Duw a'i Yſpryd gwiſgi,
Nac edryched y dyn hwnnw
Gael gan un Mab Duw ei gadw.

Cais gan hynny Griſt yn Geidwad,
Ac yn Ben-rheolwr arnad;
Ni all un-dyn, gwnaed y fynno,
Byth fod yn gadwedig hebddo.

Pe caet ti'r byd a'i bethau euraid,
Heb gael Criſt i gadw'th enaid,
Beth y dalai'r drwg-fyd triſt,
Os colli d'enaid eiſiau Criſt?

Pe caet Griſt, heb ddim ond hynny,
Ti gaet ddigon i'th ddiwallu:
Mae yn gryno yng Nghriſt ei hun, Col. 2. 19.
Oll ſydd raid i gadw dyn.

Och! na welit mor angenrhaid
Yw Mab Duw i gadw d'enaid,
Ac na elli weithio, 'ſywaeth,
Hebddo, ddarn o'th iechydwriaeth.

Ond bod yn rhaid ac yn gorfod,
Arnat geiſio'r Ieſu droſot,
Weithio'r cwbl, ddechreu a diwedd,
Cyn y gallech gael trugaredd.

Os ni ddichon dyn nac angel,
Gwyllt na dof, nac un anifel,
Wella dim o'th gyflwr truan,
Nes gwellhao Criſt ei hunan.

Rhaid it Grift yn Dduw yn Ddyn,
A'i ddwy nattur tan yr un,
Weithio pob darn o'th brid-bryniad,
Cyn boddloner Duw'r Uchel-dad.
Rhaid i Grift, dy Frawd, dy Frenin,
Weithio pob darn a phob tippyn,
O'r gwaith mawr o'th iachawdwriaeth;
Ni all eraill helpu, yſywaeth.
Os cais enaid dyn feddiannu,
§ Er ſod Criſt yn dyfod i lanhau y pechadur pan y mae ef yn aflan, etto nid yw efe'n dyfod i ddiddanu y pechadur, nes yn gyntaf ei ſancteiddio ef, Ioan 14.15, 17, 21, 23. Mae'n rhaid bod gras yn gyntaf, cyn y gellir cael heddwch a llawenydd yn yr Arglwydd, Rhuf 5.1,2. a 15. 13.
Criſt a'i ddoniau i'w § ddiddanu,
Rhaid i'r enaid bach ymgweirio,
Dderbyn Criſt cyn delo atto.
Gwna dy enaid bach yn barod
I gael Criſt i drigo ynod,
Gwedi'n planna dy hun yntho,
A thynn ras a grym oddi wrtho.
Rhaid it' wneuthur, anwyl Griſtion,
Lle i Griſt cyn del i'th galon,
A chymhennu ei le'n barod,
Cyn y delo tan dy fargod.
Ni all Criſt na'i Yſpryd ſanctaidd
Aros byth mewn lle anghruaidd:
Os cais un-dyn ei gyfeillach,
Gwnaed ei galon iddo'n lanach.
Ni ddaw Criſt i'r galon aflan,
Nes troi pechod oflyd allan:
Ni thrig Criſt lle bo aflendid,
Sanctaidd yw a glân o Yſpryd.
Ni chyttuna Duw a Dagon,
Criſt a Belial mewn un galon,
Mwy nâ'r dw'r a'r tân pan ddoder
I gyd-aros mewn un llefter.
Ni all calon llawn o falchder,
Dderbyn Criſt nes yr arllwyſer,
Mwy nâ baril llawn o blwcca,
Dderbyn llaeth nes *ſento*'r llacca.
Rhaid ymado'n lân â phechod,
A'i gaſhau, a'i lwyr ymwrthod,
Cyn y gallo enaid un-dyn
Gael cyfeillach Criſt, na'i dderbyn.

Rhaid

Rhaid i'r enaid bach ymarllwys
O bob pechod y mae'n gynnwys,
Fel y gallo Criſt â'i ddoniau
Lenwi'r enaid gwag â'i radau.
Ni all un-dyn dderbyn Criſt
I'r galon aflan, druan, driſt,
Nes cymhennir hon yn gyntaf, Eſay 57. 15.
I roeſawi'r brenin mwyaf. Salm 24. 9, 10.
Ni all un-dyn wrth gwrs nattur,
Chwennych Criſt er maint ei ddolur,
Nes del Duw a'i ras i'w gyffro,
A dwyn y dyn o'i * anfodd atto.
Duw o'i ras a'i naws ei hun,
Sy'n cynnyg Criſt i gadw dyn,
Nid dim ond mwynder Duw yn unig,
Sy'n cynnyg Criſt i'r dyn colledig.
Nid oes dim mewn dyn all gyffro
Duw i ddangos ffafar iddo,
Duw o'i nattur dda ei hun,
Sy'n rhoddi Criſt i gadw dyn.
Mae Duw'n cynnyg dw'r y bywyd,
Gras, a dawn, a didrangc iechyd,
Yn rhad, yn rhwydd, i'r dyn a'i mynno,
Os daw at Griſt a ſyched arno. Dat. 22. 6.
Mae Duw'n galw pawb yn rhin,
I fwytta manna, i yfed gwin,
Yn rhad, yn rhwydd, heb aur, heb arian, Eſa. 55. 1, 2.
Os at Griſt y dewn tan drottian.
Nid yw Duw yn gwardd i un-dyn
Dderbyn Criſt, a'i gadw, a'i ganlyn;
Y mae'n gwardd i neb ei wrthod,
Er ffieiddied y fo'i bechod. Eſay 1. 18.
Er bod Duw yn cynnyg Criſt
I bob pechadur truan triſt,

* Er bod dyn trwy nattur yn anewyllyſgar i ddyfod at Griſt, etto ar ol tywalltu Yſpryd Duw arno, a gweithio gras yntho, y mae efe yn dyfod atto yn ewyllyſgar ac o'i wir-fodd, Eph. ii. 1. Diar. i. 2, 3. Ioan vi. 44. Can. i. 4. Salm cx. 3, 2 Cor. iii. 5. Phil. ii. 13.

Ni ddaw un er hynny atto,
Nes del Duw â bach i'w ‡ luſgo.
Ni ddaw un-dyn, gwnaed y fynno,
At Fab Duw er maint ymgweirio,
Ioan 6. 44. Nes y tynno Tad trugaredd
Ef at Griſt i gael ymgeledd.
Ni ddoe'r ddafad aeth ar ddidro,
Byth i'r gorlan nes ei chario;
Na phechadur at ei Geidwad,
Luc 15. Nes ei gario fel y ddafad.
Ni ddaw lleidir at yr uſtus
Byth o'i fodd, ond yn wrth'nebus,
Na phechadur, er ei flingo,
At ei Brynwr nes ei luſgo.
Gal. 5. 17. Y mae nattur yn gwrth'nebu,
Mae cydwybod yn ei nadu;
Mae'i bechodau'n d'wedyd wrtho,
Ei condemnir os daw atto.
Rhaid i Dduw'r Tad agor llygaid
Dyn i wel'd gofidi 'i enaid,
A'i drueni, a'i wael gyflwr,
Act. 26. 18. Cyn 'mofynno am Iachawdwr.
Marc 2. 17. Ni ddaw'r iach i 'mofyn meddyg,
Nes y gwelo ei glwyfo'n ffyrnig;
Ni ddaw dyn i 'mofyn Ceidwad,
Nes y gwelo ei gyflwr irad.
Rhaid in' weled ein trueni,
A'n toſt gyflwr a'n gofidi,
A'r ddamnedig 'ſtad ein ganed,
Cyn gwel'd eiſiau Criſt er rheitted.
Rhaid i'r Tad, â'i air a'i Yſpryd,
Oleuo dyn i wel'd ei ofid,
Cyn y ceiſio dyn diwybod
Help gan Griſt i faddeu'i bechod.

‡ Pan yr ydys yn dywedyd fod Duw yn lluſgo dyn at ei Fab Griſt, ei yſtyr yw, fod Duw trwy ei Yſpryd o'i ras yn gwneuthur dyn, ag ſydd o hono ei hun yn anewyllyſgar, i fod yn awr yn ewyllyſgar i dderbyn Criſt, Can. i. 4.

Rhaid i'r Tad â bach o gariad — Hoſ. 11. 4.
Dynnu dyn fel tynnu dafad,
Cyn y delo un pechadur
At Fab Duw i geiſio cyſur.
Rhaid i Dduw droi'r galon garreg — Ezec. 36. 26.
Yn galon gig, mor *ſoft* a'r bloneg,
Nes dolurio wel'd ei chyflwr,
Cyn 'mofynno'i am Iachawdwr.
Rhaid i Dduw'r Tad ddangos itti
Olud ei ras a'i doſturi,
Yn rhoi'i Fab droſot i'w groeſhoelio,
Cyn y mentrech ddwad atto.
Rhaid i'r Tad fynegi itti,
Mor anfeidrol o'i ddaioni,
Ac mor barod yw i faddau
I'r 'difeiriol ei holl feiau:
A'i fod e'n gwawdd ac yn ceiſio — Eſay 55. 7.
Pob pechadur ddwad atto,
I gael cyfran o'i drugaredd,
Ond ymwrthod â'i ddrwg fuchedd,
Rhaid i Dduw orchymmyn itti, — 1 Ioan 3. 23.
Tan boen melldith drom a didri,
Gredu yng Nghriſt a 'mddiried yntho,
Cyn y mentrech ddwad atto.
Gwedi galw a gorchymmyn,
Rhaid i'r graſol Dad dy ganlyn,
Ddwad at Griſt i'th gymmodi,
A'th Dad nefol gwedi ſiommi.
Rhaid dy ganlyn yn gariadus,
Mae dy nattur mor wrth'nebus,
Cyn y delech trwy ymhwedd,
I gael heddwch a thrugaredd.
Rhaid i'r brenin ganlyn bradwr,
Ac ymhwedd â'r troſeddwr,
Cyn y delo i geiſio pardwn,
Am ei frad, a'i drais, a'i *dreſwn*.
Er nad gweddus iddo ganlyn
Arnat ti ſy'n pechu i'w erbyn,
Mae'n ymhwedd â thi'n deilwng, — Ezec 33. 11.
Ddwad atto i geiſio pardwn.

Gwedi'r canlyn rhaid yw dangos,
2 Pedr 3. 9. Ddaed amynedd Duw a'i ymaros,
Mor ddioddefgar ac mor ddiddig,
Yw i'r Criſtion llaes hwyrfrydig:
Ac mor bwyllog y mae'n edrych,
Mat. 23. 37. Gan gyd-ddwyn â'th feiau'n fynych,
A hir-aros wrth dy bleſer,
I roi ymaith bob diffeithder.
Er dy gathrain, er dy gyffro,
Er dy ganlyn a'th oleuo,
Ni ddoi byth at Griſt o'th bechod,
Act. 2. 37. Nes y pigo Duw'th gydwybod:
A'th gyhuddo, a'th ragfarnu,
A'th gondemnio, a'th lwyr adu,
Gan dy *gonſiens* doſt dy hunan,
Am dy fuchedd oflyd aflan.
Ac er pigo dy gydwybod,
A'th gondemnio am dy bechod,
Ni ddoi byth at Griſt er hynny,
Ioan 6. 44. Nes del Yſpryd Duw i'th dynnu.
Rhaid i Dduw â'i Yſpryd gwiwlan
Fwrw i maes yr yſpryd aflan
Sy'n dy galon yn teyrnaſu,
Eph. 2. 2. Cyn y ceiſiech help Criſt Ieſu.
Rhaid i'r Yſpryd Glân dy dynnu,
A'th ryddhau, a'th lwyr waredu,
Oddiwrth ſatan, a'th gyfrwyddo
At Fab Duw cyn delech atto.
Ioan 14. 23. Rhaid dy dynnu oddiwrth bechod,
A rhaid puro dy gydwybod,
A ſancteiddio'r galon aflan,
Cyn y delo Criſt i'th gyfran.
Eph. 2. 3. Plant digofaint wrth naturiaeth,
Y'm ni bob rhai oll, yſywaeth,
Hyd nes gwnelo Criſt ni, clyw,
Ioan 1. 12. O blant digofaint yn blant Duw.
Mae digofaint Duw mor greulon
Yn lloſgi yn erbyn pechod dynion;
Nid oes dim all ddoſi ei loſgfan,
Ond gwaed calon Criſt ei hunan.

Ni

Ni all y dw'r ſ'uwchlaw'r ffurfafen,
Na dw'r y môr, na dyfroedd Hafren,
Ddiffodd digter Duw at ddyn,
Nes doſo Criſt â'i waed ei hun.
'Ry'm ni bob rhai yn elynion — Rhuf. 5. 1, 10.
I'r Duw mawr, y Barnwr cyfion,
Nes y gwnelo Criſt ei hun
Heddwch têg rhwng Duw a dyn.
Ni all dyn, na diawl, nac angel,
Na nef, na daer, mi ddyweda'n uchel,
Reconſilo Duw a dyn,
Nes *reconſilo* Criſt ei hun.
'Ry'm ni hawb tan felldith greulon, — Gal. 3. 10, 13.
Am droſeddu'r gyfraith gyfion;
Ni ddaw neb o tan y felldith,
Nes gwaredo Griſt e'n ddiwyth.
'Ry'm ni bawb yn weiſion pechod, — Ioan 8. 34, 36.
Yn pechu beunydd bob diwrnod;
Ni all un-dyn lai nâ phechu,
Nes del Criſt i'w atgenhedlu.
'Ry'm ni bawb yn *ſlafs* i ſatan,
Ac mewn carchar tywyll, aflan;
Nes del Criſt i ddwyn ei arfau, — Luc 11. 21, 22.
Ni ddaw dyn i maes o'i grampau.
'Ry'm ni bawb yn *ſlafs* i'r cythrel, — 1 Ioan 3. 8. Col. 1. 13.
Ac mewn carchar du diogel;
Nes del Criſt i rwymo ſatan,
Ni ddaw neb o'i deyrnas allan.
Pe doe Micael a'i angylion, — Dat. 12. 7—11.
I ymdrechu â'r ddraig greulon,
Ni orchfygu byth 'mo hono,
Nes del Oen Duw i'w gongcwero.
'Ry'm ni'n euog bawb o angau, — Rhuf. 6. 23. Rhuf. 1. 8.
Ac o uffern boeth a'i phoenau;
Ni all un-dyn ddiangc rhagddynt,
Nes gwaredo Criſt ni oddiwrthynt.
Fe'n condemnwyd, cyn ein geni, — Rhuf. 5. 12, 17, 18.
Bawb am droſedd ein rhieni;
Rhaid cael cymmorth Criſt yn gynta',
Cyn cadwer un o eppil Adda.

Ni chaiff un-dyn, gwnaed a allo,
Fyn'd i deyrnas Dduw i *dario*,
Nes ail-aner hwn yn hyfryd,
Ioan 3. 5, 6. Gan Fab Duw, â'r dw'r a'r Yſpryd.
Rhaid i Griſt ein atgenhedlu,
A'n ail greo a'n newyddu,
Cyn y caffo un-dyn cnawdol
Etifeddu'r deyrnas nefol.
Ni allai neb orchfygu'r ddraig,
Na 'ſigo ei ſiol am dwyllo'r wraig,
Na'n tynnu maes o'i dywyll gorlan,
Gen. 3. 15. Ond Had y wraig, Mab Duw ei hunan.
Ni allai neb roi rhan o'r fendith,
Gal. 3. 13. Na'n tynnu maes o tan y felldith,
Ond Ieſu Griſt yr Hedyn dinam,
Gen. 22. 18. Addawodd Duw o lwynau Abram.
Ni allai un creadur hynod
Ein tynnu maes o ddannedd pechod,
A'n dwyn i'r nef at Dduw i *dario*,
Ond Ieſu Griſt yr unig Silo.
Duw ddug Iſrael trwy law Moſes,
O gramp Pharao i Ganaan gynnes ;
* Os credwn ni yntho, ac os edifarhawn ni am ein pechodau, a bod yn ufudd iddo. Heb. 5. 9. Num. 21. 9. Ecſ. 12. Ioan 3. 14, 15. Duw trwy Griſt a'n harwain * ninneu
O gramp ſatan i'r nef oleu.
Y neidir bres a helpai'n eſgud
Y rhai a frathai'r neidir danllyd ;
A Chriſt â'i waed a helpa'n fuan
Yr enaid prudd a fratho ſatan.
Gwaed yr Oen a gadwai 'r Angel
I maes o'r tai rhag difa Iſrael ;
Gwaed Mab Duw a geidw ſatan
I maes o galon pawb a gredan'.
1 Sam. 17. 34, 35. Fel y tynnodd Dafydd rymmus
Oen o enau'r llew afradus,
Act. 26. 18 Felly tynnodd Criſt ein Bugail
Enaid dyn o enau'r cythraul.
Barn 16. 30. A'i farwolaeth lladdodd Samſon
Y rhai pennaf o'i elynion :
A'i ddioddefaint lladdodd Ieſu
Angeu, pechod, diawl a'i deulu.

Maent

Maent hwy'n farwol gwedi clwyfo,
Er bod chwythiant ynthynt etto;
Ni all eli fy'n yr holl-fyd
Iachau eu clwyf, na chadw eu bywyd.
Nid oedd dim a olchai Naaman, 2 Bren. 5.
O'i glwyf gwan ond dyfroedd Jordan;
Nid oes dim a'n golcha ninnau,
Ond gwaed Crift, oddiwrth ein beiau.
Helodd Duw ei angel hyfryd,
I ddwyn Sadrac o'r ffwrn danllyd, Dan. 3.
Helodd Duw ei Fab ei hunan
I'n dwyn ni o ffwrnes fatan.
Jonas a fu 'mol y morfil
Dridiau a their-nos mewn mawr bery'l;
Felly bu ein Prynwr hygar
Trofom ninneu ym mola'r ddaear.
Fel offrymodd Abram Ifaac, Gen. 22.
I JEHOFA ar ben Moriac;
Felly offrymodd Crift ei enaid,
I'w Dad cyfion dros ei ddefaid.
Neb ymolchai ym mhwll Bethefda, Ioan 5.
Fe iachaid o'i glwyf pwy bynna';
Neb ymolcho yng ngwaed y Cymmod,
Fe iachair o bob rhyw bechod.
Gwaed y pelican fy'n helpu
Ei adar gwedi'r farph eu brathu:
Gwaed yr Oen all gadw'r Criftion,
Gwedi i bechod frathu'i galon.
Yr unicorn â'i gorn a helpa
'R dw'r lle chwydo'r farph ei chylla;
Crift â'i waed all gadw'r enaid
Lle chwydo'r farph ei wenwyn enbaid.
Mor g'wilyddus i ni wrthod
Un Mab Duw i fod yn Briod,
A phe pallai merch rhyw *feger*
Fod yn wraig i frenin Lloeger.
Nid yw bofib' i neb ddringad Gen. 28. 12.
I'r nef uchel uwchlaw'r lleuad,
Oni chymmer yfgol Iago,
'Rhon yw Crift, i ddringad arno.

O gan hynny llef yn irad
Am gael gafael yn dy Geidwad:
Na'd i'r byd na dim ſydd yntho,
Beri it' golli d' afael arno.

Salm 42. 1. Llef am Griſt fel hydd am afon,
'Mofyn Griſt a phob fforddolion:

Can. 5. 8. Cais e'n ddyfal nes y caffech,
Cadw d'afael pan ganfyddech.
Cyn y gallech chwennych Criſt
I gadw d'enaid truan triſt,
Rhaid it' wel'd fod gras a gallu
Gan Fab Duw i'th gadw a'th brynu.
Rhaid it' wel'd fod Criſt yn raſol,
Yn Dduw, yn ddyn, yn rymmus hollol;
Yn well nâ dim, yn rheitach wrtho
Nâ'r byd i gyd a'r maint ſydd yntho.
Rhaid it' wel'd fod Criſt yn rheitach,
Yn well ymhell, yn werthfawroccach
Nâ'r byd a'i bethau darfodedig,
I gadw d'enaid bach o'i beryg'.
Ni all y byd a'i werthfawr bethau
Brynu d'enaid byth o'i boenau;
Fe all Criſt ei ddwyn i'r nefo'dd,
O grafangau'r ſarph a'i twyllodd.

Eſay 1. 18. Fe all Criſt â'i waed ei olchi
O'i bechodau fel y lili;
Er eu bod mor goch a'r 'ſgarled,
Eu glanhau mor wyn a'r foled.
Fe all Criſt dy ail *reparo*,
Yn ddyn newydd er dy nyrddo,
A'th gyfnerthu tra f'ech byw,
I fyw mewn ffafr dyn â Duw.
Fe all Criſt dy lwyr *ffwrniſho*,

Ioan 1. 16. A gras a grym i lynu wrtho;
A dyſg, a dawn, a gwir wybodaeth,
I weithio gwaith dy iechydwriaeth.
Fe all Criſt *recyfro* itti
Faint a gollodd dy rieni,
A rhoi itti ſiwrach bywyd,
Na's gall ſatan ddwyn oddiwrthyd.

Fe

Fe all Mab Duw gadw d'enaid,
Er ei ſyn'd i fyſg y bleiddiaid,
A'i ddwyn adref i'r wir gorlan,
Yn wych ar ei yſgwyddau'i hunan.
Ni all y byd a'r maint ſydd yntho
Gadw d'enaid, na *recyfro*
Faint y gollaiſt gynt yn Adda,
Ond dy ollwng i'r pwll iſa'.
Crynho di 'nghyd dy rym a'th allu,
Rho'th goel, a'th driſt, a'th bwys ar Ieſu;
Cais ef, car ef, craffa arno,
Bydd ſiwr i gadw d'afael yntho.
Rhaid i Griſtion brudd 'wyllyſio
Cael Mab Duw yn Geidwad iddo,
Cyn y byddo'r Prynwr hawddgar,
Geidwad byth i'r anewyllyſgar.
Oni chwennych, oni flyſia, Dat. 22.17.
Oni chais, oni ſycheda
Dyn am Fab Duw gael ei gadw,
Ni thry Mab Duw byth drwyn hwnnw.
Ni ry Duw mo'i Fab i un-dyn,
Nes bo chwannog i'w ei dderbyn;
Rhaid yw chwennych Criſt a'i geiſio,
Cyn y caffer gafael arno.
Os bydd un-dyn yn 'wyllyſio,
Yn hiraethu, yn dymuno, Mat. 5. 6.
Derbyn Criſt, a'i ras, a'i ffafar,
Duw rhy iddynt yn 'wyllyſgar, Salm 110. 3.
Ni chais Duw gan ddyn edifar,
Ond derbyn Criſt yn dra 'wyllyſgar,
Y dyn a'i ceiſio yn awyddus,
Fe'i caiff e'n rhad yn ol ei 'wyllys. Dat. 22.17.
Cyn cael Criſt, a gras oddiwrtho, Eph. 3. 17.
Rhaid cael ffydd i 'maflyd yntho;
Heb ffydd ni all un-dyn byw
Gyrraedd gafael ar Fab Duw.
Ni chaiff Criſtion mwy nâ Phagan
Les, na ffrwyth, na rhan, na chyfran,
O'r maint oll a brynodd Ieſu,
Heb ffydd fywiol i'w meddiannu. Gal. 5. 6.

Ffydd ſydd reittaf peth i'w cheiſio,
Byth ni chei di Griſt heb honno:
Cais y fynnech yn dy ddydd,
Mat. 16.16. Ni cheidw Criſt ti byth heb ffydd.
Rhuf. 14.23 Heb ffydd ni bydd it' wnel â Chriſt,
Heb ffydd mae'r weithred oreu'n driſt;
Heb. 11. 6. Heb ffydd ni wir foddlonir Duw;
Rhuf. 1.17. Wrth ffydd y bydd y cyfion byw.
Pe bae gennyt aur fynyddau,
A'r byd yn bacc a'i amryw bethau,
Beth fyddet gwell ar ddydd angenrhaid,
Os eiſiau ffydd y colli d'enaid?
Pe baet mor dlawd a Lazar druan,
Heb dai, heb dir, heb fwyd, heb 'ſgreppan,
Heb ddâ, heb ddim ond ffydd yn unig,
Trwy ffydd yng Nghriſt ti wyt cadwedig.
Er na ddichon mynydd euraid
Gyffro Criſt i gadw d'enaid,
Luc 7. 50. Gronyn bach o ffydd fel hedyn,
All ei gyffro i gadw un-dyn.
1 Pedr 1. 8. Heb ffydd ni ellir cael diddanwch,
Gwir lawenydd, na dedwyddwch,
Yn y nef nac ar y ddaeren;
Bod heb ffydd ſydd beth aflawen.
Heb ffydd ni chei ran yng Nghriſt,
Heb ffydd fe'th droir i uffern driſt,
Heb. 11. 6. Heb ffydd ni *phleſir* 'mo Dduw'r lluoedd,
Heb ffydd nid ai di byth i'r nefoedd.
Ni cheir pardwn byth am bechod,
Nï cheir ffafar ar law'r Drindod,
• Difrifol. Ni cheir dim llawenydd * prudd,
Lle na byddo bywiol ffydd.
Rhaid i'r tlawd, rhaid i'r cyfoethog,
Rhaid i'r diddyſg a'r llythrennog,
Rhaid i'r brenin, rhaid i'r *beger*,
Rhaid i bawb wrth ffydd cyn cadwer.
Rhaid i bawb ei ffydd ei hun,
Act. 20. 21. Nid ffydd arall wrth ei glin;
Act. 15. 9. Os ni chedwir neb yn gyngan,
Iago 2. 18. Ond trwy'i ffydd a'i gred ei hunan.

Nid

Nid ffydd dy fam, nid ffydd dy dad,
Nid ffydd y *Prins* a'r penna' o'r wlad,
All tynnu gras o Griſt it' allan,
Ond dy ffydd a'th gred dy hunan.
Ni cheidw ffydd y tad ei blentyn, Ezec. 18. 20.
Na ffydd y mab ei dad yſgymmun;
Pawb a gedwir, pob yr un,
Wrth eu ffydd a'u cred eu hun.
Wrth wrando geiriau Duw yn brudd,
Mae Duw yn arfer rhoddi ffydd;
Heb wrando'r gair nid yw yn arfer
Rhoddi ffydd i neb un amſer.
Gwrando'r gair, a chred a 'ddawo, Rhuf. 10. 17
Marca a chofia'r hyn a dd'wetto;
A 'ddawo Duw fe'i tâl yn ddilys,
Ni thorrodd Duw erioed ei *bromis*.
Nid ein nattur, nid ein tadau,
Nid ein dyſg, na'n poen, na'n doniau,
Ond Yſpryd Duw trwy'i air ei hun, Gal. 5. 22.
Sy'n gweithio ffydd yng nghalon dyn.
Gwrando'r gair, a chais yr Yſpryd,
Llef am ffydd fel am dy fywyd;
Wrth weiddi am ras a gwrando'r 'fengyl, Mat. 7. 7.
Mae Duw yn rhoddi ffydd yn rhigyl.
Nid y gair tu faes ei hun,
Sy'n gweithio ffydd yng nghalon dyn,
Ond Yſpryd Duw, ynghyd â'r gair,
Sy'n gweithio ffydd p'le bynna' cair.

CXXXIV. SALM XXXVIII.

DUW graſol, Tad trugaredd,
Na faedda fi'n dy ddigedd;
Ac na choſpa fi 'n dy far,
Mor ddigllon ar fy niwedd.
Duw mae dy ſaethau llymion
Yn glynu yn fy nghalon,
A'th law drom yn daran chwyrn,
Yn briwio f' eſgyrn gweinion.

Nid

Nid oes i'm cnawd ond nychdod,
Gan faint dy lid a'th ddirnod,
Na dim hedd i'm heſgyrn briw,
Waith cymmaint yw fy mhechod.
A'm camwedd a'm troſeddau
Sy'n pwyſo'n drwm, gwae finnau!
Fel baich gorthrwm ar fy ngwar,
Yn gwaſgu ar f' yſgwyddau.
A'm cnawd ſy'n llawn o gleiſiau,
Waith trymmed yw'th ddyrnodiau,
A'm cleiſiau'n pydru fel hen glwyf,
Gan ffoled wyf, gwae finnau!
Ti grymmaiſt, Dduw, fy nghefen,
* Ymron. Ti'm helaiſt i'r bedd * haychen;
Ti'm goſtyngaiſt hyd y llawr,
'Rwy'n un yn awr â'r ddaeren.
'Rwyf beunydd yn galaru,
'Rwy'r nos heb allael cyſgu;
'Rwy'n wylo'n doſt, 'rwy'n griddfan mwy,
Fy neigrau aeth trwy ngwely.
Gwel driſted yw f'amcanion,
Clyw doſted yw f'uchneidion;
Gwel mor drwm yw'th lid a'th far,
Yn gwaſgu ar fy nghalon.
I beri im' fwy o flinder,
A gwewyr heb eſmwythder,
Mae'r holl gnawd yn afiach iawn,
A'm llwynau'n llawn o boethder.
'Rwy'n egwan gwedi nghlwyfo,
'Rwy'n ochain ac yn rhuo;
Gan faint poen fy Mhrynwr cu,
'Rwy'n barod i wall-bwyllo.
O dofa beth o'th ddigter,
A llaeſa ddarn o'm blinder;
Na lwyr ddifa fi fy Nuw,
Ond rho i mi ryw eſmwythder.
Ti wyddoſt Dduw fy Ngeidwad,
Beth ydyw fy neiſyfiad;
Ni chuddiwyd rhagot ti un pryd,
Na'm poen, na'm cryd, na'm bwriad.

Mae

Mae nghalon drom yn curo,
A'm nerth ſydd gwedi ngado,
A'm llygaid trymion bob yr un,
Sy'b weled dyn i'm ſwccro.
Fy ngheraint a'm cyfeillion,
O hirbell rhoent olygon,
Ar fy nhrallod blin a'm pla,
Heb gyſur na chynghorion.
A'r rhai ddymunai nifa,
Oſodent faglau i'm dala,
A'm gorthrymmu megis cwn,
Och! och! pan oeddwn wanna.
A minneu yn fy nhrafel,
Fe ddywedai pawb ei chwedel,
Ac a'm barnent bob yr un,
Yn waetha dyn o'm cenel.
A rhai ddych'mygent gelwydd,
A rhai 'm gwatwarent beunydd;
A rhai chwarddai'n uwch ar g'oedd,
Gan gymmaint oedd fy nghyſtudd.
A minneu fel dyn byddar,
Heb glywed dim o'u gwatwar,
Yn tewi ſon, heb atteb neb,
Fel mudan heb ei lafar.
Yr wyf fel gwr heb glywed,
Neu ffol heb fedru 'ſtyried,
Yn gado i bawb chwedleua eu hun,
Heb ammeu dyn a'r aned.
Ond Arglwydd 'rwy'n gobeithio,
Dy fod ti yn eu gwrando,
Ac yn atteb dros dy was,
I bawb a'i cas enllibio.
Duw na'd i'm drwg elynion
Gael arna'i wŷn eu calon,
Na chrechwenu tra font byw,
Wel'd cymmaint yw nhrallodion.
Pan llithro nhroed ond gronyn,
Hwy chwarddant bawb i'm herbyn,
Ac a wawdiant am fy mhen,
Gan roi im' ſenn yſgymmun.

Fe'm ganed i ddwyn poenau
Par'towd fi i ddialau,
A blinderau nghalon don,
Sydd ger fy mron yn ddiau.
O Arglwydd 'rwy'n cyfadde'
Fy mhechod a'm troſedde',
Mae'n flin gennyf, O fy Nuw,
Wel'd cymmaint yw fy meiau.
Ond etto mae ngelynion
Yn fywiol ac yn gryfion,
A'r ſawl ſy'b achos i'm caſhau,
Sydd yn amlhau yn greulon.
A'r rhai a dalant immi
Dwrn drwg am fy naioni,
Sy'm gwrth'nebu bob yr awr,
Trwy wneuthur mawr ddrygioni.
Ac am fy mod yn dilyn
Y peth ſydd dda i'r werin,
'Rwy'n gas gan bawb o'r bobl ddrwg,
A'r rhai ſ'a'u gwg i'm herbyn.
Na wrthod di fy helpu,
O Dduw, fy Nuw, er hynny;
Gwna fi beunydd ar fy ngwell,
Ac na fydd bell oddi wrthy':
Ond bryſia i'm cynnorthwyo,
A'm helpu byth tra gantho,
Duw fy iechyd, Un a Thri,
Can's ynot ti 'rwy'n tryſto.

CXXXV. Am y SABBATH.

DEffro'n fore'n gyd â'r ceiliog,
Ffyſt d'adenydd, cân yn ſerchog
Sal. 92.1,2. Salm i'r Arglwydd yn blygeiniol,
Ar bob ſabbath yn dra ſiriol.
Gwiſg dy ddillad goreu am danad,
Ymſancteiddia cyn dy ddwad,
O flaen Duw i'r deml ſanctaidd,
Hoff gan Dduw ei addoli'n gruaidd.

Gwedi'n

Gwedi'n dos a'th dylwyth gennyd,
I dŷ Dduw â chalon hyfryd,
I addoli Duw'n y dyrfa,
Megis Joſeph, Mair a Joſua.
Fe fynn Duw ei addoli'n barchus,
Ar bòb ſabbath yn gyhoeddus,
Gyd â'r dyrfa yn y demel,
Nid yn ddirgel yn y cornel.
Duw ddibennodd ei holl weithred,
Ar y dydd o flaen y ſeithfed;
Gorphen ditheu bob gorchwylion,
Cyn y ſabbath, od wyt Griſtion.
Ymſancteiddia cyn y ſabboth,
Cadw'n lân dy leſtr boenoth;
Golch dy hun mewn edifeirwch,
Ofna Dduw a chais ei heddwch.
Cyn y ſabbath rhaid ymgweirio,
A throi pob bydol-waith heibio,
I gael gweithio gwaith yr Arglwydd,
Tra fo'r dydd mewn gwir ſancteiddrwydd.
Gorphwys di, a'th ddâ, a'th ddynion,
Oddiwrth bob rhyw o orchwylion,
Ac na weithia ddydd yr Arglwydd,
Waith o bleſer na bydolrwydd.
Gwerthu * *livlihood*, cario beichiau, * Pob math o ymborth,
Gweithio'n galwad, myn'd i ſiwrnau,
Pob ofer-waith pleſeredig
Ar y ſabbath ſydd warddedig.
Cadw'r ſabbath oll yn brudd,
Fore a hwyr, a chanol dydd;
Yn dy dŷ fel yn yr eglwys,
Yn gwas'naethu Duw heb orphwys.
Cymmer fwy o garc tr'ech byw,
Weithio'r ſabbath waith dy Dduw,
Nag y gym'rech un dydd amgen,
Ynghylch gweithio bydol breſen.
Ar y ſul mae mor angenrhaid
Geiſio manna i borthi'r enaid,
Ag yw ceiſio ar ddydd marchnad
Fwyd i borthi'r corphyn anllad.

Cod y boreu ar y wawr-ddydd,
Am y cyntaf â'r uchedydd,
I gael treulio dydd yr Arglwydd,
Mewn duwioldeb a ſancteiddrwydd.
Nid diwrnod i ni gyſgu,
Nac i dordain yn y gwely,
Ond diwrnod i'w ſancteiddio
Yw'r dydd ſabbath oll tr'o gantho.
Nid diwrnod itti loetran,
Nac i feddwi, nac i fwlian,
Ond diwrnod itti weithio
Gwaith dy Dduw yw'r ſul tra dalo.
Dydd i'w dreulio mewn ſancteiddrwydd,
Dydd i weithio gwaith yr Arglwydd,
Dydd i ddarllain a gweddio,
Dydd i 'ddoli Duw a'i gofio.
Dydd i orphwys rhag gwaith bydol,
Dydd i weithio gwaith ſancteiddiol,
Ac nid dydd i fod yn ſegur
Yw dydd Duw, medd geiriau'r 'ſgrythur.
Er bod Duw yn erchi coffa,
Cadw'r ſabbath yn ddifigla,
Nid y'm ninneu'n ceiſio cadw
Un gorchymmyn waeth nâ hwnnw.
O'r holl ddyddiau nid oes un-dydd,
Y'm ni'n dreulio mor ddi-grefydd,
Mor anneddfol, mor yſgymmun,
A'r dydd ſabbath tra fo'r ſlwyddyn.
Dydd i feddwi, dydd i fwlian,
Dydd i ddawnſio, dydd i loetran,
Dydd i hwrian a gwylherſu
Yw'r dydd ſabbath gan y Cymry.
§ Gwawdio. Dydd i eiſtedd a § dyfalu,
Dydd i ymladd ac ymdaeru,
Dydd i weithio gwaith y cythrel
Yw dydd Duw mewn llawer cornel.
Y dydd a ddylem ei ſancteiddio,
Y'm ni fwyaf yn ei nyrddo,
I amherchi'n Prynwr tirion,
A dolurio ei gywir weiſion.

Treulia'r

Treulia'r ſabbath oll yn llwyr
Mewn ſanctteiddrwydd fore a hwyr,
Ac na ddyro ran na chyfran
O ddydd Duw i addoli ſatan.
Cofia gadw'r ſabbath ſanctaidd,
Duw fynn gadw hwn yn berffaidd;
'Rhwn a dreulio'r ſul yn ofer,
Ni wna bris o ddim orch'myner.
Cadw'r ſabbath, ti a'th gene'l,
Yn dy dŷ fel yn y demel;
Gwna i'th dylwyth fyw mor gymmwys, Gen. 18. 19.
Yn dy dŷ fel yn yr eglwys. Joſ. 24. 15.
Tri rhyw waith all dyn arferu
Ar y ſabbath heb droſeddu;
Gwaith duwioldeb yn ddi-enbaid,
Gwaith cariadol, gwaith angenrhaid.
Gweithred dduwiol yw trafaelu
I dŷ Dduw i'w anrhydeddu,
Ac i wrando'r 'fengyl hyfryd,
Pe bae 'mhell o ffordd oddi wrthyd.
Gwaith cariadol ydyw cadw
Dyn a 'nifail rhag eu marw,
A rhoi ymborth iddynt ddigon,
Ac ymgeleddu'r bobl weinion.
Gwaith angenrhaid, 'rhwn ni's gelli
Gynt na chwedi'n ei gyflawni,
Megis cadw tŷ rhag lloſgi,
Gwraig wrth eſgor, buwch rhag boddi.
Gochel ddilyn drwg gyfeillach,
Cyfaill drwg ſydd wybren afiach,
Plag yn llygru, pyg yn nyrddo
'R dyn duwiolaf a'i dilyno

CXXXVI. Gweddi dros yr Eglwyswr, yn llawn o Ddymuniadau graſol.

ARglwydd graſol cadw d' eglwys,
A'r winwydden dêg y blanwys Salm 80. 14, 15.
Dy ddeheulaw di dy hunan,
O'r dechreuad yn dy winllan.

Na'd

Sal. 80. 13. Na'd i'r baedd o'r coed ei thirio,
Na'd i'r bwyſtfil gwyllt ei chroppio;
Na'd un gelyn, er mwyn Ieſu,
Ei anrheithio byth na'i ſathru.
Zec. 2. 5,8. Bydd yn wal o dân o'i bob tu,
Ddydd a nos gan ei chwmpaſu;
Eſa. 27. 2,3. Bydd â'th lygad arni'n waſtad,
A'th fraich rymmus yn ei gwarchad.
Cadw hi megis byw dy lygad,
Portha hi fel praidd yn ddifrad,
Trwſia hi fel dy anwyl briod,
Salm 51. 8. Na'd un gelyn byth ei gorfod.
Gwella ei gwelydd, cod ei bylchau,
Gwilia ei phyrth, a chweiria'i thyrau,
Cadarnha bob bar ſydd ynthi,
Na'd un gelyn ei difrodi.
Na'd i Dwrc, na Phab, na Phagan,
Gen. 12. 13. Nac un pennaeth waethu'th winllan,
Ond bydd elyn i'w gelynion,
A difetha ei digaſogion.
Gwlawia arni yn gawodau,
Dy fendithion nos a borau,
* Canghennau. Nes y tanno * oſglau'i gwynwydd
Dros y byd o fôr i gilydd.
Tafla i lawr, a dryllia'n gandryll
Dat. 12. 9. Rwyſg y ddraig a'i theyrnas dywyll;
Adeilada ym mhob cornel
Deyrnas Criſt, a ſathra'r cythrel.
2 Theſ. 2. 3, 4, 8. Criſt â'th ana'l llwyr ddifetha
† Pab. Y ‡ Mab anwir ſy'n ymddyrcha;
§ Eglwys Rufain. A'r hen § Buttain goch ſy'n yfed
Dat. 17. 1,6. Gwaed dy ſaint i dorri ei ſyched.
Gwna i'r 'fengyl wẹn farchogaeth
Trwy'r holl fyd at bob cenhedlaeth,
Dat. 6. 2. I gael gorfod a gorchfygu;
A thro bawb o'th blant i'w chredu.
Adeilada o gylch-gwmpas,
Ym mhob gwlad dy raſol deyrnas,
Ymhlith Groegiaid ac Iuddewon,
Gwna hwy Arglwydd yn Griſt'nogion.

I'r

I'r Iuddewon gwna drugaredd, Rhuf. 11.
Dangos iddynt dy wirionedd; 25, 26.
Tynn eu hanghrediniaeth ymaith, 2 Cor. 3. 16.
Derbyn hwynt i'th gorlan eilchwaith.
A bendithia bob rhyw deyrnas,
Lle addolir Criſt yn addas;
Cadw'r 'fengyl ſanctaidd iddynt,
Nes del Criſt i farnu rhyngddynt.

CXXXVII. Am Dyngu.

YR Iuddew du a rwyg ei wiſgoedd,
Pan y cabler Duw y lluoedd;
Llawer Criſtion gwael ni ſyfia,
Pan y cabler Duw gorucha'.
Os tyngai Sibſwn i ben Pharao,
Yngham, ſe gae ei ddi-eneidio;
Os twng y Criſtion gorph ei Brynwr,
A'i gig a'i waed, nid oes dialwr.
Gwn na frathai yr Iuddewon
Griſt ond unwaith dan ei ddwyfron,
Mae'r Criſt'nogion â'u cas lwau,
Yn ei frathu fil o weithiau.
Na ryfedda wel'd gwyr mawrion Lef. 18. 28.
Yn gwerthu'r tir a'r teiau gwychion; Hoſ. 4. 2, 3.
Cablu Duw a bair yn fuan
I'r tai a'r tir droi'r meiſtri allan.
Ti gei wel'd yn nhai gwyr mawrion
Bedwar pâr o gardiau brithion,
I rai dyngu ac ymgigo,
Heb un llyfyr i weddio.
'Rwyf fi'n tybied ac yn credu,
Na cheir clywed caſach tyngu
Gan gythreuliaid yn ‖ Gehinnon, ‖ Uffern.
Nag a glywer gan Griſt'nogion.
Nid oes ſon yn nheiau llawer
Am enw Duw ond pan y cabler,
Nac am werthfawr waed yr Ieſu,
Ond tra fydder yn ei dyngu.
Melldith Duw, medd Zecharias, Zec. 5. 2, 3,
A red i dŷ'r udonwr diras, 4, 5.

Ac

Ac a lyna wrth bob ceubren,
Nes pydru'r tŷ, a'i droi yn dommen.
Gwell it drigo lle bo powdwr,
Yn y gegin, yn y parlwr,
Nag it' drigo lle bo tyngu,
Yn y parlwr neu'n y penty.
2 Bren. 19. 22, 25. Naw ugain mil o lu'r Aſſyriaid,
Y laddodd angel Duw yn ddiriaid,
Mewn un noſwaith, gynt am gablu
Enw'r Arglwydd a'i ddirmygu.
Lef. 24 16. Mae Duw'n erchi llwyr labyddio
Pob rhyw ddynion ag a gablo;
Nid dieuog yw'r dyn 'ſgeler,
Ag a gym'ro 'i enw'n ofer.
Pe bae barnwyr yr holl deyrnas
Yn rhyddhau'r udonwyr diras,
Duw ei hun a farn yn ſiccer
Bawb a gym'ro'i enw'n ofer.

CXXXVIII. Dyledſwydd Gweinidogion.

Ecſ. 28. 36, 38. DWG ſanctteiddrwydd yn dy dalcen,
Fel y gallo pobl ddarllen,
Wrth d'ymddygiad a'th ſanctteiddrwydd,
Dy fod ti yn was i'r Arglwydd.
Par i'th glych ſydd wrth dy ſiacced
Ganu'r ffordd y b'ech yn cerdded,
Fel y gallo pawb yn rhigyl
Glywed gennyt eiriau'r 'fengyl.
Ecſ. 28. 33, 34, 35. Par i'r pomgranadau ffrwythlon,
Oddiwrth ymyl ſiacced Aaron,
Beraroglu â'th ddaioni,
Bob rhyw dyrfa ddelech iddi.
Par i 'roglau dy ymddygiad,
Par i lewyrch dy lân alwad,
Par i ffrwyth dy weſus draethu,
Mai gwas wyt i'r Arglwydd Ieſu.
Gwr i Dduw wyt wrth dy alwad,
Gwas i Griſt ein Pen a'n Ceidwad,
Nid yw gweddus i was Brenin
Fyn'd mor frwnt a gwr cyffredin.

Cennad

Cennad wyt i'r Brenin mwya', 2 Cor. 5.20.
I fynegi ei air i'r dyrfa;
Na'd un gair heb ei fynegi,
O'r hyn archodd itti draethu.
Bugail wyt i gadw'r defaid,
Brynodd Grift â'i waed bendigaid; Act. 20.28.
Na'd un ddafad farw o newyn, Ezec. 34.8.
Rhag myn'd ei gwaed ar dy gobyn.
Dwg ſancteiddrwydd gyd â'th Urim, Deut. 33.8.
Dwg wybodaeth gyd â'th Thwmmim;
Dwg y ddau hyn ar dy galon,
Hyn yw dyled 'ffeiriad ffyddlon,
Rhoeſt dy law ar gorn yr arad, Luc 9.29.
Dos o'th flaen, a dilyn d'alwad;
Na thro'n d'ol fel cî at chwydfa,
Ni cheir coron heb hir bara. 2 Tim. 4.8.
Gw'radwydd oedd i Ephraim fudyr
Droi'n ei ol yn nydd y frwydyr:
O troi'n ol oddiwrth dy alwad,
Gwaeth dy ddiwedd nâ'th ddechreuad.
Gado'r llong fel Iago a Pheder,
Dilyn Criſt tra caffech amſer;
Rhaid i weiſion y Meſſia,
Ado'r byd fel Lefi'r dollfa.
Bwrw'r byd a'i bethau oddi wrthyd,
'Rwyt ti'n rhedeg am dy fywyd;
*Ffardel gron o bridd a hindra * Llwyth.
Gawr neu farch wrth redeg gyrfa.
Tafla ffwrdd bob peth ſy'n pwyſo,
A'r pechodau ſy'n dy rwyſtro;
Rheded pawb y nefol yrfa,
Trwy amynedd am y cynta'. Heb. 12. 1.
Portha ddefaid Criſt yn gywrain,
Yn 'wyllyſgar heb dy gathrain;
Pan ddangoſo Criſt ei fawredd, 1 Pedr 5. 2,
Ti gei goron ac anrhydedd. 3, 4.
Gwae pob bugail mud anghynnil,
Na phregetha Criſt a'i 'fengyl;
Gwae eneidiau mil ofynnir Ezec. 33.8.
Ar law hwnnw pan ei bernir.

Mewn

Mewn tair ffordd y dylit borthi
Defaid Criſt a'u llon gymfforddi:
Ag athrawiaeth bur 'fengylaidd,
Gweddi frwd, a bywyd ſanctaidd.
Gwell yw 'ffeiriad da nag angel,
Gwaeth yw'r drwg na'r ddraig neu'r cythrel;
Y da a'n dwg i dir goleuni,
Y drwg a'n gollwng bawb i'n colli.
Trin dy winllan hi ddwg rawnwin,
Haua dy faes fe ddwg egin.
Trin dy braidd, fe ſydd llwyddiannus,
Dyſg dy blwyf, fe ſydd rinweddus.
Dyſgwch eich praidd ac arweiniwch
I wlad Canaan trwy'r anialwch;
Nid nes 'ffeiriad fod yn ddoctor,
Oni wnaiff yn ol ei gyngor.
Eſay 40.11. Byddwch dirion wrth y defaid,
Cwnnwch lef yn ol y bleiddiaid;
Mwynder a wna'r ddafad bori,
Llefain a wna'r blaidd gynffonni.
Rhowch y fron i'r ŵyn cariadus,
Rhowch y ffon wrth hwrdd cildynnus;
1 Cor. 4. 2. Byddwch fwyn wrth rai diniwed,
2 Cor. 13. 2. Coſpwch bawb o'r rhai pengaled.
Neh. 4. 17. Bydded arfau yn eich dwylo,
Fel plant Iſrael wrth adeilo;
Llwy i fildo, cledd i ymddiffyn,
Ac i ymladd dros y werin.
1 Pedr 5. 2. Porthwch bawb eich praidd â manna,
Nedwch arnynt eiſiau porfa;
Os bydd marw un rhag newyn,
Ezec. 33. 8. Bydd gwaed hwnnw ar eich cobyn.
Ezec. 34. 4. Cyrchwch adref, trowch i'r gorlan,
Heb. 13. 17 Y ddiſperod aeth i *ſtraglan*;
Nedwch un i gyfrgolli.
Fe fynn Duw am bob pen gyfri'.
Mat. 5. 14, 16. Canwyll y'ch i roi goleuni,
Yn eglwys Dduw i'r holl gwmpeini;
O diſgleiriwch fel canhwyllau,
Fel y rhodiom yn eich golau.

Y

Y lamp a dreulia'r llîn o'r thyſſur,
Yn goleuo'r gwir addolwyr;
Treuliwch chwithau'ch oes mor ffyddlon,
Yn goleuo eich plwyfolion.
Halen y'ch i *ſeſno* eneidiau, Mat. 5. 13.
Rhag drwg ſawru mewn pechodau;
Seſnwch galon pawb ſy'n pechu,
Rhag i Griſt â'i droed eich ſathru.
Golwg doſt yw gweled defaid
Yn eu llarpio'n ſafnau bleiddiaid;
Toſtach gwel'd eneidiau'n griddfan,
Eiſiau dyſg yng nghrampau ſatan. Hoſ. 4. 6.
Toſt yw gweled maes o * lafur, * Yd.
Yn pydru eiſiau help medelwyr;
Toſtach gweled mil o ddynion
Yn meirw eiſiau help athrawon.
Toſt yw gweled plentyn bychan
Eiſiau help ar wres yn brwylian,
Toſtach gwel'd eneidiau bagad Diar. 29. 18.
Mewn tân eiſiau help offeiriad.
Toſt gweled mil yn myn'd i foddi,
Eiſiau rhyw un i'w cynghori;
Toſtach gweled mil, yſywaeth,
Aiff i uffern eiſiau athrawiaeth.
Y ceiliog gwyn a ffyſt ei adenedd,
I ddeffro'i hun cyn deffro'i wragedd;
Felly dylai'r holl offeiriaid
Ddeffro'u hun cyn deffro'u defaid.
Fel y dygai gwialen Aaron Num. 17. 8.
Ddail a blodau, a chnau ffrwythlon,
Pan oedd eraill, o bob graddau,
Heb ddwyn ffrwyth, na dail, na blodau:
Felly dylai'r gweinidogion
Mewn rhinweddau fod yn ffrwythlon,
Pan bo eraill o bob galwad,
Yn ddi-rinwedd eu hymddygiad.
Beth wneir â'r dall i arwain deilliaid? Mat. 15. 14.
Beth wneir â'r mud i gyfarth bleiddiaid?
Beth wneir â'r heſp heb laeth mewn bronau
I fagu plant, i borthi eneidiau?

Ni wneir dim â chî cyſgadur,
Ni wneir dim â gweiſion ſegur ;
Ni wneir dim â halen diflas,
Eſay 56.10. Ni wneir dim â 'ffeiriad llanas.
Fe wneir ſtalwyn o hen farch tywyll,
Mat. 5. 13. Fe wneir tân o hen dŷ candryll,
Fe wneir peth â chrochan tyllog,
Ni wneir dim â 'ffeiriad diog.
Pwy ddyd ddall i arwain deilliaid ?
Pwy ddyd mud i gyfarth bleiddiaid ?
Pwy ddyd ynfyd i roi cyngor ?
Pwy ddyd ddwl i rannu tryſor ?
Dodi'r dall ar ben diſgwylfa,
Dodi'r dwl i ddyſgu tyrfa,
* Sef, ſtern Dodi'r diddyſg wrth y * llyw,
yr eglwys, i'w rheoli. Yw dodiad dyn, nid dodiad Duw.
Ezec. 34. 2. Os *doctor* wyt, O dyſg ni'r deillion !
1 Cor. 4. 1. Os bugail da, ymg'ledda'r gweinion ;
Os *ſteward* doeth, cyfranna'n gywir,
Os gwas i Griſt, gwna arch dy Feiſtir.
Os cî cywir, cyfarth ladron,
Os pyſgodwr, dala ddynion,
Luc 12. 42. Os gwiliedydd, gwilia'r gelyn,
Eſay 56.10. A rho 'mhryd y rhybudd iddyn'.
Mat. 4. 19. Gwinllanwr wyt, O gweithia'n ffyddlon,
Ezec. 33. 7. Na'd i'th winwydd fyn'd yn wylltion ;
Luc 13. 8, 9. Trin eu gwraidd, a'u brig, a'u bonau,
Na'd eu torri eiſiau ffrwythau.
Lle ni hauir had ni ſedir,
Lle ni chanir corn ni chyffrir,
Lle ni phorthir praidd ni phryfia,
Lle ni ddyſgir plwyf ni lwydda.
Ioan 21. 15, Peder, Peder, od oes cariad
16, 17. Gennyt at dy Griſt a'th Geidwad,
Portha, portha, portha'i ddefaid,
Mâg ei ŵyn, a tharfa'r bleiddiaid.
Ezec. 34. 4. Na'd ei ddefaid fyn'd ar ddidro,
Na'd i'r blaidd na'r llew eu 'ſglyfio,
Na'd i'r cwal a'r pwd eu mallu,
Eiſiau'u trin, a'u troi, a'u maethu,

O diſgleiriwch yn eich graddau,
Megis ſer mewn noſwaith olau ;
Ac na fyddwch fel y lleuad
Sydd â brychau yn ei llygad. Dat. 1. 20.

Gwnewch eich clywed yn yr eglwys,
Fel angylion ym mharadwys ;
Gwnewch eich gweled yn y dirfa,
Fel y ſer pan bont ddiſgleiria.

Byddwch farw yn y pulpid,
Yn pregethu'r 'fengyl hyfryd,
Neu'n yr eglwys ar eich deulin,
Yn gweddio dros y werin.

Bydded pob offeiriad glân,
Fel piler niwl a'r piler tân, Neh. 9. 19.
Yn cyfrwyddo'r ffordd i'r bobol,
Fyn'd o'r Aipht i'r Ganaan nefol.

A pha *gonſiens* y gall 'ffeiriad
Gippio'r cnyf heb borthi'r ddafad,
Bwytta'r offrwm mor ddiwybod, Ezec. 34. 2,
Ac heb weiddi'n erbyn pechod. 3.

O ba lef ac achwyn irad
Y fydd dydd y farn gan fagad !
Am i'r 'ffeiriaid eu newynu,
A'u handwyo eiſiau eu dyſgu.

CXXXIX. Am Raglunaeth DUW.

DUW ni attal un daioni
Oddiwrth neb a fo'n ei ofni,
Fe ry ras ac urddas iddynt, Salm 84. 11.
Ni bydd ffael na diffyg arnynt.

Bwrw d'ofal ar yr Arglwydd,
Ac fe'th bortha mewn helaethrwydd :
Ni ad Duw i'r cyfiawn gwympo,
Na dwyn diffyg byth tra gantho.

Mae Duw'n d'wedyd wrthyt (craffa)
Lleda'th ſafn minneu'i llanwa' ; Salm 81. 10.
Cymmer boen mewn galwad union,
Mi fendithia'th holl orchwylion. Eph. 4. 28.

Er bod eiſiau ar y llewod,
A'r rhai cryfa o'r bwyſtfilod,

Salm 34.10. Ni bydd eiſiau dim daioni
Ar a dryſta i Dduw'r toſturi.
Mae Duw'n porthi'r bobl aflan,
Mae'n rhoi maeth i'r Twrc a'r Pagan,
Mae'n rhoi ymborth i'w elynion;
Mat. 5. 45. Oni phortha Duw ei weiſion?
Gochel chwennych gormod olud,
Ymfoddlona â'r maint ſydd gennyd;
Heb. 13. 5. Byth ni ffaela, byth ni edy
Duw o'r dyn fo'n ei was'naethu.
Hab. 1. 16. Ym mhob diffyg cais gan Dduw,
Rhoddwr pob daioni yw;
Gochel dryſto i'th rwyd dy hun,
Rhag colli'r pyſgod wrth dy glin.
Llawer dyn ſy'n dlawd yn byw,
Eiſiau ceiſio cymmorth Duw;
A llawer dyn ſy'n myn'd i fegian,
Am dryſto i'w rym a'i rwyd ei hunan.
Lle mae Duw mor hael i'r gwerin,
Pa'm y marw cant rhag newyn?
Am roi coel ar rym eu breichiau,
Heb geiſio cymmorth Duw na'i orau.
Ni chwſg ni hûn ein Ceidwad graſol,
Sy'n gofalu am ei bobol:
Sal. 112. 4. Tra fo'm bawb yn cyſgu'n eſmwyth,
Mae'n gofalu am ei dylwyth.
Eſay 49. 15. A ddichon gwraig anghofio'i phlentyn,
A ſugno ei bronnau yn ei rwymyn?
Ni's anghofia hon ei meibion,
Byth ni anghofia Duw 'mo'i weiſion.
Cyn bo eiſiau arian arnad,
Os gwas'naethu Dduw yn ddifrad,
Mat. 17. 27. Fe bair Duw i'r pyſgod gario
Arian itti i'th ddi-rwydo.
Er na bo dy 'ſtor ond cwtta,
1 Bren. 17. Fel blawd y Weddw o Sarepta,
16. Os gwas'naethu Dduw yn ffyddlon,
Fe wna Duw fod hynny'n ddigon.
Gochel roi dy bwys a'th hyder
Ar dy 'ſgil dy hun a'th gryſder,

Ond

Ond ar Dduw dy helpwr unig,
Os ceiſi fod yn ddyn di-ddiffyg.
Mae Duw'n porthi'r adar gwylltion,
Mae'n dilladu 'r lili gwynion,
Mae'n rhoi maeth i bob peth bywiol;
Oni phortha ei blant a'i bobol?
Ni haua'r frân, ni feder fedi,
Nid oes na chell na 'ſgubor iddi;
Etto er hyn mae Duw goruchaf
Yn porthi'r brain bob haf, bob gaiaf. Mat. 6. 26,
Ni chrib, ni nydd na'r rôs na'r lili, 30.
Ni feder un na gwau na 'ſtofi;
Etto'r Arglwydd a'u dillada, Salm 145.
Mewn harddach gwiſg nâ'r brenin gwycha'. 15.
Llygaid pob creadur bywiol
Sydd yn diſgwyl ar Dduw nefol,
Am roi maeth ac ymborth iddynt,
Ynte'n hael yn rhannu rhyngddynt.
Mae'n agoryd ei law raſol,
Ac yn porthi pob peth bywiol,
O'i ras a'i rodd, mewn pryd a meſur,
Heb adael gwall ar un creadur.
Mae'n rhoi bwyd i g'nawon llewod,
Mae'n rhoi maeth i'r gwyllt fwyſtfilod;
Mae e'n porthi plant y gigfran; Salm 147, 9.
Oni phortha 'i blant ei hunan?
Ni chwymp un o wallt dy ben,
Ni ſyrth aderyn tô ar bren; Mat. 10. 29.
Ni ddigwydd dim heb brudd rag-weliad
Duw'n Creawdwr mawr a'n Ceidwad.
Duw rodd itti gorph a bywyd,
Ana'l, einioes, cryfder, iechyd,
Deall, rheſwm, cof a chyfri';
Oni ddyry fara itti?
Fe werthir dau o adar tô,
Am ffyrling fechan lawer tro:
Er gwaeled y'nt, mae Duw'n eu porthi;
Di dalu-fwy nâ deg o'r rhei'ny.
Er bod Duw'n gofalu'n gaeth
Am bob creadur ag a wnaeth;

Mae'n gofalu am ddyn a'i enaid,
Fwy nag am yr holl gre'duriaid.
Rho dy ofal ar dy Dduw,
1 Pedr 5 7. Mae n gofalu drosot, clyw;
Os gwas'naethu Grist yn gywir,
Mae dy gyflog gantho'n sicir.

CXL. Am y PURDAN.

Y mae'r *Papistiaid* yn dal fod heblaw Nef ac Uffern drydydd Lle, b'le mae Eneidiau rhai Pobl, trwy ddioddef Cospedigaeth Tân, yn rhoddi iawn i Dduw am ryw Bechodau na's maddeuwyd iddynt yn y Byd hwn; ac yn cael trwy hynny Lanhad oddi wrthynt; ac y dichon Ffryns y Marw, trwy Weddiau ac Offerynau, ac Arian a roddir i'r *Pab*, gael Gollyngdod i'r cyfryw Eneidiau allan o'r Purdan. — Yn erbyn yr Athrawiaeth gelwyddog gythreulig hon, y mae'r AWDWR fel hyn yn dywedyd:

NID oes dim all olchi enaid
Dyn ond gwaed yr Oen bendigaid,
Dat. 1. 5. 'Rhwn sy'n golchi ffwrdd bob pechod,
Heb. 9. 14. Ac yn puro'r holl gydwybod.
Nid oes ffordd ond dwy i'r holl-fyd,
Mat. 7. 13. Ffordd i ddistryw, ffordd i fywyd,
Ni ddangosodd Crist yn un-man,
Drydydd ffordd yn myn'd i'r purdan.
Nid oes hefyd ddim ond dau-le,
I blant dynion gwedi ange',
Nef ac uffern heb le trydydd;
Nid yw purdan ddim ond celwydd.
Nid oes ond dau fath o ddynion,
Un yw'r anwir, llall yw'r ffyddlon;
Y rhai anwir a ddifethir,
A'r rhai ffyddlon oll a gedwir.

Tân

Tân a ddichon boeni dynion,
Tân all loſgi daearolion;
Ni all tân, na'r holl greaduriaid, Act. 4. 22.
Ond gwaed Ieſu buro'r enaid. Mat. 1. 21.
Tân all buro'r aur a'r forod,
Tân all loſgi'r ûs a'r callod;
Ni all tân na dim er hynny
Buro'r enaid ond gwaed Ieſu.
Y dyn nad elo i baradwys,
Lle mae Ieſu Griſt a'n prynwys,
Nid oes lun nad el tan drottian,
I bwll uffern lle mae ſatan.
Y dyn nad elo megis Lazar,
I glyd ſynwes Abram hawddgar,
Nid oes lun nad el i'r ffwrnes,
Lle mae'r diawl yn poeni Deifes.
Nid yw purdan yn y nefoedd,
Yn y ddaear, yn y moroedd,
Nac yn uffern; p'le gan hynny
Y mae purdan yn cartrefu?
Rhai a dd'wedant fod y purdan
Yn y môr ſy'n fawr ei dwrddan;
Rhai'n y ddaear, rhai yn * Ætna; * Mynydd mawr, o ba un y mae tan yn dra mynych yn dyfod allan.
Ni wn i p'un o'r rhai'n a greda'.
Rhai a dd'wedant mai angylion,
Rhai mai hen gythreuliaid duon,
Sy'n *tormento*'r ſawl ſy' mhurdan;
Rhai ni wyddant beth y dd'wedan'.
Rhai ſy'n tybied mai tân ffyrnig,
Rhai mai tân a dw'r berwedig,
Sy'n poenydio'r ſawl ſy' mhurdan,
'Does mawr gydfod ar eu § llafan. § Ar eu ſwmp o gelwydd.
Rhai ſy'n tybied mai pechodau
Crynion, bychain, hawdd eu maddau,
Y's yn goſpi yn y purdan;
Rhai mai beiau marwol anian.
Rhai dormentir yn y purdan
Hyd ddydd barn, os gwir y dd'wedan',
Rhai dros filoedd o flynyddau,
Rhai nes offrwm dros eu 'neidiau.

Fe all 'ffeiriad ond cael offrwm,
Fe all eſgob os rhy bardwn,
Fe all Pab, os gwir y dd'wedan',
Dynnu fynno maes o'r purdan.
Fe gaiff y * carl am ddryll o arian
Ei ryddhau o boenau purdan;
Ond y tlawd ſ'eb geiniog gantho,
Fe gaiff ynthi hir boenydio.
Od yw purdan yn ein puro
Oddiwrth bechod gwedi'n nyrddo,
I ba bwrpas yr offrymmodd
Criſt ei werthfawr waed a'n prynodd?
Os y purdan ſy'n ein golchi
O'n pechodau oll a'n brynti,
Pa'm y dywed y 'ſgrythuran,
Mai gwaed Criſt ſy'n golchi'n beiau?
Ofer oedd i Fab Duw cyfion
Golli gwerthfawr waed ei galon,
I'n glanhau oddiwrth ein brynti,
Os y purdan ſy'n ein golchi.
Os caf waed fy Nghriſt i'm golchi
O'm holl bechod a'm holl frynti,
Cloed y Pab fi 'nghanol purdan,
Ni bydd arnaf byth 'mo'i ofan.
Danneḋd gwaedlyd y Pabyddion,
Sydd yn gollwng gwaed Criſt'nogion,
Sydd yn dangos nad gwir ddefaid
Criſt yw'r rhai'n, ond rheipus fleiddiaid.

* Clown cyfoethog.

CXLI. Am Barhad mewn Yſtad o Ras.

HOllalluog ydyw Duw,
Da a dianwadal yw;
Fe ddwg i ben yr hyn arfaethodd,
Ni chyll ef un o'r rhai ddewiſodd.
Nid yw boſib' golli un
O'r rhai ddewiſodd Duw ei hun;
Ni all y byd, na'r cnawd, na'r cythraul,
Dynnu un o ddwylo'r Bugail.
Duw ſydd ffyddlon, 'rhwn a'n golchodd,
Fe gyflawna'r hyn arfaethodd;

Joan 10.28.
1Theſ 5.24

Fe

Fe geidw'n lân y corph a'r yſpryd,
Nes del Criſt i'w dwyn i'r bywyd.
Fe 'ſgrifennodd Duw cyn cynfyd, Dat. 20. 12.
Enwau ei Saint yn rhol y bywyd;
Ni all holl gyfrwyſdra ſatan
Grafu un o'u henwau allan.
Y rhai ddetholodd Duw cyn byd,
Rhei'ny eilw Duw'n ei bryd;
Rhei'ny oll a wir ſancteiddia,
Ac yn y nef fe'u gogonedda. Rhuf. 8. 30.
Duw, medd Paul, a brudd oſododd
Siccir ſail i'r rhai ddewiſodd;
Fe ŵyr pwy yw'r rhai ddetholodd, 2 Tim. 2. 19
Ni chyll ef un o'r rhai ddewiſodd.
O braidd bychan paid ac ofni,
Yr hael Dduw rows derynas itti, Luc 12 32.
Er mwyn Criſt, er cyn dechreuad,
Ni all neb ei dwyn oddi arnad. Mat. 25. 34.
Duw addawodd ddodi'i ofan Jer. 32. 40.
Yng nghalon pawb o'i ddewis gorlan;
Ac na chânt hwy lwyr ymado,
Na throi byth yn * gwyt oddi wrtho. * Gwbl.
Mae'n Tad nefol wedi ſelu 2 Cor. 1. 21,
Rhai ddetholodd e'ng Nghriſt Ieſu, 22.
A rhoi'r Yſpryd Glân yn *erneſt*,
I bob un a'i cadw'n oneſt.
Mae Mab Duw yn rhoi dan warant, Ioan 10. 28.
Drag'wyddol fywyd i'r rhai gredant;
Byth ni chollir un o honynt,
Y mae Criſt a'i Yſpryd ganthynt. 1 Ioan 5. 12.
Mae Duw'n cadw trwy fawr allu 1 Pedr 1. 4,
Ei blant ei hun rhag ffiaidd bechu, 5.
A thrwy ffydd yn rhoi yn helaeth
Nef i'r rhai'n ac Iachawdwriaeth.
Duw a geidw ei blant rhag cwympo, Judas 24.
Duw a'u cynnal rhag tramgwyddo; Phil. 1. 6.
Duw a'u ceidw yn ddifeius,
Hyd ddydd barn yn dra gofalus.
Nid cadwedig ydyw Iago, Mal. 3. 6.
Am na newid byth o hono;

Ond eadwedig er hyn yw,
Am na newid byth ei Dduw.
‖ Iechydwriaeth. Heb. 10. 16.—24. Nid yw ſicrwydd ‖ iechyd dyn,
Yn ſefyll ar ei law ei hun,
Ond ar *bromais* Duw a'i ammod,
Yn ei Fab am faddeu pechod.
Mat. 26. 75. Er i Beder wadu'i Feiſtir,
Salm 51. Er i Ddafydd gwympo'n fudur,
Yſpryd Duw a wnaeth i'r ddau-ddyn
Edifarhau a gwella gwedi'n.
Er bod meibion Duw yn cwympo,
Ac yn pechu wrth eu temtio,
Salm 37. 24 Ni chwymp un o'r rhai'n mor ddiffaith,
Ag na allant godi eilwaith.
Er i dafod Peder wadu
Criſt, rhag ofan ei garcharu,
'Roedd ei galon etto'n ſiccir,
Yn gwir lynu wrth ei Feiſtir.
Er i'r Saint dramgwyddo weithiau,
Ac anghofio Duw ar brydiau,
Ni all un er hyn dramgwyddo,
Fel na allant ail *recyfro*.
Os pecha un o'r detholedig,
Mae Yſpryd Duw'n ei gyffro'n daerig
2 Sam 24. 10 I 'difarhau trwy dduwiol driſtwch;
Nes gwella'r bai ni chaiff lonyddwch.
Os dewiſodd Duw di unwaith,
Byth ni wrthyd Duw di'r eilwaith;
Iago 1. 17. Os ni newid Duw 'mo'i gariad,
Ioan 13. 1. A garo dro, fe'i câr yn waſtad.

CXLII. Fe ddylai pob Gwraig fagu ei Phlentyn (ſef oni fydd hi gwan a chlafycca) â'i Llaeth ei hunan.

MAG dy blant â llaeth dy fronnau,
Na fydd waeth nâ'r ddraig i'r dreigiau;
Pob anifail, a phob bwyſtfil,
Berchen llaeth, a fag ei eppil.

Fe

Fe wnaeth Duw dy fronnau i fagu,
Fel y gwnaeth e'r groth i blannu;
Nid gwell y fron na roddo ſugyn, Hoſ. 9. 14.
Nâ chroth yr heſg na ddygodd blentyn.
Rhodd Duw laeth i'th fron trwy fendith,
Na chadw hwn i droi yn felldith;
Sara yn ddeg a phedwar ugain, Gen. 21. 7.
Fagodd Iſaac yn dra llawen. Heb. 11. 11.
Os par'todd Duw laeth i'th fronnau, Y mae Mr. S. Hughes
I fagu'th blant â llaeth eu mammau, yn dweud,
Toſt it' ddwyn oddiar dy blentyn, fod y coppi
Un peth y rodd naturiaeth iddyn'. yn amherffaith yma.

CXLIII. CYNGOR i Wraig beidio triſtau gormod ar ol Marwolaeth Plentyn.

MArtha, Martha, paid ac wylo,
Cymmer gyſſur, gad d'och'neidio,
Am dy blentyn bach y gym'rwys
Duw mor gynnar i baradwys.
F'anwyl chwaer na thorr dy galon,
Yn wylo'n ol dy blentyn tirion,
Aeth gan Dduw, o boen a blinder,
I'r nef at Criſt i gael eſmwythder.
Cennad Duw a ddaeth i'w geiſio,
O blith y drwg lle'r oedd e'n tario,
I fyn'd ag ef i'r nefoedd olau,
At y Saint i ganu hymnau.
Yr angylion gynt a gyrchwys
I goel Abram enaid Lazrus, Luc 16. 22.
Aeth i'r nefoedd, yn eu breichiau,
Ag enaid bach dy blentyn dithau.
Duw a'i cippiodd ar frys atto,
Cyn i § bechod caeth ei nyrddo, § Sef, cyn i bechod gweithredol ei nyrddo.
Na chyfeillach ddrwg ei lygru,
Na'r maleiſiwr dû ei ddrygu.
'Nawr ni ddichon un gwrth'nebwr,
Nac ofer-ddyn, na maleiſiwr,
Wneuthur *ſpeit* na niwed iddo;
Gydâ Chriſt y mae e'n *tario*.

Mae e'n gorphwys mewn eſmwythder,
Oddiwrth bob rhyw boen a blinder ;
Mae ef gyd â'r Oen a'i gwmp'ni,
Yn clodfori Tad goleuni.
Cymmer gyſur, cwyn dy galon,
Goruwch pob rhyw ddaearolion ;
Gwel y man lle mae dy blentyn,
Gydâ Chriſt, ni wyli ddefnyn.
Gwel y lle mae'r hwn a'i prynodd,
Gwedi'i dderbyn atto i'r nefo'dd,
Dat. 14. 4. I blith miloedd o wyryfon,
Sydd a'u cyrph a'u lleſtri'n loywon.
Gwel y wiſg o ſyndon purwyn,
Y rodd Criſt am dan dy blentyn,
Dat. 7. 13. Sy'n diſgleirio fel yr haulwen
Yn y nef ynghylch dy fachgen.
2 Tim 4. 8. Gwel y goron o aur melyn
Y ddododd Criſt ar ben dy blentyn,
Gwel orfoledd plant goleuni,
Wrth ei urddo a'i goroni.
Gwel y cor lle mae e'n gorphwys,
Gyd ag angylion ym mharadwys,
Gwel y gadair lle mae'n eiſte'
Gyd â'r ſaint i ganu ſalme.
Dat. 14. 2. Gwel y delyn euraid hefyd,
Sy'n ei law yn canu'n hyfryd,
I'r Tad nefol 'rhwn a'i creodd,
A'r Oen ſanctaidd 'rhwn a'i prynodd.
Gwrando'r caniad mwyn hoſanna,
Eſay 6. Sanct, ſanct, ſanct, ac haleluia,
Dat. 19. 4. Mae e'n ganu i Dduw'r lluoedd,
Yn y man yr aeth i'r nefoedd.
Dat. 2. 17. Gwel y ffrwythau per a'r manna,
Mae dy blentyn yn ei fwytta,
Gyd â'r ſaint ar fwrdd yr Oen,
Yn ddibrinder, yn ddiboen.
Dat. 22. 6. Gwel y ffynnon wen fendiged,
A'r dw'r bywiol lle mae'n yfed ;
O'r hwn gwedi'i broſi unwaith,
Ni ddaw byth ddim ſyched eilwaith.

Gwel

Gwel y dref lle mae e'n trigo,
Ag aur melyn gwedi'i phafio,
A'i holl welydd o gylch gwmpas,
O fain gwerthfawr, beril, topas. Dat. 21.
Gwel pwy ydyw ei gyfeillion,
Sef y ſaint a'r gwir angylion, Mat. 6. 20.
At ba rai ni ddichon dryg-ddyn
Gwnaed a allo ddwad attyn'.
Gwel pa waith y mae e'n wneuthur,
Cadw'r ſabboth fawr yn ddifyr,
Gyd â'r ſaint, heb ddim i'w arfer, Dat. 4. 8,
Ond clodfori Duw bob amſer. 9, 10.
Gwel nad oes na phoen, na thriſtwch, Dat. 21. 4.
Nychdod, newyn, na thywyllwch,
Ond dedwyddwch byth tra gantho,
Lle mae'th fab yn awr yn trigo.
Pa'm gan hynny, fy chwaer dirion,
Y galaru mor hiraethlon,
Am dy blentyn y gyrhaeddodd
Duw o drallod atto i'r nefo'dd.
Pa'm y wyli wel'd dy Brynwr
Yn ei dynnu o gyfyngdwr,
I eſmwythder a dedwyddwch,
O blith dynion ar eu § garrwch. § Gwg.
Pa'm y wyli wel'd Duw cyfion Mar. 10. 14.
Yn ei alw i geiſio coron.
A gogoniant mawr diderfyn,
Er nad oedd ef etto ond plentyn.
Duw ſy'n tynnu atto'n gynnar Eſay 57. 1.
Ei rai anwyl, hoff a hygar,
Rhag cael gweled dim o'r drygfyd
Y ddaw'n immwngc ar yr ynfyd.
Y mae Duw yn tynnu'n fuan
Ei rai anwyl atto'i hunan,
Rhag i'r anwir eu ‖ gormeilio, ‖ Gorth-rymmu.
A'r drygionus eu gw'radwyddo.
Lladdwyd Abel er gwirioned,
Gwerthwyd Joſeph er diddrycced,
Taflwyd Daniel at y llewod,
Trwblwyd Dafydd â mawr drallod.

Meibion Job i gyd a lethwyd,
Holl blant Rachel hwythau laddwyd;
Crogwyd Abſalom wrth ei locſen;
Ni wŷr dyn beth yw 'i dynghedfen.
Un a gwymp ar flaen y cleddau,
Llall a grogir am ei feiau,
Arall a fawdd pan f'o meddw;
Wylo ddylit wel'd diwedd hwnnw.
Toſt gwel'd lladd mab gwraig â bilwg,
Toſt gwel'd torri ei ben a'i wddwg,
Neu'i lwyr nychu yn y carchar;
Nid toſt marw o angeu hygar.
Pa'm y wyla gwraig gan hynny,
Wel'd yr Arglwydd gwyn yn tynnu
Ei blant anwyl atto'n gynnar,
Trwy ryw glefyd hyfryd hygar?
O rhown ddiolch i'r Uchel-dad
Am y cyfryw lân ymweliad,
Ac na wylwn dros ben meſur,
Ond ſydd raid i gynnwys nattur:
1 Theſ. 4. 13. Ond rhown ddiolch i'n Tad ſanctaidd,
Pan y tynno mor garuaidd
Ei rai anwyl, o'u mawr flinder,
Atto ei hun, i gael eſmwythder.
Duw ro cymffordd a diddanwch
It' fy chwaer i laeſu'th driſtwch;
Duw'th gyſuro am dy blentyn;
Duw ro i minneu decced terfyn.

CXLIV. Rhybudd i ochelyd gorthrymmu neb, ac i roddi yn ol yr hyn a dreiſiwyd oddi ar neb.

YNNILL canpunt, colli'r *credyd*,
Ynnill bawach, colli bywyd,
Ynnill cyfoeth, colli Criſt,
Mat. 16. 26. Ynnill trwm, ond colled triſt.

Gwell ceiniog fach trwy ffordd ddigamwedd
Na'r chweigen aur trwy drais a ffalſtedd;
Y naill a lwydda'r ffordd y cerddech,
A'r llall a fwytty faint a feddech.

Gwell cae o dir trwy union bryniad,
Nâ gwlad o dir trwy dreiſio bagad :
Trais hel d'enaid i boenydio,
A'th wraig yn dlawd, a'th blant ar ddidro,
Cyttuna ar frys â'r rhai orthrymmaiſt,
Rho'n ol fel Zacheus faint y dreiſiaiſt ; Luc 19. 8.
Na ddos, medd Criſt, i'r carchar cyfyng,
Rhaid talu'r trais hyd at y ffyrling. Mat. 5. 25.
Na wna gam ag un rhyw ddyn, 1 Theſ 4. 6.
Gwell goddef deg nâ gwneuthur un,
Os cam a wnei, rhaid atteb droſto,
Ond goddef gam, cei iawn am dano.
Beth wnei di â'r geiniog driſt a dreiſiech,
Fe fwytty hon y maent y feddech ; Eſay 61. 8.
Ni fynn Duw na'i dŷ 'mo honi,
Yn ffroenau Criſt mae'r fath yn drewi.
Os prynu tir hi bair ei werthu,
Os adail tai hi a'u try yn lludy,
Os rhoi hi'th blant hi'u gyrr ar anffod,
Os rhoi i'r tlawd mae Duw'n ei gwrthod.
Rho'r geiniog drais i'w huniawn berchen,
Cyn tynno hi'th dŷ ryw farn aflawen : Amos 5. 11.
Ni lwydda hon ymhlith dy weiniaid,
Mwy nâ'r arch ymyſg eſtroniaid.

CXLV. Gwahoddedigaeth i Bechaduriaid i ddyfod a derbyn y Pethau da ag y mae Duw yn ei gynnyg yn yr Efengyl, trwy y Ddammeg o'r Swpper fawr.

DEwch foneddigion, dewch gyffredin,
Dewch i ſwpper Mab y Brenin ; Mat. 22. 4.
Dewch, a nedwch dim i'ch rhwyſtro, Luc 14. 16.
Dewch, mae Duw'n eich gwawdd chwi atto.
Mae'n y ſwpper fir o'r gorau,
Bwyd i lonni eich eneidiau ;
Mel a manna, bara'r bywyd, Eſay 55. 2, 3
Gwin gorfoledd, doniau'r Yſpryd.
Chwi gewch ynthi un Mab Duw,
Yr Oen yn farw ac yn fyw,

Gwedi 'i

* Gwedi dioddef poethder digofaint Duw.

§ Yr ufuddod a gyflawnodd efe yn ei gnawd

Gwedi'i ladd a chwedi'i * roſtio,
A chwedi codi o'r bedd i'ch ſirio.
Cewch ei werthfawr waed i'ch golchi,
Cewch ei ſanctaidd § gnawd i'ch porthi,
Cewch ei wlan yn drwſiad i chwi,
A'i fywyd gwyn i'ch atgyfodi.
Chwi gewch heddwch Duw a'r Drindod,
Chwi gewch bardwn am bob pechod,
Chwi gewch Yſpryd y diddanwch,
Chwi gewch Griſt a phob dedwyddwch.
Dewch yn llawen, dewch yn ſiriol,
Dewch heb aros i'r wledd nefol,
Dewch yn gyfrdo i briodi,
Criſt ſy'n cynnyg ei hun inni.
Naded neb i ddim ei *ſtayo*,
Na'r byd, na'r cnawd, na'r fall ei rwyſtro,
Luc 14. 18, 19. Na'r fferem fawr, na'r pum iau ychen,
Na'r wraig newydd, na dim amgen.
Onid ewch chwi'n hy, yn hoyw,
Luc 14. 24. I'r briodas wrth eich galw,
Gwr y tŷ ſy'n tyngu'n 'ſgeler,
Na chewch broſi byth o'i ſwpper.
Dewch gan hynny iddi'n addas,
Yng ngwiſg ſanctaidd y briodas,
Na ddewch iddi byth heb honno,
Mat. 22. 13. Rhag cael rhwym i'ch traed a'ch dwylo.
Gwyn a choch yw'r wiſg o ras,
Gwyn tu fewn, a choch tu fa's;
Gwyn yn gofyn buchedd ſanctaidd,
Coch yn dangos ffydd griſt'nogaidd.
Trwſied pob rhai eu heneidiau,
Mewn hardd wiſgoedd o rinweddau,
A f'o gweddus a chyfaddas,
I ſirioli'r gwir Feſſias.
Os dewch i'r wledd i'ch priodi,
Mewn 'difeirwch, ffydd a gweddi,
Chwi gewch gan Griſt fod yn waſtod
Hoſ. 2. 19. I chwi'n Geidwad ac yn Briod.

SALM

CXLVI. SALM C.

DEwch holl dylwythau'r ddaear,
Dewch bawb â llawen lafar,
Cenwch glod â chalon rwydd,
I Dduw ein Harglwydd hawddgar.
Dewch fawr a bach drachefen,
Dewch bawb ſy'n troedio'r ddaeren,
Dewch, addolwch Dduw yn llon
Bob rhai â chalon lawen.
Gwybyddwch hyn yn ſiccir,
Mai'r Arglwydd graſol, geirwir,
Y ſydd Frenin nef a llawr,
Ac Emprwr mawr yr holl-dir.
Gwybyddwch nad chwi'ch hunain
A'ch gwnaeth o'r pridd mor gywrain,
Ei waith ef y'ch o'r llwch a'r llaid,
Ei blant a'i ddefaid bychain.
O dewch i'w byrth gan hynny,
Tan ddiolch a than ganu,
Fach a mawr, ar fore a hwyr,
Yn brudd i'w lwyr foliannu.
O dewch i'w deml ſanctaidd,
Yn drefnus ac yn gruaidd,
I glodfori enw Duw,
Can's hyfryd yw a gweddaidd.
Daionus a thoſturiol
Yw'r Arglwydd wrth ei bobol,
O oes i oes y peri'i air,
Tros ſyth fe'i cair yn raſol.

CXLVII. Am y GAERSALEM NEWYDD.

YBrutaniaid o Ddeheubarth,
Ac o Wynedd fwyn o bob parth,
Clywch fyfyrdod gwr o'r eglwys,
Yn eich arwain i baradwys.
Mae teyrnas hardd uchlaw'r ffurfafen,
Yn llawn o bob dedwyddwch llawen,
Wedi i Dduw o'i ras a'i fwynder,
Ei darparu ar ein meder.

Mae

Mae Mab Duw ein helpwr tirion,
Wedi ei phrynu â gwaed ei galon,
I'w rhoi i ni ei frodyr truain,
Onis cyll ein gwall ein hunain.
Y mae llawer yn ei cholli,
Eiſiau gwybod dim oddi wrthi,
Ac fel ffyliaid dwl di-hyder,
Yn ei gwerthu am ddiffrwythder.
Un a'i gwerthai am gael llanw
Ei bledren front yn llawn o gwrw;
Arall a'i gwerth megis filain,
Am gael gorwedd gydâ phuttain.
Adda werthai'r nef am afal,
Cain am ddyrnod ddig di-attal,
Eſau am gawl, Hophni am gigach,
A llawer dyn am bethau ſalwach.
Un a'i cyll hi eiſiau gwrando
'R 'fengyl ſanctaidd a'i *phractiſo*,
Arall eiſiau arfer gweddi,
O ddimdawrwydd yn ei cholli.
Ni wŷr un o'r rhai'n, yſywaeth,
Eiſiau crefydd a gwybodaeth,
Faint yw'r deyrnas y'nt hwy'n golli,
Heb ymwrol dim am dani.
Mi ddangoſaf i chwi'n eglur,
Beth o hanes hon o'r 'ſgrythur,
I edrych a fynn Duw o'i wiw-ras
I chwi bawb chwennychu'r deyrnas.
Mae hi mor hardd, mor wych, mor uchel,
Ac na ddichon dyn nac angel,
Ddatgan degwm y rhialtwch,
Na'i gogoniant, na'i dedwyddwch.
Mae ganmil mwy na'r môr na'r ddae'ren,
Mae nos a dydd mor oleu a'r haulwen;
Mae aia' a haf, heb rew, heb eira,
Heb wynt, heb wlaw, ond hîn o'r decca'.
Mae'n blodeuo'n braf bob amſer,
Mae'n ddi-lwgwr, mae'n ddi-bryder,
Mae'n anfarwol, mae'n ddiſigyl,
Mae'n drag'wyddol, medd y 'fengyl.

Ni

Ni bydd newyn, ni bydd ſyched,
Ni bydd triſtwch, poen na lludded,
Ni bydd gwendid na gofidi
Byth ar un ſy'n aros ynthi.
Nid yw'r nefoedd uwch ein pennau,
Lle mae'r ſer a'r holl blanedau,
Er hawddgared yw'n diſgleirio,
Ond fel llawr o'r deyrnas honno.
Nid oes dim yn eiſiau ynthi
Ag all calon dyn ei hoffi;
Nid oes ynthi ddim yn tyfu,
Ag all calon dyn wrth'nebu.
Y deyrnas hon a wnaeth Jehoſa,
A'i ſys ei hun, yn llys o'r uwcha',
I'w addoli gan Angylion,
A'i glodfori gan Griſt'nogion.
Yng nghanol hyn o deyrnas dwym-glyd,
Y mae dinas hardd-wych hyfryd,
Yr hon, medd Ifan y gweledydd,
A elwir, Tref Caerſalem Newydd.
Gwelydd hon i gyd o gwmpas
Sydd wedi eu gweithio oll â thopas,
Beril, jaſpis, amethyſtus,
Saphyr hardd, a gloyw ſardus.
Pedwar ochrog fel y dis,
Yw'r deyrnas hardd-wych hon fe w'us;
Ei lled, ei hyd, a'i huwchder hirdded,
Sydd gogyd, goguwch a gogyfled.
Deuddeg porth o berls ſydd arni,
I ollwng pobl Dduw ddwad iddi,
A deuddeg angel ſydd yn gwilio,
Rhag i ddim aflan ddwad yno.
Mae ei heolydd wedi'u pafio
Ag aur melyn, yn diſgleirio
Fel y gwydyr hardd-wych rhial,
Yn tywynnu fel y criſtial.
Afon loyw fel yr arian,
Yn tarddu o orſedd Duw ei hunan,
Sy'n dyfrhau pob heol ynthi;
Dw'r ſydd well nag *aquævitti*.

Pren y bywyd ſy 'mhob heol,
Yn tyfu o ddeutu'r afon fywiol,
Yn dwyn deuddeg rhyw o ffrwythau,
I ddiwallu'r holl eneidiau.
Ni ddaw newyn, ni ddaw clefyd,
I'r rhai fwytto pren y bywyd,
Ni ddaw ſyched na thrallodion
Fyth ar neb a yfo 'r afon.
Nid oes neb yn trigo ynthi,
Ond angylion y goleuni,
A'r rhai duwiol etholedig,
A wir brynodd Criſt yn unig.
Ni chaiff mwrddwr, na gwr meddw,
Na'r neb y ſy'n addoli delw,
Na phutteinwr, na dyn aflan,
Drigo yn ninas Duw ei hunan.
Nid oes ynthi ddim tywyllwch,
Nag anwiredd, na thrafferthwch,
Ond goleuni yn waſtadol,
Nos a dydd yn dragywyddol.
Nid rhaid i'r dref hon un amſer,
Oleu'r haul, na'r lloer, na'r lanter;
Criſt yr Oen a'r ſanctaidd Drindod,
Sy'n oleuni ynthi'n waſtod.
Nid oes un-dyn ynthi'n trigo,
Na bo'i wyneb yn diſgleirio
Fel yr haulwen yn yr awyr
Ar ddiwrnod hafaidd eglur.
Nid oes ynthi bris am dryſawr,
Aur a pherls a meini gwerthfawr,
Aur ſy'n pafio'r holl heolydd,
Precious ſtones ſy'n bildo'r gwelydd.
Yng nghanol y dref reial yma,
Y mae gorſedd y Gorucha',
Wedi 'i goſod ar yſgwyddau
Hardd angylion eglur thronau.
Canopi fel bwa'r Drindod,
Hardd-wych eglur o liw'r emrod,
Sydd uwchben yr orſedd hyfryd,
Lle mae'r Tad, a'r Mab, a'r Yſpryd.

Saith

Saith o lampau gwynion golau,
Yn arwyddoccau yſprydol ddoniau,
Sydd yn lloſgi'n eglur, rhyfedd,
Bob rhyw awr o flaen ei orſedd.

O ddeutu'r orſedd mae cerubiaid,
Chwech adeiniog yn llawn llygaid,
Ddydd a nos yn rhoddi mawr-glod,
Yn ddi-orphwys i'r hael Ddrindod.

Gyd â'r rhai'n y mae ſeraphiaid
Grymmus, graſol, tanllyd, enbaid,
Yn cyd-ganu, Sanct, ſanct, ganwaith,
I Dduw'r lluoedd yn dra pherffaith.

Yn neſaf at hynny mae henuriaid,
Gwynion reial mewn cor euraid,
A'u coronau yn eu dwylo,
Yn ymoſtwng i fendithio.

Mae pob un â'i goron weddus
Ar ei ben fel brenin grymmus;
Mae pob un â'i wiſg wen gantho,
Fel offeiriaid yn bendithio.

Mae pob un â'i goron euraid,
Yn canu mawl i'r Oen bendigaid;
Mae pob un â'i feiol gantho,
Yn arogl-darthu diolch iddo.

Y maent hwy bob rhai yn eu graddau,
Yn canu'r Arglwydd ſalms a hymnau,
Ac yn rhoi i'r Oen ganmoliaeth,
Am ei nerthol Iachawdwriaeth.

Yr angylion ſydd yn gynta'
Yn canu i'r Arglwydd haleluia,
A'r ſaint hwythau yn eu hatteb
O'u cadeiriau mewn cyd-undeb.

Nid oes yno ſant nac angel,
Na bo'n canu ſalms yn uchel,
Nid oes yno un yn ſegur,
Na bo'n canu mawl yn ddifyr.

Yr un ganiad y ſydd ganthyn',
Trwy gyttundeb gyd â'r delyn;
Yr un tafod, a'r un genau,
Yn clodfori Duw yn ddiau.

Maent hwy'n canu haleluia,
Yn dra hyfryd i'r Gorucha';
Ac yn rhoddi clod a gallu
I'r Oen ſanctaidd am eu prynu.

Maent hwy'n canmol mawr drugaredd
Duw ſy'n eiſtedd ar ei orſedd,
Ac yn moli'r Oen bendiged,
Am eu prynu o'r caethiwed.

Mae mor hyfryd ac mor weddaidd,
Gant yn moli'r Drindod ſanctaidd,
Ac na allant fyth ddiffygio,
Ond rhoi clod a moliant iddo.

Maent yn gweled, bawb yn gyngan,
Wyneb graſol Duw ei hunan;
Yn ei wyneb mae'n dragywydd,
Ddigonolrwydd o lawenydd.

Yng nghylch yr henuriaid gwynion
Mae mil miloedd o angylion,
O bob * *nation* yn addoli
Duw mewn *number* heb rifedi.

* Cenedl.

Y mae wyneb Duw cyn decced,
Gan ei ſaint ſydd yn ei weled,
Ag na allant chwennych mwyach,
Edrych fyth ar ddim amgenach.

Maent hwy'n ſefyll yn ddiogel,
O flaen Duw tu fewn i'r demel;
Ni all ſatan nac un gelyn
Wneuthur mwyach niwed iddyn'.

Nid oes emprwr tan y nefoedd,
Yn cadw llys fel DUW Y LLUOEDD,
Lle mae'r gwaethaf ſy'n ei ddilyn,
Yn benadur ac yn frenin.

Maent hwy gyd yn foneddigion,
O'r gwaed reial un â'r goron;
Maent hwy gyd yn blant i'r Brenin,
Ac fel *princes* yn ei ddilyn.

Maent hwy'n frodyr i'r Meſſias,
Cyd-'tifeddion o'r un deyrnas;
Maent hwy'n ‡ *fellows* i'r angylion,
Maent hwy gyd yn dywyſogion.

‡ Cyfeillion.

Nid

Nid oes un o'r rhai'n yn cyſgu,
Dydd na nos, ond golchi canu;
Nid oes un ag all ddiffygio,
Mae mor ddifyr iddo yno.

Mae pob un â'i goron hardd-wych
Ar ei ben fel brenin dewr-wych,
Mewn gogoniant yn teyrnaſu,
Gyd â'n Prynwr mawr, Criſt Ieſu.

Mae pob un â'i wiſg wen ganaid,
Yn ei gylch mewn gorſedd euraid,
Megis 'ffeiriad yn aberthu,
Yn rhoi clod a mawl i'r Ieſu.

Mae pob un â'i balmwydd gantho,
Fel congcwerwyr yn *triumpho*
Ar y byd, a'r cnawd, a'r cythrel,
Wedi ffwlio rhai'n mewn rhyfel.

Ni bu Selyf a'i hyfrydwch,
Ni bu Rhos a'i holl rialtwch,
Mor drwſiadus yn ei wiſgoedd,
Ag yw'r gwaethaf ſy'n y nefoedd

Maent hwy'n deccach yn ei hwyneb
Nag oedd Abs'lom dêg dihareb,
Yn diſgleirio'n ogoneddus,
Ar lun corph ein Prynwr grymmus.

Maent hwy'n gryfach nag oedd Samſon,
Maent hwy'n deccach nag Abſalon;
Mae pob un yn hardd fel angel,
Ac ar draed yn gynt nag Haſ'el.

Maent hwy'n byw mewn mawr ddedwyddwch,
Gwir lawenydd a rhialtwch;
Hwnnw'n para yn dragywydd,
Heb na phoen, na thrangc, na chyſtudd.

Eu gwaith hwy gyd, o fach i fwya',
Yw canu i'r Arglwydd haleluia,
A rhoi moliant, clod, a gallu,
I'r Oen a laddwyd am ein prynu.

Bwyd pob rhai yw manna hyfryd,
O hoff ffrwythau pren y bywyd;
O'r hwn ffrwyth pan fwytaer unwaith,
Ni newynir byth yr eilwaith.

Eu

Eu diod oll yw dw'r y bywyd,
O afon Duw, o'r ffynnon hyfryd,
Yr hon ſy'n tarddu'n wrychias allan,
O tan orſedd Duw ei hunan.
Y difyrrwch ydyw rhodio
Gyd â'r Oen p'le bynna'r elo,
I lan ffynnon dw'r y bywyd,
I głodfori 'i enw hyfryd.
Gwedi'n pan y delont adre',
Mae gwledd reial ar y byrdde,
Wedi eu goſod i roeſawi
§ Taith. 'R Oen o'i § *brogreſs*, a'i gwmpeini.
Ni bu wledd Ahaſuerwys,
A'i rialtwch mawr y barwys,
Ddim gyffelyb i'r wledd yma;
Swpper Mab y Brenin mwya'.
Ni chlywodd cluſt, ni welodd llygad,
Ni ddych'mygwyd o'r dechreuad,
Faint o foethau ſy'n y ſwpper,
Wedi trwſio ar eu meder.
Nid oes ynthi neb yn bwytta
Unrhyw ymborth waeth nâ manna,
Nac yn yfed ynthi hefyd
Ddiod waeth nâ dw'r y bywyd.
Duw ei hun ſy'n coſti'r ſwpper,
‖ Swyddog. Mab y Brenin ydyw'r ‖ *Sewer*;
• Llywodraethwr. Awdurdodau yw'r • *controlwyr*,
Arch-angylion yw'r gwas'naethwyr.
Y cerubiaid ſydd yn canu
Ar y delyn i ddifyrru,
A'r ſeraphiaid gydâ hwythau
'N canu ar dafod ac ar dannau.
Y caniadau yw, Hoſanna,
Sanct, ſanct, ſanct ac haleuia;
Diolch, gallu, mawl a mawr-glod,
Y ſo fyth i'r ſanctaidd Drindod.
Mae pob un yn cael ei ddigon
O bob peth wrth fodd ei galon,
Mae pob *ſence* yn cael ei borthi
Ar y peth ſy'n perthyn iddi.

Y mae'r

Y mae'r llygaid yn gwel'd digon
O rialtwch rhwng angylion,
Y mae'r cluſtiau'n clywed hwythau,
Eu gwir wala o ber leiſiau.
Y mae'r geneu'n cael ei borthi
Bob dydd â manna ac *aquæviti*,
Y mae'r tafod yn cael canu
Ddydd a nos i'r Prynwr Ieſu.
Y mae'r cyrph yn hedeg hwythau,
Mor ddirwyſtir a'r eneidiau ;
Y mae'r pen, a'r traed, a'r cwbwl,
Cyn ebrwydded ag yw'r meddwl.
Nid oes aelod mewn un Criſtion,
Fu'n gwas'naethu Duw yn ffyddlon,
Na fynn Duw ei ogoneddu
Ym mharadwys am ei was'naethu.
Mae'r holl gorph pan ddelo yno,
Fel yr haulwen yn diſgleirio :
Os diſgleiria'r corph mor gannaid,
Pa wedd yr hardd-ddiſgleiria'r enaid ?

CXLVIII. Am Bwyll ac Amynedd.

PWyll mewn dyn yw mantol enaid,
I gadw'r meddwl ſydd angenrhaid,
Mae naill ai'n gywir, union, helaeth,
Neu ynteu'n prwfio'n ſiomedigaeth.
Dwl naturiaeth dynion trymllyd,
Sy' weithiau'n paſio am bwyll tros ennyd,
Er bod arnynt eiſiau doniau,
A llawer iawn o'u gwir gynneddfau.
Fe ddylai rhei'ny gau eu ciſtau,
Nid rhag dwyn eu tryſor gorau,
Ond rhag i eraill ddigwydd canfod
Byth mor weigion yw eu gwaelod.
Nid rhaid canmoliaeth i'r eunuchied,
Am fod yn ddiwair ymyſg merched,
Pan nâd ydyw yn eu gallu
Ddim amgenach i'r rhai hynny.
Mae rhai'n cym'ryd arnynt arfer
Fod yn bwyllig iawn bob amſer,

Gan droi 'u llygaid a'u hwynebpryd,
A lluſgo'u geiriau o'r un ffunud.
Eu hymadrodd a ddaw allan,
Bob yn ddefnyn, deigryn bychan ;
Ond os digwydd iddynt ddigio,
Chwi gewch araith waeth nâ honno.
'Roedd un a gyfenwyd pwyllog,
O ran ei ffurf a'i ddull ragrithiog,
Ond ar ol chwarau rhyw brangc diofal,
Fe alwyd pwyllog yn anwadal.
Y gwir bwyll a ymddengys allan,
Yn ei ddull a'i ſut ei hunan,
Yn ei fuchedd a'i 'marweddiad,
Yn ei ymadrodd, yn ei wiſgad.
Fe a fernir nattur dynion
Mewn llawer iawn o ffyrdd a moddion,
Yn troſeddu'n erbyn pwylledd,
Ac heb fod felly mewn gwirionedd.
Yn rhai y mae rhyw yſpryd bywiol,
A'u holl hynt fel gyrfa led-ffol,
Ac eraill o ymddygiad uchel,
Balch yr olwg yn eu hoedel.
Eraill ſydd yn bur dueddol
I lawenydd yn waſtadol :
Na atto Duw fod pawb o'r rhei'ny
Yn ddrygionus oll i'w cyfri'.
Pa nerth a grym all wrthladd nattur,
Peth rhy anhawdd yw o'i yſtyr,
Portion rhai'n y byd breſennol,
A'u comffordd hefyd yn feddiannol.
Nid oes nemmawr awr nac ennyd,
Na bo rhai yn cam-gymmeryd;
Ymddygiad graſol ymyſg dynion,
Weithiau fernir yn anghyfion.
2 Sam. 6. 16. Pe bae Dafydd 'nawr yn dawnſian,
O flaen arch un Duw ei hunan,
Pawb a'i barnai ef yn ynfyd,
Heb ddim pwyll na ſynwyr hefyd.
1 Bren. 18. 42. Pe gwnae Elias ei weddiau,
A'i ben rhwng ei draed a'i liniau,

D'wedai

D'wedai pawb a fae'n ei grybwyll,
Wele ddyn mewn yſpryd amhwyll.
Pe gwelit Peder yn rhedegan, Ioan 20.3,4
A Ioan at y bedd yn ſuan,
A Rhode yn troi yn ol heb agor, Act. 12.13.
Ar frys yn gado'r drws ar gynor.
Y ſawl a graffo ar yr achoſion,
Tu fewn tu faes oedd ar y dynion,
I'w cynhyrfu ac i fryſio,
Rhyw zel wreſog oedd i'w pigo.
Mae dangoſiad eglur ddigon,
Fod y rhei'ny oll yn gyfion,
Ac yn bwyllog yn eu buchedd,
Gwir dduwioldeb ac amynedd.
Duw yw rhoddwr yſpryd pwyllog,
Amyneddgar a llioſog,
Efe yw Awdwr pob rhinweddau,
A Thad anwyl trugareddau.

CXLIX. Fel y deallir y Gân ſydd yn canlyn, bydded hyſpys i'r Darllenydd, fyned Brenin CHARLES I. i *Spain* pan oedd ef yn Dywyſog *Cymru*, mewn Bwriad i briodi Merch Brenin y Deyrnas honno. A phan yr oedd Teyrnas *Lloegr* yn llawn o Ofn na adawai'r *Spainiaid* iddo byth ddychwelyd adref, fe welodd Duw fod yn dda i ddyfod ag ef i Dref yn iachlawen; ac ar hyn fe wnaeth Ficer PRICHARD y Gân hon.

Y *Muſes* oll o Helicon,
Y *graſes* taer a'r *nymphs* o'u bron,
Cym'rwch bawb eich offer ganu,
I roeſaw o Spain Dywyſog Cymru.
APOLLO, dod dy gor yn gyngan,
Par i'r *nymphs* a'r *graſes* ddawnſian,
Tra fo'r *muſes* oll yn canu,
Welcome home i *Brins* y Cymru.

Rho i'r *graſes* wiſgoedd gwynion,
Pletha'u gwallt â'r lawrydd gwyrddion ;
Trwſia'r *nymphs* â'u tlyſau o ddeutu,
Fyn'd i roeſaw *Prins* y Cymru.
Rho i'r *muſes* offer euraid,
Coronelos dan law'r ceidwaid,
Fel y gallont gywraint ganu,
Groeſaw o Spain i *Brins* y Cymru.
Goſod pob un yn eu graddau,
Gochel adael dim yn eiſiau,
Ag a allo lawenychu
Cluſt a llygad *Prins* y Cymru :
Gwedi'n PHOEBUS taro'r delyn,
Hoff gan ferched JOVE dy ganlyn,
A'r tair chwaer y fydd yn gwenu,
Dawnſio *welcome Prins* y Cymru.
Troed MELPOMEN driſt ei hoernad,
Caned CLIO lawen ganiad ;
Caned pawb, THALIA flaenu,
* Euraid wers i *Brins* y Cymru.
MERCHUR ditheu dos i hedfan,
Gwyſia'r duwiau, fawr a bychan,
A'r duwieſau bawb ymdacclu,
Fyn'd i roeſaw *Prins* y Cymru.
Deued JOVE a'i holl oreu-gwyr,
MARS mewn rhangc a'i holl ryfelwyr,
PHOEBE a'i 'ffeiriaid oll tan ganu,
Groeſaw o Spain i *Prins* y Cymru.
Deued JUNO ar *goach* o baunod,
FESTA ar gerbyd o g'lomennod,
VENUS ar alarchod coes-ddu,
I roi groeſaw i *Brins* y Cymru.
Rhodded VENUS iddo degwch,
JUNO gyfoeth, PALLAS heddwch,
CERES lafur gwedi addfedu,
I *breſento Prins* y Cymru.
* SON adeiniog heda dithau
Dros y moroedd a'r mynyddau,
Cân â'th gorn i'r byd o bobtu,
Saff return i *Brins* y Cymru.

Par

Y mae yſgrifen-law yr Awdwr yn anamlwg yma. Pa un ai Coronelos dan law,&c. neu ynteu, Goreu 'n nelos dan law, &c.

* Dawnſio welcome Prins y Cymru, mewn copy arall.

* FAME.

Par i bawb â'u dillad gore'
Ddwad ei roeſawi adre';
Ac yn ddyfal i foliannu
Duw, am gadw *Prins* y Cymru.

NEPTUNE donnog a'i dolphiniaid,
THETYS drwſtfawr a'i ſireniaid,
Y rodd ſiars i DRITON ganu,
Goſteg-fôr i *Brins* y Cymru.

ÆOLUS chwyrn-wyllt ynte' oſtegodd,
Dwrdd a chynnwrdd yr holl wynto'dd,
Ac a wnaeth i ZEPHYR chwythu
'R hwyl wrth fodd Tywyſog Cymru.

PHOEBUS hardd o'r nef a chwarddodd,
Wel'd y llongau ar y moroedd,
Ac a wnaeth i'r haulwen wenu,
Tra fu'r dydd ar *Brins* y Cymru.

CYNTHIA hitheu ni bu ſegur,
Na'i morwynion ar yr awyr,
I oleuo'r byd o bob tu,
Tra fu'r nos i *Brins* y Cymru.

CASTOR, POLLUX, ac URANIA,
POL y gogledd, ac AURORA;
A'r holl ſer oedd yn ymdynnu,
Ledo'r ffordd i *Brins* y Cymru.

Haul a lleuad, ſer y nefoedd,
Gwynt, a gwlaw, a thir, a moroedd,
Nef a daear ſy'n datganu
Ffafar Duw i *Brins* y Cymru.

Pan y daeth i olwg Lloeger,
F'aeth y duwiau i ſtrifio'n 'ſgeler,
Pwy gae gyntaf, dan ymdynnu,
Ddwyn i dir Dywyſog Cymru.

MERCHUR am fod drofto'n ladmer,
JOVE am roddi iddo bwer,
VENUS am ei fyn'd i garu,
Fynnai'r dydd gan *Brins* y Cymru.

SATURN friglwyd, tad y duwiau,
Wrth ei oedran ynte'i mynnai,
Ond y SUL, 'rhwn oedd e'n barchu,
Ga's y dydd gan *Brins* y Cymru.

Y pummed dydd o fis *October*,
Ar ddydd ſul, dair awr cyn hanner,
Y dygodd Duw, dan lawenychu,
I dir Lloeger *Brins* y Cymru.

Duw ddanfonodd ei wir angel,
I gyfrwyddo ei holl drafel,
Ac i ddwyn pob peth o bobtu,
Wrth fodd calon *Prins* y Cymru.

O moliannwn ninneu'r Drindod,
Ddydd a nos â chalon barod,
Am iddo ddwyn pob peth o bobtu,
Wrth fodd calon *Prins* y Cymru.

Spain a fynnai mewn cyfrwyſder,
Gadw'n *Prins* dros ddyddiau lawer;
Duw a gwlad a fynnai er hynny,
Fyrr ymchweliad *Prins* y Cymru.

Gan i Dduw o gariad atto,
Ddangos cymmaint ffafar iddo,
Pa fath roeſaw gwych y ddylu
Brydain roi i *Brins* y Cymru?

Doed ein brenin a'i gynghoriaid,
Doed yr ieirll a'r holl bennaethiaid,
Yn eu *rhobs*, a *thrwps* o bobtu,
I roeſawi *Prins* y Cymru.

Doed y graſol archeſgobiaid,
A'r eſgobion a'r preladiaid,
Mewn *proffeſiwn* i foliannu
Duw, am gadw *Prins* y Cymru.

Doed ardderchog arglwydd *keeper*,
Urddas Cymru, llewyrch Lloeger,
A'r Brutaniaid hardd o ddeutu,
I roeſawi *Prins* y Cymru.

Doed y mwyaf garo Cymro,
Colofn y deyrnas, arglwydd Penfro,
A'i wyr *galant* i 'ſtafellu
Yn nhŷ'r brenin *Brins* y Cymru.

Doed maer Llundain a'i gwmpeini,
Yn eu 'ſgarlad a'u cadwyni,
Ar feirch gwynion i anrhegu,
Ac i roeſaw *Prins* y Cymru.

Doed y *merchants* mawrion hwytheu
I'r heolydd â'u gwin goreu,
I roi rhwng eu ffryns o bobtu,
I yfed *health* Tywyſog Cymru.
Doed yr holl brentiſiaid hwythau,
Tan roi bloedd a thaflu cappiau,
Yn dra llawen, tan grechwenu,
I roeſaw o Spain Dywyſog Cymru.
Doed 'ſgolheigion yr holl ynys,
Yn eu gradd â'u heuraid *werſes*,
A'u hareithiau, tan lawenu,
I roeſawi *Prins* y Cymru.
Doed offeiriaid a'i plwyfolion,
Gwyr a gwragedd, merched, meibion,
I'r eglwyſydd i foliannu
Duw, am gadw *Prins* y Cymru.
Caner clych yr holl eglwyſydd,
Nes dadſeinio'r môr a'r mynydd,
Ac i'r ddaear fud ddatganu,
Groeſaw o Spain i *Brins* y Cymru.
Cynner tân a *bonffires* fagad,
(Tân ſy'n dangos gwres ein cariad)
Fel y gwelo'r byd o bobtu,
Faint yw'ch ſerch i *Brins* y Cymru.
Minneu a'm tylwyth, nos a borau,
A rof ddiolch ar fy ngliniau
I'r gwir Dduw a'm ddwyn o ddeutu
Yn iach-lawen *Brins* y Cymru.
Duw ymddiffynno rhag bradwriaeth,
Cadwed Criſt ef rhag pabyddiaeth,
A rhag pawb ſydd yn amcanu
Drwg neu *ſpeit* i *Brins* y Cymru.
Duw ro galon Hezecias,
Synwyr Selyf, zel Joſias,
Dewrder Dafydd, ac at hynny,
Einioes Noa i *Brins* y Cymru.
Joas, Cuſai, fo cynghorwyr,
Joſeph, Daniel fo golygwyr;
Moeſen, Samuel a fo'n barnu
Byth ar faingc tan *Brins* y Cymru.

Criſt â'i eſgyll a'i hadeinio,
Criſt â'i Yſpryd a'i cyfrwyddo,
Criſt â'i ras a fytho'n nerthu,
Ym mhob achos, *Prins* y Cymru.
Arglwydd graſol cadw'r deyrnas,
A bendithia'n brenin SIAMAS,
A rho gynnydd, gras, a gallu,
Uchlaw pawb, i *Brins* y Cymru.

CL. CAN, yn dangos Trueni Dyn yn byw ac yn marw heb GRIST.

CLyw ddaear o bob cwr, dy annog mewn cynnwr,
Ac yſtyr dy gyflwr, tynn go-flin le;
Cais, bydd yn ofalus 'difeirwch dymherus,
Am bechod peryglus ei 'rogle.
Myfyria'n ddifrifol dy gyflwr anianol,
Mewn meddwl yſprydol dda dduwiol foſt;
Beth oedd dy ddechreuad, beth yw d'ymarweddiad,
Beth fydd dy ddiweddiad ni wyddoſt.
Dau le wedi apwyntio ſydd i ddyn i breſwylio,
Terfynol a'u cofio, cyfion wir yw,
Rhag magu cynfigen, balch oſgedd trwy aſgen,
Y groth a'r ddaearen ddu oerliw.
Camweddus amhuredd oedd ſylwedd dy ſalwedd,
Llygredig had gwagedd a gwegi drwg cry',
Y pryd y'th wir greued tan gyſgod mewn caſged,
Yng nghroth dy un fwynged fam gu.
O'r llaeth i'r gwaed gŵydyn, o'r gwaed i'r rhith brith-
O'r rhith cnawd ac eſgyrn gie a gwthi a geſt, (wyn
Pen, traed ac aelodau, trwy nerth Duw a'i wyrthiau,
Ac felly gan adde' y cynhyddeſt.
Yr oeddyt ti yno fel clai newydd gweirio,
Ei ffurfio a'i rithio fel delw hardd fry,
Yn farwol, heb ſymmud, nes cael gan Dduw fywyd,
Trwy anadl da yſpryd diaſpri.
Mewn ofer-driſt fwriad ymdreiglaiſt yn waſtod,
Tra fu dy breſwylfod tan gauad glo clyd,
Heb oleu i'th gomfforddio na rhydd-did i rodio,
Na dim i ti i'w deimlo ond yn domlyd.

I'r

I'r byd hwn ddyn bregus, tro filain trafaelus,
Yn noeth anolygus mewn gwir gwaedlyd grys,
Pan ddaeth y tymp cyfan i'th agwedd go-egwan,
Y deſt yn ddall fudan anfedrus.
Bydmaethod da eu campiau i'r byd a'th dderbyniai,
A'th olchai, a'th driniai yn hynaws ddilys,
Dy fogel a dorren' mewn cynnes lân wlanen,
Hwy a'th rwymen yn llawen ddyn llywus.
Ac yno rhai gwyſtlon a geiſied yn gyſſon,
A mammaeth â dwyfron dda laeth lon lwys,
I'th gario di yn ddychlyn i dderbyn yn ddibrin,
O rinwedd arogl-win yr eglwys.
Dy olchi oddiwrth bechod a gefaiſt dan ammod;
It' gaſhau a gwrthod fyth ſatan a'i ſiot,
Y byd a'r cnawd ffeilſtion a charu Duw'n ffyddlon,
A'th feichiau a fentraſon fyn'd troſot.
Oddiyno yn ddyn newydd hwy'th garian i'w ceurydd,
I fod yn llawenydd rhieni di-ddig;
I'th fagu yn groyw-ber hwy'th lanwen' yn dyner,
A phob rhyw feluſder yn yſtig.
Pan geſt dy draed danad, gweinyddus gynhyddiad,
Ni chofiaiſt ddechreuad dy *ſailad* i'r byd,
Na dim o'th ddewidion pan enwyd ti'n Griſtion,
I fyw i Dduw'n union bob ennyd:
Ond craffu ar bob gwag-beth a'i ddilyn yn helaeth,
A hoffi naturiaeth, rhyw wag gaſtiau mân,
A charu'n anwyledd aneirif o oferedd,
Hyn ydoedd dy fuchedd di'n fychan.
Pan aethoſt, ddyn gwiwlan, ymhellach mewn oedran,
Cydnebydd dy hunan dy hanes o hyd;
Y byd a'i holl droiau, y cnawd a'i drachwantau,
A geraiſt yn orau uwch gweryd.
Dewiſaiſt fyw'n aflan a rhodio'n ffordd ſatan,
A'th lenwi dy hunan yn gyfan â'r drwg;
Pob gwarth a fae gwrthun o'r ſawdwl i'r coryn,
O gamwedd i'th ymlyn yn amlwg.
Glân ffrwythydd yſprydol i ti oedd ddieithrol,
Ffydd, gobaith cariadol, a da duwiol ſerch,
Lleteugar drugaredd, diddanus amynedd,
Haelioni di-drawſedd o dra-ſerch.

Pob drwg ffrwythau cnawdol itti oedd yſpyſol,
Cartrefol, dewiſol, hynodol, ddrwg bla;
Bryd, llid, a chynfigen, gwag gelwydd, drwg abſen,
A balchder, chwyſigen rhy ſwga.
Trechu dy wannach, yn orthrwm ddi-'meiriach,
A lledu dy aflach yn oflin trwy'r fro,
Dal cilwg anghyfion i'th wâr gymmydogion,
A'th rwydau ffalſt trawſion i'w treiſio.
Ac felly cynhyddaiſt mewn blwyddau, cam-dreuliaiſt
Dy amſer, a theflaiſt air Duw o'th ol,
Heb gofio am dy ddiwedd a dyddiau blin dialedd,
Yr ait ti i'r bedd gwaredd yn farwol.
O hir ddilyn hirddrwg, ni ddigwydd ond mawrddrwg,
Daw'r angeu chwilen-ddrwg a'i olwg yn dynn,
Am dy holl feiau, anwireddus gamweddau,
A'i biccell i ddechreu i ti ddychryn.
Pan ddel y cul ſwyddog, ciw melyn cymhalog,
I'th ddyfyn yn arfog o'th yrfa yn y byd;
Ar farr y cyfiawnedd am faich dy ddrwg fuchedd,
I dderbyn o ddialedd a ddilyn.
A dechreu o'th dŷ priddlyd a'i furiau echryſlyd,
Gan henaint tuchanllyd egwan;
A chlwyfau leſmeirio yn ſwrthedd i ſyrthio,
Mae'n bryd i ti fydio yn ail fudan.
Ti fyddi'n meddylio y dichon dy ddwylo
Fod itti rhag plagio'n gref fwccled;
A hwytheu mor weinion a diffrwyth, na's gallon'
Droi ffwrdd dy grach boerion i'r pared.
Ti fyddi'n chwennychu i'th ddau-droed dy helpu,
I fyned i lechu rhag lloches y bedd;
A hwytheu heb ſymmudo, yn llwyr wedi ffaelio,
Heb allu dim rhodio i anrhydedd.
Dy dafod dewr eiriau fydd rhwym yn dy enau,
Dy gof a'th ſynhwyrau oedd oreu i'th blaid;
Dy gorph i gyd troſto yn aros i amdo,
A'r bedd i fyn'd iddo i'th anhuddiaid.
Ti roet y pryd hwnnw, pe bae ar dy helw,
Er diangc rhag marw ymerodraeth y byd;
Ei lwyddiant a'i fawredd, am funud yn ſwynedd,
I grio am drugaredd cyn gweryd.

Ni

Ni thyccia dim tacclau i wrthſefyll yr angau,
Er garwed dy gychiau, cychwyn ſydd raid,
Dy gorph i'w hir garchar, a'r golud i'r galar,
Bwyd pryfed yn gynnar di-ganaid.
A'r enaid, yſywaeth, a hudaiſt yn helaeth,
Yn ol dy lywodraeth yn ddiffaith i gas;
A myn'd o'r corpholyn, trwy gaffael barn erwyn,
Am dy hir ymdrin, i andras.
Ond andras oedd colli gras Criſt a'i gwmpeini,
Y ſaint a'r merthyri i foli'r Ion lwyth;
A myned i udo at ſatan a'i eiddo,
I gael ei boenydio mewn adwyth.
Mae'n rhaid i'r corph orwedd yngwaelod ei gul-fedd,
Heb ſylwedd cyfannedd, yn llygredd y llawr,
Nes canu o'r archangel gorn awchus yn uchel,
I'w ddeffro i ail drafel fydd rhy fawr.
A'r enaid pryd hwnnw a yrrir yn arw,
Mewn dychryn di-ſalw a chwerw ddurnad,
I ymwiſgo â'i hen dom-dŷ, ei lettai a'i letty,
I gael ei gyd-farnu â'r oer farnad.
Pan ddel yr archangel â'i utgorn di-atgel,
I ddyfyn pob gafael a'i gofyn ger bron;
A'r Barnwr i'w holi am bob cnawdol ddireidi,
Och, gaethed ſydd cyfri 'r hen gofion!
Cei weled yr haulwen a'r lleuad gwmpaſwen,
O fewn y ffurfafen yn colli eu gwawr;
A llewyrch goleu-lân y ſeren ſiriol-lân,
Yn gyfan a ſyrthian' un ſerthawr.
Cei weled cymhylau fel tanllyd gerbydau,
Ar ddiwrnod y borau yn barod,
I dderbyn 'modd ufudd lu Duw mewn llawenydd,
Fydd gydâ Mab Dafydd yn dyfod.
Pan welech y creigiau yn helaeth golcothau,
Gwaſtad-tir a brynniau, a'r bronnydd ar dân;
Y moroedd, y muriau'n aflwyſion eu lleiſiau,
A'r cyrph yn eu beddau ni byddan'.
Rhwng Seion, frynn dedwydd, a *mount* yr oliwydd,
Uwch dyffryn hyfrydwydd JEHOFA,
Y bydd y cyfarfod ofnadwy ddychryndod,
I'r frawdle dda ammod Dduw yma.

Y ſaint a gynhullir mewn awydd i'r awyr,
Bob un fel yr eryr yn bybyr yr ant,
I dderbyn y fendith a'r meddiant yn ddilyth,
O'r deyrnas ddigyrrith a garant.
A thitheu a ddidolir, annuwiol ddyn anwir,
I gorlan y geifir lle'th drinir mewn dig,
Gan fod yn benydiol mewn poenau trag'wyddol,
Yn ffwrnes uffernol ddu ffyrnig.
Dy gyflwr dangoſais yn oreu ag y medrais,
Mewn bwriad dyfais i'th ddyfyn yn ol,
I geiſio hedd Ieſu, trwy wir edifaru,
Fel hydd ar ei frefu yn ddifrifol.
Os ydwyt yn ammau un mymryn o'm geiriau,
Chwilia'r 'ſgrythurau bob boreu wrth dy bwyll;
Ac yno wrth ddwys ymgais cei weled yn llednais,
Y cwbwl a dd'wedais yn ddidwyll.
Os byw ydwyt etto, rhag it' anobeithio,
Dod gluſt i ymwrando er un-dyn.
Yn y rhan neſa', os Duw a genhada,
I'r bywyd mi ddyſga' i ti eſgyn.

CLI. CAN DDUWIOL.

GRAS a bonedd cyfiawn, ac urddas mawr a bri,
Gwyr gweng a chyffredin, er cariad Un a Thri,
A ddewch chwi i roi moliant i'm cywir Arglwydd Ion
A ymroes i farw droſom drwy angeu blin a phoen?
Am hynny ninneu ddylem yn ſiccir cymmain' un,
O 'wyllys ein calonnau addoli Mab y dyn,
A hwn ſydd ddewiſedig o fawr ei fri a'i fraint,
Pob Criſtion ag a'i gwnelo, mae'n ynnill nef dihaint.
Coſiwch weled Difes yn uchel yn ei wn,
A Lazar yn poenydio yn glaf o flaen y cwn,
Difes anrhugarog i wres y mwg a'r tân,
A Lazar aeth i'r Nefoedd i foli Duw ar gân.
Pan darfu claddu Lazar a'i ddodi yn y Bedd,
Criſt a'i hail-gyfododd yn iach a gwych ei wedd,
A hwn fe gas ei barchu ymhlith Angylion glân,
A Difes anrhugarog i waelod uffern dân.

Chwy-

Chwy-chwi y gwyr cyfoethog, chwi glywſoch ſon
Fod y tlodi'n meirw ger bron y cwn a'r brain; [a ſain,
Ac felly'r cyfoethogion, mae leni'n flwyddyn driſt,
Rhennwch beth o'ch golud rhwng gwir aelodau Criſt.

Yſtyriwn a meddyliwn cyn myn'd i Uffern dân,
Lle mae y rhingcio dannedd, a gwres y mwg a'r fflam,
Yſtyriwn cyn myn'd yno, meddyliwn ddynion call,
Pob un yn ol ei grechwen ſy'n bwytta cig y llall.

Duw ſy'n ffon nidderfydd, a Duw ſy'n helpu'r gwan,
A Duw ſydd hollalluog, a Duw i'r gwir a'i ran,
A Duw ſydd gluſt i'r byddar, a llygaid i'r rhai dall,
A Duw gyfodai'r forwyn o farw i fyw yn gall.

Nid oes a all fynegi beth yw ewyllys Duw,
Yſtyriodd wrth y weddw, fe wnaeth ei mab hi'n fyw,
Fe wnaeth wahaniaeth eglur rhwng corph y pren a'i riſg
Ac fe iachaodd y cleifion heb ddim ond cwrdd â'u gwiſg.

Y pren pan fo e'n deilio mewn blagur gwych a dail,
Meddyliwn yn y diwedd pa fodd mae gydâ'r ſail,
Pan el ei wreiddau'n bwdwr, ni ddug ef ddim lleſhad,
Meddyliwn am drugaredd tra fo'm ni ar ein tra'd.

Nef i'r neb bu farw yn lân trwy 'wyllys Duw,
A nef i'r neb ſy'n clywed, a nef i'r neb a'i clyw,
A nef i'r neb a'i dyſgo, a'i cano maes yn ffraeth,
Ac fallai d'weddai rhyw un, fod nef i'r gwr a'i gwnaeth.

Mil a chwe' cant flwyddyn, deunaw pedwar ac un,
Oedd oedran Criſt ein Prynwr, yſtyried pob rhyw ddyn
Ficer *Llanymddyfri* a'i rhoes ef 'maes o'i ben,
Duw roddo 'ni drugaredd, a d'weded pawb, *Amen.*

CLII. CAN ynghylch Holl-breſennoldeb DUW.

GAN fod llygaid y Duw cyfion — Job 34. 21.
Ar bob cwrr o'r ddae'r yn gyſſon, — Sal. 11. 45
Pa mor bur ac mor ddiffuant — Diar. 5. 21.
Dylem foli Duw'r gogoniant.

Mae fe'n gwel'd bwriadau'r galon, — Salm 94. 8,
Mae fe'n canfod hyd yr eigion; — 9, 10, 11.
Nid oes dim anamlwg iddo,
Na dim yn guddiedig rhagddo.

Y mae pob dychymmyg 'ſgeler,
Y mae'n holl feddyliau'n ofer,
Mae ein rhagrith, mae ein ffalſter,
Oll yn amlwg i'r Uchelder.
Mat. 6. 6. Ie, a bydded hyn yn gyſſur,
Sal. 112. 5,6 Mae ein cyſtudd oll a'n llafur,
Mae ein gweddi ddirgel addas,
Yn myn'd at orſeddfaingc y-gras.
Pe bae ond phiolaid o ddw'r afon,
Mat. 10. 42. Er mwyn Criſt, a rown i Griſtion,
Ni edy Duw 'mo hynny'n angof,
Heb ei dalu a'i wobrwyo.
Gan fod llygaid y Duw cyfion
Ar bob cwrr o'r ddae'r yn gyſſon,
Pa mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.
Mae'n beth anhawdd ddigon gadw
Rhag bod neb yn dala ſulw,
Neb rhyw lygad dyn yn canfod
Ar a wnelom yma iſod.
Odid fawr i'r mwrddwr gwaedlyd,
Er dirgeled fo ei ergyd,
Fyn'd yn ddi-goſp ei holl ddyddiau,
Oni ddaw ryw bryd i'r golau:
Neu y godinebwr aflan,
Sydd yn gwanu ei droed mor yſgafn,
Etto odid na fydd digon
Yn hyll-dremmu ar ei droion.
Pe bae'n boſſibl er hynny,
Gadw'n ddirgel, heb gyhoeddi,
Bechod anwyl mynwes dirion,
Maes o olwg neb rhyw ddynion.
Jer 32. 17, 18, 19. Mae y Barnwr mawr gorucha'
Etto'n diſgwyl ar ein gwartha;
Nid oes le, na chyſgod angau,
A all guddio ein camweddau.
Gan fod llygaid y Duw cyfion
Ar bob cwrr o'r ddae'r yn gyſſon,
Pa mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.

Brodyr

Brodyr Joſeph oe'nt yn tybied, Gen.37.28,
Nad oedd Duw ddim yn yſtyried, 32.
Wrth ei werthu e'n yſgymmun,
A dweud celwydd wrth yr hen-ddyn.
Ond yno ymhen talm o amſer,
Wedi dyfod arnynt flinder, Gen 42.21.
Fe wnaeth Duw gydwybod ddeffro,
Ac i bechod eu cyhuddo.
Nid oedd na bryd na meddwl Achan, Joſ. 7 21.
Wrth guddio dillad, aur ac arian,
O fod Duw yn craffu arno,
Nes i'r Hollalluog ddigio.
Na Gehezi fydol ynteu, 2 Bren 5.
Pan wrth Naaman y cymmerai 21, 22.
Yr aur melyn yn dra boddlon,
A dau bar o ddillad gwychion.
Er bod llygaid dyn ynghaued,
Er dirgeled oedd y weithred,
Ca's y naill a'r llall eu coſpi,
Am eu bydol chwant a'u brynti.
Gan fod llygaid y Duw cyfion Job 34.
Ar bob cwr o'r ddae'r yn gyſſon,
Pa mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.
Am fod Duw gan hynny'n gweled
Pob rhyw weithred er dirgeled;
Mae'n beth enbyd i ryfygu
Maes o olwg Duw i bechu.
Ond yn anad un peth arall,
Fy mrodyr anwyl byddwn gall,
I addoli Duw yn ddidro, 1 Cron. 16,
Can's y fath y mae'n ei geiſio. 29.
I addoli Duw o'r galon,
Gan yſtyried fod angylion
Yn dal ſulw, y'm ni'n weddus
Ein hymddygiad yn yr eglwys.
Llygaid Arglwydd Dduw y lluoedd 2 Cron. 16,
Yw angylion, ſaint y nefoedd; 9.
Och! na fyddwn ni'n anaddas,
O gwmpeini'r fath gymdeithas.

Mae'n

Mae'n anweddus ac anſyber
Yng ngwydd brenin mawr ei bwer,
Beidio a gwiw ymoſtwng iddo,
A dangos ein gwir barch tu ag atto.
Och! mwy erchyll i ddyn ddyfod,
O flaen y fendigedig Drindod,
Heb wir ac iawn ymbarattoad,
At ei ſanctaidd fyth addoliad.
Gan fod llygaid y Duw cyfion
Ar bob cwrr o'r ddae'r yn gyſſon,
Pa mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.
Ni all ddweud yn dda am danon,
A chael clod ein cymmydogion,
Wneuthur un math o leſhad,
Os cydwybod wna ein brad.
Ac ni wna ddim niwed 'chwaith,
Ddifenwad, enllib, 'ſgeler iaith,
Os cydwybod a fydd dirion,
Ac yn diſt i ddadleu troſon.
Ein mantais yw gan hynny wilied,
Fel Criſt'nogion da eu gweithred;
Na aed o'n cof fyth fod y Drindod
Ac angylion nef i'n canfod.
Gan fod llygaid y Duw cyfion
Ar bob cwrr o'r ddae'r yn gyſſon,
Pa mor bur ac mor ddiffuant
Dylem foli Duw'r gogoniant.

CLIII. CAN ynghylch y Gwrthryfel a dorrodd allan yn y flwyddyn 1641. Yſtyried y Darllenydd fod llawer wedi colli lle nodir â'r Serennod hyn * * * *

O Na bae fy mhen yn ddyfroedd,
Mi a foddwn etto'r tiroedd,
O waith cymmaint yw'r 'ſgelerder,
Maint yw'r bar, a'r llid, a'r balchder.
Na bae fy llygaid yn ffynhonnau,
Fe ffrydiai o honynt allan ddagrau.

Yn

Yn ddibaid, bob dydd, bob nos,
Am fod 'nawr ond gormod achos.
Pwy a fuaſai'n meddwl unwaith
Am y gwyr oedd dêg eu haraith,
Fod bradwriaeth mor echryſlon
Yn cael eu meithrin yn eu calon?
Y mae'r neidir las yn gorwedd
Tan y perthi mwya' hoffaidd,
Lle b'o ffrwd y dwr yn dawel,
Mae yno ddyfnder idd' ei ochel.
Yn awr y mae eu hunan gwaedlyd,
Yn dra hyſpys iawn i'r holl-fyd,
Gan nad dim ond gwaed y gwirion,
A dyrr ſyched fath genawon.
Llawer gwaith y bu'r Philiſtiaid
Yn gorthrymmu'r Iſraeliaid.

* * * *

Erioed ni bu y fath beth yma,
Gan Farbariaid gwyllt o'r India;
Tebyg gennyf fod y cythrel,
Ym mhob aelod o'r gwrthryfel.
Byth ni thaerai un Barbariad,
Mai Duw o'r nef roes iddo gennad,
Lladd a lloſgi dynion ufudd,
I wir frenin, a gwir grefydd.
Ond mae rhai yn mentro d'wedyd,
Mai cynhyrfiad y glân Yſpryd,
Ydyw'r achos o'u hymrafel,
A gwiſgo am danynt arfau rhyfel.
O fy enaid na neſha
At gyfrinach y rhai yma,
Sydd yn gablaidd iawn yn goſod
Gwaith tywyllwch ar y Drindod.
Fe fydd gennym fara heno,
Ac erbyn trannoeth wedi wangco.

* * * *

Duw a gadwo'n brenin graſlon,
Rhag eu brad a'u diſtryw creulon,
Nertha, O Arglwydd Dduw, ei ddwylo,
Bydd di yn nerth a tharian iddo.

Duw a adgyweirio furiau
Seion ddinas a'i hadwyau,
Ac a helo'r tyrchod allan,
Rhag llwyr ddifa ffrwythau'r winllan.

CIV. CRIST ſydd Oll yn Oll.

Col. 3. 11. CRIST ei hun ſydd oll yn oll,
Yn cadw dyn rhag myn'd ar goll;
Nid neb, nid dim, ond Criſt ei hun,
A ddichon gadw enaid dyn.
Y ſarph â'r afal gynt a'n twyllodd,
Y ſarph â phechod a'n gwenwynodd,
Y ſarph a'n tynnodd o baradwys,
Y ſarph i uffern boeth a'n gyrrwys.
Rhuf. 6. 23. Mae mor ſiwr i bob dyn fyned
I bwll uffern, i gaethiwed,
A phe baem ni eiſoes ynddo,
Oni cheidw Criſt ni rhagddo.
Ioan 6. 38. Criſt a ddaeth o'r nef i'n prynu,
Rhuf 8. Criſt a'n cadwodd gwedi'n daminu,
Mat. 25. 34. Criſt o'n cyſtudd a'n gwaredodd,
Criſt a'n dwg i deyrnas nefo'dd.
O gramp y llew, o enau'r wyber,
O rwyd y fall, o balfau'r teiger,
O'r pwll a'r pair, o'r deyrnas aflan,
Y tynnodd Criſt ei ddefaid allan.
Ni all ſatan ladd a mwrddro,
Fwy nag all Mab Duw ddadfywio;
A laddo'r ddraig â'i cholyn gau,
Gwaed yr Oen all ei iachau.
Gen. 3. 15. Ieſu Griſt yw Had y Wraig,
A bwyntiodd Duw i droedio'r ddraig,
I 'ſigo ei ſiol, i rwygo ei theyrnas,
I dynnu dyn o'i chrampau atgas.
Ni orchfyga neb o'r ddraig,
Ond trwy gymmorth Had y Wraig,
Ni ddaw dyn o'i theyrnas aflan,
Nes y tynno Criſt ef allan.

Criſt

Criſt yn unig yw'r Had dinam, Gen.22.18.
A bromeiſiodd Duw i Abram,
I'n rhyddhau oddiwrth y felldith,
A rhoi inni'r nefol fendith.
Criſt yn unig ydyw'r Silo Gen.49.14.
A ddanfonodd Duw i'n ceiſio
O gaethiwed pob rhyw bechod,
I was'naethu'r ſanctaidd Drindod.
Criſt ei hun yw Pren y Bywyd,
Sy'n rhoi maeth i bawb o'r holl-fyd;
Ni bydd marw yn drag'wyddol
Neb a fwytto'r ffrwyth ſancteiddiol.
Criſt yw'r Arch a'r Archles eſmwyth,
Gadwodd Noa rhag boddi a'i dylwyth;
Criſt yw'r Arch ſy'n cadw ninnau
Rhag pob diluw a dialau.
Criſt ei hun yw Yſgol Iago, Gen 28.12.
Oedd o'r nef i'r ddae'r yn pheico,
Ar yr hwn y mae in' ddringad, Ioan 1. 51.
Os i'r nef y mynnwn ddwad.
Criſt yw'r Prophwyd mawr a helodd Act. 3. 22, 23.
Duw o'i ſynwes fry o'r nefo'dd,
I ſynegi ei 'wyllys hyfryd,
Gwrandawn arno dan boen bywyd.
Criſt yw'r Sarph o efydd preſlyd, Num. 21.8.
Sy'n iachau brath neidr danllyd;
Awn bob rhai â'n dolur atto,
Fe'n iacha ond edrych arno.
Criſt yw'r 'Ffeiriad mawr offrymmwys Heb. 9. 11, 12.
Waed ei galon dros ei eglwys,
Ar y groes, i'w Dad ſancteiddiol,
Dros y byd i gadw 'i bobol.
Criſt yw'r Brenin grymmus, graſol, Salm 2. 6.
Sydd trwy ras yn llywio 'i bobol,
Ac yn goſtwng eu gelynion,
Fel y gallont gael y goron.
Criſt yw'r Bugail, ſy'n bugeilia Ioan 10.11, 28.
Enaid Criſtion rhag ei ddifa,
Ni chaiff llew, na blaidd, na llwynog,
Ddwyn ei braidd, nac oen, na mammog.

Criſt

Eſay 9. 6. Criſt yw *Prins* ein gwir dangnefedd,
A ddiffoddodd bob digllonedd,
Col. 1. 20. A gwaed y groes, yn Dduw yn Ddyn,
Y gwnaeth e'r ddwy-blaid ddig yn un.
Can. 2. 1. Criſt yw'r Rhoſyn coch o Saron,
Sydd â'i liw'n comfforddi'r galon,
Ac â'i 'roglau yn rhoi bywyd
I'r trwm feddwl a'r gwan yſpryd.
Jer. 8. 22. Criſt ei hun yw'r Balm o Gilead,
Sy'n iachau pob archoll *deſperad*
A rodd ſatan â *dart* pechod
I'n heneidiau a'n cydwybod.
Ioan 6. 31, 33, 35. Criſt yw'r Manna ddaeth o'r nefo'dd,
Duw ei hun o'i ras a'i rhoddodd;
Y neb yn ffyddlon a'i bwyttao,
Ni ddaw byth ddim newyn arno.
Eſ. 12. Criſt yw Oen y Paſg aberthwyd
Dros ein pechod pan groeſhoeliwyd,
'Rhwn ſ'â'u waed yn cadw'r enaid,
Rhag i'r angel drwg ei 'ſglyfiaid.
Eſ. 30. Criſt yw'n Hallor arogl-darthu,
Ar yr hon y mae aberthu
Per aroglau, mawl a gweddi,
Fore a hwyr i Dad goleuni.
Marc 2. 17. Criſt yw Meddyg y Criſt'nogion,
'Rhwn â gwerthfawr waed ei galon
Sy'n iachau archollion pechod,
Pan n'all dim amgenach gydfod.
1 Tim. 2. 5. Criſt yn unig yw'n Cyfryngwr,
Sy'n ein cymmodi â'n Creawdwr;
Nid oes neb ond Criſt ei hun
All cymmodi Duw â dyn.
1 Ioan 2 1. Criſt yw'r Twrneu ſydd yn dadlau
O flaen Duw am faddeu'n beiau,
Pan bo ſatan yn cyhuddo,
* Cennad. Ac yn canlyn * grawnt i'n plago.
Criſt yw'n Brenin, Criſt yw'n 'Ffeiriad,
Criſt yw'n Prophwyd, Criſt yw'n Ceidwad,
Criſt yw'n Bugail, Criſt yw'n Barnwr.
Criſt yw'n Pen, a Chriſt yw'n Prynwr.

Criſt

Criſt cyn cynfyd ydyw'r Alpha, Dat. 1. 11.
Criſt heb derfyn yw'r Omega;
Dechreu, diwedd Iachawdwriaeth
Meibion dynion a'u dyrchafiaeth.
Criſt yw dewr Gongcwerwr angau,
Criſt a'i 'ſpeiliodd o'i holl arfau,
Criſt a lyngcodd angeu melyn, 2 Tim. 1. 10.
Criſt a dynnodd ffwrdd ei golyn.
Criſt ſy'n cadw'r holl * allweddau * Agoriadau, Dat 1. 18
Sydd ar uffern ac ar angau,
Ni faidd diawl nac angau ‖ *dwtſo* ‖ Cyffwrdd.
Neb, nes cael gan Griſt ei § *lwo*. § Rhoi cennad.
Criſt yw'r Pelican cariadus,
Sydd â gwaed ei galon glwyfus
Yn iachau ei adar bychain,
Wedi'r ſarph eu lladd yn gelain.
Criſt yw'r Pelican trugarog,
Sydd â gwaed ei galon ſerchog
Yn iachau ei frodyr priod,
Wedi'r diawl eu lladd â phechod.
Nid oes eli ag y wnaethpwyd,
Nac un *metſwn* a ddych'mygwyd,
All iachau un archoll pechod, 1 Ioan 1. 7.
Ond gwaed Criſt, gwir eli'r Drindod.
Criſt yw'r Perl a ddylem 'mofyn, Mat. 13. 45, 46.
Nid tlawd perchen cyfryw Berlyn;
Dos dros fôr a thir i'w geiſio,
Gwerth ſydd gennyt cyn bod hebddo.
Criſt ſydd bob dim, ſydd angenrhaid, Col. 1. 19.
O flaen Duw i gadw'r enaid;
Ni fynn Duw ond Criſt ei hun, Luc 3. 22.
Yn iawn dâl am enaid dyn. 1 Ioan 2. 2.
Criſt yn unig, Criſt ei hunan,
Criſt heb neb mewn rhan na chyfran;
Criſt heb ddim, ond Criſt ei hun,
Yw unig Geidwad enaid dyn.
Criſt yw'n Pridwerth, Criſt yw'n Haberth 1 Tim. 2. 6.
Criſt yw'n Hoffrwm, Criſt yw'n Cyfnerth, Heb. 9. 14.
Criſt yw'n Tryſor, Criſt yw'n Golud,
Criſt yw'n gwir Iachawdwr hefyd.

Criſt ſydd gyflawn o bob doniau
Angenrheidiol i'n heneidiau,
Mae pob peth yng Nghrîſt ei hun,
Ag ſydd raid i gadw dyn.

1 Cor. 1. 30. Criſt ei hunan yw'n Cyfiawnder,
A'n ſancteiddrwydd, a'n gwir Ddoethder,
A'n Hymwared, a'n holl Bryniad,
Criſt yw'n Comffordd, Criſt yw'n Ceidwad.

Criſt, heb ddim ond Criſt ei hunan,
Sy'n datguddio Duw yn fuan;
Rhuf. 5. 1. Criſt, heb ddim ond Criſt yn unig,
2 Cor. 5. 21. Sy'n cyfiawnu dyn colledig.

Criſt, heb help na ſant na ſantes,
Criſt, heb gymmorth dyn na dynes,
Criſt, heb neb ond Criſt ei hun,
Yw unig Geidwad enaid dyn.

Eſay 63. 3, 5 Criſt yn unig ymdrybaeddodd
Yn y winwryf pan i'n prynodd;
Ni bu neb o blant yr holl-fyd
Yn ei helpu i gadw'n bywyd.

Ni wnaeth Peder ond ei wadu,
• Cilio. Na'r 'poſtolion ond * difannu;
Ni wnaeth Mair ond wylo'n irad,
Tra fu Criſt yn chwarau'r Ceidwad.

Eſa. 53. 5, 6. Ni ddug neb ond Criſt ei hunan
Bwys a baich ein pechod aflan,
Luc 22. 44. Ni chwyſodd neb o'r gwaed yn ddagrau,
Ond Mab Duw dan bwys ein beiau.

Ni chroeſhoeliwyd ond Criſt Ieſu,
Am ein pechod wrth ein prynu;
1 Pedr 2. 24 Ni bu neb ond Criſt ei hun
Yn boddhau Duw, yn iachau dyn.

Heb. 2. 14, 15. Ni bu neb ond Criſt ei hunan
Yn ein dwyn o feddiant ſatan;
1 Cor. 15. 55 57. Ni bu neb yn lladd, yn llyngcu
Angeu didrangc, ond Criſt Ieſu.

Col. 2. 14, 15. Criſt ei hun a lyngcodd angau,
Criſt a 'ſpeiliodd 'i awdurdodau,
§ Rhwymedigaeth. Criſt a gwnnodd ein § 'bligaſiwn,
Criſt a dalodd gwerth ein pardwn.

Criſt

Criſt ei hun a wnaeth ein heddwch, Col. 1. 20.
Criſt a brynodd ein dedwyddwch, Gal. 4. 4, 5
Criſt a'n gwnaeth yn feibion Duw,
Criſt a'n cadwodd * oll yn fyw. * Sef y ffyddloniaid

Criſt ei hun a wnaeth y cwbwl,
A dynnodd enaid dyn o'i drwbwl ;
Nid neb, nid dim, ond Criſt ei hun,
Dan Dduw, a gadwodd enaid dyn.

Ni bu angel, ni bu brophwyd,
Ni bu ſant, na dyn a fagwyd,
Ni bu neb ond Criſt ei hun
Yn gweithio Iachawdwriaeth dyn.

Ni fynn Duw na chymmorth angel,
Cyfrwng ſant, na'i draul na'i drafel ;
Gwaed merthyri, na gwaith dynion, 1 Tim 2. 5. Heb. 7. 25.
Ond gwaith Criſt i gadw Criſtion.

Criſt yw'r iawn ſydd am bob pechod, 1 Ioan 2. 2.
Iawn amgenach ni all gydfod :
Ni fynn Duw am bechod drewllyd
Iawn ſydd lai nâ gwaed ei Anwylyd.

Na ddod waed na gweithred un-dyn,
Gydâ gwaed dy Brynwr purwyn :
Ni chyttuna tr'ech di byw,
Waed pechadur â gwaed Duw.

Gwaed y Ieſu, gwaed y Cymmod, 1 Ioan 1. 7.
Ydyw'r gwaed ſy'n golchi pechod ;
Ni all gwaed yr holl ferthyri
Olchi ffwrdd y lleia' o'th frynti.

Nid gwaith ſaint, nid gwaith angylion,
Ydyw cadw enaid Criſtion,
Gwaith ein Prynwr Criſt yn unig,
Sydd yn cadw dyn colledig.

Gwaith dwy nattur mewn un Perſon,
Sydd yn cadw enaid Criſtion :
Rhaid ein Prynwr, Duw a Dyn,
Weithio'r gwaith cyn cadwer un.

Nid gwaith Duw na Dyn neilltuol,
Ond gwaith Duw a dyn cyſſylltiol,
O ddwy nattur mewn un Perſon,
Sydd yn cadw enaid Criſtion.

Eſay 9. 6. Rhaid i'th Brynwr fod yn Dduw,
Heb. 7. 26. Ac yn Ddyn, er 'tolwg clyw,
Cyn y galler cadw d' enaid,
Na'i ryddhau o boen afrifaid.
Col. 1. 20. Rhaid ei fod e'n Dduw galluog,
Heb. 2. 14. I ddad ddigio d' Arglwydd llidiog,
Luc 1. 71. A'th ryddhau o feddiant ſatan,
A'th elynion fawr a bychan.
Rhaid ei fod e'n ddyn di-frychau,
Heb. 7. 26. I gael marw dros dy feiau,
A'i farwolaeth yn cyſtadlyd,
A marwolaeth pawb o'r holl-fyd.
Nid oes yn y nef na'r ddaear,
O'r fath Brynwr perffaith hygar,
Ond y gair y wnaed yn gnawd,
Ieſu Griſt ein Duw a'n Brawd.
Nid oes neb gan hynny ddichon
Gadw enaid unrhyw Griſtion,
Ond y Prynwr mawr, Criſt Ieſu,
Duw a Dyn, a fu'n ein prynu.
Nid oes iachawdwriaeth ddiwall,
I ni gaffael mewn neb arall,
Ond y gaffom yng Nghriſt Ieſu,
'Rhwn ordeiniodd Duw i'n prynu.
Act. 4. 13. Nid oes enw dan y nefoedd,
Gwedi roddi i ni'r bobloedd,
All ein gwneuthur yn gadwedig,
Onid enw'r Ieſu'n unig.
Mat. 17. 5. Ni fynn Duw ond Criſt ei hunan,
1 Tim. 2. 5. Ni fynn Duw un *partner* aflan,
I gyd-weithio gyd â'i 'Nwylyd,
Yn y gwaith ſy'n cadw'r holl-fyd.
Ni fynn Mab Duw neb yn *bartner*,
Eſay 63. 3. I gydweithio gwaith dau-hanner,
Yn y gwaith o'n Iachawdwriaeth,
Nid neb teilwng, o'r gwmp'niaeth.
Fe fynn naill ai bod yn hollol,
Yn Iachawdwr idd ei bobol,
Neu na fwrw byth ynghyd
A chreadur ſy'n y byd.

Ni

Ni fynn Criſt roi i ſant nac angel,
Dyn na delw o un fettel, Eſay 42. 8.
Bart na *pharſel*, rhan na chyfran,
O'r gogoniant ſy'ddo ei hunan.
Os bydd unrhyw ddyn mor angall
Ag ymofyn Ceidwad arall,
Cym'red hwnnw yn achubydd,
A gadawed Griſt yn llonydd.
Ceiſied eraill ſaint a delwau,
A'u gwaith gwael i gadw eu 'neidiau,
Ni chais f'enaid archolledig
Geidwad byth ond Criſt yn unig. Hoſ. 13. 4.
Duw, rho immi dy Anwylyd,
Criſt yn arch wy'n geiſio gennyd;
Rho i mi fynnech gydâ hynny,
Rhoeſt im' ddigon os rhoi'r Ieſu.
Duw, rho immi Griſt yn Geidwad,
Criſt yn Frenin, Criſt yn 'Ffeiriad,
Criſt yn Brophwyd, Criſt yn Brynwr,
Criſt yn help ym mhob cyfyngdwr.
Os caf ddim ond Criſt ei hunan,
Gan fy nefol Dad i'm cyfran,
Mi gaf ddigon yn fy nghiſt,
Er na chaffwyf ddim ond Criſt.
Os caf fi Griſt, fe dry fy rhyw
O fab i'r fall yn blentyn Duw;
O ddyn ar goll, o *ſlaf* i ſatan,
Yn wir aelod iddo ei hunan.
Er cael aur, ac er cael arian, Jer. 9. 23, 24.
Er cael tai a thiroedd llydan,
Beth wyf nes er cael pob cyfraid,
Ne's cael Criſt i gadw f'enaid?
Tynn fy llygaid, tynn fy nghalon,
Tynn fy ngolud a'm cyfeillion,
Tynn y cwbl oll ſydd gennyf,
Cyn y tynnech Griſt oddi wrthyf.
Sonied milwyr am ryfela,
Sonied morwyr am ddâ'r India,
Sonied carl am lanw'i giſt,
Sonied Criſtion byth am Griſt.

CHWANEGIAD
RHAI
LLOFFION,
O Waith yr un AWDWR,
O Gaſgliad y Parch. *Griffith Jones, Llanddowror.*

CLV. Am Hollbreſennoldeb DUW.

MAE Duw'r gallu yn anfeidrol,
Mae e' 'mhob man yn breſennol:
Nid oes cornel bach yn un-lle,
Na b'o Duw yn llanw'i gelle.
Mae'n llanw'r nef, mae'n llanw'r ddaear,
Ac uffern gau a'i dwfwn garchar,
Dyfnderau'r môr, wybrennau'r awyr,
A'r anialwch maith difeſur.
Mae'n y nefoedd mewn gogoniant,
Mae ar y ddae'r mewn gras a llwyddiant,
Mae yn y pwll yn lladd yn llym,
Yn mhob lle oll mae fe'n ei rym.
Dos i eitha'r môr a'r ddaear,
Dos i'r nef neu'r pwll anhygar;
Nid oes diangc dos lle mynnech,
Rhag llaw Duw p'le bynna'r elech.
Mae Duw'n gweled pob dirgelwch,
A'r hyn a wneler mewn tywyllwch;
Nid oes dim cuddiedig rhagddo,
Mae pob peth yn amlwg iddo.

Fe

Fe welodd Cain yn mwrddro Abel,
Ac yn tywallt gwaed yn ddirgel;
Er nad oedd un dyn yn canfod,
Fe roes arno ddial hynod.

Fe welodd ddirgel fwriad Pharao,
I chwennych Sara i'w chofleidio;
Ac am ei chwant a'i fwriad dirgel,
Fe roes arno boen diogel.

Fe welodd Ddafydd yn y dirgel,
Yn denu Bathſeba mewn cornel;
Ac am ei ddirgel lanas cynddrwg,
Fe roes arno ddial amlwg.

'Rhyn amcanai brenin Syria,
Duw fynegai i Eliza,
Ac a barai'r un diwrnod
Frenin Iſrael gael ei wybod.

Fe welodd Duw holl fwriad gwaedlyd
Antiochus gas i'r deml hyfryd;
Ac am ei fwriad gwaedlyd rhyfedd,
Fe ga'dd gwymp nes 'ſigo'i berfedd.

CLVI. Am Hollalluogrwydd DUW.

MAE'r Duw mawr yn Hollalluog,
A'i fraich yn gryf, a'i fys yn nerthog;
A'i air fe wna beth bynna' fynno,
Y byd i gyd ni all mo'i rwyſtro.

Fe wnaeth y nef, a'r ddae'r, a'r môr,
A'r maint ſydd ynthynt oll o 'ſtor,
O beth heb ddim, â'i air yn unig,
Mewn chwech * die mor drefnedig.

* Diwrnod.

Mae'n cadw'r byd a'r maint ſydd yntho,
Yng nghalon awyr las heb gwympo:
Mae'n peri'r haul a'r holl ſtarſafen
Droi fel rhod o ddeutu'r ddae'ren.

F'all bwyſo'r mynydd mawr mewn taſlau,
F'all ddala'r môr mewn un o'i ddyrnau;
F'all rifo'r ſer, f'all ſtoppio'r gwynt,
F'all *ſtayo*'r haul pan retto'i hynt.

F'all ffrwyno'r môr, f'all ddofi'i donnau,
F'all ddala'r morfil mawr wrth fachau;
F'all beri i'r nef a'r ddaear gyffro;
F'all Duw wneuthur 'rhyn a fynno.
Fe all ein cofpi am ein beiau,
Fe all ein helpu yn ein rheidiau;
Fe all ein lladd, fe all ein cadw,
Fe all ein codi gwedi marw.
F'all Duw'n troi i'r priddyn dichwaith,
F'all Duw'n codi o'r pridd eilchwaith;
Fe all roi'r nef os gwnawn ei 'wyllys,
Neu'n troi i'r tân am fyw'n gamweddus.
Fe wnaeth i'r diluw foddi'r cynfyd,
A'r tân gwyllt lofgi Sodom ddrewllyd,
A'r ddae'r lyngcu Cora a Dathan,
•Gwmp'ni. A'r môr foddi Pharao a'i * *gompan.*
Fe droes yr angel balcha'n gythraul,
Fe droes *fonarc* Syria yn 'nifail;
Fe droes wraig Lot yn biler halen,
Adda am bechu i bridd y ddae'ren.
Lladdodd Eglon yn ei 'ftafell,
Brenin Ninef yn ei gangell,
Monarc Syria wrth *garowfo*;
Cadwed Duw ni rhag ei ddigio.
Gwnaeth i'r llyffaint *blago'r* Aiphtiaid,
Gwnaeth i'r feirph wenwyno'r Hebr'aid,
Gwnaeth i'r caccwn erlid Canaan,
A llau ladd Herod yn ei fidan.
Y dw'r, a'r tân, a'r tir, a'r tonnau,
Y gwynt, a'r gwlaw, a'r fer o'u graddau;
Pob creadur, os Duw ddigia,
All bob awr o'r dydd ein difa.
Am hyn ymrown, tra fom ni byw,
I fyw bob dydd yn ofn Duw,
Ac ymgadw rhag ei lidio;
Can's tân yfol yw pan ddigio.
Fel y dichon Duw ein cofpi,
Os ei ddigio wnawn â'n brynti;
Felly mae y gallu gantho,
Helpu pob dyn a'i gwas'naetho.

Fe

Fe waredodd Ddaniel dirion,
Maes o ffau y llewod creulon;
Ac fe helodd angel purwyn
A bwyd iddo i dorri'i newyn.
Fe waredodd Sadrach hefyd,
A'i gyfeillion, o'r ffwrn danllyd,
Ac a helodd angel attynt,
Fel na loſgodd blewyn iddynt.
Fe waredodd, wedi cyfarch,
Jonas hen o fola'r mor-farch,
Gwedi aros mewn cyfyngdra
Dridiau a thair-nos yn ei gylla.
Fe borthodd Iſrael yn y newyn,
A bara angylion lawer blwyddyn;
Gwlawiodd arnynt § *gwails* a manna, § Soſl-icir.
Gymmaint allai'u dannedd fwytta.
Fe wnaeth i'r cigfrain borthi Elias,
A bara a chig dros flwyddyn hirlla's,
A'i ddwyn atto hwyr a bore,
I lann Cerith lle'r ymprydiai.
Felly dichon Duw roi etto
Help i bawb ag alwant arno:
Nid yw lai ei rym a'i allu
Y pryd hwn nâ'r hen-bryd hynny.
Fel y mae Duw'n hollalluog,
Felly mae e'n Dduw trugarog,
Yn hwyr ei lid, yn dda'i amynedd,
Goreu ei naws, a graſol rhyfedd.
Mae'n drugarog wrth ei nattur,
Mae'n doſturiol t'wnt i feſur;
Nid oes terfyn, pen, na diwedd,
Yn dragywydd o'i drugaredd.
Fel mae calon tad caredig
Yn toſturio wrth blentyn diwrig,
Mor doſturiol y toſturia
Calon Duw wrth bawb a'i hofna.

CLVII. Am Gyfiawnder DUW.

MAE Duw'n eiſtedd ar gyfiawnder,
Rhwng y brenin mawr a'r *begger*,

Cyn gymhwyſed ag ni wyra,
Er y byd, na hwnt nac yma.
Ni *reſpecta* Duw un perſon;
Ni thwyllir byth, ni lwa 'ſguſon;
Ni ofna neb, ni ddengys ffafor;
Ni wyra farn, ni dderbyn wobor.
Pe rhoed i Dduw ſydd ar y ddaear
O ddâ bydol yn lle gwobar,
Ni throe yn un-modd, er y wneler,
Hwnt nag yma, oddiwrth gyfiawnder.
Duw a roddes ei Anwylyd
I'w groeſhoelio yn anhyfryd,
Fel na chai dynion nac angylion
Dd'wedyd llai na'i fod yn gyfion.
Nid oes pechod aller enwi,
Na fynn Duw ei gyfiawn goſpi,
Naill ai yn yr hwn a'i gwnelo,
Neu yng Nghriſt y Meichiau droſto.
Holl bechodau'r rhai ddetholwys,
Duw a'u coſpodd yng Nghriſt eiſwys;
Holl bechodau'r rhai 'i gwrthodo,
Fe goſpa Duw y ſawl a'u gwnelo.
Ni bydd un-gair brwnt a dd'wettom,
Na drwg-weithred ag a wnelom,
Na thraws amcan yn y meddwl,
Na fynn cyfiawnder goſpi'r ewbwl.
Ni bydd munud fach o amſer
Ag y dreuliom mewn diffeithder,
Na gair ofer, na chrach wegi,
Na fynn cyfiawnder Duw ei goſpi.
Y maint y gaſglo dyn trwy ffalſter,
Y maint y dreulio trwy ddiffeithder,
Y maint y gatwo trwy gybydd-dra,
A farna Duw i'r hatling eitha'.
Os y cyfion Dduw a'n barna,
Wrth gyfiawnder prudd o'r eitha',
Ni bydd y goreu a mwya'i 'ſgil
Yn abal atteb un am fil.

Am

CLVIII. Am Drugaredd DUW.

MAE trugaredd Duw y lluoedd,
Dros bob un o'i holl weithredoedd;
Mae'n anfeidrol, medd y 'ſgrythur,
Nid oes arno bwys na meſur.
Yn y dafol mae Duw'n dodi
Ei gyfiawnder, a'i doſturi:
Mae'i doſturi 'n drymmach lawer,
Yn y dafol na'i gyfiawnder.
Mae e'n hedeg ar adanedd,
Pan ddel i ddangos ei drugaredd:
Mae'n llaes, mae'n lleſg, mae'i draed o blwm,
Pan ddel i ddial, mae e'n drwm.
Mae e'n canlyn, mae'n ymhwedd,
Am i'r gwaethaf wella'i fuchedd;
Mae'n rhoi pardwn am aeth heibio,
Trwy i ni droi yn gywir atto.
Nid oes pechod ellir enwi,
Os 'difara dyn o ddifri,
Na's llwyr fadden Duw'r trugaredd,
I'r dyn a wir wellhao'i fuchedd.
Fe faddeuodd i Ddafydd brophwyd,
Fwrddra gwaedlyd cafa wnaethpwyd,
Pan y llefodd yn 'difarus,
Am ei ffafor mor fradus.
Fe faddeuodd i dre' Ninif,
Yn dragarog, feſau anneirif,
Yn ol iddi wir *repento*,
A throi mewn ſach a lludw atto.
Fe gas Iſrael fil o weithiau,
Bardwn gantho am eu beiau:
Yn y man y troent atto,
Hwy gaent ras a ffafor gantho.
Pan y wylodd Mari Mag'len,
Wrth draed Criſt am chwareu'r butten,
Fe roes Criſt yn rafol iddi
Lwyr faddeuant o'i holl frynti.

Wylwn ninneu, a *repentwn*
Am ein beiau, ni gawn bardwn:
Mae'n barottach i'n pardyno,
Na ni i geiſio pardwn gantho.

Os gwnaethom fwrddra megis Dafydd,
Wylwn ddagrau hallton beunydd:
Gwiſgwn ſach, awn ar ein gliniau,
Ni gawn ffafor megis yntau.

Os addol'ſom ffiaidd ddelwau,
Os credaſom i grach ſwynau,
Fel Manaſſe gwir repentwn,
Am ein gwan-ffydd, ni gawn bardwn.

Os tyngaſom lwon ofer,
Os gwadaſom Griſt fel Peder;
Am ei wadu, chwerw wylwn,
Megis Peder, ni gawn bardwn.

Os treiſiaſom ddâ'r gwirioniaid,
Megis Zache'r ſwyddog diriaid;
Rhown fel Zache'r dâ'n eu gwrthol,
Fe'n pardyna'n dra thoſturiol.

Os trown ni gyd â'r mab afradus,
Oddiwrth ein beiau afreolus;
Criſt a'n derbyn yn ei freiche,
Ac a'n groeſaw'n llawen adre'.

Na wan-ffyddiwn am drugaredd,
Er diffeithed a fu'n buchedd;
Os trown atto trwy 'difeirwch,
Ni gawn gantho ras a heddwch.

Pe bae'n pechod ni cyn geched
Ag yw'r porphor coch neu'r 'ſgarled,
Duw a'n gylch mor wyn a'r eira,
Os ni'n ffyddlon a 'difara.

Pe bu'ſai Cain, a Saul, a Suddas,
Yn troi at Dduw, er maint eu hanras,
Ac mewn pryd yn gwir *repento*,
Yn ſiwr hwy gawſent bardwn gantho.

Pan droes y lleidr edifeiriol,
Ar y groes at Griſt yn raſol;
Er ei droi yn dra diweddar,
Fe ga's y lleidir gantho ffafar.

Awn

Awn gan hynny'n eon atto,
Ceiſiwn ras a ffafor gantho,
Mae e'n barod iawn i'n derbyn,
A rhoi pardwn ond ei ofyn.
Y mae'n pardwn gwedi ſelu,
A gwaed y Prynwr mawr, Criſt Ieſu;
Mae Duw'n gweiddi, mae Duw'n galw
Arnom bawb i dderbyn hwnnw.
Os ni a dderbyn ei drugaredd,
Ac a ymrown i wella'n buchedd,
Duw anghofia'r beiau baſwys,
Ac fe'n derbyn i baradwys.
Ti weli 'nawr fod Duw'n drugarog,
Yn raſol iawn, yn daran bwyllog;
Yn hwyr i lid, yn hawdd i faddau,
Os trown atto oddiwrth ein beiau.
Ond os ninneu gam-arfera
Ei amynedd mawr o'r mwya';
Yno'r aiff Duw'r holl-drugaredd,
Yn Dduw cyfiawn yn y diwedd.
Yno ennyn ei lidiawgrwydd,
A'i ddigofaint yn dra ebrwydd,
Ac ni cheir, er maint y grier,
Yn ol hynny, ond cyfiawnder.

CLIX. Am Ragluniaeth DUW.

1

O Gelli di was'naethu Duw,
Yn ol ei air tra fyddech byw;
Dy Feiſtir Criſt a ddyru'n ddifrad,
Fwyd a diod it' a dillad.
Os gofali fel dyn graſol
Am was'naethu dy Dad nefol,
Duw ofala am *faintainiaeth*
Y rhai a wnelo ei waſanaeth.
Cyn gadawo Duw gorucha'
Ar ei weiſion eiſiau bara,
Fe bair Duw i'r brain eu porthi,
Fel Elias yn ei dlodi.

Ofer codi'n fore'r borau,
Ofer gwilied hir noſweithiau,
Ofer bwytta bara'n gynnil,
Oni lwydda Duw dy orchwyl.
Os Duw ni adeilada'th dŷ,
Os Duw ni cheidw'r dref yn hy,
Dy dai â i lawr, dy dref ddifethir,
A'r maint a feddech di anrheithir.

CLX. Gofal DUW am y Crist'nogion.

OD wyt ti Griſtion cred yng Nghriſt,
Cod dy galon, na fydd didriſt;
Cenfydd pwy ſydd Fugail arnad,
A phwy Geidwad ſy'n dy warchad.
'Rwyt ti'n rhodio 'mhlith angylion,
Bob yr awr, od wyt ti Griſtion,
Y mae'r rhai'n yn diſgwyl arnad,
Wrth orchymmyn Criſt dy Geidwad.
Ni bu brenin mor ddiogel,
Rhwng ei *gard*, ymhlith ei gene'l,
Ag yw'r gwanna o'r Criſt'nogion,
Yng nghyfeillach gwir angylion.
Gellir cadw'r haul a'r golau
Rhag ymddangos i ti weithiau,
Ond ni ddichon yr holl ynys
Gadw'r angel oddiwrth d'yſtlys.
Ni all clo, na chau, na chyſgod,
Rwyſtro angel Duw i'th warchod;
Dos lle mynnech, ſe ddaw hwnnw
I'th ddiddanu ac i'th gadw.
Er nad ydyw'r gwir angylion
Yn weledig i'r Criſt'nogion,
Maent hwy'n ddyfal iawn, er hynny,
Yn eu gwarchod a'u caſtellu.
Er bod llawer o blant dynion
Yn dirmygu'r gwir Griſt'nogion,
Mae angylion Duw, er hynny,
Yn eu *tendio* a'u gwas'naethu.

Serch

CLXI. Serch at Grist.

NI bu Samſon fwy ei ſyched,
Am gael dwr yn ol ei ludded,
Nag yw fy ſyched innau am Grift,
I ddiddanu nghalon drift.

Fel y brefa'r hydd am ddyfroedd,
A'r tir cras am wlaw a gwlithoedd,
Felly f'enaid fy'n dyheu
Am waed Iefu i'm diddanu.

Ni bu ar Ahab fwy o chwant,
I gael gwinllan Naboth gynt,
Nag yw f'enaid i feddiannu
Un-mab Duw a fu'n fy mhrynu.

Cariad gwreſog i Dduw a Chriſt,
Sy'n dofi awch fy nhrachwant triſt
At uchel-fraint a blys bnawbol,
At gwrw, gwin, a golud bydol.

Fel yr llyngcodd neidr Moſes
Nadroedd mawrion Pharao a Jambres,
Felly llyngcodd cariad Grift
Holl drachwantau nghalon drift.

Nid yw tryſorau'r byd ond tom,
A phridd diebris i'm calon drom,
Os cyffelybir mewn cyfyngdwr
I wybodaeth am fy Mhrynwr.

Os llaw, os troed, os dim a'm rhwyſtra
I fyn'd at Griſt y mwya' gara',
Torr fy llaw, a thynn fy llygad,
Gollwng fi at Griſt fy Ngheidwad.

Os tad, os mam, os mab, os merch,
Os gwraig, os plant a gais o'u ſerch,
Fy nghadw'n bhoddiwrth fy Helpwr,
Dros fola'r rhai'n af at fy Mhrynwr.

Gwell gan fy enaid clwyfus triſt
Un droppyn bach o waed fy Nghriſt,
I iachau archollion pechod,
Nâ chael golud cant a'u ſorod.

Cymmered eraill aur ac arian,
Bwydydd moethus, gwiſgoedd ſidan,
Uchel-fraint y byd a'i bethau;
Ond rhoed Duw ei Fab i minnau.
Bydd heb fwyd i dorri'th newyn,
Bydd heb gwys i guddio'th groenyn,
Bydd heb ddim ond goleu'r lleuad,
Cyn y b'och heb Grift dy Geidwad.
Goddef draha, goddef garchar,
Godde'th gladdu dan y weilear,
Godde'th ladd, a godde'th loſgi,
Cyn y gwadech Grift o ddifri.
Rhoed Duw imi Grift yn gyntaf,
Rhoed a fynno i mi hefelaf;
Os caf Grift mi gaf wir ddigon,
Os ni chaf Grift ſe dyrr fy 'nghalon.

CLXII. Dyledfwydd y Rhiain.

OS gwnaeth dy Ddiuw di'n dadl i'r blant,
A rhoi it' eppil wrth dy chwant,
Mae'n rhaid it' ddwyn dy blant i fynydd,
Yn ofn Duw ac uniawn grefydd.
Meithrina'th blant trwy bur athrawiaeth,
Yn ofn Duw a gwir grift nogaeth,
Fel y dyſgont fyw mewn ſobrwydd,
Gwir uniondeb a ſanctaiddrwydd.
Tempra'u lleſtri ar y cyntaf,
A rhinweddau o'r careiddiaf;
Haua had da yn eu meddwl,
Cyn tyfo'r chwynn i lygru'n cwbwl.
Dyſg hwy 'nabod Duw a'i ofni,
Dyſg hwy'n ddyfal ei addoli;
Dyſg hwy gredu 'Nghrift yn berffaidd,
A byw yn ol ei 'fengyl ſanctaidd.
Dyſg hwy ddarllain y 'ſgrythurau,
O'u maboliaeth nos a borau,
Dyſg hwy 'nabod pyngciau crefydd,
A myſyrio arnynt beunydd.

Tywallt

Tywallt beunydd bob yn ddefnyn
Ddyſg a moeſau ym mhob plentyn,
Fel y caffo Duw ogoniant,
Hwytheu ras, a thitheu ffyniant.
Nid wyt ti nes a llanw eu bola
A bwyd a diod o'r danteithia',
Oni bae it' lanw eu pennau
A dyſg, a dawn, a duwiol werſau.
Fe rydd Pagan fwyd i'w blentyn,
Fe rydd faeth i'r march a'r mochyn:
A rydd Criſtion i blant gwiwlan
Ond y pethau rotho Pagan?
Rho i'th blentyn dduwiol ddygiad,
Er lleied bwyd, er lleied dillad:
Os rhoi dduwiol ddygiad iddo,
Caiff ei gyfraid aed lle'r elo.
Mae Duw'n gofyn ar law Criſtion
Ddyſgu ei blant trwy grefydd union;
Adnabod Duw a'i gyfraith ſanctaidd,
Credu 'Nghriſt a byw'n griſt'nogaidd.

CLXIII. Dyledſwydd Penteulu.

OS wyt ti'n berchen tŷ a thylwyth,
A chwennych byw mewn cyflwr eſmwyth,
Dyſg dy wraig, a'th blant, a'th bobol,
I 'nabod Duw, a'i foli'n ddeddfol.
Duw fynn i'r tad roi dyſg i'w eppil,
A'r gwyr roi'r gwragedd werſau'r 'fengyl,
A meiſtri ddyſgu eu gwas'naethwyr,
Was'naethu Duw wrth eiriau'r 'ſgrythur.
Wrth godi i lawr, wrth fyn'd i gyſgu,
Wrth rodio'r ffordd, ac wrth ddifyrru,
Y mynn dy Dduw it' ddyſgu'th ddynion,
Adnabod Criſt a'i gyfraith union.
Bid mor brudd dy garc a'th chwant
Roi dyſg i'th was fel dyſg i'th blant;
Felly dyſgai Abram ffyddlon
Ei dŷ a'i dylwyth fel ei feibion.

Oni

Oni ddyſgi di dy bobol
Ofni Duw a byw yn ddeddfol,
Duw a ofyn waed dy deulu
Ar dy gobyn eiſiau 'u dyſgu.
Os goddefi'th was fyw'n aflan,
Yn ddi-grefydd megis Pagan,
Fe'th *inffecta* fel gwyr mawrion
A gae'r pla oddiwrth eu gweiſion.
Nid wyt ti nes en porthi'th dylwyth
Ag ymborth llawn a dillad eſmwyth,
Oni phorthi eu heneidiau
A bara'r bywyd o'r 'ſgrythurau.
Rheitach i ti borthi eneidiau
Dy holl dylwyth â'r 'ſgrythurau,
Nag it' borthi'r cyrph llygredig
A phob ymborth darfodedig.
Duw a'th wnaeth yn *ſteward* dano,
I ddyſgu pawb ſydd dan dy ddwylo:
Oni roi i'r rhai'n athrawiaeth,
Di ai'n euog o'u marwolaeth.

CLXIV. Dyledſwydd Barnwr.

BARNA'n gymmwys, f'enaid, clyw,
'Rwyt ti'n eiſtedd yng ngorſedd Duw:
Barna'n ol y gyfraith hyfryd,
Duw a biau'r farn a'r ferdyd.
Hola'n gyntaf megis Sal'mon,
Ni cheir gwir ym mhob achoſion;
Gwrando'r ddwy ran trwy amynedd,
Gwedi'n barna yn ol gwirionedd.
'Rwyt ti yn barnu yn lle Duw,
Dy ferdid di ei ferdid yw:
Barna fel y barno yntau;
Na wna gam ſerch dioddef angau.
Pan y barnech barn yn ddiddig,
Gwel yr hwn ſydd anweledig;
Dod ei ofn o flaen dy wyneb,
Yno barn yn ol uniondeb.

Gwedi

Gwedi holi'r cas yn bwyllog,
Gwedi gwrando'r ddwy blaid enwog,
Gwedi nithio'r beiau'n berffaith,
Yno barn yn ol y gyfraith.
Ni fynn Duw gondemnio'r gwirion,
Na rhyddhau yr euog ddynion;
Ond condemnio'r anwireddus,
A chyfiawni'r gwirion gweddus.
Gad y gwaedlyd yn llaw angeu,
Gwaed a lef am waed yn ddieu;
Duw fynn ladd y dyn a laddo,
Bid ei radd ef cuwch y fynno.
Pan fo ambell fai yn tewi,
Fe fydd mwrddra ynte'n gweiddi:
Nid oes dim a ftopia'i fafan,
Nes cael gwaed y mwrddrwr aflan.
Os mynn Duw ladd yr ych difynwyr,
A laddo ddyn â'i gorn yn bryfur;
Pwy gan hynny geidw fwrddrwr,
Rhag ei ladd am chwareu'r bwtfiwr?
Lladd, medd Duw, y dyn a laddo,
Gwaed a lygra'r wlad lle cwympo:
Nid oes dim ond gwaed y mwrddrwr
All lanhau y wlad o'i llwgwr.
Oni fynni i'r Arglwydd daro
Wlad a thref lle'r wyt ti'n trigo,
A'th lwyr ddifa, a'th eppil hefyd,
Na chais gadw'r mwrddrwr gwaedlyd.
Na *refpecta* wyneb un-dyn,
Na wna gam â'th gas na'th elyn,
Nag ofna gryf, na ddangos ffafor,
Na wyra farn, na dderbyn wobor.
Na *fparia*'r tlawd os bydd ef 'fgeler,
Nag arbed garl er mwyn ei bwer,
Na 'nebydd gâr, na threifia eftron,
Na *fpita*'r gwan, na ladd y gwirion.
Yn y pwll fe fydd edifar
Wyro barn a derbyn gwobar,
Pan bo'r pryf yn pigo'r galon,
Am *gondemno*'r gwan a'r gwirion.

Cyn

Cyn i Dduw *gondemno* Adda,
Fe'i *hexamnwys* ef yn gynta';
Ac a 'ſpiodd gyflwr Sodom,
Cyn difetha'r dref â'r 'ſtorom.
Felly dylai barnwyr ddyſgu
Chwilio'r matter cyn ei farnu,
Rhag rhoi ferdid ffol trwy gamwedd,
Cyn deallont y gwirionedd.
Gochel dderbyn rhodd na gwobor,
Rhodd a'th dynn i ddangos ffafor;
Rhodd a ddalla dy olygon,
I wyro barn, i faeddu gwirion.
Barna'n gymmwys megis Moeſen,
Na fynn fuwch, nac ych, nac aſen,
Mwy na Samuel yn ei amſer,
Ond rho farn yn ol cyfiawnder.
Na'd i wobor wen dy dwyllo,
Y fath *bits* a nyrdd dy ddwylo,
Ac y bar i'th wiſgoedd ddrewi,
Pan y delech i gwmpeini.
Os derbynni wobar ddirgel,
Maen y mur a lef yn uchel,
A'th draws-brennau yn dy *ſiambar*,
Ddygant dyſt yn erbyn gwobar.
Os gorch'mynodd hen Gambyſes
Flingo'r barnwr ffalſt, Suſannes;
Oni flinga Duw'r dialau
Bob cam-farnwr am ei feiau?
Emprwr Ruſſia a fynn loſgi
Barnwr ffalſt mewn pair, a'i ferwi;
Brenin nef a fynn, heb ammau,
Loſgi barnwr ffalſt mewn fflammau.
Ni chas Balaam ond ei fwrddro,
Na Gehezi ond ei blago,
Na hen Suddas ond ei grogi,
Gwedi'r wobr front a'r *bribri*.
Ni chei ditheu ddim dedwyddwch
Oddiwrth wobr, ond diffeithwch,
A dolurio dy gydwybod,
A throi d'eppil oll ar anffod.

Er nad ydyw dyn yn gweled
Lawer pryd 'mo'th *fribes* a'th hocced,
Y mae Duw yn gwel'd y cwbwl
O'th gyfrwyfdra a'th ddrwg feddwl.
O gan hynny golch dy ddwylo,
Na'd i'r wobor front dy dwyllo,
Rhag i'r wobor beri blinder
O flaen Duw y dydd y'th farner.
Od yw *torment* meibion dynion
Yn condemno'r barnwyr ffeilftion,
B'wedd na farna uniawn frawdle
Crift bob barnwr ffalft i ange' ?
Na ddwg gleddyf Duw yn ofer,
Tynn e' maes pan welech amfer ;
Taro bechod, torr anwiredd,
Dryllia drais, ymddiffyn rinwedd.
Na'd i gleddy'r gyfraith rydu
Yn y wain o eifiau i dynnu,
Rhag i gleddy'r Arglwydd digllon
Rangio i maes ymhlith ei elynion.
O gwel drais y rhai annuwiol !
O clyw lef y gwan cyftuddiol !
Sydd yn griddfan dan orthrymder,
Eifiau cofpi pobol 'fgeler.
Clyw pa lefain y mae'r gwirion,
Ddydd a nos, gan orthrech lladron,
Sy'n anrheithio'r maint fydd ganthynt,
Ac heb neb i yngan wrthynt.
Gwel fydd o * fafteirdd bach ar ddyrnau
Merched ieuaingc ar gyflogau,
Sy'n cardotta mewn gofidi,
Eifiau barnwr idd' eu cofpi.
Clyw pa dyngu mae Crift'nogion,
Fach a mawr, heb barch nac ofon,
Ar gig Crift, a'i waed, a'i § weli,
Ac heb un-dyn da i'w cofpi.
Gwel pa barch fydd i'r offeiriaid,
Pa anrhydedd i'r henuriaid,
Pa *refpect* i'r doeth bregethwyr,
Eifiau help a chyfraith barnwyr.

* Baftardiaid.

§ Archoll.

Gwel

Gwel pa dramwy ſy' i dafarnau,
Pa gyrneitto i'r ſtiw-deiau,
Pa 'ſgeuluſu myn'd i'r eglwys,
Eiſiau coſpi'r rhai 'ſgeuluſwys.
Pan y cyſgo cledd cyſiawnder
Yn y wain o eiſiau'i arfer,
Cleddyf Duw a heda allan,
Ac a ddifa'r wlad yn gyfan.
Camwedd toſt a dirfawr dra
Yw cadw'r drwg i blago'r da;
Arbed lladron, mwrddrwyr gwaedlyd,
I amdwyo'r wlad o'u plegyd.
Lle bo mwrddra, meddwdod, brynti,
Lladrad, trais, heb neb i'w coſpi,
Duw a blaga'r wlad o ddeutu,
Sydd yn diodde'r cyfryw bechu.
O gan hynny barna'n gymmwys,
Er mwyn Criſt yr hwn a'th brynwys,
Cais ogoniant Duw dy dad,
Â thorr di ymaith feiau'r wlad.
Phineas, Phineas, coſpa bechod,
Gwân dy waywffon trwy ei geudod,
Felly ſtoppir y farwolaeth
Sydd yn difa'r wlad mor helaeth.
Os y ſwyddog drwg a wingca,
Wel'd amharchu Duw gorucha',
Duw a chwardd pan ddelo diſtryw,
Pla a llid am ben y cyfryw.
Llefa, llefa, tynn dy gleddau,
Taro bawb ſy'n dilyn delwau,
Tad a mam, a'r brawd a fo
Yn gado Duw i addoli llo.
Pan na fynnai Eli chwippio
Plant â gwiail, a'u *correcto*,
Duw a laddodd dau fab Eli,
A min cleddyf eiſiau 'u coſpi.
Eiſiau coſpi treiſwyr Gom'ra,
Am eu rhyfyg a'u putteindra,
Duw ddiſtrywiodd yr holl ddinas,
Am ymddiffyn pobl ddiras.

Meddwl

Meddwl ditheu, od wyt farnwr,
Goſpi lladrad, crogi mwrddrwr,
Chwippio rhyfyg, ffeino ffalſtedd,
Stocſo meddwdod, coſpi camwedd.
Wyneb dyn ac wyneb llew
A ddylai fod gan farnwr glew;
Wyneb dyn i ſirio'r cywir,
Wyneb llew i goſpi lleidir.
Cleddyf llym a thafod cyſion
Ddylai fod gan farnwr union;
Tafol gron i bwyſo'r matter,
Cleddyf llym i goſpi'r 'ſgeler.
Cau dy lygaid, cudd dy ddwylo,
Wrth roi barn ar ddyn a becho,
Rhag i'th lygaid ddangos ffafor,
Rhag i'th ddwylaw dderbyn gwobor.
Na cham-farna hawl ymddifaid,
Na orthrymma o'r dieithriaid,
Ac na threiſia wreigan weddw,
Rhag i Dduw dy ladd yn farw.
Os ymddifad a orthrymmi,
Os y weddw a gam-ferni;
Duw wna'th eppil yn ymddifad,
A'th wraig wen yn weddw irad.
Melldigedig ydyw'r ynad
A gam-farno hawl ymddifad;
Cwyn y weddw ſy'n och'neidio,
D'weded pob dyn, felly byddo.

CLXV. Y Tlawd a'r Goludog mewn Byd arall.

IAGO glodfawr, brenin Drafiaid,
Pentywyſog y Fenediaid,
A wnaeth wledd i bawb o'i werin,
Boneddigion a chyffredin.
Fe wnaeth fynnu pob danteithion
A berthynai at y goron,
A gwas'naethu mewn aur ddiſglau,
Yn yr *hâl*, ar rial fyrddau.

Ond

Ond fe gadwodd bob melus-fwyd,
A'r danteithion penna' gafwyd,
Idd' eu gofod yn ferchog-lân,
Yn ei barlwr iddo ei hunan.
Gwedi *plafo* y gwyr mawrion
A'r arglwyddi, a'r marchogion,
Yn yr *hâl*, bob rhai i eifte',
Yn eu rhangc, yn ol eu gradde.
Ond fe alwodd y rhai tlodion,
A'r rhai llymmaf o'r Crift'nogion,
Atto i'r parlwr yn gyffredin,
I giniawa gyd â'r brenin.
Ac fe wnaeth i blant gwyr mawrion
Dendio yn ddyfal ar y tlodion,
A'u gwas'naethu â'r fath *waitan*,
A'r fath win a yfai'i hunan.
Yno dywedai yr arglwyddi,
Arglwydd frenin, beth fy'n peri
Iwch *brefferro* pobl dlodion
Ar eich bwrdd o flaen marchogion?
Yno Iago wych attebai,
Nid wy'n gwneuthur hyn o foethau
Fel brenhinoedd y byd angall,
Ond fel Brenin y byd arall:
'Rhwn fy'n gofod y rhai tlodion,
A'r rhai glân a phur o galon,
O gylch-gwmpas iddo i eifte',
Yn y nef mewn aur gadeire.
'Rwy'n eich perchi chwi, bennaethiaid,
Fel fy *mhrinfes* 'mhlith y Drafiaid;
'Rwyf fi'n parchu gwael Grift'nogion
Fel fy ffryns ymhlith angylion.
Dyma'r rhai mae Crift yn erchi
Immi fwccro a'u confforddi,
A'u dwyn adref i giniawa
Ar fy mwrdd tra fyddwy'n gwledda.
A thra fo immi fwyd a diod,
Mynnaf ar fy mwrdd yn waftod
Rai o'r tlodion i gyd-fwytta,
Yn ol arch fy Mhrynwr penna'.

Dyma'r

Dyma'r rhai a fydd gyfeillion
I mi, Iago, 'mhlith angylion,
Pan b'och chwi, fy holl bennaethiaid,
Yn y pwll ymhlith Paganiaid.
Dyma'r rhai fydd mawr eu hurddas,
Ym mrenhiniaeth y Meſſias;
A phob un yn gwiſgo ei goron,
Megis *prinſes* a th'wyſogion.
Dyma'r rhai a fydd yn eiſte',
Yn y nef ar orſeddfeingcie,
Gydâ Chriſt a'i wir angylion,
Er eu bod yn awr mor llymion.
Ac os ceiſiwch chwi, fy mhobloedd,
Eu cwmp'niaeth yn y nefoedd,
Rhowch barch iddynt ar y ddaear,
Er mwyn Criſt eich Prynwr hygar.
A derbyniwch hwy i'ch byrddau,
A rhowch iddynt ran o'ch moethau;
Criſt a dâl am y danteithion
Yn y nef â gwledd angylion.
Ni chaf fi daliad am eich porthi
Chwi, fy *mhrinſes*, ond gwenieithu;
Mi gaf wledda gydâ 'ngylion,
Er mwyn Criſt, am porthi'r tlodion.
Os gwahoddwch y rhai tlodion
I gael cyfran o'ch danteithion,
Criſt ſy'n d'wedyd, y cewch daliad,
Pan y delo'r atgyfodiad.
Gwedi lloſgi'r byd yn burboeth,
A'r maint oll ſydd yntho o gyfoeth,
Chwi gewch gwrdd, yng ngwlad goleuni,
A'ch cardodau heb eu lloſgi.
Gwedi i Satan a'r Sabeaid
Ddwyn ar Job ei holl 'nifeiliaid,
Nid oedd dyn na diawl a allai
Ddwyn ar Job un o'i gardodau.
Pan na chaffech, gwedi angau,
Les o'r arian ſy'n dy goffrau,
Ti gei les oddiwrth dy gardod,
Wrth dy raid, yn nydd dy drallod.

CLXVI. Gweddi ganol Dydd.

O Godiad haul hyd hyn o ddydd,
Yn iach, yn llawn, yn llon, yn rhydd,
Fy Nuw, fy Nerth, fy Ner, di'm cedwaiſt:
Moliant i ti yr hwn a'm nerthaiſt.
Ganol dydd tro'r haul yn gwenu,
Tr'o mol yn llawn, tr'o ffryns o'm deutu,
Y follt, y fall, yr haint a'm clwyfa,
Os Duw'r gallu ni'm caſtella.
Ganol dydd y lladdwyd Amnon,
Ganol dydd y cwympwyd Eglon,
Ganol dydd y ſyrthiodd Dafydd,
Ganol dydd y daw'r dinyſtrydd.
Duw bydd Geidwad arna'i'n ddieu,
Ganol dydd fel nos a boreu;
Na'd fi bechu, na'd fy ngorfod,
Bydd bob amſer yn fy ngwarchod.
Dod feddyliau da'n fy nghalon,
Cod fy meddwl uwch daearolion;
Par fi weithio yn dy winllan,
Nes i'r hwyr fy hel i heppian.
Felly, Arglwydd, yn ddiogel,
Gydâ Dafydd, gydâ Daniel,
Mi'th glodforaf bob canol-ddydd,
Am dy gymmorth yn dragywydd.

CLXVII. Am Angeu.

FE ordeiniodd Duw i holl blant dynion,
O ba raddau bynna' y byddon',
Am eu pechod farw unwaith,
A chodi o'r bedd i'r barr yr ailwaith.
Nid oes na brenin mawr, na *begger*,
Na'r lleia' ei barch, na'r mwya' ei bwer,
Na'r call, na'r ffol, na'r gwych, na'r gwaela,
Na ſymmud fyd i fyn'd oddi yma.
Fe orfydd gado'r tai a'r tiroedd,
Y golud mawr a'r holl bwrcaſoedd,

A thynnu'n llwyr bob rhai oddi yma,
I'r bedd, i'r barr, o flaen JEHOFA.
Ni cheir aros yma ond amſer,
Er maint o'r grym, a'r nerth, a'r pwer;
Ni cheir trigo yn dragywydd,
Ond hafotta dros ddiwedydd.
I b'le'r aeth Selyf a'i holl ſynwyr?
I b'le'r aeth Samſon gryf a'i ſilwyr?
I b'le'r aeth Nimrod wych a Pharao?
Aeth angeu glas â'r cwbwl gantho.
I b'le'r aeth Herod falch a Philad?
Ym mh'le mae Cai'phas, archoffeiriad?
Ym mh'le mae Ffelics? 'mh'le mae Cæſar?
Aeth y rhai'n i gyd i'r ddaear.
Nid oes ar glawr na monarc Perſia,
Na brenin Groeg, na phen Aſſyria,
Na Phompey fawr, na dewrwych Scipio,
Heb i angeu eu congcwero.
Mae fel Herod yn diſtrywio
Hen ac ieuainge, heb eu *ſparlo*;
Gwyr a gwragedd, meibion, merched,
Cryf a gwan, heb fedru eu harbed.
Fe orfydd myn'd i ffordd yr holl-fyd,
O'r gwely gwych i'r bedd lludylyd,
Fe orfydd cwympo dan draed angau,
A dodi'n gwarr dan ſin ei gleddau.
Nid oes gwân yn awr, lle gweler,
Rhwng y brenin mawr a'r *begger*;
Nid oes *ods* rhwng Pab a phobydd,
Na rhwng marchog a melinydd.
Y mae'r llyffaint yn llettya
Ym mhenglogau'r emprwyr mwya';
Y mae'r chwilod yn eu ffroenau,
A'u tom wedi llenwi 'u ſafnau.
Y mae'r gwan, a'r tlawd, a'r truan,
Oedd yn crynu gynt rhag ofan,
Nawr yn ſengyd ar eu boliau,
Ac yn tramwy dros eu beddau.
Y mae'r pryfed gwedi bwytta
Y cnawd purwyn am y cynta';

Y mae'r ddaear wedi eu mallu,
A throi eu heſgyrn oll yn lludu.
Nid oes gwân rhwng 'ſgerbwd marchog,
Yn y bedd, mewn ciſt gyſoethog,
A rhyw 'ſgerbwd hen gardottyn,
Fae yn ei fedd heb un edeſyn.
Fe wylai dyn yn hallt pe gwyppai
Na bae ond deu-ddydd rhyngtho ag angau;
Pa'm y chwardda hwn mor ſiriol,
Lle na fedd un dydd ſertennol?
Arglwydd, pa'm na feddwl dynion
Am eu dechreu, a'r lle daethon',
A'r modd y mae yn rhaid i'nt fyned
Bawb i'r bedd i borthi'r pryfed?

CLXVIII. Anſicrwydd Bywyd.—I'w chanu ar Ddydd CALAN.

GYNT ti dreuliaiſt lawer blwyddyn
Mewn oferedd, bob yn ronyn;
Treulia flwyddyn mewn ſancteiddrwydd,
Cyn y'th farner gan yr Arglwydd.
Rhag na chaffech ond y leni,
Treulia hon yn ddeddfol trwyddi:
Pwy fydd yma'r flwyddyn neſaf,
Ni's gŵyr neb ond Duw goruchaf.
Rhag na chaffech hon yn gyfan,
Dechreu heddyw ar ddydd Calan;
Fe aiff llawer cyn gwyl Iago
O flaen Criſt, i'r barr i ympirio.
Pwy aiff gynta' i gyfri 'i feiau,
Ni's gwn i, ni's gwyddoſt tithau:
Yr amharottaf fyth, ond odid,
Aiff yn flaena' i gael ei ferdid.
Byddwn bawb gan hynny'n barod
I fyn'd i'n barnu bob diwrnod:
Ar yr awr y b'om ni'n cyſgu,
Y daw'r angeu glas i'n cyrchu.

18 JU 70

TABL.

	Tu dal.
CYNGOR i wrando ac i ddarllain gair Duw	13
Hil Brutus. Rhybudd i'r Cymry i edifarhau	21
Truenus gyflwr dyn wrth naturiaeth	27
Genedigaeth, bywyd a marwolaeth Criſt	30
Adroddiad o gariad Criſt at y byd	37
Awn i Fethlehem	40
Hil Adda	43
Cyngor i bechadur i ddyfod at Ieſu Griſt	47
Cyngor arall i bechadur i ddyfod at Ieſu Griſt	51
Cynhyrfiad i foli'r Arglwydd Ieſu	57
Annogaeth i ddiolchgarwch am ein prynedigaeth	62
Cynghorion i'r ſawl a ddymunai gael ffafr Duw, &c.	66
Cyngor i gredu yng Nghriſt, &c.	70
Cyngor i ochelyd cwmpeini drwg	72
Galarnad pechadur	75
Cynghorion duwiol	79
Cyngor i wr ieuangc	84
Cyngor i waſanaethu Duw	91
Beth yw gwaſanaethu Duw	ib.
Rheſymmau i'n cyffroi i waſanaethu Duw	95
Siamplau o wir waſanaethwyr Duw, a'u gwobrwy	96
Am weddi a'i pherthynaſau	100
Rhybudd i ddyn i feddwl am Dduw y boreu, &c.	111
Diolch boreuol pan ddyhuner gyntaf	113
Diolch i Griſt am ymddiffyniad ac eſmwythder	114
Rhybudd i ddyn wrth ddilladu'r corph, &c.	115
Gweddi wrth wiſgo am danat, &c.	ib.
Gweddi arall wrth wiſgo dy ddillad	116
Rhybudd wrth ymolchi	ib.
Gweddi ferr wrth ymolchi	117
Gweddi foreuol	ib.
Rhybudd i ymgadw tra fo'r dydd, &c.	120
Yr arfogaeth yſprydol	ib.
Rhybudd i ddyn i ymgadw ym mhob lle, &c.	121
Gweddi yn erbyn temtiad a rhuthrau ſatan	122
Cynghorion yn erbyn profedigaethau ſatan	124
Rhybudd i ochelyd rhwydau ſatan ym mhob oedran	126
Cyngor i weddio ar bob achos, &c.	127
Cynghorion duwiol i bob gradd i'w dilyn, &c.	129
Cyngor i'r hwſmon neu'r llafurwr	130
Gweddi yr hwſmon	131
Cyngor i'r trafaelwr	132

TABL.

Gweddi trafaelwr — *Tu dal.* 133
Cyngor i'r milwr — — 135
Gweddi'r milwr — — 136
Cyngor i'r porthmon — — 139
Cyngor cyn myned i garu — 140
Canmoliaeth gwraig dda — 143
Rhybudd a chyngor i'r godinebwr — ib.
Cyngor i'r meddwyn — — 147
Cân ynghylch y diawl a'r meddwon — 151
Cyngor i ymgadw rhag llettya meddyliau drwg, &c. 153
Cyngor i lywodraethu ein geiriau wrth fodd Duw 158
Gweddi am lywodraethu'r geiriau a'r genau, &c 160
Cyngor i ddyn fod bob amfer o ymddygiad, &c. ib.
Cyngor ynghylch bwytta ac yfed — 163
Gras cyn bwyd — 166
Gras yn ol bwyd — 167
Gras cyn bwyd — ib.
Gras yn ol ciniaw — 168
Arall cyn bwyd — ib.
Gras yn ol bwyd — 169
Gras cyn bwyd — ib.
Gras gwedi bwyd — 170
Gras cyn fwpper — 171
Gras yn ol ſwpper — 172
Arall yn ol ſwpper — ib.
Cerydd am eſgeuluſo ceiſio bendith, &c. — 173
Gweddi ar yr un yſtyriaeth — 174
Cyngor i gyfrannu i'r anghenus yn ol ein gallu — ib.
Cyngor i bob penteulu i lywodraethu ei dŷ — 179
Dyledſwydd plant i'w rhieni — — 189
Pa bethau a ddylai dyn fyfyrio arnynt ar y ſabbath, &c. 192
Cyngor i ymbarottoi cyn dyfod i addoli yn gyhoeddus 194
Gweddi i'r hwn ſydd yn myned i addoli Duw, &c. 197
Parottoad i'r cymmun — 198
Gweddi cyn derbyn y cymmun — 205
Pennillion ar gynheddfau rhai dynion a phethau, &c. 206
Llythyr yr awdwr at ryw eglwyſwr, &c. — 217
Cateciſm yr eglwys — 218
Pethau i'w hyſtyried a'u harferu pan ddel y nos — 231
Hymn i'w chanu i Dduw cyn myned i gyſgu 233
Diolch am dân a chynheſrwydd — 234
Gweddi wrth fyned i'r gwely — ib.
Myfyrdod pan ddyhuner o gyſgu ganol nos 237
Salm xxiii — — — — — 238

TABL.

Y modd y dylai dyn grafol ddeffroi ei gorph a'i enaid ganol nos i glodfori Duw —— *Tu dal.* 239
Diolch am etholedigaeth, ac amryw ddoniau yſprydol 240
Gweddi yn erbyn gorthrymder gwrthwynebwyr 242
Arall ar yr un peth -- — 243
Diolch am ymwared o ddwylaw gelynion — 245
Arall byrrach —— — 247
Rhan o'r lxix Salm — — ib.
Salm xxx. Diolch am ymwared o gyſtudd 250
Am ddiwedd y byd —— 251
Cofiwch angeu — — — 257
Cân ar y flwyddyn 1629 —— 263
Arall ar yr un peth — — 270
Rhybudd i'r Cymry i edifarhau — 273
Arall ar yr un peth —— — 281
Gweddi eglwyſwr wrth fyned i ymweled â'r cleifion yn amſer y chwarren —— 286
Berr yw oes dyn —— 288
Cyngor i'r claf —— ib.
Gweddi'r claf —— 291
Rhybudd i'r claf i alw am weinidog, &c. — 295
Gweddi'r claf cyn cymmeryd phyſygwriaeth 299
Gweddi ferrach i'r claf i'w harferu yn ei glefyd 301
Rhybudd i'r claf i wneuthur ei ewyllys mewn pryd 303
Llythyr Syr Lewis Manſel o Fargam —— 306
Atteb i Syr Lewis Manſel —— 307
Rheſymmau yn cyffroi'r claf i fod yn ddioddefgar 313
Ymddiddanion cyſurus rhwng y claf duwiol a'i enaid 315
Ymddiddan arall ar yr un peth —— 318
Agoriad byrr yn erbyn ofn angeu —— 321
Gweddi i gyfarwyddo'r claf am y pethau rheittiaf 323
Diddanwch rhagorol i'r enaid galarus —— 324
Gweddi brudd am faddeuant pechodau —— 325
Gweddiau byrrion i'r claf —— 326
Gweddi byrr i'r claf duwiol i'w harferu ar yr awr ddiweddaf —— — 329
Myfyrdod ar fywyd ac angeu —— ib.
Töſt gyflwr yr annuwiol wedi marw —— ib.
Cwyn a chyngor Deifes i'w bum brodyr — 337
Atteb i gweſtiwn ynghylch gweddio dros y marw 348
Cyngor yr awdwr i'w fab —— 352
Arall ar yr un peth —— —— 353
Gweddi Samuel Prichard —— 355
Cyngor arall yr awdwr, medd rhai, i'w fab — 357

TABL.

Achwyn yr awdwr ynghylch tref Llanymddyfri 358
Achwyn eglwyſwr — *Tu dal.* 361
Rhaid glynu wrth Griſt, heb adael i ddim ein troi, &c. 363
Gwell Duw nâ dim — 364
Criſt yw pren y bywyd — ib.
Criſt a arwyddoccawyd wrth yr oen paſg — 365
Criſt a arwyddoccawyd wrth y ſarph bres — 366
Hymn neu gân ar ddydd Nadolig — ib.
Cyngor i geiſio yr Arglwydd Ieſu Griſt — 372
Salm xxxviii — 385
Am y ſabbath — 388
Gweddi dros yr eglwyſwr — 391
Am dyngu — 393
Dyledſwydd gweinidogion — 394
Am ragluniaeth Duw — 399
Am y purdan — 402
Am barhad mewn yſtad o ras — 404
Fe ddylai pob gwraig fagu ei phlentyn â'i llaeth, &c. 406
Cyngor i wraig ar ol marwolaeth ei plentyn 407
Rhybudd i ochelyd gorthrymmu neb, &c. — 410
Gwahoddedigaeth i bechaduriaid — 411
Salm c — 413
Am y Gaerſalem newydd — ib.
Am bwyll ac amynedd — 421
Cân ar ddychweliad tywyſog Cymru — 423
Trueni dyn yn byw ac yn marw heb Griſt 428
Cân dduwiol — 432
Cân ynghylch hollbreſennoldeb Duw — 433
Cân ynghylch y gwrthryfel yn y flwyddyn 1641 436
Criſt ſydd oll yn oll — 438
Am hollbreſennoldeb Duw — 446
Am hollalluogrwydd Duw — 447
Am gyfiawnder Duw — 449
Am drugaredd Duw — 451
Am ragluniaeth Duw — 453
Gofal Duw am y Criſt'nogion — 454
Serch at Griſt — 455
Dyledſwydd rhieni — 456
Dyledſwydd penteulu — 457
Dyledſwydd barnwr — 458
Y tlawd a'r goludog mewn byd arall — 463
Gweddi ganol dydd — 466
Am angeu — ib.
Anſicrwydd bywyd, &c. — 468